

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Copyright © Ravza Yayınları, 2015
Eserin tüm hakları Ravza Yayınları'na aittir.
İzinsiz tamamı veya bir kısmı hiçbir ortamda
kopyalanamaz. Kaynak göstermek
şartıyla alıntı yapılabilir.

PEYGAMBERLERE İMAN
Ali Muhammed Sallabi

İmanın Rukünleri Serisi: 4

Genel Yayın Yönetmeni
MUSTAFA KASADAR

Tercüme
Mustafa ALP

Son Okuma ve Tashih
*

Kapak
Rabbani Düz

Sayfa Düzeni
Ahmet Kahramanoğlu

Sertifika No
16480

ISBN
*

Basım Yeri ve Yılı
Ravza Yayıncılık ve Matbaacılık
Kale İş Merkezi No: 51-52
Davutpaşa / İstanbul
Tel: 0212 481 94 11

Aralık 2015

ALİ MUHAMMED SALLABI

Peygamberlere İman

Çeviren:

Mustafa ALP

RAVZA YAYINLARI

Büyük Reşitpaşa Cad. No: 22/42
Vezneciler - Eminönü / İstanbul

Tel: (0212) 528 46 17
Fax: (0212) 514 27 31

www.ravzakitap.com
ravzasiparis@hotmail.com

1967 yılında

Yazar

•

İçindekiler

İthaf.....	13
Önsöz	15
<i>Birinci Bölüm</i>	
<i>NÜBÜVVET VE RİSÂLET KAVRAMLARI VE ARALARINDAKİ FARK.....</i>	23
Nübüvvet ve Risâlet Kavramları ve Aralarındaki Fark.....	25
Birinci Konu: Nebi'nin Lügat Tarifi.....	25
İkinci Konu: Rasül Kelimesinin Lügat Manası.....	26
Üçüncü Konu: Nebi ve Rasül Arasındaki Fark	26
<i>İkinci Bölüm</i>	
<i>PEYGAMBERLERE İMANIN GEREKLİLİĞİ VE KISACA PEYGAMBERLER TARİHİ.....</i>	31
Birinci Konu: Peygamberlere İmanın Gerekliliği	33
İkinci Konu: Kısaca Peygamberler Tarihi	39
1. Kur'ân'da Peygamber Kıssalarının Zikrediliş Amaçları.....	39
2. Kur'ân'ı Kerim'de Zikri Geçen Resuller ve Nebiler	42
Üçüncü Konu: Bütün Risâlet Davalarının Özü	43
Dördüncü Konu: Nübüvvetin Hakikati	52
Beşinci Konu: İnsanlığın Peygamberlere İhtiyacı	56
Altıncı Konu: Peygamberlerin Gönderilişindeki Hikmet.....	61
Yedinci Konu: Peygamberlerin Vazifeleri	62
1. Halkı, Vâhid-i Kâhâr olan Allah'a davet etmek.....	62
2. Allah'ın emirlerini ve yasaklarını insanlara tebliğ etmek	64

1. İnsanları doğru yola iletip onlara hayır yollarını göstermek	66
2. Güzel bir örnek sunmak.....	69
3. Dünya ve ahiret arasındaki dengeyi kurmak.....	69
4. İnsanlara hakikî değerleri öğretmek.....	70
5. Eğitim, öğretim ve terbiye	73
6. Allah'ın huzuruna çıkılacağını hatırlatmak.....	74
7. Ümmete önderlik yapmak ve onları dinî ve dünyevî açıdan yönetmek.....	77
8. Ümmete şahitlik etmek ve delili tamamlamak	78
9. Müjdelemek ve uyarmak	80
Sekizinci Konu: Peygamberlerin Sıfatları ve Özellikleri	81
1. Erkek olmak	82
2. Beşer/insan olmak.....	83
3. Sıdk/Doğru olmak.....	93
4. Tebliğ/aldığı vahyi ulaştırmak	98
5. Fetanet/zekâ, hikmet ve hüccet sahibi olmak.....	101
6. Emanet/Güvenilirlik	114
7. İnsanları kendisinden uzaklaştıracak ya da getirdiği hakikatleri tebliğ görevini eda etmesine engel olacak kusurların kendisinde bulunmaması.....	118
8. İsmet Sıfatı/Günah işlememe.....	119
Dokuzuncu Konu: Peygamberimizin (s.a.v.) Gunahtan Masum Oluşu	153
1. Kurân-ı Kerim'den deliller	153
2. Sünnet-i Nebevî'den Deliller	155
3. Efendimizin peygamber olmadan önceki masumiyeti	156
4. Peygamberimizin peygamberlik öncesi iman etmediği yönündeki kuruntunun giderilmesi	157
5. Vahiy ve tebliğ dışında peygamberimizin yalandan masum oluşu	160
6. Peygamberimizin dünyevî meselelerde hata yapması	162

7. Peygamberimizin ideal ve en doğru olanın tersine hareket etmesi	164
Onuncu Konu: Peygamberlikleri İhtilafı Olanlar	191
1. Lokman	191
2. Zülkarneyn ve Tübbâ'	192
4. Yusuf'un (a.s.) kardeşleri Kurân'da geçen "Esbât" mıdır?.....	197
<i>Üçüncü Bölüm</i>	
PEYGAMBERLERİN DAVETLERİNİN ÖZELLİKLERİ, ONLARIN YOLUNDAN GİTMEK VE KENDİ ARALARINDAKİ ÜSTÜNLÜK DURUMLARI.....	201
Birinci Konu: Peygamberlerin Davetlerinin Ayırıcı Özellikleri.....	203
1. Rabbanîlik.....	203
2. Davette şahsî amaçlardan uzak tam bir ihlas.....	205
3. Dünyada zühd sahibi olmak ve ahireti dünya hayatına tercih etmek.....	205
4. Tevhit akidesini merkeze alma ve gayba imana ayırma önem atfetme	207
5. Dinde ve ibadette sadece Allah Azze ve Celle'nin rızasını hedeflemek.....	211
6. Davette sadelik ve zorluktan kaçınma	212
7. Davette hedef ve gayenin açıklığı.....	214
8. Peygamberlerin davetinde hikmet ve kolaylık.....	215
9. Davetin insana faydalı ve onu kurtarıcı bilgiye dayanması	217
10. Ahirete imana ehemmiyet göstermek	218
11. Özel hayat biçim olan medenî davet.....	220
12. Peygamberlerin hususiyetleri.....	222

Dördüncü Bölüm

PEYGAMBERLERİN REHBERLİĞİNE UYMAK.....229

Birinci Konu: Allah'ı Bilme Noktasındaki Rehberlikleri ve Bunun İmanın Doğruluğuna ve Tevhidin Olgunluğuna Etkisi.....	231
--	-----

1. Peygamberlerin Allah'a karşı son derece tazim ve korku içinde olmaları.....	233
2. Peygamberlerin Allah'ı çokça zikretmesi, O'na boyun büküklüğü içinde yoğun dua ve ibadet etmeleri	241
3. Allah'a tam tevekkülleri, yalnızca O'ndan istekte bulunmaları ve O'nun hükmüne razı olmaları	248
İkinci Konu: Peygamberlerin Davranış ve Ahlak Noktasındaki Rehberlikleri.....	253
1. İnsanlara karşı merhametli olmak ve başlarına Allah'ın azabının geleceğinden korkmak.....	254
2. İnsanlara nasihat etmek.....	255
3. Sabır.....	257
4. Cömertlik	263
5. Vefâ	265
Üçüncü Konu: Davet Düşmanlarının ve Bâtil Taraftarlarının Eziyetlerine ve Allah Yolundan Alıkoymalarına Göğüs Germek.....	266
1. Alaya alınma ve bazen sihir yapmakla, bazen delilik ve akli kıtlıkla, bazen de yalan ve sapkınlıkla itham edilme.....	267
2. Katletme, hapis ve yurttan sürgün.....	268
3. Aç bırakma siyaseti ve iktisadî ambargo.....	270
4. Ümmet arasında tefrika çıkararak onları hiziplere ve gruplara ayırmak.....	271
5. Peygamberlerin yeryüzünde fitne fesatçılıkla suçlanması	271
6. Peygamberlerin iktidar ve dünyalık peşinde koşmakla ve çağrıda buldukları şeyde samimi olmamakla suçlanması	272
Dördüncü Konu: Davette Tedricilik ve Fayda-Zarar Dengesini Gözetmek.....	273
Beşinci Konu: Peygamberlerin Davetinde Rabbanî Kanunlara Riayet.....	277
1. Yalanlayanların sonunun kötü olacağı kanunu	278
2. Mutlu son, takva sahiplerinin olacaktır	278

3. Müminler için sıkıntı bir kanundur.....	279
4. Değişimin insana bağlanması kanunu.....	280
5. Ümmetlerin kibir ve azgınlık sebebiyle helak olacağı kanunu...	281
6. Ümmetlerin zulüm ve adaletsizlik sebebiyle helak olacağı kanunu.....	282
7. Her toplumun bir eceli olduğu kanunu.....	283
8. Zamanın insanların bir lehine bir aleyhine gelişmesi kanunu ...	284
9. Allah'ın müminlere yardım edeceği kanunu.....	284
10. Hak ve bâtil arasındaki müdafaa kanunu	285
Altıncı Konu: Peygamberlerin Davetine Muhatap Olan Sınıflar	289
1. Krallar	289
2. Lüks içinde yaşayan zenginler	290
3. Fakirler ve müstezaflar.....	290
4. Ticarete kendi çıkarlarına göre ölçüp tartanlar.....	291
5. Cinsî sapıklar.....	291
6. Hapishane mahkûmları	291
7. Aile yakınları	292
Yedinci Konu: Peygamberlerin Fazilet Dereceleri.....	292
1. Ülü'l-azm peygamberler.....	296
2. Ülü'l-azm peygamberlerin belirlenmesi.....	298
3. Ülü'l-azm peygamberler arasında fazilet farkı.....	299
4. Ülü'l-azm peygamberlerin bazı hususiyetleri.....	300
5. Peygamber Efendimizin (s.a.v.) bütün yaratılmışlardan üstün olması.....	306
6. Peygamberler arasında üstünlük iddiasını yasaklamanın yorumu....	308
<i>Beşinci Bölüm</i>	
VAHİY, PEYGAMBERLİĞİN VE MUCİZENİN İSPATI	311
Birinci Konu: Vahiy	313
1. Lügat ve ıstılahta vahyin tarifi.....	313
2. Vahyin çeşitleri	313

İkinci Konu: Genel Olarak Peygamberliğin İspatı	321
Üçüncü Konu: Mucizeler.....	330
1. Mucizenin tarifi.....	331
2. Mucizenin şartları.....	332
3. Mucize, peygamberliğin karinesidir	334
4. Peygamberlerin mucizelerinde Allah'ın genel kânunu.....	336
5. Peygamber Efendimizin bazı hissî mucizeleri.....	340
Dördüncü Konu: Peygamber Efendimizin Büyük Mucizesi;	
Kurân-ı Kerim	342
1. Lügat açısından mucizevîlik.....	345
2. Eski ümmetlerin kıssaları üzerinden geçmiş çağlardan haber verilmesi	346
3. Gaybî veya geleceğe ait hadiselerin bildirilmesi.....	347
4. Kurân sure ve ayetlerinin birbirleriyle uyumu.....	349
5. Hüküm (teşriî) noktasında mucizevîlik.....	349
6. İlmî ve bilimsel noktada mucizevîlik.....	350
Beşinci Konu: Keramet, Mucize ve Sihir Arasındaki Fark	354
1. Keramet ve mucize arasındaki fark	354
2. Kerametle sihir arasındaki fark	355

Altıncı Bölüm

MUHAMMEDÎ PEYGAMBERLİĞİN ÖZELLİKLERİ, HAZRETİ PEYGAMBERİMİZİN ÜMMETİ ÜZERİNDEKİ HAKLARI.....357

Birinci Konu: Muhammedî Peygamberliğin Özellikleri	359
1. O kendinden öncekileri nesheden son peygamberliktir.....	359
2. O bütün insanlara gönderilmiş peygamberliktir	363
3. Fıtrata uygun olması.....	365
4. Hayatın bütün alanlarında insanın isteklerini kuşatması.....	367
5. Beşerî akla ve düşünceye önem vermesi.....	370
6. Faydanın sağlanması ve zararın defedilmesi.....	376
7. Hoşgörülü ve kolay olması, içinde zorluğun bulunmaması	378

8. Şer'î kaynaklarının zenginliği.....	381
9. Önceki peygamberlerin getirdiklerine imana davet etmesi	382
10. Muhammedî risâletin ilahî korumaya alınışı	382
11. İslam ümmetinin diğer ümmetlere şahitliği.....	383
12. Muhammedî sîret.....	384
İkinci Konu: İslam Âleminin Bugünkü ve Gelecekteki Vaziyeti	386
1. İslam âleminin bugünkü vaziyeti.....	386
2. İslam ümmetinin geleceği	388
Üçüncü Konu: Peygamber Efendimizin Hakları.....	390
1. Kendisine iman etmek	390
2. Peygamberimize itaatin, onun sünnetini takip ve muhafazanın gerekliliği	392
3. Peygamber Efendimize muhabbet etmenin gerekliliği	404
4. Peygamber Efendimizi korumanın, ona karşı saygı ve hürmetin (tazîr, tevkîr, tazîm) gerekliliği.....	408
6. Peygamber Efendimizin sahabelerine hürmette kusur edilmemelidir	427
7. Peygamber Efendimize salâtu selam getirmek.....	430
Son Söz	435

ithaf

Bu kitabı, peygamberlerin ve Allah'tan (c.c.) getirdikleri haberlerin hakikatini araştıran her insana ithaf ediyorum. Kemal sıfatların ve en güzel isimlerin sahibi Mevlâ Azze ve Celle'den, bu kitabımın rızasına muvafık olmasını niyaz ediyorum. Nitekim O şöyle buyurmaktadır: “*Kim Rabbine kavuşmayı arzuluyorsa artık salih bir amelde bulunsun ve Rabbine ibadette hiç kimseyi ortak tutmasın.*” (Kehf, 110)

Ali Muhammed Sallabi

Önsöz

Bismillâhirrahmânirrahîm...

Hamd Allah Teala'ya aittir. Yardımı ve hidayeti O'ndan diler ve O'na istiğfar ederiz. Nefislerimizin şerrinden ve amellerimizin kötü akıbetinden O'na sığınırız. Allah'ın hidayet ettiğini kimse dalaletle sürükleyemez. O'nun dalalette bıraktığını da kimse hidayete erdiremez. Ben şahadet ederim ki Allah'tan başka ilah yoktur. Yalnızca O vardır. Yine şahadet ederim ki Hz. Muhammed (s.a.v.) O'nun kulu ve Resulüdür.

“Ey iman edenler, Allah'tan O'na yaraşır şekilde korkun ve ancak müslüman olarak can verin.” (Âl-i İmrân, 102)

“Ey insanlar, sizi bir tek nefisten yaratan ve ondan da eşini yaratan ve ikisinden birçok erkekler ve kadınlar yaratan Rabbinizden sakının. Adını anarak birbirinizden dilekte bulunduğunuz Allah'tan ve akrabalık haklarına riayetsizlikten de sakının. Şüphesiz ki Allah sizi gözetliyor.” (Nisa, 1)

“Ey iman edenler, Allah'tan korkun ve doğru söz söyleyin. (Çünkü bu sebeple Allah) işlerinizi düzeltir ve günahlarınızı bağışlar. Kim Allah'a ve Resulüne itaat ederse büyük kurtuluşa ermiş olur.” (Ahzâb, 70,71)

Ya Rabbi! Sen razı oluncaya kadar, sen razı olduğunda ve sen razı olduktan sonra daima sana hamdolsun.

“Peygamberlere İman” isimli bu kitap İman Esasları (Erkânü'l-İman) serisinin son kitabıdır. Bu seri, Yüce Yaratıcı, Râzık-ı Kerîm, dilediğini yapan ve yaratan, kullarına kısmadan

bolca veren, tüm mahlûkatını kemal sıfatlarıyla kuşatan ve âlîm olan zattan bahseder. O ki ben O'nun azametini tarihin sayfalarında ve hayatın değişik safhalarında müşahede ettim; devletlerin kuruluşunda ve çöküşünde, medeniyetlerin meydana gelişinde ve yok oluşunda, saltanatların yükselişinde ve yere batışında, insanların hayat hikâyelerinde, insanı hayrete düşüren şu mahlûkatta ve her yerde...

Nice krallar, padişahlar, sultanlar, komutanlar, âlimler, fakihler, filozoflar ve her türlü insan gelip geçti bu dünyadan. Sayılarını ancak Allah bilir! Bunlar dün öldüler. Bugün ise berzah âleminde ebedi yurtlarına kavuşmayı beklemektedirler.

Mümin, ancak Allah'tan gelene karşı kanaatkârdır; Allah'tan geldiğini düşünmese hiçbir şeye kanaat etmezdi, Allah'tan bilme kendisindeki güzelliklere sevinmez, kaçırdıklarına üzülmezdi. O, ancak Allah'a muhtaçtır. O, ancak Allah'ın rızasına muvafakatine sevinir, Allah'ın nazarından düşüşüne üzülür. Her ne iş yaparsa Allah'ı yanında hisseder ve onun rızası için yapar. Yaşantısı daima O'na yönelik olur. Allah'ı sever, Allah da onu sever. Allah'tan razıdır, Allah da ondan razıdır.

Kul ile Rabbi arasında ancak masivâ ile alakayı kesmek ve engelleri ortadan kaldırmakla kat edilebilecek bir mesafe vardır. Bu engellerin elinde esir olduğu halde Allah'a doğru yönelmeyen, bu uğurda yol almayan bir kişi nasıl olur da Allah'a ulaşabilir?!

Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: *“O halde Allah'a koşun/kaçın. Çünkü ben, size O'nun katından (gelmiş) açık bir uyarıcıyım.”* (Zariyât, 50)

Kişi korktuğu şeylerden ancak eşi benzeri olmayan Allah'a kaçabilir. O'ndan korkan yine O'na kaçır; gazabından rızasına, tehdidinden mükâfatına iltica eder. O'ndan ancak ona sığınılır ve kurtuluş ancak O'ndadır. Allah'a firar O'nun kapısına

savrularak ulaşmaktır. Katında inkisar ise O'na sığınmak, iman-u taatte bulunmak, hata ve masiyetlerden O'na kaçmaktır.

Firar iki türdür: Saadete erişmiş insanların firarı ve bedbaht insanların firarı. İlki Allah'a firar edenlerdir. İkincisi ise Allah'tan firar edenlerdir. Allah'tan firar etmeye, O'nun elinden kurtulmaya güç yetireceğini sananlar cahil ve ahmakların ta kendisidir; zira en son dönüş ve varış O'nadır.¹

Tarih ilminde yaptığım yolculuğum esnasında imanını; insanlar, halklar, toplumlar ve ümmetler için ehemmiyetini gördüm. İmanın rükünleri mevzulu bu serinin Kur'ân ve sahih sünnetten delillere dayanan ve üslubu açık bir seri olmasını arzuladım. Kelamî fırkaların, felsefi mezheplerin metotlarından ve faydasız cedelî meselelerden son derece uzak durdum. İmanın rükünlerine dair Resulullah (s.a.v.) ve ashabının o saf ve berrak akidesini açıklamayı hedefledim.

Bu seri, akıllara hitap etmeyi, kalpleri ihya etmeyi, insan fitratını harekete geçirmeyi, insanları Yüce Yaratıcı'ya bağlamayı, en şerefli mükellef olan insana gerekli olan akideyi beyan etmeyi hedeflemektedir. Ben bu kitabı, hem âlimin, hem ilim talebesinin hem de halkın istifade edeceği bir metotta yazdım. Hayatın hayhuyu ve yoğunluğu sebebiyle araştırma ve inceleme yapamayan kişiler bilsin ki bu kitap, kıymetli okuyucu önünde duran eski-yeni yüzlerce kaynağa yoğunlaşmakla meydana gelmiş bir hülasadır.

Bu kitapta uyguladığım usül, içlerinde Dr. Yusuf el-Karadavî, Dr. Selman el-Avde, Dr. Âid el-Karnî gibi isimlerin de bulunduğu âlimler, fakihler, ilim talebeleri ve bazı entelektüellerle yaptığım konuşmalar ve müzakerelere konu olmuştur. Onların yönlendirmeleri ve fikirleri bana yol göstermiştir. Hatta Dr. Âid el-Karnî benle şakalaşır ve şöyle derdi: Allah Teâlâ kıyamet

¹ Dr. Nasır ez Zehrânî, Allahu Ehlî's-Senâ ve'l-Mecd, 681

günü Afrikalılara olsun başka bir millet olsun, ne Selçukluları ne Zengileri ne Eyyûbîleri ne de Tatarları soracaktır. Onlara soracağı şey iman ve tevhitte ibarettir. Beni Kur'ânî ve Nebevî bir dil, bir anlatım tarzı kullanmam hususunda çokça teşvik ediyordu. Aynı şekilde Muhammed Tahir el-Berzencî ve diğer kıymetli kardeşlerim, ilim ve fikir adamlarından ileri gelenler de beni bu hususta teşvik ediyordu. Her birini arkalarından hayır dualarımda yâd ediyorum.

Erkânu'l-Îmân (İman Esasları) isimli bu kitap serisi başlangıçta bir fikirden ibaretti. Allah'ın inayeti ve tevfiğiyle gün yüzüne çıktı. Şu an ise davetçilerin, hatiplerin, âlimlerin, siyasetçilerin, fikir adamlarının, ilim talebelerinin ve halkın elinde dolaşır oldu. Allah'tan dileğim, hem bu dünyada hem de ahiret hayatında müstefit olsunlar. Günler akıp gidiyor. Ben bu dünya hayatını terk etmeden önce her arzuladığımı gerçekleştiren kimseyi görmedim.

Benim ilmî, fikrî ve entelektüel alanda hedeflerim hayli çok. Şundan eminim ki bunları gerçekleştiremeden bu dünyadan göçüp gideceğim. Bu sebeple kendim için ön gördüğüm projelerimi burada dile getirmeyi uygun görüyorum. Umulur ki Allah, bu projeleri sahih bir şekilde kitaplaştırabilecek bazı âlimlerin veya araştırmacıların veya ilim talebelerinin kalbini bu yöne çevirir de bu çalışmalar, İslam sancağını taşıyacak ve İslam'ı, eski medeniyetine tekrar döndürmeye çabalayacak gelecek nesillerin yolunun aydınlanmasına, bu sebeple ümmetin yükselmesine katkı sağlar. İnsanlar böylelikle dünyanın meşakkatinden ahiretin rahatlığına, diğer dinlerin zulmünden de İslam'ın adaletine ulaşmış olur.

Bu projeler, insanların genel kültürüyle ilgili olup aşağıda sıralayacağımız maddelere önem vermeyi hedeflemektedir.

1. Mekâsıd-ı şeriâyâ (dinin gözettiği gayelere) önem verme.

2. Siyâset-i şeriyye ile akaid arasındaki karışıklığı kaldırma.²
3. İlâhî kanunların kapsayıcı olması ve bu kanunların, fertler, cemaatler, halklar, ümmetler ve medeniyetlerdeki izlerini göz önünde bulundurma.
4. Kur'ân kıssalarını araştırıp üzerinde yoğun bir şekilde düşünme ve bunlardan ibretler, dersler ve önümüzü aydınlatacak bir takım kanunlar çıkartarak yaşayan hayata uyarlama.
5. Kaynağı İslam olan çağdaş bir medenî devlete dair görüş ortaya koyma ve şurâ, hürriyetler, eşitlik, adalet, insan hakları ve toplumda kadın gibi meselelerde İslam tasavvuru çerçevesinde insanî değerleri ve ilkeleri öne çıkarma.
6. Kur'ân-ı Kerim'den, sünnetten ve gelenekten asrımıza uygun tezkiye (nefsi arındırma) ve ilm-i sülûke (ahlak/davranış bilimi) dair bir metot geliştirme.
7. Yönetim bilimi, planlama, düzenleme ve geliştirme gibi modern birikimlerle köklerimizi birleştirip bu alanda yapılacak çalışmalara özen gösterme.
8. Cihat fikhına, İslam devletlerindeki askerî teşkilatı kuvvetlendirmeye, askerinin maddî ve manevî yönünü toparlamaya ve bu alandaki modern tekniklerden yararlanmaya özen gösterme.
9. Geçmişte ve günümüzde gerçekleştirilen sömürge projelerine dair çalışma ve bu projelere engel olmak ve kuvvetli bir şekilde onların karşısında durabilmek için

² Zira siyaset-i şeriyye geneli itibariyle baktığımızda savaş kanunları, yönetim biçimi ve devlet işleri gibi birçok meselede içtihadı olduğu halde akaid kat'î delillere dayanmaktadır. (Müt.)

ümmetin enerjisini artıracak yeni medeniyet projeleri üretmeye girişme.

10. Dengeler, öncelikler, farklılıklar ve neticeler fihhına dair çalışma.
11. Toplumsal gayreti canlı tutmak ve geliştirmek adına araçlar ve yollar araştırma. Ümmetimizin ve halkımızın yükselmesini amaçlayan ilmi projeler üretme.

Allah Teâlâ ayet-i kerimede şöyle buyurmaktadır: “*İman edip de güzel davranışlarda bulunanlar (bilmelidirler ki) biz, güzel işler yapanların ecrini zâyi etmeyiz.*” (Kehf, 30)

Bu kitabı bir fasıl ve altı bölümde ele aldım:

Birinci bölümde, nübüvvet ve risâlet kavramları, aralarındaki fark, nebi ve rasûlün tarifi ve aralarındaki farktan bahsettim.

İkinci bölümde, peygamberlere imanın gerekliliğine ve kısaca peygamberler tarihine değindim.

Üçüncü bölümde, peygamberlerin özellikleri, kendilerine mahsus davet metotları ve aralarındaki üstünlük gibi meseleleri ele aldım.

Dördüncü bölümde, peygamberlerin yaşantısındaki uyulacak yönlelere işaret ettim.

Beşinci bölümde, vahyin ve nübüvvetin ispatından ve mucizelerden söz ettim.

Altıncı bölümde, Peygamber Efendimizin (s.a.v.) risâ-letinin özelliklerini ve ümmeti üzerindeki haklarını özet olarak aktardım. Peşinden hâtime (sonsöz) ile kitabımı bitirdim.

Bu kitabı akşam namazı sonrası Doha saatiyle 17.45'te, miladi 30.11.2010 tarihine rastlayan hicri 1431 yılının Zilhicce ayının 24'ünde bitirdim.

Faziletler her daim Allah'ındır. Ben O'ndan bu ameli en güzel şekilde kabul etmesini ve bizleri peygamberler, sıddıklar, şehitler ve salihlere yoldaş etmesini niyaz ediyorum.

Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: “*Allah'ın insanlara açacağı herhangi bir rahmeti tutup hapseden olamaz. O'nun tuttuğunu O'ndan sonra salıverecek de yoktur. O, üstündür, hikmet sahibidir.*” (Fatır, 2)

Bu kitapla birlikte “Erkânu'l-Îmân” isimli seriyi tam bir şekilde okuyucuya sunuyorum. Bu serinin mükemmel olduğunu da iddia etmiyorum. Şairin de dediği gibi:

*Bunda bulunan eksiklik ve hata her ne varsa
İzin verdim yapabilecek kişinin ıslahına
Fakat dayanmalı ilme ve insafa
Bu ikisi üstündür diğer evsâfa
Allah'tır ulaştırın doğru yollara
Sımsıkı sarılırım habl-i subhâna*

Bu güzel ameli bana ikram eden Allah'a hamd-u senalar olsun! Onun en güzel isimlerinin ve yüce sıfatlarının hürmetine bu seriyi rızasına halis ve kullarına faydalı kılmasını niyaz ediyorum. Her harfine karşılık beni mükâfatlandırmasını ve terazide hasenat içerisinde kılmasını istiyorum. Bu mütevazı çalışmayı tamamlamam adına elinden geleni esirgemedi yapan kardeşlerimi de mükâfatlandırmasını Allah'tan istiyorum. Değerli okuyucularımdan da Rabbinin rahmeti, mağfireti ve rızasına muhtaç olan şu fakiri hayır dualarında unutmamalarını ümit ediyorum.

“*Senin izzet sahibi Rabbin, onların isnat etmekte oldukları vasıflardan yücedir, münezzehtir. Gönderilen bütün peygamberlere selam olsun! Âlemlerin Rabbi olan Allah'a da hamd olsun!*” (Saffat, 180-182)

Ali Muhammed Sallabi

Muhterem kardeşlerim, bu kitabım ve diğer kitaplarım ile ilgili düşüncelerinizi bana iletirseniz sevinirim. Kardeşlerimden bu dine samimi bir şekilde hizmet için bana dua etmelerini istirham ediyorum.

Mail: info@alsaallaby.com
Website: www.alsallaby.com

Birinci Bölüm

NÜBÜVVET VE RİSÂLET KAVRAMLARI VE ARALARINDAKİ FARK

Nübüvvet ve Risâlet Kavramları ve Aralarındaki Fark

Birinci Konu: Nebi'nin Lügat Tarifi

Lügatçılar “nübüvvet”i üç anlamda kullanırlar:
1- “Nebe” kelimesinden türediğini kabul edersek bu durumda “haber verme” anlamına gelir. Çünkü “nebe”in manası haberdir. Allah Teâlâ'nın şu sözü bu kabildendir: “*Neden soruyorlar? Büyük bir haberden (nebe') soruyorlar.*” (Nebe, 1-2)

2- Kelimenin eğer açık yol anlamındaki “nebâvet”ten türediğini kabul edersek, bu durumda nübüvvet, “Allah Celle Celâ-lühû'nün rızasına ulaştıran yol” demek olur.³ Her iki mana da nübüvvetin “sahibine Rabbinden vahyedileni haber vermektir” şeklindeki şer'î anlamına uygundur. Kelime aynı zamanda içerdiği üstünlük ve onurlandırma manasından dolayı sahibi için yükseklik derecesi ifade eder. Gerçekten de nübüvvet makamı, yüksek bir makamdır ve ancak Allah Azze ve Celle'nin risâlet yükünü taşıması ve insanlara tebliğ etmesi için seçtiği kişilere nasip olur. Ayetlerde şöyle buyrulur: “*Allah risâleti, kime vereceğini en iyi bilendir.*” (En'am, 124) “*Rabbin dilediğini yaratır ve seçer.*” (Kasas, 68)

Nübüvvet diğer açıdan, ancak kendisiyle Allah'ın rızasına ulaşmanın, O'nun razı olmadıklarından kaçınmanın ve cennete kavuşup cehennemden kurtulmanın mümkün olacağı açık yol

³ Eş-Şeyh Abdulkadir el-Ceylânî, Dr.Said el-Kahtânî, s.295

demektir. Yine de sözkonusu manaların en açık ifadelisi, birinci kullanımdır. Çünkü nebinin temel vazifesi, Allah'tan haber getirmek ve Rabbinden kendisine vahyedileni insanlara tebliğ etmektir.⁴

İkinci Konu:

Rasül Kelimesinin Lügat Manası

Rasül kelimesi “gönderme ve yönlendirme” anlamındaki “irsal”den türemiştir. Buna göre rasül risâlet anlamında, “kendisini gönderenin haberlerini mütemadiyen taşıyan” demektir.⁵ Allah Teâlâ'nın şu sözü bu kullanıma örnektir: “*Ben onlara bir hediye gönderip, rasüllerin (elçilerin) ne haber ile döneceklerine bakacağım.*” (Neml, 35)

Buna göre, rasüllerin bu ismi almalarının nedeni, Allah'ın tevhit davasını kendileriyle ümmetlerine göndermesi ve onları bu davanın taşınması ve tebliğ edilmesiyle sorumlu tutmasıdır. Allah Azze ve Celle şöyle buyurur: “*Sonra arka arkaya rasüllerimizi gönderdik.*” (Müminun, 44)

Üçüncü Konu:

Nebi ve Rasül Arasındaki Fark

Bazı âlimler nebi ile rasül arasında fark gözeterek nebinin tebliğle emrolunsun ya da olunmasın, kendisine bir şeriat vahyedilen insan olduğunu kaydetmişlerdir. Rasül ise, kendisine vahyedilen şeriatı insanlara tebliğ etme emri alandır. Bu tariflere göre nebi rasülden daha umumdur. Vahiy alıp, aldığı bu vahyi insanlara ulaştırmakla görevlendirilen kişi hem nebi hem rasül, ulaştırma görevi olmayan ise sadece nebidir, rasül değildir. Buradan her Rasûlü'n aynı zamanda nebi olduğunu,

⁴ A.g.e, s.296

⁵ Lisânü'l-Arap, İbni Menzûr 11/14/2, eş-Şeyh Abdulkadir, s.296

ama her nebinin rasül olmadığını anlıyoruz. İki istilahın içerdiği vasıf farklılığı ve dinî kullanımda iki ayrı mefhum olmaları, sözkonusu ayırımı güçlendirmektedir. Allah Teâlâ'nın şu sözü iki kavramın farklı kullanımına örnektir: “*Kitapta Musa'yı da an. Gerçekten o ihlas sahibi bir rasül ve nebi idi.*” (Meryem, 51)

Rasül olmayan nebilere Hz. Musa'nın genç yol arkadaşı Hz. Yuşa'yı örnek verebiliriz. Allah onu nebi kılmış, Hz. Musa'nın ve Hz. Harun'un İsrailoğullarındaki halefi yapmıştır. Onlardan sonra Beyt-i Makdis'te gazveye giden ve orayı fetheden Hz. Yuşa'dır. Rasül olan nebinin misali ise, Peygamber Efendimizdir (s.a.v.) Allah Teâlâ onu bütün insanlara nebi ve rasül olarak göndermiştir. Kurân'da kavimlerine gönderildiği anlatılan diğer rasül nebilere de aynıdır.

Bununla birlikte diğer bazı âlimler, nebi ve rasülü eş anlamlı sayarlar. İkisinin delalet ettiği aynı olduğu için nebi rasül, rasül nebi diye isimlenir. Peygamberin rasül ismini alması, Allah'ın kendisini insanlara göndermesi (irsal) yönüyle, nebi denmesi ise insanlar için Allah'tan vahiy haberini (nebe') alması nedeniyledir. Dolayısıyla iki kavram birbirinin lazımıdır. Kâdî İyâz ve Sad et-Taftazânî bu görüşü savunurlar.⁶

İki görüşün dışında başka bir görüşü ileri sürenler vardır ki özetle şunu söylerler: Nebi, Allah'ın kendisine vahyettiği insandır. O kendisine vahyedileni tebliğ etmektedir, fakat küfürden imana çıkaracağı kâfir bir kavme gönderilmemiştir. Rasül ise kendilerini tevhide çağırarak için kâfirlere gönderilen insandır. Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: “*Senden önce hiçbir resül ve nebî göndermedik ki (erselnâ), bir şey temenni ettiği zaman, şeytan onun bu temennisine dair vesvese vermiş olmasın.*” (Hac, 52)

Ayetin aslında kullanılan “erselnâ” fiilinden “irsal”in rasülü

⁶ Hâşiyetü'l-Bâcûrî Ale'l-Cevhere, s. 6; el-Akâidetü'l İslâmiyye Erkânühâ ve Asârühâ Ale'l Ferdi ve'l Müctema', Dr. Ahmet Muhammed el-Celi, s.219

de nebiyi de içine aldığını görüyoruz. İkisinden biri “rasül” kelimesiyle hususiyet kazanmıştır ki bu da Allah’ın emrine muhalefet edip şirke düşen bir kavme ilahî risâlet davasını tebliğ etmekle emrolunan mutlak manadaki rasüldür. Mesela Hz. Nuh’un durumu böyledir. Sahih rivayette onun yeryüzüne gönderilmiş ilk rasül olduğu ifade edilir. Oysa ondan önce de Hz. Âdem ve Hz. İdris gibi nebiler bulunmaktadır. Allah Teâlâ’nın “biz senden önce hiçbir rasül ve nebi göndermedik ki...” sözü nebinin mürsel⁷ olduğuna delildir. Yine de mutlak olarak rasül ismini alamaz. Çünkü bir kavme, onların tanımadıkları bir mesajla gönderilmemiş, aksine müminlere hak olduğunu bildikleri şeyleri emretmiştir. Âlim de benzer konumda olduğu için Allah Rasûlü Efendimiz (s.a.v.) “âlimler nebilerin varisleridir” buyurmuştur. Bunun dışında Rasûlü’n yeni bir şeriat getirmesi şart değildir. Hz. Yusuf rasül olduğu halde Hz. İbrahim’in milleti üzeredir. Hz. Davud ve Hz. Süleyman da rasül oldukları halde Tevrat’ın şeriatını uygulamışlardır.⁸

Tercih edilen tarif şudur: Rasül kendisine yeni bir şeriat vahyedilen, nebi ise kendinden önceki şeriatı yaşatmak üzere gönderilendir.⁹

İsrailoğullarını nebiler idare etmekteydi. Hadiste anlatıldığı üzere¹⁰ ne zaman biri ölse yerine yenisi geçerdi. İsrailoğullarının nebileri Hz. Musa’nın, yani Tevrat’ın şeriatıyla gönderilmişlerdi. Emrolundukları husus, Allah’ın vahyini kavimlerine ulaştırmaktı. Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: “*Musa’dan sonra İsrailoğullarının ileri gelenlerini görmedin mi (ne yaptılar)? Hani, nebilerinden birine, “Bize bir hükümdar gönder de Allah*

⁷ “Rasül”le aynı kökten (Müt.)

⁸ Kitâbü’n-Nübüvvât, s.172-173

⁹ er-Rusülü ve’r Risâlât, Ömer el-Eşgar, S.15

¹⁰ Buhârî; Müslim; er-Rusülü ve’r Risâlât, s.15

yolunda savaşalım” demişlerdi. O, “Ya üzerinize savaş farz kılındığı hâlde, savaşmayacak olursanız?” demişti.” (Bakara, 246)

Ayetten anlaşıldığı üzere, nebiye kavminin yapması zorunlu olan bir husus vahyediliyor. Bunun ancak tebliğin gerekli olmasıyla birlikte sözkonusu olacağı açıktır. Hz. Davud’un, Hz. Süleyman’ın, Hz. Zekeriya’nın ve Hz. Yahya’nın durumu böyledir. Onlar İsrailoğullarını idare etme, aralarında hükmetme ve kendilerine hakkı tebliğ etme görevini üstlenmişlerdir. Yine de doğrusunu en iyi Allah bilir.¹¹

¹¹ er-Rusülü ve’r Risâlât, s.15

İkinci Bölüm

PEYGAMBERLERE İMANIN GEREKLİLİĞİ VE KISACA PEYGAMBERLER TARİHİ

Peygamberlere İmanın Gerekliliği ve Kısaca Peygamberler Tarihi

Birinci Konu: Peygamberlere İmanın Gerekliliği

Peygamberliğe ve vahye iman etmek ve Allah'ın, kullarına peygamberlerden sonra Allah'a karşı bir bahaneleri olmasın diye müjdeleyici ve sakındırıcı olarak peygamberler ve bir takım haberler göndermesini tasdik etmek, imanın rükünlerinden bir rükün ve inanılması gereken reddedilemez bir gerçektir. İndirilen bütün kitaplara ve gönderilen bütün peygamberlere iman etmedikçe kişi ne Allah'ın dinine girmiş olur ne de müminler cemaatinden sayılır. Bu kişinin imanı asla geçerli olmaz.

Bu mesele hem Allah'ın kitabında hem de Re-sulullah'ın sünnetinde o kadar açık bir şekilde ifade edilmiştir ki hiçbir Müslüman bunda şüpheye düşemez, hiçbir akıl bu hususta tereddüt edemez ve hiç kimse bu konuda ileri geri konuşamaz.

Allah Teâlâ kıblenin Beyt-i Makdis'ten Kâbe'ye çevrilmesine binaen yaygara çıkaran Yahudilere cevaben asıl iyiliğin ne olduğunu ve imanın rükünlerini şöyle açıklamıştır:¹² *“İyilik, yüzlerinizi doğu ve batı tarafına çevirmeniz değildir. Asıl iyilik, o kimsenin yaptığıdır ki, Allah'a, ahiret gününe, meleklere, kitaplara ve peygamberlere inanır.”* (Bakara, 177)

¹² Yusuf el-Karadavi, Min Hedyi'l-İslâm, Fetâvâ Muâsıra 3/167.

Ve başka bir ayeti kerimede de şöyle buyurmuştur: “Peygamber, Rabbi tarafından kendisine indirilene iman etti, müminler de (iman ettiler). Her biri Allah’a, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine iman ettiler. «Allah’ın peygamberlerinden hiçbiri arasında ayırım yapmayız. İşittik, itaat ettik. Ey Rabbiniz, affına sığındık! Dönüş sanadır» dediler.” (Bakara, 285)

Bu ayeti kerimede Allah’a, meleklerle, kitaplara ve peygamberlere iman açıkça zikredilmiş, ahiret gününe imana ise şu ayeti kerime ile işaret edilmiştir: “Ey iman edenler! Allah’a, Peygamberine, Peygamberine indirdiği Kitab’a ve daha önce indirdiği kitaba iman (da sebat) ediniz. Kim Allah’ı, meleklerini, kitaplarını, peygamberlerini ve kıyamet gününü inkâr ederse tam manasıyla sapmıştır.” (Nisa, 136)

Diğer ayeti kerimelerde de şöyle buyrulmuştur: “Rabbinizden bir mağfirete; Allah’a ve peygamberlerine inananlar için hazırlanmış olup genişliği gökle yerin genişliği kadar olan cennete koşuşun.” (Hadid, 21)

“De ki: Biz, Allah’a, bize indirilene, İbrahim, İsmail, İshak, Ya’kub ve Ya’kub oğullarına indirilenlere, Musa, İsa ve (diğer) peygamberlere Rableri tarafından verilenlere iman ettik. Onları birbirinden ayırdetmeyiz. Biz ancak O’na teslim oluruz.” (Âl-i İmrân, 84)

“Deyin ki: Allah’a ve bize indirilene; İbrahim, İsmail, İshak, Ya’kub ve esbâta indirilene, Musa ve İsa’ya verilenlerle Rableri tarafından diğer peygamberlere verilenlere, onlardan hiçbiri arasında fark gözetmeksizin inandık ve biz sadece Allah’a teslim olduk.” (Bakara, 136)

“Andolsun, senden önce de peygamberler gönderdik. Onlardan sana kıssalarını anlattığımız kimseler de var, durumlarını sana bildirmedığımız kimseler de var. Hiçbir peygamber Allah’ın izni olmaksızın herhangi bir âyeti kendiliğinden getiremez.

Allah’ın emri gelince de hak uygulanır ve o zaman bâtili seçenler hüsrana uğrayacaklardır.” (Ğafir/Mümin, 78)

“Biz seni müjdeleyici ve uyarıcı olarak hak ile gönderdik. Her millet için mutlaka bir uyarıcı (peygamber) bulunmuştur.” (Fatr, 24)

“Her ümmetin bir peygamberi vardır. Peygamberleri geldiği zaman, aralarında adaletle hükmedilir ve onlara asla zulmedilmez.” (Yunus, 47)

Meşhur Cibrîl Hadisi de bu konuda açık bir nastır. Şöyle ki Cebrail (a.s.) “Bana imandan haber ver” şeklinde soru sorduğunda Resulullah (s.a.v.) ona cevaben: “Allah’a, Allah’ın meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine ve ahiret gününe inanman, bir de kadere inanmandır” buyurdu.¹³

Kur’ân-ı Kerim’de kadere imanın zikredilmeyişi Allah’a imanın bir gereği olmasından kaynaklanmaktadır. Şöyle ki kemal sıfatlarla muttasıf bir ilaha inanmak, bu ilahın her şeyi bildiğine ve meydana gelmeden önce irade ettiğine inanmayı gerektirir. Zira Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: “O yerin karanlıkları içindeki tek bir taneyi dahi bilir. Yaş ve kuru ne varsa hepsi apaçık bir kitaptadır.” (En’âm, 59)

Peygamberlere imanın şüphe ve tartışma götürmez bir hakikat olması hasebiyle kıyamet gününde insanlara esaslı iki soru sorulacaktır; “Neye ibadet ettiniz?” Ve “Peygamberlere ne şekilde icabet ettiniz.” Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: “İşte o gün onlara bütün haberler körleşmiştir (delilleri tükenmiş, söyleyecek sözleri kalmamıştır); onlar birbirlerine de soramayacaklardır.” (Kasas, 66)

Kur’ân-ı Kerim, Allah Teâlâ’nın, kendilerini müjdeleyecek, sakındıracak ve doğru yola iletecek bir peygamberi göndermesini uzak gören yalancılara Nuh’un (a.s.) diliyle şöyle cevap

¹³ Müslim, Kitâbu’l-îmân, Bâbu’l-îmân ve’l-islâm ve’l-ihsân ve vucûbi’l-îmân bi isbâti kaderillâh 8.

vermiştir: “(Allah’ın azabından) sakınıp da rahmete nâil olmanız ümidiyle, içinizden sizi uyuracak bir adam vasıtasıyla size bir zikir (kitap) gelmesine şaştınız mı?” (A’râf, 63)

Peygamberlerin tamamına iman etmek temel İslâmî bir akidedir. Kim herhangi bir peygamberi inkâr ederse o bütün peygamberleri inkâr etmiş gibi olur. Kur’ân-ı Kerim bunu Şuarâ Suresi’nin birkaç ayetinde açıkça belirtmiştir. Örneğin sadece Nuh’u (a.s.) inkâr eden kavme karşılık: “Nuh kavmi peygamberleri yalanladı.” sadece Hud’u (a.s.) inkâr eden kavme karşılık: “Âd kavmi peygamberleri yalanladı.” sadece Salih’i (a.s.) inkâr eden kavme karşılık: “Semûd kavmi peygamberleri yalanladı.” ifadelerini kullanmıştır. Bunların dışında Şuayb ve Lût kavmi hakkında da aynı ifade sözkonusudur.

Onların, bir peygamberi inkâr etmekle bütün peygamberleri yalanlamış olması özünde risâlet prensibini inkâr etmiş olmalarından kaynaklanmaktadır. Kim Allah’a iman ettiğini söyler de peygamberliği sabit olmuş bir peygamberi ya da peygamberlerin bütünü inkâr ederse o kişi iman iddiasında yalancıdır. Çünkü hakikî iman, mucizelerle desteklenmiş sadık bir peygamber tarafından getirilenlere imandır. Her kim de bir peygambere ya da peygamberlerin geneline iman ettiğini söyler de diğerlerini inkâr ederse bu kimse de iman iddiasında yalancıdır. Üstelik Kur’ân-ı Kerim bu türlü insanların hakikî kâfir olduklarını şu ayeti kerimeler ile açıkça ifade eder:

“Allah’ı ve peygamberlerini inkâr edenler ve (inanma hususunda) Allah ile peygamberlerini birbirinden ayırmak isteyip «Bir kısmına iman ederiz ama bir kısmına inanmayız» diyenler ve bunlar (iman ile küfür) arasında bir yol tutmak isteyenler yok mu; işte gerçekten kâfirler bunlardır. Biz kâfirlere alçaltıcı bir azap hazırlamışızdır.” (Nisâ, 150-151)

Bu iki ayeti kerime Yahudi ve Hristiyanların durumunu bildirmek üzere inmiştir. Şöyle ki Yahudiler, Musa’ya (a.s.) iman

ettikleri halde İsa’yı (a.s.) ve Muhammed’i (s.a.v.) inkâr etmişlerdir. Hristiyanlar ise Musa’ya ve İsa’ya iman ettikleri halde Muhammed’i (s.a.v.) inkâr etmişlerdir. Sadece Müslümanlar kendilerine gönderilen peygamberlerin tamamına ve kendilerine indirilen kitapların tamamına iman etmiştir. Zira Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: “Allah’a ve peygamberlerine iman eden ve onlardan hiçbirini diğerlerinden ayırmayanlara (gelince), işte Allah onlara bir gün mükâfatlarını verecektir. Allah çok bağışlayıcı ve esirgeyicidir.” (Nisa, 152)

Bütün peygamberler aynı meseleyi ifade etmek, aynı söz söylemek adına gelmişlerdir. Onlar, bu kâinatta Allah Subhânehû ve Teâlâ’dan başka ilah olmadığını açıklamak üzere gelmişlerdir. İnsanlara “Allah’a kulluk edin. O’ndan başka ilahınız yoktur.” (Hud, 50) demek için gelmişlerdir: “Senden önce hiçbir resûl göndermedik ki ona: «Benden başka İlâh yoktur; şu halde bana kulluk edin» diye vahyetmiş olmayalım.” (Enbiyâ, 25)

Kur’ân-ı Kerim nebilere ve resullere iman meselesine şanına layık, azametine yaraşır bir şekilde önem vermiştir. Allah Teâlâ kullarından kapsamlı bir kulluk yapmalarını istemiştir. Kulluk, emirleri yerine getirmek, nehiylerden kaçınmaktan ibarettir ki bize, Allah’ın birtakım emir ve nehiyleri olduğunu gösterir. Peki, insan bu emir ve nehiyleri nasıl bilebilir? İşte biz, bunları ancak peygamberler vasıtası ile Allah’tan alabiliriz. Buna binaen peygamberlere iman etmeyen kişinin Allah’a karşı tevhid inancına sahip bir mümin olması düşünülemez. Kur’ân-ı Kerim’in bu meseleye neden bu denli ihtimam gösterdiğini yine buradan anlayabiliriz. Kur’ân-ı Kerim’deki bu ihtimamı şu aşağıda gelen örneklerde görebiliriz:

1. Kur’ân-ı Kerim Bu peygamberlik meselesini açıkça ve üzerinde durarak çok yerde zikretmiştir. Kur’ân-ı Kerim’de “Resûl” kelimesinin 363 kadar, “Nebi” kelimesinin de 75 kadar zikredilmesi, bu ihtimamı göstermesi

bakımından yeterlidir. Bu konuyla alakalı Peygamberimizden (s.a.v.) aktarılan hadisler ise Kur'ân-ı Kerim'e nispetle büyük bir yer tutmaktadır.

2. Kur'ân-ı Kerim'in birçok yerinde peygamberlere iman Allah'a imanla birlikte kullanılmıştır. Bazen bu nübüvvet-i âmme (bütün peygamberlerle alakalı) olarak bazen de nübüvvet-i hâssa (sadece Peygamberimize ait) olarak gelmiştir.

a) Nübüvvet-i âmme olarak geldiğine misal Allah Teâlâ'nın şu buyruğudur: *“İyilik, yüzlerinizi doğu ve batı tarafına çevirmeniz değildir. Asıl iyilik, o kimsenin yaptığıdır ki, Allah'a, ahiret gününe, meleklere, kitaplara ve peygamberlere inanır.”* (Bakara, 177)

b) Nübüvvet-i hâssa olarak geldiğine misal Allah Teâlâ'nın şu buyruğudur: *“Müminler, ancak Allah'a ve Resûlüne gönülden inanmış kimselerdir.”* (Nur, 62)

3. Peygamberleri yalanlamaktan kulları sakındırmış ve yalanlayanları önceki kavimlere gelen musibetler ile korkutmuştur. Bu münasebetle şu ayeti kerimeleri görmek yeterlidir:¹⁴

“Andolsun biz, Musa'ya açık açık dokuz âyet verdik. Haydi İsrailoğullarına sor. Musa onlara geldiğinde Firavun ona, «Ey Musa! dedi, senin büyülenmiş olduğunu sanıyorum!» (Musa Firavun'a:) «Pekâlâ biliyorsun ki, dedi, bunları, birer ibret olmak üzere, ancak, göklerin ve yerin Rabbi indirdi. Ey Firavun! Ben de senin hakikaten mahvolduğunu sanıyorum!» Derken, Firavun onları ülkeden çıkarmak istedi. Bu yüzden biz onu ve maiyetindekilerin hepsini (denizde) boğduk.” (İsra, 103-105)

İkinci Konu: Kısaca Peygamberler Tarihi

Peygamberler tarihi bir azamet tarihidir. Onlar, hak düşmanlarının, Allah düşmanlarının ve insanlık düşmanlarının aksine daima mücadele ve cihat hayatı sürmüştür. Onların hayat hikâyelerinin Kur'ân-ı Kerim'de zikredilmesi, nefsi rahatlatmak gibi bir maksada mebni olmayıp bilakis şu ayeti kerimenin de işaret ettiği gibi nasihat ve ibret almak gibi bir maksada dayanmaktadır: *“Andolsun onların (geçmiş peygamberler ve ümmetlerinin) kıssalarında akıl sahipleri için pek çok ibretler vardır.”* (Yusuf, 111)

Diğer bir ayeti kerime tefekkürle beraber Kur'ân kıssalarından istifade etmenin zaruretine, ayrıca nebilerin ve resullerin yollarından yürümenin zaruretine şu şekilde işaret edilmiştir: *“Kıssaları anlat; belki düşünürler.”* (A'râf, 176)

Peygamber kıssalarının Kur'ân-ı Kerim'de zikredilmesinin, özellikle davetçilere ve bu davetçilik makamına yönelik bir gayesi vardır. Şöyle ki peygamberlerin temiz yaşantılarını ve Allah yolunda çektikleri eziyetleri bilmek, davetçilerin istikrarını ve azimetini artırır.¹⁵ Nitekim Allah Teâlâ âlemlerin Efendisi Muhammed'e (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: *“Peygamberlerin haberlerinden senin kalbini (tatmin ve) teskin edeceğimiz her haberi sana anlatıyoruz. Bunda sana gerçeğin bilgisi, müminlere de bir öğüt ve bir uyarı gelmiştir.”* (Hûd, 120)

1. Kur'ân'da Peygamber Kıssalarının Zikrediliş Amaçları

a) Peygamberimize (s.a.v.) vahiy geldiğini ve Allah tarafından gönderilmiş bir peygamber olduğunu ispat etmek

Muhammed'in (s.a.v.) bu kıssalardan Allah'ın kendisine vahyetmesi ile haberdar olduğunu Kur'ân-ı Kerim açıkça ifade

¹⁴ Dr. Muhammed Ayyâs, el-Muhkem fi'l-Akîde, 123-124.

¹⁵ Suâd Meyber, Akîdetu't-Tevhîd Mine'l-Kitâb ve's-Sunne, 300.

etmektedir. Zira o yazı yazmayı ve okumayı bilmeyen bir ümmi idi: “*Sen bundan önce ne bir yazı okur, ne de elinle onu yazar-dın. Öyle olsaydı, bâtıla uyanlar kuşku duyarlardı.*” (Ankebut, 48)

Rasûlüllah’ın (s.a.v.) Yahudi ve Hıristiyan âlimlerle beraber oturduğuna dair herhangi bir rivayet mevcut değildir. O halde kendinden önceki peygamberlerin, toplulukların ve ümmetle-rin aralarında geçen olayları tüm görkemiyle aktarması ve özellikle İbrahim, Yusuf ve Musa’ın (aleyhimüsselam) kıssala-rında olduğu gibi bazı kıssaları tafsilatlı bir şekilde anlatması nasıl izah edilebilir? Bu kıssaların Beyan-ı Muhkem olan Kur’ân-ı Kerim’de son derece hassas bir anlatımla zikredilmesi bize gösteriyor ki bunlar, hikmet sahibi ve her şeyden haberdar olan Allah katından gelen bir vahiyden başka bir şey değildir. Kur’ân’da bazı kıssalarının başlarında veya sonlarında geçen ayetlerin birçoğu bu hakikate işaret etmektedir. Şu ayeti kerimeler buna örnektir:

“*(Ey Muhammed!) Biz, sana bu Kur’an’ı vahy etmekle geçmiş milletlerin haberlerini sana en güzel bir şekilde anlatıyoruz. Gerçek şu ki, sen bundan önce (bu haberleri) elbette bilmeyenlerden idin.*” (Yusuf, 3) “*(Resûlüm!) İşte bunlar sana vahyettiğimiz gayb haberlerindedir. Bundan önce onları ne sen biliyordun ne de kavmin. O halde sabret. Çünkü iyi sonuç (sabredip) sakınanların-dır.*” (Hud, 49)¹⁶

b) Peygamberi davasında istikrarlı kılmak

Allah Teâlâ Peygamber Efendimiz’e (s.a.v.) kendinden önceki peygamberlerin son kertede bir muzafferiyete nail olduklarını, yalanlayan ümmetlerinin de helaka dûçar olduklarını göstererek onu davasında istikrar sahibi kılmayı hedeflemiştir. Bu hususta Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: *Andolsun ki senden*

önceki peygamberler de yalanlanmıştı. Onlar, yalanlanmalarına ve eziyet edilmelerine rağmen sabrettiler, sonunda yardımımız onlara yetişti. Allah’ın kelimelerini (kanunlarını) değiştirebilecek hiçbir kimse yoktur. Muhakkak ki peygamberlerin haberle-rinden bazısı sana da geldi.” (En’âm, 34)

Allah Teâlâ yine Peygamberini (s.a.v.) günahkâr bir toplulu-ğa verdiği adilâne cezayı düşünmeye davet ederek şöyle bu-yurmuştur: “*Karun’u, Firavun’u ve Hâmân’ı da (helâk ettik). An-dolsun ki, Musa onlara apaçık deliller getirmişti de onlar yeryü-zünde büyüklük taslamışlardı. Hâlbuki (azabımızı aşıp) geçebi-lecek değillerdi. Nitekim onlardan her birini günahı sebebiyle ce-zalandırdık. Kiminin üzerine taşlar savuran rüzgârlar gönder-dik, kimini korkunç bir ses yakaladı, kimini yerin dibine geçirdik, kimini de suda boğduk. Allah onlara zulmetmiyor, asıl onlar ken-dilerine zulmediyorlardı.*” (Ankebut, 39-40)

c) İnsanları son çağrıya iman etmeye sevk etmek

Kur’ân-ı Kerim, peygamberlerin kavimlerini imana davet et-mesini ve kavimlerin itaat ya da isyandan herhangi bir şıkkı ter-cih etmeleri sonucu başlarına gelenleri sık sık anlatmaktadır. Bu anlatım tarzı, okuyan ya da dinleyen kişinin ruhunda tesir mey-dana getirmeye yönelik bir anlatım tarzı olup kişinin kendisine sunulan şeye iman etmesini kolaylaştırır. Çünkü mesaj gayet açıktır; iman eden kurtulur, inkâr eden helak olur: “*(Kâfirler) yeryüzünde hiç gezmediler mi ki, kendilerinden öncekilerin sonu-nun nasıl olduğunu görsünler! Sakınanlar için ahiret yurdu elbet-te daha iyidir. Hâlâ aklınızı kullanmıyor musunuz?*” (Yusuf, 109)

d) Semavî mesajlar arasındaki irtibatın kuvvetliliğini göstermek

Her peygamber kendinden önce gelen peygamberin getirdi-ği mesajı tamamlayan ve destekleyen bir mesajla gelir. İnsan-ları buna imana çağırır. Allah Sübhânehû ve Teâlâ bütün

¹⁶ Suâd Meyber, a.g.e. 301.

peygamberlerden Muhammed'e (s.a.v.) iman edeceklerine, eğer onun zamanına ulaşırlarsa ona tabi ve yardımcı olacaklarına dair ahit almıştır. ¹⁷ Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: "*Hani Allah, peygamberlerden: «Ben size Kitap ve hikmet verdikten sonra nezdinizdekileri tasdik eden bir peygamber geldiğinde ona mutlaka inanıp yardım edeceksiniz» diye söz almış, «Kabul ettiniz ve bu ahdimi yüklediniz mi?» dediğinde, «Kabul ettik» dediler. Bunun üzerine Allah: O halde şahit olun; ben de sizinle birlikte şahitlik edenlerdenim, buyurmuştu.»* (Âl-i İmrân, 81)

2. Kur'ân'ı Kerim'de Zikri Geçen Resuller ve Nebiler

Bunlar 25 peygamber olup ilki Âdem (a.s.), sonuncusu ise Muhammed (s.a.v.)'dir. Bunlardan 18 tanesi En'âm Suresi'nin birkaç ayetinde bir araya gelmiş, geri kalan 7 tanesi ise değişik ayetlerde zikredilmiştir. İlk 25'i şu ayeti kerimelerde geçmektedir: "*İşte bu, kavmine karşı İbrahim'e verdiğimiz delillerimizdir. Biz dilediğimiz kimselerin derecelerini yükseltiriz. Şüphesiz ki senin Rabbin hikmet sahibidir, hakkıyla bilendir. Biz O'na İshak ve (İshak'ın oğlu) Yakub'u da armağan ettik; hepsini de doğru yola ilettik. Daha önce de Nuh'u ve O'nun soyundan Davud'u, Süleyman'ı, Eyyub'u, Yusuf'u, Musa'yı ve Harun'u doğru yola ilettiğimiz; Biz iyi davrananları işte böyle mükâfatlandırırız. Zeke-riyya, Yahya, İsa ve İlyas'ı da (doğru yola ilettiğimiz). Hepsi de iyilerden idi. İsmail, Elyesa', Yunus ve Lût'u da (hidayete erdirdik). Hepsini âlemlere üstün kıldık.*" (En'âm, 83-86)

Geri kalan 7 tanesi ise şu ayeti kerimelerde geçmektedir: "*Kitap'ta İdris'i de an. Hakikaten o, pek doğru bir insan, bir peygamberdi.*" (Meryem, 56) "*Semûd kavmine de kardeşleri Sâlih'i (gönderdik).*" (Hûd, 61) "*Medyen halkına da kardeşleri Şuayb'ı (gönderdik).*" (Hûd, 61) "*İsmail'i, İdris'i ve Zülkif'i de (yâdet).*"

¹⁷ Suâd Meyber, a.g.e. 301.

Hepsi de sabreden kimselerdendi." (Enbiya, 85) "*Allah, Âdem'i, Nuh'u, İbrahim ailesi ile İmrân ailesini seçip âlemlere üstün kıldı. Allah işiten ve bilendir.*" (Âl-i İmrân 33)¹⁸ "*Muhammed Allah'ın elçisidir.*" (Fetih, 29)

Buraya kadar zikrettiklerimiz Allah'ın Kur'ân-ı Kerim'de ismini zikrettiği peygamberler olup bunların dışında zikri geçmeyen ve sayılarını bilemediğimiz peygamberler de mevcuttur. Zira Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: "*Andolsun, senden önce de peygamberler gönderdik. Onlardan sana kıssalarını anlattığımız kimseler de var, durumlarını sana bildirmedığımız kimseler de var. Hiçbir peygamber Allah'ın izni olmaksızın herhangi bir âyeti kendiliğinden getiremez. Allah'ın emri gelince de hak uygulanır ve o zaman bâtlı seçenler hüsrana uğrayacaklardır.*" (Mümin, 78)

Ayrıca Rasûlüllah (s.a.v.) nebilere ve rasüllerin sayısını bize haber vermiştir. Ebu Zerr'den (r.a.) rivayet edildiğine göre o şöyle buyurmuştur. Ben "Ey Allah'ın Resûlü peygamberlerin sayısı kaçtır?" diye sordum. O da "*Üçyüzon kûsür kadar bir topluluktur.*" buyurdu.

Ebu Umame el-Bahilî'nin (r.a.) rivayetinde ise: Ebu Zerr, ben "Ey Allah'ın Resûlü, peygamberlerin adedi kaçta ulaşmıştır?" diye sordum. O da "*Yüzyirmi dört bindir. Bunlardan üçyüzon-beş kadarı Rasuldur*" buyurdu.¹⁹

Üçüncü Konu: Bütün Risâlet Davalarının Özü

Şüphesiz İslam dini Allah'ın, mümin muvahhid kulları için razı olduğu yegâne dindir. O, Allah'ın insanları kendisi üzerine yaratmış olduğu fitrat dinidir. Bütün peygamberleri, tebliğ

¹⁸ Suâd Meyber, a.g.e. 33.

¹⁹ Hatîb et-Tibrîzî, Mişkâtü'l-Mesâbih 3/122. Kitabın muhakkiki Şeyh Nasıruddin Albânî hadisle ilgili olarak "İsnadı sahihtir." demiştir.

etsinler diye o din üzere göndermiştir. Peygamberler de o dine çağırıp tüm dünyaya o dini yaymıştır. O din, üzerinde birlik oldukları ve anlatıp durdukları din olup bütünüyle hepsinin dinidir. Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: “Allah katında din, şüphesiz İslam’dır.” (Âl-i İmrân, 19) “Kim, İslâm’dan başka bir din ararsa, bilsin ki kendisinden (böyle bir din) asla kabul edilmeyecek ve o, ahirette ziyân edenlerden olacaktır.” (Âl-i İmrân, 85)

Dolayısıyla İslam, şeriatları ve hükümleri birbirinden farklı olsa da resullerin ve nebilerin tamamının dinidir. Hepsi tek asıl olan tevhid ve İslam üzere ittifak halindedirler.

Örneğin, Allah Teâlâ Nuh’tan (a.s.) şöyle haber vermektedir: “Bana müslümanlardan olmam emrolundu.” (Yunus, 72)

İbrahim’den (a.s.) şöyle haber vermektedir: “Çünkü Rabbi ona: Müslüman ol, demiş, o da: Âlemlerin Rabbine boyun eğdim, demişti.” (Bakara, 131)

Musa’dan (a.s.) şöyle haber vermektedir: “Ey kavmim! Eğer Allah’a inandıysanız ve O’na teslim olduysanız sadece O’na güvenip dayanın.” (Yunus, 84)

Masih’in havarilerinden şöyle haber vermektedir: “Hani havârilere, «Bana ve peygamberime iman edin» diye ilham etmiştim. Onlar (da), «İman ettik, bizim Allah’a teslim olmuş kimseler (müslümanlar) olduğumuza sen de şahit ol» demişlerdi.” (Mâide, 111)

Sebe melikesinin diliyle Süleyman (a.s.) kıssasında şöyle anlatmaktadır: “Rabbim! Ben gerçekten kendime yazık etmişim. Süleyman’la beraber âlemlerin Rabbi olan Allah’a teslim oldum/ Müslüman oldum.” (Neml, 44)

Ve geçmiş peygamberler hakkında şöyle buyurmaktadır: “Kendilerini (Allah’a) vermiş/teslim olmuş peygamberler onunla Yahudilere hükmederlerdi.” (Mâide, 44)

Şüphesiz bütün dinlerin aslı birdir. Allah Teâlâ bütün peygamberleri bu aslı haber vermek üzere göndermiştir. Hepsi o

asıl üzere birleşmiş ve o asla davet etmiştir. Dinlerdeki çokluk ise, o asıldan türeyen farklı hükümlerden kaynaklanmaktadır. Allah Sübhânehû peygamberleri, dini anlatmak, insanlara menfaat ya da zarar verecek ve dünya ve ahiretlerini ıslah edecek şeyleri göstermek için kendisiyle insanlar arasında birer elçi olarak göndermiştir.

Hepsi de aslında kendisine hiçbir şeyi ortak koşmadan sadece Allah’a ibadet etmeyi, tevhidi ve onun sapaşğlam ipine sınımsız sarılmayı anlatmak için gönderilmiştir. Yine onlar, Allah’a ulaştıran yolları göstermek, Allah’a ulaştıktan sonra ne ile karşılaşacaklarını beyan etmek için gönderilmiştir. Dolayısıyla onların daveti şu üç asılda birleşmiştir:

1. Tevhidin ispatı ve ümmet içerisinde yerleşmesi için Allah Teâlâ’ya davet, kendisine hiçbir şeyi ortak koşmadan sadece Allah’a ibadete ve onun dışındakilere ibadeti terk etmeye davet. Tevhid Âdem’den (a.s.) bu ümmetten son kişinin alacağı son nefese kadar bütün âlemlerin dinidir.
2. Nübüvvetin ve nübüvvetle gelip kimi zaman emirden kaynaklanan vücubiyet ve istihbab, kimi zaman nehiyden kaynaklanan haram ve kerahet ya da ibaha gibi teklifi hükümlerden namaz, zekât, oruç, cihat gibi kanun niteliğindeki hükümlerin ispatı konusunda Allah Subhânehû’ya ulaştıracak yolu anlatmak ve adaleti, faziletli amelleri, arzulanan ve sakınılan hususları belirlemek.
3. Ölüm ötesinin ispatı ve ahiret gününe, ölüme, kabir hayatına, kabirdeki ikram ya da azaba, öldükten sonra dirilmeye, cennete, cehenneme, sevaba ve cezaya iman gibi mahlûkatın Allah’a kavuştuktan sonraki halini anlatmak.

Bu üç asıl, bütün işlerin ve yaratılışın nirengi noktası olmakla beraber bütün resullerin, getirmiş oldukları hakikatlerin ve ümmetlerin arasındaki en büyük ortak noktadır.

Peygamber Efendimiz'in (s.a.v.) *"Şüphesiz peygamberler topluluğu farklı annelerin çocuklarıdır, fakat dinleri birdir."* sözünden kastettiği de işte bu hakikattir.

Allah Teâlâ'nın da *"Dini ayakta tutun ve onda ayrılığa düşmeyin, diye Nuh'a tavsiye ettiğini, sana vahyettiğimizi, İbrahim'e, Musa'ya ve İsa'ya tavsiye ettiğimizi Allah size de din kıldı. Fakat kendilerini çağırdığın bu (din), Allah'a ortak koşanlara ağır geldi. Allah dilediğini kendisine (peygamber) seçer ve kendisine yöneleni de doğru yola iletir."* sözünden kastettiği de aynı hakikattir.

İşte bu küllî asıllar Kur'ân-ı Kerim'in Mekki surelerinin genelini içermiş olduğu hakikatlerdir. Allah'ın mahlûkatı yaratmasındaki sırrı (ki o sır, *"Ben cinleri ve insanları ancak bana ibadet/kulluk etsinler diye yarattım."* (Zâriyât, 56) ayeti kerimesinin de ifade buyurduğu gibi kulluktur) düşündüğümde, milletin, dinin ve yolun bir olduğunu çok net bir şekilde görüyorum. Bundan dolayı Allah Teâlâ Ümmü'l-Kur'ân (Kur'ân'ın anası) ve Allah'ın kitabının fatihası olan surede *"Bizi doğru yola ilet. Kendilerine lütf ve ikramda bulunduğun kimselerin yoluna..."* (Fâtiha, 6-7) buyurduktan sonra peşinden Yahudi ve Hıristiyanların bu doğru yolda olmadıklarını *"Kendilerine gazap ettiklerin ve sapkınların yoluna değil..."* sözleriyle ifade buyurmuştur.

Böylelikle Allah Teâlâ'nın bize Kur'ân-ı Kerim'de peygamber kıssalarını ve ümmetleri ile aralarında geçen olayları anlatmasının ne büyük hikmetler taşıdığı anlaşılmış oldu. Kısaca ibret almak, düşünmek, peygamberlerin kalplerini yatıştırmak, nübüvveti ve risâleti ispat etmek, müminlere öğüt vermek ve peygamberlerini yalanlayan ümmetlerin halini, akıbetlerini ve kendi yolundan ayrılanlara karşı sünnetullâhın ne olduğunu anlatmak gibi hikmetlerden söz edebiliriz.

Bu itibarla baktığımızda asıl din genel anlamıyla "İslam Dini"dir. Bu da kişinin tüm benliğini Allah'a adaması,

O'na itaat etmesi, sadece O'na ibadet etmesi, şirkten uzak durması ve nübüvvet meselesine, yaratılış ve en son varılacak yer olan ahirete iman etmesi anlamına gelmektedir.²⁰

Bütün nebilerin ve resullerin davetindeki din bir olduğu için Allah Subhânehû Kur'ân ayetlerinin tamamında "yolu" bir saymış ve bu dini de "İslam Dini" kabul etmiştir. Ayetlerde geçen bir kısmı peygamber olan Nuh, İbrâhim, oğulları, Yusuf-u Sıddık ve Musa (aleyhimüsselam) ile ilgili anlatmış olduğu din bu dindir. Süleyman'ın (a.s.) Sebe Melikesi Belkıs'ı davet etmesi ve onun icabet şekli, havarilerin, Firavun'un sihirbazlarının ve boğulacağı anda Firavun'un kıssalarında konusu geçen din işte bu dindir.

O halde "İslam Dini" bütün nebilerin, resullerin ve halkların dinidir. Şüphesiz, her peygamberin İslam'ı ümmetinin önünde olup ümmete gönderiliş gayesidir ve getirmiş olduğu şeriattan tuttuğu yolun kendisidir. Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: *"Andolsun ki biz, «Allah'a kulluk edin ve Tâğut'tan sakının» diye (emretmeleri için) her ümmete bir peygamber gönderdik."* (Nahl, 36) Ve yine şöyle buyurmaktadır: *"Senden önce hiçbir resûl göndermedik ki ona: «Benden başka İlâh yoktur; şu halde bana kulluk edin» diye vahyetmiş olmayalım."* (Enbiyâ, 25)

Şu ayeti kerimede de Allah Subhânehû "İslam Dini"nin genel anlamıyla peygamberi İbrahim'in (a.s.) milleti/dini olduğunu özellikle ifade buyurmuştur: *"Allah doğruyu söylemiştir. Öyle ise, hakka yönelmiş olarak İbrahim'in milletine/dinine uyunuz."* (Âl-i İmrân, 95) Bunun sebepleri şunlardır:

1. İbrahim (a.s.) tevhidi yerleştirme ve şirki yerle bir etme konusunda direnmiş ve Allah Subhânehû da Kur'ân'da hikâyesi anlatıldığı üzere bu hususta ona yardım etmiştir.

²⁰ Bekir Abdullah Ebû Zeyd, el-İbtâl li Nazariyyeti'l-Halî Beyne Dîni'l-İslâmî ve Ğayrihî Mine'l-Edyân, 50-51

2. Allah Teâlâ onun zürriyetine nübüvvet ve kitap nasip etmiştir. Bundan dolayı kendisine “Ebu'l-enbiyâ” (Peygamberlerin babası) denmiştir. Bu sebeple Allah Teâlâ kendisi hakkında “*Babanızın dini...*” (Hacc, 78) ifadesini buyurmuştur.

Kur'ân'da onun zürriyetinden olarak ismi geçen on sekiz peygamber zikredilmiştir. Bunlar: Oğlu İsmail (a.s.), -ki Peygamber Efendimiz (s.a.v.) onun zürriyetindendir diğer oğlu İshak (a.s.), İshak'ın zürriyetinden olanlar da Yakup bin İshak, Yusuf, Eyyub, Zülkifl, Musa, Harun, İlyas, Elyasa, Yunus, Davud, Süleyman, Zekeriyya, Yahya ve İsa'dır (aleyhimüsselam).

3. Yahudi ve Hıristiyanların, kendilerinin İbrahim'in (a.s.) dini üzerine olma iddialarını çürütmüştür. Allah Teâlâ şu buyruğuyla onları yalanlamıştır: “*Yoksa siz, İbrahim, İsmail, İshak, Ya'kub ve esbâtın Yahudi yahut Hıristiyan olduklarını mı söylüyorsunuz? De ki: Siz mi daha iyi bilirsiniz, yoksa Allah mı? Allah tarafından kendisine (bildirilmiş) bir şahitliği gizleyenden daha zalim kim olabilir? Allah yaptıklarınızdan gafil değildir.*” (Bakara, 140)²¹

Allah Teâlâ onların delillerini şu ayeti kerime ile reddetmiştir: “*Ey ehl-i kitap! İbrahim hakkında niçin çekişirsiniz? Hâlbuki Tevrat ve İncil, kesinlikle ondan sonra indirildi. Siz hiç düşünmez misiniz? İşte siz böyle kimselersiniz! Hadi hakkında bilgi sahibi olduğunuz konuda tartıştınız; fakat bilgi sahibi olmadığınız konuda niçin tartışıyorsunuz! Oysaki Allah, her şeyi bilir, siz ise bilmezsiniz. İbrahim, ne Yahudi, ne de Hıristiyan idi; fakat o, Allah'ı bir tanıyan dosdoğru bir müslüman idi; müşriklerden de değildi.*” (Âl-i İmrân, 65-67)

Sonra da Allah Subhânehû insanlardan İbrahim'e (a.s.) en layık olanın onun milleti/dini ve yolu üzerine olanlar olduğunu şu ayeti kerime ile açıklamıştır: “*İnsanların İbrahim'e en yakın olanı, ona uyanlar, şu Peygamber (Muhammed) ve (ona) iman edenlerdir. Allah müminlerin dostudur.*” (Âl-i İmrân, 68)

Allah Subhânehû ehl-i kitabın bu iddiaya meyletmesi hususundaki sapkınlıklarında ne kadar aşırıya gittiklerini ve içerisinde buldukları aşırılığı ve sapkınlığı şu sözleriyle beyan etmiştir: “*De ki: Ey Kitap ehli! Dininizde haksız yere haddi aşmayın. Daha önceden sapan, birçoklarını saptıran ve yolun doğru-sundan uzaklaşan bir topluma uymayın.*” (Mâide, 77)

Yine Allah Subhânehû, ehl-i kitabın bu sefil yalan girişimlerini müslümanlar hakkında da yürüttüklerini, müs-lümanları da dinlerinden saptırmaya ve hak ile batılı birbirine karıştırmaya kalkıştıklarını şu ayetlerle izah etmektedir: “*(Yahudiler ve Hıristiyanlar Müslümanlara:) Yahudi ya da Hıristiyan olun ki, doğru yolu bulasınız, dediler. De ki: Hayır! Biz, hanîf olan İbrahim'in dinine uyarız. O, müşriklerden değildi. «Biz, Allah'a ve bize indirilene; İbrahim, İsmail, İshak, Ya'kub ve esbâta indirilene, Musa ve İsa'ya verilenlerle Rableri tarafından diğer peygamberlere verilenlere, onlardan hiçbiri arasında fark gözetmeksizin inandık ve biz sadece Allah'a teslim olduk» deyin. Eğer onlar da sizin inandığınız gibi inanırlarsa doğru yolu bulmuş olurlar; dönerlerse mutlaka anlaşmazlık içine düşmüş olurlar. Onlara karşı Allah sana yeter. O işitendir, bilendir.*” (Bakara, 135-137)

Böylece Allah'ın Kitabını düşünerek okuyan kişi birçok ayette Kur'ân-ı Kerim'in ancak İbrahim'in (a.s.) dinini tecdid etmek için indirildiğini görür. Hatta Yahudi ve Hıristiyanları sevmedikleri bir biçimde/isimle “İbrahim'in milletine/dinine” davet etmiş ve şöyle buyurmuştur: “*Allah uğrunda, hakkını verecek cihad edin. O, sizi seçti; din hususunda üzerinize hiçbir zorluk yükledi; babanız İbrahim'in dininde (de böyleydi).*”

²¹ Bekir Abdullah Ebu Zeyd, A.g.e. 53

Peygamberin size şahit olması, sizin de insanlara şahit olmanız için, O, gerek daha önce (gelmiş kitaplarda), gerekse bunda (Kur'an'da) size «müslümanlar» adını verdi.” (Hacc, 78)

Konunun Özeti

“İslam” lafzının biri genel biri de özel olmak üzere iki manası vardır. Genel manası: Allah’ın kendilerine göndermiş olduğu peygamberlerden herhangi birine tabi olan bütün ümmetlerin İslam’ıdır ki bu kişiler sadece Allah’a ibadet etmek ve kendilerine gönderilen peygambere tabi olmakla birlikte İbrahim’in (a.s.) milleti/dini üzere olup hanif Müslüman olurlar. Dolayısıyla Kur’ân ile nesh edilmeden ve tahrif olmadan önce Tevrat’a inananlar İbrahim’in (a.s.) milleti ve “İslam Dini” üzere olmakla hanif Müslüman idiler. Peşinden Allah İsa’yı (a.s.) peygamber olarak gönderdiğinde İslam onun dini oldu. Sonrasında Muhammed’i (s.a.v.) şeriatı tüm insanlığa gönderilmiş son şeriat ve risâleti de son risâlet olduğu halde son peygamber olarak gönderildiğinde O’nun şeriatına uymak ve getirdiği her şeyi kabul etmek ehl-i kitaba ve diğer tüm Müslümanlara vacip oldu. Kim O’na tabi olmazsa o İslam’la, haniflikle ve İbrahim’in (a.s.) milletinden olmakla nitelenemez bir kâfir olur. Ardından gitmiş olduğu Yahudilik ve Hıristiyanlık ona fayda vermez. Allah o kimseden tuttuğu yolu asla kabul etmez.

Netice itibariyle Muhammed’in (s.a.v.) gönderilişinden yeryüzü ve yeryüzündekiler bütünüyle Allah’ın oluncaya (kıyamet kopuncaya) kadar, “İslam” kavramı sadece Peygamber Efendimiz’e tabi olanlara ait oldu. İşte bu, “İslam”ın başka bir dine kullanılması caiz görülme- yen özel kullanımınıdır. Nasıl caiz olabilir ki! İslam’ın ötesinde olanların tamamı ya tahrif edilmiş ya da nesh edilmiştir. Bir ehl-i kitap Müslümanlara “*Ya Yahudi olun ya da Hıristiyan olun...*” dediğinde Allah’ın (Celle Celâlihû) Müslümanlara emri “*Hayır, bilakis biz hanif olan İbrahim’in*

milletine/dinine uyarız...” (Bakara, 135) demeleridir. Bugün hiç kimse hatemu’l-enbiyâ ve rasullerin sonuncusu olan Muhammed’e (s.a.v.) tabi olmadan ne müslüman olduğunu ne hanif olan İbrahim’in milletinden olduğunu ne de Allah’ın hanif bir kulu olduğunu söyleyebilir.

Şeriatların birden çok ve farklı farklı olmasına gelince, bu hususta Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: “*(Ey ümmetler!) Her birinize bir şir’at/şerîat ve bir minhac/yol verdik.*” (Mâide, 48) Ayette geçen “şir’aten” kelimesi şeriat ve kanun anlamındadır. Bazı âlimler, şeriatın şeriat diye isimlendirilmesinin, diğer bir kök anlamı olan “su yolu”na benzetilmesi sebebiyle olduğunu söylemiştir; zira su yolunda yürüyen kimse hem suya kanar hem de temizlenmiş olur.²² Ayette geçen “minhâcen” kelimesi de hakka götüren açık yol anlamındadır ki bu yol sayesinde hükümlerle amel edilir, emirler ve nehiyelerin gereği yapılır. Neticede Allah kendisine itaat edeni asi olandan ayırt etmiş olur.

Allah Subhânehû yine şöyle buyurmaktadır: “*Biz, her ümmete, uygulamakta oldukları bir ibadet tarzı gösterdik. Öyle ise onlar (ehl-i kitap) bu işte seninle çekişmesinler. Sen, Rabbine davet et. Zira sen, hakikaten dosdoğru bir yoldasın.*” (Hacc, 67) Allah Teâlâ Peygamberi Muhammed (s.a.v.) hakkında şöyle buyurmaktadır: “*Sonra da seni din konusunda bir şeriat sahibi kıldık. Sen ona uy; bilmeyenlerin isteklerine uyma.*” (Câsiye, 18) Şüphesiz biz bütün dinlerin ortak olduğu temel ilkeleri ve peygamberlerin davetlerindeki ortak noktaları biliyoruz. Bunlar, Allah Subhânehû’ya hiçbir şeyi ortak koşmadan onu bir kabul etme, peygamberliği kabul etme, ahirete iman etme ve kanun koyma yetkisinin sadece Allah’ın olduğunu ikrar etme gibi asla değişmez, neshedilemez, tahsis edilemez ve içtihadı konu olmaz ilkelerden ibarettir.

²² Bekir Abdullah Ebu Zeyd, A.g.e. 57

Şeriatlar ise birbirinden farklı, çeşit çeşit ve sayısı çok olup neshe kâbidirler. Her bir peygamberin şeriatı bazı hususlarda ya da bütünüyle diğer bir şeriatından farklı olabilir. Örneğin, diğer peygamberin gelmesiyle şeriatı sona eren peygamberin şeriatındaki teabbudî (ibadetle alakalı) bir mesele farklı olabildiği gibi teferruatında, vaktinde, miktarında ve keyfiyetinde değişiklik meydana getirecek veya katı bir amelin tahfif edilmesi, hafif bir amelin katılaştırılması gibi bir hüküm de olabilir. Ayrıca bir önceki şeriatta var olan bir hüküm tamamen kaldırılabilir ya da bir önceki şeriatta olmayan bir hüküm kanunlaştırılabilir.²³

Amelî ve kavî hükümlerdeki bu farklılık Allah Teâlâ'nın kanun koymadaki ilminin ve hikmetinin tüm zamanları kuşatmış olmasıyla ilişkili olduğu gibi şeriatın değişecek olması, neshedilecek olması ya da ebediliğiyle de ilişkilidir. Şöyle ki O, her ümmetin bulunduğu konumu, yaşadığı zamanı, hal ve şartlarını, kuvvet ya da zayıflık gibi tabîî özelliklerini itibara alarak kanun vazetmektedir. İşte ibadetler, muameleler, evlilik hukuku, cinayetler, hadler, yeminler, nezirler, kazalar ve din birliğini gösteren birçok konu böylece kanun olarak tanzim edilmektedir. Bundan dolayı İslam şeriatı, amelî ve kavî hükümlerin genelinde diğer bütün şeriatlardan farklı olarak gelmiş bir şeriatır. Çünkü İslam şeriatı, Allah Celle Celâlühû tarafından indirilmiş kendinden önceki peygamberlerin şeriatlarını nesheden ve kıyamete dek bâki olacak son şeriatır.²⁴

Dördüncü Konu: Nübüvvetin Hakikati

Nübüvvet ve risâlet Allah'ın kulları arasından dilediğine özel olarak ihsanda bulunduğu bir makamdır. Kulların kendi

²³ Bekir Abdullah Ebu Zeyd, A.g.e. 58

²⁴ Bekir Abdullah Ebu Zeyd, A.g.e. 59

gayretleri ile elde edebilecekleri bir şey değildir. İnsanın hayatında eline geçen, insana bir yetenek olarak verilen ya da insan önüne sunulan her şey zaten Allah'tan gelmiştir. En başta Allah insana marifete dair bir kudret, insandan insana farklılık arz eden bir zekâ ve kuvvet vermiş, sonra da onu marifet sahibi olmak adına elinden geleni yapması ve yeryüzünü imar etmek için her ne gerekiyorsa buna dair zekâsını kullanması için mükellef kılmıştır.

Bu sadette Allah Teâlâ şunları buyurur: *“Yeryüzünü size boyun eğdiren O’dur. Şu halde yerin omuzlarında (üzerinde) dolaşın ve Allah’ın rızından yeyin. Dönüş ancak O’nadır.”* (Mülk, 15) *“O sizi yerden (topraktan) yarattı ve sizi orada yaşattı.”* (Hud, 61) *“İnsana bilmediklerini belleten, kalemle (yazmayı) öğreten Rabbin...”* (Alak, 4-5) *“Siz, hiçbir şey bilmezken Allah, sizi analarınızın karnından çıkardı; şükredesiniz diye size kulaklar, gözler ve kalpler verdi.”* (Nahl, 78)

İnsan kişisel gayretiyle Allah'ın kendisine vermiş olduğu yetenekleri artırabilir. Örneğin spor yaparak beden kuvvetini artırabilir. Çok kuvvetli, sert kaslı bir vücuda sahip olabilir. Aynı şekilde zekâ antrenmanlarıyla, ilim öğrenmekle ya da fikir alışverişiyle zihnini güçlendirebilir ve yeni çıkarımlar, yeni açılımlar, yeni icatlar ve yeni projeler üretebilir. Kişi bunlardan öte bazı hissî arzularından kendini alıkoymak ve herhangi bir şekilde nefsinin şu görünen âlemden uzaklaştırmak suretiyle psikolojisini kuvvetlendirebilir. Ruhunu saflaştırıp çok büyük bir ruhî melekeye sahip olabilir. Bunların tamamı, asılları Allah Celle Celâlühû tarafından bahşedilmiş bir armağandır. İnsanın tüm gayretini sarf ederek sıkı bir çalışmayla, amaçlayıp ulaşılabildiği kazanımlardan ibarettir.

Risâlet ve nübüvvet ise, elde etmede insanın herhangi bir şekilde gayreti ve seçimi olmayan, hiçbir elin uzanamayacağı, yalnız Allah Celle Celâlühû tarafından bir nimet olmakla birlikte,

insanları doğru yola çağırın diye seçip gönderdiği kula verilen bir ihsandır.²⁵ Allah Teâlâ konuyla ilgili şöyle buyurmuştur: “Allah meleklerden de elçiler seçer, insanlardan da. Şüphesiz Allah işitendir, görendir.” (Hacc, 75) “İşte bunlar, Allah’ın kendilerine nimetler verdiği peygamberlerden, Âdem’in soyundan, Nuh ile birlikte (gemide) taşıdıklarımızdan, İbrahim ve İsrail (Ya’kub)’in soyundan, doğruya ulaştırdığımız ve seçkin kıldığımız kimselerdendir. Onlara, çok merhametli olan Allah’ın âyetleri okunduğunda ağlayarak secdeye kapanırlardı.” (Meryem, 58)

Ve yine Allah Teâlâ İbrahim (a.s.) hakkında şöyle buyurmuştur: “Andolsun ki, biz onu dünyada (elçi) seçtik...” (Bakara, 130) Ve Musa’ya (a.s.) şöyle buyurmuştur: “Ben risâletlerimle (sana verdiğim görevlerle) ve sözlerimle seni insanların başına seçtim...” (A’râf, 144) Yine Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: “Allah, Âdem’i, Nuh’u, İbrahim ailesi ile İmrân ailesini seçip âlemlere üstün kıldı.” (Âl-i İmrân, 33) Başka yerde Musa’ya (a.s.) şöyle buyurmuştur: “Ben seni seçtim. Şimdi vahyedilene kulak ver.” (Tâhâ, 13)

Hakikat şu ki Allah’ın (Celle Celâlühû) rasul ve nebi olsun diye seçmiş olduğu kulların tamamı hem insanların en hayırlısı hem de en faziletlisidir. Zira Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: “Doğrusu onlar bizim katımızda seçkin en hayırlı kimselerdendir.” (Sâd, 47) Fakat biz kendi aklımızla falanca insanlar arasında nübüvveti hak eden bir kişidir ya da falanca nübüvveti diğerinden daha uygundur, diyemeyiz. Nitekim Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: “Allah, peygamberliğini kime vereceğini daha iyi bilir.” (En’âm, 124)

O halde nübüvvet, sadece Allah’ın (Celle Celâlühû) istemesi ve bir kulunu seçmesiyle vücuda gelebilecek bir olgudur. Bundan dolayı Allah müşriklerin, nübüvvetin zengin, büyük bir adama yaraşacağı iddialarını kabul etmemiş ve onlardan bu sözü şöyle

²⁵ Rakâizu’l-Îmân, 229

nakletmiştir: “Ve dediler ki: Bu Kur’an iki şehirden bir büyük adama indirilse olmaz mıydı?” (Zuhuruf, 31) Allah Subhânehû şu sözüyle de onların iddiasını reddetmiştir: “Rabbinin rahmetini onlar mı paylaşıyorlar? Dünya hayatında onların geçimliklerini aralarında biz paylaştırdık. Birbirlerine iş gördürmeleri için kimi ni ötekine derecelerle üstün kıldık.” (Zuhuruf, 32)

Yani bu iş onlara kalmış değildir. Bilakis Allah Azze ve Celle’nin işidir. Allah, peygamberliğini kime vereceğini en iyi bilendir. Nitekim Allah peygamberliğini ancak mahlûkat arasında kalbi ve nefsi en temiz olan, en şerefli aileye mensup olan ve soyu en asil olan kimseye indirir. Allah Teâlâ onların iddialarını reddederken nübüvvetin kendisi tarafından kullarından seçtiği kimseye bir rahmet olduğunu ve onunla kulunu diğer mahlûkat üzerine derecelerce üstün kıldığı bir yüce makam olduğunu açıkça beyan etmiştir.

Bir de Muhammed’den (s.a.v.) sonra nübüvvet kesilmiştir. Ondandır kesinlikle peygamberlik söz konusu değildir. Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: “Muhammed, sizin erkeklerinizden hiçbirinin babası değildir. Fakat o, Allah’ın Resûlü ve peygamberlerin sonuncusudur. Allah her şeyi hakkıyla bilendir.” (Ahzâb, 40)

Peygamber Efendimiz (s.a.v.) de şöyle buyurmuştur: “Ben peygamberlerin sonuncusuyum.”²⁶ Başka bir hadis-i şerifinde şöyle buyurmuştur: “Şüphesiz benden sonra peygamber yoktur.”²⁷ Kısaca söylemek gerekirse Peygamberimizin (s.a.v.) son peygamber olması ve ondan sonra başka bir peygamber olması Rasûlüllah’ın (s.a.v.) hadislerinden olup Kur’ân-ı Kerim ile sabit olduğu gibi tevatür ile de sabittir.²⁸ Ondandır kimse nin bu hususta bir beklentisi olamaz. Onun ulaştığı menzileye

²⁶ Buhârî (Fethu’l-Bâri ile birlikte olan baskısı) 6/58. Tefsîr-u İbn Kesîr 4/128

²⁷ Buhârî (Fethu’l-Bâri ile birlikte olan baskısı) 6/495.

²⁸ Muhammed eş-Şezîfî, Mebâhis fi’l-Mufâdale fi’l-Akide 176

kıyamete kadar onun ve ondan önceki peygamberlerin dışında hiçbir beşer ulaşamaz. Hepsine salât-u selâm olsun.²⁹ Muhammed'den (s.a.v.) sonra nübüvvetin kesildiğiyle alakalı konu Allah Teâlâ'nın izniyle ileride müstakil olarak ele alınacaktır.

Beşinci Konu: İnsanlığın Peygamberlere İhtiyacı

Beşer akli kesinlikle kusursuz ve eksiksiz bir hayat projesi oluşturmaya güç yetiremez. Bu beşerî metotların pratik uygulamasında ne zaman bir kusur meydana gelse beşer bunu, kötü neticeleri bir zaman sonra ortaya çıkan yeni bir kusurla düzeltmeye çalışmaktadır. Şöyle ki insan hayatı için en elverişli metodun vazedilmesi, insan ilminin yetersiz kaldığı bütüncül bir yapıya ihtiyaç duymaktadır. Bu bütün ise aşağıda sıralayacağımız maddelere muhtaçtır:

1. İnsanın mahiyetine dair eksiksiz bir bilgiye ihtiyaç duyulur. İnsan, fiziksel varlığına dair öğrenmiş olduğu onca şeye rağmen mahiyetine dair henüz bir şey bilmemektedir. Dolayısıyla kendisi için elverişli olan ve kendisini ıslah edecek şeyleri bilmekten tamamıyla acizdir.
2. İnsanın geçmişi, şimdiki durumu ve geleceğine dair yaşamış olduğu tecrübeler, sebepleri ve sonuçlarına dair tam bir bilgi sahibi olmaya ihtiyaç duyar. Bu ise insan için mümkün olmayan bir durumdur. Çünkü insan geçmişte olan olayların çoğunu bilemediği gibi şu anda içinde bulunduğu durumu da bütünüyle bilemez. Gelecek ise kimsenin bilgisine güç yetiremeyeceği üstü örtülü bir ğaybtan ibarettir.
3. Kendisi için özel çıkarları, hevâsı ve shevî arzuları olmayan ve önyargısı bulunmayan bir kanun koyucuya

ihtiyaç duyar. Bu ise Allah'ın (Celle Celâlühû) emirlerine sarılmadığı müddetçe daima kendi çıkarı, hevâsı ve arzuları peşinden sürüklenen insan için elde edilemez bir durumdur. Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: *“Gerçekten insan, pek hırslı (ve sabırsız) yaratılmıştır. Kendisine fenalık dokunduğunda sızlanır, feryat eder. Ona imkân verildiğinde ise pinti kesilir. Ancak namaz kılanlar böyle değildir.”* (Meâric, 19-22)

4. Kanun koyucuda, insanların açık ve gizli hallerinde itaat edeceği mükemmel bir ilim, kendisine itaat edene tam bir mükâfat ve isyan edene uygun bir ceza verecek kudretin bulunması gerekir ki bu sayede ortaya konan metodun saygınlığı ve uygulanabilirliği olsun. Bu vasıflar ise hiçbir insanda yoktur. İnsan ancak gözünün görme alanını görür ve kulağının duyma alanını duyar, ötesine ulaşamaz.

Allah Azze ve Celle ise insanın yapmış olduğu tüm iyilikleri ve kötülükleri bilir; zira o şöyle buyurmuştur:

“Göklerde ve yerde olanları Allah'ın bildiğini görmüyor musun? Üç kişinin gizli konuştuğu yerde dördüncüsü mutlaka O'dur. Beş kişinin gizli konuştuğu yerde altıncısı mutlaka O'dur. Bunlardan az veya çok olsunlar ve nerede bulunurlarsa bulunsunlar mutlaka O, onlarla beraberdir. Sonra kıyamet günü onlara yaptıklarını haber verecektir. Doğrusu Allah, her şeyi bilendir.” (Mücâdele, 7)

Allah Azze ve Celle kendisine itaat edeni en incelikli ve güzel şekilde mükâfatlandırmaya kadir olduğu gibi kendisine asi olanı da aynı şekilde cezalandırmaya kadirdir. O şöyle buyurmuştur: *“Kim zerre miktarı hayır yapmışsa onu görür. Kim de zerre miktarı şer işlemişse onu görür.”* (Zilzal 7-8) Bundan dolayı insana en elverişli kanunu ancak tek bir zat koyabilir ki o da Allah'tır. Zira kendi yarattığı varlık olan insanın hakikatini

²⁹ Muhammed eş-Şezîfî, A.g.e. 176

en iyi bilen ancak O'dur: *"Hiç yaratan bilmez mi? O, en ince işle-ri görüp bilmektedir ve her şeyden haberdardır."* (Mülk, 14)³⁰

Allah insan hayatında ve tüm kâinatta olup biten her şeyi tam bir vukûfiyet ve kuşaticılıkla bilmektedir. O, şöyle buyurmaktadır: *"Yerin içine gireni ve ondan çıkanı, gökten ineni, oraya çıkanı bilir. O, esirgeyendir, bağışlayandır."* (Sebe, 2) Bu ayetin peşinden şöyle buyurmaktadır: *"Gaybı bilen Rabbim hakkı için o, mutlaka size gelecektir. Göklerde ve yerde zerre miktarı bir şey bile O'ndan gizli kalmaz. Bundan daha küçük ve daha büyüğü de şüphesiz, apaçık kitaptadır (yazılıdır)."* (Sebe, 3)

En hikmetli şekilde yasa koyacak zat ancak O'dur. Çünkü o ğaniy ve kadirdir. İnsanlarda bulunan hiçbir şeye muhtaç değildir. Zaten insanlara muhtaç olduğu her şeyi veren O'dur. O, insanların tamamı, içlerindeki en takva sahibi kimse gibi olsalar, kendi mülkünden hiçbir şeyi eksiltemeyeceği zattır. Yine O, insanların tamamı, içlerindeki en günahkâr kimse gibi olsalar, kendi mülkünden hiçbir şeyi fazlaştıramayacağı zattır. Hadis-i kudsîde de bu hakikat zikredilmektedir.

Beşer hayatına en uygun kanunu içeren rabbanî hidayete ulaşmanın tek yolu, peygamberler ve onların getirmiş olduğu hakikatlerdir. Bundan dolayı risâlet, zorunlu beşerî bir ihtiyaçtır. İnsanın risâleti devre dışı bırakarak hayatına istikamet vermesi düşünülemez. Allah Teâlâ kullarına bir rahmet olarak yiyecek, giyecek, barınak ve işlerini yoluna koyacakları akıl gibi yaşamlarını muhafaza edecekleri şeylere kefil olmuştur. Aynı şekilde Allah Subhânehû yeryüzünde insanlar hayatlarına istikamet versinler diye peygamberler göndermeye ve kitaplar indirmeye de kefil olmuştur. O şöyle buyurmaktadır: *"Andolsun biz peygamberlerimizi açık delillerle gönderdik ve insanların*

adaleti yerine getirmeleri için beraberlerinde kitabı ve mizanı indirdik." (Hadid, 25)³¹

Beşerin peygamberlere duyduğu ihtiyaç, kendilerine elzem olan zarurî bir ihtiyaçtır. Peygamberlere ve getirdikleri hakikatlere duyulan ihtiyaç diğer bütün her şeye duyulan ihtiyaçtan daha büyüktür. Risâlet âlemin ruhu, nuru ve hayatıdır. Ruhunun, nurunun ve hayatının olmadığını düşündüğümüzde âlemi ne ayakta tutabilir?! Dünya ancak risâlet güneşinin üzerine doğmasıyla aydınlanabilecek menfur bir karanlıktır. Kul da kalbine risâlet güneşi parıldayıp ruhuna ve hayatına yansımadağça aynı durumdadır. Karanlıklar içerisindedir; hat-ta bir ölüdür. Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: *"Ölü iken dirilttiğimiz ve kendisine insanlar arasında yürüyebileceği bir ışık verdiğimiz kimse, karanlıklar içinde kalıp ondan hiç çıkamayacak durumdaki kimse gibi olur mu? İşte kâfirlere yaptıkları böyle süslü gösterilmiştir."* (En'âm, 122)

İşte bu müminin vafıdır. Şöyle ki o, cehaletin karanlığında bir ölü iken Allah Celle Celâlühû onu risâletin ruhuyla ve imanının nuruyla diriltmiş ve onun için insanlar içinde yürüyeceği bir nur kılmıştır. Kâfir ise karanlıklar içerisinde kalbi ölü bir varlıktır. Allah risâletini ruh diye isimlendirmiştir. Ruh olmadığında hayat diye bir şey olmaz. Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: *"İşte böylece sana da emrimizle Kur'an'ı vahyettik. Sen, kitap nedir, iman nedir bilmezdin. Fakat biz onu kullarımızdan dediğimizi kendisiyle doğru yola erdirdiğimiz bir nur kıldık."* (Şûrâ, 52)

Bu ayette Allah iki asıl zikretmiştir. Ruh ve nur. Ruh hayat, nur ise aydınlıktır. Allah, kalplere hayat ve nur olsun diye indirdiği vahyi, yeryüzüne yaşam kaynağı olsun diye gökten indirdiği suya ve kendisiyle aydınlık elde edilen ateşe

³⁰ Rakâizu'l-Îmân, 244

³¹ Rakâizu'l-Îmân, 245

benzeterek birçok örnek vermiştir. O, şöyle buyurmuştur: “O, gökten su indirdi de vâdiler kendi hacimlerinde sel olup aktı. Bu sel, üste çıkan bir köpüğü yüklenip götürdü. Süs veya (diğer) eşya yapmak isteyerek ateşte erittikleri şeylerden de buna benzer köpük olur. İşte Allah hak ile bâtıla böyle misal verir. Köpük atılıp gider. İnsanlara fayda veren şeye gelince, o yeryüzünde kalır. İşte Allah böyle misaller getirir.” (Ra’d, 17)

O, ilmi gökten indirilen suya benzetmiştir. Çünkü su nasıl ki bedenlerin yaşaması için gereklidir; ilim de aynı şekilde kalplerin yaşaması için gereklidir. Kalpleri de vadilere benzetmiştir. Çünkü vadiler nasıl ki suyun toplandığı yerlerdir; kalpler de aynı şekilde ilmin toplandığı yerlerdir. Ayrıca vadiler vardır; büyük miktarda suyu içine alır. Onun gibi bazı kalpler de büyük miktarda ilmi içine alır. Vadiler vardır; az miktarda suyu içine alır. Onun gibi bazı kalpler de az miktarda ilmi içine alır.

Allah Teâlâ köpüğün suya karışması sebebiyle selin üzerine çıktığını ve o köpüğün bir tarafa atılıp kaybolduğunu, insanlara faydalı olan şeylerin de yeryüzünde kaldığını haber vermektedir. Kalplere de aynı şekilde birtakım arzular ve şüpheler karışır da sonra bunlar bir kenara atılır ve geriye insanlara ve okuyana fayda sağlayacak Kur’ân ve iman kalır. Aynı ayette şöyle buyurmuştur: “Süs veya (diğer) eşya yapmak isteyerek ateşte erittikleri şeylerden de buna benzer köpük olur. İşte Allah hak ile bâtıla böyle misal verir.” Ayetin bu tarafı da başka bir örnek olan ateş örneğidir. Su hayatın, ateş ise aydınlığın örneğidir.

Şüphesiz kâfirler, küfrün ve şirkin karanlıkları içerisinde cansız bir şekilde yaşam sürmektedir. Hayvanî bir hayat sürseler de sebebi iman olan ulvî ruhanî hayattan yoksundurlar. Hâlbuki yalnız bu ulvî hayat sayesinde kişi dünya ve ahiret mutluluğuna ve kurtuluşuna ulaşabilir. Allah Subhânehû peygamberleri, kendisiyle kulları arasında birer aracı kılmıştır. Bu sayede onlara menfaatlerine ve zararlarına olacak ve iki

cihanda onları ıslah edecek şeyleri öğretmektedir. Ayrıca hepsi Allah’a davet etmek, O’na ulaştıracak yolu göstermek ve O’na ulaştıktan sonra kişinin neler ile karşılaşacağını beyan etmek için gönderilmiştir. Bu da üç temel ilkeyi bilmeyi gerektirir:

Birinci ilke, sıfatların, tevhidin, kaderin ispatından ve Allah’ın dostları ve düşmanları hakkındaki Allah’ın günlerini anlamaktan ibarettir. Bu da Allah’ın kullarına Kur’ân-ı Kerim’de hikâyeye ettiği kıssalar ve vermiş olduğu misallerdir. İkinci ilke, hükümleri, emirleri, nehiyeleri ve mubahları; hâsılı Allah’ın sevdiği ve çirkin gördüğü şeyleri beyan etmekten ibarettir. Üçüncü ilke, ahiret gününe, cennete, cehenneme, sevaba ve cezaya inanmaktan ibarettir.

Yaratılış, mutluluk, kurtuluş gibi durumlar bu üç ilke etrafında dönmekte ve bu üç ilkeye bağlanmaktadır. Bunları da ancak peygamberler sayesinde bilebiliriz. Çünkü akıl, kabaca bunları bilmenin zaruretini idrak etse de bunların detaylarını ve hakikatlerini idrak etmeye yeterli değildir. Bu tıpkı, hastanın tıbbı ve kendisini tedavi edecek bir hekime muhtaç olduğunu idrak etmesi; fakat hastalığın detaylarını ve hasta bölgeye uygulayacağı tedaviyi idrak edememesi örneğine benzemektedir.³²

Altıncı Konu:

Peygamberlerin Gönderilişindeki Hikmet

Hidayetin çağırıcıları, faziletin önderleri ve insanlık âleminin hayır yolunu aydınlatacak gökyüzündeki parlak yıldızları olsun diye müjdeleyici ve uyarıcı peygamberler göndermesi Allah’ın (Celle Celâlühû) kullarına bir rahmeti, en güzel lütfu ve iyiliğidir. Bu sayede onları mutluluğa ulaştırır, şirkin ve putperestliğin pençesinden kurtarır ve onları izzetin ve kemalin

³² Ömer Eşgar, Er-Rusûlü ve’r-Risâlat 34

üstün derecelerine yükseltir. Allah'ın (Celle Celâlühû) mahlûka-tyla ilgili kanunu daima şu şekilde cereyan etmiştir ki O, iyilik ve hayra davet eden kötülük ve şerden sakındıran bir peygamber göndermediği sürece hiçbir ümmete azap etmez ve etmeyecektir. Böylelikle hiç kimsenin bahanesi kalmamıştır. Nitekim Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: “Biz, bir peygamber göndermedikçe (kimseye) azap edecek değiliz.” (İsra, 15)

Kıyamet gününde insanlar “Bize müjdeleyici ve uyarıcı gelmedi” (Mâide, 19) demesinler diye ya da *Eğer biz, bundan (Kur'an'dan) önce onları bir azapla helâk etseydik, muhakkak ki şöyle diyeceklerdi: Ya Rabbi! Ne olurdu, bize bir elçi gönderseydin de, şu aşâğılığa ve rüsvalığa düşmeden önce ayetlerine uysaydık!* (Tâhâ, 134) ayet-i kerimesinde buyrulduğu üzere azabı hak etmesinler diye Allah Teâlâ onlara peygamberler göndermiştir. Başka bir ayet-i kerimede de şöyle buyrulmaktadır: “(Yerine göre) müjdeleyici ve sakındırıcı olarak peygamberler gönderdik ki insanların peygamberlerden sonra Allah'a karşı bir bahaneleri olmasın! Allah izzet ve hikmet sahibidir.” (Nisa, 165)

Allah'ın hikmeti ve kullarına karşı merhameti, hak ve adalet terazisinin kurulmasını, hidayet ve doğruluğu gözler önüne sermeyi ve onlara bir takım deliller göstermeyi gerektirmektedir ki bu sayede hüccet tamam, hedef de aşikâr olur.³³

Yedinci Konu: Peygamberlerin Vazifeleri

1. Halkı, Vâhid-i Kakhâr olan Allah'a davet etmek

Bu hakikat onların en temel vazifesidir. Allah'ın o yüce peygamberleri gönderiş sebeplerinin en mühimidir. Bu, halka yaratıcıyı tanıtmak, Allah'ın birliğine iman etme yolunu göstermek ve başka bir zata değil de yalnız O'na ibadet etmeyi

³³ Zâhir el-Elmaî, Dirasât fi't-Tefsiri'l-Mevdûi 242.

öğretmekten ibarettir. Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: “Senden önce hiçbir resûl göndermedik ki ona: «Benden başka İlah yoktur; şu halde bana kulluk edin» diye vahyetmiş olmayalım.” (Enbiyâ, 25) Yine şöyle buyurmuştur: “Andolsun ki biz, «Allah'a kulluk edin ve Tâğut'tan sakının» diye (emretmeleri için) her ümmete bir peygamber gönderdik.” (Nahl, 36)³⁴

Şüphesiz peygamberler insanları Allah'a davet yolunda çok büyük gayret sarfetmişlerdir. Bu hususta Nuh Suresi'ni okumak sana yeterli olacaktır. Orada, Nuh'un (a.s.) dokuzyüzelli sene gece gündüz, gizli aşikâr demeden nasıl bir gayret içerisinde onları dine teşvik ettiğini, günahlardan sakındırdığını, ahirete yönelik mükâfat ve tehditlerle dolu bir üslup güderek onların akıllarını açmaya çalıştığını ve Allah'ın kâinattaki ayetlerini onlara sunduğunu; bütün bunlara rağmen onların yüz çevirdiğini görürsün. Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: “(Öğütlerinin fayda vermemesi üzerine) Nuh: Rabbim! dedi, doğrusu bunlar bana karşı geldiler de, malı ve çocuğu kendi ziyanını arttırmaktan başka işe yaramayan kimseye uydular.” (Nuh, 21)³⁵

Melekler Peygamber Efendimiz'e (s.a.v.) rolünü ve görevini açıklayan bir misal vermiştir. Hadis-i şerifte şöyle geçmektedir: “Şüphesiz ben rüyamda Cibril'in sanki başucumda, Mikail'in de ayakucumda durmuş da birinin diğerine şöyle dediğini gördüm: 'O'na bir örnek ver.' Diğer de cevaben: 'Kulak vererek dinle, kalbini vererek anla! Şüphesiz senin ve ümmetinin misali bir yer alıp da ortasına ev yapan ve o evde bir sofraya kurup peşinden insanlara yemeğe buyurmaları için bir elçi gönderen bir kralın durumuna benzer. Allah o kral, yer İslam, ev cennet, sen de Ey Muhammed, elçisin. Kim senin davetine icabet ederse İslam'a girmiş, kim İslam'a girmiş ise cennete girmiş, kim de cennete

³⁴ Suâd Meyber, Akîdetu't-Tevhîd Mine'l-Kitabi ve's-Sunneh 228.

³⁵ Ömer Eşgar, Er-Rusûlü ve'r-Risâlat 45.

girmiş ise cennette bulunan nimetlerden yemiş olur.” (Buhârî ve Tirmizi bu hadisi rivayet etmiştir.)³⁶

2. Allah’ın emirlerini ve yasaklarını insanlara tebliğ etmek

İlahî emirlerin mutlaka bir tebliğci tarafından ulaştırılması gerekir. Bu tebliğcinin de kendisinden tebliğ ettiği hakikatleri almak mümkün olsun diye mutlaka insan olması gerekir. Bundan dolayı Allah Azze ve Celle peygamberleri insanlar içerisinden seçmiştir. Peygamberler -kendilerine selam olsun!- Allah’tan aldıkları haberleri eksiltme, ekleme, değiştirme ya da gizleme gibi bir şey olmaksızın emrolundukları şekilde aynen insanlara tebliğ etmiştir. Allah Tebârake ve Teâlâ şöyle buyurmaktadır: *“O peygamberler ki Allah’ın gönderdiği emirleri tebliğ ederler, Allah’tan korkarlar ve O’ndan başka kimseden korkmazlar. Hesap görücü olarak Allah (herkese) yeter.” (Ahzâb, 39)³⁷*

Allah Teâlâ, “gönderdiği haberleri tebliğ etme” vasfını elçilik alameti olarak kılmış ve peygamberlerin efendisine başka birinin diliyle hitap ederek şöyle buyurmuştur: *“Ey Resûl! Rabbinden sana indirileni tebliğ et. Eğer bunu yapmazsan O’nun elçiliğini yapmamış olursun. Allah seni insanlardan koruyacaktır. Doğrusu Allah, kâfirler topluluğuna rehberlik etmez.” (Maide, 67)*

Peygamberler, Allah’ın kullarına gönderdiği vahyi yüklenen elçilerdir. Onların görevi yüklendikleri bu emaneti Allah’ın kullarına ulaştırmaktır. Bu ise, kendilerine vahyedilen nasları eksiksiz ve herhangi bir şey eklemeden tastamam okumakla gerçekleşir. Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: *“(Resûlüm!) Sana vahyedilen Kitab’ı oku.” (Ankebut, 45) “Nitekim kendi içinizden size âyetlerimizi okuyan bir Resûl gönderdik.” (Bakara, 151)* Vahyin meramını ve manalarını bilmeye diğer insanlardan

daha yetkin ve Allah’ın muradını en iyi bilen insan olması sebebiyle Allah’ın kullarına indirdiği vahyi bir peygamberin izah etmesi, tebliğ görevinin bir gereğidir. Bu hususta Allah Celle Celâlühû Rasulüllah’a (s.a.v.) şöyle buyurmaktadır: *“İnsanlara, kendilerine indirileni açıklaman için ve düşünüp anlasınlar diye sana da bu Kur’an’ı indirdik.” (Nahl, 44)*

Rasûlullah’ın vahy-i ilâhîyi beyan etmesi bazen söz ile olur. Zaten sahabenin içinden çıkamadığı birçok meseleyi Rasûlullah (s.a.v.) izah etmiştir. *“İnanıp da imanlarına herhangi bir zulüm bulaştırmayanlar var ya, işte güven onlarıdır ve onlar doğru yolu bulanlardır.” (En’âm, 82)* ayeti kerimesinde geçen zulüm kelimesinden maksadın günahlar sebebiyle kişinin kendisine zulmetmesi değil de şirk olduğunu beyan etmesi kavli beyana bir örnektir. Rasûlullah (s.a.v.) namaz, zekât, oruç, hac gibi birçok Kur’an nassını söz ile beyan ettiği gibi fiili ile de beyan etmiştir.

Peygamberler tebliğ görevini layıkıyla yerine getirmiştir. Fakat insanlar peygamberlerin davetine icabet etmeyip yüz çevirmişlerdir. Nitekim peygamberlere düşen tebliğden ötesi değildir ve ötesine güç yetiremezler de:³⁸ *“Yok eğer yüz çevirdilerse sana düşen, yalnızca duyurmaktır. Allah kullarını çok iyi görmektedir.” (Âl-i İmrân, 20)* Peygamberlerin gönderilmesindeki gaye dini tebliğ görevini yerine getirmektir. Onlar gelmeseydi bize ne emirler ne yasaklar ulaşmazdı. Dolayısıyla biz de ibadetlerimizle ilgili meselelerimizi, bize vacip olan ya da farz olanın ne olduğunu bilemezdik.

Peygamber Efendimiz (s.a.v.) peygamberlik gibi çok ağır bir yükü yirmi üç sene kadar bir süre sırtında taşımıştır. Diğer hiçbir davet sahibine müyesser olmayan benzersiz bir başarıyla bu görevini yerine getirmiştir. O, böyle bir ruh ve Allah sevgisiyle dolu duygularıyla birlikte arzulanan hedefe, o mübarek

³⁶ Sahîhu’l-Câmi 2/319.

³⁷ Suâd Meyber, A.g.e. 229.

³⁸ Er-Rusûlü ve’r-Risâlat, 44.

sona doğru emin adımlarla ilerlemiştir. Veda haccı sırasında Rasûlüllah (s.a.v.) devesine binmiş ve katlin, fidyenin hükümlerinden tutun kadın haklarına, faiz meselelerine ve toplumlarla, kabilelerle alakalı birçok mevzua değinmiş, tebliğ etmesi vacip olan şeyleri son kez dile getirmiş ve her defasında cemaate yönelip “Dikkat edin! Tebliğ ettim mi?” buyurmuştur. Cemaat de sürekli “Şahitlik ederiz ki sen tebliğini, üzerine düşen görevi ve nasihatini yerine getirdin.” demiştir. Bunun üzerine Efendimiz parmağını önce göğe kaldırıp sonra da insanlara yönelterek üç defa “Allah’ım, şahit ol! Allah’ım, şahit ol!” buyurmuştur.³⁹

Şüphesiz O, görevini layıkıyla yerine getirmiş, en güzel şekilde tebliğini ifa etmiştir. Bu sebeple onun içi rahat, kalbi ferahdır. O, yaratıcısı tarafından gönderiliş gayesini hakkıyla gerçekleştirmiş, Allah’ın risâletini tebliğ görevini başardıktan sonra Rabbine kavuşmaya hazırlanmıştır.

1. İnsanları doğru yola iletip onlara hayır yollarını göstermek

Bu sadette peygamberlerin görevleri:

a. İnsanlığı yaratıcıyı bilme ve tek kabul etme konusunda irşad etme

İnsan fitratı, mahiyeti itibariyle bir yaratıcının varlığını kabul eder ve ona ibadete meyleder. Fakat çoğu defa hakikatten sapor ve başka ilahları ortak koştığı gerçek dışı bir yaratıcı tasavvuruna sahip olur. Bundan dolayı Allah Teâlâ peygamberleri, beşere hakikî yaratıcıyı öğretmek, akıllarındaki batıl Allah tasavvurlarını ve bu tasavvur üzerine kurdukları baştan sonra hurafe olan fikir dünyasını ve yaşantı biçimlerini reddetmek üzere; daha da ötesinde özellikle yaratıcı ve yaşantıları hakkında başlarına gelen en çirkin ve en sapkın hal olan şirk problemini tedavi etmek üzere göndermiştir.

³⁹ Buhârî, Hacc 132. Müslim, Hacc 147.

Bütün peygamberler kavimlerine şu çağrışı yapmıştır: “*Ey kavimim! Allah’a kulluk edin, sizin ondan başka tanrınız yoktur.*” (A’râf, 59, 65, 73, 85) Allah Subhânehû Vahid ve Ehad’dır: “*De ki: O, Allah birdir. Allah sameddir. O, doğurmamış ve doğmamıştır. Onun hiçbir dengi yoktur.*” (İhlas, 1-4)

Bu sebeple bugüne kadar gelip geçmiş ya da hala devam etmekte olan Allah’a dair her yanlış ve beşer, cin veya meleklerden herhangi birine ibadet sayılabilecek her türlü cahiliye hurafesi yanlış görülmüştür. Üstelik Allah Teâlâ ne taş a ne puta ne güneşe ne aya ne yıldızlara ne de kâinattaki herhangi bir varlığa benzemektedir. Bunların hepsi Allah’ın yarattığı varlıklardır. Zira O, şöyle buyurmaktadır: “*Güneşe de aya da secde etmeyin. Onları yaratan Allah’a secde edin!*” (Fussilet, 37) Aynı şekilde Allah Celle Celâlühû hükümlerinde hiç kimseyi ortak koşmaz, kendine mahsus sıfatları yarattığı hiçbir kula tevdi etmez ve kimse O’ndan zorla bu sıfatları söküp alamaz. O şöyle buyurmaktadır: “*Göklerin ve yerin gizli bilgisi O’na aittir. O’nun görmesi de, işitmesi de şâyânı hayrettir. Onların (göklerde ve yerde olanların), O’ndan başka bir yöneticisi yoktur. O, kendi hükümlerine kimseyi ortak etmez.*” (Kehf, 26)

Konuyla ilgili diğer ayetler şunlardır: “*(Müşriklere) de ki: Allah’tan başka tanrı saydığınız şeyleri çağırın! Onlar ne göklerde ne de yerde zerre ağırlığınca bir şeye sahiptirler. Onların burarlarda hiçbir ortaklığı yoktur, Allah’ın onlardan bir yardımcısı da yoktu.*” (Sebe, 22) “*Onlardan her kim: «Tanrı O değil, benim!» derse, biz onu cehennemle cezalandırırız. İşte biz, zalimlere böyle ceza veririz!*” (Enbiya, 29)

Bütün peygamberler insanlara ilahlarını, sıfatları ve en güzel isimleriyle (el-esmâü’l-hüsna) tanıtmıştır: “*En güzel isimler Allah’ındır. O halde O’na o güzel isimlerle dua edin.*” (A’râf, 180) Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: “*O, öyle Allah’tır ki, O’ndan başka tanrı yoktur. Görülmeveni ve görüleni bilendir. O,*

esirgeyendir, bağışlayandır. O, öyle Allah'tır ki, kendisinden başka hiçbir tanrı yoktur. O, mülkün sahibidir, eksiklikten münezzehtir, selâmet verendir, emniyete kavuşturandır, gözetip koruyandır, üsündür, istediğini zorla yaptıran, büyüklükte eşi olmayandır. Allah, müşriklerin ortak koştukları şeylerden münezzehtir. O, yaratan, var eden, şekil veren Allah'tır. En güzel isimler O'nundur. Göklerde ve yerde olanlar O'nun şânını yüceltmektedirler. O, galiptir, hikmet sahibidir.” (Haşr, 22-24)

İnsanlar Rabbini bu şekilde tanıdığında his dünyalarında ve zihinlerindeki bütün batıl vehimler ve insanları saptıran cahiliye kalıntıları kaybolup gider. Allah'a kulluğun doğru şekli de budur zaten!

b. Doğru kulluk

Kulluk, sadece Allah'ın ortağı olmadığına ve tek olduğuna itikat etmekten ibaret olmadığı gibi kulluğun şiarları olan namaz, diğer fiilî ibadetler ve yalnız O'na dua etmekten de ibaret değildir. Bilakis burada başka bir mesele daha vardır. Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: *“Rabbinizden size indirilene (Kur'an'a) uyun. O'nu bırakıp da başka dostların peşlerinden gitmeyin. Ne kadar da az öğüt alıyorsunuz!”* (A'râf, 3)

Şüphesiz Allah'ın indirdiği vahye bütünüyle tabi olmak gerekir. Aksi takdirde kulluk batıl olur ve ibadet edilen zat birden fazla olur. Birincisi kulluğun şiarları olan ibadetleri kendisine sunduğumuz ilah, diğeri de Allah dışında yasa koyan ve yasalarına tabi olunan ilah olur ki bu durumda iki ve daha fazla ilah söz konusu olur. Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: *“Allah buyurdu ki: İki ilah edinmeyin! O ancak bir İlah'tır.”* (Nahl, 51)

Bütün peygamberler -Allah'ın salâtı ve selâmı üzerlerine olsun!- işte bu büyük amaç için, insanları tek ilaha çağırarak ve kulluğun doğru yolunu onlara göstermek gayesiyle gelmiştir. Ancak bu sayede insanların hayatı sağlam temeller üzerine

oturur ki bu temeller; yalnız Allah'ı ilah ve rab kabul etmek, itikatta ve kulluğun şiarları olan fiilî ibadetlerde yalnız O'na kulluk etmek ve O'nun indirmiş olduğu yasalara tabi olmaktan ibarettir.⁴⁰

2. Güzel bir örnek sunmak

Allah Teâlâ'nın peygamberler göndermesinin sebepleri arasında güzel bir örneklik teşkil etme ve ümmetleri tarafından uyulabilecek bir model olma gerekçesini de zikretmek yerinde olacaktır. Allah Teâlâ Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyurmaktadır: *“İşte o peygamberler Allah'ın hidayet ettiği kimselerdir. Sen de onların yoluna uy.”* (En'âm 90) Bu ayet-i kerime, önceki peygamberlerin isimlerini tek tek saydıktan sonra zikredilen ve onların yolundan gitmesi hususunda Peygamber Efendimiz'e (s.a.v.) yönelik bir tavsiye niteliği taşıyan ayet-i kerimedir. Sonrasında Kur'an-ı Kerim bize hitaben şöyle buyurmaktadır: *“Andolsun ki, Resûlullah, sizin için, Allah'a ve ahiret gününe kavuşmayı umanlar ve Allah'ı çok zikredenler için güzel bir örnektir.”* (Ahzâb, 21)

Kısaca söylemek gerekirse peygamberler, bizim önderlerimiz olmakla beraber bizler için güzel birer örnektir. Nasıl ki namaz kılarken bir imama uyuyorsak, aynı şekilde hayatın tüm safhalarında peygamberlerin yoluna uymamız gerekmektedir. Çünkü gerçek hayatı bize ancak Peygamberimiz (s.a.v.) ve diğer peygamberler sunmuştur. Peygamberimiz (s.a.v.) döneminde yaşayan sahabe-i kiram ise O'nu adım adım takip etmiştir.

3. Dünya ve ahiret arasındaki dengeyi kurmak

Peygamberler dünya ve ahiret arasındaki dengeyi kurmak için de gelmişlerdir. Onların getirmiş olduğu denge kıstasıyla insanoğlu, aşırıya gitmeksizin bu konudaki doğru yolu ve

⁴⁰ Rakâizu'l-İmân 248.

sağlıklı metodu elde edebilir. Evet, ruhbanların manastırlarda sürdürdüğü hayat gibi dünya hayatını terk etmek ve itikâfa çekilmek gerekmediği gibi tamamen dünyaya dalmak ve dünyanın elinde kul köle olmak da doğru değildir. Bilakis en faziletlisi orta yolda yürümektir. Bu ise ancak vahiy yardımıyla bilinebilir. Akıl ve vicdan bu türlü bir dengeyi kurmaktan acizdir. Salt bilgi ise bu hedefe ulaşmada ve bu gayeyi gerçekleştirirmede akıl ve vicdandan daha geridedir. Çünkü insanın bu mertebeye yükselmesi mümkün değildir.

Nitekim Kur'ân-ı Kerim bu dengeyi şöyle izah etmektedir: *"Allah'ın sana verdiğinden (O'nun yolunda harcıyarak) ahiret yurdunu iste; ama dünyadan da nasibini unutma. Allah sana ihsan ettiği gibi, sen de (insanlara) iyilik et. Yeryüzünde bozgunculuğu arzulama. Şüphesiz ki Allah, bozguncuları sevmez."* (Kasas, 77) Ayrıca *"Rabbinin nimetini minnet ve şükranla an!"* (Duhâ, 11) ayet-i kerimesinin anlattığı hakikatleri ilahî terazinin iki kefesinden birine koysan görürsün ki *"Nihayet o gün (dünyada yararlandığımız) nimetlerden elbette ve elbette hesaba çekileceksiniz."* (Tekâsur, 8) ayet-i kerimesinin ifade buyurduğu mana seni aşırı sakınıcı olmaya sevk eder.

İşte ancak bu kıstaslar ve ölçülerle dünya ve ahiret dengesini eksiksiz bir şekilde korumak mümkün olabilir. Üstelik bu dünya hayatı sahabe-i kiramın da üzerinden gelip geçmiş ve onlar bu dengeyi kurmuş bir vaziyette hayatlarını geçirmişlerdir. Çünkü onların önderi, örneği ve mürşidi bu dengeyle yaşamıştı.

4. İnsanlara hakiki değerleri öğretmek

Bu değerler, itibara alınması ve elde etmek için insanların gayret göstermesi gereken değerlerdir. İnsanlar tabiatı itibarıyla daima dünya şehvetleri peşinden sürüklenmektedir. Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: *"Nefsanî arzulara, (özellikle) kadınlara, oğullara, yağın yağın biriktirilmiş altın ve gümüşe,*

salma atlara, sağmal hayvanlara ve ekinlere karşı düşkünlük insanlara çekici kılındı. Bunlar, dünya hayatının geçici menfaatleridir." (Âl-i İmrân, 14)

İnsanlar, daima kendilerini bu dünyanın ağırlığından kurtaracak ve doğruluk, ihlâs, güvenilirlik, fedakârlık, cömertlik, cesaret, diğerkâmlık ve adalet gibi insana yaraşan ve daima önem vermeleri gereken yüce değerleri gösterecek birine muhtaçtırlar. Zira bu değerler sayesinde Allah Teâlâ insanı diğer varlıklara üstün kılmış, onu yeryüzündeki halifesi yaparak kendisine büyük emaneti yüklemiştir: *"Hatırla ki Rabbin meleklere: Ben yeryüzünde bir halife yaratacağım, dedi."* (Bakara, 30) Diğer ayet şöyledir: *"Biz, hakikaten insanoğlunu şan ve şeref sahibi kıldık. Onları, (çeşitli nakil vasıtaları ile) karada ve denizde taşıdık; kendilerine güzel güzel rızıklar verdik; yine onları, yarattıklarımızın birçoğundan cidden üstün kıldık."* (İsra, 70)

Allah Teâlâ yine şöyle buyurmaktadır: *"Biz emaneti, göklere, yere ve dağlara teklif ettik de onlar bunu yüklenmekten çekindiler, (sorumluluğundan) korktular. Onu insan yükledi."* (Ahzâb, 72) Resuller ve nebiyler, -meşhur bir realiteyle- en yüce değerini Allah'a iman, Allah'a davet ve Allah yolunda cihat etmek olduğu gerçeğini dile getirmişlerdir. Ve bunun dünyanın bütün metaindan, paradan ve hükümlerinden daha üstün, daha yüce ve daha değerli olduğunu söylemişlerdir. O halde insanların hayatında standartlar ve değerler farklılık arz etmektedir. İman etmiş kimseler ise tabii oldukları ve sayelerinde iman ettikleri peygamberlerin inançları uğrunda eziyetlere nasıl sabrettiklerini ve herhangi bir ayartma veya tehdit gibi bir baskı karşısında akidelerinden hiçbir türlü vazgeçmediklerini görürler de onların izinden gider ve onlarla birlikte aynı eziyetlere, baskılara, kovulmalara, işkencelere ve boykotlara sabrederler.

Firavun'un sihirbazlarının iman ettikten sonra inançlarını her şeye üstün görmeleri gibi onlar da inançlarını dünya

metainın tamamına üstün görürler. Firavun kıssasıyla ilgili Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: *“Bunun üzerine sihirbazlar secdeye kapandılar; «Harun’un ve Musa’nın Rabbine iman ettik» dediler. (Firavun) Şöyle dedi: Ben size izin vermeden önce ona inandınız öyle mi! Hakikat şu ki o, size büyü öğreten ulunuzdur. Şimdi elleriniz ile ayaklarınızı tereddüt etmeden çaprazlama ke-seceğim ve sizi hurma dallarına asacağım! Böylece, hangimizin azabının daha şiddetli ve sürekli olduğunu iyice anlayacaksınız. Dediler ki: «Seni, bize gelen açık açık mucizelere ve bizi yarata-na tercih edemeyiz. Öyle ise yapacağımı yap! Sen, ancak bu dün-ya hayatında hükmünü geçirebilirsin. Bize, hatalarımızı ve senin bize zorla yaptırdığın büyüü bağışlaması için Rabbimize iman ettik. Allah hem daha hayırlı hem daha bâkidir.»”* (Tâhâ, 70-73)

Geri kalan insanlar ise peyderpey gafletten uyanmaktadır. Çünkü onlar, diğer insanların kendi emniyetlerini, rahatlarını ve üzerine titredikleri, yaşam gayeleri haline getirdikleri dün-ya metainın tehdit altında olduğunu görüyorlar; buna rağmen inançlarından ve akidelerinden geri durmuyorlar. Bu, onlara gösteriyor ki dünyanın geçici arzularını feda edecekleri daha ulvî bir amaç bulunmaktadır. Yani Allah’ın rızası ve ahiret di-yarını kazanmak...

Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: *“Bu dünya hayatı sadece bir eğlenceden, bir oyundan ibarettir. Ahiret yurduna (oradaki hayata) gelince, işte asıl yaşama odur. Keşke bilmiş olsalardı!”* (Ankebut, 64) *“Her canlı ölümü tadacaktır. Ve ancak kıyamet gün-ü yaptıklarınızın karşılığı size tastamam verilecektir. Kim ce-hennemden uzaklaştırılıp cennete konursa o, gerçekten kurtulu-şa ermiştir. Bu dünya hayatı ise aldatma metândan başka bir şey değildir.”* (Âl-i İmrân, 185)

O vakit, bu mümin toplumun ulaştığı o mertebeye ulaşmak gayesiyle yaşam standartlarını dengelemek istiyor ve iman edi-yorlar. Rabbanî çağrıya yüz çevirip dünya hayatını ahirete tercih

etmekle batılda ısrar edenlerin ise varacağı yer harap ve helak-tır: *“Allah’ın nimetine nankörlükle karşılık veren ve sonunda ka-vimlerini helâk yurduna sürükleyenleri görmedin mi? Onlar ce-henneme girecekler. O ne kötü bir helaktır! (İnsanları) Allah yo-lundan saptırmak için O’na ortaklar koştular. De ki: (İstedığınız gibi) yaşayın! Çünkü dönüşünüz ateşedir.”* (İbrahim, 28-30)

Peygamberlerin ve ümmetlerinin hak ve batıl arasında ver-miş oldukları bu mücadeleden yüce değerlerin ortaya çıktığını ve hakikî menfaatin sahtesinden ayrıldığını görüyoruz. Nite-kim Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: *“Köpük atılıp gider. İn-sanlara fayda veren şeye gelince, o yeryüzünde kalır. İşte Allah böyle misaller getirir.”* (Ra’d, 17)

Aynı minvalde diğer ayetler şöyledir: *“Eğer Allah’ın insan-lardan bir kısmını diğerleriyle savması olmasaydı elbette yeryü-zü altüst olurdu. Lâkin Allah bütün insanlığa karşı lütuf ve ke-rem sahibidir.”* (Bakara, 25) *“Eğer Allah, bir kısım insanları (kö-tülüklerini) diğer bir kısmı ile defedip önlemeseydi, mutlak su-rette, içlerinde Allah’ın ismi bol bol anılan manastırlar, kiliseler, havralar ve mescitler yıkılır giderdi. Allah, kendisine (kendi dini-ne) yardım edenlere muhakkak surette yardım eder. Hiç şüphe-siz Allah, güçlüdür, galiptir.”* (Hac, 40)⁴¹

5. Eğitim, öğretim ve terbiye

İnsanların dünya yaşamlarına istikamet verecekleri ve ahi-rette Allah’ın rızasını kazanacakları hak yolu öğretmek ve gös-termek peygamberlerin görevlerindedir. Bu da Allah’ın ken-dilerine vahyettiği hakikatleri tebliğ etmek ve beyan etmekle olur. Bunu yaparken insanlara bir öğretmenin öğrencilerine uyguladığı gibi pratik ve alıştırma metodunu uygulaması gere-kir ki bu sayede ümmetlerin Allah’ın indirdiği vahyi doğru

⁴¹ Rakâizu’l-İmân 254.

anladıklarına ve doğru bir şekilde uyguladıklarına emin olabilirler. Bu meselenin, insanların hayatındaki önemini düşündüğümüzde biliriz ki peygamberlerin bu görevleri sadece eğitim ve öğretimle sınırlı olmayıp terbiye ve tezkiye boyutu da vardır; zira Allah'ın dini öğrenilen ve ezberlenen malumat yığınının ibaret değildir. Bilakis bu Allah'ın kendisiyle dilediği kulu karanlıklardan aydınlığa çıkardığı ilahî vahyin ve rabbanî öğretilerin gereğince yaşamın şekillendirilmesinden ibarettir. Nitekim Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: *“Allah, inananların dostudur, onları karanlıklardan aydınlığa çıkarır.”* (Bakara, 257)

Şüphesiz Allah peygamberlerini insanları karanlıklardan aydınlığa çıkartacak bir yaşam biçimiyle göndermiştir. O, şöyle buyurmaktadır: *“Andolsun ki Musa'yı da: Kavmini karanlıklardan aydınlığa çıkar ve onlara Allah'ın (geçmiş kavimlerin başına getirdiği felâket) günlerini hatırlat, diye mucizelerimizle gönderdik.”* (İbrahim 5) Yine şöyle buyurmaktadır: *“Çünkü ümmîlere içlerinden, kendilerine âyetlerini okuyan, onları temizleyen, onlara Kitab'ı ve hikmeti öğreten bir peygamber gönderen O'dur. Kuşkusuz onlar önceden apaçık bir sapıklık içindeydiler.”* (Cum'a, 2)

6. Allah'ın huzuruna çıkılacağını hatırlatmak

Tekrar diriliş, öldükten sonra karşılaşılacak zorluklar ve sıkıntılar ve son varılacak yere dair hatırlatmalar da peygamberlerin vazifelerindedir. Nitekim Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: *“Sizi sadece boş yere yarattığımızı ve sizin hakikaten huzurumuza geri getirilmeyeceğinizi mi sandınız? Mutlak hakîm ve hak olan Allah, çok yücedir. O'ndan başka ilah yoktur, O, yüce Arş'in sahibidir.”* (Mu'minûn, 115-116)

Peygamberler insanlara, günahlardan uzaklaşmak, katı kalbin yumuşaması, belaların küçük görülmesi gibi faydalara binaen ölümün daima hatırda tutulmasının insan hayatında ne denli önemi haiz olduğunu ve ölümün hakikatini anlatırlar. Şu

bilinmelidir ki kim ölümü sıkça anarsa o kişinin hasedi olmaz, sevinci haddi aşmaz ve yolculuğuna hazırlanmaya bakar.

Aynı şekilde peygamberler insanlara, insan hayatının bu dünya hayatıyla son bulmadığını, bu hayatın sadece aşılması gereken bir merhale olduğunu ve sonrasında diriliş, haşır, kişinin ikram göreceği ya da ceza göreceği bir hesap, peşinden ya ebedi nimet ya da daimi azap gibi safhalarla karşılaşacağını bildirirler. Bu safhaların tamamına baktığımızda dünya hayatının en kısa vadeli bir safha olduğunu görürüz ki sınırlı ömrün sınırlı senelerinden ibarettir. Sonrasında ise süresini ancak Allah'ın bildiği merhaleler ve ebedilik diyarı bizi beklemektedir.

İnsan hayatını sadece dünya hayatından ibaret sayıyor ve arzuladığı her şeyi yapmaktan geri durmuyorsa bu hayatta bütün işleri yolunda gitse de bilin ki bu insan apaçık bir ziyandadır. Nitekim Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: *“Ne dersin! Eğer biz onları yıllarca yaşatıp nimetlerden faydalandırsak, sonra tehdit edilmekte oldukları (azap) başlarına gelse! Faydalandırıldıkları nimetler onlara hiç yarar sağlamayacaktır.”* (Şuarâ, 205-207)

Bütün işlerin yolunda gittiğini varsaydığımızda durum buyusa peki ya dünya hayatında işlerini yoluna sokamayanların durumu nedir? Peki, bilmezler mi ki dünya nimetleri daima sıkıntılıdır? En azından devranın döneceğini ve o kaçınılmaz ölümün bir gün geleceğini düşünüp de sürekli bir tedirginlik yaşadıklarını görmezler mi? Dünya hayatlarındaki bu hüsrancı ahirette kat kat artacaktır. Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: *“Bu dünya hayatı sadece bir eğlenceden, bir oyundan ibarettir. Ahiret yurduna (oradaki hayata) gelince, işte asıl yaşama odur. Keşke bilmiş olsalardı!”* (Ankebut, 64)

Bu açıdan baktığımızda Allah'tan ve ahiret gününden kopuk hiçbir ilim insana faydalı değildir. Bilakis faydalı ilim, insanların hem dünyasına hem de ahiretine fayda veren ve dünyada hakiki maslahatlarını gerçekleştirecek ve onları ahirette

güvenilir yurda (Daru'l-emân) ulaştırarak ilimdir. Nitekim Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: *“İman edip de iyi işler yapanlar, Rablerinin izniyle içinde ebedî kalacakları ve zemininden ırmaklar akan cennetlere sokulacaklardır. Orada (birbirleriyle) karşılaştıkça söyledikleri «selam» dır.”* (İbrahim, 23) Yine O, şöyle buyurmaktadır: *“Bunlar onun uğultusunu duymazlar; gönüllerinin dilediği nimetler içinde ebedî kalırlar. En büyük dehşet dahi onları tasalandırmaz. Melekler kendilerini şöyle karşılar: İşte bu size vâdedilmiş olan (mutlu) gününüzdür.”* (Enbiya, 102-103)

Allah'ın huzuruna çıkılacağı anlayışı, Allah'ı yakînen bilmek, ahiret gününe iman etmek ve dünya hayatında Allah'ın indirdiği kanunlara uymaktan ibarettir. İşte, bu insanlara hem yaşadıkları anı hem de geleceklerini teminat altına alan şeydir. Yaşadıkları anın ıslah olması, rabbanî metoda tabi olmakla gerçekleşir. Geleceklerinin ıslah olması ise Allah'ın dünya hayatında iman etmiş, emirlerini yerine getirmiş ve yasaklarından kaçınmış muttakî kullarına vaat ettiği cennete girmekle gerçekleşir.

O halde tıp, geometri, matematik, kimya ve fizik gibi bütün müspet bilimler, rabbanî yaşam biçimini yerine getirmek hususunda insanlara yardımcı olduğu ve ahiretleri hususunda onlara zarar getirmediği için faydalı ilim kategorisine girmektedir. Bu bilimler, insanlara hakiki rablerine kulluk etmeyi engelleyecek şekilde dünyayı süslü göstermek, Allah'ın sevabını, cezasını unutturmak ve türlü şehvi sapkınlıklar içine dalmak gibi zararları sağlıyor ise bu bilimler tamamen zararlı ilim kategorisine girer.

İnsana fayda sağlayacak ilimleri peygamberler, vahiy yoluyla Allah'tan (Celle Celâlühû) birebir alırlar ve en ufak bir şüphe duymadan ona iman ederler. Sonra da dünyalarını ve ahiretlerini ıslah etsinler diye insanları buna iman etmeye çağırırlar.⁴²

⁴² Rakâizu'l-Îmân, 364.

Tarih boyunca insanlar bu faydalı ilim sayesinde yaşamlarını ıslah ettiler. Müspet bilimler, insanlara faydalı olma hususunda hep bu ilimlerin gölgesinde kaldı. Sadece peygamberlerin bize öğrettiği ve sonrasında davetçi Müslümanların insanlara ulaştırdığı bu ilimler olmadan müspet bilimler, fayda sağladığı gibi zarar da verebilirler. Üstelik semavi hidayetden ve doğru yolu gösteren vahiyden uzaklaştığında zararının faydasına nispetle daha fazla olduğunu ve nesiller boyunca bu zararın nasıl arttığını görmekteyiz.

7. Ümmete önderlik yapmak ve onları dinî ve dünyevî açıdan yönetmek

Bir peygamber kavminin komutanı, idarecisi, önderi, hâkimi ve kadısı olduğu kadar onların dinî ve dünyevî siyasetlerinin de yöneticisidir. Bundan dolayı Allah Teâlâ her ümmete peygamberlerine tabi olmayı ve itaat etmeyi emretmiş ve onlara itaat etmeyi kendisine itaat etmekle eşdeğerde tutmuştur. Nitekim O, şöyle buyurmaktadır: *“Biz her peygamberi -Allah'ın izniyle- ancak kendisine itaat edilmesi için gönderdik.”* (Nisa, 64)

Başka bir ayet-i kerimede de şöyle buyurmaktadır: *“Ey iman edenler! Allah'a itaat edin. Peygamber'e ve sizden olan ülülümre (idarecilere) de itaat edin. Eğer bir hususta anlaşmazlığa düşerseniz -Allah'a ve ahirete gerçekten inanıyorsanız- onu Allah'a ve Resûl'e götürün (onların talimatına göre halledin); bu hem hayırlı, hem de netice bakımından daha güzeldir.”* (Nisa, 59)

Peygamberin ümmeti içerisinde bir hâkim ve bir kadı olduğunu Kur'ân-ı Kerim'in birçok ayet-i kerimesi açıkça ifade etmektedir. Şu ayet-i kerimeler buna birer örnektir: *“(Sana şu talimatı verdik): Aralarında Allah'ın indirdiği ile hükmet ve onların arzularına uyma.”* (Mâide, 49)⁴³ *“Ey Davud! Biz seni*

⁴³ Akidetu't-Tevhîd Mine'l-Kitabi ve's-Sunneh 230.

yeryüzünde halife yaptık. O halde insanlar arasında adaletle hükmet.” (Sâd, 26) “Aralarında hüküm vermesi için Allah’a ve Resûlü-ne davet edildiklerinde, müminlerin sözü ancak «İşittik ve itaat ettik» demeleridir.” (Nûr, 51) “Kim Resûl’e itaat ederse Allah’a itaat etmiş olur.” (Nisa, 80) “De ki: «Allah’ı seviyorsanız bana uyun. Allah da sizi sevsin.»” (Âl-i İmrân, 31)

8. Ümmete şahitlik etmek ve delili tamamlamak

Huzurunda insanların bahanesi kalmasın diye Allah peygamberlerini göndermiş ve insanları uyarmıştır. Nitekim şu ayet-i kerime bu hakikati dile getirmektedir: “(Yerine göre) müjdeleyici ve sakındırıcı olarak peygamberler gönderdik ki insanların peygamberlerden sonra Allah’a karşı bir bahaneleri olmasın!” (Nisa, 165)

Peygamber’in (s.a.v.) bu şahitlik görevini onun getirmiş olduğu hakikatleri insanlara ve sonraki toplumlara aktaran her asrın peygamber tabileri yerine getirmektedir. Ümmet-i Muhammed’in bu hususiyeti hakkında Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: “İşte böylece sizin insanlığa şahitler olmanız, Resûl’ün de size şahit olması için sizi mutedil bir millet kıldık.” (Bakara, 143)⁴⁴

Şayet Allah (c.c.) peygamberler göndermeseydi insanlar kıyamet gününde Allah Celle ve Alâ’ya gelip dava açarak şöyle derlerdi: Bizden ne istediğini bize bildirecek birini göndermemişken nasıl olur da bizi cehenneme sokup azap edeceksin. Bu hakikati bize Allah Teâlâ şöyle bildirmiştir: “Eğer biz, bundan (Kur’an’dan) önce onları bir azapla helâk etseydik, muhakkak ki şöyle diyeceklerdi: Ya Rabbi! Ne olurdu, bize bir elçi gönderseydin de, şu aşağılığa ve rüsvâlîğe düşmeden önce âyetlerine uysaydık!” (Tâhâ, 134)

Yani şayet Allah onlara peygamber göndermeden önce

küfürleri sebebiyle onları helak etseydi onlar kesinlikle ‘Bizden istediğin şeyi bilmemiz, ayetlerine uymamız ve dilediğin şekilde hayat sürmemiz için bize bir peygamber göndermeli değil miydin?’ diyecekler. Kıyamet gününde Allah’ın gelmiş geçmiş bütün insanları bir araya topladığında her ümmet Allah’ın huzuruna peygamberiyle birlikte gelecek ve bütün peygamberler Rabbinden aldığı hakikatleri tebliğ ettiğine dair ümmetine şahit olacak ve buna dair hüccetini ortaya koyacak:

“Her bir ümmetten bir şahit getirdiğimiz ve seni de onlara şahit olarak gösterdiğimiz zaman halleri nice olacak! Küfür yoluna sapıp peygamberi dinlemeyenler o gün yerin dibine batırılmayı temenni ederler ve Allah’tan hiçbir haberi gizleyemezler.” (Nisa, 41-42) Yine Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: “O gün her ümmetin içinden kendilerine birer şahit göndereceğiz. Seni de hepsinin üzerine şahit olarak getireceğiz.” (Nahl, 89)

Peygamberlere tabi olmayan ve onların yaşantılarına yüz çeviren kimseler, azap başlarına geldiğinde yapacakları şey sadece kendilerine zulmettiklerini itiraf etmek olacaktır. Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: “Zalim olan nice beldeyi kırıp geçirdik; arkasından da nice başka topluluklar vücuda getirdik. Azabımızı hissettiklerinde bir de bakarsın ki oralardan (azap bölgesinden) kaçıyorlar! «Kaçmayın! İçinde bulunduğunuz refaha ve yurtlarınıza dönün! Çünkü size sorular sorulacak!» «Vay başımıza gelenlere! dediler; gerçekten biz zalim insanlarıydık.» Biz kendilerini, kuruyup biçilmiş ekine, sönmüş ateşe çevirinceye kadar bu feryatları sürüp gider.” (Enbiya, 11-15)

Kıyamet gününde insanlar korkutucu sona doğru sürüklenip giderken cehenneme girmeden kendilerine günahları sorulacak ve onlar da günahlarını itiraf edecekler. Nitekim Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: “Neredeyse cehennem öfkesinden çatlayacak! Her ne zaman oraya bir topluluk atılsa, onun bekçileri onlara: Size, (bu azap ile) korkutucu bir peygamber

⁴⁴ Akidetu’t-Tevhîd Mine’l-Kitabi ve’s-Sunneh 230.

gelmemiş miydi? diye sorarlar. Onlar şöyle cevap verirler: Evet, doğrusu bize, (bu azap ile) korkutan bir peygamber gelmişti; fakat biz (onu) yalan saymış ve: Allah'ın bir şey gönderdiği yok; siz olsa olsa büyük bir sapıklık içindesiniz! demiştik. Ve: Şayet kulak vermiş veya aklımızı kullanmış olsaydık, (şimdi) şu alevli cehennemnin mahkûmları arasında olmazdık! diye ilâve ederler. Böylece günahlarını itiraf ederler. Artık (Allah'ın rahmetinden) uzak olsun, o alevli cehennemnin mahkûmları!” (Mülk, 8-11)

Azap dört bir yanından onları kuşattığı vakit çığlıklarla feriyat ederek yalvardıklarında cehennem bekçileri onlara şöyle diyecek: “«Size, belgelerle peygamberleriniz gelmiş miydi?» derler. Onlar da: «Evet, gelmişti» derler. Bekçiler: «O halde kendiniz yalvarın» derler. İnkârcıların yalvarışı şüphesiz boşunadır.” (Ğafir, 50)⁴⁵

9. Müjdelemek ve uyarmak

Peygamberler daima müjdeleyerek ve uyurarak Allah'a davet etmiştir. Allah'a davetin bu ikisiyle irtibatı çok kuvvetlidir. Bazı ayetlerde peygamberlerin vazifesinin bu ikisine hasredildiğini görmekteyiz. Nitekim Allah Teâlâ şöyle buyuruyor: “Biz resulleri, sadece müjdeleyiciler ve uyarıcılar olarak göndeririz.” (Kehf, 56)

Peygamberlerin müjdelemesi ve uyarması bazen dünyevî bazen de uhrevî olur. Onlar dünyada itaat edenleri kavuşacakları güzel bir hayatla müjdelerler. Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: “Erkek veya kadın, mümin olarak kim iyi amel işlerse, onu mutlaka güzel bir hayat ile yaşatırız.” (Nahl, 97) “Kim benim hi-dayetime uyarsa o sapmaz ve bedbaht olmaz.” (Tâhâ, 123)

Peygamberler onlara izzeti, korumayı ve emniyeti vaat etmiştir. Nitekim Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: “Allah, sizlerden

iman edip iyi davranışlarda bulunanlara, kendilerinden öncekileri sahip ve hâkim kıldığı gibi onları da yeryüzüne sahip ve hâkim kılacağını, onlar için beğenip seçtiği dini (İslâm'ı) onların iyiliğine yerleştirip koruyacağını ve (geçirdikleri) korku döneminden sonra, bunun yerine onlara güven sağlayacağını vâdetti. Çünkü onlar bana kulluk ederler; hiçbir şeyi bana eş tutmazlar.” (Nûr, 55)

Asileri de dünyevi bedbahtlıkla korkutmuş ve uyarmıştır: “Kim de beni anmaktan yüz çevirirse şüphesiz onun sıkıntılı bir hayatı olacaktır.” (Tâhâ, 124) Yine onları dünyevî helak ve azap ile uyarmıştır. Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: “Eğer onlar yüz çevirirlerse de ki: İşte sizi Âd ve Semûd'un başına gelen kasırgaya benzer bir kasırgaya karşı uyarıyorum!” (Fussilet, 13)

Peygamberler itaat edenleri ahirette cennet ve nimetleri ile müjdeler. Nitekim Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: “Kim Allah'a ve Peygamberine itaat ederse Allah onu, zemininden ırmaqlar akan cennetlere koyacaktır; orada devamlı kalıcıdır; işte büyük kurtuluş budur.” (Nisa, 13)

Günahkâr ve asileri de ahirette karşılaşacakları azaba dair korkutur ve uyarırlar. Nitekim Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: “Kim Allah'a ve Peygamberine karşı isyan eder ve sınırlarını aşarsa Allah onu, devamlı kalacağı bir ateşe sokar ve onun için alçaltıcı bir azap vardır.” (Nisa, 14) Peygamberlerin davetlerine dair okuma yapan kişi müjdelemek ve uyarmanın onların en önemli vazifesi olduğunu görür.⁴⁶

Sekizinci Konu: Peygamberlerin Sıfatları ve Özellikleri

Âlimler, peygamberlerde bulunması gereken birtakım sıfatlar zikretmiştir ki şunlardır:

⁴⁵ Er-Rusûlü ve'r-Risâlat 53.

⁴⁶ Er-Rusûlü ve'r-Risâlat 48.

1. Erkek olmak

Peygamberlik erkeklere mahsustur; kadınlar asla peygamber olamazlar. Bunun delili ise peygamberlerin kendileridir. Allah Subhânehû asırlar boyunca insanlara gönderdiği bütün peygamberleri sadece erkeklerden seçmiştir. Nitekim Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: “*Biz, senden önce de, kendilerine vahiy verdiğimiz erkeklerden başkasını peygamber olarak göndermedik. Eğer bilmiyorsanız bilenlerden sorunuz.*” (Enbiya, 7)

Ve yine şöyle buyurmaktadır: “*Senden önce de, şehirler halından kendilerine vahyettiğimiz erkeklerden başkasını peygamber göndermedik. (Kâfirler) yeryüzünde hiç gezmediler mi ki, kendilerinden öncekilerin sonunun nasıl olduğunu görsünler! Sakınanlar için ahiret yurdu elbette daha iyidir. Hâla aklınızı kullanmıyor musunuz?*” (Yusuf, 109) Bir diğer ayet şöyledir: “*Senden önce de ancak, kendilerine vahyettiğimiz birtakım erkekleri peygamber olarak gönderdik. Eğer bilmiyorsanız ilim sahiplerine sorun.*” (Nahl, 43)

Taberî tefsirinde şöyle der: Allah Teâlâ şöyle buyurur: “*Biz senden önce peygamber göndermedik*” (Ey Muhammed!) “*Ancak erkekler gönderdik.*” (Kadınlar ve melekler değil.)⁴⁷

Nübüvvetin erkeklere ait olmasındaki hikmet, nübüvvetin, biyolojik ve psikolojik açıdan zayıf olan kadın tabiatının taşıyamayacağı ağır bir yük, meşakkatli bir mükellefiyet olmasından kaynaklanmaktadır. Önderlik ve terbiye vazifesini yerine getirecek bir tabiata sahip olduğundan dolayı peygamberlerin tamamı erkektir. Şu sebepledir ki peygamberlik vazifeleri sabretmeyi ve mücadele etmeyi gerektiren yorucu vazifelerdir. Savaşmayı, sefere çıkmayı, muharebe alanına atılmayı ve zorluklara göğüs germeyi ister. Erkek bütün bunlara kadından daha yatkındır. Şüphesiz peygamberler, ümmetlerini davet

ederken kavimleri tarafından birçok sıkıntıyla karşılaşmıştır. Allah'ın davetini tebliğ yolunda ağır imtahanlar vermiştir. Bundan dolayı Allah Teâlâ peygamberlerin efendisine hitaben şöyle buyurmuştur: “*O halde (Resûlüm), peygamberlerden azim sahibi olanların sabrettiği gibi sen de sabret.*” (Ahkâf, 35)

Peygamberlerin erkek olması şart koşulduğu gibi hür olması da şart koşulmuştur. Çünkü aksi halde kölelik sebebiyle inkârcılar tarafından sürekli ayıplanacaktır. Bu ise peygamberin gönderiliş sebebi olan davet görevine yaraşmayacak bir yaftadır.⁴⁸

2. Beşer/insan olmak

Kur'ân-ı Kerim tevhîd inancını muhafaza etmek gayesiyle peygamberlerin beşeri sıfatları üzerine çok vurgu yapmıştır. Dolayısıyla yaratıcı yaratıcıdır, mahlûk da mahlûktur. Çünkü kişi, kendi zayıf psikolojisi ve sıfatları sebebiyle bu seçilmiş topluluğu ilahlaştırmaya meylettğinde onların da kendilerinde bulunan sıfatlarla muttasıf olduklarını görüp kaymaktan korunmuş olur. Ancak bu beşeri sıfatlarla beraber seçilmiş peygamberlerin hakiki varlığı tamam olur. Kur'ân-ı Kerim'deki bu vurgu değişik yönlerden ele alınmıştır:

a) Peygamberlerin Allah tarafından yaratılmış birer beşer olduğuna vurgu

Bu husustaki ayet-i kerimeler: “*Peygamberleri onlara dediler ki: «(Evet) biz sizin gibi bir insandan başkası değiliz.»*” (İbrahim, 11) “*De ki: Ben, yalnızca sizin gibi bir beşerim. (Şu var ki) bana, İlâh'ınızın, sadece bir İlâh olduğu vahyolunuyor. Artık her kim Rabbine kavuşmayı umuyorsa, iyi iş yapsın ve Rabbine ibadette hiçbir şeyi ortak koşmasın.*” (Kehf, 110) “*Hiçbir insanın,*

⁴⁷ Tefsîru't-Taberî 13/380.

⁴⁸ Akidetü't-Tevhîd Mine'l-Kitabi ve's-Sunneh, 239.

Allah'ın kendisine Kitap, hikmet ve peygamberlik vermesinden sonra (kalkıp) insanlara: Allah'ı bırakıp bana kul olun! demesi mümkün değildir. Bilakis (şöyle demesi gerekir): Okutmakta ve öğretmekte olduğunuz Kitap uyarınca Rabbe hâlis kullar olunuz.” (Âl-i İmrân, 79)

b) Onların Allah'ın kulları olduğuna vurgu

Nuh (a.s.) hakkında Allah şöyle buyurmuştur: *“Onlardan önce Nuh'un kavmi de yalanladı, hem de kulumuzun yalancı olduğunda ısrar ederek: O, delirdi, dediler. Ve (Nuh, davetten vazgeçmeye) zorlandı.”* (Kamer 9)

Davud (a.s.) hakkında Allah şöyle buyurmuştur: *“Biz Davud'a Süleyman'ı verdik. Süleyman ne güzel bir kuldu! Doğrusu o, daima Allah'a yönelirdi.”* (Sâd, 30)

Eyyûb (a.s.) hakkında Allah şöyle buyurmuştur: *“(Resûlüm!) Kulumuz Eyyub'u da an.”* (Sâd 41)

İsa (a.s.) hakkında Allah şöyle buyurmuştur: *“Çocuk şöyle dedi: «Ben, Allah'ın kuluyum. O, bana Kitab'ı verdi ve beni peygamber yaptı.»”* (Meryem, 30)

Muhammed (s.a.v.) hakkında Allah şöyle buyurmuştur: *“Bir gece, (Muhammed) kulunu yürüten Allah noksan sıfatlardan münezzehdir.”* (İsra, 1) Yine Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: *“Hamd olsun Allah'a ki, O, kuluna (Muhammed'e), Kitab'ı indirdi.”* (Kehf, 1)

c) Kendilerinde ulûhiyet vasıflarından herhangi birinin bulunmamasına vurgu

Onlar, Allah'ın emrine karşı hiçbir şeye güç yetiremez, menfaat sağlayamaz ve zarar da veremezler. Beşer olmaları gereği ilah olmadıkları gibi kendilerinde ulûhiyet vasıflarından herhangi biri de bulunmamaktadır. Bu sebeple peygamberler kendilerinden kaynaklanan bir kifayetten söz etmez, Vahid-i Ehad

olan Allah'a sığınır ve sıfât-ı ilâhiyye ile muttasıf olma iddiasında bulunmazlar. Allah Teâlâ İsâ'ya (a.s.) nispet edilen bu türlü vasıflardan İsâ'nın beri olduğunu şu sözle beyan etmektedir:

“Allah: Ey Meryem oğlu İsa! İnsanlara, «Beni ve anamı, Allah'tan başka iki ilah bilin» diye sen mi dedin, buyurduğu zaman o, «Hâşâ! Seni tenzih ederim; hakkım olmayan şeyi söylemek bana yakışmaz. Hem ben söyleseydim sen onu şüphesiz bilirdin. Sen benim içimdekini bilirsin, hâlbuki ben senin zatında olanı bilmem. Gizlilikleri eksiksiz bilen yalnızca sensin. Ben onlara, ancak bana emrettiğini söyledim: Benim de Rabbiniz, sizin de Rabbiniz olan Allah'a kulluk edin, dedim. İçlerinde bulunduğum müddetçe onlar üzerine kontrolcü idim. Beni vefat ettirince artık onlar üzerine gözetleyici yalnız sen oldun. Sen her şeyi hakkıyla görensindir.” (Mâide, 116-117)

Peygamber Efendimiz de aynı şekilde kâinata dair bir tasarrufta bulunamaz, fayda sağlayamaz, zarar veremez, Allah'ın iradesine tesir edemez ve Allah'ın bilmesini murad ettiği miktar hariç gaybı bilemez. Nitekim Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: *“De ki: «Ben, Allah'ın dilediğinden başka kendime herhangi bir fayda veya zarar verecek güce sahip değilim. Eğer ben gaybı bilseydim elbette daha çok hayır yapmak isterdim ve bana hiçbir fenalık dokunmazdı. Ben sadece inanan bir kavim için bir uyarıcı ve müjdeleyiciyim.»”* (A'râf, 188)⁴⁹

Konuyla alakalı diğer ayetler şöyledir: *“(Resûlüm!) Sen sevdiğini hidayete erdiremezsin; bilakis, Allah dilediğine hidayet verir ve hidayete girecek olanları en iyi O bilir.”* (Kasas, 56) *“De ki: Doğrusu ben (kendi başıma) size ne zarar verme ne de fayda sağlama gücüne sahibim.”* (Cin, 21) *“De ki: Acele istediğiniz şey*

⁴⁹ Ahmed Celî, El-Akîdetü'l-İslâmiyye 226.

benim elimde olsaydı, elbette benimle sizin aranızda iş bitirilmişti.” (En’âm 58)

d) Kendilerinde hastalık, açlık, yorgunluk, yeme, içme ve öfke gibi beşeri durumların hatırlatılmasındaki vurgu

Onlar, insandan hiçbir zaman ayrılamayan beşeri sıfatlara sahiptirler. Örneğin her insan gibi yeme içmeye ve peşinden doğal olarak dışkılamaya ihtiyaç duyan bir bünye taşımaktadırlar. Nitekim Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: *“Biz, senden önce de, kendilerine vahiy verdiğimiz erkeklerden başkasını peygamber olarak göndermedik. Eğer bilmiyorsanız bilenlerden sorunuz. Biz onları (peygamberleri), yemek yemez birer (cansız) ceset olarak yaratmadık. Onlar (bu dünyada) ebedî de değillerdir.” (Enbiya, 7-8)*

Ayrıca onlar da diğer insanlar gibi doğar, evlenirler ve çocukları olur. Onların da babaları, anaları, amcaları, halaları, dayıları ve teyzeleri olur. Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: *“Andolsun senden önce de peygamberler gönderdik ve onlara da eşler ve çocuklar verdik.” (Ra’d, 38)* Diğer beşerin başına gelen rahatsızlıklar onların da başına gelir; uyur uyanırlar, sağlıklı olur hasta olurlar ve beşerin en son başına gelen şey (ölüm) onların da başına gelir.

Nitekim Allah Teâlâ Halîlürrahmân İbrahim (a.s.) hakkında şöyle buyurmaktadır: *“Beni yediren, içiren O’dur. Hastalandığım zaman bana şifa veren O’dur. Benim canımı alacak, sonra beni diriltecek O’dur.” (Şuarâ 79-81)⁵⁰*

Lût (a.s.) hakkında şöyle buyurmuştur: *“Elçilerimiz Lût’a gelince, (Lût) onların yüzünden üzüldü ve onlardan dolayı içi daraldı da «Bu, çetin bir gündür» dedi.” (Hûd, 77)*

Yakup (a.s.) hakkında şöyle buyurmuştur: *“(Babaları) dedi*

⁵⁰ Er-Rusûlü ve’r-Risâlat 74.

ki: Onu götürmeniz beni mutlaka üzer. Siz ondan habersizken onu bir kurdun yemesinden korkarım.” (Yusuf, 13)

O, Kulu ve Rasûlü Muhammed’e (s.a.v.) şöyle hitap etmiştir: *“Muhakkak sen de öleceksin, onlar da ölecekler.” (Zümer, 30)* Ve bu kanununun tüm peygamberler hakkında geçerli olduğunu beyan ederek şöyle buyurmuştur: *“Muhammed, ancak bir peygamberdir. Ondan önce de peygamberler gelip geçmiştir. Şimdi o ölür ya da öldürülürse, gerisin geriye (eski dininize) mi döneceksiniz?” (Âl-i İmrân, 144)*

Rasûlüllah’ın (s.a.v.) vasıfları sadedinde *‘O, insanlar içerisinde yaşayan normal bir insan idi; elbisesini temizler, koyununu saçar ve kend işlerini kendi görürdü.’⁵¹* ifadesi varit olmuştur.

Rasûlüllah’ın (s.a.v.) Ümmü Süleym’e şöyle buyurduğu sahih rivayette zikredilmiştir: *“Ey Ümmü Süleym! Bilmez misin ki, benim Rabbime şartım vardır. Ben, Rabbime şart koşup: “Ben ancak bir beşerim. Beşerin razı olduğu gibi razı olur, beşerin kızdığı gibi kızarım. Dolayısıyla ümmetimden herhangi biri aleyhine hak etmediği halde duada bulunursam, (beddua edersem) bunu onun için bir temizlenme, bir arınma ve bir yakınlık vesilesi kıl ki, kendisi kıyamet gününde bunlarla Allah’a yaklaşsın”⁵²*

e) Onların da musibetlere maruz kaldığına vurgu

Peygamberler sadece bir musibete maruz kalmazlar; bilakis onlar belaların en çetinlerine maruz kalırlar. Mus’ab ibn Sa’d’tan, o da babasından rivayet ettiğine göre babası şöyle demiştir: *“Dedim ki: Ey Allah’ın Rasûlü, insanlardan başına en çok bela ve musibet gelen kimlerdir? Dedi ki: Peygamberler, sonra sâlihler, sonra da derece olarak bunlara yakın olanlar. Bir adam dinindeki derecesine göre belalara maruz kalır. Dininin*

⁵¹ Silsiletu’l-Ehâdîs es-Sahîha 671. hadis.

⁵² Silsiletu’l-Ehâdîs es-Sahîha 84. hadis.

emirlerini korumada ciddiyete ve dayanıklılığa sahip ise, daha şiddetli belalarla karşılaşır. Eğer dininde ciddiyet sahibi ve dayanıklı değilse, daha hafif belalarla karşılaşır. Ve bela, kulu yer yüzünde görünmeyi bırakıncaya kadar başından ayrılmaz.”⁵³

Ebu Said el-Hudri Peygamber (s.a.v.) humma hastalığından dolayı yatakta iken yanına girdi. Sonra elini onun üzerine koyunca hararetini örtünün üzerinden ellerinde hissetti. Ve dedi ki:

– Ya Rasulallah! Ateşinin şiddetine hayret ettim. O şöyle buyurdu:

– *Biz (peygamberler) böyleyiz. Bizim için bela kat kat fazla olduğu gibi onun sevabı da kat kat fazla olur.*

Bunun üzerine:

– ‘Ey Allah’ın Resülü! İnsanların hangisi en şiddetli belaya uğrarlar?’ diye sordum. O da:

– “Peygamberler” buyurdu. Ben:

– (Onlardan) sonra kimler? dedim. O da:

– “Salih kimseler. Onlardan herhangi biri fakirliğe cidden öyle müptela olur ki büründüğü abadan başka hiçbir şey bulamaz ve biriniz mutlulukla sevindiği gibi onlardan herhangi birisi belaya uğramakla cidden sevinir.” buyurdu.”⁵⁴

Yusuf’un (a.s.) başına geldiği gibi peygamberler hapse düşebilir. Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: “(Yusuf:) Rabbim! Bana zindan, bunların benden istediklerinden daha iyidir!” (Yusuf, 33) Allah Teâlâ onun hakkında “Dolayısıyla (Yusuf), birkaç sene daha zindanda kaldı.” (Yusuf, 42) buyurmuştur.

Bunun dışında kavimleri tarafından eziyet görebilir, taşlanabilir, yaralanabilirler. Peygamberimizi (s.a.v.) Uhud Savaşı’nda yaralayıp kanını akıtmaları, dişini kırmaları buna bir örnektir. Bazen de kavimler peygamberlerini yurtlarından çıkmak

zorunda bırakırlar. İbrahim’in (a.s.) Irak’tan Şam’a, Peygamber Efendimiz’in (s.a.v.) Mekke’den Medine’ye hicret etmesi buna örnektir. Bazen de peygamberleri öldürürler. Nitekim Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: “Ama ne zaman size bir peygamber nefislerinizin hoşlanmadığı bir şey getirdiyse büyüklük taslayarak kimini yalanladığınız kimini de öldürdüğünüz doğru değil mi!” (Bakara, 87)

Peygamberler bazen de Eyyûb’un (a.s.) maruz kalıp sabrettiği gibi hastalıklara maruz kalırlar. Sahih bir rivayette zikredildiğine göre Peygamber Efendimiz (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: “Allah’ın peygamberi Eyyûb başına gelen belaya 18 sene sabretmiştir. Kardeşlerinden iki kişi hariç uzak yakın herkes ondan kaçmıştır. Malı ve evladı çok iken ailesini ve malını kaybetmiştir.” Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: “Eyyub’u da (an). Hani Rabbine: «Başıma bu dert geldi. Sen, merhametlilerin en merhametlisisin» diye niyaz etmişti. Bunun üzerine biz, tarafımızdan bir rahmet ve kulluk edenler için bir hatıra olmak üzere onun duasını kabul ettik; kendisinde dert ve sıkıntı olarak ne varsa giderdik ve ona aile efradını, ayrıca bunlarla birlikte bir mislini daha verdik.” (Enbiya, 83-84)

f) Peygamberlerin de normal bir işle iştil etmesine vurgu

Peygamberlerin normal bir işle iştil etmeleri beşer olmalarının bir gereğidir. Peygamber Efendimiz’in peygamberlikten önce ticaretle uğraşması ve peygamberlerin koyun gütmesi bunun örneğidir. Cabir ibn Abdillah (r.a.) şöyle anlatır: Biz Rasûlüllah (s.a.v.) ile misvak ağacının yemişini topluyorduk. O şöyle buyurdu: “Siz bu yabanî yemişlerin karalarını tercih ediniz. Çünkü onun siyahı en lezzetlisidir!” Sahabeler, merak ve hayret içinde, “Siz de koyun güttünüz mü?” diye sordular.

⁵³ Silsiletu’l-Ehâdîs es-Sahîha 143. hadis.

⁵⁴ Silsiletu’l-Ehâdîs es-Sahîha 144. hadis.

Bunun üzerine: “Hiçbir peygamber yoktur ki koyun gütmemiş olsun!” cevabını verdiler.⁵⁵

Musa (a.s.), koyun güttüğünü Kur’ân-ı Kerim’in açık bir şekilde ifade buyurduğu bir peygamberdir. O, bu işte senelerce çalışmıştır. Salih kul (Şuayb) ona şöyle demiştir: “(Şuayb) dedi ki: Bana sekiz yıl çalışmana karşılık şu iki kızımdan birini sana nikâhlamak istiyorum. Eğer on yıla tamamlarsan artık o kendinden; yoksa sana ağırlık vermek istemem. İnşallah beni iyi kimselerden (işverenlerden) bulacaksın. Musa şöyle cevap verdi: Bu seninle benim aramdadır. Bu iki süreden hangisini doldurursam doldurayım, demek ki bana karşı husumet yok. Söylediklerimize Allah vekildir.” (Kasas, 27-28)

İbni Hacer der ki: İmamlar, peygamberlerin davar gütmelerindeki hikmet, nefislerine tevazuu yerleştirmek, kalplerini uzlete alıştırmak ve onları gütmeyi ümmetlerini gütmeye basamak kılmaktır, der.⁵⁶

Normal bir işle iştigal eden bir peygamber olarak Davud (a.s.) da zırh imal eden bir demirciydi. Nitekim Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: “Ona, savaş sıkıntılarınızdan sizi koruması için zırh yapmayı öğrettik. Artık şükredecek misiniz?” (Enbiya, 80) Davud (a.s.) demirci olduğu vakit aynı zamanda hükümdar olup kendi eliyle kazandığını verdi. Zekeriyya peygamber de marangozluk işiyle uğraşır.⁵⁷

Peygamberler niçin meleklerden gönderilmedi?

Bütün peygamberler, gönderildiği ümmetin dilini konuşan ve o ümmet içerisinde yaşayan birer insandı. Bu, muhataplara çok da açık olmayan Allah’ın dilediği bir hikmet gereği idi.

⁵⁵ Buhârî, Fethu’l-Bârî 6/438.

⁵⁶ İbni Hacer, Fethu’l-Bârî 6/439.

⁵⁷ Zekeriyya’nın (a.s.) marangoz olması Müslim’in Sahih’inde rivayet ettiği sahih bir hadisle sabittir. (Mişkâtü’l-Mesâbih 3/117) Er-Rusûlü ve’r-Risâlat 7.

Bundan dolayı peygamberlerin beşer olmasını kabullenemediler. Nitekim Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: “(Yahudiler) Allah’ı gereği gibi tanımadılar. Çünkü Allah hiçbir beşere bir şey indirmede, dediler.” (En’âm, 91)

Ya da vahy-i ilâhînin herhangi bir beşere indirilmesini kabullenemediler. Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: “Zaten, kendilerine hidayet rehberi geldiğinde, insanların (buna) inanmalarını sırf, «Allah, peygamber olarak bir beşeri mi gönderdi?» demeleri engellemiştir.” (İsra, 94) Çünkü onlara göre vahyi yüklemek beşer takatinin ve imkânının dışında olup vahyin alışılmamış yapısına ancak bir melek yaraşır, bu görevin üstesinden ancak bir melek gelebilir.

Allah Teâlâ şunları buyurmaktadır: “Bunun üzerine, kavminin inkârcı ileri gelenleri şöyle dediler: «Bu, sadece sizin gibi bir beşerdir. Size üstün ve hâkim olmak istiyor. Eğer Allah (peygamber göndermek) isteseydi, muhakkak ki melekler gönderirdi. Biz geçmişteki atalarımızdan böyle bir şey duymadık.»” (Mü’minûn, 24) “Onlar (bir de) şöyle dediler: Bu ne biçim peygamber; (bizler gibi) yemek yiyor, çarşılarda dolaşılıyor! Ona bir melek indirilmeli, kendisiyle birlikte o da uyarıcı olmalıydı!” (Furkan, 7)

Kur’ân-ı Kerim, bu topluluğun böyle bir istekte bulunmasının ardında bilgisinden gafil oldukları birkaç şey olduğunu beyan etmiştir:

– Şöyle ki melekler yeryüzünde güven içerisinde yaşam sürececek yeryüzü sakinleri olarak yaratılmamıştır. Zira Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: “Zaten, kendilerine hidayet rehberi geldiğinde, insanların (buna) inanmalarını sırf, «Allah, peygamber olarak bir beşeri mi gönderdi?» demeleri engellemiştir. Şunu söyle: Eğer yeryüzünde yerleşmiş gezip dolaşan melekler olsaydı, elbette onlara gökten, peygamber olarak bir melek gönderirdik.” (İsra, 94-95)

– Bir de meleğin yeryüzüne indiğini varsaysak bir beşer

suretinde inmesi gerekirdi. Bu durumda yine onun hakikatinin melek olduğunu anlaşılmaz, onunla diğer insanların arası ayırt edilmezdi. Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: *“Eğer peygamberi bir melek kılsaydık muhakkak ki onu insan suretine sokar, onları yine düşmekte oldukları kuşkuya sokardık.”* (En’âm, 9)

– Ayrıca Allah’ın gönderdiği elçi beşer dışında bir varlıktan gönderilmiş olsa, gönderilmesindeki hikmet yok olup giderdi. Çünkü peygamberler sadece vahyedileni tebliğ etmek için değil, bilakis kavimlerine pratik birer örnek ve önder olmak üzere gönderilmiştir. Gönderilen elçi melek olsaydı, bu önderlik ve örneklik vücuda gelmezdi ve insanlar Allah’ın emirlerini yerine getirmeyerek şöyle derlerdi: Biz insanlarız. Bizim bir takım meyillerimiz ve arzularımız var. Meleklerin yaptığı şekilde Allah’ın emirlerini biz yapamayız. Allah bizden nasıl olur da onlardan istediği şeyi ister. Bize aynı bizim gibi bir beşer göndermeli değil miydi? Bizim duygularımız gibi duyguları olan, bizim gibi düşünen, bizim ihtiyaçlarımızı gören ve bizim imkân alanımızı bilen...

Bu anlattıklarımızdan peygamberlerin beşer cinsinden gönderilmesindeki hikmet ortaya çıkmış oldu. Ta ki insan cinsiyet farklılığını peygamberlere uyma hususunda bir bahane malzemesi yapmasın, beşere yine kendi içlerinden, mizaçları aynı, yeme içme, giyme, barınma gibi ihtiyaçları eşit olan ve sokaklarda dolaşan bir örnek olsun. Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: *“(Resûlüm!) Senden önce gönderdiğimiz bütün peygamberler de hiç şüphesiz yemek yerler, çarşılarda dolaşırlardı. (Ey insanlar!) Sizin bir kısmınızı diğer bir kısmınıza imtihan (vesilesi) kıldık; (bakalım) sabredecek misiniz? Rabbin her şeyi hakkıyla görmektedir.”* (Furkan, 20)

Allah Subhânehû ve Teâlâ peygamberlerini seçmiş, onları beşer hilkatinden soyutlamadan ruhlarına ikram ettiği

birtakım hususiyetlerle vahyi-ilâhîyi yüklenecekleri takati onlara bahşetmiştir.⁵⁸

3. Sıdk/Doğru olmak

Doğruluk, nübüvvetin ekseni, nirengi noktası, merkezini oluşturan ayrılmaz bir parçasıdır. Peygamberlerini söylediği her söz kuşkusuz doğrudur. Gerçeğe aykırı olması asla düşünülemez. Kur’ân-ı Kerim peygamberlerin fazilet-lerine dair söz söylerken onların bu sıfatına işaret eder. Allah Teâlâ Kur’ân-ı Kerim’in birçok yerinde muayyen bir peygamberi ya da peygamberlerin genelini doğrulukla vasıflamıştır.

Şöyle ki Kur’ân-ı Kerim’de İdris (a.s.) hakkında: *“Kitapta İdris’i de an. Hakikaten o, pek doğru bir insan, bir peygamberdi.”* (Meryem, 56)

İbrahim (a.s.) hakkında: *“Kitapta İbrahim’i de an. Hakikaten o, pek doğru bir insan, bir peygamberdi.”* (Meryem, 41)

İsmail (a.s.) hakkında: *“(Resûlüm!) Kitap’ta İsmail’i de an. Gerçekten o, sözüne sâdıktı, resûl ve nebî idi.”* (Meryem, 41)

Musa (a.s.) hakkında: *“Allah hakkında doğru olandan başkasını söylememek benim üzerime borçtur.”* (A’râf, 105)

Yusuf (a.s.) hakkında: *“Ey Yusuf, ey doğru sözlü kişi!”* (Yusuf, 46)

Peygamber Efendimiz Muhammed (s.a.v.) hakkında: *“Allah ve Resûlü doğru söylemiştir.”* (Ahzâb, 22) Yine Peygamberimiz hakkında: *“Allah’a karşı yalan uyduran, kendisine gelen gerçeği (Kur’an’ı) yalan sayandan daha zalim kimdir? Kâfirlerin yeri cehennemde değil mi? Doğruyu getiren ve onu tasdik edenler var ya, işte kötülükten sakınanlar onlardır.”* (Zümer, 32-33)

Bu ayet-i kerimede Peygamberin (s.a.v.) Kur’ân ya da Kur’ân dışında almış olduğu vahiy (sünnet) yoluyla Allah katından getirdiği şer’î hükümler, peygamberlerin ve geçmiş toplulukların

⁵⁸ Ahmed Celi, El-Akîdetü'l-İslâmiyye 226.

haberleri “doğru/sıdk” diye isimlendirilmiştir. Bu da doğal olarak Peygamberin de sadık olmasını gerektirir. Üstelik onun doğruluğu genç yaşından itibaren bilinirdi. Dostları bir kenara, kâfir ve müşrik düşmanları dahi onun doğruluğu hakkında bir gün bile şüphe duymamışlardır. Nitekim Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: *“Onların söylediklerinin hakikaten seni üzmemekte olduğunu biliyoruz. Ashında onlar seni yalanlamıyorlar, fakat o zalimler açıkça Allah’ın âyetlerini bile bile inkâr ediyorlar.”* (En’âm, 33)

Müşrikler, Peygamber Efendimizin doğruluğunu birçok yerde dile getirmiştir. Allah’ın Peygamberimiz hakkındaki şu sözü aynı zamanda onun doğruluğuna dair iltizamî bir delil niteliğindedir: *“Eğer (Peygamber) bize atfen bazı sözler uydurmuş olsaydı, elbette onu kısıvrak yakalardık. Sonra onun can damarını koparırdık (onu yaşatmazdık). Hiçbiriniz buna mâni de olamazdınız.”* (Hâkka, 44-47)

Bu ayette Allah Teâlâ peygamberinin doğruluğunu ispat sadedinde “temânu delili”ni kullanmıştır. Şöyle ki Peygamberin Allah’a atfen söz uydurması mümteni/imkan dışı olduğu için Allah’ın onu kısıvrak yakalaması da mümtenidir. Bu da onun, dediklerinde doğru sözlü olmasını gerektirir. Dolayısıyla bu ayet, Muhammed’e (s.a.v.) indirilenlere karşı nefsi son derece mutma-in kılar. Çünkü Allah’ın onu daima gözetimi altında tuttuğunu bize gösterir. Hiçbir zaman aksi düşünülemez. Üstelik Allah Teâlâ onun doğruluğunu mucizelerle teyid etmiştir. Onun elinde mucizeler yaratması Allah’ın, “Kulum benden aktardığı haberlerde doğru söylemiştir.” demesine eş değerdedir. Aksi halde yalancı peygamberlerin başına geldiği gibi mucizelerle ona yardım etmezdi. Şu ayet-i kerime bu hakikate işaret etmektedir: *“Allah bâtlı yok eder; sözleriyle hakkı ortaya koyar.”* (Şûrâ 24)

Allah’ın, Nebisi Muhammed Mustafa’yı (s.a.v.) açık mucizelerle desteklemesi, düşmanlarına karşı defalarca yardım etmesi, günbegün dinini üstün kılması onun Allah’tan aldığı vahiy

konusunda doğru sözlü olduğunu açık bir şekilde ortaya koymaktadır. Allah Teâlâ bu hususu daha birçok ayet-i kerime ile tekit etmiştir. O, şöyle buyurur: *“Battığı zaman yıldıza andolsun ki, arkadaşınız (Muhammed) sapmadı ve bâtıla inanmadı; o, arzusuna göre de konuşmaz. O (bildirdikleri) vahyedilenden başkası değildir.”* (Necm 1-4)

Bu ayet-i kerime Peygamber’in (s.a.v.) konuştuklarının kendisine Allah tarafından vahyedildiğine dair bir yemindir. Dolayısıyla onun kendinden bir şey katması ya da Allah hakkında yalan söylemesi düşünülemez.⁵⁹ Yine Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: *“Onlara âyetlerimiz açık açık okunduğu zaman (öldükten sonra) bize kavuşmayı beklemeyenler: Ya bundan başka bir Kur’an getir veya bunu değiştir! dediler. De ki: Onu kendiliğinden değiştirmem benim için olacak şey değildir. Ben, bana vahyolunandan başkasına uymam. Çünkü Rabbime isyan edersem elbette büyük günün azabından korkarım. De ki: Eğer Allah dileseydi onu size okumazdım, Allah da onu size bildirmezdi. Ben bundan önce bir ömür boyu içinizde durmuştum. Hâla akıl erdirmiyor musunuz? Öyleyse kim Allah’a karşı yalan uydurandan veya onun âyetlerini yalanlayandan daha zalimdir! Bilesiniz ki mücrimler asla felah bulmazlar!”* (Yunus 15-17)

Başka bir ayetinde şöyle buyurmaktadır: *“Allah’a karşı yalan uydurandan yahut kendisine hiçbir şey vahyedilmemişken ‘Bana da vahyolundu’ diyenden ve ‘Ben de Allah’ın indirdiği âyetlerin benzerini indireceğim’ diyenden daha zalim kim vardır!”* (En’âm 93) Rasûlüllah (s.a.v.) çocukluğundan itibaren etrafında doğruluk ve güvenilirlikle tanınan bir kimse idi. Hatta müşrikler ona tam bir güven duydukları için “sadık-ı emin” ismini vermişlerdi. Oysa henüz kendisine peygamberlik

⁵⁹ Dr. Ahmet Abdulaziz el-Haddad, Ahlâku’n-Nebiyi fi’l-Kur’âni ve’s-Sünneh 2/999.

gelmemiştir. Buna rağmen herkesin güvenini kazanmıştı. Çünkü o peygamber vasfını taşıyordu.

Evet, fazilet düşmanların bile kabul ettiği şeylerdir. İşte Ebu Süfyan da Rasûlüllah'a (s.a.v.) düşman olduğu dönemde onun doğruluğunu kabullenmiştir. Abdullah İbn Abbas, Ebu Süfyan'dan rivayet ettiği bir hadiste şöyle demiştir: O, ticâreti için Şam'a giden bir Kureyş kâfilesi içinde bulunduğu sırada (Kayser-i Rûm) Hirakl tarafından da`vet olunmuş. (O zaman) Hirakl ile devlet erkânı, İlyâ (yâni Beytü'l-Makdis)de imiş. Rûm'un ileri gelenleri yanında iken Kayser bunları meclisine çağırmış ve tercümanın gelmesini emretmiş. "Peygamberim diyen bu zata neseben en yakın olan hanginizdir?" diye sormuş. Ebû Süfyan der ki "Neseben en yakınları benim." dedim. Bunun üzerine Hirakl: "Onu yakınıma getiriniz. Arkadaşlarını da yakına getiriniz. Lâkin arkasında dursunlar." dedi. Ondan sonra tercümanına dönüp dedi ki; bunlara söyle, ben bu zat (Muhammed) hakkında bu adama bazı şeyler soracağım. Bana yalan söylerse tekzip etsinler.

Ebû Süfyan der ki "Vallâhi arkadaşlarım yalanımı ötede beride söylerler diye utanmasaydım onun (yani Resûlullâh) hakkında yalan uydururdum." Ondan sonra bana ilk sorduğu şu oldu: "Sizin içinizde nesebi nasıldır?" "Onun içinizde nesebi pek büyüktür." dedim. "Sizden bu sözü, ondan evvel söylemiş (yani peygamberlik iddiasında bulunmuş) hiç kimse var mıydı?" dedi. "Yoktu." dedim. "Atalarından hiçbir hükümdar gelmiş midir?" dedi. "Hayır." dedim. "Ona tabi olanlar halkın eşrafı mı, yoksa zayıfları mıdır?" dedi. "Halkın (eşrafı değil) zayıflarıdır." dedim. "Ona tabi olanlar artıyor mu, yoksa eksiliyor mu?" dedi. "Artıyorlar. (eksilmiyorlar)" dedim. İçlerinde onun dinine girdikten sonra beğenmeyerek dinden çıkan var mıdır?" dedi. "Yoktur." dedim. "Şu dediğini demezden (yani davetten) evvel hiç yalan ile itham etmişliğiniz var mıydı?" dedi. "Hayır."

dedim. "Hiç gadreder mi?" (yani sözünde durmamazlık yapar mı?) dedi. "Hayır, gadretmez, ancak biz şimdi onunla bir müddete kadar mütareke halindeyiz. Bu müddet içinde ne yapacağımızı bilmiyoruz" dedim.

Ebû Süfyan der ki; bana (kendiliğimden) bir şey katmağa imkân verecek bu sözden başkasını bulamadım. "Onunla hiç savaştınız mı?" dedi. "Evet, savaştık." dedim. "Onunla savaşınızın neticesi nasıldır?" dedi. "Aramızda harp nöbet iledir. Kâh o bizi yener, kâh biz onu yeneriz." dedim. "Peki, size ne emrediyor?" dedi. "Bize yalnız Allah'a ibadet ediniz, hiçbir şeyi O'na ortak etmeyiniz. Dedelerinizin ibadet ettiğini bırakınız, diyor. Bize namazı, sadakayı (zekâtı), sıdk ve iffeti, sıla-i rahmi emrediyor." dedim.

Bunun üzerine tercümana dedi ki; ona söyle, nesebini sordum. İçinizde nesebinin büyük olduğunu beyan ettin. Peygamberler de zaten böyle kavimlerinin nesebi içinden gönderilir. İçinizden bu sözü ondan evvel söylemiş hiçbir kimse var mıydı? diye sordum. Hayır, dedin. Ondan evvel bu sözü söylemiş bir kimse olsaydı, bu da kendisinden evvel söylenmiş bir sözün peşinden gitmek isteyen bir kimsedir, diyebilirdim. Atalarının içinde hiç bir hükümdar gelmiş midir? diye sordum. Hayır, dedin. Atalarından bir melik olsaydı, bu da babasının mülkünü ele geçirmeye çalışan bir kimsedir, diye hükmederdim. Dediğini demezden (yani davetten) evvel hiç yalan ile itham etmişliğiniz var mıydı?" dedi. Hayır, dedin. Şüphesiz ki ben insanlara yalan söylemekten geri duran birinin Allah'a yalan söylemeyeceğini bilirim.⁶⁰

Metni uzun olan bu hadisten bu kadar aktarmakla yetineyim. Dikkat etmemiz gereken nokta Peygamber Efendimiz'in doğru sözlü olduğuna dair hadiste iki delilin bulunmasıdır.

⁶⁰ Buhârî, Kitâbu'l-vahy 1/7.

Birincisi Rum imparatoru Hirakl'in az önce aktardığımız sözleri. İkincisi ise Ebu Süfyan'ın henüz Müslüman olmamış iken Rasûlüllah'ın doğru sözlü bir kimse olduğunu itiraf etmiş olması. Fakat Hirakl eline geçen bu altın fırsatı değerlendirememiş, müslüman olmamıştır. Elinde bulunan hükümranlığın elinden gitme korkusu onu ebedi ve hakiki hükümranlığı elde etmekten alkoymuştur. Neticede mutlu İslam ümmeti içerisine girmemiştir.

4. Tebliğ/aldığı vahyi ulaştırmak

Şüphesiz Allah Teâlâ'nın peygamberlerini ümmetlerine karşı sorumlu tuttuğu görevlerin en başında, onları peygamber olarak göndermesinin gereği olan tebliğ görevi gelmektedir ki bu tebliğ sayesinde onları karanlıklardan aydınlığa çıkarır. O halde peygamberlerin vahiylerini gizlemeleri mümkün değildir. Allah tarafından haklarındaki olumlu şahadet gereği Müslümanların da bu hususta onlara itikat etmesi vaciptir. Nitekim Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: *"Peygamberlerin üzerine açık seçik tebliğden başka bir şey düşer mi!"* (Nahl, 35)

Peygamberler (Allah'ın salâtı ve selâmı üzerlerine olsun) gece gündüz, önemli önemsiz demeden tebliğin gereğini en mükemmel şekilde yerine getirmişler, gevşeklik ve bıkkınlık göstermemişler, böylelikle kavimlerine karşı hücceti/yeterli delili ifa etmişlerdir. Allah, onlardan bir kısmını doğru yola iletmış, bir kısmı da sapıklığı hak etmişlerdir. Onlar bu görevi icra uğrunda çok çetin eziyetlere maruz kalmalarına rağmen yılmadan devam ediyorlardı. Çünkü tebliğ ettikleri hakikatleri reddettiklerinde ümmetlerine azabın yapışacağını biliyorlar, onlara karşı duydukları merhamet ve şefkat sebebiyle bütün bu eziyetlere katlanıyorlardı. Her biri tebliğiyle emrolundukları hakikatleri kavmine kabullendirmek için inanılmaz bir çaba gösteriyordu.

Bu hakikati, Allah'ın Nuh (a.s.) hakkında hikâye ettiği şu sözlerde görürüz: *"Dedi ki: «Ey kavmim! Bende herhangi bir sapıklık yoktur; fakat ben, âlemlerin Rabbi tarafından gönderilmiş bir elçiyim. Size Rabbimin vahyettiklerini duyuruyorum, size öğüt veriyorum ve ben sizin bilmediklerinizi Allah'tan (gelen vahiy ile) biliyorum." (A'râf, 61-62) Ve Hud'un, kavmi Âd halkına söylediği şu sözlerde görüyoruz: «Ey kavmim! dedi, ben beyinsiz değilim; fakat ben âlemlerin Rabbinin gönderdiği bir elçiyim. Size Rabbimin vahyettiklerini duyuruyorum ve ben sizin için güvenilir bir öğütçüyüm." (A'râf, 67-68)*

Bunun gibi daha birçok ayette peygamberlerin tebliğ görevine nasıl sarıldıklarına, kavimlerine karşı nasıl merhamet sahibi olduklarına ve üzerlerine düşen görevi nasıl eksiksiz bir şekilde yerine getirdiklerine değinilmektedir. Onlar kavimlerinin kabul etmesi adına kendilerini adamışlardı. O kadar ki kavimleri davetlerine icabet edinceye kadar ya da ümit kesip *"Bize ancak apaçık bir tebliğ düşer." (Yasin, 17)* sözünü söylemekten başka çareleri kalmayınca kadar mücadele ederler ve en güzel şekilde çaba gösterirlerdi.

Hud'un, kavmi Âd hakkında Allah'ın gönderdiği hakikatleri kabul etmesine dair ümidi kalmadığında *"Bilgi ancak Allah'ın katındadır. Ben size, bana gönderilen şeyi duyuruyorum. Fakat sizin cahil bir kavim olduğunuzu görüyorum." (Ahkâf, 23)* dediği gibi. Yine Hud şöyle demiştir: *"Eğer yüz çevirirseniz şüphesiz ki benimle size gönderileni size bildirdim. Rabbim (dilerse) sizden başka bir kavmi yerinize getirir de O'na hiçbir zarar veremezsiniz. Çünkü benim Rabbim her şeyi gözetendir." (Hûd, 57)*

Salih'in (a.s.) şu sözleri de buna bir örnektir: *"Salih o zaman onlardan yüz çevirdi ve şöyle dedi: Ey kavmim! Andolsun ki ben size Rabbimin vahyettiklerini tebliğ ettim ve size öğüt verdim; fakat siz öğüt verenleri sevmiyorsunuz." (A'râf, 79) Şuayb (a.s.) da şöyle demiştir: "(Şuayb), onlardan yüz çevirdi ve (içinden)*

dedi ki: «Ey kavmim! Ben size Rabbimin gönderdiği gerçekleri duyurdum ve size öğüt verdim. Artık kâfir bir kavme nasıl acı- rım!» (A'râf, 93)

Böylelikle bütün peygamberlerin Allah'ın risâletini tebliğ edip ümmetlerine nasihat ettiklerini tüm açıklığıyla ilan ettiklerini görmekteyiz. Allah Teâlâ peygamberlerin sonuncusu Muhammed'e (s.a.v.) risâletini tebliğ etmesini emreder ve ona hitaben şöyle buyurur: *“Ey Resûl! Rabbinden sana indirileni tebliğ et. Eğer bunu yapmazsan O'nun elçiliğini yapmamış olursun. Allah seni insanlardan koruyacaktır. Doğrusu Allah, kâfirler topluluğuna rehberlik etmez.”* (Mâide, 67)

Bütün peygamberler kendilerine indirilen vahyi ne bir eksik ne bir fazla aldıkları şekilde tebliğ etmekle mükelleftirler. Çünkü aksi takdirde Allah'ın emrine aykırı davranmış, kendisine verilen emanete ihanet etmiş olur. Bu açıdan baktığımızda bazı ayetlerin ya da bazı surelerin “de ki” şeklinde başlamasını anlayabiliriz. Çünkü “de ki” emri aslında peygambere yönelik kendisine indirileni olduğu gibi aktarmasını emreden bir emirdir.

Örnek olarak şu ayet-i kerimeleri oku: *“De ki: «Benim yolum budur; ben ve bana uyanlar bilerek insanları Allah'a çağırırız. Allah'ı noksan sıfatlardan tenzih ederim. Ben asla Allah'a eş koşanlardan değilim.»* (Yusuf, 108) *“De ki: «Ey inkarcılar! Ben sizin taptıklarınıza tapmam.»* (Kafirun, 1-2) *“De ki: «Ben, ağaran sabahın Rabbine sığınırım.»* (Felak, 1) *“De ki: «İnsanların Rabbina sığınırım.»* (Nas, 1)

Peygamber Efendimiz kendisine hitap sözü olan “de ki” lafzını aktarmadan sadece ilahi emirleri bize aktarabilirdi. Fakat o, Rabbinin risâletini tebliğ hususunda o kadar güvenilirirdi ki ne bir harf eklemiş ne bir harf eksiltmiştir. *“Benim yolum budur”* (Yusuf, 108) *“Ben, ağaran sabahın Rabbine sığınırım.”* (Felak, 1) *“İnsanların Rabbine sığınırım.”* (Nas, 1) şeklinde tebliğ etmemiş, yine vahiyden olan ve Allah tarafından kendisine özel

bir hitap olan ayet başlarındaki “De ki” lafzıyla birlikte tebliğ etmiştir. Bu da onun, davetini ve risâletini tastamam tebliğ ettiğine dair büyük bir güvenilirliğe sahip olduğunun delilidir.

Tebliğdeki amaç, Allah'ın insanlara karşı hüccetini tamamlamasıdır ki bu sayede kıyamet günü kimsenin Allah karşısında bir bahanesi olmayacaktır. Allah Tebârake ve Teâlâ risâletini tebliğ etmeden önce bir insana azap etmekten yücedir ve O, günah işlemediği halde bir kimseyi cezalandırmaktan beridir. Nitekim O şöyle buyurmuştur: *“Biz, bir peygamber göndermedikçe (kimseye) azap edecek değiliz.”* (İsra, 15)⁶¹

Peygamberlerin Efendisi katında tebliğ bir fitrat, bir tabiat idi. Bizim yiyecek, içecek ya da teneffüs edecek havadan mahrum bırakıldığımızda ruhumuz nasıl daralıyorsa, onun da ruhu davetini tebliğ edeceği temiz bir kalp bulamadığında daralıyordu. Gerçek şu ki o, yemeyi içmeyi pek önemsemezdi. Çoğu defa peş peşe oruç tutar ve yediğinde de ancak kıt kanaat yetecek kadar, yani yaşamını sürdürecekt kadar yerdi. Bazen kalbi davetinin vermiş olduğu kederle dolu oluyor, yemek yemeye iştahı olmuyordu. Meleklerin Allah'ı tesbih ederek yaşaması gibi o da davetiyle yaşıyordu. Davete yatkın temiz bir kalp bulduğunda seviniyor ve canlanıyordu. Kur'ân-ı Kerim onun bu özelliğini şöyle vasıflar: *“(Resûlüm!) Onlar iman etmiyorlar diye neredeyse kendine kıyacaksınız!”* (Şuarâ, 3) Başka bir ayette de şöyle buyrulur: *“Bu yeni Kitab'a inanmazlarsa (ve bu yüzden helâk olurlarsa) arkalarından üzüntüyle neredeyse kendini harap edeceksin.”* (Kehf, 6)

5. Fetanet/zekâ, hikmet ve hüccet sahibi olmak

Bu sıfatlar Kur'ân-ı Kerim'de geçen peygamberlerin yaşantılarında çok açık bir şekilde görülmektedir. Allah Teâlâ

⁶¹ Muhammed Ali Sabûnî, en-Nübüvvetü ve'l-Enbiyâ 51.

İbrahim (a.s.) hakkında şöyle buyurmaktadır: “İşte bu, kavmine karşı İbrahim’e verdiğimiz delillerimizdir. Biz dilediğimiz kimselerin derecelerini yükseltiriz. Şüphesiz ki senin Rabbin hikmet sahibidir, hakkıyla bilendir.” (En’âm, 83)

Davud (a.s.) hakkında da şu ayetler buyrulmuştur: “Davud da Câlût’u öldürdü. Allah ona (Davud’a) hükümdarlık ve hikmet verdi, dilediği ilimlerden ona öğretti.” (Bakara, 251) “Onun hükümlerini kuvvetlendirmiş, ona hikmet ve kesin hüküm salâhiyeti vermiştik.” (Sâd, 20)

Yusuf (a.s.) hakkında da şöyle buyrulmuştur: “Beni ülkenin hazinelerine tayin et! Çünkü ben (onları) çok iyi korurum ve bu işi bilirim, dedi.” (Yusuf, 55)

Bu sıfatları bir de Kur’ânî ve nebevî örnekler çerçevesinde ele almak gerekir.⁶²

a) İbrahim (a.s.)

Allah Teâlâ şöyle buyurur: “Andolsun biz İbrahim’e daha önce rüşdünü vermiştik. Biz onu iyi tanırdık.” (Enbiya, 51) Efendimiz İbrahim (a.s.) son derece zeki, kavrama gücü yüksek, hikmet ve kuvvetli hüccet sahibi bir peygamber idi. Müşrik kavmi ile tartışmasına baktığımızda onun zekâsı, hikmeti ve dehasını görmekteyiz. Ayet-i kerimelerde şu şekilde geçmektedir:

“Sonunda İbrahim onları paramparça etti. Yalnız onların büyüğünü bıraktı; belki ona müracaat ederler diye. Bunu ilahlarımıza kim yaptı? Muhakkak o, zalimlerden biridir, dediler. (Bir kısmı:) Bunları diline dolayan bir genç duyduk; kendisine İbrahim denilirmiş, dediler. O halde, dediler, onu hemen insanların gözü önüne getirin. Belki şahitlik ederler. Bunu ilâhlarımıza sen mi yaptın ey İbrahim? dediler. Belki de bu işi şu büyükleri yapmıştır. Hadi onlara sorun; eğer konuşuyorlarsa! dedi. Bununun

üzerine, kendi vicdanlarına dönüp (kendi kendilerine) «Zalimler sizlersiniz, sizler!» dediler. Sonra tekrar eski inanç ve tartışmalarına döndüler: Sen bunların konuşmadığını pek âlâ biliyorsun, dediler. İbrahim: Öyleyse, dedi, Allah’ı bırakıp da, size hiçbir fayda ve zarar vermeyen bir şeye hâla tapacak mısınız? Size de, Allah’ı bırakıp tapmakta olduğunuz şeylere de yuh olsun! Siz akıllanmaz mısınız?” (Enbiya, 58-67)

Gerçekten de İbrahim’in (a.s.) yapmış olduğu bu iş, onun zekâsının ve dehasının ne derecede olduğunu gösteriyor. Kendi eliyle putları kırıyor, sonra baltayı en büyük putun boynuna asıyor. Bu sayede kavmine karşı bir delil oluşturuyor. Kavmi onu sorguya çekmek üzere gelip ‘İlahlarımızı kim kırdı? Putları kırmaya kim cüret edebilir? Bunu sen mi yaptın ey İbrahim!’ diye çıktığında o da cevaben: ‘Hayır, ben kırmadım. Belki de o en büyük put, yüce ilahınız kırmıştır; çünkü o kendisiyle beraber başkasına tapınılmasını istemiyor. Bakın, baltayı da boynuna asmış. Benim doğru söylemediğimi düşünüyorsanız bunu bir de onlara sorun.’ dedi. Böylelikle İbrahim (a.s.) amacına ulaşmış oldu. Akılları yetmez iken onlara hüccetini gösterdi. Kendi kendilerini alaya almaya başladılar. Peygamberlerin mantığı işte böyle çalışır.

Bir de kendisinin ilah olduğunu, tapılmaya layık bir rab olduğunu savunan ve Allah’ın mülkünde Allah’la mücadele eden zorba Nemrut’la İbrahim’in (a.s.) ayrı bir tartışması da vardır ki Nemrut’un iddiasını çürütme şeklini, zekâsını ve kavrama gücünü orda da görürsün. Allah Teâlâ şöyle buyurur: “Allah kendisine mülk (hükümdarlık ve zenginlik) verdiği için şımarmak Rabbi hakkında İbrahim ile tartışmaya gireni (Nemrut’u) görmedin mi! İşte o zaman İbrahim: Rabbim hayat veren ve öldürendir, demişti. O da: Hayat veren ve öldüren benim, demişti. İbrahim: Allah güneşi doğudan getirmektedir; haydi sen de onu

⁶² El-Muhkem fi’l-Akâide 134.

batıdan getir, dedi. Bunun üzerine kâfir apışıp kaldı. Allah zalim kimseleri hidayete erdirmez.” (Bakara, 258)⁶³

Bu ayetlere bir bak! Nemrut öldürme-diriltme deliline karşı ayak oyununa başvurunca, İbrahim (a.s.) hemen bu delili bir kenara bırakıp onun hiç beklemediği bir soru sormuş, apışıp kalacağı yeni bir delil getirmiştir. İbrahim (a.s.) birinci delili üzerine gitseydi netice ne olurdu? Bunu düşünmek gerekir. Ama İbrahim (a.s.) bir inatçının bile kaçamayacağı ikinci sualini sordu. İbrahim örneğin ‘Güneşi kim yarattı?’ deseydi, Nemrut ben yarattım diyebilirdi. Fakat ondan güneşe dair yeni bir şey yapmasını istedi. Nemrut ne diyebilirdi ki artık?⁶⁴

İbrahim (a.s.) parlak zekâsıyla inatçıların bile karşı koyamayacağı bir delil ortaya koymuş, böylelikle Nemrut’un gerçek yüzünü, bir sivrisinek dahi yaratamayacağını peşinden gidenlere göstermiştir. Ardındakiler onun ilahlık iddiasının mahza bir iftira olduğunu görmüş görmelerine, ama yine de hidayet bulmamışlardır. Çünkü insanlar genellikle krallarının dini üzeredir ve istisnasız krallarına tabidirler.⁶⁵

İbrahim’in (a.s.) kavminin taptığı yıldızlar hakkındaki münazarası da onun zekâsını, hikmetli oluşunu ve hüccetinin kuvvetini ortaya koyan başka bir delildir. O, yıldızların ilahlığına dair insaf ve akıl sahibi bir kimsenin şüphesini tamamen yok edecek reddedilemez bir hüccet ortaya koymuştur. Onların itikadının batıl olduğunu kâdeme kâdeme göstermiş, sahte inanışlarını kökünden söküp atmıştır. Nitekim Allah Teâlâ kıssayı bize şöyle anlatıyor:

“Böylece biz, kesin iman edenlerden olması için İbrahim’e göklerin ve yerin melekûtunu gösteriyorduk. Gecenin karanlığı onu kaplayınca bir yıldız gördü, Rabbim budur, dedi. Yıldız

⁶³ Muhammed Ali Sabuni, en-Nübüvvetü ve’l-Enbiyâ 53.

⁶⁴ El-Muhkem fi’l-Akîde 135-136.

⁶⁵ Ahlâku’n-Nebiyi fi’l-Kur’âni ve’s-Sunneh 2/1041.

batınca, batanları sevmem, dedi. Ay’ı doğarken görünce, Rabbim budur, dedi. O da batınca, Rabbim bana doğru yolu göstermezse elbette yoldan sapan topluluklardan olurum, dedi. Güneşi doğarken görünce de, Rabbim budur, zira bu daha büyük, dedi. O da batınca, dedi ki: Ey kavmim! Ben sizin (Allah’a) ortak koştuğunuz şeylerden uzağım. Ben hanîf olarak, yüzümü gökleri ve yeri yoktan yaratan Allah’a çevirdim ve ben müşriklerden değilim.” (En’âm, 75-79)

İbrahim (a.s.) tefekkür serüveninde ilk başta yıldızların ilahlığa uygun olmadığını beyan etmiş, sonra yıldızlardan daha parlak olan aya, sonrasında da gözle görülen en parlak ve en tepede olan güneşe intikal etmiştir. Bunların tamamının emre amade, bir takdir doğrultusunda yürütülen ve idare edilen birer varlık olduğunu, bunların ilah olmaya asla elverişli olmadığını açıklamıştır. Hakiki Rabbin ise işleri yürüten, emrine göre hareket ettiren, zarar veren ve fayda sağlayan bir varlık olduğunu, oysa yıldızların bunları yapamayacağını dile getirmiş o halde bunların ibadete layık olmadığını söylemiş ve kendisinin bunlardan berî olduğunu, kulluğunu yalnız Allah’a yapacağını şu sözleriyle ilan etmiştir: *“Ben hanîf olarak, yüzümü gökleri ve yeri yoktan yaratan Allah’a çevirdim ve ben müşriklerden değilim.”* (En’âm, 79)

İbrahim (a.s.) onların, ne zarar ne de fayda verebilen, öldürmeye, hayat vermeye ve ölüleri yeniden diriltip kabirden çıkarmaya güçleri yetmeyen yıldızlara dair bu sapık itikatlarını işte böyle yerinden sarsmıştır. Bu ona Allah’ın bir lütfudur. Allah Teâlâ ona davasını muhataba yavaş yavaş kabullendirme ve bir atakla karşı tarafın hüccetini iptal etme yeteneği vermiştir. Allah’ın kendisine ikram ettiği o üstün zekâsı olmasaydı peygamberlik mükellefiyetini kolayca yerine getiremezdi.⁶⁶

⁶⁶ Ahlâku’n-Nebiyi fi’l-Kur’âni ve’s-Sunneh 2/1041.

b) Nuh (a.s.)

Nuh (a.s.) zekâsı, hikmet sahibi oluşu ve hüccetinin kuvvetli oluşu ile kavmi içindeki düşmanlarını susturmayı başarmıştır. Kavmi nihayet onunla mücadele edemeyeceğini kabul etmiş ve tehdit edildiği azabı şu ayette de zikredildiği üzere acele istemeye başlamıştır: *“Dediler ki: Ey Nuh! Bizimle mücadele ettin ve bize karşı mücadelede çok ileri gittin. Eğer doğrulardan isen, kendisiyle bizi tehdit ettiğini (azabı) bize getir!”* (Hûd, 32)

Nuh (a.s.) onlarla daima tartışır, deliller getirir, mücadele ederdi. Onlar ne zaman bir delil ortaya atsalar onu hemen çürütür, karşılık vermeye kalksalar hemen sustururdu. Ağızlarını bile açamazlardı. Onlar şu ayette geçtiği gibi söz söylediklerinde: *“Kavminden ileri gelen kâfirler dediler ki: Biz seni sadece bizim gibi bir insan olarak görüyoruz. Bizden, basit görüşle hareket eden alt tabakamızdan başkasının sana uyduğunu görmüyoruz. Ve sizin bize karşı bir üstünlüğünüzü de görmüyoruz. Bilakis sizin yalancılar olduğunuzu düşünüyoruz.”* (Hûd, 27)

Nuh (a.s.) onlara şu şekilde cevap veriyordu: *“(Nuh) dedi ki: Ey kavmim! Eğer ben Rabbim tarafından (bildirilen) açık bir delil üzerinde isem ve O bana kendi katından bir rahmet vermiş de bu size gizli tutulmuşsa, buna ne dersiniz? Siz onu istemediğiniz halde biz sizi ona zorlayacak mıyız? Ey kavmim! Allah’ın emirlerini bildirmeye karşılık sizden herhangi bir mal istemiyorum. Benim mükâfatım ancak Allah’a aittir. Ben iman edenleri kovacak değilim; çünkü onlar Rablerine kavuşacaklardır. Fakat ben sizi, bilgisizce davranan bir topluluk olarak görüyorum. Ey kavmim! Ben onları kovarsam, beni Allah’tan (onun azabından) kim korur? Düşünmüyor musunuz? Ben size: Allah’ın hazineleri benim yanımdadır, demiyorum, gaybı da bilmem. Ben bir meleğim de demiyorum. Sizin gözlerinizin hor gördüğü kimseler için, Allah onlara asla bir hayır vermeyecektir» diyemem. Onların kalplerinde olanı, Allah*

daha iyi bilir. Onları kovduğum takdirde ben gerçekten zalimlerden olurum.” (Hûd, 28-31)

Nuh’un (a.s.) kavmi baktı ki makam mevki ve mal gibi bir efendide bulunması gereken araçlar Nuh’ta yoktur. O kusurlu akıllarından kaynaklı bir tartışmaya girerek Nuh’un bu şerefli risâlete ehil olmadığını, onun bir beşer olduğunu, bu işin de başka bir cinse layık olduğunu savundular. Hâlbuki Allah beşeri diğer tüm cinslere karşı üstün ve şerefli kılmıştır. Şu ayet-i kerimedede de bu hakikat zikredilmiştir: *“Biz, hakikaten insanoğlunu şan ve şerefsahibi kıldık.”* (İsra, 70) Onlar Nuh’a ve onun peşinden gidenlere bakıp diğer insanlardan farklı olmadığını, hatta kavmin en zayıfları olduğunu gördüler. Bundan da Nuh’un bir yalancı, tabilerinin de sapmış olduğu kanısına vardılar. Kavminin mükemmellik anlayışlarının yeterli olmadığını görünce Nuh (a.s.) da onların bu anlayışını düzeltmek adına mücadele etmiş, biri kısa, diğeri detaylı olmak üzere iki yol benimsemiştir.

Kısa olanında kalp, yani başka açıdan bakma metodu gütmüştür. Şöyle ki onlar, Nuh (a.s.) ve tabilerinde risâleti doğrulayacak bir şey bulamadıklarını dile getirince, Nuh (a.s.) da onlara kendi doğruluğunu ortaya koyan delilleri zorla göstere-meyeceğini, getirdiği hakikatlere iman edenlerin imanını ve kendisine iman edenlerin peşinden gelmesini engelleyemeyeceğini ifade ederek kendisine vahyedilenden öte bir şeye davet etmediğini dile getirmiştir. Allah Teâlâ peygamberlerinden bu gerçeği şu şekilde aktarmıştır: *“Peygamberleri, onlara dedi ki: Biz ancak sizin gibi birer insanız. Fakat Allah, kullarından dile-diğine (peygamberlik) nimetini bahşeder.”* (İbrahim, 11)

Daha sonra yukarıda kısaca belirttiği hakikati detaylandırmış ve tek tek iddialarını çürütmüştür. İlk başta onların, nübüvvet sahibine dair kendilerinden daha zengin ve gaybı bilen biri olması düşüncelerine cevaben şu ayet-i kerimedede geçen cevabı vermiştir: *“De ki: Ben size, ‘Allah’ın hazineleri benim*

yanımdadır' demiyorum. Ben gaybı da bilmem." (En'âm, 50) Bu sözünden kastı, ben, bende olmayan bir şeyin bende olduğunu iddia etmiyorum ki benim sözümü inkâr ediyor, Allah'ın lütuf olarak bana verdiği nübüvveti hakkımda uzak görüyorsunuz, şeklindedir.

Beşer olması hasebiyle içlerinden Nuh'un (a.s.) peygamberliğe seçilmesinin doğru olmadığı düşüncelerine de "*Size 'Ben bir meleğim' de demiyorum.*" sözüyle cevap vermiştir. Yani ben de sizin gibi bir beşerim. Siz beni tanıyorsunuz, ben de sizi tanıyorum. Fakat Allah bana lütfuyla size karşı elçilik görevi vermiştir. Nuh'a tabi olanların en düşkün ve zayıf kimseler olması sebebiyle hakir görülmesinin de yanlış bir düşünce olduğunu söyleyerek reddetmiştir. Şöyle ki onlar, fakirlik ve zayıflığı faziletin verilmemesi için bir sebep gördüler. Nuh (a.s.) da böyle bir sebebin tabilerine Allah tarafından gelecek bir hayra engel olamayacağını; çünkü dünyevi bir fakirlik ile dini ve ruhani mükemmelliğe ulaşamamak arasında bir irtibatın bulunmadığı söylemiştir. Ayetteki ifadesiyle o, şöyle buyurmuştur: "*Sizin hor gördüğünüz kimseler için, 'Allah, onlara asla hiçbir hayır vermez' de diyemem. Allah, onların içlerindeki daha iyi bilir.*" (Hud, 31)

Nuh (a.s.) işte bu şekilde onların iddialarını tek tek çürütmüş, onlara cevap vermeye mecal bırakmamıştır. Hatta hakkındaki bu hakikatleri onaylamak zorunda kalmışlardır. O vakit sadece kibir ve inattan kaynaklanan bir tartışma içerisinde olduklarını kabullenmişler, onun daima galip geldiğini ve buna sabretmeye güçlerinin kalmadığını görerek tehdit oldukları azabı bir an önce istemeye başlamışlardır. Çünkü sahtekârlık ve yalan üzerine kurulu bu tartışmaları ve fikirleri kendilerini bile biktirmiştir. Nihayetinde şu sözü söylemişlerdir: "*Ey Nûh! Bizimle tartıştın ve tartışmayı uzattın. Eğer*

doğru söyleyenlerden isen, haydi kendisiyle bizi tehdit ettiğin azabı getir." (Hûd, 32)⁶⁷

c) Yusuf (a.s.)

Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: "*Onunla beraber zindana iki delikanlı daha girdi. Biri, 'Ben rüyamda şaraplık üzüm sıkığımı gördüm' dedi. Diğeri, 'Ben de rüyamda başımın üzerinde, kuşların yediği bir ekmek taşıdığımı gördüm. Bize bunun yorumunu haber ver. Şüphesiz biz seni iyilik yapanlardan görüyoruz' dedi. Yûsuf dedi ki: 'Sizin yiyeceğiniz yemek size gelmeden önce, onun ne olduğunu bildiririm. Bu, bana Rabbimin öğrettiklerindedir. Ben, Allah'a inanmayan ve ahireti inkâr eden bir milletin dinini bıraktım. Atalarım İbrahim, İshak ve Yakub'un dinine uydum. Bizim, Allah'a herhangi bir şeyi ortak koşmamız (söz konusu) olamaz. Bu, bize ve insanlara Allah'ın bir lütfudur, fakat insanların çoğu şükretmezler. Ey zindan arkadaşlarım! Ayı ayrı ilâhlar mı daha iyidir, yoksa mutlak hâkimiyet sahibi olan tek Allah mı? Siz Allah'ı bırakıp; sadece sizin ve atalarınızın taktığı birtakım isimlere (düzmece ilâhlara) tapıyorsunuz. Allah, onlar hakkında hiçbir delil indirmemiştir. Hüküm ancak Allah'a aittir. O, kendisinden başka hiçbir şeye tapmamanızı emretmiştir. İşte en doğru din budur. Fakat insanların çoğu bilmezler. Ey zindan arkadaşlarım! (Rüyanızın yorumuna gelince,) biriniz efendisine şarap sunacak, diğeri ise asılacak ve kuşlar başından yiyecektir. Yorumunu sorduğunuz iş böylece kesinleşmiştir.*" (Yusuf, 36-41)

İki arkadaşının hacetini ilmene dikkat uyandırmak için kullanması, Yusuf'un (a.s.) zekâsını, hikmet ve kuvvetli delil sahibi oluşunu göstermektedir. Nitekim o, bunu fırsat bilerek sahit akidesini hapistekilere yaymaya, tevhidi izah etmeye ve şirk tehlikesinden bahsetmeye başlamıştır. Yusuf (a.s.) söze ruhlara

⁶⁷ Ahlâkû'n-Nebiyi fi'l-Kur'âni ve's-Sunneh 2/1040.

nüfuz edecek bir letafetle girmiş, konudan konuya geçişini çok şık bir biçimde gerçekleştirmiş⁶⁸ ve davetini tebliğ görevini yerine getirince hapis arkadaşlarının rüyalarını tabir etmiştir.

d) Muhammed Rasûlullah (s.a.v.)

Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: “*Nûn. (Ey Muhammed) Andolsun kaleme ve satır satır yazdıklarına ki, sen Rabbinin nimeti sayesinde, bir deli değilsin.*” (Kalem, 1-2) Bu ayet-i kerime de Allah (Celle Celâlühû) küfür ve inat sahibi bazı kışkırtıcı insanların atmış oldukları delilik iftirasını tekitli bir biçimde yemin ederek nefyetmiştir. Başka bir ayet-i kerime de şöyle buyurmuştur: “*Şüphesiz inkâr edenler Zikr’i (Kur’an’ı) duydukları zaman neredeyse seni gözleriyle devirecekler. (Senin için,) ‘Hiç şüphe yok o bir delidir’ diyorlar.*” (Kalem, 51)

Bunun doğru olmadığını belirtmek için cevaben şu ayet-i kerimeler indirilmiştir: “*(Ey Kureyşliler!) Sizin arkadaşınız (Muhammed) bir deli değildir.*” (Tekvîr, 22) “*(Ey Muhammed!) O hâlde, sen öğüt ver. Rabbinin nimeti sayesinde, sen ne bir kâhinsin ne de bir deli.*” (Tûr, 29) Ayette olumsuzluk ekinin tekrarlanması O’nun büyük bir akla sahip olduğunun ispatı olmakla birlikte, Allah’ın kendisine keskin bir zekâ ve peygamberliğe yetkin olacağı bir anlama kabiliyeti verdiğinin göstergesidir. Şüphesiz Allah Teâlâ peşinden “*Şüphesiz sana tükenmez bir mükâfat vardır. Sen elbette yüce bir ahlâk üzeresin.*” (Kalem, 3) buyurarak ahlakındaki yüceliği de açıkça ortaya koymuştur.

Bir de yüce ahlak sahibi olan kişi aklen kâmil, zihnen de safır. Çünkü akıl ahlâkî değerlerin temelini oluşturur. Keskin zekâ, görüşte isabetlilik, tahminde doğruluk, neticelere ve ruhun maslahatına odaklanma, shevi arzularla mücadele, yönetimde ustalık, fazilet yönünü tercih etme ve kötülüklerden

⁶⁸ Fî Zilâli’l-Kur’ân 4/1988. El-Muhkem fî’l-Akide 136.

kaçınma gibi birçok değer hep akıl temeline oturmaktadır. Rasûlullah (s.a.v.) bu değerler konusunda beşerden hiç kimse- nin ulaşamadığı bir mertebeye nail olmuştu.⁶⁹

Kadı İyâz Peygamber Efendimiz (s.a.v.) hakkında onun insanların en zekisi ve en akıllısı olduğunu ifade ettikten sonra şöyle demiştir: Öncesinde bir eğitim almaksızın, herhangi bir kitabı okumaksızın ya da bir deneyim yaşamaksızın aktarmış olduğu ilim ve ortaya koymuş olduğu şeriatı bir kanara bırak-sak bile, kim onun, insanların iç ve dış dünyalarını idare etme-sini ve harikulade yaşantısı ve şemaiyle birlikte ev içi ve genel insan yönetimini düşünürse aklının ne kadar kuvvetli olduğunu, anlayışının ne kadar keskin olduğunu ilk kertede anlar.⁷⁰

Zekâsının ve anlayışının keskin olduğuna örnekler:

– Rasûlullah (s.a.v.) muarızlarına karşı hüccetini he-men ortaya koyar, onların ağız dalaşı yapmasına ve batıl bir temel üzerinde tartışmasına imkân vermezdi. Bu durumda onlar, ya hakkı kabul etmek ya da gerisingeri dönüp kaçmak zorunda kalırlardı. Peygamberimizin Uhud Savaşı günü Ebu Süfyan’a verdiği cevaplar buna güzel bir örnektir. Şöyle ki Ebu Süfyan kendisinin ve müşrik kavminin galibiyeti ile sonuçlandığını görünce savaşın peşinden putlarıyla iftihar edip böbürlenerek “Yüce ol Hübel!” demiştir. Peygamberimiz de “Ona cevap verin.” buyurmuş, ashap “Ne diyelim” diyince Rasûlullah (s.a.v.) “Allah yüce ve her şeyden üstündür” diyin, buyurmuştur. Bunun üzerine Ebu Süfyan “Bizim Uzzâ’mız var, sizin Uzzâ’nız yok” demiştir. Peygamberimiz de “Ona cevap verin.” buyurmuş, ashap “Ne diyelim” diyince Rasûlullah (s.a.v.) “Allah bizim mevlâmızdır. Sizin mevlânız yoktur.” diyin, buyurmuştur. Peşinden Ebu Süfyan “Savaş sırayladır. Bir gün sizin bir gün

⁶⁹ Kadı İyâz, Şifâ 1/216.

⁷⁰ Kadı İyâz, Şifâ 1/216.

bizimdir. Müsle yapılarak uzuvları kesilmiş kimseler bulacaksınız. Bunu ben emretmedim ve bundan memnun da değilim.” demiştir. Peygamberimiz de “Ona cevap verin.” buyurmuş, as-hap “Ne diyelim” diyince Rasûlullah (s.a.v.) “Evet ama eşit değiliz. Zira bizim ölülerimiz cennette; sizin ölüleriniz ise cehennemdedir.” diyin, buyurmuştur.

Aklî melekesiyle şöhrete kavuşmuş kişileri bile şaşırta zor problemleri Peygamber Efendimizin (s.a.v.) süratlice çözmesi, yine onun ne kadar zeki olduğunu gösteren bir özelliğidir. Bir gün münafıklar muhacirler ile ensar arasındaki birlik bağını çözmeye kalkıştılar. Fakat Peygamber Efendimiz zekâsıyla ve hikmetli duruşuyla öncesinde onları gözlemlemiş, bu alçak girişimi başından fark edip önlemiştir. Olay şöyle gerçekleşmişti:

Su sırası yüzünden kavga çıkınca muhacirlerden bir adam ensardan bir adamın arkasına bir tekme vurdu. Bunun üzerine ensardan olan şahıs: “Ey ensar imdat!” diye bağırdı. Muhacir de: “Ey muhacirler, yardım edin!” diye bağırdı. Resulullah (s.a.v.) onların sözlerini duydu ve: “Bu cahiliye davası niye?” diye sorunca oradakiler: “Ey Allah’ın Resülü! Muhacirlerden bir adam, ensardan bir adama tekme vurdu” diye cevap verdiler. Bunun üzerine Resulullah (s.a.s.): “Cahiliye davasını bırakın, çünkü o kokuşmuştur” buyurdu. Münafıkların başı Abdullah İbn Übey bunu duyunca (bu kavgayı çirkin emellerine alet etmek için) “Böyle yaptılar he! Allah’a yemin olsun ki Medine’ye döndüğümüzde içimizden şerefli olanlar, düşkün olanları sürecektir” der. Bu haber Peygamber Efendimize (s.a.v.) ulaşır. Hazreti Ömer de oradadır. Ayağa kalkar ve “Ey Allah’ın Rasülü! İzin ver, bu münafığın başını uçurayım” der. Bunun üzerine Peygamber Efendimiz (s.a.v.) “Bırak onu! İnsanlar, Muhammed arkadaşlarını öldürüyor demesin” buyurur.⁷¹

⁷¹ Buhârî, Kitâbu’t-tefsîr fî sûratil-munâfîkin 6/191.

Sonra Rasûlullah (s.a.v.) insanları topluca akşama kadar, akşamdan da sabaha kadar; hatta güneş yakıcı sıcaklığını gösterinceye kadar yürüttü. Sonra Müslümanlar konakladılar. Fakat o kadar yorulmuşlardı ki çok geçmeden yorgunluktan dolayı yerde uykuya daldılar. Böylece Rasûlullah (s.a.v.) Müslümanların dikkatini başka bir yöne çekerek dünkü olayı konuşmalarını, Abdullah ibn Übeyy’in sözüne takılmalarını ve müslümanların birliğini bozacak cahiliyyenin boş tartışmalarını engelledi. Rasûlullah, (s.a.v.) münafıkların elebaşı tarafından düzenlenen bu oyunu, Allah’ın kendisine lütfetmiş olduğu hikmeti, mahirâne siyaseti ve büyük zekâsını kullanarak henüz alevi yükselmemiş olan bu fitne ateşini baştan söndürmüş, Müslüman birliğini muhafaza etmiştir. Rabbimin salâtı ve selamı onun üzerine olsun!

Peygamber Efendimiz (s.a.v.) daha birçok farklı farklı problemleri anında ve en kısa sürede çözerek kendisinin ve ümmetinin mutluluğunu, izzetini ve efendiliğini muhafaza etmiştir. Burada makam gereği kısa tutmak, tabiri caizse denizden bir damla sunmak durumundayız. Nitekim bu damla denizin halini, görünmeyeni bize bildirmektedir. O, karşısındaki müşrik ve ehli kitap muarızlarını çoğu defa açık delilleriyle söz söyleyemez hale getirmiş, sapkınlık içerisinde bocaladıklarını onlara kabullendirmiştir. Buna rağmen inatları, kibirleri ve küfürdeki aşırılıkları sebebiyle bu kadar hakkı haykıran burhan karşısında yine de hakka yönelmemişlerdir.⁷²

İşte bütün peygamberlerin durumu aynen böyledir. Allah onlara kavimlerine karşı hüccetlerini tamamlasınlar diye hari-kulade bir akıl, keskin zekâ, kuvvetli anlayış ve rüşd vermiştir. Ezeli hikmeti gereği Allah Celle Celâlühû, peygamberlerini kavimleri arasında en zeki, en akıllı ve hücceti en kuvvetli olanı kimse onu seçmiştir. Bu sayede hakkın ışığı yayılmış, Allah’ın

⁷² Ahlâku’n-Nebiyi fi’l-Kur’âni ve’s-Sunneh 2/1052.

daveti yücelmiştir. Şöyle buyuran Allah Teâlâ doğru söylemiştir: *“Allah, peygamberliğini vereceği kimseyi en iyi bilendir. Suç işleyenlere Allah katından bir aşağılık ve hilelerinden ötürü de şiddetli bir azap erişecektir.”* (En’âm, 124)

Beşer doğası gereği gittikçe zayıflar, aklî melekelerini kaybeder; hatta bazıları yaşlandığında bunar. Peygamberler ise aklî dinginlik, fikir yürütme yetisi bakımından en zirvede oldukları için yaşları ne kadar ilerlerse ilerlesin asla bu hususta bir eksiklik yaşamazlar. Bu tür yetenekleri zayıflamaz. Çünkü Allah özel inayetiyle onları kuşatıp korumaktadır. Bu ise Allah’ın dilediğine ikram ettiği bir lütfudur. Şüphesiz O, büyük lütf sahibidir.⁷³

6. Emanet/Güvenilirlik

Bu sıfat, peygamberin vahye karşı güvenilir yani Allah’ın emirlerini ve yasaklarını eksiksiz bir şekilde, ekleme, tahrif veya değiştirme yapmadan olduğu gibi tebliğ etmesi anlamına gelmektedir. Nitekim Allah Teâlâ şöyle buyurur: *“Daha önce gelip geçen o peygamberler, Allah’ın vahiylerini tebliğ eden, Allah’tan korkan, başka hiç kimseden korkmayan kimselerdir. Allah, hesap görücü olarak yeter.”* (Ahzâb, 39)

Dolayısıyla bütün peygamberler vahye karşı güvenilir olup Allah’ın emirlerini olduğu gibi tebliğ ederler. Allah’ın emirleri konusunda ihanet etme ya da gizleme gibi bir şey haklarında düşünülemez. Çünkü ihanet güvenilirliğe aykırı bir durumdur. Emanete ihanet etmek, ümmetine doğruyu göstermemek ve Allah’ın risâletini tebliğ etmemek ise peygamberlere yaraşmaz.⁷⁴

Bu sebeple peygamberler hakkında güvenilir olduğuna iman etmek ümmetlerine farzdır. Kur’ân-ı Kerim’in birçok

ayetinde Allah Teâlâ peygamberleri bu vasfıyla över. Nitekim O, Hûd (a.s.) hakkında şöyle buyurur: *“Ben sizin için güvenilir bir nasihatçiyim.”* (A’râf, 68) Yusuf (a.s.) hakkında şöyle buyurur: *“Şüphesiz bugün sen yanımızda yüksek makam sahibi ve güvenilir bir kişisin.”* (Yusuf, 54) Ayrıca Kur’ân, Nuh, Hûd, Salih, Lût, Şuayb ve Musa (aleyhimüsselam) hakkında hepsinin ümmetlerini şu şekilde davet ettiğini aktarır: *“Şüphesiz ben size gönderilmiş güvenilir bir peygamberim.”* (Şuarâ, 107, 125, 143, 162, 168, Duhân 18)

Daha birçok ayet-i kerimede peygamberler bu vasıfla yâd edilmiştir. Onların övülmeye değer birçok ahlâkî vasfı olmasına rağmen Allah Teâlâ’nın özellikle bu vasfı defalarca zikretmesi bu ahlâkî vasfın büyüklüğünü ve değerini bize göstermektedir.⁷⁵ Peygamberlerde güvenilirlik vasfı aranmasaydı şüphesiz getirdikleri hakikatlerin şekli değişir, insan indirilen vahye bir türlü güvenemezdi. Bundandır ki Efendimiz Hazreti Aişe (r.a.) *“Şayet Muhammed Allah’ın kendisine indirdiği vahiyden bir şey gizleyseydi şu ayet-i kerimeyi gizlerdi.”* buyurmuştur: *“İçinde, Allah’ın ortaya çıkaracağı bir şeyi gizliyor ve insanlardan çekiniyordun. Oysa kendisinden çekinmene Allah daha lâyıktı.”* (Ahzâb, 37)⁷⁶

Rasûlullah (s.a.v.) çocukluğundan ve gençliğinden itibaren doğruluk ve güvenilirlikle biliniyordu. O, hiçbir zaman bunların aksine bir davranışta bulunmamıştı. O, kavminin arasında *“Emîn/güvenilir”* lakabıyla tanınırdı. Ondan bahsederken *‘Emîn geldi’, ‘Emîn gitti’* diye konuşurlardı.⁷⁷ Hatta herkesin razı olduğu bir kimse olmuştu. Bunun en güzel örneği onun Ka’be-i Müşerrefe’nin inşaatı sonrasında Haceru’l-esved’i yerine koyma konusundaki hakemliğidir. Şöyle ki neredeyse kabileler arası bir

⁷⁵ Ahlâku’n-Nebiy 2/536.

⁷⁶ Buhârî, Kitâbu’t-tevhîd 22.

⁷⁷ Siyretu İbn-i Hişâm 1/207.

⁷³ Muhammed Ali Sabuni, en-Nübüvvetü ve’l-Enbiyâ 54.

⁷⁴ En-Nübüvvetü ve’l-Enbiyâ 48.

kavgaya sebep olacak bir tartışma meydana gelmişti. Hürmetine binaen her kabile taşı yerine koyma konusunda hak iddia etmişti. Peşinden Mescid-i Haram'a ilk girecek kişinin hakem olması fikri ortaya atıldı ve ilk içeri giren hepsinin razı olduğu Muhammed (s.a.v.) oldu. Onu gördüklerinde hep bir ağızdan "Muhammed geldi, o emindir, biz razıyız" dediler. Sonra ona durumu anlattılar. O da "Bana bir bez parçası getirin" buyurdu. Temiz eliyle Haceru'l-esved'i beze koydu. Sonra "Her kableden bir kişi bezin bir tarafından tutsun" buyurdu. Tuttular ve kaldırdılar. Konulacağı yere kadar kaldırdıklarında tekrar Efendimiz temiz eliyle taşı alıp yerine koydu.⁷⁸

İşte "emanet/güvenilirlik" vasfı, Kureyş kabileleri arasından birçok kimsenin hayatını yitirmesiyle sonuçlanacak bir fitne ateşinin tam da alevleneceği sırada bu yetim gencin aday gösterilmesine sebep olmuştur. O güvenilir zatın bu hikmet dolu çözümü olmasaydı, bu alev söndürülemezdi. Onun güvenilirliği olmasaydı, böyle bir hikmet ortaya çıkmış olmazdı. Onun bu güvenilirlik vasfı, bir kabile hakkında hileye başvuru ya da taraf tutabilir gibi düşüncelerin meydana gelmesine hiç mahal vermeden hepsinin vereceği hükme karşı razı olmasına sebep olmuştur. Çünkü hepsi onun ne kadar güvenilir olduğunu çok iyi biliyordu.⁷⁹

Peygambere bu aşırı güvenleri sebebiyle onlar, en değerli eşyalarını onun evinde emanet bırakıyorlardı. Mekke'de malına bir tehlike gelme korkusu olan her fert eşyasını illa ona emanet verirdi. Bu durum, Peygamberin (s.a.v.) peygamberliğini ilan edip onları putları terke ve Allah'a imana davet etmesine kadar sürdü. Güvenilirliğini yitirdiği için değil; artık düşmanı oldukları için emanet bırakmaz oldular. Yine de kendisine emanet bırakanlar oluyordu. Nitekim Rasûlullah (s.a.v.) hicret

ederken insanlara emanetlerini geri versin diye ardında Ali bin Ebî Talib'i bırakmış, bu sayede kimsenin hakkı kendisinde kalmamıştı.⁸⁰

Rasûlullah'ın güvenilirliğini dost düşman herkes aynı derecede kabullenmiş ve şahadet etmişti. Bu da kendisinde böyle bir ahlakın bulunduğu çok açık bir delildir. Örneğin Mekke reisi Ebu Süfyan, Müslüman olmadan önce Rum Kayseri Hırakl'in karşısında onca düşmanlığına ve hakkında yerici ifadeler kullanmasına rağmen Peygamberin (s.a.v.) bu ahlakını gizleyemedi. Hırakl, Peygamber size neyi emrediyor, dediğinde Ebu Süfyan, "Namaz kılmayı, doğruluğu, iffetli olmayı, sözünde durmayı ve emanete ihanet etmemeyi emrediyor" demişti.⁸¹

Hazreti Hatice'nin (r.a.) vahiy ilk gelmeye başladığında Rasûlullah'a (s.a.v.) "Allah'a yemin olsun ki sen emanete riayet eder, akrabalık bağlarını gözetir ve doğru söz söylersin" demesi dostların şahadetine bir örnektir.⁸² Cafer bin Ebî Talib (r.a.) ile Habeşistan Kralı Necaşi (r.a.) arasında geçen diyalogda Necaşi'nin Cafer bin Ebî Talib'e müntesibi olduğu dini sorması üzerine onun cevaben "... ta ki aramazıdan nesebini, doğruluğunu, güvenilirliğini ve iffetini bildiğimiz birini Allah'ın bize peygamber göndermesine kadar..." şeklindeki sözü de dost tarafından gelen şahadete ayrı bir örnektir.⁸³ Peygamberin (s.a.v.) güvenilirliğinin bu derecede olmasında bir abartı ya da bir aldatma söz konusu değildir. Çünkü Allah Teâlâ onun tüm insanlığa gönderilmiş son peygamber olmasını murad etti. Bu görevi de ancak böyle birinin; yani tüm insanların güvenini kazanmış

⁸⁰ Siyretu İbn-i Hişâm, 2/237.

⁸¹ Buhârî, Kitabu's-şehâdât, 3/236.

⁸² Muttefekun aleyh, Er-Ravzu'l-Enf, 1/274

⁸³ Dr. Ekrem Ömerî, Es-Siyretu'n-Nebeviyyeti's-Sahîha, 1/174. Siyretu İbn-i Hişâm 2/87.

⁷⁸ Siyretu İbn-i Hişâm, 1/28.

⁷⁹ Ahlâku'n-Nebiyî fi'l-Kur'âni ve's-Sunneh, 2/239.

son derece emin birin yerine getirmesi gerekirdi ki insanlar bu sayede kendisine güven duysun ve iman etsin.

Şüphesiz ki Efendimiz (s.a.v.) kendisine peygamberlik verilmeden önce nasıl bir güvenilirlik abidesi ise, peygamberlik verildikten sonra da aynı şekilde; hatta daha bariz bir şekilde bütün yönleriyle bir güvenilirlik abidesi olmaya devam etmiştir. Nitekim Allah Teâlâ şeriatını tebliğ ve mahlûkatını idare edeceğine dair kendisine güvenmiş, o da bu güveni boşa çıkarmamış, hakkıyla yerine getirmiştir. Neticede Allah Celle Celâlühû kendisinden ve yerine getirdiği tebliğ görevinden razı olmuştur. Onun emanete riayet ettiğine, aldığı şekilde risâletini tebliğ ettiğine ve dini tamamladığına şu ayet-i kerime ile şahadet etmiştir: *“Bugün sizin için dininizi kemale erdirdim. Size nimetimi tamamladım ve sizin için din olarak İslâm’ı seçtim.”* (Mâide, 3)⁸⁴

7. İnsanları kendisinden uzaklaştıracak ya da getirdiği hakikatleri tebliğ görevini eda etmesine engel olacak kusurların kendisinde bulunmaması

Bu sıfat da peygamberlerde bulunması gereken bir sıfattır. Çünkü peygamberlik görevi temelde insanları davet etmek, yönlendirmek, yönetmek ve onlara önderlik etmek gibi görevler anlamına gelmekte olup bu görevleri yerine getirmek için insanların içine karışmayı ve onlarla bir araya gelmeyi gerektirir. Dolayısıyla onlarla bir araya gelmeye, onların davetlerini dinlemeye ve onlara tabi olmaya mani olacak ahlakî ve fizikî kusurların kendilerinde bulunması mümkün değildir. Bu sebeple fiziki bir sakatlık veya alaca ve cüzam hastalığı gibi hastalıklar hiçbir peygamberde bulunmaz. Onlar her ne kadar diğer insanlar gibi olsalar da, diğer insanların başına gelen musibetler onların başına gelse de Allah Teâlâ onları kendilerinden

uzaklaştıracak bu türlü hastalıklara, itibarını zedeleyecek durumlara maruz bırakmaz.

Eyyûb (a.s.) hakkında anlatılan bedeninin çürüyüp koktuğu, bedeninden kurt çıkacak kadar şiddetli bir hastalığa yakalandığı; hatta eşinin bile kendisinden kaçtığı şeklindeki rivayetler aslı astarı olmayan israiliyyat kaynaklı yalanlardır. Bunlara inanmak, bunları tasdik etmek doğru değildir. Peygamberler bu türlü hastalıklardan berîdir. Üstelik Kur’ân-ı Kerim bize böyle bir şey aktarmamıştır. Kur’ân-ı Kerim bize sadece onun bir hastalığa yakalandığını, müptela olduğu bu hastalığı sebebiyle Rabbine dua ettiğini ve Allah’ın da ondan bu sıkıntıyı giderdiğini anlatır. Allah Teâlâ onun hakkında şöyle buyurur:

“Eyyûb’u da hatırla. Hani o Rabbine, ‘Şüphesiz ki ben derde uğradım, sen ise merhametlilerin en merhametlisisin’ diye niyaz etmişti. Biz de onun duasını kabul edip kendisinde dert namına ne varsa gidermiştik. Tarafımızdan bir rahmet ve kullukta bulunanlar için de bir ibret olmak üzere ona ailesini ve onlarla beraber bir mislini daha vermiştik.” (Enbiyâ, 83-84)

Bu ayet-i kerimenin zahiri, onun bedenî bir rahatsızlığa ve ailesinden kaynaklanan bir sıkıntıya müptela olduğunu gösteriyor. Bu türlü sıkıntılar ise normal insanlarda bulunduğu gibi peygamberlerde de bulunur ve onların kadr-u kıymetlerinden hiçbir şey eksiltmez. Peygamberler kendilerden uzaklaştıran hastalıklara maruz kalmadıkları gibi delilik ve uzun süreli baygınlık gibi risâlet görevini engelleyecek musibetlere de maruz kalmazlar.⁸⁵

8. İsmet Sıfatı/Günah işlememe

Peygamberler a) Allah’tan aldıklarını tebliğ etme hususunda masum oldukları gibi b) kendilerine vahyedileni uygulama

⁸⁴ Ahlâku’n-Nebiyi fi’l-Kur’âni ve’s-Sunneh 2/541.

⁸⁵ Akîdetu’t-Tevhîd fi’l-Kitabi ve’s-Sunneh 242.

hususunda da masumdurlar. Bu ikisinde asla hata yapmazlar. Bu, onların özelliğidir.

a) Çünkü bir peygamber Allah'tan (Celle Celâlühû) aldığı tebliğ hususunda hata yaptığı illa şu iki neticeden birisi doğar: Ya bu hata düzeltilmeyecektir ya da düzeltilecektir. Düzeltilmemesi durumunda, Allah'ın insanlara belirli bir şey tebliğ etmeyi murad etmesi, ama o şeyin irade ettiğinin dışına çıkması söz konusu olur. Bu ise Allah Teâlâ hakkında caiz değildir. Düzeltilmesi durumunda mecburen peygamber insanlara döner ve şöyle der: 'Allah bana size şöyle tebliğ etmemi emretti, ama ben hata yaptım. Şimdi düzeltiyorum...' Bu ise insanların zihinlerinde her gelen tebliğe karşı bir güvensizlik oluşturur. Çünkü peygamberin yine hata yapma ihtimali söz konusudur.

Bu iki şık da vahiy müessesesi hakkında düşünülemez. Çünkü bunların her biri, Allah'ın kelamına yaraşan tazim ve vakara ve indirilen vahiy hakikatine aykırı durumlardır. Üstelik aksi halde peygamberlere itaat konusunda problemler meydana gelir; hâlbuki peygamberlere itaat etme zorunluluğu vardır.

b) Peygamberler Allah'tan (Celle Celâlühû) aldığı uygulamada hata yaptığı yine tebliğ görevi yerine getirilmemiş olur. Çünkü ortada örnek alacakları birisi kalmaz; bu durumda da peygamberlere ittiba edenlerin kafası karışır. Ne şekilde tavır tutunacaklarını bilemezler. Üstelik işin ciddiyeti de kalmaz. Varsayalım, mümin bir kimse Allah'ın kendisine indirildiğini en güzel şekilde uygulamaya çalışıyor. Bir de bakıyor ki önderi olan Peygamber o ameli uygulamada hata yapıyor. Bu durumda kendisinin de hata yapabileceğini ve doğruyu ara- mak için çaba göstermesinin gerekmediğini düşünmeye başlar. Zira o, vahiy ile daima destek gören bir peygamberden daha üstün olamaz. O vakit artık bu işin ehemmiyeti kalmaz ve

Allah'ın müminlerin ruhlarında dine karşı istediği tazim vücudunda gelemez. Bu ise imkânsız bir durumdur.⁸⁶

Şüphesiz ki Allah peygamberlerini -Allah'ın salâtı ve selamı üzerlerine olsun- özel olarak seçmiştir. Nitekim O şöyle buyurur: "*Şüphesiz Allah, Âdem'i, Nûh'u, İbrahim ailesini (soyunu) ve İmran ailesini (soyunu) seçip âlemlere üstün kıldı.*" (Âl-i İmrân, 33) Onları kötülüklerden uzak tutmuş, ufağıyla büyüğüyle günahlardan korumuştur. O şöyle buyurur: "*Hiçbir peygamberin emanete hıyanet etmesi düşünülemez.*" (Âl-i İmrân, 161)

Allah onları doğruluk ve kendini hakka adama gibi güzel ahlak ve yüce değerlerle süslemiş, kavmi içerisinden seçip onlara bilmediğini öğretmiştir. O şöyle buyurur: "*İşte Rabbin seni böylece seçecek, sana (rüyada görülen) olayların yorumunu öğretecek ve daha önce ataların İbrahim ve İshak'a nimetlerini tamamladığı gibi sana ve Yakub soyuna da tamamlayacaktır. Şüphesiz Rabbin hakkıyla bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir.*" (Yusuf, 6)

Peygamberler, temizlik, nezahet ve kutsiyet ile vasıflanmış insanlardır. Onlar mükemmel insanın canlı örneği ve model suretidir. Bu sebeple onlar günahlardan masumdurlar. Haram işlemezler, bir vacibi eda etmekten geri durmazlar ve ancak güzel bir örnek teşkil edecekleri yüce ahlaki değerlerle vasıflanırlar. Şüphesiz Allah Subhânehû onları tezkiye etmiş, terbiye etmiş ve onlara ilim ihsan etmiştir: Nitekim O şöyle buyurur: "*İşte, o peygamberler, Allah'ın doğru yola ilettiği kimselerdir. (Ey Muhammed!) Sen de onların tuttuğu yola uy.*" (En'âm, 90) "*Biz de onun duasını kabul ettik ve kendisine Yahya'yı başısladık. Eşini de kendisi için, (doğurmaya) elverişli kıldık. Onlar gerçekten hayır işlerinde yarışıyorlar, (rahmetimizi) umarak ve (azabımızdan) korkarak bize dua ederlerdi. Onlar bize derin saygı duyan kimselerdi.*" (Enbiyâ, 90)

⁸⁶ Rakâizu'l-İmân, 279.

Bu ayet-i kerimelerden Allah'ın peygamberlerine ihsan ettiği insanî mükemmellik derecesinin ne olduğu ortaya çıkmış olur. Durum böyle olmasaydı, kalplerde peygamberlerin heybeti yok olur, insanların gözünden düşerler ve onlara karşı güven silinip giderdi. Neticede kimse onlara itaat etmez, hakka götüren halkın önderleri olsunlar diye gönderilen peygamberlerin gönderiliş hikmeti kalmazdı.⁸⁷

İsmet sıfatının hakikati

İsmet lügatte engellemek/korumak anlamına gelir. Lisânu'l-Arab'ta bu şekilde aktarılmıştır. Zeccac, Allah'ın "O, 'Ben, kendimi sudan koruyacak (ya'sımunî) bir dağa sığınacağım' dedi. Nûh, 'Bugün Allah'ın rahmet ettikleri hariç, O'nun azabından korunacak (âsım) hiç kimse yoktur' dedi." (Hûd, 43) sözü hakkında şunları demiştir:

Ayette geçen "Ya'sımunî mine'l-mâ" beni sudan koruyacak, beni sudan ayıracak manasındadır. "İ'tasamtü billahi" cümlesi, kişinin Allah'ın lütfuyla günden korunduğunda söylediği bir cümledir. Yine aynı kökten gelip aynı manayı ifade eden başka bir ayet-i kerime de Azizin/vezirin karısının dediği şu sözdür: "Andolsun, ben ondan murad almak istedim. Fakat o, iffetinden dolayı bundan kaçındı." (Yusuf, 32)

İsmet kelimesinin ıstılahtaki manası ise: Allah tarafından peygamberlere bahşedilen bir lütuf olup onları kötü işlerden koruyup hayır işleri yapmaya sevk eden, fakat imtihan gereği seçim hakkını tümüyle elinden almayan bir sıfattır. İsmet ayrıca "Allah'ın, peygamberlerini her türlü eksik davranıştan koruması ve ruhâni mükemmelliklerin yanında işlerinde istikrar, sükûnet, devamlılık ve yardım ihsan etmesidir." şeklinde de tarif edilmiştir. Bir de "İsmet, işlemeye kudreti olduğu halde

insanı günah işlemekten ve günah işlemeye eğilim göstermekten alıkoyan bir melekedir." diye de tarif edilmiştir.

Bunların dışında bazı âlimler, "İsmet, kişinin ruhuna ya da bedenine yerleştirilen bir özelliktir ki bu sebeple o kişiden günahın meydana gelmesi mümkün değildir." şeklinde tarif etmişlerse de İcî gibi bazı âlimler bu görüşün doğru olmadığını belirtmiştir. Nitekim İcî konuyla ilgili şunları söyler: İsmetin bu anlamda olduğu görüşü doğru olsaydı, peygamberler masum olmakla övgüye layık olmazlardı. Üstelik onlar günahları terk etmekle mükellef oldukları gibi terk etmekle sevap da kazanırlar. Günah onlar hakkında hiç sadır olamaz bir şey olsaydı, böyle mükellef olmak ve sevap kazanmak gibi kavramlar onlar hakkında doğru olmazdı. Ayrıca "De ki: Ben de ancak sizin gibi bir insanım. Fakat bana vahyediliyor." (Fussilet, 6) ayet-i kerimesi peygamberlerin beşer olmakla ilgili meselelerde diğer insanlarla eşit olduğunu; fakat onların vahiy almak gibi bir ayrıcalıkları olduğunu açıkça ifade etmektedir.⁸⁸

Günahlardan korunmuş olma

Âlimler, peygamberlerin ismet sıfatının peygamberlikten önce ya da sonra olduğu; ufak günahları da içerdiği ya da sadece büyük günahlarla alakalı olduğu konularında ihtilaf etmiştir.

Bazıları ismetin hem peygamberlik gelmeden önce hem de geldikten sonra büyük günahlar ve küfre sokan günahlarla ilgili olduğunu savunmuş ve buna gerekçe olarak peygamberlik gelmeden önce de olsa kişisel yaşantının peygamberin davetine etki edeceğini söylemiştir. Bu durumda peygamberin güzel bir hayat sürmesi ve ruhî saflığa sahip olması gerekir ki yapacağı davete bir leke gelmesin. Bu görüşe delil olarak, insanlar arasından en temiz olanının peygamber seçilmesini ve

⁸⁷ Dr. Ahmed Celî, El-Akîdetü'l-İslâmiyye, 233.

⁸⁸ Dr. Ahmed Celî, El-Akîdetü'l-İslâmiyye 234. İcî, El-Mevâkîf 366.

çocukluğundan itibaren sürekli gözetim altında olması gerektiğini ileri sürmüşler ve Musa (a.s.) hakkındaki şu ayet-i kerimeyi de bu meyanda zikretmişlerdir: “(Ey Musa!) benim nezaretimde yetiştirilmen için...” (Tâhâ, 39) Şu ayet-i kerimenin de ifade ettiği üzere Allah peygamberleri seçkin kimseler kılmıştır: “Şüphesiz onlar, bizim katımızda hayırlı, seçkin kimselerdendir.” (Sâd, 47)

Bu durumda peygamberlerin hem peygamberlikten önce hem de sonra masum olmaları gerekir. Fakat ufak günahlardan da masum olmalarının gerekliliği hususunda ihtilaf yine devam etmektedir.⁸⁹ Meselenin bu tarafı içtihadî olmakla birlikte hakkında ihtilafı bitirecek kesin bir delil bulunmamaktadır. Bununla beraber ehl-i sünnet âlimlerinin geneli küçük günahların da özellikle peygamberlik geldikten sonra peygamberler hakkında söz konusu olamayacağı görüşünü savunmuştur.

Diğer bir gurup ise ismetin hem ufak günahlar hem de büyük günahlar için peygamberlikten sonra geçerli olduğu görüşünü benimsemiştir. Çünkü günahlar, ancak şeriat ve mükellefiyet geldikten sonra bilinebilir. Ayrıca beşer, kendisine peygamber gönderilmeden önce herhangi bir kimseye tabi olmakla memur değildir. Peygamberlik gelmeden önce ise peygamberler aynı diğer insanlar gibidir. Fakat onların yaşantısında günahların işlendiğini, fuşî-yatın ve alçak işlerin varlığını göremezsiniz. Çünkü onlar, masum olmasalar bile Allah'ın inayetiyle ve fitratları gereği korunmuşlardır.

Bütün görüşler içerisinden itimat edilebilecek görüş, peygamberlerin peygamberlik geldikten sonra ufak ve büyük günahlardan ittifakla masum oldukları, ancak peygamberlikten önce şahsiyete zarar vermeyen, değerini ve şerefini zedelemeyen ufak tefek bazı aykırı davranışların kendilerinden sudur

edebileceği görüşüdür.⁹⁰ Bazı araştırmacılar, ufak günahların peygamberlere ve getirdikleri hakikatlere leke getireceğini iddia ederek ufak günahları bile onlara nispet etmekten geri durmuş ve bu konuda iki hususu delil göstermişlerdir:

Biricisi, Allah Teâlâ peygamberlere uymayı ve onları rol model edinmeyi emretmiştir. O şöyle buyurur: “*Andolsun, Allah'ın Resûlünde sizin için; Allah'a ve ahiret gününe kavuşmayı uman, Allah'ı çok zikreden kimseler için güzel bir örnek vardır.*” (Ahzâb, 21) Bu ayetin ifade ettiği anlam gereği peygamberin inançları, davranışları ve sözleri bütünüyle itaattir. Bu ayette şöyle bir istidlal söz konusudur: Peygamberden bir günahın sudur etmesi caiz olsa, çelişki meydana gelirdi.

Şöyle ki ondan sudur eden bu günahı emredip yapmak ile günah olması itibariyle onu nehyedip ondan geri durmak aynı anda istenilen bir şey olurdu. Bu ise çelişkidir. Allah'ın nehyettiği bir şeyi aynı anda emretmesi düşünülemez. Evet, bu durum peygamberin günahını gizli işlemiş olma ihtimalinde çelişki doğurmayabilir. Fakat ehl-i sünnet âlimleri ve peygamberden küçük günahın meydana gelebileceğini söyleyenler, peygamberlerin günahlarını nasıl olursa olsun devam ettireceklerini ifade etmiştir. Bu sebeple vahiy onların ufak günah işleyebileceğine işaret eder ve onlardan tövbe etmelerini ister.

İkinci olarak, kim peygamberlerin bu türlü günahlardan masum olduğunu söylüyorsa, o kişi bu günahların mükemmelliğe aykırı olduğunu düşünüyordur. Tövbe etse de bunun bir eksiklik olduğunu düşünüyordur. Hâlbuki durum böyle değildir. Tövbe, öncesini siler. Günahtan tövbe eden kimse hiç günah işlememiş gibidir. Bu açıdan baktığımızda küçük günahlar mükemmelliğe aykırı değildir. Sahibini kınamayı da gerektirmez. Tam tersine kişi çoğu kere bir günahından tövbe

⁸⁹ Akidetu't-Tevhîd fi'l-Kitabi ve's-Sunneh 244.

⁹⁰ Akidetu't-Tevhîd fi'l-Kitabi ve's-Sunneh 244.

ettiğinde tövbe etmeden önceki haline göre daha hayırlı bir durumda olur. Çünkü yaşamış olduğu korku, pişmanlık ve haşyetin yanında istiğfar, dua ve salih amelle birlikte günahları sevaplara dönüşmüş olur.

Şu ayet-i kerimelerde bu hakikat zikredilmiştir: “Şüphesiz Allah çok tövbe edenleri sever, çok temizlenenleri sever.” (Bakara, 222) “Ancak tövbe edip de inanan ve salih amel işleyenler başka. Allah işte onların kötülüklerini iyiliklere çevirir. Allah, çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.” (Furkan, 70)

Son olarak toparlamak gerekirse, bu türlü küçük günahlar peygamberlerin değerini düşürmediği gibi ismet sıfatını da zedelemeyiz. Bilakis beşer oluşlarına daha uygundur. Peygamberler, kişisel tasarruflarında ve içtihatlarında hata yapabilirler. Ama vahyi alışı veya tebliğ edişle alakalı konularda masumdurlar. Bu da onların örnek model olmaları için yeterlidir. Onlar, beşer dışında bir tür olsalardı kendilerinde en ufak bir kusur göremezdik. Fakat bu durumda kendilerine uymak zorlaşır. İnsanlar, ‘Bu peygamberler hiçbir türlü bizim gibi değil, biz bunlara nasıl uyalım?’ derdi.⁹¹

Şu da bilinir ki peygamberlerden bir günah meydana geldiğinde, onlar illa hemen tövbe ve istiğfara sarılmışlardır. Kur’ân-ı Kerim’in, peygamberlerin günahlarından her bahsettiğinde hemen peşinden o peygamberin tövbe ve istiğfar ettiğini buyurması bize bu hakikati göstermektedir. Örneğin Âdem ile eşi Allah’a asi olmuşlar; fakat peşinden şöyle diyerek hemen tövbe etmişlerdir: “(Âdem ile eşi) dediler ki: Ey Rabbimiz! Biz kendimize zulmettik. Eğer bizi bağışlamaz ve bize acımazsan mutlaka ziyan edenlerden oluruz.” (A’râf, 23) Musa’nın (a.s.) kıptî bir adama vurduğu yumruğun hemen ardından adamın ölmesi üzerine Musa (a.s.) beklemeyen şu sözleriyle mağfiret ve

merhamet talebinde bulunmuştur: “Musa, ‘Rabbim! Şüphesiz ben nefsimi zulmettim. Beni affet’ dedi.” (Kasas, 16)

Davud (a.s.) hatasını anlar anlamaz hemen eğilerek secdeye kapanıp Allah’a yönelmiştir: “Derken Rabbinden bağışlama diledi, eğilerek secdeye kapandı ve Allah’a yöneldi.” (Sâd, 24) Bu da iki hasımdan birinin sözünü dinlemeden diğerinin lehine hüküm vermesi ile olmuştur. Allah Teâlâ bu konu hakkında şöyle buyurur: “Sana davacıların haberi geldi mi? Hani onlar duvarı aşarak mabede girmişlerdi. Hani Davud’un yanına girmişlerdi de Davud onlardan korkmuştu. Onlar, ‘Korkma! Biz, iki davacı grubuz. Birimiz diğerine haksızlık etmiştir. Aramızda adaletle hükmet. Zulmetme ve bizi hak yola ilet’ dediler. İçlerinden biri şöyle dedi: ‘Bu benim kardeşimdir. Onun doksan dokuz koyunu var. Benim ise bir tek koyunum var. Böyle iken ‘Onu da bana ver’ dedi ve tartışmada beni bastırdı.’ Davud dedi ki: ‘Andolsun, senin koyununu kendi koyunlarına katmak istemek suretiyle sana zulmetmiştir. Esasen ortakların pek çoğu birbirine haksızlık eder. Ancak iman edip salih ameller işleyenler başka. Onlar da pek azdır.’ Davud, bizim kendisini imtihan ettiğimizi anladı. Derken Rabbinden bağışlama diledi, eğilerek secdeye kapandı ve Allah’a yöneldi.” (Sâd, 21-24)⁹²

Peygamberlerin masum oluşuyla ilgili şüpheler

Kur’ân-ı Kerim’in bazı ayet-i kerimelerinde peygamberlerin bir kısmıyla alakalı aykırı davranışlar, günah ve isyan gibi şeylerle karşılaşılıyor. Örneğin Âdem (a.s.) ile alakalı olarak Allah şöyle buyurmuştur: “Âdem, Rabbine isyan etti ve yolunu şaşırdı.” (Tâhâ, 121) Nuh (a.s.) hakkında şöyle buyurmuştur: “Ben, sana cahillerden olmamanı öğütlerim.” (Hûd, 46) Peygamberlerin efendisi Efendimiz (s.a.v.) hakkında da şöyle

⁹¹ El-Akîdetü’l-İslâmiyye, 238.

⁹² Rakâizu’l-Îmân, 279.

buyurmuştur: “*Ta ki Allah, senin geçmiş ve gelecek günahlarını bağışlasın...*” (Fetih, 2)

Bu ayet-i kerimelerde geçen peygamberlere günah nispetlerine cevap, ayet-i kerimelerin aşağıda zikredilecek manalara hamledilip tevil yapılmasıdır:

– Bunlar aslında bir günah değildir; bilakis evlâ olanı/daha iyi olanı terk etmekten ibarettir.

– Bunlar aslında günah değildir; bilakis içtihatta yapılan hatadan ibarettir. İçtihatta yapılan hata ise ismet sıfatına aykırı bir durum değildir. Çünkü masiyet/günah haram olan bir şeyi bile bile yapmaktır. Buradaki hata ise Allah’ın ilminde var olan hakikate aykırı bir görüş ortaya koymak ya da bir mesele hakkında daha doğru olanın dışında bir hareket yapmaktır.

– Evet, bunlar birer masiyettir/günahtır, fakat bu günahları peygamber olmadan önce işlemişlerdir.⁹³ Meseleyi biraz daha açalım:

a) Âdem (a.s.)

Âdem’in (a.s.) günahını Kur’ân-ı Kerim şu sözlerle açıklamıştır: “*Bunun üzerine onlar (Âdem ve eşi Havva) o ağacın meyvesinden yediler. Bu sebeple ayıp yerleri kendilerine göründü ve cennet yaprağından üzerlerine örtmeye başladılar. Âdem, Rabbine isyan etti ve yolunu şaşırdı. Sonra Rabbi onu seçti, tövbesini kabul etti ve ona doğru yolu gösterdi.*” (Tâhâ, 121-122)

Onun yapmış olduğu bu günah ve aykırı tavır, “*Sonra Rabbi onu seçti.*” ayet-i kerimesinin delaletiyle peygamberlikten öncedir. Bu ayette geçen seçme kavramı peygamber olarak seçme anlamındadır. Dolayısıyla bu günah o peygamber olmadan önce meydana gelmiştir. Burada şunu da belirtmek gerekir ki Âdem (a.s.) ağaçtan unutarak yemiştir. Nitekim ayet-i kerimede şöyle

geçer: “*Andolsun, bundan önce biz Âdem’e (cennetteki ağacın meyvesinden yeme, diye) emrettik. O ise bunu unutuverdi. Biz onda bir kararlılık bulmadık.*” (Tâhâ, 115)

Şöyle bir yorum da yapılmıştır: Âdem (a.s.) ağaçtan yeme konusunda “*Bu ağaca yaklaşmayın*” ayet-i kerimesinde ifade edildiği üzere kendisine bir yasak konulduğunda o, maksadın özel bir ağaç olduğunu düşündü ve o cinsten olan başka bir ağaçtan yiyiverdi; böylelikle Allah’ın emrine aykırı davrandı. Fakat o, kasıtlı olarak aykırı davranmamış, bir içtihat sonucu bu duruma düşmüştür.

Bu yorumlar arasında doğruya en uygun olanı şudur: Âdem (a.s.) ağaçtan unutarak yemiştir; unutmak ise günahı kaldırır. Nitekim Peygamber Efendimiz (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: “*Ümmetimden yanılarak, unutarak ya da baskı karşısında yapılan hataların günah hükmü kaldırılmıştır.*” Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: “*Ey Rabbimiz! Unutur, ya da yanılırsak bizi sorumlu tutma!*” (Bakara, 286)

Ayrıca “*O ise bunu unutuverdi. Biz onda bir kararlılık bulmadık.*” ayet-i kerimesinin de ifade buyurduğu üzere, Âdem’de (a.s.) günah işlemeye dair bir kasıt ve kararlılık yok idi. Kurtubî ve İbni Arabî gibi bazı müfessirlerin tercih etmiş olduğu görüş budur. Ya da bu masiyeti onun peygamberlikten önce işlediğini söylemek uygun düşer. Nitekim Menâr Tefsiri sahibi Muhammed Reşit Rıza’nın tercih etmiş olduğu görüş budur. O, tefsirinde şöyle der: “*Bu hususta bize şöyle demek de uygun düşer: Âdem’in (a.s.) bu aykırı davranışı kendisine peygamberlik azmi henüz verilmemişken meydana gelmiştir. Allah Teâlâ’nın şu sözü de buna işaret eder: “O ise bunu unutuverdi. Biz onda (peygamberlik) azmi (henüz) görmemiştik.”*

Âdem’in peygamber olduktan sonra emirlere aykırı bir iş yapmadığına dair ittifak vardır. Ama unutarak bir iş işlemiş ve işlediği bu işi büyütme adına ona “isyan” denmiş olabilir.

⁹³ Akidetü’t-Tevhîd fi’l-Kitabi ve’s-Sunneh 244-245.

Unutarak ya da yanılarak emre aykırı davranmak ise masum olmaya çelişik bir durum değildir.

Ebu Bekir İbn Arabî el-Mâlikî birinci görüşü, yani Âdem'in (a.s.) bu aykırı davranışı unutarak yaptığı görüşünü benimsemiştir. Onun Ahkâmu'l-Kur'ân isimli kitabında şu ifadeler yer alır: "Bazı cahil kimselerin, peygamberlerin kasten günah işledikleri nispetine karşılık çoğu kimse peygamberlerden böyle bir şeyi tenzih etmiştir. Orta seviyedeki bir müslümanın bile yapmayacağı böyle bir şeyi peygamberler hakkında nasıl düşünebilirler? Fakat Bârî Teâlâ'nın önceden geçen ve geçerli hükmü gereği Âdem (a.s.) bu aykırı davranışını yapmış, böyle bir duruma kasıtlı ama unutarak düşmüştür. Kasıtlı olduğuna dair *"Âdem Rabbine asi oldu"* denmiş; özrünü beyan sadedinde de *"Andolsun, bundan önce biz Âdem'e (cennetteki ağacın meyvesinden yeme, diye) emrettik. O ise bunu unutuverdi. Biz onda bir kararlılık bulmadık."* denmiştir. Bu şuna benzer; Bir eve girmeyeceğine yemin edip ardından da kasıtlı bir şekilde, fakat yemin ettiğini unutarak ya da yeminini yanlış bir şekilde yorumlayarak o eve giren bir adam düşünün. Bu adam bir açıdan baktığımızda kasıtlıdır; diğer açıdan baktığımızda da unutturmuştur. Efendisi o kişi hakkında yergi ya da bir azarlama mahiyetinde "Kölem asi oldu" diyebilir. Başka bir zaman da onun unutmasını gündeme getirip ona lütufta bulunabilir."

Sonrasında İbni Arabî sözlerine şöyle devam eder: "Bizden kimseye durduk yere Âdem'in (a.s.) isyanını anlatması uygun düşmez. Ancak Allah'ın (Celle Celâluhû) ya da Rasûlüllah'ın (s.a.v.) konuyla ilgili sözlerini izah ederken bunlar anlatılabilir. Böyle bir meseleyi bizim gibi normal insan olan babalarımız hakkında konuşmamız doğru değil iken, en büyük atamız ve ilk peygamber olan bir kişi hakkında nasıl böyle konuşabiliriz?

Üstelik Allah Teâlâ onun özrünü açıklamış ve onu bağışlamıştır.⁹⁴

Âlimlerin ve tefsircilerin şunları söyleyenleri de vardır: Âdem (a.s.) bilerek Allah'ın emrine aykırı davranmamış; bilakis içtihat edip yorum yaparak ya da Allah'ın emrini unuttuğu için o ağaçtan yemiştir. Peşinden cennetten çıkarılmakla cezalandırılmış ve yeryüzüne indirilmiştir. Bu, ilâhî hikmet gereği böyle olmuştur. Bize artık Âdem'in isyanı ile ilgili söz etmek, yani böyle bir edepsizlik yapmak yakışmaz. Özellikle Kur'ân-ı Kerim onun hakkında şu ifadeleri kullanmışken: *"Sonra Rabbi onu seçti, tövbesini kabul etti ve ona doğru yolu gösterdi."* (Tâhâ, 122)⁹⁵

Şüphesiz ki Âdem (a.s.) ağaçtan unutarak yemiş, bile bile yememiştir. *"Biz onda bir azim bulmadık."* ayet-i kerimesinin manası, biz onda bir kararlılık, emre muhalefet etmeye dair bir kasıt, sakıncalı bir günahı işlemeye dair ısrar bulamadık şeklindedir. Çünkü o, ağaçtan unutarak yemiştir. Unutmak ise onda bir kasıt olmadığını gösterir. Bu anlayışa göre ayet, Allah'a vermiş olduğu sözü hatırlamayıp ağaçtan yeme hususundaki masiyete yönelik bir ifadedir. (Yani: Biz onda (o masiyete karşı) bir azim göremedik, şeklindedir.) Yani Allah'a vermiş olduğu sözü hatırlasaydı kesinlikle o ağaçtan yemezdi. Bu unutmama, kasta ve ısrara aykırı bir durumdur. Bir de sanki *"Biz onda bir azim bulmadık."* ayet-i kerimesi Âdem'in (a.s.) ağaçtan yemesine yöneliktir. Yani bu fiili helal gördüğünü ifade etmektedir. Onun aykırı bir davranışı kastetmediğini, bilerek yapmadığını gösteren bir mazeret mahiyetindedir.

Âdem (a.s.) ağaçtan yiyip ayıp yerleri gördükten sonra Allah'a vermiş olduğu sözü hatırladı ve Allah'ın ahbine aykırı sakıncalı bir iş işlediğini anladı. Böylelikle asi olmuş oldu. Peşinden hemen tövbe ve istiğfarda bulundu. Allah da onun

⁹⁴ En-Nübüvvetü ve'l-Enbiyâ 72. İbnu'l-Arabî, Ahkâmu'l-Kur'ân, 3/1249.

⁹⁵ En-Nübüvvetü ve'l-Enbiyâ 73.

tövbesini kabul etti ve onu affetti. Allah'ın şu sözü beşerin babası olan Âdem'e (a.s.) tam uyum sağlamaktadır: “*Şüphesiz yok ki Allah'a karşı gelmekten sakınanlar, kendilerine şeytandan bir vesvese dokunduğu zaman iyice düşünürler (derhal Allah'ı hatırlarlar da) sonra hemen gözlerini açarlar.*” (A'râf, 201)

Âdem (a.s.) sadece Allah'a verdiği sözü hatırlayarak tövbe etti ve Allah da onun tövbesini kabul etti. Nitekim o şöyle buyurur: “*Derken, Âdem (vahy yoluyla) Rabbinden birtakım kelimeler aldı, (onlarla amel edip Rabb'ine yalvardı. O da) bunun üzerine tövbesini kabul etti. Şüphesiz O, tövbeleri çok kabul edendir, çok bağışlayandır.*” (Bakara, 37)

b) Nuh (a.s.)

Nuh'un (a.s.) başına gelen olay şöyledir: Kendisinin ve ailesinin kurtulacağına dair Allah tarafından bir vaadin bulunmasına rağmen Allah Teâlâ, tufanda helak olanlarla birlikte oğlunun da helak olmasını murad etmiştir. Kur'ân-ı Kerim Allah'ın ona ailesini ve müminleri gemiye yüklemesini emrettiğini beyan etmiş ve şöyle buyurmuştur: “*Nihayet emrimiz gelip, tandır kaynamaya başlayınca (sular coşup taşınca) Nûh'a dedik ki: Her cins canlıdan (erkekli dişili) birer çift, bir de kendileri hakkında daha önce hüküm verilmiş olanlar dışındaki âilen ile iman edenleri ona yükle.*” (Hûd, 40)

Bundan dolayı Nuh (a.s.) şöyle demiştir: “*Nûh, Rabbine seslenip şöyle dedi: 'Rabbim! Şüphesiz oğlum da âilemdendir. Senin va'din elbette gerçektir. Sen de hükmedenlerin en iyi hükmedenisin.' Allah, 'Ey Nûh! O, asla senin âilenden değildir. O(nun yaptığı,) iyi olmayan bir ameldir. O hâlde, hakkında hiçbir bilgin olmayan şeyi benden isteme. Ben, sana cahillerden olmamanı öğütlerim' dedi. Nûh, 'Rabbim! Şüphesiz ben senden hakkında bilgim olmayan şeyi istemekten sana sığınırım. Eğer beni*

bağışlamaz ve bana acımazsan, şüphesiz ziyana uğrayanlardan olurum' dedi.” (Hûd, 45-47)

Nuh (a.s.) oğlu hakkında inkâr etmesi ve Allah'ın davetinden yüz çevirmesi sebebiyle kendisine aile olma nispetinin yok olduğunu bilmiyordu. Allah Teâlâ ona din ve ruh bağlılığının kan bağlılığından daha kuvvetli olduğunu, din bağı koptuğunda nesep ve kan bağının da koptuğunu öğretti. Ona “*O, asla senin âilenden değildir*” cümlesiyle bu hakikati öğretti ve buna sebep olarak da oğlunun yapmış olduğu amelin salih bir amel olmasını gösterdi. Bu salih olmayan amel sayesinde nesep bağının da bittiğini, neticede kurtuluş vaadini hak eden ailesi arasına girmediğini öğretmiş oldu.⁹⁶

Allah Teâlâ Nuh'un (a.s.) oğlunun küfrü sebebiyle hakiki ailesinden sayılmamasını “*O(nun yaptığı,) iyi olmayan bir ameldir.*” sözüyle ifade etti. Bu cümlede enteresan bir nokta vardır ki o da Allah Teâlâ Nuh'un (a.s.) oğlunu zatı itibariyle salih olmayan bir amele çevirmiş; fakat cümle “oğlunun zatı itibariyle” şeklinde anlaşılmaktansa “yapmış olduğu işin salih olmadığı” anlamına aktarılmıştır. Bu iki anlam arasında dikkate şayan derin bir fark vardır.

Bu hikâyede Nuh (a.s.) oğlunun nesil ve nesep bağına bakarak kendi ailesinden olduğunu dile getirmişken Allah Teâlâ, aile olmak için imânî ve itikâdî bir bağın gerekliliğini ileri sürerek onun ailesinden olmadığını belirtmiştir. Nuh'un oğlu kâfir olarak ölmüştür. Allah Celle Celâlühû, oğlu hakkındaki bu isteğine karşılık bir ceza olarak sonunun hakikatte ne olduğunu Nuh'a (a.s.) bildirmiştir. Bundan dolayı da Nuh'a bir tehdit mahiyetinde şöyle buyurmuştur: “*O hâlde, hakkında hiçbir bilgin olmayan şeyi benden isteme. Ben, sana cahillerden olmamanı öğütlerim.*” Nuh buna mukabil hiç beklemeden istiğfarda bulunmuş ve

⁹⁶ Akidetu't-Tevhîd Mine'l-Kitabi ve's-Sunneh, 245.

Allah'a sığınmıştır. Nitekim O şöyle buyurur: “*Nûh, ‘Rabbim! Şüphesiz ben senden hakkında bilgim olmayan şeyi istemekten sana sığınırım. Eğer beni başıslamaz ve bana acımazsan, şüphesiz ben ziyana uğrayanlardan olurum, dedi.*” (Hûd, 47)

Nuh (a.s.) oğlu hakkında Allah'ın hükmüne itiraz etmiş değildir. Hakikati öğrenir öğrenmez Allah'a sığınmış ve istiğfarda bulunmuştur. Allah'ın onu azarlaması ise onun evlâ olanın aksine iş yapmasından kaynaklanmaktadır. O, bu isteğinde hatalı değildir; fakat istekte bulunmayı meseleyi Allah'a havale etseydi daha uygun olurdu. Allah Celle Celâlühû peygamberinin amelleri hakkında hep evlâ olana, en üstün olana, en mükemmel olana ve en güzel olana şahit olduğu için ve bu meselede evlâ olanı terk ettiğini gördüğünde onu tekrar evlâ ve efdal olanı yapmaya irşad etmektedir. Yoksa onun yaptığı da doğrudur.⁹⁷

c) İbrahi (a.s.)

İbrahim'e (a.s.) dair; onun başlangıçta Allah hakkında şüpheli olduğu, kavminin yıldızlara tapmasından dolayı çevresinden etkilenecek bu yönde meyilli olduğu ile ilgili anlatılan hikâyeler doğru değildir. Bilakis o, çocukluğundan itibaren hep mümin olarak yaşamıştır. Onun, yıldızlara, aya ve güneşe “bu benim rabbimdir” şeklindeki sözü, kavmine karşı Allah'ın varlığını ispat sadedinde delil sunarken karşı tarafı (bir anlık varsayım olarak) kabul etme makamında kullanılan bir sözdür. Bu sözle birlikte onların idrakleri ve itikatları seviyesine iner gibi yapmış, bu sayede onların bu mahlûk varlıklara karşı itikadının batıl olduğunu ortaya koymuştur. Bu sebeptendir ki Allah Celle Celâlühû İbrahim'in (a.s.) delil getirirken kullandığı bu üslubunu methederek Kur'ân-ı Kerim'de detaylıca anlatmıştır.

⁹⁷ Dr. Salah el-Hâlidî, *Mevâkıfî'l-Enbiyâ fi'l-Kur'ân*, 76.

Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: “*Üzerine gece karanlığı basınca, bir yıldız gördü. İşte Rabbim!* dedi. Yıldız batınca da, *Ben öyle batanları sevmem* dedi. Ay'ı doğarken görünce de, *İşte Rabbim!* dedi. Ay da batınca, *Andolsun ki, Rabbim bana doğru yolu göstermezse, mutlaka ben de sapıklardan olurum* dedi. Güneşi doğarken görünce de, *İşte benim Rabbim! Bu daha büyük* dedi. O da batınca (kavmine dönüp), *Ey kavmim! Ben sizin Allah'a ortak koştuğunuz şeylerden uzağım. Ben, hakka yönelen birisi olarak yüzümü, gökleri ve yeri yaratana döndürdüm. Ben, Allah'a ortak koşanlardan değilim* dedi.” (En'âm, 76-79)

İbrahim'in (a.s.) söylediği bu sözler onun Allah hakkında şüphe ettiğini ya da cahil olduğunu göstermez. O, bu sözleri kavminin sapıklığını göstermek adına burhan türünde karşı tarafı susturan çok kuvvetli bir delil olsun diye sarf etmiştir.⁹⁸ Kim İbrahim (a.s.) hakkında onun şüphede olduğunu ya da yıldızlara, güneşe taptığını düşünürse, o kimse haktan son derece uzaklaşmıştır. O kimse meseleyi anlamamış, peygamberlerin sıfatlarına dair bilgi sahibi olmayan bir kimsedir. Daha öncesine kendisine akıl ve rüşt verdiği İbrahim (a.s.) hakkında bu türlü düşünceler nasıl olabilir ki? Allah Teâlâ onun hakkında şöyle buyurur: “*Andolsun, daha önce de İbrahim'e doğruyu yanlıştan ayırma yeteneğini verdik. Biz zaten onu biliyorduk.*” (Enbiyâ, 51)

Şüphesiz Allah Teâlâ İbrahim'i (a.s.) göklerin ve yerin hükümlerine muttali kıldı. Ayrıca bize, onun imanı kâmil muvahhit bir mümin olduğunu bildirmekle beraber inat sahibi kibirli kimselerin bile belini bükecek kuvvetli hücceti ona verdiğini ve Allah'ın varlığı ve birliğine dair burhan getirmede kimsenin karşısında duramayacağı bir istidlale malik olduğunu haber verdi. Şu ayet-i kerimeler bu hakikati gözler önüne sermektedir: “*İbrahim, babası Âzer'e: Birtakım putları tanrılar mı ediniyorsun? Doğrusu ben seni de kavmini de apaçık bir sapıklık*

⁹⁸ en-Nübüvvetü ve'l-Enbiyâ, 77.

içinde görüyorum, demişti. Böylece biz, kesin iman edenlerden olması için İbrahim'e göklerin ve yerin melekûtunu gösteriyorduk." (En'âm, 74-75)

Allah Celle Celâlühû İbrahim'e (a.s.) Sâni-i Hakîm'in varlığını gösteren apaçık deliller vermiştir. O babasına "*Sen birtakım putları tanrılar mı ediniyorsun?*" diyerek karşı çıkmış, kavmini duymayan, görmeyen, sahibine bir zararın gelmesini engelleyemeyen varlıklara tapmak hususunda sapkınlığa düşmekle nitelemiş ve "*Doğrusu ben seni de kavmini de apaçık bir sapıklık içinde görüyorum*" demiştir. Ayette bunların ardından İbrahim'in (a.s.) Allah'a yakînen inanan biri olduğuna şu şekilde burhan getirilmiştir: "*Böylece biz, kesin iman edenlerden olması için İbrahim'e göklerin ve yerin melekûtunu gösteriyorduk.*"

Bundan sonra gelen ayet-i kerimeler, Allah'ın varlığına delil olan ve kavmine karşı onların idrak seviyesine inerek itikatlarını kabullenmişçesine serdedilen İbrahim'in (a.s.) delilini ortaya sunan ayet-i kerimelerdir. O, önce yıldızlara, sonra aya, daha sonra da güneşe teker teker bunlar benim rabbimdir diyerek delilini sunmuş ve onların akidelerini düzgün bir mantıkla çürütmüştür. Bu sebeptir ki Allah Teâlâ kıssayı şu ayet-i kerime ile bitirmiştir: "*İşte bu, kavmine karşı İbrahim'e verdiğimiz apaçık delillerimizdir. Biz dilediğimiz kimselerin derecelerini yükseltiriz. Şüphesiz ki senin Rabbin hikmet sahibidir, hakkıyla bilendir.*" (En'âm, 83)⁹⁹

Konuyla ilgili ikinci bir ayet-i kerime olarak Allah'ın şu kavli zikredilir: "*İbrahim Rabbine: Ey Rabbim! Ölüyü nasıl dirilttiğini bana göster, demişti. Rabbi ona: Yoksa inanmadın mı? dedi. İbrahim: Hayır! İnandım, fakat kalbimin mutmain olması için (görmek istedim), dedi. Bunun üzerine Allah: Öyleyse dört tane*

⁹⁹ En-Nübüvvetü ve'l-Enbiyâ 74-75.

kuş yakala, onları yanına al, sonra (kesip parçala), her dağın başına onlardan bir parça koy. Sonra da onları kendine çağır; koşarak sana gelirler. Bil ki Allah azîzdir, hakîmdir, buyurdu." (Bakara, 260)

Bu ayet-i kerimeden yola çıkarak İbrahim'in (a.s.) Rabbine ya da kudretine dair şüpheye olduğu düşünülemez. O Allah'ın kudretinin mahiyetini sormamış; bilakis kudretinin keyfiyetini sormuştur. Örneğin o, "Rabbim sen ölüleri diriltebilir misin?" dememiştir. Onun sorusu keyfiyete yönelik olup tamamen ilahi yaratılış sırlarına karşı duyulan merak duygusunun etkisiyle birlikte aşırı arzu neticesinde dile gelmiştir.¹⁰⁰

İlahi sanatın sırrına dair İbrahim'in (a.s.) kalbinde oluşan bu arzu ve iştihak, Allah'a çokça yönelen, âbid, halîm, halîlurrahman olan, iman, huşu ve kurbet sahibi İbrahim'in (a.s.) kalbini nasıl sarmışsa, bazen kuvvetli kurbiyet sahibi kulların kalplerini de öylece sarar. Bu iştihak, imanın varlığına, mükemmelliğine ve devamlılığına dair bir iştihak değildir. Bu istek, imanı kuvvetlendirme adına dile getirilmiş bir istek de değildir. Bu, ruhun ilahi sanatın sırrını arzulamasıyla alakalı olmakla birlikte kendisine mahsus ruhî bir lezzeti olan başka bir meseledir ki bu haz, ancak meydana gelişi müşahede esnasında elde edilir. Beşerin bu türlü bir hazzı yakalaması, gabya iman hazzını yakalamasından öte bir şeydir. Velew ki bu beşer, Allah'la konuşan ve Allah'ın kendisiyle konuştuğu İbrahim olsun durum aynıdır. Bu arzunun arkasında iman arayışı ya da imana dair burhan arayışı yoktur. İbrahim (a.s.) yalnızca ilâhi kudretin işleyiş biçimini görmek istedi. Bu sayede İbrahim (a.s.) lezzeti farklı olan bu hazzı elde edecek, bu haz ile rahatlayacak, bu hazzın havasını teneffüs edecek ve ömrünce bu hazzı hissedecek. Bu ise ötesi iman olmayan bir imandan çok ayrı bir şeydir.¹⁰¹

¹⁰⁰ Akîdetü't-Tevhîd fi'l-Kitabi ve's-Sunneh 246.

¹⁰¹ Seyyid Kutub, Fî Zilâlî'l-Kur'ân 1/301-302.

İbrahim (a.s.) marifet-i ilâhî ile doymak bilmeyen bir insandı. Sürekli “Daha fazlası var mı? Seni bilmeye dair fazlasını bana ver Rabbim!” derdi. Bundan dolayıdır ki Buhârî ve Müslim’in rivayet ettiği bir hadiste Efendimiz (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: “*Biz şüpheye düşmeye İbrahim’den daha layığız.*”¹⁰² Yani biz ölülerin diriltilmesi konusunda şüpheye düşmüyorsak İbrahim’in (a.s.) hiç şüpheye düşmemesi gerekir.

İbrahim’e ait üç tariz

Bir hadis-i şerif, zahiri itibariyle İbrahim’in (a.s.) masum olmadığını işaret eder. Hadis-i şerif şöyledir: “İbrahim (a.s.) üç yer hariç asla yalan söylememiştir. Bunlardan ikisi Allah’ın zatıyla ilgilidir ki bunlar da *‘Ben hastayım’* (Saffat 89) demesi ve *‘Belki putların şu büyüğü bu kırma işini işlemiştir’* (Enbiyâ, 63) demesidir. Rasulullah üçüncüsü için de şöyle demiştir: «İbrahim günün birinde zevcesi Sâre ile beraber ansızın cebbarlardan azılı bir zalimin memleketine uğrayıvermişti. Adamları tarafından o zalim hükümdara: ‘Şehre yolcu bir kimse gelmiştir. Beraberinde insanların en güzeli bir kadın vardır’ diye haber verildi. Zalim hükümdar, İbrahim (a.s.)’a haber gönderdi. Geldiğinde Sâre hakkında sorarak dedi ki: ‘Bu kadın kimdir?’ İbrahim (a.s.) dedi ki: ‘Kız kardeşimdir.’ Sonra İbrahim (a.s.) Sâre’nin yanına geldi ve dedi ki: ‘Ey Sâre, yeryüzünde benden ve senden başka iman eden hiçbir kişi yoktur. Bu hükümdar, bana seni sordu. Ben de ona senin benim kız kardeşim olduğunu haber verdim. Sakın benim sözümü yalan çıkarma.’ Arkasından zalim hükümdar Sâre’ye elçi gönderip çağırttı. Sâre onun yanına girince melik, eliyle Sâre’ye uzanmaya davrandı, bu anda adam bir hale yakalandı, nefesi boğuldu. Hemen Sâre’ye dedi ki: ‘Benim için Allah’a dua et, ben sana zarar vermeyeceğim.’ Sâre, Allah’a dua etti. Dua akabinde adam o halden salıverildi. Sonra Sâre’ye ikinci defa

¹⁰² Buhârî 3372.

uzandı. Bu sefer de birincideki gibi yahut ondan daha şiddetli bir hale yakalandı. Yine Sâre’ye dedi ki: ‘Benim için Allah’a dua et, ben sana zarar vermeyeceğim.’ Sâre yine dua etti, o da yine çözüldü ve kapıcılarından birini çağırdı ve dedi ki: ‘Sizler bana insan getirmediniz, sizler bana ancak bir şeytan getirdiniz.’ Akabinde Hacer’i Sâre’ye hizmetçi olarak hediye etti. Sâre, İbrahim (a.s.)’a geldi. İbrahim, dikemiş namaz kılıyordu. Eliyle “Meh-yem” yani (halin nedir?) diye işaret etti. Sâre dedi ki: ‘Allah kâfirin yahud facirin (zalimin) tuzağını kendi göğsüne çevirdi ve Hacer’i de bana hizmetçi verdi.’» Ebu Hureyre, ‘İşte bu Hacer sizin ananızdır, ey sema suyunun oğulları’ dedi.”¹⁰³

Bu hadis-i şerif hakikatte İbrahim’in (a.s.) masum olmadığını göstermez. Çünkü Peygamber Efendimiz (s.a.v.) bu sözleriyle yalan kavramının hakiki manasını kastetmemiştir. Onun kastı, İbrahim’in (a.s.) hakikatte yalan olmayan, ama sureti itibariyle yalan tevehhümünü doğuran ifadelerini dile getirmektir.¹⁰⁴ İbrahim’in (a.s.) bu üç tarizini, olayların mahiyetine dair kabaca bilgi sahibi olduktan sonra daha detaylı bir biçimde hakiki te-villeriyle tek tek ele alacağız.

“Ben hastayım” sözü

Kur’ân-ı Kerim ilk olayı şöyle anlatır: “*Şüphesiz İbrahim de onun (Nuh’un) milletinden idi. Çünkü Rabbine kalb-i selîm ile geldi. Hani o, babasına ve kavmine: ‘Siz kime kulluk ediyorsunuz?’ demişti. Allah’tan başka bir takım uydurma ilâhlar mı istiyorsunuz? O halde âlemlerin Rabbi hakkındaki görüşünüz nedir? Bunun üzerine İbrahim yıldızlara şöyle bir baktı. ‘Ben hastayım,’ dedi. Ona arkalarını dönüp gittiler.*” (Saffat, 83-90)

İbrahim (a.s.) “*Ben hastayım.*” derken putlardan kaynaklanan hüznünü ve rahatsızlığını kastediyordu. O, putları

¹⁰³ Buhârî, Kitâbu ahâdisi’l-enbiyâ, nr: 3358.

¹⁰⁴ En-Nübüvvetü ve’l-Enbiyâ 80.

kırmadığı sürece rahat yüzü görmeyecekti. Dini törenleri için İbrahim'in kendilerine katılmasını istediklerinde İbrahim (a.s.) etrafındakilere "*Ben hastayım.*" demişti. Bu sebeple onu fiziki yönden hasta zannettiler ve arkalarını dönüp gittiler. Kavmi yanından ayrılır ayrılmaz İbrahim de (a.s.) adeta hastalığının hakiki sebebini açıklarcasına hemen putları kırmaya koştı. Fakat o, hakiki maksadının dışında başka bir anlamı anlayacakları imalı bir söz kullanmıştı. Bununla birlikte onun yalan söylediğini asla düşünemeyiz. Genel itibarıyla bu olayın açıklaması, İbrahim'in (a.s.) hakiki kastının kavmi tarafından anlaşılmasıdır. Bu da anormal bir durum değildir. Çünkü onlar zaten hakka karşı kulaklarını tıkamış kimselerdir.

"Andolsun biz İbrahim'e daha önce rüştünü vermiştik. Biz onu iyi tanırdık. O, babasına ve kavmine: 'Şu karşısına geçip tapmakta olduğunuz heykeller de ne oluyor?' demişti. Dediler ki: 'Biz, babalarımızı bunlara tapar kimseler bulduk.' O da: 'Doğrusu, siz de, babalarınız da açık bir sapıklık içindediniz' dedi. Dediler ki: 'Bize gerçeği mi getirdin, yoksa sen oyunbazlardan biri misin?' O, 'Hayır, sizin Rabbiniz, yarattığı göklerin ve yerin de Rabbidir ve ben buna şahitlik edenlerdenim.' dedi. 'Allah'a yemin ederim ki, siz ayrılıp gittikten sonra putlarınıza bir oyun oynayacağım!' Sonunda İbrahim onları paramparça etti. Yalnız onların büyüğünü bıraktı; belki ona müracaat ederler diye. 'Bunu tanrılarımıza kim yaptı? Muhakkak o, zalimlerden biridir' dediler. (Bir kısmı:) 'Bunları diline dolayan bir genç duyduk; kendisine İbrahim denilirmiş' dediler. 'O halde, onu hemen insanların gözü önüne getirin. Belki şahitlik ederler' dediler. 'Bunu ilâhlarımıza sen mi yaptın ey İbrahim?' dediler. O da: 'Belki de bu işi şu büyükleri yapmıştır. Hadi onlara sorun; eğer konuşuyorlarsa!' dedi." (Enbiyâ, 51-63)

İbrahim'in "*Belki putların şu büyüğü bu kırma işini işlemiştir*" sözü hakikatte bir yalan değildir. Bu, İbrahim'in kifayetli delilini ortaya koyarken "Kim bu putları kırdı?" sorusuna karşı

alaycı bir cevap verme şeklidir. Sonrasında İbrahim (a.s.) onların dikkat kesildiklerini görmüş ve onlara "*Hadi onlara sorun; eğer konuşuyorlarsa!*" diyerek susturucu cevabı vermiştir.

"Sen benim kardeşimsin" sözü

Üçüncü olayda en ufak bir yalanın bulunması bir yana, kelimenin tam anlamıyla "tariz/ima" ifadesini kullanmak dahi doğru değildir. İbrahim'in bu ifadesi son derece doğru ve sahihtir. Olay şöyle gerçekleşmiştir: İbrahim (a.s.) hanımı Sâre'ye, sormaları durumunda Nemrut ve adamlarına karşı "ben onun kardeşiyim" cevabını vermesini salık vermişti. Kendisi de sorulacak olsa "o, benim kardeşimdir" cevabını verecekti. Bunun yerine "o, benim eşimdir" dese, Nemrut ve adamları Sâre'ye el uzatır, kötülük ederlerdi. Bu sebeple çok sıkıntı çeker; hatta o beldeyi terk etmek, oradan göç etmek zorunda kalırlardı. Üstelik İbrahim'in (a.s.) söylediği söz hakikatin ta kendisiydi. Çünkü Alah'ın (c.c.) şu ayeti kerimede de buyurduğu gibi bütün müminler kardeşir: "*Müminler ancak kardeşirler.*" (Hucurat, 10)

İnsanı diğer insanlara bağlayan en önemli bağ iman bağıdır. Zaman ve mekân farklılığı iman kardeşliğinin önüne geçemez. Mümin erkekler ve kadınlar, erkek kadın ayrımı gözetilmeksizin kardeşirler. Diğer alakalar ise bu kardeşlikten sonra gelir. Örneğin bir mümin eşini boşasa aralarındaki karı-kocalık bağı kesilmiş olmasına karşı iman kardeşliği bağı devam etmektedir. İşte İbrahim (a.s.) bu bağ ve alakaya işaret ederek Sâre için "o benim kardeşimdir" demiştir. Bu ise, hakikatin ifadesinden başka bir şey değildir.¹⁰⁵

Babası için istiğfarda bulunması

İbrahim'in (a.s.) babası küfründe ısrar ederek İbrahim'i katı

¹⁰⁵ El-İsmetu'n-Nebeviyye, 55.

ve kırıcı bir şekilde geri çevirince İbrahim de (a.s.) babasına sükûnetli, yumuşak bir tavırla cevap vermiş ve onun için Allah'tan mağfiret talep edeceğini vaat etmiştir. Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: *“(Babası:) Ey İbrahim! dedi, sen benim tanrılardan yüz mü çeviriyorsun? Eğer vazgeçmezsen, andolsun seni taşlarım! Uzun bir zaman benden uzak dur! İbrahim: Selâm sana (esen kal) dedi, Rabbinden senin için mağfiret dileyeceğim. Çünkü O bana karşı çok lütfkârdır.”* (Meryem, 46-47)

İbrahim'in (a.s.) babası için istiğfarı, onun Allah'a iman etmiş olmasına binaendir. Şöyle ki şayet babası Allah'a iman edecek olsa, İbrahim de (a.s.) Allah'tan onu affetmesini isteyecekti. İman etmez ve küfründe ısrar ederse, böyle bir istiğfar söz konusu olmayacaktı. Çünkü İbrahim (a.s.) Allah'ın küfür ve şirk üzere ölen birini affetmeyeceğini çok iyi biliyordu. Bu, bütün peygamberlerin getirdiği ve hepsinin çok iyi bildiği itikadî bir meseledir. O halde İbrahim (a.s.) babası için istiğfarda bulundu diye kınanmaz. Çünkü onun istiğfarı, iman ön koşuluna bağlı idi. Onun istiğfarı sanki şöyleydi: “Allah'ım! Eğer babam iman ederse, onu affet.” Allah Teâlâ onun babası için istiğfarda bulunduğunu şu sözleriyle bize haber vermektedir: *“Babamı da başıyla (ona tevbe ve iman nasip et). Çünkü o sapıklardandır.”* (Şuara, 86)

Fakat babası iman etmemiş, küfründe ısrar etmişti. Buna mukabil de İbrahim (a.s.) istiğfarda bulunmaya devam etmemiş, ondan uzak durmuş ve onunla bağını kesmişti. Kur'ân ayetleri bu hususu açık bir şekilde ifade etmektedir: *“(Kâfir olarak ölüp) cehennem ehli oldukları onlara açıkça belli olduktan sonra, akraba dahi olsalar, (Allah'a) ortak koşanlar için af dilemek ne peygambere yaraşır ne de inananlara. İbrahim'in babası için af dilemesi, sadece ona verdiği sözden dolayı idi. Ne var ki, onun Allah'ın düşmanı olduğu kendisine belli olunca, ondan uzaklaştı. Şüphesiz ki İbrahim çok yumuşak huylu ve pek sabırlı idi.”* (Tevbe, 113-114)

O kadar ki hiçbir mümin İbrahim'in (a.s.) yapmış olduğu bu hareketi kendine örnek alıp kâfir olan yakını için istiğfarda bulunmamıştır. Zaten ayet-i kerime İbrahim'in (a.s.) bu fiilinin ne sebeple meydana geldiğini açıkça ifade etmiştir: *“İbrahim'in babası için af dilemesi, sadece ona verdiği sözden dolayı idi.”* Yani İbrahim (a.s.) verdiği söz sebebiyle babası için istiğfarda bulunmuştu. Verdiği söz de şu ayet-i kerimede geçmektedir: *“İbrahim: Selâm sana (esen kal) dedi, Rabbinden senin için mağfiret dileyeceğim. Çünkü O bana karşı çok lütfkârdır.”* (Meryem, 47)

Babasının asıl durumunu öğrendiğinde ondan berî olduğunu, son kertede ona ve kavmine düşman olduğunu açıklamıştır. Nitekim şu ayet-i kerime bu hakikati ifade etmektedir: *“Ne var ki, onun Allah'ın düşmanı olduğu kendisine belli olunca, ondan uzaklaştı. Şüphesiz ki İbrahim çok yumuşak huylu ve pek sabırlı idi.”*¹⁰⁶

d) Yusuf (a.s.)

Kur'ân-ı Kerim'de anlatılan Yusuf (a.s.) kıssası, onun kendisine isnat edilen günahlardan uzak olduğunu, masum ve münezze şahsiyetini gün gibi ortaya koyan sahneleri serdetmektedir. Yusuf, Allah'ın (Celle Celâluhû) lütfettiği güzellik, hilkatine yerleştiği letafet ve üstün özellikleri sebebiyle Mısır azizinin hanımını (Züleyha) cezp etmiştir. Buna rağmen kendisini elde etmek ve baştan çıkarmak için elinden geleni ardına koymayan Züleyha'ya karşı demir gibi katı, dağ gibi çetin olmuştur. Hiçbir türlü Züleyha'nın ve onunla elbirliği yapan diğer kadınların şiddetli kasırgalar gibi yıkıcı hileleri karşısında dize gelmemiştir. Kur'ân-ı Kerim bu hilelerden birini şöyle aktarmaktadır:

“Şehirdeki bazı kadınlar dediler ki: Azizin karısı, delikanlısının nefsinden murat almak istiyormuş; Yusuf'un sevdası onun

¹⁰⁶ Salâhu'l-Hâlidî, Mevakifu'l-Enbiyâ fi'l-Kur'ân 106.

kalbine işlemiş! Biz onu gerçekten açık bir sapıklık içinde görüyoruz. Kadın, onların dedikodusunu duyunca, onlara dâvetçi gönderdi; onlar için dayanacak yastıklar hazırladı. Onlardan her birine bir bıçak verdi. (Kadınlar meyveleri soyarken Yusuf'a): «Çık karşılarna!» dedi. Kadınlar onu görünce, onun büyüklüğünü anladılar. (Şaşkınlıklarından) ellerini kestiler ve dediler ki: Hâşâ Rabbimiz! Bu bir beşer değil... Bu ancak üstün bir melektir!" (Yusuf, 30-31)

Şuna da değinmek gerekir ki; ilmî mahareti olmayan bazı insanlar, tefsir kitaplarında zikredilmesi bile doğru olmayan yalan yanlış İsrailî rivayetlere kanmaktalar. Bu türlü iftiralara, sağlam ve güvenilir âlimler, Kur'ân naslarıyla çakıştığı, o temiz peygamberlerin masumiyetine halel getirdiği için dikkat çekmiştir.¹⁰⁷

Hatalı tefsir edilen ve ne peygamberlerin masumiyetiyle ne de ilgili diğer Kurân ayetleriyle örtüşmeyen ayet-i kerime şudur: "Andolsun ki, kadın ona meyletti. Eğer Rabbinin işaret ve ikazını görmeseydi o da kadına meyletmışti." (Yusuf 24) Bazıları ayette sözedilen meyli (hemm) Yusuf'un (a.s.) azizin karısının isteğine boyun eğmesi ve ona yakınlaşma gayreti şeklinde tefsir etmişlerdir. Ayetin diğer ifadesi olan burhanı (Allah'ın işaret ve ikazı) ise, babası Yakub'un (a.s.) Yusuf'a (a.s.) parmaklarını ısırır surette görünmesi, böylelikle Yusuf'un (a.s.) çirkin işi terkettiği şeklinde yorumlamışlardır. Bu hiçbir şekilde savunulamayacak batıl bir tevildir. Birçok müfessir, benzer İsrailî rivayetlere karşı uyarıda bulunmuş, bunları güvenilir ve gerçek haberler alıgilayıp kanmasınlar diye asılsız olduklarını Müslümanlara açıklamıştır.

Oysa ayet-i kerimenin ince basiretli ve geniş ilim sahibi kişilere gizli kalmaması gereken derin manası bulunmaktadır. Şöyle ki azizin karısının gösterdiği meyil (hemm) kötü

amaçlıdır. Fuhuş işleme maksadıyla Yusuf'u (a.s.) kendine davet etmektedir. Tam da bunun için kapıları kiliteyip onu evde alıkoyduktan sonra arzusunu göstermiştir. Allah Teâlâ şöyle anlatır: "Evinde bulunduğu kadın, onun nefsinden murat almak istedi, kapıları iyice kapattı ve «Haydi gel!» dedi. O da «(Hâşâ), Allah'a sığınırım! Zira kocanız benim velinimetimdir, bana güzel davrandı. Gerçek şu ki, zalimler iflah olmaz!» dedi." (Yusuf, 23)

Yusuf'un (a.s.) gösterdiği meyil (hemm) ise, ne kötü içerikli ne ihanet ve fuhuş niyeti taşıyan bir duygu değildir. Bazı cahillerin vehmettiği fuhuş işi ve kötülük maksadı aklından geçmemiştir. Onun meyil ve iradesi sadece düşmanı kendisinden defetmeye ve azizin karısının kendisine hazırladığı tuzağı boşa çıkarmaya dönüktür. Hareketlerinde ve sözlerindeki iffetli mukavemetten bunu anlayabiliriz: "Hâşâ, Allah'a sığınırım! Zira kocanız benim velinimetimdir, bana güzel davrandı." Dolayısıyla bazı müfessirlerin dediği gibi, ikisinin meyli farklıdır. Biri talepkâr, diğeri defedicidir.

Bazıları da ayeti şöyle yorumlar: Kadının meyli fiilî, Yusuf'un (a.s.) tabiidir. Yani kadın meylini uygulamaya koyarken peygamber kötülüğe bulaşmaktan uzak durmakla birlikte fitratında ve tabiatında bu meyli hissetmiştir. İnsan fiiliyata dökmedikçe nefsinin arzuladığı veya tabiatının meylettği şeyden sorumlu tutulamaz. Neseî buna uygun olarak kadının meylini "hayata geçirmek için gayret etti", Yusuf'un (a.s.) meylini ise "hayata geçirmeyi düşünmemekle birlikte tabiatı icabı meyletti" şeklinde tefsir etmiştir.

Bunun dışında bazı âlimler ayette takdim ve tehirin yapıldığını ve mananın gerçekte "Allah'ın burhanı, yani Yusuf'u koruması olmasaydı o da meylederdi. Fakat ilahî koruma ve ismet vasfı buna engel oldu" şeklinde olduğunu ileri sürmüşlerdir.¹⁰⁸

¹⁰⁷ En-Nubuvvetu ve'l-Enbiyâ 81.

¹⁰⁸ En-Nubuvvetu ve'l-Enbiyâ 84.

Yusuf'un (a.s.) masum olduğunun delilleri:

Peygamberliğin değerini, risâlet davasının önemini ve peygamberlerin sıfatlarını bilmeyen bazılarının Yusuf'a (a.s.) nispet ettiği sözkonusu korkunç ithama karşı üstün peygamberin temiz olduğunu ortaya koyan on delil bulunmaktadır.

Birincisi, Hz. Yusuf azizin karısının isteğine bütün katı ve kararlı tavriyle engel olmuştur: *"Hâşâ, Allah'a sığınırım! Zira kocanız benim velinimetimdir, bana güzel davrandı."*

İkincisi, Hz. Yusuf kadın tarafından kuşatılmasına, fuhşa zorlanmasına ve tehdit edilmesine rağmen kadından kaçmıştır. Eğer fuhşu isteseydi, kaçmaz, aksine daha da yakınlaşırdı: *"İkisi de kapıya doğru koşular. Kadın onun gömleğini arkadan yırttı. Kapının yanında onun kocasına rastladılar."* (Yusuf, 25)

Üçüncüsü, azizin karısının bazı akrabaları Hz. Yusuf'un suçsuz olduğuna şahitlik etmiştir. Şöyle ki Hz. Yusuf'un elbisesinin kontrol edilmesini istemişler, kadın kaçtığı halde Hz. Yusuf onu zorlamışsa elbisenin önden yırtılmış olacağını, yok eğer Hz. Yusuf kaçtığı halde kadın onun üzerine atılmışsa, elbisenin arkadan yırtık olacağını söylemişlerdir. Ayet bunu şöyle anlatır: *"Kadının akrabasından biri şöyle şahitlik etti: Eğer gömleği önden yırtılmışsa, kadın doğru söylemiştir, bu ise yalancılardanır. Eğer gömleği arkadan yırtılmışsa, kadın yalan söylemiştir. Bu ise doğru söyleyenlerdendir. Kocası, Yusuf'un gömleğinin arkadan yırtılmış olduğunu görünce, (kadına): «Şüphesiz, dedi; bu, sizin tuzağınızdır. Sizin tuzağınız gerçekten büyüktür."* (Yusuf, 26-28)

Dördüncüsü, Hz. Yusuf zindanı fuhşa üstün tutmuştur: *"(Yusuf:) Rabbim! Bana zindan, bunların benden istediklerinden daha iyidir! Eğer onların hilelerini benden çevirmezsen, onlara meyleder ve cahillerden olurum! dedi."* (Yusuf, 33) İşte bu Hz. Yusuf'un suçsuz olduğunu gösteren en büyük delillerden biridir. Bir insanın arzuladığı şeye karşılık zindanı tercih edeceği nasıl düşünülebilir?! Hz. Yusuf eğer kadının isteğine olumlu cevap

verseydi, kendisine yapılan suçlamadan dolayı yıllarca hapis yatmayacaktı. O halde Hz. Yusuf'un da kadını arzuladığı açık şekilde asılsızdır. Sözkonusu peygamberin tarihini okuyan ve Kurân'ın manasını anlayan her insafli kişi bunu idrak edecektir.¹⁰⁹

Beşincisi, ilgili surenin birçok yerinde Allah Azze ve Celle Hz. Yusuf'a övgüde bulunmuştur: *"Şüphesiz o ihlâslı kullarımızdandı."* (Yusuf, 24) *"(Yusuf) erginlik çağına erişince, ona (isabetle) hükmetme (yeteneği) ve ilim verdik. İşte güzel davrananları biz böyle mükâfatlandırırız. Evinde bulunduğu kadın, onun nefsinden murat almak istedi."* (Yusuf, 22-23) Bu ayetlerde Allah Teâlâ, Hz. Yusuf'un peygamberliğe seçtiği ve zatına tâat-u kullukla şereflendirdiği ihlâslı ve güzel davranış sahibi kullardan olduğunu haber vermiştir. Allah Tebâreke ve Teâlâ'nın ancak nefsinin her tür kötü niyet ve çirkin işten arındırarak ilahî kurbete ve kalp tezkiyesine erişmiş kişileri bu şekilde medh-u senâ edeceği aşikârdır.

Allah Rasûlü Efendimiz de (s.a.v.) Hz. Yusuf'un doğruluğuna, takvasına ve istikametine şahitlik ederek şöyle buyurmuştur: *"Kerim oğlu Kerim oğlu Kerim oğlu Kerim; İbrahimioğlu İshakoğlu Yakuboğlu Yusuf'tur."*¹¹⁰ Bu söz kişiye şeref ve fazilet olarak yeterlidir.

Altıncısı, azizin karısının şehirden bir grup kadının önünde Hz. Yusuf'un masumiyet ve iffetini itiraf edişidir. Allah Teâlâ şöyle buyurur: *"Kadın, onların dedikodusunu duyunca, onlara dâvetçi gönderdi; onlar için dayanacak yastıklar hazırladı. Onlardan herbirine bir bıçak verdi. (Kadınlar meyveleri soyarken Yusuf'a): «Çık karşılarna!» dedi. Kadınlar onu görünce, onun büyüklüğünü anladılar. (Şaşkınlıklarından) ellerini kestiler ve dediler ki: Hâşâ Rabbimiz! Bu bir beşer değil... Bu ancak üstün*

¹⁰⁹ en-Nubuvvetu ve'l-Enbiyâ 85.

¹¹⁰ Buhârî, rakam: 3382

bir melektir! Kadın dedi ki: İşte hakkında beni kınadığınız şahıs budur. Ben onun nefsinden murat almak istedim. Fakat o, (bundan) şiddetle sakındı.” (Yusuf, 31-32)

Bunlar, açık şekilde Hz. Yusuf’un iffetine ve suçsuzluğuna dair azizin karısının şahitliğidir. Ki o, kocasının önünde Hz. Yusuf’u fuhşa kalkışmayla itham etmiştir. Ayetin aslındaki “ista’same” kelimesi, şiddetle sakınmayı ve olanca gayretle korunmayı ifade eder. Hz. Yusuf sahip olduğu masumiyeti sanki daha da artırmaya gayret etmektedir. Bu da bazıların meyil (hemm) ve burhana getirdiği yorumdan Hz. Yusuf’un ne kadar uzak olduğunu açıklamaktadır.

Yedincisi, bütün şahitlerin huzurunda açık deliller ve kesin kanıtlarla birlikte Hz. Yusuf’un temize çıkmasıdır. Buna rağmen aziz, insanları inandırmak ve karısının suçunu örtmek için Hz. Yusuf’u hapsedme yoluna gitmiştir. Allah Teâlâ şöyle buyurur: “*Sonunda (aziz ve arkadaşları) kesin delilleri görmelelerine rağmen (halkın dedikodusunu kesmek için yine de) onu bir zamana kadar mutlaka zindana atmaları kendilerine uygun göründü.*” (Yusuf, 35)

Sekizincisi, Hz. Yusuf’un kadınların tuzak ve hilelerini boşa çıkarması için ettiği duayı Allah’ın kabul etmesidir. Eğer Hz. Yusuf’un kadının fuhuş talebinde gönlü olsaydı, böylesi bir dua kesinlikle etmezdi. Bununla alakalı Rabbimiz Sübhânehû şöyle buyurur: “*Rabbi onun duasını kabul etti ve hilelerini ondan uzaklaştırdı. Çünkü O çok iyi işiten, pekiyi bilendir.*” (Yusuf, 34)

Dokuzuncusu, suçsuz olduğunu bütün insanlar anlayıncaya kadar Hz. Yusuf’un hapistan çıkmayı istememesidir. Bu durum, son derece temiz ve iffetli olduğunu gösterir. Böyle olmasaydı, yedi veya dokuz yıl nice eziyetlerle karşılaştığı hapis hayatına devam etmeyi tercih etmezdi. Bu nedenle herkes atılan sözkonusu çirkin iftiradan uzak olduğunu anlayana kadar hapistan çıkmayı kabul etmedi: “*Kral dedi ki: «Onu bana getirin!» Elçi,*

Yusuf’a geldiği zaman, (Yusuf) dedi ki: «Efendine dön de ona: Ellerini kesen o kadınların zoru neydi? diye sor. Şüphesiz benim Rabbim onların hilesini çok iyi bilir.» (Yusuf, 50)

Onuncusu, son olarak iftirayı atan kadınla birlikte diğer kadınların açık itiraflarıdır. Bu Hz. Yusuf’un atılan lekeden suzsuz ve temiz olduğu konusunda en ufak bir şüphe bırakmamaktadır. Kadınların itirafı, kralın kendilerini toplayıp Hz. Yusuf’la alakalı soru sorması ve onların da açık ve kesin biçimde cevaplamaları şeklinde olmuştur: “*(Kral kadınlara) dedi ki: Yusuf’un nefsinden murat almak istediğiniz zaman durumunuz neydi? Kadınlar, Hâşâ! Allah için, biz ondan hiçbir kötülük görmedik, dediler. Azizin karısı da dedi ki: Şimdi gerçek ortaya çıktı. Ben onun nefsinden murat almak istemiştim. Şüphesiz ki o doğru söyleyenlerdendir. (Yusuf dedi ki): Bu, azizin yokluğunda ona hainlik etmediğimi ve Allah’ın hainlerin hilesini başarıya ulaştırmayacağını (herkesin) bilmesi içindir.*” (Yusuf, 51-52)

e) Yunus (a.s.)

Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: “*Zünnûn’u da (Yunus’u da zikret). O öfkeli bir halde geçip gitmişti; bizim kendisini asla sıkıştırmayacağımızı zannetmişti. Nihayet karanlıklar içinde: Senden başka hiçbir ilah yoktur. Seni tenzih ederim. Gerçekten ben zalimlerden oldum diye niyaz etti. Bunun üzerine onun duasını kabul ettik ve onu kederden kurtardık. İşte biz müminleri böyle kurtarıyoruz.*” (Enbiyâ, 87-88)

Yunus (a.s.) “Zünnûn” diye isimlendirilmiştir. “*Sen Rabbinin hükmünü sabırla bekle. Balık sahibi (Yunus) gibi olma.*” (Kalem 48) ayetinde olduğu gibi aynı şekilde “Balık sahibi” diye de adlandırılmıştır. Bunun sebebi, bir süre balığın karnında yaşaması ve Allah’ın izniyle orada sağ kalmasıdır. Dikkate değer nokta, Kur’ân’ın bu hadiseyi Yunus ve balık arasındaki bir dostluk olarak ele almasıdır. Sanki balık Yunus’u (a.s.) yuttuğunda ona dost

ve yardımcı olmuştur. Diğer balık ve deniz canlılarının yemesinden korktuğu için ona olan sevgi ve şefkatinden yutmuştur. Böylelikle yeme değil, koruma hedefiyle onu yutarak diğerlerinden kurtarmıştır. Aralarındaki dostluk böyle başlamıştır.¹¹¹

Allah Celle Celâlühû bize Yunus'un (a.s.) kızgın şekilde kavminden ayrıldığını haber verir. "*Hani Zünnûn öfkeli şekilde gittiğinde...*" Ayetteki "Mugâdîb" kelimesi ism-i faildir. Mazi fiili "Gâdabe" rubâisidir. Bu fiildeki elif, mufâale babının elifi olarak ortaklık anlamını ifade eder. Ortaklık sözkonusu olduğuna göre, öfkenin iki taraflı olduğunu anlıyoruz: Birinci taraf Yunus (a.s.). Peki ya ikinci taraf? İsrâiliyât ravileri, ikinci tarafın Allah Sübhanehû olduğunu ileri sürerler. Yani Yunus (a.s.) Rabbine kızarak kavminin yanından ayrılmıştır. İsrâiliyât rivayetleri der ki: Üç gün içinde kavmine azap gelmediği ve böylelikle onlara karşı yalancı çıktığı için Yunus Rabbine kızmıştır. Rabbi de kendinden izinsiz kavmini terkettiği için Yunus'a kızmıştır. Hâlbuki normal salih bir Müslümandan bile beklenmeyecek böylesi bir davranış, nasıl değerli bir peygamberden vuku bulabilir?

Doğrusu, kızışmanın Yunus (a.s.) ve kâfir kavmi arasında yaşandığıdır. Onun kavmine kızması, davetini reddedip küfürde ısrar etmeleri sebebiyle, onların kızgınlığı ise üç gün sonunda başlarına gelecek bir azapla kendilerini korkutmasındandır.¹¹² Öfke durumu kavmiyle arasında yaşanmış, ilahî kınama ise sabretmemesi ve Allah'tan (Celle Celâlühû) izinsiz onlarından yanından ayrılması üzerine gelmiştir. Bu nedenle Allah Teâlâ, Rasûl-i Ekrem'e müşriklerin yalanlamasına karşı sabırlı davranmasını; tıpkı Yunus'un (a.s.) kavmiyle olduğu gibi dar gönlü ve kıt tahammüllü hareket etmemesini emretmiştir.

Allah Azze ve Celle onu şöyle anlatır: "*Sen Rabbinin hükmünü sabırla bekle. Balık sahibi (Yunus) gibi olma. Hani o, dertli*

dertli Rabbine niyaz etmişti. Şayet Rabbinden ona bir nimet yetişmemiş olsaydı o, mutlaka, kınanacak bir halde ıssız bir diyara atılacaktı. Fakat ardından, Rabbi onu seçti (vahiy verdi) ve onu sâlihlerden kıldı." (Kalem, 48-50) Ayetteki "*mutlaka, kınanacak bir halde ıssız bir diyara atılacaktı*" kısmı "Levlâ" takısının cevabıdır. Malum olduğu üzere, Arap dilinde levla, şartın tahakkuku halinde cevabın imkânsızlığını ifade eden bir harftir.

Buna göre ayetin manası şudur: Şayet Allah duasına icabet edip özrünü kabul etmeseydi, kesinlikle balığın karnından "arâ" yani boşluğa "kınanacak halde"; zellesi sebebiyle azarlanmış şekilde atılacaktı. Fakat Rabbi ona acıdı ve kınanmamış halde sahile bırakıldı.¹¹³

Allah Teâlâ'nın "*bizim kendisini asla sıkıştırmayacağımızı zannetmişti.*" sözünün izahı ise, Yunus'un (a.s.) azabı bekleyen kavim arasında Allah'ın onu bırakmayacağını, aksine davette bulunacağı başka bir topluluğa göndereceğini sanmasıdır. O halde burada daraltma, sıkıştırma manası kastedilmektedir. Kudret kelimesinin bu anlama geldiği şu ayette görülür: "*Dokumasını ölçülü yap.*" (Sebe 11) Yani delikleri perçin boyuna orantılı şekilde sıkılaştır zırhları.

İbni Abbas (r.a.) şöyle anlatır: Bir keresinde Muaviye bin Ebü Süfyan bana adam göndererek "Kur'ân'ın dalgaları beni çarptı" dedi. "Hangisi?" diye sordum. "Şu ayet dedi: "*Bizim kendisine asla güç yetiremeyeceğimizi sanmıştı.*" Kullardan biri nasıl Allah'ın kendisine gücü yetmeyeceğini zanneder? Nerde kaldı bir peygamber böyle düşünsün!" Ona dedim ki: "Hayır, burada kastedilen güç ve kudret değil, daraltma manasında takdirdir. Şu ayet buna örnektir: "*Ona rızkını takdir ettiğinde*" yani daralttığında."¹¹⁴

Yunus'un (a.s.) yaptığı ideal olan değildir. Allah'ın kınamasını hakeden bir harekette bulunmuştur. Bu nedenle Allah Teâlâ

¹¹¹ Mevakîfü'l-Enbiyâ fi'l-Kur'ân 349.

¹¹² Mevakîfü'l-Enbiyâ fi'l-Kur'ân 350.

¹¹³ en-Nubuvvetü ve'l-Enbiyâ 91.

¹¹⁴ Mevakîfü'l-Enbiyâ fi'l-Kur'ân 351, 352.

şöyle buyurmuştur: “Yunus kendini kınayıp dururken onu bir balık yuttu.” (Saffat, 142)

Kınama ve cezalandırma arasındaki fark:

Cezalandırma, ya bir vacibin terki ya da haramın işlenmesi şeklinde düşülen bir günah üzerine, kınama ise temelde yapılabileceği halde yapılmaması daha doğru olan şeye adım atılması üzerine olur. Allah, yapılmaması daha uygun olan bir şeyi yapması dolayısıyla Yunus’u (a.s.) kınamış ve sözkonusu büyük çileyi çekmesini takdir etmiştir.

Buradaki ilk çile, Allah’ın onu uğrattığı bir derttir. Dertler her zaman günahlar sonucu olmaz. Bazen derde düşenin Allah katındaki derecesini yükseltme amacına dönük olabilir ki peygamberlerin dertleri bu kabildendir. Aynı zamanda Yunus’un (a.s.) çektiği çile, kendinden sonraki müminlere ibretlik bir ders olmuş ve Allah Celle Celâlühû Kurân’da bunu bize bildirmiştir. Ta ki üzerine dikkatle eğilelim, vaaz-u ibret alalım. Aki-de, iman, çile, sıkıntı ve musibetler anında Allah’a yönelip sığınma noktasında dersler çıkaralım.¹¹⁵

Yunus’un (a.s.) kendini zalimlikle vasıflandırması:

Yunus (a.s.) kendini karanlıklar içinde bulunca zikir ve tesbihle, dua edip yakararak Allah’a yöneldi. Tesbih ve duası kurtuluş sebebi oldu. Allah Teâlâ şöyle buyurur: “Eğer Allah’ı tesbih edenlerden olmasaydı, tekrar dirilecekleri güne kadar onun karnında kalırdı.” (Saffat, 143-144)

Yani kurtuluşunun sebebi, balık karnında Allah’ı tesbih etmesiydi. Eğer Allah’ı teşbih etmeseydi, balık onu midesinde sindirip kendi için bir besine dönüştürecekti. Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: “Zünnûn’u da (Yunus’u da zikret). O öfkeli bir halde

¹¹⁵ Mevâkıfû’l-Enbiyâ 355.

geçip gitmişti; bizim kendisini asla sıkıştırmayacağımızı zannetmişti. Nihayet karanlıklar içinde: Senden başka hiçbir ilah yoktur. Seni tenzih ederim. Gerçekten ben zalimlerden oldum diye niyaz etti. Bunun üzerine onun duasını kabul ettik ve onu kederden kurtardık. İşte biz müminleri böyle kurtarıyoruz.” (Enbiyâ, 87-88)

Yunus’un (a.s.) kendisini “gerçekten ben zalimlerden oldum” diyerek zulümle vasıflamasının anlamı şudur: Balığın karnında iken Allah’ın kendisini yönlendirmesinden evvel acele ederek kavminden ayrıldığını idrak etmiştir. Allah da kendisini bu sebeple kınamış ve sözkonusu sıkıntıya düşürmeyi, bu çileyle onu imtihan etmeyi takdir buyurmuştur. Tam da bunu anladığı sırada yaptığı işte ve kavminden ayrılma konusunda zalim olduğu diline vurmuş, bunun üzerine zulmünü affetmesini Allah’tan niyaz etmiştir. Bu durum, Allah hakkında eksikliğini farketmesi, Allah’tan hayâ ederek darlık ve kederini gidermesi için O’ndan talepte bulunması kabilindedir. Kendisinin bu itirafı, Allah’ı zikir ve ona tevessül etmesi anlamına gelmektedir.¹¹⁶

Dokuzuncu Konu:

Peygamberimizin (s.a.v.) Günahdan Masum Oluşu

Kurân ve sünnet nasları, Peygamberimiz Muhammed’in (s.a.v.) Allah’ın şeriatını insanlara tebliğ noktasında günahsız olduğunu göstermektedir. Peygamberin masumiyeti, bela ve imtihanı sağlamak için seçim hakkı bulunmakla beraber, bir peygamberi hayır yapmaya yöneltip şerden geri bırakan ilahi bir lütuf olarak bilinir.¹¹⁷

1. Kurân-ı Kerim’den deliller

a- “O (Muhammed) arzusuna göre konuşmaz. O (bildirdikleri) vahyedilenden başkası değildir.” (Necm, 3-4)

¹¹⁶ Mevâkıfû’l-Enbiyâ 356, 357.

¹¹⁷ Nesîmü’r-Riyâz fi Şerhi’s-Şifâ li’l Kâdı İyâz, el-Hafâcî 4/39.

Bu ayet, Peygamberimizin (s.a.v.) her tür kişisel ihtiras ve gayeden masum olduğunu gösteren açık nastır. O, Rabbinden vahyedilen dışında bir şey konuşmaz, kendisine emredilen dışından bir şey söylemez. Bunları insanlara hiçbir eksiltme ve ekleme olmadan tam bir şekilde aktarır. Söz konusu ayet, nebi si ve rasûlü Muhammed'in (s.a.v.) Allah'ın şeriatından insanlara tebliğ ettiği her şeyde tertemiz olduğunun Allah tarafından belgesidir.¹¹⁸

b- *“Eğer (Peygamber) bize atfen bazı sözler uydurmuş olsaydı, Elbette onu kısıvrak yakalardık. Sonra onun can damarını koparırdık (onu yaşatmazdık). Hiçbiriniz buna mâni de olamazdınız.”* (Hakka, 44-47)

Yukarıdaki ayetler, Allah'ın kendisi hakkında yalan uydurmayı desteklemeyeceğini, aksine yalanını ortaya çıkarıp ondan intikam alacağını belirtmektedir. Eğer Muhammed (s.a.v.) -hâşâ- kâfirlerin *“yoksa onun Allah'a yalan uydurduğunu mu söylüyorlar?”* (Şura, 24) ayetinde iddia ettikleri gibi, bu türden biri olsaydı, Allah kesinlikle önceki ayetlerde bahsettiği azabı ona indirirdi. Allah Rasûlü bu tür bir olaya yeltenmediği için de Allah ne kendisini helak etmiş ne de azap etmiştir. O bu açıdan baktığımız zaman Allah'ın demediği bir şeyi ona isnad etmemiş, kendinden uydurduğunu O'na iftira atmamıştır. Böylelikle Rabbi Azze ve Celle'den her tebliğ ettiği hususta onun günahsız olduğu sabit olmaktadır.¹¹⁹

İbni Kesîr bu ayetleri tefsir ettikten sonra şöyle der: Bunun manası, peygamberin işine ehil ve sadık olduğudur. Çünkü Allah Azze ve Celle, kendisinden tebliğ ettikleri noktasında onu doğrulamakta, göz alıcı mucize ve kesin delillerle onu desteklemektedir.¹²⁰

¹¹⁸ Hukûku'n-Nebîy alâ Ümmetih 1/130.

¹¹⁹ Hukûku'n-Nebîy alâ Ümmetih 1/131.

¹²⁰ Tefsîru İbni Kesîr 4/417.

c- *“Müşrikler, sana vahyettiğimizden başka bir şeyi yalan yere bize isnat etmen için seni, nerdeyse, sana vahyettiğimizden saptıracaklar ve ancak o takdirde seni candan dost kabul edeceklerdi. Eğer seni sebatkâr kılmaysaydık, gerçekten, nerdeyse onlara birazcık meyledecektin. O zaman, hiç şüphesiz sana hayatın ve ölümün sıkıntılarını kat kat tattırırdık; sonra bize karşı kendin için bir yardımcı da bulamazdın.”* (İsra, 73-75)

Allah Teâlâ bu ayetlerle Rasûlü'nü (s.a.v.) desteklediğini, kötülerin şerrinden ve isyankârların hilesinden kendisini selamete çıkardığını, onun işini ve yardımını kendisinin üstlendiğini; yarattıklarından kimseye onu emanet etmeyeceğini, aksine destekçisinin, himayecisinin ve galibiyete taşıyıcısının, getirdiği dini doğu ve batıdaki düşman ve muhaliflerine baskın kılanın bizzat kendisi olacağını haber vermektedir.¹²¹

2. Sünnet-i Nebvî'den Deliller

a- Talha bin Ubeydullah'ın (r.a.) hadisi: Bu hadiste şu ifade yer alır: *“Fakat size Allah'tan bir şey söylediğim zaman bunu dikkate alın. Zira ben kesinlikle Allah hakkında yalan uydurmam.”*¹²²

b- Abdullah bin Amr'ın (r.a.) hadisi: Kendisi şunu aktarmıştır: *“Ben ezberlemek amacıyla Rasûlüllah'tan (s.a.v.) duyduğum her şeyi yazıyordum. Kureyşliler beni bu işten sakındırarak şöyle dediler: “Allah Rasûlü'nden duyduğum her şeyi yazıyorsun. Oysa Allah Rasûlü de öfkeli ve sevinçli halinde konuşan bir insan.” Bunun üzerine yazmaktan vazgeçtim ve durumu Allah Rasûlü'ne anlattım. Bana şöyle dedi: “Yaz. Canım elinde olana yemin ederim ki benden doğrudan başkası çıkmaz.”*¹²³

¹²¹ Tefsîru İbni Kesîr 3/53.

¹²² Müslim, Kitâbü'l-fedâil 7/95.

¹²³ Müsned-i Ahmed 2/162,192. Müsterek-i Hâkim 1/104,105. Zehebî de hadisi sahih kabul ederek Hâkim'i onaylamıştır.

c- Ebu Hureyre'nin (r.a.) rivayetine göre, Efendimiz (s.a.v.) şöyle demiştir: "Ben sadece doğruyu söylerim." Bunun üzerine ashaptan kiminin "zaman zaman bizimle şakalaşıyorsun ey Allah'ın Rasülü" demesine şöyle karşılık vermiştir: "Ben sadece doğruyu söylerim."¹²⁴

3. Efendimizin peygamber olmadan önceki masumiyeti

Efendimizin (s.a.v.) doğumundan itibaren inkâr ve şirkten masum olduğu naslarla sabit bir husustur. Putlara secde etmek ve selam vermek gibi kavminin yapageldiği şirk simgelerinden hiçbiri kendisinden sadır olmamıştır. Allah onu zâtını bilecek ve yalnızca kendisine yönelecek şekilde yaratmıştır ki zaten hayat hikâyesinden bu bilinmektedir. Aşağıda bunu destekleyen naslara yer verilmiştir:

Enes bin Malik'in (r.a.) anlattığına göre, Allah Rasûlü'ne (s.a.v.) çocukluğunda oyun oynarken Cebrail (a.s.) gelmiş, yere yatırıp göğsünü yararak kalbini çıkarmış, içinden bir parça kan pıhtısı alarak "işte bu şeytanın sendeki payıdır" demiştir. Ardından onu altın tas içinde zezem suyuyla yıkadıktan sonra kök dokusuyla birleştirerek eski yerine koymuştur. Olayı gören çocuklar koşarak Peygamberimizin sütannesine gelmişler ve "Muhammed öldürüldü" demişlerdir. Ardından rengi atmış halde onu bulmuşlardır. Enes der ki: "Sözkonusu dikiş izini göğsünde görürdüm."¹²⁵

Bu hadis, şeytanın Efendimizdeki (s.a.v.) payını Cebrail'in (a.s.) çıkarıp kalbini temizlediğinin açık ifadesidir. Böylelikle kendisine ulaşma yolu bulamayan şeytan, onu ayartmaya güç yetiremeyecektir. Bu da Efendimizin küçüklüğünden itibaren şirkten uzak olduğunun delilidir.¹²⁶ Buna benzer pek çok nas

¹²⁴ Müsned 2/240,260. Sünen-i Tirmizi 1990; hadis hasen-sahihtir.

¹²⁵ Müslim, Kitâbü'l-İmân 1/101,102

¹²⁶ Hukûku'n-Nebî Alâ Ümmetih 1/134

vardır. Hafız Ebu Nuaym el-İsfehânî gibi peygamberliğin delilleri (delâilü'n-nübüvve) konusunda eser kaleme alanlar bunları toplamışlardır. Kendisi Delâilü'n-Nübüvve kitabında "Allah Teâlâ'nın sadece Peygamberimizi masum kılması ve onu cahiliye inançlarından koruması" başlığıyla müstakil bir konu açmıştır. Bu başlık altında konuyla alakalı çeşitli hadis ve delilleri paylaşmıştır.¹²⁷

Beyhakî de Delâilü'n-Nübüvve kitabında aynı yolu takip etmiş, konuya "Allah Teâlâ'nın Rasûlü'nü gençliğinden peygamberlik devrine kadar cahiliye pisliklerinden ve peygamberliğine leke getirecek şeylerden koruması hakkında bize ulaşan deliller" başlığını vermiştir.¹²⁸ Daha sonra Suyutî de ikisini el-Hasâisü'l Kübrâ kitabında örnek almış ve "Peygamberimizin (s.a.v.) gençliğinde cahiliye adetlerinden Allah (celle celâlihû) tarafından korunması şeklindeki imtiyazı" başlığını kullanmıştır.¹²⁹

4. Peygamberimizin peygamberlik öncesi iman etmediği yönündeki kuruntunun giderilmesi

Allah Rasûlü'nün (s.a.v.) peygamberlik öncesi döneminde küfür ve sapkınlık üzere olduğu kuruntusunu doğuran bazı naslar bulunmaktadır. Bunlardan birkaçını ele alalım.

a- Allah Teâlâ'nın şu ayeti: "İşte böylece sana da emrimizle Kur'an'ı vahyettik. Sen, kitap nedir, iman nedir bilmezdin." (Şura, 52) Bazıları bu ayetin, Efendimizin (s.a.v.) peygamberlik öncesinde mümin olmadığı anlamında, imanı bütünüyle bildiğini reddeden bir ayet olduğunu zanneder.

Buna verilecek cevap sözkonusu anlayışın hatalı olduğudur. Çünkü "imanı da bilmezdin" kısmındaki iman kelimesi, ism-i

¹²⁷ Delâilü'n-Nübüvve, İsfehânî 143-147

¹²⁸ Delâilü'n-Nübüvve, Beyhakî 2/30-42

¹²⁹ el-Hasâisü'l Kübrâ, Suyutî 1/148,152

meful anlamında bir mastardır. Buna göre ayette anlatılmak istenen, imanın gereği olan ve gerek ilmî gerekse amelî bakımdan yükümlü tutulduğu şerî hükümleri ve farzları bilmediğidir. Öyleyse ayette yok olduğu söylenen icmalî değil, tafsilî imandır. Yoksa Nebi (a.s.) kendisine vahiy inmeden önce de şirkten ve putlara ibadetten nefret eden ve sadece Allah'a yönelen biriydi. Vahiyden evvel bilemeyeceği şerî hükümler ve farzlar kendisine indirilince bunlara iman edip hayatına tatbik etti. İlgili yerde tefsir âlimlerinin belirttiği üzere, ayetin sahih manası işte budur.¹³⁰

Konuyla ilgili İbni Kesîr şöyle der: "Kitap nedir, iman nedir sen bilmezdin." Yani Kurân'da sana anlatılan detayda iman nedir bilmezdin.¹³¹

Şevkanî şöyle der: Buradaki imanın manası, Peygamberimizin (s.a.v.) hükümlerin detaylarını bilmemesi ve onların hususiyetlerine vakıf olamamasıdır. Bu hükümlerin başı ve özünü teşkil etmesinden dolayı iman kelimesi seçilmiştir.¹³²

b- Şu ayet de bu tür naslar arasında yer alır: "*Seni şaşırması bulup da yol göstermedi mi?*" (Duha, 7) Kimileri ayetin peygamberlik öncesinde Peygamberimizin (s.a.v.) şaşkınlık (sapıklık) içinde oluşunu anlattığını zanneder. Bu anlayış, az önceki nasların ve Peygamberimizin (s.a.v.) dünyaya gelişinden vahiy anına kadar putlara ibadetten, günah ve isyan ehlinin pisliklerinden masum olduğunu anlatan diğer delillerin gösterdiği üzere asılsızdır.

Mezkûr anlayışın batıl olduğunu Kurtubî ayeti tefsir ederken şöyle dile getirir: Şirk ondan beklenmeyen bir şeydir.

Ayetin sahih anlamı noktasında âlimler çeşitli yorumlar getirmişlerdir. Hepsinin ortak noktası, Peygamberimizin (s.a.v.)

¹³⁰ Hukûku'n-Nebiy Alâ Ümmetih 1/140

¹³¹ Tefsîru İbni Kesîr 4/122

¹³² Fethu'l-Kadîr 4/530

peygamberlik öncesi kendisine nisbet edilen her tür şirk ve küfürden arındırılmış olduğudur. Aşağıda ayetin doğru yorumlarından bazılarını görelim:

- "*Rabbim, ne yanılır ne de unuttur.*" (Taha, 52) ayetinde olduğu gibi buradaki dalâlet, gaflet (yanılmak, habersiz olmak) anlamındadır. Şu ayet de bu manayı desteklemektedir: "*Gerçek şu ki, sen bundan önce (bu haberleri) elbette bilmeyenlerden idin.*" (Yusuf, 3) Bu yoruma göre sözkonusu ayetin manası şudur: "O seni senin için murad ettiği peygamberlik görevinden habersiz buldu."¹³³

- Bazıları da "dâllen" (şaşırmış) kelimesini ayet içinde şöyle anlamlandırır: "Sen Kur'an nedir, hükümler nedir bilmezdin. Kur'an'a ve İslam'ın hükümlerine Allah seni erıştirdi." Bu, şu ayetin manasıyla örtüşmektedir: "Kitap nedir, iman nedir bilmezdin." Mevzubahis tefsire göre, ayetin manası "Allah seni, sana vahyedeceği şeriattan habersiz buldu. Vahiyden evvel onu bilmiyordun, lakin O seni buna ulaştırdı." şeklindedir.¹³⁴

- Yine bazıları ayetin manasının "seni sapıtmış bir kavim içinde buldu ve seninle onlara hidayet verdi" minvalinde olduğunu kaydeder.¹³⁵

Âlimler ayete kimi manevî kimi hissî yönden yaklaşan farklı manalar vermişlerdir. Sonuçta hepsi güzeldir.¹³⁶

c- Şu ayet de konumuzu ilgilendiren naslara dahildir: "*(Ey Muhammed!) Biz, sana bu Kur'an'ı vahyetmekle geçmiş milletlerin haberlerini sana en güzel bir şekilde anlatıyoruz. Gerçek şu ki, sen bundan önce (bu haberleri) elbette bilmeyenlerden (gafillerden) idin.*" (Yusuf, 3)

¹³³ Tefsîru'l-Kurtubî 20/96; Fethu'l-Kadîr 5/458

¹³⁴ Tefsîru'l-Kurtubî 20/96,97

¹³⁵ Fethu'l-Kadîr 5/458; Tefsîru'l-Kurtubî 20/97

¹³⁶ Tefsîru'l-Kurtubî 20/97; Hukûku'n-Nebiy Alâ Ümmetih 1/142. (Ufak değişiklikle.)

Buradaki “gaflet”ten kastedilen şirk ve haddi aşma değil, Yusuf’un (a.s.) baba ve kardeşleriyle yaşadığı hadiseden habersizliktir. Ayetin sonraki akışı da bunu gösterir. Tefsir âlimlerinin ilgili yerde¹³⁷ belirttiği üzere, bu ve benzeri kıssalar, ancak vahiy aracılığıyla bilineceği için sözkonusu bilgisizlik Peygamberimiz (s.a.v.) hakkında bir noksanlık sebebi olamaz. Şevkanî şunu söyler: “Buradaki mana, sana vahyedişimizden evvel bu kıssadan habersizlendendin, şeklindedir.”¹³⁸

5. Vahiy ve tebliğ dışında peygamberimizin yalandan masum oluşu

Efendimizin (s.a.v.) peygamberlik öncesi ve sonrası hayatından biliyoruz ki o doğruluk, güvenilirlik, iyilik, akrabayı gözetme ve cömertlik gibi Allah vergisi güzel ahlaki davranışlara doğduğu andan itibaren sahipti. Ona yakışan budur zaten. Allah, peygamberlik görevini ifa etmek ve onu bütün insanlara ulaştırmaktan ibaret olan büyük emaneti üstlenmesi için onu seçmişti. Sözkonusu büyük davaya hazırlanması kaçınılmaz bir durumdur. Bu nedenle Allah kendisini her tür üstün ahlaki meziyet üzere yaratmıştır. Allah bütün iyi ve güzel davranışları onda toplamıştır. Kavmi arasında her daim güvenilir (el-emîn) bir kimse olarak çağrılmıştır. Onun peygamberlikten önce doğruluk sahibi olduğunun bazı delilleri şunlardır:

a) Hatice binti Huveylid’in (r.anha) sözü

Peygamberimiz (s.a.v.) Hira mağarasında Cebrail’le (a.s.) karşılaştıktan sonra korkar bir halde yanına gelip “kendim için korkuyorum” dediğinde Hz. Hatice şöyle yanıt vermiştir: “Hayır! Sevin buna! Allah’a yemin olsun ki Allah asla seni yüzüstü

¹³⁷ Hukûku’n-Nebiy Alâ Ümmetih 1/142

¹³⁸ Fethu’l-Kadir 3/4

bırakmaz. Allah’a yemin olsun ki sen akrabanı gözetir, doğruyu söyler, güçsüzlerin yükünü yüklenir, yoksulun kazanmasını sağlar, misafiri ağırlar, haktan gelen musibetlere karşı insanlara yardım edersin.”¹³⁹

b. Onun doğruluğuna dair Kureyş’in görüş birliği

Bu hadise, açık davet emri üzerine Kureyş’i topladığı sırada gerçekleşmiştir. İbni Abbas (r.a.) şöyle der: “(Önce) en yakın akrabaları uyar.” (Şuara, 214) ayeti indiğinde Peygamberimiz (s.a.v.) Safa tepesine çıkıp Kureyş boylarına hitaben “ey Fihroğulları, ey Adiyogulları!” diye seslendi. Sonunda toplandılar. Olay yerine gelmeye imkânı olmayan bile, ne olduğunu öğrenmesi için adamını gönderdi. Ebu Leheb ve diğer Kureyş büyükleri gelince Peygamberimiz “Şu vadide düşman atlılarının bulunduğunu ve size baskın yapacaklarını haber versem bana inanır mısınız?” dedi. Buna karşılık “senden doğru sözden başka bir şey duymadık” dediler. O zaman buyurdu ki; “öyleyse şiddetli bir azap öncesinde ben sizin için bir uyarıcıyım.”¹⁴⁰

Bu hadiste bizim için delil olan kısım, “senden doğru sözden başka bir şey duymadık” ifadesidir. Nebi aleyhisselam, peygamberlik görevini haber verdiğinde onu yalanlayacaklarını bildiği için öncesinde doğru sözlülüğüne ve yalancı olmadığına dair onlardan bu şahitliği sağlamıştır.¹⁴¹

c. Kureyş’ten hiç kimsenin peygamberlik meselesi dışında Peygamberimizi (s.a.v.) yalanlamaya cüret edemeyişi

Ebu Cehil bir defasında Efendimize “Biz seni değil, getirdiğin şeyi yalanlıyoruz.” demiş, bunun üzerine şu ayeti kerime

¹³⁹ Buhârî, Kitâbü’t-tefsir 4953. Fethu’l-Bârî, 8/715

¹⁴⁰ Buhârî 4770, Fethu’l-Bârî.

¹⁴¹ Hukûku’n-Nebiy Alâ Ümmetih, 1/148

nazil olmuştur: “Aslında onlar seni yalanlamıyorlar, fakat o zalimler açkça Allah’ın ayetlerini inkâr ediyorlar.” (En’am, 33)

Aynı şekilde Ahnes bin Şureyk, Bedir günü Ebu Cehil’le başbaşa kaldıklarında “Ey Ebu Hakem! Muhammed’in doğru mu yoksa yalancı olduğunu söyle bana. Zira burada ikimizden başka sözümüzü duyacak kimse yok” demiş, Ebu Cehil buna karşılık şunu söylemiştir: “Yazık sana! Vallahi Muhammed kesinlikle doğru sözlüdür. Muhammed asla yalan söylememiştir. Fakat eğer Kusayoğulları sancağın, hacılara su sağlama ve onları ağırlama imtiyazlarının yanında şimdi de peygamberliği elde ederlerse geride kalan Kureyşliler’e başka ne kalır ki?”¹⁴²

Bunlar, peygamberlikten önceki dönemde Efendimizin (s.a.v.) doğru sözlü ve yalandan masum olduğunu gösteren delillerin bir kısmıdır. Peygamberliğinden sonraki dönem de böyledir. Peygamberimiz Hz. Muhammed’in hayatı ve kişisel özellikleri bütün tafsilatıyla bize ulaşmış ve söylediği en ufak bir yalana rastlanmamıştır. Eğer böyle bir şey sözkonusu olsaydı kuşkusuz bize ulaşırdı.¹⁴³

6. Peygamberimizin dünyevî meselelerde hata yapması

Dünyevî işlerde Peygamberimizin (s.a.v.) hata yapabileceğine gelirsek, Râfi’ bin Hudeyc’in (r.a.) hadisi konunun delilleri arasındadır. Kendisi şöyle der: “Allah Rasûlü (a.s.) Medine’ye geldiğinde Medineliler hurmayı aşılardır. Efendimiz onlara “ne yapıyorsunuz?” dediğinde “bunu önceden beri yaparız” şeklinde cevap verdiler. Bunun üzerine Efendimiz (a.s.) “sanki bunu yapmasanız daha iyi olur” buyurdu. Böylelikle aşılama işini terk ettiler ve ürün azaldı. Olayı nakleden sahâbi der ki: “Medineliler azalma olayını Peygamberimize aktardılar.

¹⁴² Tefsîru İbni Kesîr, 2/130

¹⁴³ Hukûku’n-Nebiy Alâ Ümmetih, 2/150

Peygamberimiz şöyle buyurdu: “Ben ancak bir beşerim. Size dininizle alakalı bir emir verdiğim zaman bunu yerine getirin, fakat kendi görüşüme dayanarak bir şey emrettiğimde ben de sonuçta ancak bir beşerim.”¹⁴⁴

Hz. Enes’in rivayetinde “siz dünya işlerinizi daha iyi bilirsiniz”¹⁴⁵ diye geçer. Hz. Talha rivayeti şöyledir: “Eğer aşılama işi onlara yarar sağlıyorsa yapsınlar. Sonuçta ben bir tahminde bulundum. Tahminimden sebep beni suçlamayın, lakin size Allah’tan bir şey bildirdiğim zaman bunu dikkate alın. Çünkü ben Allah adına asla yalan konuşmam.”¹⁴⁶

Hz. Peygamberimizin gözü önündeki beşeri hüküm ve davalarda, haklı ve haksızı, sâlihi ve fâsidi bilmede aynı durum sözkonusudur. Bunlar Peygamberimizin (s.a.v.) kendi içtihiyatıyla hareket ettiği alanlardır. Allah Rasûlü (s.a.v.) şöyle buyurur: “Davalarınızı bana getiriyorsunuz. Bazınız kendi delilini daha akıllıca sunar ve ben de sonuçta duyduğuma bakarak onun lehine hüküm veririm. Kime kardeşinin hakkından kopararak bir pay verdimse, bunu almasın. Çünkü bununla ona ateşten bir pay veriyorum demektir.”¹⁴⁷

Hikmet-i ilahînin Efendimizin bu açıdan masum olmamasını gerektirmesi, kendisinden sonra gelen ümmetinin hüküm ve yargılarda onun insanlara yaklaşım usulünü takip edebilmeleleri içindir.¹⁴⁸

Konuyla alakalı Kâdı İyâz şunu söyler: “Peygamberimizin (s.a.v.) verdiği hükümler, ilgili konuda ilahî hikmeti gözetmekle beraber şahidin tanıklığı, yemin edenin yemini, gerçeğe en yakını dikkate alma ve kayıp mallarda kabın ve kesenin bağı

¹⁴⁴ Müslim., Kitâbü’l-fedâil 7/95

¹⁴⁵ Müslim, 7/95

¹⁴⁶ Müslim, 7/95

¹⁴⁷ Buhârî 2680, Fethu’l-Bârî, 5/288

¹⁴⁸ Hukûku’n-Nebiy Alâ Ümmetih, 2/159

bilme yoluyla oluşacak zannı galibe ve zahire göre şekillenirdi.¹⁴⁹

7. Peygamberimizin ideal ve en doğru olanın tersine hareket etmesi

Allah Teâlâ'nın yardımıyla korunmuş ve O'nun gözetimiyle kuşatılmış biri olarak Rasûlü Ekrem Efendimizin, Allah Zülcelal'in herhangi bir emrine muhalefeti veya ceza gerektirecek bir günaha yeltenmesi düşünülemez. Buna rağmen o kimi içti-hadında ideal ve en doğru olanın tersine hareket etmiş olabilir. Bunun sonucunda Rabbi kendisine kınamada bulunur, fakat bu, günah ve suç kabilinde olmayıp aksine en doğru ve mü-kemmel olan noktasında uyarılması anlamına gelir. Burada Efendimize (s.a.v.) kınamanın yer aldığı bazı ayeti kerimelere yer verelim:

a. Bedir esirleri konusunda Peygamberimizin kınanması

İbni Abbas (r.a.) şöyle anlatır: Bedir Savaşı sonrası esirler ele geçirildiğinde Allah Rasûlü (s.a.v.) Ebubekir ve Ömer'e hitaben "esirler hakkında ne düşünüyorsunuz?" diye sordu. Bunun üzerine Ebubekir "Ey Allah'ın peygamberi! Onlar amca ve ak-raba çocuklarımızdır. Kendilerinden fidye alınmasını uygun görüyorum. Böylelikle kâfirlere karşı güç kazanmış oluruz. So-nuçta Allah'ın onları hidayet etmesi umulur." Peygamberimiz ardından Ömer'e dönerek "Ey Hattapoğlu! Senin fikrin nedir?" diye sordu. (Devamını Hz. Ömer anlatıyor) Dedim ki: "Hayır, ey Allah'ın rasûlü! Ben Ebubekir gibi düşünmüyorum. Boyunlarını vurmamız için izin vermeni doğru buluyorum. Ali'ye Ukeyl'i ver, onun boynunu vursun. Bana da filan için (Hz. Ömer'in ya-kını) izin ver, boynunu vurayım. Çünkü bunlar kâfirlerin

öncüleri ve ileri gelenleridir. Sonuçta Peygamberimizin gönlü benim (Hz. Ömer'in) değil, Ebubekir'in dediğine yattı. Ertesi gün yanlarına geldiğimde Allah Rasûlü'nü ve Ebubekir'i oturmuş ağlarlarken buldum. Dedim ki "ey Allah'ın rasûlü! sen ve arkadaşının neye ağladığınızı bana söyleyin. Eğer ağlayabilirsem ben de ağlar, yoksa sizin ağlamanıza karşılık ağlar gibi yaparım." Bunun üzerine Allah Rasûlü (s.a.v.) şöyle buyurdu: "Arkadaşlarının fidye alınması konusunda bana teklif ettikleri yüzünden." Yakınındaki bir ağacı göstererek şöyle devam etti: "Azabı kendilerine şu ağaç kadar yaklaşmış gördüm."

Hadiseyle alakalı şu ayetler indi: "*Yeryüzünde ağır basınca-ya (küfrün belini kırınca) kadar, hiçbir peygambere esirleri bulunması yaraşmaz. Siz geçici dünya malını istiyorsunuz, hâl-buki Allah (sizin için) ahireti istiyor. Allah güçlüdür, hikmet sa-hibidir. Allah tarafından önceden verilmiş bir hüküm olmasaydı, aldığımız fidyeden ötürü size mutlaka büyük bir azap dokunur-du. Artık elde ettiğiniz ganimetten helâl ve temiz olarak yeyin. Ve Allah'tan korkun. Şüphesiz ki Allah bağışlayan, merhamet edendir.*" (Enfal, 67-69) Bundan böyle savaş ganimeti Müslü-manlara helal kılındı.¹⁵⁰

Abdullah bin Mesud (r.a.) rivayetinde hadiseyi şöyle anlatır: Bedir günü esirler getirildiğinde Allah Rasûlü "esirler hakkın-da ne diyorsunuz?" buyurdu. Ebubekir "ey Allah'ın rasûlü! On-lar senin kavmin ve yakınlarındır. Kendilerini hayatta bırak, haklarında acele karar verme. Umulur ki Allah onlara tövbe nasip eder." dedi. Ömer ise "onlar seni yalandılar, yurdundan çıkardılar. Getirip boyunlarını vur." dedi. Abdullah bin Reva-ha'nın teklifi ise şuydu: "Ey Allah'ın rasûlü! Onları odunu bol olan bir vadiye yerleştir. Sonra üzerlerine odunları tutuştur." Bu söz üzerine Abbas "Akrabalık bağı koparıp attın" dedi. Bu sözlerden sonra Efendimiz (a.s.) onlara bir şey demeden evine

¹⁴⁹ Şifâ, 2/875

¹⁵⁰ Muslim 1763, Kitâbü'l-cihâd ves-siyer, Bâbü'l-ımdâdi bil-melâike

girdi. İnsanlardan kimi “Allah Rasûlü Ebubekir’in görüşünü benimseyecek” derken, kimisi “Ömer’in görüşü alacak” diyor, diğers bazısı “Abdullah bin Revaha’nın görüşünü alacak” diyordu.

Daha sonra Peygamberimiz (s.a.v.) yanlarına çıkarak şunları söyledi: “Doğrusu Cenab-ı Allah bazı insanların kalplerini yumuşatır. Öyle ki süttten daha yumuşak olur. Yine noksanlıklardan münezzeh olan yüce Allah, bazı kimselerin kalplerini sertleştirir. Öyle ki taştan daha katı olur. Ey Ebubekir! Sen İbrahim gibisin. O: “Artık bundan böyle kim bana uyarırsa o bendendir. Kim de karşı gelirse, şüphesiz sen bağışlayan, esirgeyensin.” (İbrahim, 36) demişti. Yine ey Ebubekir! Sen İsa gibisin. Çünkü o şöyle demişti: “(Ey Rabbim) eğer sen onlara azap edersen, şüphesiz onlar senin kullarıdır. Eğer onları bağışlarsan doğrusu sensin aziz ve hakîm olan.” (Maide, 118) Ey Ömer! Sen de Nuh gibisin. Çünkü o “Rabbim, yeryüzünde kâfirlerden tek kişi bırakma.” (Nuh, 26) demişti. Yine ey Ömer! Sen Musa gibisin. Çünkü o şöyle demişti: “Rabbimiz, onların mallarını yok et. Kalplerine sıkıntı ver ki acı azabı görünceye kadar inanmasınlar.” (Yunus, 88)

Ardından Allah Rasûlü şöyle buyurdu: “Sizler bugün yoksul durumdasınız. Onlardan hiçbiri size fidye vermeden ya da boyunları vurulmadan dönüp evlerine gitmesinler.”¹⁵¹ Bedir esirleri hakkında inen ayetler ise şunlardır: “Yeryüzünde ağır basıncaya (küfrün belini kırıncaya) kadar, hiçbir peygambere esirleri bulunması yaraşmaz. Siz geçici dünya malını istiyorsunuz, hâlbuki Allah (sizin için) ahireti istiyor. Allah güçlüdür, hikmet sahibidir. Allah tarafından önceden verilmiş bir hüküm olmasaydı, aldığınız fidyeden ötürü size mutlaka büyük bir azap dokunurdu. Artık elde ettiğiniz ganimetten helâl ve temiz olarak yiyin ve Allah’tan korkun. Şüphesiz ki Allah bağışlayan, merhamet edendir. Ey Peygamber! Elinizdeki esirlere de ki: Eğer Allah

¹⁵¹ Müsned-i Ahmed 3452, Kitâbü müsnedi’l-müksirine mine’s-sahâbe, Bâbü müsned-i Abdillâh bin Mes’ûd.

kalplerinizde hayır olduğunu bilirse, sizden alınandan (fidyeden) daha hayırlısını size verir ve sizi bağışlar. Çünkü Allah bağışlayandır, esirgeyendir. Eğer sana hainlik etmek isterlerse (üzülme, çünkü) daha önce Allah’a da hainlik etmişlerdi de Allah onlara karşı sana imkân ve kudret vermişti. Allah bilendir, hikmet sahibidir. (Enfal, 67-71)

Gerçek şu ki buradaki sakındırma ve alınması istenen ders, bütün Müslümanlara dönüktür. Rasûlüllah (s.a.v.) açısından ne bundan önce ne de sonra dünyaya herhangi bir meyil sözkonusu değildir. Buradaki uyarı, ilahî yönlendirmeden ibretle istifade etsinler diye Allah Rasûlü’nün şahsında Müslümanlara yöneltilmiştir.

Meseleye dair İbnü’l-Kayyim’in dedikleri ne kadar güzeldir: “İnsanlar iki görüşten hangisinin doğru olduğu konusunda birtakım görüşler ileri sürmüşlerdir. Bir grup Ebubekir’in (r.a.) sözünü doğru bulur. Çünkü sonuçta ona göre karar alınmıştır. Allah’ın kendilerine bunu helal kıldığını bildiren Kurân ayetlerine de uymaktadır. Gazabı geçmiş olan rahmetle örtüşmektedir. Ayrıca Nebi aleyhisselam bu konuda Ebubekir’i (r.a.) Hz. İbrahim ve İsa’ya benzetmiş, Ömer’i (r.a.) ise Hz. Nuh’a ve Musa’ya benzetmiştir. Sonradan esirlerin çoğunun İslam’a girmesiyle ve kendilerinden Müslüman bir nesil gelmesiyle büyük hayır elde edilmiştir. Alınan fidyeler yoluyla Müslümanlar güç kazanmıştır. Rasûlüllah Efendimizin ilk başta, Allah Teâlâ’nın ise son kertede onayı Hz. Ebubekir’in görüşü yönündedir. Öyle ya sonuçta bu görüş uygulanmıştır. Bunun dışında Sıddık’ın (r.a.) görüşü daha olgundur. Çünkü o neticede ilahî hükmün varacağı noktayı görmüştür. Burada merhamet tarafı ceza yönüne ağır basmıştır.

Yine âlimler şunu söyler: Peygamberimizin (s.a.v.) ağlamasına gelecek olursak, yaptıkları teklifle dünyalık arzularanlara incek azaba acımasından ötürüdür. Sahabeden bazısı bu tür

istek içinde olsa da ne Efendimiz (s.a.v.) ne de Hz. Ebubekir için bu mevzubahis değildir. Sonuçta fitne, hususi olarak dünyalık arzulayanları değil, umumu kapsamıştır.”¹⁵²

b. Peygamberimizin Tebük Gazvesi’nden geri kalanlara izin vermesi

Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: “*Allah seni affetsin! Doğru söyleyenler sana iyice belli olup, sen yalancılara bilinceye kadar onlara niçin izin verdin?*” (Tevbe, 43) Peygamber Aleyhisselam Tebük bölgesine sefer yapmaya niyetlendiği zaman münafıklardan bazıları öne sürdükleri mazeretleri sebebiyle geride kalmak için izin istediler. Efendimiz de bunlara iki nedenden dolayı izin verdi: Birincisi, Allah’tan bu olay öncesinde ne emir ne de nehiy almamıştı. İkincisi, onları kendisiyle beraber sefer çıkmaya zorlamak istemiyordu. Gönülsüzce katılmalarında bir zarar sözkonusu olabilirdi.

Akabinde inen ayette Allah Teâlâ, ileri sürdükleri mazeretlerde yalancılara doğru söyleyenlerden ayrışması için izin isteyenlere müsaade edilmemesinin daha uygun olduğunu açıklıyordu. Rabbimiz Azze ve Celle ayeti “Allah seni affetsin!” diyerek dua cümlesiyle açmıştır. Araplar adetleri üzere konuşmalarını bu cümleyle veya “Allah seni bağışlasın!”, “kölen olayım!” gibi ifadelerle kadru kıymeti olan muhataplarını onurlandırmayı amaçlarlar. Yoksa cümlelerin hakiki anlamını kastetmezler.¹⁵³

Eğer Rabbi Azze ve Celle, Habib-i Mustafa’sına hitaben doğrudan “niye onlara izin verdin?” ifadesiyle başlasaydı, bu durumda sözün heybetiyle onun kalbi parçalanabilirdi, fakat Allah Teâlâ rahmetiyle kalbi sükûnet bulsun diye af haberini verdi. Ardından kendisine “özünde sahici olanla yalancı olanların farkı senin için ortaya çıkıncaya kadar seferden geride

kalmalarına neden izin verdin?” buyurdu. Akıllı kişiye gizli kalmayacağı üzere, buradan onun Allah katındaki mertebesinin yüksekliği anlaşılmaktadır. Her Müslüman, cümle mahlûkata nimet bahşeden ve cümlesinden ihtiyaçsız olan âlemlerin Rabbinin sorusundaki bu inceliği düşünmeli ve başka saklı nuansları da keşfetmelidir. Kınamadan önce Rabbimiz nasıl ikramla cümleye başlamıştır? Burada bir kınamadan söz etsek bile, siz hiç bundan daha güzel bir kınama duydunuz mu? Burada bir günah olduğunu kabul etsek bile, bu günaha değinmeden önce affetmeyle ona olan yakınlık bildirilmiştir. Aynı şekilde onun kınanmasında aynı zamanda aklanışı, korkutulmasında güvenilirliliği ve değeri vurgulanmıştır.¹⁵⁴

Allah Teâlâ’nın “neden onlara izin verdin?” sözü için söylenebilecek en mantıklı şey, ayetin Peygamberimizin en ideal ve en doğru seçeneği yapmadığını anlattığıdır. Geride zaten en ideali yapmamanın günah olmadığı anlatılmıştır.¹⁵⁵

c. Peygamberimizin Abdullah ibni Ümmi Mektûm sebebiyle kınanması

Tefsir ve tarih uzmanları, Abese suresinin baş kısmının Abdullah ibni Ümmi Mektûm (r.a.) ile yaşadığı olaydan sebep Allah tarafından Peygamberimizi (s.a.v.) kınama amacıyla indiği hususunda ittifak ederler. Hadiseyle alakalı surenin inen ilk kısmı şu ayetlerdir:

“*(Peygamber), âmânın kendisine gelmesinden ötürü yüzünü ekşitti ve çevirdi. (Resûlüm! onun halini) sana kim bildirdi! Belki o temizlenecek, yahut öğüt alacak da o öğüt ona fayda verecek. Kendini (sana) muhtaç görmeyene gelince, sen ona yöneliyorsun. Oysa ki onun temizlenip arınmasından sen sorumlu değilsin. Fakat koşarak ve (Allah’tan) korkarak sana gelenle de ilgilenmiyorsun. Hayır! Şüphesiz bunlar (âyetler), değerli ve güvenilir*

¹⁵² Zâdü’l-Meâd, İbnü’l-Kayyim 3/111

¹⁵³ Reddü Şübühât Havle Ismeti’n-Nebiy, Dr. İmad eş-Şerbinî, s.181

¹⁵⁴ eş-Şifâ, Kadı İyâz1/28,29,30 (Ufak değişiklikle.)

¹⁵⁵ Reddü Şübühât Havle Ismeti’n-Nebiy, s.182

kâtiplerin elleriyle (yazılıp) tertemiz kılınmış, yüce makamlara kaldırılmış mukaddes sahifelerde (yazılı) bir öğüttür; dileyen ondan (Kur'an'dan) öğüt alır.” (Abese 1-16)

Peygamberimiz (s.a.v.) Utbe bin Rabîa, Ebu Cehil bin Hişam, Abbas bin Muttalib, Ubeyy bin Halef ve Ümeyye bin Halef ile baş-baş konuşmuş ve Müslüman olmalarını ümit ederek kendilerini Allah Teâlâ'ya davet ettiği bir sırada Abdullah ibni Ümmi Mektûm çıkagelir. Peygamberimize “ey Allah'ın Rasûlü! Allah'ın sana öğrettiğinden bana öğret!” der. Peygamberimizin başkasıyla meşgul olduğundan habersizce isteğini birkaç kez sesli şekilde dile getirir. Sonunda sözünü kestiği için Peygamberimizin yüzü asılır, morali bozulur ve başını kendisinden çevirerek konuştuğu kişilere yönelir. Bunun üzerine Allah Teâlâ söz konusu ayetleri indirir. Olaydan sonra artık Allah Rasûlü (s.a.v.) onu onurlandırmakta ve her gördüğünde “Rabbimin kendisinden sebep beni kınadığı kişiye merhaba!” demektedir.¹⁵⁶

Ayetin iniş sebebinde gördüğün gibi, Nebi aleyhisselam Ku-reyş'in ileri gelenleriyle meşguldü. Müslüman olmalarıyla birçok kişi İslam'a gireceği için onlara davette bulunmaya çok gayretliydi. Âmâ sahâbi tam da böylesi meşguliyet esnasında yanına gelince, daha önemli gördüğü bir faydadan ötürü kendisine cevap vermedi. Sonuçta Allah Teâlâ bundan sebep kendisine azarlamada bulundu ve yaptığından daha değerli ve güzel olan şeyin ne olduğunu beyan etti.¹⁵⁷

d- Kafirlerin pazarlıkları karşısında Peygamberimizin direnmesi

Kuşkusuz Allah Teâlâ hak üzere Peygamberimizi (s.a.v.) sabit kılmış, kâfirlerin pazarlık, ayartma ve tekliflerine karşı koyacak biçimde ona ek direnme gücü bahşetmiştir. Allah, Rasûlü'ne hak yolunda sebatkârlık lütfetmiş ve bu sebatkârlığı

¹⁵⁶ Esbâbü'n-Nüzûl, el-Vâhidî, s.254

¹⁵⁷ En-Nübüvvetü ve'l-Enbiyâ, 99

verme ihsanı olmasaydı müşriklerin davetine evet diyeceğini kendisine bildirmiştir. Ayeti kerimelerde kendisine şöyle buyurmuştur:

“Müşrikler, sana vahyettiğimizden başka bir şeyi yalan yere bize isnat etmen için seni, nerdeyse, sana vahyettiğimizden sap-tıracıklar ve ancak o takdirde seni candan dost kabul edecekler-di. Eğer seni sebatkâr kılmısaydık, gerçekten, nerdeyse onlara birazcık meyledecektin. O zaman, hiç şüphesiz sana hayatın ve ölümün sıkıntılarını kat kat tattırırdık; sonra bize karşı kendin için bir yardımcı da bulamazdın. Yine onlar, seni yurdundan çıkarmak için nerdeyse dünyayı başına dar getirecekler. O takdirde, senin ardından kendileri de fazla kalamazlar. Senden önce gönderdiğimiz peygamberler hakkındaki kanun (da budur). Bizim kanunumuzda hiçbir değişiklik bulamazsın.” (İsra, 73-77)¹⁵⁸

Muhammed Tahir İbni Âşûr tefsirinde bu ayetleri ne güzel tefsir eder! Şunları söylemektedir: “Eğer içtihadında seni hatadan masum kılmısaydık ve dinde tavizsizliğe, -dünyevî açıdan zayıf kimselerden olsalar da- din mensuplarını ön planda tutmaya dönük faydanın müşriklerin kalplerini kazanmaya dönük faydayla çatışmayacağını sana göstermeseydik (öyle ya din konusunda tavizkârlık, müşrikleri önceki isteklerinden çok daha ilerisine gitmeleri noktasında cesaretlendirir. Şu halde onlara karşı kesin bir tavır takınma stratejisi, yumuşak ve onaylayıcı davranma stratejisine tercih edilir.) İşte tüm bunlar olmasaydı, onlara biraz güven duyacak, meyil gösterecektin. Yani tutarsızlığı aşikâr bir yarar beklentisi içinde, çok daha güçlü bir faydadan habersizce ve vadettikleri imanın büyüklüğü karşısında bazı isteklerinin basitliğine aldanarak senden istediklerini vereceğin konusunda az kal-sın kendilerine söz verecektin.

¹⁵⁸ Itâbü'r-Rasûl fi'l-Kur'an, s.90

Allah Rasûlü (s.a.v.) gerçekte onlara ne meyletmış, ne yakın bir ihtimal olarak bu sözkonusu olmuştur. Ayet bunun tahakkukunu dört şeyle boşa çıkarır: İmkânsızlık bildiren “levlâ” edatı, meylin gerçekleşmediğini, fakat meyle yakın olduğunu anlatan mukârebe fiili (“kâde”), “şey’en” kelimesinden anlaşılan sözkonusu meyli uzak bulma durumu ve “kalîlen” kelimesinin ifade ettiği azlık... Buna göre ayetin manası şöyledir: Hakikatin yüzünü sana bildirmemiş olsaydık, azıcık bir meyle yakınlaşmandan korkulacaktı, fakat bu sözkonusu olmadı. Ayeteki “kad” takısı imkânsızlık bağlamında geldiği için “şüphesiz neredeyse onlara meyil gösterecektin” şeklinde mana ortaya çıkmış ve böylece meylin tahakkuk etmediği beyan buyurulmuştur. Yani, seni sebatkâr kılmısaydık, azıcık meyle yakınlaşman sözkonusu olacaktı, fakat bu olmadı. Çünkü biz sana sebat gücü verdik.”¹⁵⁹

Gerçekten Allah Teâlâ, Rasûlünü destekleyip güçlendirdiğini, onu kötülerin şerrinden ve azgınlardan tuzağından koruduğunu haber vermiştir. Allah, onun himayecisi ve yardımcısıdır. Yarattıklarından hiç kimseye onu havale etmemiş, aksine velisi, koruyucusu ve destekçisi; yeryüzünün doğu ve batısında ona düşmanlık ve muhalefet edenlere karşı dinini galip kılan bizzat kendi olmuştur.¹⁶⁰

e. Peygamberimiz vahyi ehl-i kitaba sordu şeklindeki kuruntu

Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: “(Resûlüm!) Eğer sana indirdiğimizden (bu anlattığımız olaylardan) kuşkuda isen, senden önce Kitab’ı (Tevrat’ı) okuyanlara sor. Andolsun ki, Rabbinden sana hak gelmiştir. Sakın şüphecilerden olma!” (Yunus, 94)

Bu ayeti kerimede Allah Rasûlünün (s.a.v.) kendisine inen vahiyden şüphe ettiğine dair bir işaret yer almaz. Bu, bir şeyin

meydana gelişini ortadan kaldıran hükmü koymak için şüpheye başvurmak şeklinde Arapların âdeti olan faraziye ve varsayımaya dayalı bir ifade şeklidir. Mesela oğluna “eğer benim evladımsan cimri olma” dersin. Buna göre ayetin manası, “ey Muhammed! Eğer Nuh ve İbrahim gibi önceki peygamberlerin haberlerine dair sana anlattığımız kıssalardan -farzı misal- bir şüphe içindeysen, senden öncekilerin kitaplarını okuyan ehl-i kitap âlimlere sor. Zira onlar bu gerçekleri bilirler. Ayetin amacı, peygamberi şüphe ve tereddütle nitelendirmek değil, Yahudi âlimlerin bilgisine vurgu yapmaktır. Bu nedenle İbni Abbas (r.a.) şunu söylemiştir: “Hayır, vallahi Allah Rasûlü bir an bile şüphe etmemiştir. Onlardan hiçbirine de sormamıştır.”¹⁶¹

f. Kâfirlere ve münafıklara boyun eğmeme emri

Allah Teâlâ şöyle buyurur: “Ey Peygamber! Allah’tan kork, kâfirlere ve münafıklara boyun eğme. Elbette Allah her şeyi bilmekte ve yerli yerince yapmaktadır. Rabbinden sana vahyedilene uy. Şüphesiz Allah, bütün yaptıklarınızdan haberdardır.” (Ahzab, 1-2)

Bu ilahî beyan, Allah Rasûlü’nün günah işlediğine dair bir ifade taşımaz. Aksine Peygambere burada yöneltilen hitap, öncü bir liderin şahsında tüm ümmete yapılmıştır. Hedef, peygamberin ümmetidir. Kralın ordu kumandanına “düşmana yumuşaklık gösterme. Hükmüne boyun eğinceye, emrine teslim oluncaya kadar onlarla çarpış. Çocukları, kadınları ve yaşı geçkinleri öldürme. Düşman karşısında korku ve telaş gösterme...” minvalinde verdiği emirler bu duruma örnek gösterilebilir. Kral kumandanına hitap etse de amaçlanan ordudur. Ayet de lideri uyarırken ümmeti kastetmektedir. Peygamberin şahsının değil de ümmetin amaçlandığının delili, Allah Teâlâ’nın ayeti çoğul kalıpla

¹⁵⁹ Tefsîru İbni Aşûr, 15/175-176.

¹⁶⁰ Sahihu Tefsîri İbni Kesîr, Mustafa Advî, 2/659

¹⁶¹ en-Nübüvvetü ve’l Enbiyâ, s.100

bitirmesidir: “Şüphesiz Allah yaptıklarınızdan haberdardır.” Burada “yaptıklarından” dememiştir. Şu ayet de buna benzer: “*Ey Peygamber! Kadınları boşayacağınızda, onları iddetlerini gözeterek boşayın ve iddeti de sayın.*” (Talak, 1)

Ayet, Peygamberimizin (s.a.v.) şahsında ümmete hitaptır. Peygamberimizin doğrudan şahsına yapılmış kabul etsek bile, buradan onun kâfir ve münafıklara itaat ettiği veya günah işlemesi sonucu Allah Teâlâ'nın ona takvayı emrettiği anlamı çıkmaz. Emrin gayesi, Allah'ın onu kâfirlerin hilesinden ve münafıkların aldatmasından sakındırması, kendilerine karşı dikkatli olması ve tatlı sözlerine kanmaması için kalplerinden geçenleri ona bildirmesidir.¹⁶²

g. Peygambere müstazaf müminlerle kalmasının emredilmesi

Allah Teâlâ şöyle buyurur: “*Rablerinin rızasını isteyerek sabah akşam O'na yalvaranları kovma! Onların hesabından sana bir sorumluluk; senin hesabından da onlara herhangi bir sorumluluk yoktur ki bunları kovup da zalimlerden olasın!*” (En'am, 52)

Bu ayeti kerime, Kureyşli kâfirlerin müstazaf müminleri yanından kovması tekliflerine karşı Peygamber Efendimizi (s.a.v.) sakındırmaktadır. Yoksa burada fiilî olarak onun kovduğunu gösteren bir husus yoktur. Sadece müşriklerin Allah Rasûlüne yaptıkları teklif üzerine bir ikaz durumu vardır. Müslim, Sa'd bin Ebi Vakkas'ın şöyle dediğini rivayet eder: “Biz Allah Rasûlü ile birlikte altı kişiydik. Müşrikler Allah Rasûlü'ne gelip “şunları yanından kov ki bize karşı cüret göstermesinler” dediler. Sa'd “bu esnada ben, İbni Mesud, Hüzeyl kabilesinden bir adam, Bilal ve ismini bilmediğim iki tane daha adam vardı” der. Allah Rasûlü'nün içinde Allah'ın dilediği duygular oluştu ve teklifi düşünmeye başladı. Bunun üzerine Allah Azze ve

Celle'nin şu ayeti nazil oldu: “*Rablerinin rızasını isteyerek sabah akşam O'na yalvaranları kovma!*” (En'am, 52)¹⁶³

Allah, Peygamberine müşriklerin müminleri kovmasına yönelik taleplerine olumlu cevap vermeyi yasakladıktan sonra müminlere bir başka ikramda bulunmasını emretti. Bu, yanına geldiklerinde Peygamberimizin büsbütün onlara yönelmesini emretmekten ve Allah'ın kendilerinden razı olduğunu, kendilerine rahmetle mağfiret ettiğini onlara müjdelemesinden ibaretti. Böylelikle Allah'a olan ibadet ve itaat şevkleri artacak, tövbe ve istiğfarı yoğunlaştıracaklardı. Rabbimiz şöyle buyurmaktadır: “*Âyetlerimize inananlar sana geldiğinde onlara de ki: Selâm size! Rabbiniz merhamet etmeyi kendisine yazdı. Gerçek şu ki: Sizden kim, bilmeyerek bir kötülük yapar, sonra ardından tevbe edip de kendini islah ederse, bilsin ki Allah çok bağışlayan, çok esirgeyendir.*” (En'am, 54)

Allah Rasûlü (s.a.v.) müşrik kâfirlerin isteklerine uymayarak hataya düşmemiş ve müstazafları meclisinden kovmamıştır. Bütün olup biten, Sa'd bin Ebi Vakkas'ın dediği üzere, nefsinin kendisine bir şeyler fısıldadığı ve kalbinde Allah'ın dilediği duyguların oluştuğudur. Belki de Allah Rasûlü, iman etmelerini çok istediği için taleplerine olumlu cevap vermeyi düşünmüş, fakat Allah bunu engellemiştir. Olay üzerine onu sakındıran En'am suresinin mezkûr ayetleri nazil olmuş, Kehf suresinden başka ayetlerle bunlar desteklenmiştir:

“*Sabah akşam Rablerine, O'nun rızasını dileyerek dua edenlerle birlikte candan sebat et. Dünya hayatının süsünü isteyerek gözlerini onlardan çevirme. Kalbini bizi anmaktan gafil kıldığımız, kötü arzularına uymuş ve işi gücü aşırılık olan kimseye boyun eğme. Ve de ki: Hak, Rabbinizdendir. Öyle ise dileyen iman etsin, dileyen inkâr etsin. Biz, zalimlere öyle bir cehennem*

¹⁶² en-Nübüvvetü ve'l Enbiyâ, s.101

¹⁶³ Tefsîru İbni Kesîr, 2/138-139

hazırladık ki, onun duvarları kendilerini çepe çevre kuşatmıştır. (Susuzluktan) imdat dileyecek olsalar imdatlarına, erimiş maden gibi yüzleri haşlayan bir su ile cevap verilir. Ne fena bir içecek ve ne kötü bir kalma yeri!” (Kehf, 28-29)

Allah, peygamberi için en güzel olanı dilemiş ve ona yönlendirmiştir. Bundan böyle onun için insanlar arası değer ve derecelendirme noktasında tek ölçü, Rabbanî ölçü olmuştur. Bu ölçüyü şu ayet ifade eder: *“Allah katında sizin en üstünüz, en takva sahibi olanınızdır.”* (Hucurat, 13)

Müslim, Ebu Hureyre'nin Allah Rasûlü'nden şu hadisi aktardığını rivayet eder: *“Allah sizin ne görüntünüze ne de mallarınıza bakar, ne var ki O kalplerinize ve amellerinize bakar.”*¹⁶⁴

h- Hazreti Peygamberimizin Zeynep binti Cahş ile evliliği

Allah Teâlâ şöyle buyurur: *“(Resûlüm!) Hani Allah'ın nimet verdiği, senin de kendisine iyilik ettiğin kimseye: Eşini yanında tut, Allah'tan kork! diyordun. Allah'ın açığa vuracağı şeyi, insanlardan çekinerek içinde gizliyordun. Oysa asıl korkmana lâyük olan Allah'tır.* (Ahzab, 37)

Allah Rasûlü'nün (s.a.v.), azatlı kölesi ve evlatlığı olan Zeyd bin Harise'nin eski hanımı Zeynep (r.anha) ile evliliği konusunda şüphe uyandırmak ve Allah Rasûlü'nün masumiyeti noktasında fırtına koparmak bazı insanların hoşuna gider. Onlar Peygamberimizin Zeynep'i görüp sevdiğini, fakat bunu gizlediğini, bir müddet sonra açığa çıkarıp kendisini arzuladığını, bunun üzerine kocası Zeyd'in boşaması sonrasında kendisiyle evlendiğini iddia ederler. Onlara göre ayette kınanan husus, söz konusu sevginin gizlenmesidir.

Bu noktada birtakım çirkin yalanlar ortaya atarak, Allah Rasûlü'nün (s.a.v.) günün birinde evde bulunmadığı sırada

Zeyd'in (r.a.) evine uğradığını, Zeynep'i (r.anha) görünce kalbinde bazı şeylerin uyandığını ve hemen *“sübhânellâh! Kalpleri çeviren Allahım!”* dediğini, Zeynep'in de bunu işitip Zeyd'e aktardığını, onun ise Allah Rasûlü evlensin diye hanımını boşadığını iddia etmişlerdir. Buna benzer asılsız iddiaları müsteşriklerden ve onların takipçilerinden alarak, Nebî-i Kerîm hakkında ileri geri konuşmayı, çoğu insana bile yakışmayacak durumları ona yakıştırmayı kendilerine doğal görmüşlerdir. Bu konudaki dayanakları, tefsir kitaplarına sızmış olan ve sıhhat değeri taşımayan asılsız İsrailî rivayetlerdir.

Ebubekir İbnü'l Arabî mevzuyla alakalı şunları söyler: *“Bu görüşü savunan ve zayıf rivayetlere, çürük senetlere güvenerek ayetleri peygamberlik makamına ve masumiyet prensibine yakışmayacak şekilde tefsir eden önceki müfessirlerin herhangi bir delili bulunmamaktadır. Onlar histerik hezeyanlarla sünnet-i nebeviyyeyi lekelemekte ve insanların en olgun ahlaklısına, en övülesi yaşantısına noksanlık atfetmektedirler.”*¹⁶⁵

İddia sahiplerinin ayetin zahiri ve teveliyle örtüşen görüşlere tutunmalarının hiçbir dayanağı yoktur. Bilakis birkaç açıdan iddia asılsız bir mahiyet arz etmektedir:

1- Ayette Allah Rasûlü'nün (s.a.v.) yaşanan hadisede bir kusuru olduğuna, isyan veya hata ettiğine ve herhangi bir şekilde Allah Teâlâ'nın onu kınadığına dair bir işaret yoktur. İşlenen kusurdan ötürü Allah Rasûlü'nün (s.a.v.) tövbe ettiği ve kendi nefesine böylesi bir sevgi duygusunu itiraf ettiği de ayette yer almamaktadır. Kendisinden bir kusur sadır olsaydı, bu elbette ayette yer alırdı.

2- Kurân-ı Kerim'in açık ifadesiyle kıssaya dair *“Allah'ın, kendisine helâl kıldığı şeyde Peygamber'e herhangi bir vebâl yoktur.”* (Ahzab, 38) diye buyurulmaktadır. Peygambere

¹⁶⁴ Müslim, Kitâbü'l birri ve's sılati ve'l âdâb, 2564

¹⁶⁵ Reddü Şübühât Havle Ismeti'n-Nebî, s.195

vebâlin olmadığıнын söylenmesi, bu noktada kesinlikle bir kabahat işlemediğinin açık ifadesidir. Bu aynı zamanda azatlısı ve evlatlığı Zeyd'in (r.a.) hanımıyla evlenmesinde Peygamberimize kusur bulan kimi münafıkların da kuruntusunu boşa çıkarmaktadır.¹⁶⁶

3- Allah Teâlâ şu beyanıyla Peygamberimizin Zeynep'le (r.anha) evlenmesinin sebep ve hikmetini açıklamaktadır: *"Zeyd, o kadından ilişğini kesince biz onu sana nikâhladık ki evlâtlıkları, hanımlarıyla ilişkilerini kestiklerinde (o kadınlarla evlenmek isterlerse) müminlere bir güçlük olmasın."* (Ahzab, 37)

4- Ayetteki *"biz onu sana nikâhladık"* ifadesi, bu konuda bir hata olmuş olsaydı, bunun doğrudan Allah Teâlâ'ya ait olduğunu gösterir. Buradan yine anlıyoruz ki kesinlikle Peygamberimizin bir günahı yoktur.

5- İddia edilenler doğru olsaydı, Kurân'ın aktardığı üzere Peygamberimizin Zeyd'e *"Eşini yanında tut"* demesi münafıklık olurdu, çünkü diliyle söylediği kalbinden geçenlere tersti. Oysa Allah Teâlâ, Peygamberini böylesi bir münafıklıktan korumuştur.

6- Allah Rasûlü (s.a.v.) bu hadisede Zeynep'i (r.anha) ilk kez görüyor değildi. Halasının kızı olarak doğumundan gençliğine kadar birçok defa görmüştü. Uydurma kıssada geçtiği üzere ilk kez, ansızın karşılaşıyor değillerdi. Allah Rasûlü Zeynep'e (r.anha) karşı herhangi bir şey besliyor olsaydı, önceden onunla evlenirdi. Bu zaten Zeynep'in (r.anha) ve onu kendisinden Zeyd (r.a.) için istemeye geldiğinde kardeşinin arzu ettiği bir şeydi. Damadın Zeyd (r.a.) olacağı kendilerine söylendiğinde ikisi de isteksiz davrandılar. Bunun üzerine inen *"Allah ve Resûlü bir işe hüküm verdiği zaman, inanmış bir erkek ve kadına o işi kendi isteklerine göre seçme hakkı yoktur."* (Ahzab, 36) ayetiyle birlikte ikisi de *"Allah ve Rasûlü'nün emrine razı olduk"* dediler.

Bu ayet, müminlerin kemal-i teslimiyet ve kalb-i mütmainle kabul edip amel etmeleri gereken bir şer'î hükmü içeren gelecek ayetlere hazırlık ve giriş niteliği taşımaktaydı.

7- Gerçekte hadisede Allah Rasûlü'nün gizleyip de Allah Teâlâ'nın açıkladığı husus, evlatlık uygulamasının kaldırılması için Zeynep'le evliliğin emredilmesi idi. Ayet-i kerime başka bir hususu değil, açıkça bunu söylemektedir. Allah Teâlâ şöyle buyurur: *"Zeyd, o kadından ilişğini kesince biz onu sana nikâhladık ki evlâtlıkları, hanımlarıyla ilişkilerini kestiklerinde (o kadınlarla evlenmek isterlerse) müminlere bir güçlük olmasın."* (Ahzab, 37)

Hal böyleyken, nasıl oluyor da ayetin açık ifadesini bırakıp aslı astarı olmayan rivayetlere yöneliyorlar?! Üstelik böylesi bir gizlemede Peygamberimize ayıp getirecek bir taraf yoktur. Yoksa tövbe gerektiren bir günah işlenmiş olurdu ki ayetin böyle bir şeyi gündeme getirdiği de yok. Buna göre gizleme durumu, aklın sınırı ve olgunluğun bizzat kendisidir, çünkü bu Peygamberimizle Allah arasında, vakti gelmeden önce ilan edilmesi emredilmeyen bir sırdır. Hakikatte vakti gelmeden önce bu emrin gizlenmesi, mükemmellikten başka bir şey değildir.

Evliliklerinden uzun zaman önce Hz. Aişe'nin kıssasındaki ifadeler bu durumu izah etmektedir. Cibril (a.s.) onu ipekten elbise içinde Peygamberimize (s.a.v.) getirerek *"bu senin hanımındır"* demiştir. Peygamberimiz (s.a.v.) yakînen onu tanımış ve günün birinde tertemiz eşlerinden olacağından şüphe duymamıştır. Bununla beraber durumu kendisiyle Rabbi arasında bir sır olarak bırakmış ve *"eğer bu Allah katındansa, o bunu gerçekleştirecektir"* demiştir.¹⁶⁷ Yani bu kuşkusuz Allah'tan olduğuna göre, söz verilen güne kadar bu meseleyi bırakmalıyım. Ne zaman ki vakti gelmiş, Allah Teâlâ açığa çıkararak iradesini gerçekleştirmiştir.

¹⁶⁶ Reddü Şübühât Havle Ismeti'n-Nebî, s.197

¹⁶⁷ Fethu'l-Bârî, 9/8, rakam 5125

Tam bu noktada Zeynep'in (r.anha) kıssasındaki gerçek yorumu ulaşıyoruz. Buna göre, Allah Teâlâ onun eşlerinden olacağını peygamberine bildirmiştir. Zeyd (r.a.) kendisini şikâyete ve boşama konusunda istişare etmeye geldiğinde Peygamberimiz (s.a.v.) nasihat ve samimi öğüt kabilinden "eşini yanında tut ve Allah'tan kork!" demiştir. Yani ondan şikâyet ederken¹⁶⁸ ve kötü ahlaklı olduğunu, sana karşı böbürlendiğini söylerken Allah'tan kork... Çünkü Zeyd bu durumlardan şikâyetçi olmuştu. İşte burada Allah Rasûlü (s.a.v.) onu yakında Zeyd'in boşayıp kendisin evleneceğine dair Allah Teâlâ tarafından bildirilen gerçeği kendi içinde gizlemişti, oysa Allah bunu açığa çıkaracaktı.¹⁶⁹

Ayetin bundan sonraki "Allah'ın emri yerine getirilecektir" kısmının tefsirciler tarafından "yani kesinlikle onunla evleneceksin" şeklindeki izahı, yaptığımız bu yorumu doğrulamaktadır. Yine Allah'ın, Zeynep (r.anha) ile Peygamber Efendimizin arasında sadece evliliği açığa çıkarması, Peygamberimizin gizlediği şeyin Rabbi tarafından kendisine bildirildiğini göstermektedir.

Bunlar sonucunda ayetle alakalı olarak Peygamber Efendimizin gizlediği hususun, Zeyd'in (r.a.) boşamasının ardından Zeynep'in (r.anha) Efendimizin (s.a.v.) eşi olacağından ibaret Allah'ın bildirdiği hükmü olduğu anlaşılmaktadır. Selefin, muhakkik müfessirlerin; İbnü'l Arabî, Kurtubî, Kadı İyâz, Kastalânî (el-Mevâhib'de) ve Zürkânî (el-Mevâhib şerhinde) gibi derin âlimlerin çoğunluğunun görüşü bu yöndedir. Kurân ayetlerinin anlaşılması ve fıkhiyle ilgilenen bu âlimler, Peygamberlere yakışmayan ve gerek hakikatin gerek realitenin mantığına ters düşen rivayetlerden onları tenzih etmişlerdir.¹⁷⁰

Allah Rasûlü (s.a.v.) insanlardan korkmayı Allah'tan korkmanın önüne almamıştır, çünkü ortada Allah'ın onu yapmakla

yükümlü tuttuğu, onun ise insanlardan korkarak bundan geri durduğu bir şey yoktur. Allah kendisine Zeynep'le evlenmeyi emrettiğinde bu emir yerine getirilmiştir. Peygamberimiz eğer insanlardan korktuğu için bunu yapmamış olsaydı -hâşâ!- o zaman kendisi hakkında "Allah'tan daha çok insanlardan korktu" denirdi. Kurân da kendisini kınayarak "insanlardan daha çok Allah'tan korkmalısın, çünkü O korkulmaya daha layıktır" derdi.¹⁷¹

Müslim, Aişe'nin (r.anha) şöyle dediğini rivayet eder: "Eğer Muhammed (a.s.) Kurân'dan bir şey gizleyecek olsaydı, kesinlikle şu ayeti gizlerdi: "(Resûlüm!) Hani Allah'ın nimet verdiği, senin de kendisine iyilik ettiğin kimseye: Eşini yanında tut, Allah'tan kork! diyordun. Allah'ın açığa vuracağı şeyi, insanlardan çekinerek içinde gizliyordun. Oysa asıl korkmana lâyık olan Allah'tır." (Ahzab, 37)¹⁷²

Gerçek şu ki bu evlilik ilk önce Zeynep (r.anha) ve kardeşi için bir imtihandı, çünkü Zeyd'i (r.a.) kabule yanaşmamışlardı. Nihayetinde ise Peygamberimiz (s.a.v.) için zorlu bir imtihandı, çünkü bu kendisine emrediliyor, sonucunu biliyor ve Zeynep de azatlısı Zeyd'in nikahı altında bulunuyordu. Burada Kurân'ın belirttiği hikmet, Araplar arasında uygulanagelen hakikî evladın hanımıyla babasının evlenmesi nasıl haramsa, evlatlık alınan kişinin hanımıyla da evlenilmesi öyle haramdır, şeklindeki meşhur âdetin ortadan kaldırılmasıydı. "Ta ki evlâtlıkları, hanımlarıyla ilişkilerini kestiklerinde (o kadınlarla evlenmek isterse) müminlere bir güçlük olmasın." (Ahzab, 37)¹⁷³

Allah Rasûlü (s.a.v.) başlangıçta Zeyd ile Zeynep'in (r.anhüma) anlaşamayacaklarını biliyordu, çünkü Allah ona bunu ve dahası Zeyd boşadıktan sonra Zeynep'le nikâhlanacağını haber vermişti. Bununla birlikte Allah Rasûlü (s.a.v.) Allah Teâlâ'nın

¹⁶⁸ es-Sünenü'l Kübrâ, Beyhakî, 7/138

¹⁶⁹ Reddü Şübühât Havle İsmeti'n-Nebî, s.198

¹⁷⁰ Reddü Şübühât Havle İsmeti'n-Nebî, s.199

¹⁷¹ Itâbü'r-Rasûl fil Kur'ân, s.118

¹⁷² Müslim 177, Kitâbü'l-îman

¹⁷³ En-Nübüvvetü ve'l Enbiyâ, s.108

vakti geldiğinde bunu açığa çıkaracağını net olarak bildiği halde gerçeği kendine sakladı. Saklamasının nedeni, insanların sözlerinden sıkıntıya düşeceği endişesi ve münafıkların şüpheli tutumlarıydı. Onlar, Muhammed evlatlığının eşiyle evlendi, diyeceklerdi. Oysa ona gereken insanlardan korkmamasıydı, çünkü Allah korkulmaya daha layıktı.

Allah Rasûlü (s.a.v.) bulunduğu konumda hata veya azarlanıp kınanacağı bir şey yapmadı. Bu nedenle “Allah’ın açığa çıkaracağı şeyi içinde saklıyor ve insanlardan korkuyordun, oysa korkmana Allah daha layıktı” kavli-celîlindeki kınamaya hiçbir zaman düşmedi. Burada zaten onu kınayan bir ifade yoktu, çünkü kocası boşadıktan sonra Zeynep’le (r.anha) evleneceğine dair Allah’ın haber verdiği şeyi Allah insanlara açıklamasını kendisine emretmemiştir. İşin aslında bu evliliği emreden Allah Teâlâ’ydı ve hadisede sadece Peygamberinin durumunu bize anlatmaktaydı. Sonuçta Allah Rasûlü (s.a.v.) burada her türlü ayıp ve kusurdan uzak bir durumdaydı. Yine de en doğrusunu Allah bilir.¹⁷⁴

1. Hanımlarını razı etmek için Hz. Peygamber’in kendisine haram kıldığı şey neydi?

Allah Teâlâ şöyle buyurur: “Ey Peygamber! Eşlerinin rızasını gözeterek Allah’ın sana helâl kıldığı şeyi niçin kendine haram ediyorsun? Allah çok bağışlayan, çok esirgeyendir. Allah, (gerektiğinde) yeminlerinizi bozmanızı size meşru kılmıştır. Sizin yardımcınız Allah’tır. O, bilendir, hikmet sahibidir. Peygamber, eşlerinden birine gizlice bir söz söylemişti. Fakat eşi, o sözü başkalarına haber verip Allah da bunu Peygamber’e açıklayınca, Peygamber bir kısmını bildirmiş, bir kısmından da vazgeçmişti. Peygamber bunu ona haber verince eşi: Bunu sana kim bildirdi? dedi. Peygamber:

Bilen, her şeyden haberdar olan Allah bana haber verdi, dedi. Eğer ikiniz de Allah’a tövbe ederseniz, (yerinde olur). Çünkü kalpleriniz sapmıştı. Ve eğer Peygamber’e karşı birbirinize arka çıkarsanız bilesiniz ki onun dostu ve yardımcısı Allah, Cebrail ve müminlerin iyileridir. Bunların ardından melekler de (ona) yardımcıdır. Eğer o sizi boşarsa Rabbi ona, sizden daha iyi, kendini Allah’a veren, inanan, sebatla itaat eden, tövbe eden, ibadet eden, oruç tutan, dul ve bâkire eşler verebilir.” (Tahrim, 1-5)

Sahih rivayetlere göre bu ayetin iki iniş sebebi:

Birinci sebep: Buhârî ve Müslim Hz. Aişe’nin şöyle dediğini rivayet ederler: Allah Rasûlü (s.a.v.) Zeynep’in yanında kaldığı bir gün bal yemiştir. Ben ve Hafsa anlaşarak Allah Rasûlü hangimizin yanına gelirse kendisine “senden meşe ağacından akan reçine¹⁷⁵ kokusu alıyorum. Reçine mi yedin?” diyecektik. Allah Rasûlü ikisinden birinin yanına girdiğinde kendisine bu sözü söyledi. Allah Rasûlü cevaben “hayır, aksine Zeynep binti Cahş’ın yanında bal yedim. Bir daha asla onu yemeyeceğim” dedi. Bunun üzerine “Ey Peygamber! Allah’ın sana helâl kıldığı şeyi niçin kendine haram ediyorsun?” diye başlayan ayetler nazil oldu. Burada “eğer ikiniz de Allah’a tövbe ederseniz” ifadeleriyle kastedilen Aişe ve Hafsa, “Peygamber, eşlerinden birine gizlice bir söz söylemişti” kısmında kastedilen ise, Peygamberimizin “aksine bal içtim” sözüydü.¹⁷⁶

Buhârî’ye ait diğer rivayette Hz. Aişe şöyle der: Allah Rasûlü (s.a.v.) Zeynep binti Cahş’ın yanında olduğu sırada bal içmişti. Ben ve Hafsa Allah Rasûlü hangimizin yanına gelirse ona “reçine mi yedin? Senden reçine kokusu alıyorum” diyeceğimiz konusunda anlaştık. Allah Rasûlü bu söz üzerine “hayır, bilakis

¹⁷⁵ Hadisteki orijinal ifadesiyle “meğâfir” kelimesi “miğfâr”ın cemisidir. Sahralardaki meşe ağaçlarından sızan kötü renkli ve tatlı reçinedir.

¹⁷⁶ Müslim, 1474; Buhârî, 5267

¹⁷⁴ Itâbü’r-Rasûl fil Kur’ân, s.122

Zeynep binti Cahş'ın yanında bal içiyordum. Bundan böyle asla ağzıma bal almayacağıma yemin ediyorum. Kimseye bunu haber verme" dedi.¹⁷⁷

Görünen o ki Peygamberimizin bu sözü söylediği hanımı Hafsa'dır (r.anha). Fakat o "kimseye bunu haber verme" sözüne bağlı kalmamış, anlaşma yaptığı Aişe'ye (r.anha) söylemiştir. Belkide söylemekten amacı, Allah Rasûlü'nü Zeynep'in (r.anha) balından uzak tutma teşebbüsünün başarıya ulaştığını müjdelemektir. Yoksa Allah Rasûlü'nün sırrını ifşa etmek değildir. Gerçekten de Allah Rasûlü olay üzerine yemin etmiş, hemen peşine Allah Teâlâ yemin etmesini kınayan ayetler indirerek yemin kefarete kendisini çağırması ve söylediği sözü Hafsa'nın ifşa ettiğini bildirmiştir. Ayetler devamlı Hafsa ve Aişe'yi (r.anhüma) azarlayıp azapla tehdit etmiş, kendilerini tövbe ve istiğfara davet ederek Allah'ın, Cibril'in ve müminlerin Peygamber'le beraber olduğunu bildirmiştir.¹⁷⁸

İkinci sebep: Ayetin bir diğer sahih sebep-i nüzülü Mariye'dir (r.anha). Enes bin Malik'in şöyle dediği rivayet edilir: Allah Rasûlü'nün birlikte olduğu bir cariyesi bulunuyordu. Aişe ve Hafsa'nın (r.anhüma) ısrarları sonucu Allah Rasûlü onu kendine haram kıldı. Bunun üzerine Allah Teâlâ şu ayeti indirdi: *"Ey Peygamber! Eşlerinin rızasını gözeterek Allah'ın sana helâl kıldığı şeyi niçin kendine haram ediyorsun? Allah çok bağışlayan, çok esirgeyendir."* (Tahrim, 1)¹⁷⁹

Taberî, Zeyd bin Eslem'den şunu rivayet eder: Allah Rasûlü (s.a.v.) bazı hanımlarının evinde İbrahim'in annesiyle birlikte oldu. Bunun üzerine Hafsa (r.anha) "ey Allah'ın Rasûlü! Benim evimde ve benim yatağımda mı?" dedi. Sözden sonra Allah Rasûlü İbrahim'in annesini kendine haram kılınca Hafsa "ey

Allah'ın Rasûlü! Helal olanı kendine nasıl haram ediyorsun?" diye sordu. Bunun üzerine Allah Rasûlü bir daha onunla birlikte olmayacağına dair Allah'a yemin etti. Hemen akabinde şu ayet nazil oldu: *"Ey Peygamber! Eşlerinin rızasını gözeterek Allah'ın sana helâl kıldığı şeyi niçin kendine haram ediyorsun? Allah çok bağışlayan, çok esirgeyendir."*¹⁸⁰

İbrahim'in annesi, Peygamberimizin Mariye isimli Kıbtî cariyesidir. Onu kendisine hicretin yedinci yılında Mısır Kralı Mukavkis hediye etmiştir. Ondan, iki yaşında vefat eden İbrahim isimli oğlu dünyaya gelmiştir.¹⁸¹

Müfessirlerin bir çoğu yemin hadisesinin cariye Mariye (r.anha) ile ilgili olduğu kanaatindedir. Oysa balla ilgili olan rivayet, isnad açısından daha sahihtir. İkisinin arasını şöyle ortak bir noktada toplayabiliriz: İlk yaşanan hadise, Hafsa ve Aişe'nin (r.anhüma) kendi aralarında anlaşması üzerine Hafsa'nın Peygamber Efendimize "reçine mi yedin?" demesi, Hz. Peygamberin buna karşı bir daha bal yemeyeceğine yemin etmesi ve bu olaydan kimseye bahsetmemesi için Hafsa'ya tembihte bulunmasıdır. Tabi Hafsa (r.anha) onun sözünü dinlemeyip meseleyi anlaşma ortağı Aişe'ye (r.anha) haber vermiştir. Bundan sonra Peygamber Efendimiz (s.a.v.) Hafsa'nın evinde, o yokken Mariye ile ilişkiye girmiştir. Hafsa (r.anha) döndüğünde duruma kızınca Peygamber Efendimiz (s.a.v.) onun gönlünü almak için Mariye (r.anha) ile bir daha birlikte olmayacağına yemin etmiş ve bunu kimseye haber vermemesini Hafsa'dan istemiştir. Hafsa ise olayı Aişe'ye (r.anha) bildirmiştir. Bunlar üzerine Allah Teâlâ indirdiği ayetlerde Peygamber Efendimizi yemin etmesinden dolayı kınayarak keffaret talep etmiş ve

¹⁷⁷ Buhârî, Kitâbü't-tefsîr, 4912

¹⁷⁸ Itâbü'r-Rasûl fil Kur'ân, s.138

¹⁷⁹ Fethu'l-Bârî, 9/288, rakam 5266

¹⁸⁰ Tefsîru't-Taberî, 28/174

¹⁸¹ Itâbü'r-Rasûl fil Kur'ân, s.138

kendisine muhalefet eden hanımlarını azapla tehdit etmesini istemiştir.¹⁸²

H. Peygamberimizin helali haram kılmasının yorumu:

Sözün burasında Hz. Peygamber Efendimizin yemin edip kendine bir şeyi haram kılması ve Allah Teâlâ tarafından “*Ey Peygamber! Eşlerinin hoşnutluğunu kazanmak için neden Allah'ın helal kıldığı bir şeyi kendine haram kılıyorsun*” şeklinde kınanması konusuna geçelim. İtikadımıza göre helal ve haram kılma yetkisi, sadece Allah'a ait olduğuna ve hiçbir insan Allah'ın helal kıldığını haram kılamayacağına göre, Hz. Peygamber Efendimiz (s.a.v.) nasıl Allah Teâlâ'nın kendisine helal ettiğini haram kılabiliyor? Öncelikle haram kılmanın iki manaya geldiğini bilmemiz gerekir:

1- “Geri durma” anlamına gelen sözlükteki genel haram kılma. Mesela insan bir şeyi yapmaktan geri durduğunda kendisi için “bu şeyi kendisine haram kıldı” denir.

2- Şer’î anlamıyla hususî haram kılma. Bu da Allah kendisine yasakladığı ve yapması durumunda azapla tehdit ettiği için bir Müslümanın herhangi işi yapmaktan geri durmasıdır.

Genel olarak bir şeyi yapmaktan geri durmak, sözlük açısından haram kılma diye isimlendirilir. Bu, şeriat o şeyi yasaklamadığı, kendisinden uzak durulmasını emretmediği veya uzak duranın “şeriat bunu haram kıldı” demediği sürece şer’î bir geri duruş değildir.

Buna göre, Hz. Peygamber Efendimizin kendine bal içmeyi ve cariyesiyle ilişkiye girmeyi haram kılması birinci kısma girmektedir. Burada yapılan, mübah olan bir şeyden uzak durmak anlamındaki sözlüksel haramlıktır, yoksa şer’î bir haramlık değil, çünkü Hz. Peygamber Efendimiz zaten şer’î olarak haram

kılmanın Allah'ın hakkı olduğunu, Allah'ın mübah kıldığı bir şeyi kendisinin haram kılma yetkisinin olmadığını söylüyor.

Bu tür geri durma anlamındaki genel haramlığın Kurân'daki örneği, emme çağındaki bebekken Firavun ailesinin kendisini bulduğu Hz. Musa (a.s.) ile ayetlerdir: “*Biz daha önceden (annesine geri verinceye kadar) onun sütanelarını kabulünü (emmesini) haram kıldık (müsaade etmedik).*” (Kasas, 15) Buradaki mana, Allah'ın emme çağındaki bebek Musa'nın dudaklarına emziren annelerin göğüslerinden geri durmayı emretmesidir. Bunun üzerine ağzına herhangi bir meme verildiğinde reddetmiş, gerçek annesininkini aramış, onun dönmesini beklemiştir. Ayet bu geri duruşu haram kılma diye ifade etmektedir.¹⁸³

Yine Allah'ın peygamberi İsrail'in (Yakub a.s) kendine bazı şeyleri haram kıldığını haber veren ayetler buna örnektir: “*Tevrat'ın indirilmesinden önce, İsrail'in (Yakub'un) kendisine haram kıldıkları dışında, yiyeceğin her türlü İsrailoğullarına helâl idi. De ki: Eğer doğru sözlü iseniz, o zaman Tevrat'ı getirip onu okuyun.*” (Al-i İmran, 93) Hz. Yakup bir peygamber olarak şüphesiz bilir ki helal ve haram kılma yetkisi sadece Allah'a aittir. Kendisi burada şer’î olarak bir şeyi haram kılmış değildir. Onunki şahsî olarak bir şeyden geri durma anlamında genel haramlıktır.

Aynı şekilde Allah Rasûlü (s.a.v.) bal içmekten ve cariyesi Mariye (r.anha) ile ilişkiye girmekten şahsî olarak, Hafsa'yı (r.anha) razı etmek gayesiyle geri durmuştur. Yoksa bu şer’î bir geri duruş değildir. O anlamda Allah'ın mübah kıldığını kendine haram etmemiştir. O şeylerin hala mübah olduğunu bilmektedir. Ayet de Peygamberimizin bu geri duruşunu şahsî ve genel anlamıyla bir haram kılma olarak ifade etmiştir.¹⁸⁴

¹⁸³ Itâbü'r-Rasûl fil Kur'ân, s.146

¹⁸⁴ Itâbü'r-Rasûl fil Kur'ân, s.147

¹⁸² Itâbü'r-Rasûl fil Kur'ân, s.141-142

Allah Teâlâ'nın Peygamberini (a.s.) kınaması ise onun günaha, zelleğe veya hataya düştüğünü göstermez, aksine Allah'ın onu daha kıymetli bir hareket tarzına irşad ettiğini gösterir. Onun yaptığı şey caizdir, fakat daha kıymetli olandan gafil kalmamalıdır. Hadise örneğinde ona en yakışan tutum, yaşadığı olayda hiç yemin etmemesidir. Allah daima peygamberi için en değerli olanı murad ettiğinden bu şekilde ince bir kınama üslubuyla onu kınamış, Peygamberimiz de hemen gereğini yerine getirmiştir.¹⁸⁵ Ettiği iki yeminden de kefarret vererek Zeynep'in (r.anha) yanında bal içmeye ve cariyesiyle ilişkiye devam etmiştir.¹⁸⁶

j. Hz. Peygamberimizin münafıkların önderinin cenaze namazını kılması

Abdullah bin Übey, münafıkların öncüsüydü ve Allah Rasûlü'ne (s.a.v.) büyük düşmanlık besliyordu, çünkü Allah Rasûlü'nü Medine'de yönetici olmasına engel kişi olarak görüyordu. Hicretten önce kendi halkı olan Hazrec'in lideriydi ve gerek onlar gerekse Evsliler, aralarında çıkan anlaşmazlıklarda onu yargısına başvurulmuş bir lider yapmaya ittifak etmişlerdi. Başlarına onu tam yönetici yapma hazırlıklarına giriştikleri sırada Allah Teâlâ içlerinden bir kısmın kalbini İslam'a açtı. Bunlar Birinci ve İkinci Akabe Biatları'nda Allah Rasûlü'ne biat ettiler. Bunun sonucunda Allah Rasûlü'nün Medine'ye hicreti gerçekleşti ve tabii Abdullah bin Übey'in önderlik fırsatı elinden gitti. Bundan böyle kalbini Allah Rasûlü'ne kinle doldurarak her fırsatta ona hile ve tuzak kurmaya başladı. Abdullah bin Übey'in beraberindeki münafıklarla beraber Müslümanların aleyhine plan kurma gayreti hicretin ikinci yılından dokuzuncu yıla kadar devam etti.

¹⁸⁵ Itâbü'r-Rasûl fil Kur'ân, s.150

¹⁸⁶ Itâbü'r-Rasûl fil Kur'ân, s.150

Allah Rasûlü'nün (s.a.v.) hicrî dokuzuncu yılda Tebük Seferi'nden dönmesinin ardından Abdullah bin Übey ölüm hastalığına yakalandı ve bu sırada Peygamberimiz onu ziyaret etmekteydi. Abdullah bin Übey nihayet dokuzuncu yılın Zilkade ayında¹⁸⁷ ölünce salih bir Müslüman olan oğlu Abdullah Allah Rasûlü'ne (s.a.v.) gelerek babasının ölüm haberini verdi ve kendisinden kefen bezi yapmak üzere gömleğini vermesini istedi. Talebe olumlu cevap veren Allah Rasûlü (s.a.v.) ona gömleğini verdi. Böylelikle kâfir ve münafık Abdullah bin Übey Allah Rasûlü'nün (s.a.v.) gömleğiyle birlikte defnedilmiş oldu.¹⁸⁸

Buhârî ve Müslim, Abdullah bin Ömer'in (r.a.) şöyle dediğini rivayet ederler: Abdullah bin Übey ölünce oğlu Abdullah Allah Rasûlü'ne gelerek "ey Allah'ın Rasûlü! Bana gömleğini ver de, babamı onunla kefenleyeyim. Onun namazını kıl ve Allah'tan affını dile" dedi. Bunun üzerine Allah Rasûlü ona gömleğini verdi.¹⁸⁹

Burada Allah Rasûlü'nü bir kâfir ve münafığa gömleğini kefen olarak vermeye iten sebep, Abdullah bin Übey'e karşı olan yardım borcunun iadesiydi. Buhârî, Abdullah bin Cabir'in şu sözünü aktarır: Bedir Savaşı sonrası esirlerle birlikte Abbas da getirildi. Üzerinde gömlek yoktu. Allah Rasûlü (s.a.v.) ona gömlek bakınca Abdullah bin Übey'in gömleğinin ona olduğunu gördüler. Bunun üzerine Allah Rasûlü gömleği Abbas'a giydirdi. İşte (Abdullah bin Übey hadisesinde) bu nedenle Allah Rasûlü elbisesini çıkarıp oğluna verdi. İbni Uyeyne der ki; "onun Allah Rasûlü'ne bir yardım hakkı geçmişti. O da bu şekilde mukabelede bulunmayı uygun gördü."¹⁹⁰

Yine Buhârî, Ömer bin Hattab'ın (r.a.) şöyle dediğini rivayet eder: "Abdullah bin Übey bin Selül ölünce namazını kılması için

¹⁸⁷ Itâbü'r-Rasûl fil Kur'ân, s.68-69

¹⁸⁸ Itâbü'r-Rasûl fil Kur'ân, s.75

¹⁸⁹ Buhârî, 1269; Müslim, 2774

¹⁹⁰ Buhârî, Kitâbü't-tefsir, 4671

Allah Rasûlü çağrıldı. Allah Rasûlü gelip imamlığa geçince ben “ey Allah’ın Rasûlü! İbni Übey’in namazını mı kılıyorsun? Oysa o filan gün şöyle şöyle demişti” diye çıktım. Söylediği sözleri bir bir saydım. Bunun üzerine Allah Rasûlü tebessüm etti ve “arkama geç ey Ömer!” dedi. Ben daha fazla ısrar edince Allah Rasûlü (s.a.v.) “bana seçenek hakkı verildi, ben de kılmayı tercih ettim. Yetmişden fazla istiğfarla onun affedileceğini bilsem bu kadar istiğfar ederdim” buyurdu ve namazını kılıp gitti. Çok geçmeden Allah Teâlâ şu ayetleri indirdi: “*Onlardan ölmüş olan hiçbirine asla namaz kılma; onun kabri başında da durma!*” (Tevbe, 84) Daha sonra Allah Rasûlü’ne karşı cüretkârlığıma ben de şaşırdım.”¹⁹¹

Peygamber Efendimiz (a.s.) münafıkların reisi Abdullah bin Übey için af dilemede hata yapmadı, çünkü bu aşırı merhamet ve şefkatinden kaynaklanmaktaydı. Ayrıca Allah Teâlâ onu münafıklar için af dilemekten açıkça sakındırmamıştı. Ayetten yasaklamayı değil, seçim hakkını anladığı için merhamet ve şefkatiyle örtüşen seçeneği tercih etti. Bununla birlikte kâfir ve münafık oldukları için yaptığı istiğfarın onlara fayda vermeyeceğini de bilmekteydi.

Münafıkların namazını kılmasına gelince, bunu yasaklayan ayet namazdan önce değil, sonra nazil oldu. Namazdan önce Abdullah bin Übey ile alakalı nazil olan ayet, namazdan değil, istiğfardan bahsetmekteydi: “*Onlar için ister ister af dile ister dileme. Yetmiş kez af dilesen de Allah onları asla affetmeyecektir.*” (Tevbe, 80)

Allah Rasûlü (s.a.v.) bu ayetten, münafıklar için af dileyip dilememe noktasında serbestliği anlamıştı. Namaz da sonuçta istiğfarın bir şekliydi. Dolayısıyla onun Abdullah bin Übey’in namazını kılması, anlayışı doğrultusunda iki seçenekten merhamet duygusuna uygun olanı tercihinden ibaretti. Namaz

¹⁹¹ Buhârî, Kitâbü’t-tefsir, 4671

kılarken ayetten anladığını tatbik ettiği için ne yaptığı içtihat üzerine ne de Allah’ın açıkça yasaklamadığı bir şeyi yaptığı için kınanamaz. Ne zaman ki Allah Teâlâ açıkça onların namazlarını kılmayı ve kabirleri başında durmayı yasaklamıştır; bundan böyle sözkonusu rabbanî yönlendirmeye bağlı kalmış, hiçbir muhalif harekete girişmemiştir.

Efendimiz (s.a.v.) daha sonraları ilgili ayetlere uyararak münafıklardan ölenlerin namazlarını kılmamış, cenazelerinin ardından yürümemiş, kabirleri başında durmamıştır. Dünyadan irtihalinden az önce güvenilir sırdaşı Huzeyfe bin Yeman’a (r.a.) münafıkların listesini vererek kendinden sonra kimsenin onların cenaze namazına katılmamasını istemiştir.¹⁹²

Onuncu Konu: Peygamberlikleri İhtilafli Olanlar

Bir takım salih şahsiyetlerin Kurân-ı Kerim’de peygamber olup olmadıkları açıkça belirtilmez. Bu nedenle kendileri hakkında âlimler farklı kanaatlere sahip olmuşlardır. Sırayla bu şahsiyetleri görelim.

1. Lokman

Lokman’ın peygamber olduğuyla ilgili bir delil bulunmamaktadır. Allah Teâlâ sadece kendisine hikmet verdiğini beyan etmekte ve hikmetlerinden bir kısmını oğluna verdiği öğütte bize anlatmaktadır.¹⁹³ Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: “*Andolsun biz Lokman’a: Allah’a şükret! diyerek hikmet verdik.*” (Lokman, 12)

İlim ehlinin çoğunluğu onun nebi değil, hikmet ehlinen olduğu kanaatindedir.¹⁹⁴ Bazıları ilim ehli arasında bu konuda it-

¹⁹² Itâbü’r-Rasûl fil Kur’ân, s.76

¹⁹³ Menhecü’l-Hafız İbni Hacer fi’l Akâideh, Muhammed Kandû, 3/1236

¹⁹⁴ Ârâü İbni Hacer el-Heysemî el-İ’tikadiyyeh, Muhammed eş-Şây’i, s.428

tifak oluştuğunu aktarır. Dolayısıyla bu konuda muhalif düşünene itibar edilmez.¹⁹⁵

2. Zülkarneyn ve Tübbâ'

Zülkarneyn'in kıssası Kurân'da şöyle anlatılır: “(Resûlüm!) Sana Zülkarneyn hakkında soru sorarlar. De ki: Size ondan bir hatıra okuyacağım. Gerçekten biz onu yeryüzünde iktidar ve kudret sahibi kıldık, ona (muhtaç olduğu) her şey için bir sebep (bir vasıta ve yol) verdik. O da bir yol tutup gitti. Nihayet güneşin battığı yere varınca, onu kara bir balçıkta batar buldu. Onun yanında (orada) bir kavme rastladı. Bunun üzerine biz: Ey Zülkarneyn! Onlara ya azap edecek veya haklarında iyilik etme yolunu seçeceksin, dedik. O, şöyle dedi: Haksızlık eden cezalandıracağız; sonra o, Rabbine gönderilecek; sonra Allah da ona korkunç bir azap uygulayacak. İman edip de iyi davranan kimseye gelince, onun için de en güzel bir karşılık vardır. Ve buyruğumuzdan, ona kolay olanını söyleyeceğiz. Sonra yine bir yol tuttu. Nihayet güneşin doğduğu yere ulaşıncaya, onu öyle bir kavim üzerine doğar buldu ki, onlar için güneşe karşı bir örtü yapmamıştık. İşte böylece onunla ilgili her şeyden haberdardık. Sonra yine bir yol tuttu. Nihayet iki dağ arasına ulaştığında onların önünde, hemen hiçbir sözü anlamayan bir kavim buldu. Dediler ki: Ey Zülkarneyn! Bu memlekette Ye'cûc ve Me'cûc bozgunculuk yapmaktadırlar. Bizimle onlar arasında bir set yapman için sana bir vergi verelim mi? Dedi ki: Rabbimin beni içinde bulundurduğu nimet ve kudret daha hayırlıdır. Siz bana kuvvetinizle destek olun da, sizinle onlar arasına aşılmaz bir engel yapayım. Bana, demir kütleleri getirin. Nihayet dağın iki yanı arasını aynı seviyeye getirince (vadiyi doldurunca): Üfleyin (körükleysin)! dedi. Artık onu kor haline sokunca: Getirin bana, üzerine bir miktar

¹⁹⁵ Şerhu Sahîh-i Müslim, 2/144; Tefsîrû'l-Beğavî 6/286

erimiş bakır dökeyim dedi. Bu sebeple onu ne aşmaya muktedir oldular ne de onu debildiler. Zülkarneyn: Bu, Rabbimden bir rahmettir. Fakat Rabbimin vaadi gelince, O, bunu yerle bir eder. Rabbimin vaadi haktır, dedi.” (Kehf, 83-98)

Yukarıdaki ayetlerin “biz: Ey Zülkarneyn! Onlara ya azap edecek veya haklarında iyilik etme yolunu seçeceksin, dedik” kısmında acaba Allah'ın hitabı Zülkarneyn ile beraber olan bir peygambere midir, yoksa peygamber kendisi midir? Bu noktada Fahrurrazi onun net şekilde peygamber olduğunu söyler. Fethu'l-Bârî'de¹⁹⁶ bu görüşü nakleden Hafız İbni Hacer hemen akabinde şunu söyler: Zülkarneyn hakkında farklı görüşler ileri sürülmüştür. Gerideki gibi onun peygamber olduğunu söyleyenler vardır. Abdullah bin Amr bin As'dan rivayet edilen bu görüş, Kurân'ın zahirine uygun düşmektedir.

İbni Hacer daha sonra, bu konuda birçok görüş ileri sürüldüğünü gösteren eserlere yer verir.¹⁹⁷ Her halükarda onun peygamber olmadığı yönündeki görüşü, ilim ehlinin çoğunluğu paylaşmaktadır.¹⁹⁸

Burada benimsenmesi gereken tavır, Zülkarneyn ve Tübbâ'nın peygamber olup olmadığıyla ilgili herhangi bir şey söylememektir. Çünkü Peygamber Efendimizin “Tübbâ'nın ve Zülkarneyn'in nebi olup olmadıklarını bilmiyorum” sözü sahihtir.¹⁹⁹ Allah Rasûlü'nün (a.s.) bilmediği bir meseleden biz nasıl emin olabiliriz?!²⁰⁰

Tübbâ'nın adı Kurân'ın şu ayetinde geçmektedir: “Bunlar mı daha hayırlı, yoksa Tübbâ' kavmi ile onlardan öncekiler mi? Onları yokettik, çünkü onlar suçlu idiler.” (Duhan 37) Yine Allah Teâlâ

¹⁹⁶ Fethu'l-Bârî 6/382

¹⁹⁷ Menhecü'l-Hafız İbni Hacer fî Akîdeh 3/1237

¹⁹⁸ Tefsîru'l-Beğavî 6/198; Tefsîru İbni Atiyye 3/538

¹⁹⁹ Hâkim, Beyhakî; Sahihu'l-Câmi's Sağîr 5/121

²⁰⁰ Er-Rusûl ve'r Risâlât, el-Eşgar s.22

şöyle buyurmaktadır: “Onlardan önce Nuh kavmi, Res halkı ve Semûd da yalanlamıştı. Âd ve Firavun ile Lût’un kardeşleri de (yalanladılar). Eyke halkı ve Tübba’ kavmi de. Bütün bunlar peygamberleri yalanladılar da tehdidim gerçekleşti!” (Kâf, 12-14)

3. HIZIR (a.s.)

Hızır adı Kurân’da geçmez, fakat Hazreti Musa ile birlikte kıssası anlatılır. Sünnette açıkça geçmektedir. İbni Abbas’ın Übey bin Ka’b yoluyla Peygamber Efendimizden naklettiği hadiste adıyla birlikte kıssası anlatılmaktadır.²⁰¹

Önce onun nebi olup olmadığı tartışılmış, çoğunluk ehl-i ilim nebi olduğunu belirtmiştir. Ardından rasül olup olmadığı tartışılmıştır. Kurtubî “çoğunluğa göre o nebidir, ayet de bunu göstermektedir” derken²⁰² bir grup onun veli olduğunu ileri sürmüştür.²⁰³

Sahih olan ise, çoğunluğun onun veli değil, nebi olduğu görüşüdür. Yine onların içinden rasül değil, nebi olduğunu söyleyenlerdir.²⁰⁴

Allâme Alûsî şöyle der: Çoğunluğun benimsediği meşhur kanaat, nebi olduğudur. Delil olacak ayet ve haberlerin toplamıyla bu konuda net kanaat oluşur.²⁰⁵ Kissanın akışı, birkaç yönden Hızır’ın nebi olduğunu göstermektedir:

Birincisi: Şu ayeti kerimedir: “Derken, kullarımızdan bir kul buldular ki, ona katımızdan bir rahmet (vahiy ve peygamberlik) vermiş, yine ona tarafımızdan bir ilim öğretmiştik.” (Kehf, 65) Görünen o ki burada bahsedilen rahmet, nebilik rahmeti, ilim de kendisine vahiy yoluyla gelenlerdir.

²⁰¹ Buhârî 74

²⁰² Fethu'l-Bârî 6/434

²⁰³ A.g.e 6/434

²⁰⁴ Ârâü İbni Hacer el-Heysemî el-İ'tikadiyyeh s.419

²⁰⁵ Rûhu'l-Meânî 15/320

İkincisi: Hazreti Musa ile aralarında geçen şu diyaloglardır: “Musa ona: Sana öğretilenden, bana, doğruyu bulmama yardım edecek bir bilgi öğretmen için sana tabi olayım mı? dedi. Dedi ki: Doğrusu sen benimle beraberliğe sabredemezsin. (İç yüzünü) kavrayamadığın bir bilgiye nasıl sabredersin? Musa: İnşallah, dedi, sen beni sabreder bulacaksın. Senin emrine de karşı gelmem. (O kul:) Eğer bana tabi olursan, sana o konuda bilgi verinceye kadar hiçbir şey hakkında bana soru sorma! Dedi.” (Kehf, 66-70)

Eğer Hz. Hızır nebi olmasaydı, masum (günahattan korunmuş) olmazdı. Bu durumda büyük nebi ve üstün rasül olarak masumiyeti zorunlu olan Hz. Musa, masumiyeti zorunlu olmayan bir velinin ilmine karşı yoğun bir talep duymazdı. Dolayısıyla bir süreliğine de olsa durumunu öğrenmek için yanına gitmeye karar verdiğine ve kendisiyle buluştuğunda alçak gönüllülükle istifade eder şekilde ona tabi olduğuna göre, o da kendisi gibi bir nebi demektir. Ona nasıl vahiy geliyorsa, Hz. Hızır’a da öyle geliyordur. Allah Teâlâ’nın Hz. Musa’ya açmadığı ledûnî ilimlere ve nebevî sırlara haizdir.

Üçüncüsü: Hz. Hızır’ın bir çocuğu öldürmeye cüret etmesi, her şeyden haberdar ve her şeyin sahibi olan Allah’ın vahyinin bir sonucudur. Bu da onun nebi ve masum olduğunun açık delilidir.²⁰⁶ Çünkü kalbine gelen manevi mesajdan dolayı bir velinin cana kıyması meşru değildir. Hata yapabileceğine dair görüş birliğinden ötürü veli için masumiyet zorunlu değildir. Bu durumda Hz. Hızır’ın henüz aklı başında olmayan bir çocuğu öldürmesi, büyüdüğünde küfre sapacağı ve kendisine olan sevgilerinden dolayı anne babasını da peşinden sürükleyeceği bilgisine dayanmaktadır. Haliyle onun öldürülmesinde hem ebeveynin küfre düşmesini hem de bundan sebep çocuğun yetişkinlikte sorumlu tutulmasını önlemek anlamında ciddi bir maslahat sözkonusudur. Bütün bunlar Hz. Hızır’ın Allah Teâlâ

²⁰⁶ Er-Rusül ve’r Risâlât, el-Eşgar s.23

tarafından masumiyetle desteklenmiş bir nebi olduğuna işaret etmektedir.²⁰⁷

Dördüncüsü: Hz. Hızır'ın nebi olduğunu gösteren en açık delil, Allah Teâlâ'nın şu sözüdür: “*Ben bunu kendiliğimden yapmadım.*” (Kehf, 82) Buna göre, velinin nebiden üstün olduğunu -hâşâ!- iddia eden sapıkların²⁰⁸ elinin güçlenmemesi için Hızır'ın nebi olduğuna inanmak gerekir. Ayet daha açık ifadeyle, “yaptıklarımı kendi kafama göre değil, aksine emrolduğum vahiy uyarınca yaptım” demektedir.²⁰⁹

Hz. Hızır'ın hayatı ve hala yaşadığı meselesine gelince, muhakkik ilim ehlinin benimsediği sahih görüş, onun vefat ettiği dir.²¹⁰ Kurân ve sünnetten deliller, vefat ettiğini savunanları desteklemektedir.

Kurân'dan deliller:

İlk olarak şu ayeti kerimedir: “*Biz, senden önce de hiçbir beşere ebedîlik vermedik.*” (Enbiya, 34) Hz. Hızır da bir beşer olduğuna göre, bu ayetin umumi ifadesine girmesi kaçınılmazdır. Ancak sahih bir delille tahsis edilmesi mümkündür ki aslolan, sabit olana dek bunun da sözkonusu olmadığıdır. Kabul edilmesi zorunlu bir nebevî beyanla bu umumi ifadenin tahsis edildiğini gösteren delil de gelmemiştir.

İkinci olarak şu ayeti kerime delildir: “*Hani Allah, peygamberlerden: Ben size Kitap ve hikmet verdikten sonra nezdinizdekileri tasdik eden bir peygamber geldiğinde ona mutlaka inanıp yardım edeceksiniz diye söz almıştı.*” (Al-i İmran, 81) İbni Abbas der ki: “Allah gönderdiği bütün peygamberlerden, Muhammed'i

²⁰⁷ A.g.e s.23

²⁰⁸ Menhecü'l-Hafız İbni Hacer el-Askalâni 3/1240

²⁰⁹ Er-Rusül ve'r Risâlat s.24

²¹⁰ el-Menârü'l Münif, İbni Kayyim s.72; Fethu'l-Bârî 6/434; Ârâü İbni Hacer el-Heysemî el-İ'tikadiyyeh s.419

gönderdiğinde eğer hayattalarsa, ona inanıp yardım edeceklerine dair söz almıştır.”²¹¹

İster nebi ister veli olsun, Hızır bahsedilen söz kapsamına girmektedir. Eğer Peygamber Efendimiz (a.s.) zamanında yaşıyor olsaydı, Allah Teâlâ'nın ona indirdiklerine inanacak ve düşmanların kendisine ulaşmasına engel olacaktı. Hz. Hızır'ın Peygamber Efendimizle bulunduğu sabit olmadığına göre, demek ki vefat etmiştir.²¹²

Sünnetten deliller:

İlk olarak şu hadisi okuyalım: “Bu gecemiz hakkında ne düşünüyorsunuz?! Gelecek yüzyılın başında bugün yaşayan hiç kimse hayatta kalmayacaktır.”²¹³

İkinci olarak şu hadis delildir: “Bana kıyameti soruyorsunuz. Onun bilgisi sadece Allah'tadır. Allah'a yemin ederim ki bugün yaşayan hiçbir insan, yüzyılı göremeyecektir.”²¹⁴

İbni Cevzî der ki: Bu hadisler Hızır'ın hala hayatta olduğu iddiasını çürütmektedir.²¹⁵

4. Yusuf'un (a.s.) kardeşleri Kurân'da geçen “Esbât” mıdır?

İlim ehli Kurân'ın şu ayetlerinde geçen “Esbât (torunlar)” ifadesiyle Hz. Yakub'un oğullarının kastedildiğinde ittifak hâlidir: “*Biz, Allah'a ve bize indirilene; İbrahim, İsmail, İshak, Yakub ve esbâta (torunlara) indirilene, Musa ve İsa'ya verilenlerle Rableri tarafından diğer peygamberlere verilenlere, onlardan hiçbiri arasında fark gözetmeksizin inandık ve biz sadece Allah'a teslim olduk deyin.*” (Bakara, 136) “*Biz Nuh'a ve ondan*

²¹¹ Tefsîru'l-Taberî 3/330

²¹² el-Bidâye ven-Nihâye 1/312

²¹³ Buhârî 116; Müslim 2537

²¹⁴ Müslim 2538

²¹⁵ İbni Kesir bu sözü el-Bidâye ve'n Nihâye'de nakleder 1/313

sonraki peygamberlere vahyettiğimiz gibi sana da vahyettik. Ve (nitekim) İbrahim'e, İsmail'e, İshak'a, Yakub'a, esbâta (torunlara), İsa'ya, Eyyûb'e, Yunus'a, Harun'a ve Süleyman'a vahyettik. Davud'a da Zebûr'u verdik." (Nisa, 163)

Yaşanan ihtilaf ise, onların Hz. Yakub'un bizzat kendi oğulları mı yoksa onun neslinden mi geldikleri noktasındadır.²¹⁶ Onların (ayette bahsedilen esbât) Hz. Yakub'un kendi oğulları değil, onun neslinden geldiklerini kabul edenlere göre Hz. Yusuf'un kardeşleri peygamber değildir. Onların bizzat Hz. Yakub'un çocukları olduklarını savunanlara göre ise, Hz. Yusuf'un kardeşleri peygamberdir.

Bir diğer görüş ayrılığı yaptıkları için (Hz. Yusuf'u kuyuya atarak öldürmeye kastetmek) yorumunda yaşanmıştır. Bazı âlimler işledikleri zellenin pişmanlıkları ve babalarının onlar adına af dilemesi sebebiyle bağışlandığını söyler. Aklî olarak bir peygamberin zelleye düşmesi mümkündür.²¹⁷ Bu görüş, peygamberlerin büyük günahlardan masum oldukları gerçeğine ters düştüğü için reddedilir.

Diğer bir kısım âlimler, Hz. Yusuf'a sözkonusu işi yaptıkları sırada onların henüz peygamber olmadıklarını ileri sürmektedirler. Tövbelerinin ardından Allah onları peygamber kılmıştır.²¹⁸ Bu görüş de peygamberlerin peygamberliklerinden önce ve sonra masum oldukları şeklindeki sahih görüşe ters düştüğü için reddedilir.²¹⁹

Tercihe şayan görüş -en doğrusunu Allah bilir- Hz. Yusuf'un kardeşlerinin peygamber olmadıklarıdır. İbni Kesîr şöyle der: Bil ki Yusuf'un kardeşlerinin peygamber olduğuna dair bir delil yoktur. Kurân'daki kıssanın akışı açıkça bunun tersini

²¹⁶ Tefsîru İbni Kesîr 1/200; Tefsîru'l-Kurtubî 2/141; Tefsîru't-Taberî 1/618

²¹⁷ Tefsîru'l-Kurtubî 9/139

²¹⁸ Tefsîru İbni Atiyye 3/220; Tefsîru's-Sa'dî s.363

²¹⁹ Ârâû İbni Hacer el-Heysemî el-İ'tikadiyyeh s.424

göstermektedir. İnsanlardan bazıları onlara yaşanan hadiseden sonra vahiy geldiğini söyler. Bu problemlili sözün sahipleri delil getirmek zorundadırlar. Tek delilleri şu ayettir: "*Biz, Allah'a ve bize indirilene; İbrahim, İsmail, İshak, Yakub ve esbâta indirilene iman ettik.*" (Bakara, 136) Oysa bu ayet başka ihtimale açıktır. Çünkü mesela Araplar için kabileler, acemler için halklar ifadesi kullanıldığı gibi, İsrailoğullarının boylarına da esbât denmektedir. Allah Teâlâ ayette İsrailoğullarının esbâtından peygamberlere vahyettiğini zikretmiş ve çok oldukları için kısa ifadeyle beyan buyurmuştur. Neticede her sebt (boy, kuşak) Hz. Yusuf'un kardeşlerinden birinin neslidir. Bunun ötesinde onların bizzat kendilerine vahiy indiğine dair bir delil yoktur. Yine de en doğrusunu Allah bilir.²²⁰

²²⁰ Tefsîru İbni Kesîr 2/514

Üçüncü Bölüm

PEYGAMBERLERİN
DAVETLERİNİN ÖZELLİKLERİ,
ONLARIN YOLUNDAN GİTMEK VE
KENDİ ARALARINDAKİ
ÜSTÜNLÜK DURUMLARI

Peygamberlerin Davetlerinin Özellikleri, Onların Yolundan Gitmek ve Kendi Aralarındaki Üstünlük Durumları

Birinci Konu:

Peygamberlerin Davetlerinin Ayırıcı Özellikleri

Kuşkusuz semavî davetler hususiyetleri bakımından birlik ve teklik vasfı taşırlar. Çünkü onlar aynı kaynaktan gelme ve aynı tek bir hedefe dönüktürler. Sözkonusu davetin kendine mahsus özellikleri şunlardır:

1. Rabbanilik

Peygamberlerin davetini diğerlerinden ayıran en önemli nokta, onların doğrudan ilahî vahiy ve teklif niteliği taşımasıdır. Bu davet peygamberlerin ne şahsî davası ne de yaşadıkları dönemin zulüm, azgınlık ve haksızlık gibi toplumsal gelişmelerinin sonucudur. Bu aynı zamanda onların derin düşüncelerinin, insanların yaşadıklarına duydukları üzüntü halinin veya hassas bilinçlerinin, nazik kalplerinin ve hikmet dolu geniş tecrübelerinin neticesi de değildir. Bunlardan hiçbirinin davette etkisi yoktur. Aksine davet, Allah Azze ve Celle'nin vahyinin ve sorumluluk vermesinin bir sonucudur.

Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: “*De ki: Eğer Allah dileseydi onu size okumazdım, Allah da onu size bildirmezdi. Ben bundan önce bir ömür boyu içinizde durmuştum. Hâlâ akıl erdiremiyor musunuz?*” (Yunus, 16) Başka bir ayetin meali şöyledir: “*İşte*

böylece sana da emrimizle Kur'an'ı vahyettik. Sen, kitap nedir, iman nedir bilmezdin. Fakat biz onu kullarımızdan dilediğimizi kendisiyle doğru yola erdirdiğimiz bir nur kıldık. Şüphesiz ki sen doğru bir yolu göstermektesin.” (Şura, 52)

Kurân-ı Kerim peygamberlere verilen görevin başlangıç ve kaynağından şöyle bahseder: “Allah kendi emriyle melekleri, kullarından dilediği kimseye vahiy ile benden başka tanrı olmadığına dair (kullarımı) uyarın ve benden korkun diye gönderir.” (Nahl, 2)

Bu nedenle peygamber kendi içindeki gelgitlere veya döneminin dış gelişmelerine boyun eğmez. Peygamberlik görevini şartların, durumların ve toplumun estiği yöne doğru çevirmez. Üstün elçisi hakkında Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: “O kendi hevesinden konuşmaz. Kendisine vahyedilen şeydir konuştuğu.” (Necm, 2-3)

Peygamber, risâletinde ve ilahî hükümlerde herhangi bir değişiklik veya tadilat yapamaz. Rasulü Ekrem'i hakkında Rab-bimiz Azze ve Celle şöyle buyurmaktadır: “De ki: Onu kendiliğimden değiştirmem benim için olacak şey değildir. Ben, bana vahyolunandan başkasına uymam. Çünkü Rabbime isyan edersem elbette büyük günün azabından korkarım.” (Yunus, 15)

İşte bu, diğer kumandan ve liderlere karşı peygamberlerin en temel ayırtedici özelliğidir. Birinin peygamberliği ve mücadelesi yaşadıkları bölgenin kültür ve medeniyetine yön veren bir vahiy iken, diğerleri daima çevre ve toplum faktörünü gözönünde bulundurmak, içinden geçtikleri siyasî şartları ve çıkar dengesini hesaplamak zorundadırlar. Peygamberlerin aksine onlar birçok noktada şartlara boyun eğer ve isteklerinden vazgeçerler. Bazen parti ve gruplarla aynı seviyede kar-zarar ilişkisine girerler. Onların esas aldıkları tek şey, ‘şartlar nereye dönüyorsa sen de oraya dön’ ilkesidir.²²¹

²²¹ En-Nübüvvetü ve'l Enbiyâ fî Dav'il-Kur'an, Ebul Hasen en-Nedvî, s.34

2. Davette şahsî amaçlardan uzak tam bir ihlas

Allah'ın nebi ve rasülleri hakka vefalı ve onu yaymaya heveslidirler. Davet ihlası içerisinde şahsî beklentilerden soyutlanmışlardır. Hiç kimseye maddî kazanç veya dünyevî kar amacıyla çağrıda bulunmazlar. Ücretlerini sadece Allah Sübhanühü'den talep ederler. Hz. Hüd'ün dilinden bu hususu ayet şöyle anlatır: “Ey kavmim! Ben, ona (peygamberliğe) karşılık sizden bir ücret istemiyorum. Benim ücretim, beni yaratandan başkasına ait değildir.” (Hud, 51)

Aynı hakikat Peygamberlerin Sonuncusu'nun ifadesi aracılığıyla şöyle beyan buyrulur: “(Resûlüm!) De ki: Buna karşılık ben sizden bir ücret istemiyorum. Ve ben olduğundan başka türlü görünenlerden de değilim.” (Sad, 86) Bir diğer ayet şöyledir: “De ki: Buna karşılık, sizden, Rabbine doğru bir yol tutmayı isteyen kimseler (olmanız) dışında herhangi bir ücret istemiyorum.” (Furkan, 57)

Onlar davetlerinde ihlaslı davranır, nasihat ve irşatlarında herhangi bir övgü ve takdir değil, ahiret ecrini ve Allah rızasını umarlar: “De ki: Ben, yalnızca sizin gibi bir beşerim. (Şu var ki) bana, İlâh'ımızın, sadece bir İlâh olduğu vahyolunuyor. Artık her kim Rabbine kavuşmayı umuyorsa, iyi iş yapsın ve Rabbine ibadette hiçbir şeyi ortak koşmasın.” (Kehf, 110)²²²

3. Dünyada zühd sahibi olmak ve ahireti dünya hayatına tercih etmek

Peygamberlerin ahireti dünya hayatına tercih etmeye ve dünyanın bütün içindekilerle değersiz olduğuna yönelik daveti, sadece dille ve ümmetlerine yapılmış değildir. Aksine daveti kendi hayatlarına ölçü yaparak başlamışlar ve anlattıklarına

²²² Akîdetü't-Tevhîd Mine'l Kitabi ve's Sünneh, s.236; En-Nübüvvetü ve'l Enbiyâ, Sabunî s.37

ilk iman edenler, bu uğurda aile ve yakınları içerisinde öncelikli yürüyenler kendileri olmuşlardır. Hz. Şuayb bütün peygamber ailesi adına şöyle demektedir: “Size yasak ettiğim şeylerin aksini yaparak size aykırı davranmak istemiyorum.” (Hud, 88)

Onlar dünyada zühd yolunu tutarak yüzlerini ahirete çevirmişler, büyük makamlara ve önemli mevkilere değer vermeyerek bunları davet yolunda feda etmişlerdir. Bu noktada birçok dünyevî fırsat kaçırmışlardır. Çoğu parlak geleceği olan insanlar arasındaydı. Yaşadıkları toplumda zekâları, önemli kişilikleri, seçkin aileleri ve sarayla, yüksek sınıfla yakınlıkları dolayısıyla parmakla gösterilmekteydiler. Hz. Salih’in kavmi bu noktayı şöyle dile getirmektedir: “Ey Salih! Sen bundan önce içimizde ümit beslenen birisiydin.” (Hud, 62)

Peygamberler, davetleri uğruna böylesi aile ve çevrelerini bile gözden çıkarabilmişlerdir. Peygamberlerin Efendisi’ne şöyle hitap edilir ayeti kerimede: “Ey Peygamber! Eşlerine şöyle söyle: Eğer dünya dirliğini ve süsünü (refahını) istiyorsanız, gelin size boşanma bedellerinizi vereyim de, sizi güzellikle salı vereyim. Eğer Allah’ı, Peygamberini ve ahiret yurdunu diliyorsanız, bilin ki, Allah, içinizden güzel davrananlar için büyük bir mükâfat hazırlamıştır.” (Ahzab, 28-29)

Peygamber Efendimizle (s.a.v.) beraber olmanın tesiriyle bütün hanımları Allah’ı ve Rasûlü’nü seçmiş, Allah Rasûlü ile birlikte fakirlik ve darlığı, başkasıyla genişliğe ve rahat yaşama tercih etmişlerdir.²²³

Bütün peygamberler bâkî olanı fânî olana tercih etmişlerdir. Çünkü onlar kesin şekilde “Allah katındakiler daha hayırlı ve kalıcıdır” (Kasas, 60) sözüne inanmışlardır. Bu nedenle dünyalıktan yüz çevirerek ahirete yönelmişlerdir. Allah Teâlâ, Rasûlü Ekrem’ine şöyle hitap etmektedir: “Sakın, kendilerini

²²³ En-Nübüvvetü vel Enbiyâ, Nedvî s.46

denemek için onlardan bir kesimi faydalandırduğumuz dünya hayatının çekiciliğine gözlerini dikme! Rabbinin nimeti hem daha hayırlı, hem de daha süreklidir.” (Taha, 131)²²⁴

4. Tevhit akidesini merkeze alma ve gayba imana ayrı önem atfetme

Kurân-ı Kerim peygamberlerin ilk önce Allah Azze ve Celle’nin birliğine (tevhid) davette bulduklarından bahseder. Allah Teâlâ ilgili ayetlerde şöyle buyurmaktadır: “Andolsun, biz Nuh’u kavmine elçi gönderdik. Onlara: Ben (dedi), sizin için açık bir uyarıcıyım. Allah’tan başkasına tapmayın! Ben, size (gelecek) elem verici bir günün azabından korkuyorum.” (Hud, 25-26) “Âd kavmine de kardeşleri Hûd’u (gönderdik). Dedi ki: Ey kavmim! Allah’a kulluk edin. Sizin O’ndan başka tanrınız yoktur.” (Hud, 50) “Semûd kavmine de kardeşleri Sâlih’i (gönderdik). Dedi ki: Ey kavmim! Allah’a kulluk edin. Sizin O’ndan başka tanrınız yoktur.” (Hud, 61) “Medyen’e de kardeşleri Şuayb’ı (gönderdik). Dedi ki: Ey kavmim! Allah’a kulluk edin! Sizin için ondan başka tanrı yoktur.” (Hud, 84)

Bütün peygamberler gayretlerini Allah Teâlâ’nın birliğini ve her şeyi hikmetle yöneten yaratıcının varlığını ispat etmeye; yalnızca O Yüce’ye kulluk yapılmasına, bütün şekil ve türleriyle şirkle mücadeleye yoğunlaştırmışlardır. Aynı şekilde onlar gayba imanı merkeze almışlar ve bunu hidayetten ve din-den nasiplenmenin temel şartı, hidayete erenlerin işareti ve takva sahiplerinin alameti saymışlardır. Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır:

“Elif. Lâm. Mîm. O kitap (Kur’an); onda asla şüphe yoktur. O, takva sahipleri (sakınanlar ve arınmak isteyenler) için bir yol

²²⁴ En-Nübüvvetü ve’l Enbiyâ, Sabunî s.40; Akîdetü’t-Tevhid Mine’l Kitabi ve’s Sünneh, s.236

göstericidir. Onlar gayba inanırlar, namaz kılarlar, kendilerine verdiğimiz mallardan Allah yolunda harcarlar. Yine onlar, sana indirilene ve senden önce indirilene iman ederler; ahiret gününe de kesin keskin inanırlar. İşte onlar, Rablerinden gelen bir hidayet üzeredirler ve kurtuluşa erenler de ancak onlardır.” (Bakara, 1-5)

Semavî kitaplar ve Kurân-ı Kerim, Allah'ın ancak gayba imanla ihtimal verilip tasdik edilecek harikulade ve mucizevî yaratma örnekleriyle dolup taşmaktadır. Bunları sadece Allah'ın mutlak kudretine ve ezici iradesine iman ederek, sözkonusu kitapların doğruluğuna güvenip indikleri ve kendilerini haber veren peygamberleri doğrulayarak anlayıp kabul edebiliriz. Sırf algıya, tecrübeye ve alışılmış hadiselerle dayalı; zahir akla ve kitaplarda kaydedilen ilme uygun iman ise, bu tür gerçekleri ya kabul ve tasdikten geri duracak ya bu konuda ciddi sendeleme ve gelgit yaşayacak ya da alıştığı şeylerle örtüşen bir tevilde bulunacaktır. Bunun için ayet *“Hayır; onların ahiret hakkındaki bilgileri yetersiz kalmıştır. Dahası, bu hususta şüphe içindedirler. Bunun da ötesinde, onlar ahiretten yana kördürler.”* (Neml, 66) demektedir.

Kurân-ı Kerim iki grup arasındaki farkı açıklamaktadır. Biri Allah'ın kâmil iman nasip ettiği ve gönlünü islam'a açtığı grup; diğeri Allah'ın gönderdiği çoğu şeyi alamayacak darlıkta akıl ve gönle sahip grup. Ayet sözkonusu farkı ince bir tasvirle resmetmektedir: *“Allah kimi doğru yola iletmek isterse onun kalbini İslâm'a açar; kimi de saptırmak isterse göğze çıkıyormuş gibi kalbini iyice daraltır. Allah inanmayanların üstüne işte böyle murdarlık verir.”* (En'am, 125)

Kurân'da Allah Teâlâ'nın ancak gayba iman aracılığıyla kabul ve tasdik edilecek sıfat ve fiilleri zikredilir. Keza Kurân'daki geçmiş hadiseler, Allah'ın eski ümmetlere nimet ve cezaları; peygamberlere ilişkin haberler ve onların eli üzerinden gerçekleşen mucizeler sadece gayba imanın takat getireceği konulardır. Hz.

Musa ve kavmine denizin yarılmasını, Hz. Musa'nın vurmasıyla birlikte kayadan on iki göze çıkması; dağın İsrailoğullarından bir grubun tepesine gölgelik gibi dikilmesi ve öldükten sonra dirilmeleri, yine içlerinden bazılarının aşağılık maymunlara çevrilmesi, kesilen sığır parçasının dokunulmasıyla katili bilinmeyen maktulün canlanması, Ateşin Hz. İbrahim için serinliğe dönüşmesi; kuşun Hz. Süleyman'la konuşması, yine onun karınca'nın sözünü anlaması; rüzgârın kendisine boyun eğerek, sabah gidişi ve akşam dönüşü birer aylık mesafe olan hızıyla onunla birlikte esmesi, göz açıp kapama müddetinde Sebe Kraliçesinin tahtının getirilmesi, Zünnûn kıssası ve balığın karnından çıkması, Hz. İsa'nın harikulade doğumu, Fil Ordusu'nun pişirilmiş çamurdan taşlarla helak edilmesi, Peygamberimizin (s.a.v.) Mescid-i Haram'dan Mescid-i Aksa'ya,²²⁵ oradan göklere yolculuğu ve bunlar gibi Kurân'da ve diğer semavî kitaplarda hayli yekün tutan örnekler, ancak gayba, yani Allah'ın kudretinin her şeyi kuşattığına iman ederek kabul edilir.

Bunun nedeni, hisse ve tecrübeye dayanan, alışılmış ve bilindik şeylerle gelişen, tabii kanunlara ve tarihî hadiselerle bağlı kalan; daima aklın, beş duyunun şahitliğine, matematik ve fizik bilimlerin kanunlarına sığınan iman, sınırlı ve koşullu bir iman olduğu için kendisine güvenilemez. Bu iman, ne dinlere intibak edebilir ne de peygamberlerin davetiyle ve onların talep ettiği mutlak tasdikle, itaat ve boyun eğmede hızlılıkla, cihat ve kurbanda fedakârlıkla örtüşebilir. Aslında buna iman adını veremeyiz, çünkü bu sonuçta mantığa, duyuma ve tecrübeye teslim olmaktır. Dine hususiyet taşıyan fazladan bir şeyi yoktur. Akıllı her insan hayatında tecrübelerine, araştırmasının sonuçlarına, duyularının ve aklının ulaştırdığı şeylere iman eder. Gayba iman eden ise, Allah'ın mutlak kudretine ve hür

²²⁵ en-Nübüvvetü ve'l Enbiyâ fi Dav'il-Kur'ân, s.49. Bütün bunlar Kurân'ın çeşitli yerlerinde açıkça geçmektedir.

iradesine iman eden, peygamberlerin Allah'tan getirip tebliğ ettikleri her şeyi tasdik eden demektir. Böylesi mümin sözkonusu dinî haberlerin ruhuyla son derece uyum ve sükûnet içindedir. Bir kere gayret ve tefekkür etmiş, ardından rahata ermiştir. O Allah'a iman, peygamberlerin tasdiki ve dediklerinde masum oldukları noktasında gerekli fikrî çabayı ortaya koymuştur: *"O hevesinden koşunmaz. Ancak kendisine vahyedilenlerdir onun söylediği."* (Necm, 3-4)

Böylesi mümin Allah Rasûlü'nden (a.s.v.) sahih nakille gelen here şeye tam bir kolaylık içinde iman etmiş, kalbi güvence kavuşmuştur. Bu konuda sanki bir sözleşmesi bulunmaktadır. Öylesine tam bir kabiliyete sahiptir. Allah iki zihniyet arasındaki farkı beyan etmektedir: Biri Allah Rasûlü'nden (s.a.v.) sahih şekilde nakledilen haberlere aklıyla uyan mümin zihniyeti; diğeri ilahî kitabı ve Peygamberlerin getirdiklerini kendi aklına ve kısır ilmine tabi kılmaya çalışan ve bu noktada uzak teville başvuran kişinin zihniyeti...

Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: *"Sana Kitab'ı indiren O'dur. Onun (Kur'an'ın) bazı âyetleri muhkemdir ki, bunlar Kitab'ın esasıdır. Diğerleri de müteşâbihdir. Kalplerinde eğrilik olanlar, fitne çıkarmak ve onu tevil etmek için ondaki müteşâbih âyetlerin peşine düşerler. Hâlbuki Onun tevilini ancak Allah bilir. İlimde yüksek pâyeye erişenler ise: Ona inandık; hepsi Rabbimiz tarafındandır, derler. (Bu inceliği) ancak akıselim sahipleri düşünüp anlar. (Onlar şöyle yakarırlar:) Rabbimiz! Bizi doğru yola ilettikten sonra kalplerimizi eğriltme. Bize tarafından rahmet bağışla. Lütfu en bol olan sensin."* (Al-i İmran, 7-8)

Başka bir ayette Allah Teâlâ, iman ve din yolunu ancak aklıyla, arzu ve çıkarlarıyla uyuşan noktalarda seçen, hayatını alışıl gelmiş sistem üzere sürdüren kişilerin karakterini anlatır: *"İnsanlardan kimi Allah'a yalnız bir yönden kulluk eder. Şöyle ki: Kendisine bir iyilik dokunursa buna pek memnun olur, bir de*

musibete uğrarsa çehresi değişir (dinden yüz çevirir). O, dünya-sını da, ahiretini de kaybetmiştir. İşte bu, apaçık ziyanın ta kendisidir." (Hac, 11)²²⁶

5. Dinde ve ibadette sadece Allah Azze ve Celle'nin rızasını hedeflemek

Peygamberlerin davetinin bir diğer özelliği, Allah inancında ve Allah ile kul arasındaki münasebette varolan yanlışları düzeltmek; dinde samimiyete, ibadeti yalnızca Allah için yapmaya, gerçekte fayda ve zarar verenin sadece Allah olduğuna, sadece O'na ibadet ve dua edip sığınmaya davet etmektir. Peygamberlerin bu hamlesi, kendi çağlarında yaşanan ve putlara, diri ve ölülerden salih ve kutsal kişilere ibadet şeklinde kendini gösteren putperestliğe karşı yoğunlaştırılmıştır. Cahiliye halkının itikadına göre, Allah şeref ve ilahlık elbisesini çıkarıp bu sınıflara giydirmiş, bazı özel işlerde onları yetkili kılarak buralarda mutlak biçimde onların aracılığı kabul etmiştir. Tıpkı her bölgeye bir hükümdar gönderen hükümdarların hükümdarı gibi. Bu kişi büyük işler dışında bölgenin idaresini tamamen gönderdiği hükümdara bırakmıştır.²²⁷

Kurân'la -ki geçmiş kitapların içeriğine de sahiptir-irtibatı olan herkes açık ve zaruri şekilde bilir ki sözkonusu putperestliğe karşı çıkararak yoketmek ve insanları onun pençesinden kurtarmak, peygamberliğin temel hedefidir. Peygamberlerin gönderilmesinden maksat, onların nihaî gayreti; hayat ve davetlerinin merkezi budur. Onun etrafında dönerler. Çıktıkları ve varacakları yer orasıdır. Kurân veciz biçimde şöyle buyurur: *"Senden önce hiçbir resûl göndermedik ki ona: Benden başka İlâh yoktur; şu halde bana kulluk edin diye*

²²⁶ En-Nübüvvetü vel Enbiyâ fî Dav'il-Kur'an, Nedvî, s. 50

²²⁷ En-Nübüvvetü ve'l Enbiyâ, Nedvî, s.36

vahyetmiş olmayalım." (Enbiya, 25) Kurân bazen peygamberler özelinde aynı ilkeyi yenilemektedir.²²⁸

Dini yalnızca Allah'a ait kılıp, ibadette sadece O'nu hedeflemek, bütün peygamberlerin her çağ ve toplumda çağrıda bulunduğu en yüce gayedir. Peygamberlerin tek hedefi -salât ve selam üzerlerine olsun- zayıf yaratılanı kadri yüce yaratıcıya yönlendirmek, beşerin yüzünü kullara ibadetten kulların Rabbine itaate çevirmektir. Onlar böylelikle şu ayetteki sözü yerine getirmiş olurlar: "*Hâlbuki onlara ancak, dini yalnız O'na has kılarak ve hanifler olarak Allah'a kulluk etmeleri, namaz kılmaları ve zekât vermeleri emrolunmuştu. Sağlam din budur.*" (Beyyine, 5)

6. Davette sadelik ve zorluktan kaçınma

Peygamberlerin davetinin ayırıcı bir özelliği de, yapmacık üslaplardan ve genel olarak hayatlarında ve davranışlarında, özel olarak da davet ve sözlerinde zorlamadan ve ikiyüzlülükten uzak durmaktır. Son Peygamberin geçmişteki diğer bütün kardeşlerinin halini anlatan sözü şöyledir: "*(Resûlüm!) De ki: Buna karşılık ben sizden ücret istemiyorum. Ben olduğundan başka türlü görünenlerden de değilim. Bu Kur'an, ancak âlemler için bir öğüttür.*" (Sâd, 86-87)

Onlar daima net ve tabî bir üslupla selim fitratı ve umumî aklı muhatap alırlar. Dediklerini anlamak için nadir bulunan zekâyâ, şaşırtıcı ilme, geniş birikime, ilmî terimleri bilmeye; mantık, felsefe, matematik, astronomi ve fizik bilgisine ihtiyaç yoktur. Seçkin zümreler de avam kimseler de onları anlar, Tıpkı âlimler gibi cahiller de sözlerinden faydalanır. Herkes kendi anlayış ve gücü oranında nasiplenir. Peygamberlerin davet ettiği ilkeler, yüksek kültüre sahip toplumlar gibi doğal halleri üzere hayat süren halklara da uygundur. Derin sorulara ve

²²⁸ A.g.e

faraziyelere götürmez insanı. Soğuk ve taze sular gibidir onların sözleri; herkes rahatça içebilir ve herkes ona ihtiyaç duyar.²²⁹ Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: "*(Resûlüm!) Sen, Rabbinin yoluna hikmet ve güzel öğütle çağır ve onlarla en güzel şekilde mücadele et! Rabbin, kendi yolundan sapanları en iyi bilendir ve O, hidayete erenleri de çok iyi bilir.*" (Nahl, 125)

Hz. İbrahim örneğine dikkat et. İnatçı hasmına karşı tartışmayı bitirir nitelikte bir delil getirmiş, en kolay metod ve en açık kanıtla onun kaçış yolunu kesmiştir. Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: "*İbrahim: Allah güneşi doğudan getirmektedir; haydi sen de onu batıdan getir, dedi. Bunun üzerine kâfir apışıp kaldı. Allah zalim kimseleri hidayete erdirmez.*" (Bakara, 258) Bu şekilde öğreniyoruz ki en başarılı davet yolu, doğrudan fitrata hitap eden, yapmacıklıktan ve kelâmî metotlardan uzak peygamberlerin üslubudur.²³⁰

İmamü'l-Haremeyn el-Cüveynî şöyle der: "Engin bir denize dalarak ehl-i islâmı ve ilimlerini bıraktım ve beni sakındırdıkları ilimlerle meşgul oldum. Şimdi eğer Rabbimin rahmeti bana erişmezse filancaya yazıklar olsun! İşte şu an annemin itikadı üzere ölüyorum."²³¹

Fahrurrazî şöyle demektedir:

*"Akılların son adımı tutukluktur
Âlimlerin ekseri gayreti şaşkınlıktır
Ruhlarımız bedenlerimizden uzaktadır
Dünyamızın özeti sıkıntı ve vebaldir
Ömür boyu araştırmadan kalan dedikodulardır*

²²⁹ En-Nübüvvetü ve'l Enbiyâ, Nedvî, s.92

²³⁰ Akîdetü't-Tevhîd Mine'l Kitabi ve's Sünneh, s.337

²³¹ Min Akîdeti'l-Müslimîn fî Sıfâtı Rabbi'l-Âlemin, Sallâbî, s.159

*Kaç dağın kale burcunu adamlar yapmıştır
Fakat adamlar ölmüş, dağlar ayakta.*

Bütün kelimâ ekolleri ve felsefî metotları araştırdım. Hiçbirinin ne hastayı iyileştirdiğini, ne de susuzu suya kandırdığını görmedim. En doğru yolun, Kurânî yol olduğunu anladım. Olumlu sıfatların Allah'ta bulunduğu delil olarak şu ayetleri oku: "*Rahmân, Arş'a istivâ etmiştir.*" (Tâhâ, 5) "*O'na güzel sözler yükselir.*" (Fâtır, 10) Olumsuz sıfatların Allah'da bulunmadığına delil olarak da şu ayeti oku: "*Onların ilmi O'nu kuşatamaz.*" (Tâhâ, 110) Kim benim tecrübemi yaşarsa, benimle bu konuda aynı düşünür."²³²

Ebu Hâmid el-Gazalî şunu söyler: "Sahabeler -Allah kendilerinden razı olsun- Hazreti Muhammed'in peygamberliğini ispat konusunda Yahudi ve Hıristiyanlarla tartışmak durumundaydılar. Buna karşın Kurân'ın sunduğu delillere kendilerinden bir şey eklemediler. Böylelikle akli kıyaslara ve öncüllere başvurmak suretiyle ısrarlı münakaşaya hiç bulaşmadılar. Çünkü biliyorlardı ki aksi tutum, fitneyi ve kafa karışıklığını körüklemekten öteye geçmeyecekti. Kurân'ın ikna edemediği insanı ancak kılıç ve mızrak zapteder. Allah'ın beyanından sonra artık bir beyan olmaz."²³³

7. Davette hedef ve gayenin açıklığı

Peygamberlerin davetinin başka hususiyeti, davetteki hedef ve gayenin açık olmasıdır. Onlar insanları açık bir hedefe ve net bir fikre davet ederler. Burada herhangi bir karışıklık ve kapalılık yoktur. Allah Teâlâ'nın Nebi ve Rasüllerin Sonuncusu'na hitap ettiği şu ayetine şu kulak ver: "*(Resûlüm!) De ki: «İşte bu, benim yolumdur. Ben Allah'a çağırıyorum. Ben ve bana*

²³² Sallâbî, a.g.e.159

²³³ İlcâmü'l-Avâm An İlmi'l-Kelâm, Gazalî, s.89-90

uyanlar aydınlık bir yol üzerindeyiz. Allah'ı (ortaklardan) tenzih ederim! Ve ben ortak koşanlardan değilim." (Yusuf, 108)

Peygamberler insanları gayet net ve anlaşılabilir rabbanî elçiliğe davet ederler. Onda anlaşılmaz ve kapalı bir taraf yoktur. Bu açıklığın tezahürü, karşılıklı anlaşma ve peygamberlik mesajının ulaşması için her topluma kendi içlerinden ve kendi dillerinden bir peygamber gönderilmesidir. Ayrıca davet çözüm arayanın anlayacağı, mücadele edenin ikna olacağı ve uygulamanın kolaylaşacağı şekilde peyperpey inmiştir. Açıklığın diğer tezahürü, peygamberlerin ilk başta davet esaslarını açıklamaları, ardından davet ettikleri hususların izahına geçmeleridir.²³⁴

8. Peygamberlerin davetinde hikmet ve kolaylık

Peygamberlerin davetlerinin diğer özelliği, genel olarak hikmet ve maslahatı gözetme, insanların tabiat ve yeteneklerine uygun davranma, uygun yer ve zamanı ayarlamadır. Ayrıca insanların içinde bir istek uyandırma ve aşama aşama yürümeyi, kolaylığı gözetmedir. Bunlar hoşgörülü İslam'ın tabiatının, Allah'ın derin hikmetinin ve hikmetli peygamberlerin fitratının gerektirdiği şeylerdir. Nakledilen eserler, yaşayan hadiseler, şeriat tarihi ve Peygamberimizin sireti bunu açıkça göstermektedir.

Konuyla ilgili ayetler şunlardır: "*Biz onu, Kur'an olarak, insanlara dura dura okuyasın diye (âyet âyet, sûre sûre) ayırdık ve onu peyderpey indirdik.*" (İsra, 106) "*İnkâr edenler: Kur'an ona bir defada topluca indirilmeli değil miydi? dediler. Biz onu senin kalbine iyice yerleştirmek için böyle yaptık (parça parça indirdik) ve onu tane tane (ayıracak) okuduk.*" (Furkan, 32) "*Allah sizin için kolaylık ister, zorluk istemez.*" (Bakara, 185) "*O dinde size hiçbir zorluk yükledi.*" (Hac, 78)

²³⁴ Da'vetü't-Tevhîd Mine'l Kitabi ve's Sünehi

Allah Rasûlü (s.a.v.) eshabına kolaylaştırma ve müjdelemeyi emretmiştir. Muaz ve Ebu Musa el-Eşarî'yi (r.anhüma) Yemen'e gönderdiğinde kendilerine şöyle buyurmuştur: "Kolaylaştırın, zorlaştırmayın. Müjdeleyin, nefret ettirmeyin."²³⁵ Bunun dışında sahabelerine "zorlaştırıcılar değil, kolaylaştırıcı kimseler olarak gönderildiniz" demiştir.²³⁶

Peygamber Efendimiz (s.a.v.) bazen faydalı bir şeyi, faydası ve ehemmiyeti daha büyük bir şeyden dolayı ertelerdi. Aişe'ye (r.anha) bir keresinde şöyle demiştir: "Halkının küfürle ilişkisi yeni olmasaydı, Kabe'yi yıkar, onu tekrar İbrahim'in (a.s.) temeli üzere inşa ederdim."²³⁷ İbni Mesud (r.a.) şunu söylemektedir: "Peygamberimiz (s.a.v.) bize usanç verir korkusuyla her gün değil, bazı günler vaaz ederdi."²³⁸

Konuyla alakalı bir hadiseyi Cabir bin Abdullah (r.a.) rivayet ediyor: "Muaz bin Cebel Peygamber Efendimizle birlikte namaz kılar, sonra döner kendi topluluğuna imamlık yapardı. Bir yatsı namazında Bakara suresini okuyunca adamın biri ona sınırlenerek namazı bozup ayrıldı. Olay Allah Rasûlü'ne (s.a.v.) ulaşınca Muaz bin Cebel'e üç kere "sen fitneci misin?!" diye kızdı."²³⁹ Başka rivayette İbni Mesud (r.a.) anlatıyor: "Bir adam Peygamberimize gelerek "ey Allah'ın Rasûlü! Ben filanca kişi uzun okuduğu için sabah namazında cemaate katılmıyorum" dedi. Bunun üzerine Peygamberimiz, başka hiçbir vaazında görmediğim kadar öfkeli halde şöyle buyurdu: "Ey insanlar! Aranızda gerçekten nefret ettiren kimseler var. Sizden kim

²³⁵ Sahîhu'l-Buhârî 2/622

²³⁶ Sahîhu'l-Buhârî 1/215

²³⁷ Sahîhu'l-Buhârî 1/215

²³⁸ A.g.e

²³⁹ A.g.e

insanlara imamlık yaparsa kısa tutsun. Zira arkasında güçsüz, ihtiyar ve ihtiyacı olan kişiler olabilir."²⁴⁰

Bu konuda vahyî ve naklî deliller sayılamayacak kadar çoktur.²⁴¹ Bütün bunlar mütevatir yolla Efendimizin (s.a.v.) siretinden elde edilen ve geçmiş peygamberlerde de bulunduğu inandığımız hususlardır. Allah'ın onları vasıflandırdığı hikmet, bunu ispat etmektedir: "*Ona (Davud'a) hikmet ve fasl-ı hitabı (hak ile bâtılı ayırıp adaletle hükmetme veya hitap etme yeteneği) vermiştik.*" (Sâd, 20) Yine Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: "*İşte onlar, kendilerine kitap, hüküm ve peygamberlik verdiğimiz kimselerdir.*" (En'am, 89)

Bütün bu kolaylaştırma, aşamalı yaklaşım, hikmeti, maslahatı gözetme ve insanların kabiliyetini dikkata alma durumu, cüz'î meselerlerde insanları talim ve terbiyeye yöneliktir. İtikada ve dinin temel öğretilerine girmeyen hususlardadır. Yoksa iman ve küfür, tevhid ve şirk ayırımında, İslam'a özgü simgelerde ve Allah'ın sınır çizdiği noktalarda peygamberler -salât ve selam üzerlerine olsun- demirden daha sert, dağlardan daha sağlamdırlar. Bu konularda en ufak bir tavizi, mûsamaha ve pazarlığı söz konusu etmezler.²⁴²

9. Davetin insana faydalı ve onu kurtarıcı bilgiye dayanması

Peygamberlerin davetlerinde öğrettikleri bilgi, faydalı olan ve kendisi dışında insanın kurtuluş ve saadetinin mümkün olmadığı bilgilerdir. İşte bu, insanın kendisini ve kâinatı yaratanı, âlemi idare edeni ve onun yüce sıfatlarını, onunla kulu arasındaki münasebeti, insanın bu dünyadaki ve Rabbine karşı konumunu, geldiği ve gideceği yeri bilmesidir. Ayrıca Rabbi Tebâreke ve Teâlâ'nın razı olduğu ve gazap edeceği şeyleri,

²⁴⁰ Sahîhu'l-Buhârî 1/215

²⁴¹ en-Nübüvvetü ve'l Enbiyâ, Nedvî, s.35

²⁴² en-Nübüvvetü ve'l Enbiyâ fî dav'il-Kur'âni'l Kerim, s.35

insanı ahiret yurdunda mesut veya bedbaht kılacak davranışları; söz ve inanışlarından hangisinin sevapla, hangisinin azapla karşılık bulacağını bilmesidir. Gerçek anlamda “kurtuluş ilmi” denmeyi hakeden bilgi bunlardır.²⁴³

10. Ahirete imana ehemmiyet göstermek

Peygamberlerin davetinin bir şiarı da ahiret hayatına verilen önem ve onu hatırlamaya duyulan istektir. Haber ve hadislerinde yaşayan, sözlerinin tadını alan herkes davetlerinde dikkat çektikleri bu temel noktanın farkındadır. Nimeti ve cezası, saadeti ve perişanlığıyla birlikte ahiret, daima peygamberlerin gözünde canlanmaktadır. Onlar cennete derin bir iştiaak, cehenneme karşı ise büyük korku içindedirler. Ahiret hayatının türlü durumları onları böylesine kuşatmış iken bu şekilde hissetmeleri doğaldır elbette.

Tam bu noktada Kurân’ın endişeden duyguları altüst olan İbrahim’i (a.s.) anlattığı ayetleri okumak yerinde olur. Ahireti hatırlayıp, azaptan korktuğu bir sırada şunları söyler: *“Hesap günü hatalarımı başımlayacağımı umduğum O’dur. Rabbim! Bana hikmet ver ve beni iyiler arasına kat. Bana, sonra gelecekler içinde, iyilikle anılmak nasip eyle! Beni, Naîm cennetinin vârislerinden kıl. Babamı da başımla (ona tevbe ve iman nasip et). Çünkü o sapıklardandır. (İnsanların) dirilecekleri gün, beni mahcup etme. O gün, ne mal fayda verir ne de evlât. Ancak Allah’a kalb-i selîm (temiz bir kalp) ile gelenler (o günde fayda bulur). (O gün) cennet, takvâ sahiplerine yaklaştırılır. Cehennem de azgınlara apaçık gösterilir.”* (Şuara, 82-91)

Ahirete ve onun temsil ettiği ebedî saadet veya perişanlığa; Allah’ın orada itaatkâr mümin kulları için hazırladığı nimete ve isyankâr kâfirlere hazırladığı azaba iman etmek, peygamberleri

²⁴³ en-Nübüvvetü ve’l Enbiyâ fi Dav’il-Kur’âni’l Kerîm, s.23

davet ve nasihata sevkeden hakikî unsurdur. Onları sarsan, uykularını kaçırıp ve yaşam zevklerini bitiren husus budur. Gönderildikleri toplumda düzenin bozulmasına ve kötülüğün yaygınlaşmasına şahit olduklarında bir yandan ahiret korkuları artmış, diğer taraftan daha yoğun bir davet faaliyetine başlamışlardır.

Sözkonusu ahirete iman hali, onlardan kendilerine tabi olan müminlere de geçmiş ve yaşantılarında ahiret hayatının önem ve sonsuzluğunu gösteren, uğruna mücahitlerin mücadele edeceği ve gayretlilerin çaba sarfedeceği bir değer olarak tezahür etmiştir. Firavun halkından iman eden biri şöyle demektedir: *“Ey kavmim! Şüphesiz bu dünya hayatı, geçici bir eğlencedir. Ama ahiret, gerçekten kalınacak yurttur. Kim bir kötülük işlerse, onun kadar ceza görür. Kim de kadın veya erkek, mümin olarak faydalı bir iş yaparsa işte onlar, cennete girecekler, orada onlara hesapsız rızık verilecektir.”* (Ğâfir, 39-40)

Yine Firavun’un sihirbazları Musa’ya (a.s.) iman etmelerinden birkaç dakika sonra Firavun kendilerini el ve ayaklarının tersten kesilmesi ve hurma dallarına asılmaları gibi korkunç bir işkenceyle tehdit etmiş, onlar buna rağmen şunu söylemişlerdir: *“Dediler ki: Seni, bize gelen açık mucizelere ve bizi yaratana tercih edemeyiz. Öyle ise yapacağımızı yap! Sen, ancak bu dünya hayatında hükmünü geçirebilirsin. Bize, hatalarımızı ve senin bize zorla yaptırdığın büyüü başımlaması için Rabbimize iman ettik. Allah hem daha hayırlı hem daha bâkidir. Şurası muhakkak ki, kim Rabbine günahkâr olarak varırsa, cehennem sırf onun içindir. O ise orada ne ölür ne de yaşar! Kim de iyi davranışlarda bulunmuş bir mümin olarak O’na varırsa, üstün dereceler işte sırf bunlar içindir. İçinde ebedî ka-lacakları, zemininden ırmaklar akan Adn cennetleri! İşte arınanların mükâfatı budur.”* (Tâhâ, 72-76)²⁴⁴

²⁴⁴ en-Nübüvvetü ve’l Enbiyâ, Nedvî, s.44

Peygamberler, ümmetlerini kesinlikle bir krallığa, liderliğe veya dünyevî bir çıkara yönelterek bunları imanlarının karşılığı veya davetlerinin kabul bedeli yapmamışlardır. Aksine devamlı surette makam ve şöhret tutkusu, ferdî veya milliyetçi hırs sebebiyle insanlara karşı üstünlük ve iktidar kurma arzusundan sakındırmışlardır. Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: *“İşte ahiret yurdu! Biz onu yeryüzünde böbürlenmeyi ve bozgunculuğu arzulamayan kimselere veririz. (En güzel) âkıbet, takvâ sahiplerinindir.”* (Kasas, 83)

Buna karşılık onlar insanları Allah'ın rahmetine teşvik edip azabından korkutmuş ve bu itaat, iman ve istiğfarın Allah'ın rahmetini, rızık ve yağmurları getireceğini, kuraklık ve sıkıntıların gidereceğini anlatmışlardır. Hz. Nuh şöyle demektedir: *“Dedim ki: Rabbinizden mağfiret dileyin; çünkü O çok bağışlayıcıdır. (Mağfiret dileyin ki,) üzerinize gökten bol bol yağmur indirsin. Mallarınızı ve oğullarınızı çoğaltsın, size bahçeler ihسان etsin, sizin için ırmaklar akıtsın.”* (Nuh, 10-12)

Yine ayette şunlar geçmektedir: *“Ey kavmim! Rabbinizden bağış dileyin; sonra da O'na tevbe edin ki, üzerinize göğü (yağmuru) bol bol göndersin ve kuvvetinize kuvvet katsın. Günah işleyerek (Allah'tan) yüz çevirmeyin.”* (Hud, 52) İşte bu iman ve istiğfarın tabiatı, tıpkı eşyanın doğal yapıları ve fitrat yasaları gibi onlardan ayrılmayan karakteridir.²⁴⁵

11. Özel hayat biçim olan medenî davet

Peygamberler -salât ve selam üzerlerine olsun- sadece bir itikad ve şeriata davet etmemişler, yalnızca yeni bir din ve İslam getirmemişlerdir. Aksine onlar yeni bir hayat metoduna sahip “Rabbanî Medeniyet” denecek bir uygarlık ve medeniyet kurucusudurlar. Bu medeniyeti, “Cahiliye Medeniyetleri”

²⁴⁵ en-Nübüvvetü ve'l Enbiyâ, Nedvî, s.45

isimli diğerlerinden ayıran birtakım işaret ve hususiyetler bulunmaktadır. Ayırım hem esas ve ruhta hem şekil ve detayda kendini göstermektedir.²⁴⁶

Haniflerin öncüsü Hz. İbrahim, Allah'ın birliğine iman ve selim fitrat ile selim kalbe uymak üzere kurulu bu hanif medeniyetin önderidir. Allah'a karşı edep ve yöneliş, insanoğluna karşı şefkat ve merhamet hasletleri bu medeniyetin diğer esaslarıdır. Allah Teâlâ hanif peygamberin sözkonusu medeniyete uygun ahlak ve yaşam tarzını şöyle beyan buyurur: *“Şüphesiz ki İbrahim çok yumuşak huylu ve pek sabırlı idi.”* (Tevbe, 114)

Hz. İbrahim'in kurucusu olduğu bu medeniyetin müceddid ve tamamlayıcısı Allah Rasûlü Efendimizdir. Kendisi bu medeniyete ruh vererek temelini sağlamlaştırmış ve onu kıyamete dek bütün insanlara hitap edecek bir yapıya kavuşturmuştur.²⁴⁷ Bahsettiğimiz İbrahimî ve Muhammedî medeniyet, putperestlik ve şirki reddederek nerede ve hangi zamanda olursa olsun, bunların hiçbir çeşidine müsamaha göstermez. Hz. İbrahim'in en büyük dua ve arzusu şudur: *“Beni ve oğullarımı putlara tapmaktan uzak tut!”* (İbrahim, 35) Onun bütün fertlere ve ümmetlere yönelik vasiyyet ve çağrısı şöyledir: *“Pislikten, putlardan sakının; yalan sözden sakının. Kendisine ortak koşmaksızın Allah'ın hanifleri (O'nun birliğini tanıyan müminler olun).”* (Hac, 30-31)

Bu medeniyet şehvetler uğruna tükenmeyi, dünyalıklar için kavgayı, değersiz maddiyât adına birbirini boğazlamayı ve hükümetler, makamlar sebebiyle savaşmayı yasaklar. O her daim itikadı şu olan bir davettir: *“İşte ahiret yurdu! Biz onu yeryüzünde böbürlenmeyi ve bozgunculuğu arzulamayan kimselere veririz. (En güzel) âkıbet, takvâ sahiplerinindir.”* (Kasas, 83) Bahsettiğimiz medeniyet insanlar, renkler ve ülkeler arasında ayırım gözetmez. “İnsanların hepsi Âdem'den, Âdem ise topraktanır.

²⁴⁶ A.g.e, s.64

²⁴⁷ en-Nübüvvetü ve'l Enbiyâ, s.64

Arabın aceme, acemin Araba üstünlüğü yoktur. Üstünlük sadece takvadadır.” *“Ey insanlar! Doğrusu biz sizi bir erkekle bir dişiden yarattık. Ve birbirinizle tanışmanız için sizi kavim-lere ve kabile-lere ayırdık. Muhakkak ki Allah yanında en değerli olanınız, O’ndan en çok korkanınızdır.”* (Hucurat, 13)²⁴⁸ Hazreti Peygamberimiz (s.a.v.) ensar ve muhacir lehine tezahürat yapan birine “Yapmayın. Çünkü bu iğrençtir” buyurmuştur.²⁴⁹

İşte bu medeniyet itikatta tevhide, toplumsal ilişkilerde insanlığa saygı ve fertler arasında eşitliği merkeze alır. Ahlak ve metod noktasında takva, hayâ ve tevazuya; mücadele sahasında ahiret için gayrete ve Allah için cihada, harpte merhamet ve insanî şefkate öncelik tanır. Hükümet işlerinde rehberlik etmeyi tahsildarlığa, hizmet etmeyi hizmet beklemeye tercih eder. Bu medeniyet tarihte samimi insanlık hizmeti olarak, insanlığı cahiliye pislüğünden, azgın ve sapık çağrılardan kurtarıcı olarak bilinir. Dünyada parlak eserler ve kalıcı hayırlar bırakmıştır ki bunların mayası Allah’ın ismi ve gözetimi, boyası ise Allah’ın boyasıdır. Bıraktığı eserler iman esası üzere dikilmiştir. Bunları dinî tabiatından, rabbanî renginden ve imanî ruhundan ayırmak mümkün değildir.²⁵⁰

12. Peygamberlerin hususiyetleri

Peygamberler -salât ve selam üzerlerinde olsun- insanlığın seçkin ve öncü şahsiyetleridir. Tabi ki âdemoğlu olmaları yönüyle sahip oldukları insanî hususiyet ve sıfatların dışına çıkmazlar. Ne var ki Allah Azze ve Celle kendilerini seçmiş ve insanlara peygamber olma nimetini kendilerine bahşetmiştir. Bu noktada Allah’ın onlara verdiği özellikler diğer insanlarda bulunmaz, fakat onları beşer ve kul olmaktan çıkarmaz. Allah

²⁴⁸ Müsned-i Ahmed 5/411

²⁴⁹ Buhârî 3518

²⁵⁰ en-Nübüvvetü ve’l Enbiyâ, s.65

Teâlâ ümmetlerine karşı mücadele veren peygamberlerin dilinden şöyle buyurmuştur: *“Peygamberleri onlara dediler ki: (Evet) biz sizin gibi bir insandan başkası değiliz. Fakat Allah nimetini kullarından dilediğine lütfeder. Allah’ın izni olmadan bizim size bir delil getirmemize imkân yoktur. Müminler ancak Allah’a dayansınlar.”* (İbrahim, 11)

Peygamberlerin en önemli hususiyetleri şunlardır:

a- **Vahiy ve peygamberlikle seçilmeleri:** Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: *“Allah meleklerden de elçiler seçer, insanlardan da. Şüphesiz Allah iştiridir, görendir.”* (Hac, 75) Yine Allah Teâlâ, Peygamberine şöyle buyurmaktadır: *“De ki: Ben, yalnızca sizin gibi bir beşerim. (Şu var ki) bana, İlâh’ınızın, sadece bir İlâh olduğu vahyolunuyor.”* (Kehf, 110)

b- **Gözlerinin uyuması, fakat kalplerinin uyumaması:** Enes bin Malik’ten (r.a.) İsra hadisinde şu nakledilir: “Peygamberimizin gözleri uyur, fakat kalbi uyumaz. Diğer peygamberlerin de gözleri uyurken kaplı uyumaz.”²⁵¹ Yine Peygamberimizin (s.a.v.) şöyle dediği sahihtir: “Biz peygamberler topluluğunun gözlerimiz uyur, fakat kalplerimiz uyumaz.”²⁵²

c- **Ölüm anında kendilerine seçim hakkı tanınması:** Hz. Aişe’nin şöyle dediği rivayet edilir: Allah Rasûlü’nü şöyle derken işittim: “Bütün peygamberlere ölüm hastalığında dünya ve ahiret arasında serbestiyet hakkı tanınır.”²⁵³ Peygamber Efendimizin de (s.a.v.) ruhunun kabzolunduğu hastalığında şöyle dediği işitilmiştir: “Allah’ın nimet verdiği peygamberler, sıdıkları, şehitler ve salihlerle birlikte...”²⁵⁴

d- **Öldükleri yere defnedilmeleri:** Allah Rasûlü’nün (a.s.) şöyle dediği sahihtir: “Bir peygamber ancak öldüğü yerde kabre

²⁵¹ Buhârî, Menâkıb 3570

²⁵² Buhârî, Menâkıb 3570

²⁵³ A.g.e 4586

²⁵⁴ Vegafât Terbiyeviyye, Abdulaziz el-Celîl 3/33

konur.”²⁵⁵ Bu nedenle sahabe-i kirâm, Peygamber Efendimizi ruhunu teslim ettiği Hz. Aişe'nin odasına defnetmişlerdir.²⁵⁶

e- **Toprak bedenlerini çürütmez:** Allah Rasûlü (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: “Allah yeryüzüne peygamberlerin cesedini yemeyi haram kılmıştır.”²⁵⁷

f- **Kabirlerinde diridirler:** Peygamber Efendimiz sahih rivayette şöyle buyurmuştur: “Peygamberler kabirlerinde diridirler, namaz kılarlar.”²⁵⁸ Yine şöyle dediği sabittir: “İsra yolculuğuna çıkarıldığım gece Kesîb-i Ahmer (Kudüs'e yakın yer) de Musa'ya uğradım. Kabrinde ayakta namaz kılmaktaydı.”²⁵⁹ Bu hayatın nasıl olduğu ise, aklın alanına girmeyen gayb konusudur. Allah Rasûlü'nden (s.a.v.) sahih şekilde rivayet olunmuşsa, nasıl olduğunu belirtmeksizin iman edilmesi gerekir. Lakin bunun dünyadaki yaşamlarına benzemeyen türde bir berzah hayatı olduğuna iman etmemizle birlikte, kabirlerinde kendilerinden istek ve yardımda bulunmak caiz değildir, çünkü onlar bu durumda ne fayda ne zarar verebilirler. Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: “*Allah'ın dışında sana ne fayda ne zarar veremeyecek varlıklara çağrıda bulunma.*” (Yunus, 106)

g- **Ölümlerinden sonra miras bırakmazlar:** Allah Rasûlü Efendimiz şöyle buyurur: “Peygamber topluluğu olan bizler miras bırakmayız. Benden geriye kalanlar, hizmetçi giderimin ve hanımlarımın nafakasının ardından sadakadır.”²⁶⁰ Buhârî ve Müslim'de geçen rivayetlerde “Peygamber topluluğu olan

²⁵⁵ Sahîhu'l-Câmi, 5201

²⁵⁶ Vegafât Terbiyeviyye 3/34

²⁵⁷ Sahîhu Ebî Dâvûd, 925

²⁵⁸ Es-Silsiletü's Sahîha 621

²⁵⁹ Müslim, Kitâbü'l-Fedâil 2375

²⁶⁰ Sünen-i Kübrâ, Nesâî 6309; Müsned-i Ahmed 9973. İsnadı sahihtir.

bizler” ifadesi yoktur. Buralarda yalnızca “Miras bırakmayız. Bizden geriye kalanlar sadakadır” cümlesi geçer.²⁶¹

h- **Allah'ın kendilerini peygamberliğe hazırlaması:** Allah Azze ve Celle nebi ve rasüllerine ikramda bulunmuş ve diğer insanlara değil, sadece onlara fazladan yardım, başarı ve yüksek ahlakla hususiyet tanımıştır. Bunun nedeni, onları ümmetlerin önderliğine ve halkların yönetimine hazırlamaktır. Dolayısıyla Allah kendilerini seçkin ahlak, yüksek edep, derin hikmet ve sahih itikatla imtiyazlı kılmıştır. Konumuza misal olarak Allah Azze ve Celle'nin Musa peygamberine (a.s.) yardımını ve peygamberlik öncesi kendisini peygamberliğe hazırlamasını ve daha sonra da desteklemesini alalım. Ayeti kerimesinde şöyle buyurmaktadır: “*(Ey Musa! Sevilmem) ve benim nezaretimde yetiştirilmen için...*” (Tâhâ, 39)

Hz. Musa'nın bütün yaşamı, Allah'ın peygamberlerini görevlerine hazırlama kanununu anlatan ibret ve açık ayetlerden ibadettir. Bunlardan bir kısmı şu hususlardır:

– Allah Sübhanehû Hz. Musa'nın kurtuluşunu diğer insanların yok olma ve kendini tehlikeye atma olarak gördüğü yolda kılmıştır: “*Musa'nın anasına: Onu emzir, kendisine zarar geleceğinden endişelendiğinde onu denize (Nil nehrine) bırakıver, hiç korkup kaygılanma, çünkü biz onu sana geri vereceğiz ve onu peygamberlerden biri yapacağız, diye bildirdik. Nihayet Firavun ailesi onu yitik çocuk olarak (nehirden) aldı. O, sonunda kendileri için bir düşman ve bir tasa olacaktı. Şüphesiz Firavun ile Hâmân ve askerleri yanlış yolda idiler.*” (Kasas, 7-8)

– Allah Sübhanehû Hz. Musa için kendisine zarar vermelelerinden korkulan ev sahipleri içinde mutlu bir hayat takdir etti. Böylece onların arasında krallar gibi yaşadı. Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: “*Firavun'un karısı (sepetin içinden erkek çocuk*

²⁶¹ Buhârî 6730; Müslim 1757

çıkınca kocasına:) Benim ve senin için göz aydınlığıdır! Onu öldürmeyin, belki bize faydası dokunur, ya da onu evlât ediniriz, dedi. Hâlbuki onlar (işin sonunu) sezemiyorlardı.” (Kasas, 9)

– Allah Hz. Musa’ya annesi dışında bir kadından emmesini tabîi olarak yasakladı. İnsanlar onun için bunun bir bela olduğunu zannediyorken, gerçekte Allah’ın bir lütfu ve Musa’ya (a.s.) karşı merhametiydi. Böylece onlar farketmeden Allah onu annesine kavuşturacaktı. Sonuçta Hz. Musa’nın sağlıklı şekilde hayatta kalması, anne şefkati ve kralların yaşantısı gibi imkânların hepsi bir araya geldi: *“Biz daha önceden (annesine geri verilinceye kadar) onun sütanelerini kabulüne (emmesine) müsaade etmedik. Bunun üzerine ablası: Size, onun bakımını namınıza üstlenecek, hem de ona iyi davranacak bir aile göstereyim mi? dedi. Böylelikle biz onu, anasına, gözü aydın olsun, gam çekmesin ve Allah’ın vâdinin gerçek olduğunu bilsin diye geri verdik. Fakat yine de pek çoğu (bunu) bilmezler.”* (Kasas, 12-13)

Burada aynı zamanda Allah’ın peygamberlik öncesi Hz. Musa’ya verdiği ilim, hikmet, şahsiyet, mazluma yardım etmek, zalime engel olmak, zayıfa şefkat göstermek, Allah’a iman kuvveti, O’na sığınma ve tevekkülde sadakat göstermek, izzet-i nefisle birlikte mütevazı olmak gibi üstün ahlakî meziyetlere vurgu yapan bir takım kesitler bulunmaktadır. Allah’ın peygamberliğe ve ümmetlere önderliğe seçtiği şahsiyetleri donattığı bu meziyetlerin özeti şöyledir:

– Allah Teâlâ, Hz. Musa’nın temiz ruhunu ve selim fitratını korumuştur. O, zulüm ve azgınlık ortamında büyümesine rağmen, hayatının ilk dönemlerini fitne fesat çevresinde geçiren ve baskıcı ceberutların karakterini kazanan kimseler gibi olmamıştır. Aristokrat çocuklarının ve refah içinde yüzenlerin çoğu kez yakalandığı cehalet, sorumsuzluk, lüks, ahlaksızlık ve utanmazlık gibi huylara yakalanmamıştır. Aksine Allah onu lekeleyecek herşeyden korumuş ve kendisine faydalı ilim, derin

hikmet ve isabetli görüş vermiştir. Tıpkı daha önce bedeniyle alakalı nimeti kendisine bahşettiği gibi: *“Musa yiğitlik çağına erip olgunlaşınca, biz ona hikmet ve ilim verdik. İşte güzel davrananları biz böylece mükâfatlandırırız.”* (Kasas, 14)

– Allah, peygamberi Musa’yı (a.s.) sağduyulu ve mazlum halkının yanında duracak tabiatla yaratmıştır. Bu gerçek, İsrailoğullarına mensup birinin Firavun’un ahalisi arasından biriyle giriştiği anlaşmazlıkta, Hz. Musa’nın mazlumun tarafını tutmasında kendini gösterir. Rabbi aynı zamanda onu zayıfa merhamet ve şefkat göstereceği, ona yardım elini uzatacağı bir yapıda yaratmıştı. Bunun bir örneğini Medyen suyundaki yardımcı davranışında görüyoruz. Suyun başında davalarını sulayan insanlar gördü. Geride sürülerini kollayan iki kadın durmaktaydı. Onlara “niye burada bekliyorsunuz?” diye sorduğunda, kadınlar “çobanlar ayrılana kadar biz sulamayız. Babamız çok yaşlı biridir” cevabını verdiler. Bunun üzerine Hz. Musa onların hayvanlarına su verir. Bu hadisede zalimlere kararlılıkla engel olmak ve mazlumlara derin şefkat beslemek gibi iki huyu şahsında toplamıştır.

– Allah Teâlâ’nın Hz. Musa’ya sağladığı yardım ve himayenin diğer örneği, kendisinde dinî şuuru ve Rabbi ile arasındaki bağlantıyı güçlendirmesidir. Böylelikle adalet ve insaf gibi Allah’ın sevdiği hasletleri o da sevmiş, zulüm ve düşmanlık gibi Allah’ın buğzettiklerinden o da nefret etmiştir. Tam da bu sebeple yumruk darbesiyle Kıptîyi öldürmesi sonrası korkuyla Rabbine sığınmış, nefesine karşı işlediği zulmü itiraf etmiştir. Günahının ardından hemen Rabbine tövbe ile yöneldiği için Rabbi günahını bağışlamış, o da nimete şükür ve affına vefa olarak bundan böyle suçlulara destek çıkmayacağına dair söz vermiştir: *“Musa: Rabbim! Doğrusu kendime zulmettim (başıma iş açtım). Beni bağışla dedi, Allah da onu bağışladı. Çünkü çok bağışlayıcı, çok esirgeyici olan ancak O’dur. Musa: Rabbim!*

Bana lütfettiğin nimetlere andolsun ki, artık suçlulara (ve suça itenlere) asla arka çıkmayacağım, dedi.” (Kasas, 16-17)

– Hz. Musa’nın kalbi Allah Teâlâ’ya imanla dolmuş, O’na karşı yoğun güven ve tevekkül beslemiştir. Yalnız ve şaşkın haldeyken doğru yola ulaştırması ümidiyle sadece O’na yönelmiştir: *“Medyen’e doğru yöneldiğinde: Umarım, Rabbim beni doğru yola iletir, dedi.” (Kasas, 22)* İhtiyacı büyüyüp açlığı arttığında Rabbine yönelerek O’nun lütfundan istekte bulunmuş, halini başkasına şikâyet etmeye veya kadınların hayvanlarını sulamasına karşılık bir ücret teklif etmeye izzet-i nefsi engel olmuştur: *“Bunun üzerine Musa, onların yerine (davarlarını) sulayıverdi. Sonra gölgeye çekildi ve: Rabbim! Doğrusu bana indireceğin her hayra (lütfuna) muhtacım, dedi.” (Kasas, 24)*

Bunun üzerine Allah Teâlâ onun duasına icabet buyurmuş ve güzel hayat süreceği uygun bir çevreye kendisini kavuşturmuştur. Şahsiyetindeki kuvvet ve vefayı gören Hz. Şuayb, sekiz yıl koyunlarını otarmasına karşılık iki kızından biriyle evlendirmeyi kendisine teklif etmiştir. Eğer on yılı dolduracaksa bu kendinden bir iyilik olacaktır. Musa (a.s.) teklifi kabul etmiş, önceki lüks dolu ve kralların yaşantısı, el emeğiyle geçinip evlenen bir işçi olmasına engel olmamıştır. Yaptığı anlaşmaya da Rabbini şahit tutmuştur: *“Musa şöyle cevap verdi: Bu seninle benim aramdadır. Bu iki süreden hangisini doldurursam doldurayım, bu durumda bana karşı husumet yok. Söylediklerimize Allah vekîldir.” (Kasas, 28)* Hz. Musa’nın teklif edilen iki süreden en uzun olanı tamamladığı sabittir. Bu da onun hayır ve iyilik yapmayı sever tabiatını göstermektedir.²⁶²

Dördüncü Bölüm

PEYGAMBERLERİN REHBERLİĞİNE UYMAK

²⁶² el-Hikmetü min irsâli’r-rusûl, s.78-80, Abdurrezzak Afîfî; Vegafât terbiyeviyye fî dav’il-Kur’ân 3/40

Peygamberlerin Rehberliğine Uymak

Birinci Konu:

Allah'ı Bilme Noktasındaki Rehberlikleri ve Bunun İmanın Doğruluğuna ve Tevhidin Olgunluğuna Etkisi

Kuşkusuz insanların Allah Azze ve Celle'yi en iyi bilenleri peygamberlerdir. –Salât ve selam üzerlerine olsun– Allah Sübhanehû'yü yüce isim ve sıfatlarıyla bu bilme durumu, Allah'a karşı derin korku, sadık iman ve tam tevhidin sebebidir. Çünkü kul Rabbi Sübhanehû'yü ne kadar bilip tanırsa, korku, tazim, ibadet, muhabbet ve ihlası da o kadar olacaktır. Allah'ın peygamberleri ve onların yolundan gidenleri imtiyazlı kıldığı husus, ilimlerin şerefli ve temiz olan işte bu ilmi onların gönüllerinde tamamlamasıdır. Bu ilmin değerini ve ona en liyakatli kişilerin rasül ve nebiler olduğunu²⁶³ gösteren delillerden bazıları şu ayetlerdir:

– Hz. İbrahim'in babasına söylediği şu söz: *“Babacığım! Hakikaten sana gelmeyen bir ilim bana geldi. Öyle ise bana uy ki, seni doğru yola çıkarayım.”* (Meryem, 43)

– Allah Teâlâ'nın Hz. Yakup'tan bahsettiği şu ayet: *“Şüphesiz o, ilim sahibiydi, çünkü ona biz öğretmiştik. Fakat insanların çoğu bilmezler.”* (Yusuf, 68)

– Yine ayetin diliyle Hz. Yakup'un kendi oğullarına söylediği

²⁶³ Vegafât Terbiyeviyye fi Dav'il-Kur'an 3/53

şu sözler: “Ben size sizin bilmediklerinizi Allah tarafından biliyorum dememiş miydim?!” (Yusuf, 96) Bunun akabinde müjdecî, Yusuf’un (a.s.) gömleğini getirmiş ve Yakup’un gözleri (a.s.) tekrar açılmıştır. Oğullarına ümitsizliği gideren malûmatı Allah’ın lütfu merhametiyle edindiğini haber vermiştir. Bu durum, Hz. Yakup’un Allah Azz eve Celle’nin yüce isim ve sıfatlarına dair kendi çocuklarının bihaber kaldığı ilme vakıf olmasının bir sonucudur ki çocukları onun Yusuf’un (a.s.) döneceğine olan ümidini böylece ilme vakıf olmadıkları için boş avuntu olarak görmüşlerdir.

– Yine ayet üzerinden Hz. Nuh’un kavmine söylediği şu sözler: “Size Rabbimin vahyettiklerini duyuruyorum. Size öğüt veriyorum ve ben sizin bilmediklerinizi Allah’tan (gelen vahiy ile) biliyorum.” (A’raf, 62) Yani Allah hakkında sizin bilmediklerinizi; O’nun sıfatları, sınırsız gücü ve düşmanlarına cezası hakkında sizin cahil kaldığınız şeyleri biliyorum. Yine biliyorum ki sonuçta takva sahipleri kazanacak ve suçlular topluluğu Allah’ın azabından kaçamayacaktır.²⁶⁴

– Başka bir ayette Hz. Nuh’un kavmine şu sözü: “(Nuh) dedi ki: Ey kavmim! Eğer ben Rabbim tarafından (bildirilen) açık bir delil üzerinde isem ve O bana kendi katından bir rahmet vermiş de bu size gizli tutulmuşsa, buna ne dersiniz? Siz onu istemediğiniz halde biz sizi ona zorlayacak mıyız?” (Hud, 28)

– Hz. Salih’in kavmine söyledikleri: “(Sâlih) dedi ki: Ey kavmim! Eğer ben Rabbimden (verilen) apaçık bir delil üzerinde isem ve O bana kendinden bir rahmet (peygamberlik) vermişse, buna ne dersiniz? Bu durum karşısında O’na âsi olursam beni Allah’tan (O’nun azabından) kim korur? O zaman siz de bana ziyan vermektен fazla bir şey yapamazsınız.” (Hud,63)

– Hz. Şuayb’ın kavmine söyledikleri: “Dedi ki: Ey kavmim! Eğer benim, Rabbim tarafından (verilmiş) apaçık bir delilim

²⁶⁴ Vegafât Terbiyeviyye fî Dav’îl-Kur’ân, 3/54

varsa ve O bana tarafından güzel bir rızık vermişse buna ne dersiniz? Size yasak ettiğim şeylerin aksini yaparak size aykırı davranmak istemiyorum. Ben sadece gücümün yettiği kadar ıslah etmek istiyorum. Fakat başarmam ancak Allah’ın yardımı iledir. Yalnız O’na dayandım ve yalnız O’na döneceğim.” (Hud, 88)

– Hz. Muhammed’e (s.a.v.) şunları demesini salık veren ayet: “De ki: Şüphesiz ben Rabbimden gelen apaçık bir delile dayanıyorum. Siz ise onu yalanladınız. Çabucak gelmesini istediğiniz (azap) benim yanımda değildir. Hüküm ancak Allah’ındır. O hakkı anlatır ve O, doğru hüküm verenlerin en hayırlısıdır.” (En’am, 57)

Verdiğimiz ayetler dışında Hz. Peygamberimizin hadislerinden de konuyla alakalı deliller mevcuttur. Mesela insanlara izin verdiği kimi hususlardan bazı sahabelerin geri durduğu kulağına gelince, hutbeye çıkarak Allah’a hamdetmiş ve şöyle buyurmuştur: “Bazı insanlara ne oluyor ki benim yaptıklarım-dan geri duruyorlar?! Şüphesiz insanların Allah’ı en çok bileni ve O’ndan en çok korkanı benimdir.”²⁶⁵

Allah Azze ve Celle’yi güzel isimleri ve yüce sıfatlarıyla bilmenin bazı imanî neticeleri vardır. Birkaçını sıralayalım:

1. Peygamberlerin Allah’a karşı son derece tazim ve korku içinde olmaları

Peygamberlerin hayatlarında dikkat çeken bir nokta, Allah Azze ve Celle’ye karşı son derece tazim ve korku içinde olmalarıdır. Bunun birçok örneği bulunmasına rağmen bazılarını görelim:

a. Hz. Nuh’un oğlu hakkında Rabbi Zülcelâle münacaatı

Ayeti kerime şöyledir: “Nuh Rabbine dua edip dedi ki: Ey Rabbim! Şüphesiz oğlum da ailemdendir. Senin vâdin ise elbette

²⁶⁵ Buhârî, Edeb 6101; Müslim, Fedâil 2356

haktır. Sen hâkimler hâkimisin. Allah buyurdu ki: Ey Nuh! O asla senin aileden değildir. Çünkü onun yaptığı kötü bir iştir. O halde hakkında bilgin olmayan bir şeyi benden isteme! Ben sana cahillerden olmamanı tavsiye ederim. Nuh dedi ki: Ey Rabbim! Ben senden hakkında bilgin olmayan şeyi istemekten sana sığınırım. Eğer beni bağışlamaz ve esirgemezsen, ben ziyana uğrayanlardan olurum!” (Hud, 45-47)

Bu ayetlerden Hz. Nuh’un Rabbi Azze ve Celle’yi bildiği ve bunun semeresi olan Rabbiyle konuşurkenki yüksek edebi ve derin korkusu anlaşılmaktadır. İşte görüyorsun ya, kâfirlerle birlikte helak olan oğlu hakkında Rabbine dua ederken sözünü “sen merhametlilerin merhametlisisin” şeklinde değil, aksine “sen hâkimlerin hâkimisin” diye bitiriyor. Bu üslup, onun Allah’ın isim ve sıfatlarına dair tam ilminin sonucudur. Çünkü makam, Nuh’un (a.s.) oğlunun kurtulanlar arasında değil, helak edilenler arasında olmasını gerektiren derin hikmet-i ilahîye teslim olup işi ona havale etme makamıdır. Hz. Nuh bu nedenle duasını “sen hâkimlerin hâkimisin” şeklinde bitirmiştir.

Yapılan münacaattan aynı zamanda Hz. Nuh’un Rabbinden ne kadar çok korktuğu, nefsinin zulümlerle suçlayarak O Sübhanehû’den af talep ettiği anlaşılmaktadır: “*Eğer beni affetmez, bana merhamet etmezsen, zarara uğrayanlardan olurum.*” Allahü ekber! Hz. Nuh’a bakar mısınız?! Dokuz yüz elli yılını halkına davetle, yaptıklarına sabırla, onlardan gördüğü eziyet ve alaylamalarla geçiriyor. Buna rağmen davet ve duasını Rabbi Sübhanehû’den af ve merhamet talebiyle bitiriyor: “*Rabbim! Beni, ana-babamı, iman etmiş olarak evime girenleri, iman eden erkekleri ve iman eden kadınları bağışla, zalimlerin de ancak helâkini arttır.*” (Nuh, 28)²⁶⁶

²⁶⁶ Vegafât Terbiyeviyye fi Dav’îl-Kur’ân, 3/57

b. Hz. Şuayb’ın kavmiyle münakaşası ve onu ya memleketini terketmeye ya da kendi dinlerine dönmeye zorladıklarında kavmine reddiyesi

Allah Azze ve Celle şöyle buyurmaktadır: “*Kavminden ileri gelen kibirliler dediler ki: «Ey Şuayb! Seni ve seninle beraber inananları memleketimizden kesinlikle çıkaracağız veya dinimize döneceksiniz»* (Şuayb): *İstemek de mi? dedi. Doğrusu Allah bizi ondan kurtardıktan sonra tekrar sizin dininize dönersek Allah’a karşı yalan uydurmuş oluruz. Rabbimiz Allah dilemiş başka, yoksa ona geri dönmemiz bizim için olacak şey değildir. Rabbimizin ilmi her şeyi kuşatmıştır. Biz sadece Allah’a dayanırız. Rabbimiz! Bizimle kavmimiz arasında adaletle hükmet! Sen hükmedenlerin en hayırlısısın.*” (A’raf, 88-89)

Sonuncu ayette Hz. Şuayb “bizim gibiler için sizin putçu inanışınıza dönmek imkânsızdır” demek istiyor. Böylelikle birkaç noktadan muhaliflerini, kendilerine uyacağından ümitsizliğe düşürüyor. Birinci noktada, onlar peygamberlerine zor koşmakta ve ona karşı müşrik hıncı beslemektedirler. Diğer noktada, Hz. Şuayb onları yalancı saymakta ve kendine tabi olanlarla birlikte onlara uyduğu takdirde yalancılardan olacağına kendilerini şahit tutmaktadır.

Diğer önemli husus, Hz. Şuayb ve peşinden gidenlerin Allah’ın kendilerini azaptan kurtarma nimetini itiraf etmeleridir. Yine şimdiki hallerine ve Alla Teâlâ’ya karşı kalplerindeki tazim ve kulluklarını itiraf emelerine nazaran hidayetlerinden sonra eski şirk inancına dönmeleri imkânsız durumlar arasındadır. Allah kendilerine hak ve batılı, hidayet ve sapıklığı bilecekleri akıl bahşetmiştir.

Bunun dışında Allah’ın dilemesi ve şartları, konumları ne olursa olsun, bütün yaratılmışlara etki eden iradesi açısından bakacak olursak, Hz. Şuayb ve beraberindekiler bir şeyi yapma imkânını kendi ellerinde görmezler. Bu nedenle “*Rabbimiz Allah’ın dilemesi dışında*” şeklinde istisna getirmişlerdir.

Yani ne bizim ne başkaları için Allah'ın iradesinin dışına çıkmak mümkün değildir. "Rabbimizin ilmi her şeyi kuşatmıştır." Dolayısıyla kullarına fayda verecek şeyleri ve onların planladıkları durumları çok iyi bilmektedir.²⁶⁷

Ayeti kerimede şu hususa da dikkat etmeliyiz: Hz. Şuayb müstekbir topluluktan olan beşerî tağutlar karşısında başını ne kadar dik tutuyor ve sesini ne kadar gür çıkarıyorsa, ilmi her şeyi kuşatan Rabbi Celîl'ine karşı o kadar boynu bükük ve teslimiyetçi bir hale bürünüyor. Rabbinin kudretine karşı en ufak bir baskıda bulunamayacağını bildiği için bütün dizginleri O'na vererek itaat ve teslimiyetini ilan ediyor: "Ancak Rabbimiz Allah'ın dilemesi müstesna. Rabbimizin ilmi her şeyi kuşatmıştır." Böylelikle kendinin ve beraberindekilerin gelecekte yaşayacaklarını Allah'a havale ediyor. Tağutların kendi milletlerine dönmesine ilişkin umutlarını reddedip, beraberindekilerle birlikte geri dönmeyeceğini kesin olarak belirtmesine rağmen kendi ve beraberindekilerle ilgili Allah'ın iradesi hakkında bir şey söyleyemiyor. İnananların durumları tamamen sözkonusu ilahî iradeye bırakılmış vaziyette. Böylelikle teslim oldukları güç, herşeyi kuşatan Rabbin bilgisi oluyor.

İşte bu, Allah dostunun Allah ile olan edebidir. Bütün iradeyi ilahî takdire bağladıktan sonra, ona müdahaleye asla yeltenmeyen bir edep halidir bu. Hz. Şuayb bundan sonra tağut kavminin tehditlerine sırt çevirip tam bir tevekkülle Velî'sine yöneliyor. Hak üzere kavmi ile kendi arasında hükmetmesi için O'na dua ediyor.²⁶⁸

c. Hz. Musa'nın Rabbi Azz eve Celle'ye korku dolu tazimi

Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: "Musa tayin ettiğimiz vakitte (Tûr'a) gelip de Rabbi onunla konuşunca «Rabbim! Bana

²⁶⁷ Vegafât Terbiyeviyye fi Dav'il-Kur'an 3/60; Tefsîru's-Sa'dî, Araf, 89

²⁶⁸ Fî Zilâl'il-Kur'an, Araf 89

(kendini) göster; seni göreyim!» dedi. (Rabbi): «Sen beni asla göremezsin. Fakat şu dağa bak, eğer o yerinde durabilirse sen de beni göreceksin!» buyurdu. Rabbi o dağa tecelli edince onu paramparça etti, Musa da baygın düştü. Ayılınca dedi ki: Seni noksan sıfatlardan tenzih ederim, sana tevbe ettim. Ben inananların ilkiyim." (Araf, 143)

Allah sağır ve kaskatı dağa tecelli edince, Allah'ı görmenin dehşetine dayanamayan dağ kum gibi yığıldı. Bu arada Hz. Musa gördükleri üzerine bayıldı. Ayıldığında dağın bile görmeye dayanamadığı dehşet haline, kendisinin kesinlikle ehil olmadığını anladı ve yaptığı istekten ötürü Rabbinden af diledi. Son sözleri tesbih ve tövbeydi: "Seni izzet-i celâline yaraşmayan her şeyden tenzih ederim. Bütün günahlarımdan, Sana karşı edepsizliklerimden dolayı tövbe ediyorum ve ben müminlerin ilkiyim." Son cümleyle daha önceden cahil kaldığı noktaları Rabbinin tamamlamasıyla birlikte imanını yenilemiş olmaktadır.²⁶⁹

d. Hz. İsa'nın Rabbi Azz eve Celle'ye tazimi ve O'na karşı edebi

Konumuza örnek teşkil eden nokta, Allah Teâlâ'nın kıyamet günü Hz. İsa'ya -kendisi daha iyi bilmesine rağmen- "İnsanlara 'beni ve anamı, Allah'tan başka iki tanrı bilin' diye sen mi dedin?!" (Maide, 116) şeklinde sormasıdır.

Bütünlük olması için ilgili ayetleri bir arada görelim: "Allah: Ey Meryem oğlu İsa! İnsanlara, «Beni ve anamı, Allah'tan başka iki tanrı bilin» diye sen mi dedin, buyurduğu zaman o, «Hâşâ! Seni tenzih ederim; hakkım olmayan şeyi söylemek bana yakışmaz. Hem ben söyleseydim sen onu şüphesiz bilirdin. Sen benim içimdekini bilirsin, hâlbuki ben senin zâtında olanı bilmem. Gizlilikleri eksiksiz bilen yalnızca sensin. Ben onlara, ancak bana emrettiğini söyledim: Benim de Rabbim, sizin de Rabbiniz olan Allah'a

²⁶⁹ Tefsîru's-Sa'dî, Araf 143

kulluk edin, dedim. İçlerinde bulunduğum müddetçe onlar üzerine kontrolcü idim. Beni vefat ettirince artık onlar üzerine gözetleyici yalnız sen oldun. Sen her şeyi hakkıyla görensiz. Eğer kendilerine azap edersen şüphesiz onlar senin kullarıdır (dilediğini yaparsın). Eğer onları bağışlarsan şüphesiz sen izzet ve hikmet sahibisin, dedi. (Bu konuşmadan sonra) Allah şöyle buyuracaktır: Bu, doğrulara, doğruluklarının fayda vereceği gündür. Onlara, içinde ebedî kalacakları, zemininden ırmaklar akan cennetler vardır. Allah onlardan razı olmuştur, onlar da O'ndan razı olmuşlardır. İşte büyük kurtuluş ve kazanç budur. Göklerin, yerin ve içlerindeki her şeyin mülkiyeti Allah'ındır, O, her şeye hakkıyla kadirdir.” (Maide, 116-120)

Bu ayeti kerimelerdeki ince manalar üzerine biraz tefekkür etmek gerekiyor. Hz. İsa'nın cevabındaki tazim, tenzih ve Rabbine karşı edebi, onun Kerîm Yaratıcı'sını ne kadar bildiğini gösteriyor. Peygamberlerin Allah'a karşı durum, diyalog ve sorularına dikkat et! Hepsinin nasıl da edep dolu olduğunu görürsün. Mesih (a.s.) “eğer onu söylemişsem sen kesinlikle bilirsin” diyor; “ben söylemedim” demiyor. İşte ancak hakikî edep ile iki cevap arasındaki farkı görebilir insan. Ardından gerçeğin bilgisini Allah'a devrediyor: “Ben ise Senin zatında olanı bilmem.” Bunun peşine Rabbine övgüde bulunarak yalnızca O'nun bütün gayp bilgisine vakıf olduğunu belirtiyor: “Gaybî hususları (bütün gizlilikleri) en iyi bilen Sensin.”

Devamla Rabbinin kendisine emrettiklerinden başka bir şey insanlara demediğini söylüyor ki bu tevhidin özüdür: “Ben onlara, ancak bana emrettiğini söyledim: Benim de Rabbiniz, sizin de Rabbiniz olan Allah'a kulluk edin, dedim.” Daha sonra aralarında kaldığı müddetçe kavmine şahitlik ettiğini, vefatının ardından ise hallerini bilmediğini haber veriyor. Kendisinden sonra onlardan haberdar olan yalnızca Allah Teâlâ'dır: “İçlerinde bulunduğum müddetçe onlar üzerine kontrolcü idim. Beni vefat

ettirince artık onlar üzerine gözetleyici yalnız sen oldun.” Bunun peşine Allah Sübhanehû'nün şahitliğinin bütün şahitliklerin üstünde olduğunu dile getiriyor: “Kuşkusuz Sen herşeye şahitsin.”

Daha sonra “eğer onlara azap edersen, onlar senin kullarıdır” kısmına geçiyor. Böylesi bir makamda Allah ile kemal-i edep budur işte. Yani durum, kölelerine acıyan ve onlara bağışta bulunan efendinin durumudur. Onlar başkalarının değil, senin kullarıdır. Kendilerine -senin kulun kölen oldukları halde- azap edersen, onlar da efendilerine karşı azgın ve isyankâr olmuşlar demektir. Yoksa sen azap etmezdin. Çünkü kölelik ilişkisi efendinin kölesine karşı lütfkâr ve merhametli olmasını gerektirir. Şu halde merhametlilerin en merhametlisi, cömertlerin en cömerti, hizmetkârlarına bağışta bulunanların en lütfkârı niye sebepsiz yere azap etsin? Demek ki onlar azgınlıkları ve O'na itaatten yüz çevirmeleri sebebiyle bunu fazlasıyla hakettiler.

Hz. İsa buradan hemen cümlelerin ikinci kısmına geçiyor: “Eğer onları affedersen, kuşkusuz azîz ve hakîm olan yalnızca Sensin.” Dikkat edilirse “ğafûr ve rahîm olan sensin” demiyor. İşte bu Rabbe karşı kemal-i edebini göstergesidir. Çünkü Hz. İsa bu sözü Rabbin onlara olan gazabı ve ateşe atılmalarını emretmesi üzerine söylüyor. Dolayısıyla makam acıma ve şefkat makamı değil, aksine onlardan uzak durma makamıdır. Eğer “sen ğafûr ve rahîm olansın” demiş olsaydı, Rabbinin ziyadesiyle gazap ettiği düşmanlarına şefkat göstermiş olacaktı. O halde makam, Rabbin gazap ettiklerine karşı Rable birlikte gazap etme makamıdır. Bu nedenle Allah'ın mağfiret ve merhametinin isteneceği iki vasıfa değil de, O'nun sınırsız kudret ve derin ilmini bildiren izzet ve hikmet vasıflarına vurgu yapmıştır.

Buna göre mana şöyledir: Eğer onları affedeceksen, bu affin kudret ve ilminle olur, yoksa kendilerinden intikam almaktan aciz olduğun veya suçlarının boyutunu bilmediğin için değil. Öyle ya, kul bazı kere intikamdan aciz olduğu veya kendisine

yapılan kötülüğün boyutunu bilmediği için başkasını affeder. Kemal sıfatı ise, kudretli ve ilim sahibinin affetmesidir ki bu da Azîz ve Hakîm olan Allah'a mahsustur. Sonuç olarak sözkonusu iki vasfın böylesi makamda kullanması, Allah'a hitap ederken gerekli olan edeptir.²⁷⁰

e. Hz. Peygamber Efendimizin Rabbi Sübhanehü'yü tazimi ve O'ndan korkması

Allah Rasûlü Efendimiz şöyle buyurmaktadır: "Allah'a yemin olsun ki insanların Allah'ı en çok bileni ve O'ndan en çok korkanı benim."²⁷¹ Hz. Enes, Peygamber Efendimizin şöyle dediğini nakleder: "Eğer benim bildiklerimi bilseydiniz, az güler, çok ağlardınız."²⁷²

Hz. Aişe'den gelen başka bir rivayet şöyledir: Rüzgâr sert estiği zaman Allah Rasûlü şöyle dua ederdi: "Allahım! Bu rüzgârın hayrını, taşıdığı hayrı ve onunla gönderdiğin hayırları senden istiyorum. Onun şerrinden, taşıdığı şerden ve onunla gönderdiğin şerden sana sığınyorum." Gökyüzü bulanık görünmeye başladığı zaman Allah Rasûlü'nün rengi atar, huzursuzluktan eve kaç kez girip çıkardı. Bu durumda eğer yağmur yağarsa eski sevinci yerine gelirdi. Bunu bilen Hz. Aişe bir keresinde nedenini sorunca Allah Rasûlü şöyle cevap verdi: Ey Aişe! Belkide gökyüzünün böylesi değişimi, Âd kavminin şöyle demesi gibidir: "Nihayet onu, vâdilerine doğru yayılan bir bulut şeklinde görünce: Bu bize yağmur yağdıracak yaygın bir buluttur, dediler. Hayır! O, sizin acele gelmesini istediğiniz şeydir. İçinde acı azap bulunan bir rüzgârdır!" (Ahkaf, 24)²⁷³

²⁷⁰ Medâricü's-Salikîn, İbnül Kayyim 2/378, 379

²⁷¹ Buhârî 6101; Müslim 2356

²⁷² Buhârî, Rekâik 6486

²⁷³ Vegafât Terbiyeviyye fî Dav'il-Kur'an 3/67

2. Peygamberlerin Allah'ı çokça zikretmesi, O'na boyun büküklüğü içinde yoğun dua ve ibadet etmeleri

Bu konunun örneklerini birkaç altı başlıkta sıralayabiliriz.

a. Allah'a yalvarmaları sonucu ızdıraplarının giderilmesi

Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: "Eyyub'u da (an). Hani Rabbine: «Başıma bu dert geldi. Sen, merhametlilerin en merhametlisisin» diye niyaz etmişti. Bunun üzerine biz, tarafımızdan bir rahmet ve kulluk edenler için bir hatıra olmak üzere onun duasını kabul ettik; kendisinde dert ve sıkıntı olarak ne varsa giderdik ve ona aile efradını, ayrıca bunlarla birlikte bir mislini daha verdik. İsmail'i, İdris'i ve Zülkif'i de (yâdet). Hepsi de sabreden kimselerdendi. Onları rahmetimize kabul ettik. Onlar hakikaten iyi kimselerdendi. Zünnûn'u da (Yunus'u da zikret). O öfkeli bir halde geçip gitmişti; bizim kendisini asla sıkıştırmayacağımızı zannetmişti. Nihayet karanlıklar içinde: Senden başka hiçbir tanrı yoktur. Seni tenzih ederim. Gerçekten ben zalimlerden oldum! diye niyaz etti. Bunun üzerine onun duasını kabul ettik ve onu kederden kurtardık. İşte biz müminleri böyle kurtarıyoruz. Zekeriyâ'yı da (an). Hani o, Rabbine şöyle niyaz etmişti: Rabbim! Beni yalnız bırakma! Sen, vârislerin en hayırlısısın, (her şey sonunda senindir). Biz onun da duasını kabul ettik ve ona Yahya'yı verdik; eşini de kendisi için (çocuk doğurmaya) elverişli kıldık. Onlar (bütün bu peygamberler), hayır işlerinde koşuşurlar, umarak ve korkarak bize yalvarırlardı; onlar, bize karşı derin saygı içindeydiler." (Enbiya, 83-90)

Yukarıdaki dualarda tevhidin hakikati, Rabbe ihtiyaç halinin bildirilmesi, O'na yalvarmanın verdiği tat, O'nun rahmet sıfatının; merhametlilerin en merhametlisi olduğunun itirafı, sıfatları yoluyla O'na tevessül hali bir arada bulunmaktadır.

Musibete uğrayan kişi bunlara ne zaman başvurursa, dermana kavuşacaktır.²⁷⁴

Ayetteki “*kulluk edenler için bir hatıra olmak üzere*” kısmının izahı şudur: Eyyub’un (a.s.) sabır ve duasında, bu iki noktada kendisine uymaları için sonraki kulluk ibadetini yerine getireceklerine ibret vardır. Ayetlerde aynı zamanda Hz. İsmail, Hz. İdris ve Zülkifl anlatılmakta, sabredenlerden oldukları, buna karşılık Allah Azze’nin onları cennete sokacağı bildirilmektedir.²⁷⁵

Bahsedilen peygamberler Allah Teâlâ tarafından sabırla vasıflandırıldığına göre, bu durum sabrın gerektiği gibi hakkını verdiklerini gösterir. Yine Allah tarafından salihlikle vasıflandırılmaları, Allah’ı bilip muhabbet etmekle, her daim O’na yönelmekle kalbî salihliği; Allah’ı zikretmekle dilin yaş kalması anlamına gelen lisanî salihliği ve Allah’a itaat edip O’nun yasakladıklarından geri durmayla hareket eden azaların salihliğini kapsamaktadır. İşte onlar sabır ve salihliklerine karşı Allah tarafından cennete sokulmuş, diğer peygamber kardeşleriyle aynı muameleye tabi tutulmuşlardır. Hem bu dünyada hem öte dünyada ecirlerini almışlardır. Kaldı ki sadece Allah tarafından insanlığa övgüyle bahsedilmek ve sonrakiler için sadıklık timsali olmak gibi mükafaat kazanmış olsalardı bile, bunlar kendilerine şeref ve fezilet olarak yeterli olurdu.²⁷⁶

Ayetin “*karanlıklar içinde ilah sadece sensin. Bütün noksanlıklardan münezzehsin. Ben gerçekten zalimlerden oldum, diye niyaz etti*” kısmıyla alakalı İbnül Kayyim şunları söyler: “Bu duada kemal noktada bir tevhid, Rab Teâlâ’yı tenzih, kulun zulüm ve günahını itirafı bulunmaktadır ki bunlar dert ve sıkıntının en etkin ilaçları, sorunların hallolması noktasında Allah Sübhânehû’ye en yakın vesilelerdir. Zira tevhid ve tenzih, bütün

²⁷⁴ Bedâiu’t-Tefsîr, İbnül Kayyim 3/189

²⁷⁵ Vegafât Terbiyeviyye fî Dav’il-Kur’ân 3/70

²⁷⁶ Tefsîru’s-Sa’dî 3/295

mükemmeliyetleri Allah’a tahsis edip O’nu bütün noksan ve ayıplardan berî görmek demektir. Zulmü itiraf ise, kulun şeriata, nimet ve azaba iman ettiğini göstermektedir. Bu itiraf, kulun Allah’a dönüşünü, hatasını farkedip kulluğunu ve Rabbine muhtaçlığını içermektedir. Dolayısıyla burada dört şeyle tevessül edildiği görülmektedir: Tevhid, tenzih, kulluk ve itiraf.²⁷⁷

Allah Sübhânehû, peygamberi Yunus’u (a.s.) bolluk vaktinde tesbih edişiyile vasıflandırmaktadır: “*Eğer Allah’ı tesbih edenlerden olmasaydı, tekrar dirilecekleri güne kadar onun karnında kalırdı.*” (Saffat, 143-144) Onun tesbih edenlerden oluşu, geçmişte Rabbine karşı çokça ibadetiyle, balığın karnında ise tesbih ve hamdiyle gerçekleşmiştir.²⁷⁸ İşte bu Allah Azze ve Celle’yi bolluk ve darlık zamanında çokça zikir ve tesbih etmeleri, her daim Rablerine dua ve nefislerine yaptıkları zulümlerini itiraf halinde olmaları şeklinde peygamberlerin edebidir.

Önceki ayetlerde Hz. Zekeriyeye ve Hz. Yahya’nın “*Onlar hayır işlerinde koşuşurlar, umarak ve korkarak bize yalvarırlardı; onlar, bize karşı derin saygı içindeydiler.*” (Enbiya, 90) şeklinde anlatılmasının izahı ise, hayır işlerinde koşuşturmaları özelinde, gereken her yerde ve gerektiği şekliyle hayır işlerinde bulunmaları, her daim bir iyilik yapma fırsatı kollamalarıdır. Ayrıca umarak ve korkarak dua etmeleri, dünya ve ahiretin faydalarını Allah’tan istemeleri, bu iki yerin korkulası noktalarından yine O’na sığınmalarıdır. Böylelikle onlar gafilce korku duyanlar değil, umut içinde korku duyanlardır. Son kısımdaki haşyet ve derin saygı hususu ise, Allah’a karşı son derece boyun bükük ve yalvarır halde bulunmalarıdır. Bu, onların Rable-rini kemal-i marifetle bilmelerinden kaynaklanır.²⁷⁹ İşte bu üç

²⁷⁷ Bedâiu’t-Tefsîr, İbnül Kayyim 3/190

²⁷⁸ Tefsîru’s-Sa’dî 4/272

²⁷⁹ Tefsîru’s-Sa’dî 3/297; Vegafât Terbiyeviyye fî Dav’il-Kur’ân 3/73

şey peygamberlerin Rableriyle olan münasebetini özetlemektedir: Zikir, tesbih ve dua.²⁸⁰

b. Allah Teâlâ'yı zikrederken huşû ile ağlamaları

Allah Teâlâ Meryem suresinde peygamberler grubunu anlattıktan sonra övgü mahiyetinde şöyle buyurur: *"İşte bunlar, Allah'ın kendilerine nimetler verdiği peygamberlerden, Âdem'in soyundan, Nuh ile birlikte (gemide) taşıdıklarımızdan, İbrahim ve İsrail'in (Yakub) soyundan, doğruya ulaştırdığımız ve seçkin kıldığımız kimselerdendir. Onlara, çok merhametli olan Allah'ın âyetleri okunduğunda ağlayarak secdeye kapanırlardı."* (Meryem, 58)

Bunlar bütün dünyadaki aileler içerisinde Allah'ın seçtiği en hayırlı kişilerdir. Gayb haberlerini ve gaybı en bilen Allah'ın sıfatlarını, ahiret gününü, hesap ve azabı anlatan Rahman'ın âyetleri kendilerine okunduğu zaman *"ağlayarak secdeye kapanırlardı."* Yani Allah'ın âyetlerine huşû içinde dalıp giderler, kendilerini ağlayarak Rablerine yönelen ve secdeye kapatan iman, ümit ve korku kalplerine nüfuz ederdi. Onlar Allah'ın âyetlerini işittikleri zaman *"sağır ve kör davrananlar"*dan değillerdir. Âyetlerin ayrıca Rahman'a nisbet edilmesinde, âyetlerin O'nun kullarına rahmet ve ihsanı olduğuna işaret vardır. Allah bu âyetlerle kullarını hidayete ulaştırmış, körlerken onların görmesini sağlamış, sapıklıktan kendilerini kurtarmış ve cehalet hallerinden ilme kavuşturmuştur.²⁸¹

c. Hak üzere sebat edip tevhid ve İslam üzere ölmek için dua etmeleri

Ayette Hz. İbrahim'in şu duası yer alır: *"Rabbim! Beni ve oğullarımı putlara tapmaktan uzak tut!"* (İbrahim, 35) Başka bir ayette duası şudur: *"Rabbim! Bana hikmet ver ve beni salihler*

arasına kat." (Şuara, 83) Yine bir duası şöyledir: *"Rabbimiz! Bizi o küfre sapanlarla imtihan etme, (onların yüzünden bizi fitneye uğratma), bizi bağışla."* (Mümtahine, 5)

Başka ayeti kerimede kavmi depreme yakalandığında Hz. Musa'nın şöyle dua ettiği beyan edilir: *"Bu iş, senin imtihanından başka bir şey değildir. Onunla dilediğini saptırırsın, dilediğini de doğru yola iletirsin. Sen bizim sahibimizsin, bizi bağışla ve bize acı! Sen ba-ğışlayanların en iyisisin! Bize, bu dünyada da iyilik yaz ahirette de. Şüphesiz biz sana döndük."* (A'raf, 155-156)

Yine Hz. Süleyman'ın duası şudur: *"(Süleyman) onun sözünden dolayı gülümsedi ve dedi ki: Ey Rabbim! Beni, gerek bana gerekse ana-babama verdiğin nimete şükretmeye ve hoşnut olacağın iyi işler yapmaya muvaffak kıl. Rahmetinle, beni salih kulların arasına kat."* (Neml, 19)

Bir diğer ayette Hz. Yusuf'un duası anlatılır: *"Ey Rabbim! Mülkten bana (nasibimi) verdin ve bana (rüyada görülen) olayların yorumunu da öğrettin. Ey gökleri ve yeri yaratan! Sen dünyada da ahirette de benim sahibimsin. Beni müslüman olarak öldür ve beni salihler arasına kat!"* (Yusuf, 101) Hz. Yusuf'un bu duasından şunları öğreniyoruz: Kula gereken, imanının sağlamlığı için daima Allah'a yakarması ve bunun yollarına başvurmasıdır. Yani Allah'tan sonunun güzel olmasını ve nimetini tamamlamasını istemeli, eldeki nimeti, tamama erdirmesi ve akibetinin iyi olması için Rabbine vesile kılmasıdır.

Hz. Yusuf'un yaptığı, bazılarının zannettiği gibi ölümü arzulamak değil, aksine sonunun güzel olması ve İslam üzere vefat ettirmesi için Allah'a yaptığı duadır ki kul bunu her zaman Rabbinden istemelidir.²⁸² Bu dua aynı zamanda Allah Sübhânehû'den başkasının dostluğundan geri durma, İslam üzere ölmenin kulun en büyük gayesi olması gerektiği, bunun da kulun

²⁸⁰ Vegafât Terbiyeviyye fî Dav'il-Kur'an 3/73

²⁸¹ Tefsîru's-Sa'dî 3/209

²⁸² Tefsîru's-Sa'dî 2/452; Vegafât Terbiyeviyye, 3/75

değil, Allah'ın elinde olduğu, diriliş gününün tasdiki ve cennete gireceklere yoldaş olma isteği gibi hususları içermektedir.²⁸³

d. Allah itaat ve ibadet noktasında güçlü durmak

Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: “(Ey Muhammed!), Kuvvetli ve basiretli kullarımız İbrahim, İshak ve Yakub’u da an.” (Sad, 45) “Kuvvetli ve basiretli”den kasdın, Allah'ın emriyle ibadet ve ilimde güçlü kimseler olduğu söylenir. Katâde'nin kendilerine ibadette güç, dinde basiret verilenler şeklinde tefsir ettiği rivayet edilir.²⁸⁴ Peygamberlerin ibadetini anlatan birçok delil bulunmaktadır. Bazılarını görelim:

– Hz. İbrahim'in duasını içeren ayet: “*Ey Rabbim! Beni ve soyumdan gelecekleri namazı devamlı kılanlardan eyle; ey Rabbimiz! Duamı kabul et!*” (İbrahim, 40)

– Başka ayette Allah Teâlâ Hz. İsmail'i methederken şöyle buyurur: “*Ev halkına namazı ve zekâtı emrederdi; Rabbi nezdinde de hoşnutluk kazanmış bir kimse idi.*” (Meryem, 55)

– Hz. İshak ve Hz. Yakub'u metheden ayeti kerime: “*Onları, emrimiz uyarınca doğru yolu gösteren önderler yaptık ve kendilerine hayırlı işler yapmayı, namaz kılmayı, zekât vermeyi vahyettik. Onlar, daima bize ibadet eden kimselerdi.*” (Enbiya, 73)

– Yine Allah Teâlâ Hz. Davud'un ibadet ve yönelişini, dağlar ve kuşların kendisine katılmasını sağlayacak kadar tesbih ve huşûsunun çokluğunu şöyle anlatır: “(Resûlüm!) *Onların söylediklerine sabret! Kulumuz Davud'u, o kuvvet sahibi zatı hatırla. O, hep Allah'a yönelirdi. Doğrusu biz akşam sabah onunla beraber tesbih eden dağları, toplu halde kuşları onun emri altına vermiştik. Hepsî O'na yönelmiştir.*” (Sad, 17-19)

– Bir diğer ayette Hz. Davud'un tövbesinden bahsedilir:

²⁸³ Bedâiu't-Tefsîr 2/476

²⁸⁴ Vegafât Terbiyeviyye 3/77

“*Davud, kendisini denediğimizi anladı. Rabbinden mağfiret dileyerek eğilip secdeye kapandı ve Allah'a yöneldi.*” (Sad, 24)

Allah Rasûlü (s.a.v.) Hz. Davud'un çok ibadet ettiğini ve bu konudaki direncini şöyle anlatır: “Allah'ın en sevdiği namaz Davud'un namazı, en sevdiği oruç da Davud'un orucudur. O gecenin yarısını uykuyla geçirirdi. Gecenin üçte birlik kısmını ayakta ibadetle, altıda birlik kısmını tekrar uykuyla geçirirdi. Birgün oruç tutar, birgün tutmazdı. Savaşta düşman karşısına çıktığında kaçmazdı.”²⁸⁵

– Hz. Peygamber Efendimizin yoğun ibadetine dair pek çok delil mevcuttur. Kalbinin Rabbi Sübhânehû'nün marifet, muhabbet ve tazimiyle dolu olduğunu gözönüne aldığımızda, buna şaşmamak gerek. Rabbi Azze ve Celle onun hakkında şunları buyurur: “*Ey örtünüp bürünen (Resûlüm)! Birazı hariç, geceleri kalk namaz kıl. (Gecenin) yarısını (kıl). Yahut bunu biraz azalt, ya da çoğalt ve Kur'an'ı tane tane oku.*” (Müzemmil, 1-4) “*Gecenin bir kısmında O'na secde et; gecenin uzun bir bölümünde de O'nu tesbih et.*” (İnsan, 26) “*Şu halde O'na kulluk et; O'na kulluk etmek için sabırlı ve metânetli ol. O'nun bir adaşı (benzeri) olduğunu biliyor musun? (Asla benzeri yoktur).*” (Meryem, 65)

Peygamberimizin (s.a.v.) ibadet hallerini anlatan rivayetlerden iki tanesini görelim. Huzeyfe (r.a.) anlatıyor: “Bir gece Allah Rasûlü ile birlikte namaza durdum. Fatihâ'nın peşine Bakara suresini okumaya başladım. İçimden “yüz ayet okuyup rükuya gider” dedim. Bu kadarını geçince bu sefer “bir rekâtta tüm sureyi okuyacak” dedim. Sureyi bitirip devam ettiğini görünce “ikinci sureden yüz ayet okuyup rükuya iner” dedim. Yine devam etti. “Bir rekâtta o sureyi de bitirecek” dedim. Durmayıp devam edince “bitirip rükuya iner” dedim, fakat durmadı ve

²⁸⁵ Buhârî, Teheccüd 1131; Vegafât Terbiyeviyye fî Dav'il-Kur'âni'l-Kerim, 3/78

Nisa suresini okumaya başladı. Ardından Âl-i İmran suresini okumaya başladı ve bitirdi. Ayetleri tane tane okumakta, tesbih ayetine geldiğinde tesbih etmekte, dua ve istek ayetine geldiğinde istekte bulunmakta ve azap ayetlerinde Allah'a sığınmaktaydı. Sonrasında rükuya gitti. Bu sırada "sünhâne Rabbiyel azîm" demekteydi. Rükusu da kıyamı kadar sürdü. Ardından "semiallâhü limen hamideh dedi (bir rivayette "rabbenâ lekel hamd" eki yer alır.) Bunun peşine neredeyse rükuda kaldığı kadar uzun ayakta durdu. Ardından secdeye gidip "sübhâne Rabbiyel a'lâ" demeye başladı. Secdesi de kıyamına yakın uzunlukta idi."²⁸⁶

Bir başka rivayet Muğıra bin Şube'den (r.a.): "Bir keresinde Allah Rasûlü ayakları şişinceye kadar namazda kıyamda durdu. Kendisine "Allah gelmiş ve gelecek günahlarını affeti ya" dendiğinde "ben şükreden bir kul olmayayım mı?!" buyurdu."²⁸⁷

3. Allah'a tam tevekkülleri, yalnızca O'ndan istekte bulunmaları ve O'nun hükmüne razı olmaları

a. Peygamberlerin Allah'a tam tevekkülleri

Konuyla ilgili birkaç ayet şöyledir: "Onlara Nuh'un haberini oku: Hani o kavmine demişti ki: Ey kavmim! Eğer benim (aranızda) durmam ve Allah'ın âyetlerini hatırlatmam size ağır geldi ise, ben yalnız Allah'a dayanıp güvenirim. Siz de ortaklarınızla beraber toplanıp yapacağınızı kararlaştırın. Sonra işiniz başınıza dert olmasın. Bundan sonra (vereceğiniz) hükmü, bana uygunlayın ve bana mühlet de vermeyin." (Yunus, 71)

Başka bir ayette Hz. Hüd'ün kavmiyle münakaşası anlatılır: "(Hüd) dedi ki: «Ben Allah'ı şahit tutuyorum; siz de şahit olun ki ben sizin ortak koştuğunuzdan uzağım. O'ndan başka

(taptıklarınızın hepsinden uzağım). Haydi hepiniz bana tuzak kurun; sonra da bana mühlet vermeyin! Ben, benim de Rabbim, sizin de Rabbiniz olan Allah'a dayandım. Çünkü yürüyen hiçbir varlık yoktur ki O, onun perçeminden tutmuş olmasın. Şüphesiz Rabbim dosdoğru yoldadır." (Hud, 54-56)

Hz. Hüd, Rabbinin yaratma, emretme-yasaklama, sevap-ceza, kaza-kader, verme-engelleme, afiyet-bela ve başarılı-başarısız kılma noktalarında doğru yol üzere olduğunu, Zat-ı Kemâlinin bunlarda isim ve sıfatlarının gerektirdiği adalet, hikmet, rahmet, ihsan ve lütufun dışına çıkmadığını; sevap ve cezayı, başarı ve başarısızlığı, hidayet ve dalâleti -hamd ve övgüde mükemmelliği hakedecek şekilde- uygun zaman ve zeminde verdiğini anladık-tan sonra, Hz. Hüd'ün sözkonusu ilim ve irfanı, kavminin ileri gelenleri karşısında tamamen Allah'a adanmış bir kalp ve ruh haliyle çağrıda bulunmasını gerektirmiştir: "Ben Allah'ı şahit tutuyorum; siz de şahit olun ki ben sizin ortak koştuğunuzdan uzağım. O'ndan başka (taptıklarınızın hepsinden uzağım). Haydi hepiniz bana tuzak kurun; sonra da bana mühlet vermeyin! Ben, benim de Rabbim, sizin de Rabbiniz olan Allah'a dayandım. Çünkü yürüyen hiçbir varlık yoktur ki O, onun perçeminden tutmuş olmasın. Şüphesiz Rabbim dosdoğru yoldadır." (Hud, 54-56) Yani Allah dışındaki herkesin kontrolü, O'nun kahr-ı saltanatı altındayken O'nun dışında bir başkasından neden korkayım?! Bu ancak cehaletin cehaleti, zulmün en çirkinidir."²⁸⁸

Bir başka delil, kahramanlıkla ve Allah'a karşı hüsnü zanla alakalı Hz. Musa'nın kıssasının anlatıldığı ayetlerdir. Peygamberin kavmiyle birlikte denize girdiğinde peşlerinden Firavun ve ordusunun takip edişini ayetler şöyle anlatır: "İki topluluk birbirini görünce, Musa'nın adamları: İşte yakalandık! dediler.

²⁸⁶ Müslim, 772

²⁸⁷ Buhârî, Tefsir 4836; Müslim, Sıfâtî'l-münâfigîn, 2819

²⁸⁸ Bedâiu't-Tefsîr 2/431,432; Vegafât Terbiyeviyye fî Dav'il-Kur'âni'l-Kerim, 3/82

Musa: Asla! dedi, Rabbim şüphesiz benimledir, bana yol gösterecektir. Bunun üzerine Musa'ya: Asân ile denize vur! diye vahyettik. (Vurunca deniz) derhal yarıldı (on iki yol açıldı), her bölük koca bir dağ gibi oldu." (Şuara, 61-63)

Yine Allah Teâlâ, Peygamber Efendimizin hicret esnasındaki cesur halini ve mağara arkadaşıyla konuşmasını şöyle anlatır: "Eğer siz ona (Resûlullah'a) yardım etmezseniz (bu önemli değil); ona Allah yardım etmiştir: Hani, kâfirler onu, iki kişiden biri olarak (Ebu Bekir ile birlikte Mekke'den) çıkarmışlardı; hani onlar mağaradaydı; o, ar-kadaşına. Üzülme, çünkü Allah bizimle beraberdir, di-yordu. Bunun üzerine Allah ona (sükûnet sağlayan) emniyetini indirdi, onu sizin görmediğiniz bir ordu ile destekledi ve kâfir olanların sözünü alçalttı. Allah'ın sözü ise zaten yücedir. Çünkü Allah üstündür, hikmet sahibidir." (Tevbe, 40)

b. Allah'a karşı hüsnu zan beslemeleri ve O'nun hükmüne razı olmaları

Bu iki özellik, kuşkusuz Allah Azze ve Celle'yi isim, sıfat ve eserleriyle bilmekten kaynaklanan sadık tevekkülün meyvesidir. Halîlül-r-Rahman Hz. İbrahim hakkında ayetler şöyledir: "İşte o zaman biz onu uslu bir oğul ile müjdeledik. Babasıyla beraber yürüyüp gezecek çağa erişince: Yavrucuğum! Rüyada seni boğazladığımı görüyorum; bir düşün, ne dersin? dedi. O da cevaben: Babacığım! Emrolunduğun şeyi yap. İnşallah beni sabredenlerden bulursun, dedi. Her ikisi de teslim olup, onu alnı üzerine yatırınca: Ey İbrahim! Rüyayı gerçekleştirdin. Biz iyileri böyle mükâfatlandırırız. Bu, gerçekten çok açık bir imtihandır, diye nida ettik." (Saffat, 101-106)

Gerçekten de bu durum açık bir bela, Allah'a teslimiyeti, O'nun hükmüne rızayı ve O'na güveni testeden ağır bir imtihandır. Baba-oğul durumunu Allah Sübhânehû "Her ikisi de teslim olup, onu alnı üzerine yatırınca" ifadesiyle beyan buyurur. Yani baba da oğul da Allah'ın emir ve hükmüne teslim

olduğunda. Allahü ekber! İman ve tevhidi ne sağlam, ne ulvî şahsiyetler bunlar böyle!²⁸⁹

Peygamberî tevekkül ve dirence başka örnek, Hz. İbrahim'in ateşe atılmasını anlatan ayetlerdir: "(Bir kısmı:) Eğer iş yapacaksanız, yakın onu da tanrılarınıza yardım edin! dediler. Biz de "ey ateş! İbrahim için serinlik ve esenlik ol!" dedik. Böylece ona bir tuzak kurmak istediler; fakat biz onları, daha çok hüsrana uğrayanlar durumuna soktuk." (Enbiya, 68-70)

Buhârî, İbni Abbas'ın (r.a.) şu sözünü nakleder: "Allah bize yeter. O ne güzel vekildir!" sözünü Hz. İbrahim ateşe atılırken, Hz. Peygamberimiz de şu ayette bahsedilen düşman hazırlığına karşı söylemiştir: "Bir kısım insanlar, müminlere: «Düşmanlarınız olan insanlar, size karşı asker topladılar; aman sakının onlardan!» dediklerinde bu, onların imanlarını bir kat daha artırdı ve «Allah bize yeter. O ne güzel vekildir!» dediler." (Al-i İmran, 173)²⁹⁰

Konuyla alakalı Hz. Yakub'un Rabbine karşı sıdk, tevekkül ve güven vasıflarından kaynaklanan Allah'a karşı hüsnu zannı ve O'nun hükmüne razı olması hali Yusuf suresinde beyan edilir. Birinci oğlu Yusuf'tan (a.s.) sonra ikinci oğlunu da kaybeden Hz. Yakub, çocuklarına şunları söyler: "(Babaları) dedi ki: «Hayır, nefisleriniz sizi (böyle) bir işe sürükledi. (Bana düşen) artık, güzel bir sabırdır. Umulur ki, Allah onların hepsini bana getirir. Çünkü O çok iyi bilendir, hikmet sahibidir.» Ardından onlardan yüz çevirdi, Ah Yusuf'um ah! diye sızlandı ve kederini içine gömmesi yüzünden gözlerine boz geldi. (Oğulları:) Allah'a andolsun ki sen hâla Yusuf'u anıyorsun. Sonunda ya hasta olacaksın ya da büsbütün helâk olacaksın! dediler. (Yakub:) Ben gam ve kederimi sadece Allah'a arz ediyorum. Ve ben sizin bilemeyeceğiniz şeyleri Allah tarafından (vahiy ile) biliyorum, dedi. Ey oğullarım!

²⁸⁹ Vegafât Terbiyeviyye fî Dav'il-Kur'âni'l-Kerim, 3/85

²⁹⁰ Vegafât Terbiyeviyye fî Dav'il-Kur'âni'l-Kerim 3/88; Buhârî, 4563

Gidin de Yusuf'u ve kardeşini iyice araştırın, Allah'ın rahmetinden ümit kesmeyin. Çünkü kâfirler topluluğundan başkası Allah'ın rahmetinden ümit kesmez." (Yusuf, 83-87)

Hız. Yakub'un Allah'a karşı sözkonusu umut, hüsnü zan ve teslimiyet hali "umulur ki Allah hepsini bana geri getirir. Kuşkusuz O herşeyi bilen (alîm)dir, bütün işlerinde hikmet sahibi (hakîm)dir" sözünden anlaşılmaktadır. Peygamber isim ve sıfatları, işaret ve eserleriyle birlikte Rabbini bildiği için O'na karşı "alîm" ve "hakîm" isimleriyle tevessülde bulunmaktadır. Böylelikle Hız. Yakub sanki "O benim hüznü ve kederli durumumu çok iyi bilen (alîm)dir. Böylesi bir derdi ancak bir hikmet ve maslahat gereği verdiği için de hikmet sahibi (hakîm)dir" demektedir. Hız. Yakub'un Allah'a karşı ümitvâr ve rahmetinden şüphe duymaz tavrı şu sözünden de anlaşılır: "Ey oğullarım! Gidin de Yusuf'u ve kardeşini iyice araştırın, Allah'ın rahmetinden ümit kesmeyin. Çünkü kâfirler topluluğundan başkası Allah'ın rahmetinden ümit kesmez." (Yusuf, 87)²⁹¹

c. Allah'tan yardım istemeleri, kendilerinde güç ve imkan görmemeleri

Bu özellik, Allah Azze ve Celle'yi tanıyıp birlemenin ve O'na tevekkülün en büyük meyvelerindedir. Peygamberlerin bütün hayatlarının sadece Allah'tan yardım istemeyle ve büsbütün O'na yönelmeyle geçtiğini görürsün. Onlar Allah Sübhânehû'nün lütfu ihsanı olmaksızın kendilerinde hiçbir fazilet ve güç görmezler. Onların rehberliğinde oldukça açık olan bu özelliğe birkaç misal vermekle yetinelim:

– Hidayete gelmeleri için bütün yolları denediği halde kavmi tarafından yalanlanan Hız. Nuh'un duası şöyle anlatılır ayette: "Bunun üzerine, Rabbine: Ben yenik düştüm, bana yardım et! diyerek yalvardı." (Kamer, 10)

– Başka ayette Hız. İbrahim'in duası verilir: "Rabbimiz! Ancak sana dayandık, sana yöneldik. Dönüş de ancak sanadır. Rabbimiz! Bizi, inkâr edenler için deneme konusu kılma, bizi bağışla! Ey Rabbimiz! Yegâne galip ve hikmet sahibi, ancak sensin." (Mümtahine, 4-5)

– Firavun'un çocuklarını öldürmekle tehdit ettiği insanlara Hız. Musa'nın vasiyyeti şudur: "Musa kavmine dedi ki: Allah'tan yardım isteyin ve sabredin. Şüphesiz ki yeryüzü Allah'ındır. Kul-larından dilediğini ona vâris kılar. Sonuç (Allah'tan korkup günah-tan) sakımanlarıdır." (A'raf, 128)

– Hız. Musa'nın kavmine diğer vasiyeti: "Musa dedi ki: Ey kavmim! Eğer Allah'a inandıysanız ve O'na teslim olduysanız sadece O'na güvenip dayanın." (Yunus, 84)

– Yine Firavun'un öldürmekle tehdit ettiği Hız. Musa'nın sözü şöyledir: "Musa da: Ben, hesap gününe inanmayan her kibirliden, benim de Rabbim, sizin de Rabbinize sığındım, dedi." (Mümin, 27)

– Başka ayetlerde kadınların fitnesine maruz kalan Hız. Yusuf'un duası şöyledir: "(Yusuf:) Rabbim! Bana zindan, bunların benden istediklerinden daha iyidir! Eğer onların hilelerini benden çevirmezsen, onlara meyleder ve cahillerden olurum! dedi. Rabbi onun duasını kabul etti ve hilelerini ondan uzaklaştırdı. Çünkü O çok iyi işiten, pek iyi bilendir." (Yusuf, 33-34)

İkinci Konu:

Peygamberlerin Davranış ve Ahlak Noktasındaki Rehberlikleri

Allah Azze ve Celle peygamberlerini davranış ve ahlak noktasında insanî mükemmelliğe ulaştırmıştır. Böylelikle ahlakî ve davranış bakımından kendilerinden sonrakiler için örnek alınacak timsaller olmuşlardır. Tevhid, iman ve Rablerini tanıma hususunda da aynı şey geçerlidir. Ulaştıkları üstün ahlaka

²⁹¹ Vegafât Terbiyeviyye fî Dav'il-Kur'âni'l-Kerim, 3/90

ve seçkin sıfatlara şaşırılmamak gerekir, çünkü bunlar sonuçta sahih düşünce ve güçlü imanın neticeleridir. İnançla davranış arasında yoğun bir irtibat söz konusudur. Birisinin yokluğunda diğerinin olmayacağını deliller ve tecrübeler ortaya koymaktadır. İtikat sahih ve düzgün olduğunda ahlak da büyüyüp gelişerek etrafını aydınlatır. Aksi durumda tersi geçerlidir.

Burada yüksek ahlakî meziyetlerden bazısını ele almamız, diğerleri hakkında fikir verecektir. Böylelikle belkide kalpler yumuşayarak gayretimiz yeniden harekete geçer de onların ahlakını ve davranış tarzlarını rehber ediniriz. Özellikle de ahlakî düşüşün ve insanlararası kötü davranışların gözlemlendiği günümüz dünyasında. Gerçekten de hepimiz peygamberleri sevdiğimizimize göre, işte onların ahlakî önümüzdedir. Allah Azze ve Celle her noktada kendilerine uymamızı emretmiştir: *“Onlar, Allah’ın doğru yola sevkettiği kimselerdir, sen de onların yoluna uy.”* (En’am, 90) Bu ahlakî meziyetlerden birkaç tanesini beraber görelim.

1. İnsanlara karşı merhametli olmak ve başlarına Allah’ın azabının geleceğinden korkmak

– Hz. Nuh’un kavmine davetini anlatan ayet şöyledir: *“Andolsun ki Nuh’u elçi olarak kavmine gönderdik. Dedi ki: Ey kavmim! Allah’a kulluk edin, sizin ondan başka tanrınız yoktur. Doğrusu ben, üstünüze gelecek büyük bir günün azabından korkuyorum.”* (A’raf, 59) Hz. Nuh, kendisine itaat etmedikleri durumda onları Allah’ın azabıyla korkutmaktaydı: *“Doğrusu ben, üstünüze gelecek büyük bir günün azabından korkuyorum.”*

İşte bu durum, onun kavmine nasihati ve ebedî azaptan ve daimî bedbahtlıktan korkarak kendilerine karşı şefkat beslemesidir. Diğer peygamber kardeşleri de tıpkı onun gibi insanlara kendi anne babalarından daha fazla şefkatli ve esirgeyici

olmuşlardır.²⁹² İnsanlar adına Allah’ın azabının geleceğinden korkma hissi, bütün peygamberlerde bulunmaktadır.

– Kavmini sakındıran Hz. Şuayb’ın sözleri bu kabildendir: *“Ey kavmim! Sakın bana karşı düşmanlığınız, Nuh kavminin veya Hûd kavminin yahut Sâlih kavminin başlarına gelenler gibi size de bir musibet getirmesin! Lût kavmi de sizden uzak değildir.”* (Hud, 89)

– Başka ayette Allah Teâlâ, peygamberi Muhammed’i (s.a.v.) şöyle vasıflandırmaktadır: *“Andolsun size kendinizden öyle bir Peygamber gelmiştir ki, sizin sıkıntıya uğramanız ona çok ağır gelir. O, size çok düşkün, müminlere karşı çok şefkatlidir, merhametlidir.”* (Tevbe, 128)

2. İnsanlara nasihat etmek

– Allah Teâlâ, Hz. Nuh’un şöyle dediğini haber verir: *“Dedi ki: Ey kavmim! Bende herhangi bir sapıklık yoktur; fakat ben, âlemlerin Rabbi tarafından gönderilmiş bir elçiyim. Size Rabbimin vahyettiklerini duyuruyorum, size öğüt veriyorum ve ben sizin bil-mediklerinizi Allah’tan (gelen vahiy ile) biliyorum.”* (A’raf, 61-62)

– Diğer taraftan Hz. Hud’tan bahseden ayetler şunlardır: *“Ey kavmim! dedi, ben beyinsiz değilim; fakat ben âlemlerin Rabbinin gönderdiği bir elçiyim. Size Rabbimin vahyettiklerini duyuruyorum ve ben sizin için güvenilir bir öğütçüyüm.”* (A’raf, 67-68)

– Allah Teâlâ, kavmi helak edildikten sonra Hz. Salih’i anlatır: *“Salih o zaman onlardan yüz çevirdi ve şöyle dedi: Ey kavmim! Andolsun ki ben size Rabbimin vahyettiklerini tebliğ ettim ve size öğüt verdim; fakat siz öğüt ve-renleri sevmiyorsunuz.”* (A’raf, 79)

– Yine kavmi helaka uğrayan Hz. Şuayb’ın hal ve sözü şudur: *“(Şuayb), onlardan yüz çevirdi ve dedi ki: Ey kavmim! Ben size*

²⁹² Tefsîru’s-Sa’dî 2/122; Vegafât Terbiyeviyye, 3/99

Rabbimin gönderdiği gerçekleri duyurdum ve size öğüt verdim. Artık kâfir bir kavme nasıl acırım!" (A'raf, 93)

– Bunlar dışında insanlara acıyıp öğütte bulunma durumu, Hz. Peygamber Efendimizde kendisini tüketecek seviyeye ulaşmıştır. Allah Azz eve Celle ona şöyle hitap eder: *"(Resûlüm!) Onlar iman etmiyorlar diye neredeyse kendine kıyacaksınız!"* (Şuara, 3) Gerçekten Peygamberimiz (s.a.v.) akibetteki hallerine acıdığı için müşriklerin iman etmemesine çok üzülmüştür.²⁹³

– Hz. İbrahim'in babasına yaptığı davet de bu kabildendir. Bütün söyledikleri, peygamber evladın kâfir babasına şefkat, merhamet, edep ve yumuşak huyluluk içerisinde yaptığı nasihatlarıdır: *"Kitap'ta İbrahim'i an. Zira o, sıdkı bütün bir peygamberdi. Bir zaman o babasına dedi ki: Babacığım! Duymayan, görmeyen ve sana hiçbir fayda sağlamayan bir şeye niçin taparsın? Babacığım! Hakikaten sana gelmeyen bir ilim bana geldi. Öyle ise bana uy ki, seni doğru yola çıkarayım. Babacığım! Şeytana kulluk etme! Çünkü şeytan, çok merhametli olan Allah'a âsi oldu. Babacığım! Allah tarafından sana azap dokunup da şeytanın yakını olmandan korkuyorum. (Babası:) Ey İbrahim! dedi, sen benim tanrılarımın yüz mü çeviriyorsun? Eğer vazgeçmezsen, andolsun seni taşlarım! Uzun bir zaman benden uzak dur! İbrahim: Selâm sana (esen kal) dedi, Rabbimden senin için mağfîret dileyeceğim. Çünkü O bana karşı çok lütüfkârdır."* (Meryem, 41-47)

Bedbaht baba, Hz. İbrahim'in nasihatını reddederek onu taşlamakla tehdit etmesine ve kendisiyle ilişkiyi kesmesini istemesine rağmen, hayırlı evlat Rahman'ın azabının babasına geleceğinden korkmakta ve *"Rabbimden senin için af dileyeceğim. Çünkü O bana karşı çok lütüfkârdır"* demektedir. Hz. İbrahim zamanla babasının iman edeceğinden ümit kesince ondan uzak durdu ve onun adına af dilemeyi bıraktı. Bununla birlikte

²⁹³ Vegafât Terbiyeviyye, 3/100

kıyamet günü babasına şefaata çalışacaktır, fakat azap sözü kâfirler üzerine hak olarak yazılmıştır.²⁹⁴

– Konuya diğer bir örnek, Hz. İsmail'den bahseden ayetlerdir: *"Ev halkına namazı ve zekâtı emrederdi; Rabbi nezdinde de hoşnutluk kazanmış bir kimse idi."* (Meryem, 55) Yani ailesine Allah'ın emirlerini uygulayarak Allah'a ihlası içeren namazı kılmalarını ve kullara iyiliği içeren zekâtı vermelerini emrederdi. Böylelikle hem kendini hem başkasını, özellikle de insanların kendisine en yakını olan aile fertlerini olgunlaştırmış olmaktadır. Çünkü onlar Hz. İsmail'in tevhid davetine diğer insanlardan daha fazla hak sahibiydiler.²⁹⁵

3. Sabır

Dinde önderliğin en temel ahlakından olan sabrın, peygamberlerdeki örneğine şu ayetler delildir:

– *"Andolsun ki senden önceki peygamberler de yalanlanmıştı. Onlar, yalanlanmalarına ve eziyet edilmelerine rağmen sabrettiler, sonunda yardımımız onlara yetti. Allah'ın kelimelerini (kanunlarını) değiştirebilecek hiçbir kimse yoktur. Muhakkak ki peygamberlerin haberlerinden bazısı sana da geldi."* (En'am, 34)

– Bazı peygamberlerin sözlerini aktaran ayet şudur: *"Sizin bize verdiğiniz eziyete elbette katlanacağız. Tevekkül edenler yalnız Allah'a tevekkülde sebat etsinler."* (İbrahim, 12)

– Başka ayette Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: *"O halde (Resûlum), peygamberlerden azim sahibi olanların sabrettiği gibi sen de sabret. Onlar hakkında acele etme."* (Ahkaf, 35)

– Yine Allah Teâlâ Hz. Eyyub hakkında şöyle buyurur: *"Gerçekten biz Eyyub'u sabırlı bulmuştuk. O, ne iyi kuldu! Daima Allah'a yönelirdi."* (Sad, 44)

²⁹⁴ Vegafât Terbiyeviyye 3/100

²⁹⁵ Vegafât Terbiyeviyye 3/107

- Yaşadığı çeşitli sıkıntılardan Allah'ın direnç vermesiyle başarıyla kurtulan Hz. Yusuf'un sözü şudur: "*Kim (Allah'tan) korkar ve sabrederse, şüphesiz Allah güzel davrananların mükâfatını zayı etmez, dedi.*" (Yusuf, 90)

Bunlar dışında Peygamberlerin sabrını, takva ve Allah korkusunu anlatan ayetler, burada zikredilemeyecek kadar çoktur. İşaret edilmesi gereken, Kurân-ı Kerim'deki peygamber kıssalarının en büyük hedefi, insanları Allah'a ibadet ve kulluğa geri çevirmek için şirke karşı gösterdikleri sabır, mukavemet ve mücadeleden ibret alınmasıdır. Böylelikle kendilerinden sonra gelen davetçi ve salih kimseler onların sabrını örnek alacak ve zorluklar karşısında zayıflığa ve ümitsizliğe kapılmayacaklardır. Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: "*Peygamberlerin haberlerinden senin kalbini (tatmin ve) teskin edeceğimiz her haberi sana anlatıyoruz. Bunda sana gerçeğin bilgisi, müminlere de bir öğüt ve bir uyarı gelmiştir.*" (Hud, 120)

Hz. İbrahim'in örnekliliği de önemlidir. Maruz kaldığı büyük sıkıntılara, Rabbine verdiği ahde vefalı bir muvahhit gibi göğüs germiştir. Ateşe atıldığında, öz oğlunu kurban etmesi, daha sonra onu kurak bir vadiye terketmesi emredildiğinde, vatanından hicret ederek babası ve yakınlarından ayrıldığında bahsimize konu olacak sabır örneği sergilemiştir. Diğer taraftan Hz. Musa'nın Firavun ve avanesinden gördüğü eziyet ve tehditler, kavmi İsrailoğullarının kendisine reva gördüğü cefa ve inatçılık birer sabır örneğidir. O kadar ki Allah Rasûlü (s.a.v.) "Allah Musa'ya rahmet etsin! Bundan daha fazla eziyete maruz kalmıştı da sabretmişti" buyurmuştur.²⁹⁶

Hz. İsa da İsrailoğullarının eziyet ve asılsız töhmetlerine maruz kalmış, sonunda toplanıp kendisini öldürmeye ve asmaya karar vermişlerdir. Buna rağmen büyük peygamber bütün

bunlara sabretmiş, nihayet Allah Azze ve Celle onu kendi katına yükseltmiştir.²⁹⁷ Bununla birlikte rasüller ve nebiler sabır noktasında birbirlerinden farklıdır. Hz. Yusuf'un büyük sabır göstermesi, sabır ve takva konusunda ülü'l-azm peygamberlerden ileri olduğu anlamına gelmez. Mesela Hz. Nuh'un, Hz. İbrahim'in, Hz. Musa'nın ve Hz. İsa'nın kıssaları bu açıdan daha ileri değerdedir. İki açıdan daha fazla değer taşımaktadırlar.

Birincisi, peygamberlerin Allah'ın vahdetine, dinine ve O'na ibadete dönük davetleri; O'nun ayetlerini, emir ve yasaklarını, vaat ve azabını açıklamaları, kendilerini yalanlayanlarla mücadeleleri, eziyetlere karşı sabırları., bütün bunlar Allah katında çok daha değerli şeylerdir. Tam da bu nedenle ülü'l-azm peygamberler Hz. Yusuf'tan daha faziletlidir. İnançları ve retleri noktasındaki sabırları, Hz. Yusuf'un sabrından daha önemlidir.

İkinci olarak, onların Allah'a karşı gösterdikleri ibadet, itaat, takva ve sabır yönleri, Hz. Yusuf'unkilerden çok daha değerlidir. Ülü'l-azm peygamberler olarak onlar Allah Teâlâ'nın şu beyanıyla hususiyet kazanmışlardır: "*Hani biz peygamberlerden söz almıştık; senden, Nuh'tan, İbrahim'den, Musa'dan ve Meryem oğlu İsa'dan da. (Evet) biz onlardan pek sağlam bir söz aldık.*" (Ahzab, 7) Diğer ilahî beyan şöyledir: "*Dini ayakta tutun ve onda ayrılığa düşmeyin» diye Nuh'a tavsiye ettiğini, sana vahyettiğimizi, İbrahim'e, Musa'ya ve İsa'ya tavsiye ettiğimizi Allah size de din kıldı...*" (Şûrâ, 13) Bunlar, kıyamet günü ümmetlerin şefaata isteyeceği peygamberlerdir.²⁹⁸

Aslında Hz. Yusuf'un büyük sabır örneği sergilediği kıssasından, kendisinden daha süstün sabra sahip peygamberlerin olduğunu anlıyoruz. Hz. Yusuf'un sözü şudur: "*(Yusuf:) Rab-bim! Bana zindan, bunların benden istediklerinden daha iyidir!*

²⁹⁷ A.g.e

²⁹⁸ Vegafât Terbiyeviyye 3/2110

²⁹⁶ Vegafât Terbiyeviyye 3/108; Buhâri, 6100

Eğer onların hilelerini benden çevirmezsen, onlara meyleder ve cahillerden olurum! dedi.” (Yusuf, 33)

İki ibretlik nokta:

Birincisi, Hz. Yusuf’un hapishane ve çileyi, günahlara ve isyanlara tercih etmesi. İkincisi, kalbini dini üzere sabit kılması ve kendine itaate yöneltmesi için Allah’a dua etmesi. Aksi halde kalp sabit durmazsa, günahları emredenlere meyleder ve o kişi cahillerden olur.

İşte burada Allah’a tevekkül, kalbini iman ve itaat üzere sabit kılması için Allah’tan yardım isteme sözkonusudur. Firavun’un iman edenler için *“biz onların oğullarını öldürüp, kadınlarını sağ bırakacağız. Elbette biz onları ezecek üstünlükteyiz”* şeklindeki tehdidine karşı Hz. Musa’nın kavmine söyledikleri bunun benzeridir: *“Allah’tan yardım isteyin ve sabredin. Şüphesiz ki yeryüzü Allah’ındır. Kullarından dilediğini ona vâris kılar. Sonuç (Allah’tan korkup gûnahtan) sakınanlarıdır.” (A’raf, 128)* Bir diğer ayet de aynı hususa işaret eder: *“Zulme uğradıktan sonra Allah yolunda hicret edenlere gelince, onları dünyada güzel bir şekilde yerleştireceğiz. Eğer bilirlerse ahiretin mükâfatı elbette daha büyüktür. (Onlar) sadece Rablerine tevekkül ederek sabredenlerdir.” (Nahl, 41-42)*

O halde tıpkı Hz. Yusuf’un yaptığı gibi, emredilene yapıp takdir edilene sabrederek takvaya sarılmalıdır. Fuhuşa karşı iffetli duruş sergileyerek Allah’tan kork ve onların cinsel ayartmaları ve hapsedmeleriyle sana verdikleri eziyete sabret. Hz. Yusuf bunu yaparak Allah’tan iffetli kalmayı istemiştir. Kadınların hilelerini boşa çıkarması için Allah’a tevekkül edip hapis cezasına sabretmiştir. Kim Hz. Yusuf ve diğer salih insanlar gibi, Allah’a itaat uğrunda hakaret ve eziyete katlanmayı, Allah’a isyan yolunda üstünlük ve izzete tercih ederse, dünyada da ahirette de sonuç onun iyiliğine olacaktır. Gördüğü eziyetler,

sonunda nimet ve mutluluğa dönüşecektir. Tıpkı günahkârların kötülük yolunda yaşadıkları güzelliklerin sonunda hüznü ve feryâdu figana dönüşeceği gibi.

Hz. Yusuf, Allah’a itaat uğrunda insanların eziyet ve hapsinden değil, aksine Allah’a karşı günah işlemekten korkmuştur. İtaat yolundaki hapis ve eziyeti, isyanla birlikte gelecek izzet, şehvî doyum, makam ve mal mülke tercih etmiştir. Zira o eğer azizin karısına uymuş olsaydı, şehveti tatmin olur, kadın tarafından mal ve mevki ile ödüllendirilirdi. Kocasından da ayrıca eşine itaat ettiği için iltifat görürdü. Oysa Hz. Yusuf, Allah’a itaat uğruna gelecek zelilliği, hapsi, şehvetini tatmin etmemeyi ve makama, mülke kavuşmamayı, O’na isyan halinde kavuşacağı izzete, makam, mal ve şehvetini tatmine tercih etti. Dolayısıyla yaratıcıdan korkmayı, yaratılıştan korkmaya üstün tuttu. Kadın ona iftira atarak onun kendisini ayarttığını savundu ve onu hapse attırdı.²⁹⁹

Diğer açıdan, Hz. Yusuf’un azizin karısının isteğine karşı sabretmesi, kardeşlerinin kendisini kuyuya atmalarındaki ve bulanların onu satıp babasıyla arasını ayırdıklarındaki sabırdan daha değerlidir. Çünkü bunlar, Hz. Yusuf’un iradesi ve seçim hakkı olmadan gelişmiştir. Kölenin böylesi durumlarda sabırdan başka çıkar yolu yoktur. Oysa günaha karşı sabretmesi, iradeli ve gönüllü bir sabır, nefisle ciddi bir mücadeledir. Özellikle de çirkin teklife evet demesini gerektirecek sebepler bulunduğu. Öyle ya, Hz. Yusuf gençlik arzularını güçlü şekilde duyan bir delikanlıdır ve ayrıca şehvetini başka yolla tatmin edemeyecek türde bir bekârdır. Üstelik yaşadığı yerde bir yabancısıdır. Normalde yabancı, eski çevresinde ve akrabalarının yanında yapmaktan çekineceği şeylerden yabancı bir memlekette çekinmez. Hz. Yusuf, hür insanlara mahsus engellere takılmayacak bir köledir de aynı zamanda.

²⁹⁹ Mecmûu’l-Fetâvâ 15/130-135. Kısaltarak.

Bütün bunların üzerine teklifte bulunan kadın güzel, makam mevki sahibi ve onun efendisidir. Kendilerini gözetleyen biri de yoktur bu sırada. Ona kadın istekte bulunmakta, kendisiyle ilişkiye girmesi için şiddetli arzu duymaktadır. Bununla birlikte isteğini reddetmesi halinde zindanla ve alçaltıcı durumlarla tehdit etmektedir. İşte tüm bu zorlayıcı faktörlere rağmen, Hz. Yusuf kendi isteğiyle ve Allah katındaki hoşnutluğu seçerek sabretmiştir. Hiçbir imkân ve seçiminin olmadığı kuyuya atılma durumundaki sabrı, bu sabrın yanında nisbeten önemsiz kalmaktadır.³⁰⁰

Hz. Nuh, Hz. İbrahim, Hz. Musa ve Hz. İsa'nın da Allah Teâlâ tarafından gelen musibetlere sabırları, aynı şekilde kendi özgür tercihleriyle ve kavimlerine karşı mücadeleleri olması yönüyle, Hz. Eyyub'un, şahsî etkiye sahip olmadığı bela ve imtihanından daha değerlidir. Yine kurbanlık Hz. İsmail'in ve babası Hz. İbrahim'in Allah'ın emrini yerine getirme noktasındaki sabırları, Hz. Yakub'un Hz. Yusuf'u kaybedişinde gösterdiği sabırdan daha değerlidir.³⁰¹

İşte peygamberlerin sabrı, işte onların adanmışlıkları... Biz de eğer üstün sabır ahlakında onlara uymak ve onların sağladığı faydayı sağlamak istiyorsak, üç şarta riayet etmemiz gerekir: Sabır Allah'ın yardım bilincini taşıyacak, Allah için olacak ve Allah ile beraber hareket edecek.

Sabrın Allah'ın yardım bilincini taşıması, her şartta Allah Sübhânehû'den yardım istenmesi ve sabır halinin, kulun kendi sayesinde değil, Rabbi sayesinde kazanıldığı bilincinin diri tutulmasıdır. Bu meyanda Allah Teâlâ şöyle buyurur: "*Sabret! Senin sabrın da ancak Allah'ın yardımı iledir.*" (Nahl 127) Sabrın Allah için olması ise, sabra sevkeden hususun Allah sevgisi olması, şahsiyet gücünü gösterme veya insanlardan övgü

³⁰⁰ Medâricü's-Sâlikîn, /156

³⁰¹ Medâricü's-Sâlikîn, 2/169

bekleme gibi şeyler değil, sadece O'nun rızasına ulaşma ve O'na yakınlaşma hedefi taşımasıdır. Üçüncü olarak, sabrın Allah ile beraber hareket etmesi şartı, kulun her daim Allah'ın dinî muradına ve koyduğu dinî hükümlere göre davranması anlamına gelir. Kul böylelikle kendini bütünüyle Allah'ın emirlerine vakfetmiş olmalıdır.³⁰²

4. Cömertlik

– Bu ahlakî özelliğin örneklerinden biri, Hz. İbrahim'in melek misafirlerine sergilediği cömertliktir. Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: "*İbrahim'in ağırlanan misafirlerinin haberi sana geldi mi? (Bunlar meleklerdi.) Onlar İbrahim'in yanına girmişler, selam vermişlerdi. İbrahim de selamı almış, içinden, Bunlar yabancılar demişti. Hemen ailesinin yanına giderek semiz bir dana (kebabını) getirdi ve önlerine koyup yemez misiniz? dedi.*" (Zâriyât, 24-26)

Ayetin "*hemen ailesinin yanına giderek semiz bir dana (kebabını) getirdi ve önlerine koyup yemez misiniz? dedi*" kısmı övgü, ziyafet âdâbı ve misafire ikrama dair bazı incelikler içermektedir. Birkaçını görelim: Öncelikle "*hemen ailesinin yanına gitti*" cümlesindeki "râğa" fiili sözlükte "hızlıca gitmek ve ortadan kaybolmak" anlamına gelir. İlk anlam (hızlıca gitmek) misafire ikramda çabuk davranmayı, ikincisi (ortadan kaybolmak, görünmeden yapmak) ise misafiri utandırmamayı bize öğretmektedir. Bazıları bunun tam aksine misafire ağır ve katlanılmaz tavırlar sergileyerek yemek kap kacağı misafirin gözünün önünde hazırlar ve bu şekilde onu mahcup eder. "Râğa" fiilinin anlamı, işte bu iki davranışın yanlış olduğunu bize göstermektedir.

"*Ailesinin yanına*" kısmı ise, diğer bir övgü ifadesidir. Çünkü misafire ikram edileceklerin ailesinin yanında bulunduğunu,

³⁰² A.g.e 2/157

Hız İbrahim'in gidip komşularından ödünç istemeye veya başkalarının kapısını çalmaya ihtiyacı olmadığını anlatmaktadır.

"*Semiz bir dana getirdi*" kısmına gelince, burada üç açıdan övgü sözkonusudur. Birincisi, misafire ikramı bizzat kendisi yapmıştır. "gönderdi" veya "getirtti" yerine bizzat "kendi getirdi" ifadesinin seçilmesi bunu ortaya koymaktadır. İkincisi, etin hoşlandıkları kısmından alıp yesinler diye hayvanı bütün olarak getirmiş, bir kısmını ayırmamıştır. Üçüncüsü, hayvan cılız, bir deri bir kemik değil, semizdir. Çok değerli bir mal olduğu için insanların rağbet ettikleri semiz inek yavrusunu Hz. İbrahim'in bir çırpıda kesip misafirlerine ikram etmesi, onun ne kadar cömert olduğunu göstermektedir. "*Önlerine koyup yemez misiniz? dedi*" kısmına gelince, burada bir başka övgü ve âdâp yatmaktadır. Hz. İbrahim yemeği misafirlerine sunarak "yemez misiniz?" şeklinde bir ifadeyle oldukça nezaketli davranmıştır. "hadi ellerinizi yemeğe daldırın", "yiyin," "sofraya yanaşın" gibi ifadelerden kaçınmıştır.³⁰³

- Hz. Yusuf'un cömertliği de dikkat çekicidir. Ayet onun ağzından şunları söylemektedir: "*(Yusuf) onların yüklerini hazırlayınca dedi ki: «Sizin bababir kardeşinizi de bana getirin. Görmüyor musunuz, ben ölçüğü tam dolduruyorum ve ben misafirperverlerin en iyisiyim.»*" (Yusuf, 59) Bu ifadeler, onun konukseverlerin en iyisi olduğunu ve kardeşlerini de gayet güzel ağır-ladığını anlatmaktadır.³⁰⁴

- Peygamber Efendimizin (s.a.v.) yardımseverliği ise, benzeri olmayan bir eliaçıklık, rekabet edilemez bir cömertliktir. Peygamberimizin (s.a.v.) yanına gelerek onun tarafından akılları hayretler içinde bırakacak bir cömertlikle karşılanan bedevînin sözleri bu konuda yeterli bir örnektir. Peygamberimizin (s.a.v.) iki dağ arası kadar sürüyü kendisine bahşettiği

³⁰³ Bedâiu't-Tefsîr 4/243; Vegafât Terbiyeviyye 3/119

³⁰⁴ Müslim, Kitâbü'l-fedâil 2312

bedevî, kabilesine döndüğünde şöyle der: "Ey millet! Müslüman olun. Zira Muhammed fakirlik ve yokluktan korkmadan iyilik yapıyor."³⁰⁵

5. Vefâ

Vefa vasfı, peygamberlerin hayatında göze çarpmaktadır. Onlar risâlet mesajını insanlara tebliğ ederek emaneti teslim etmiş, Allah yolunda hakkıyla cihadın her türünü ortaya koymuşlardır.

- Hz. İbrahim bunlardan biridir. Allah Teâlâ kendisinden "*ahdine vefa gösteren İbrahim.*" (Necm, 37) şeklinde bahsetmektedir. Ayetin manası "kendisine emredilen her şeyi tebliğ etti" demektir. Ayetin aslıdaki "veffâ" fiilini İbni Abbas (r.a.) "kendisine verilen emirleri yerine getirdi" şeklinde, Katâde "Allah'a itat etti ve halka peygamberlik mesajını ilettiler" şeklinde tefsir etmiştir. Sonuncusu, önceki tefsiri de içermesi bakımından İbni Cerîr'in tercih ettiği görüştür.³⁰⁶

- Başka ayeti kerimede Allah Sübhânehû, Hz. İsmail'i şöyle övmektedir: "*(Resûlüm!) Kitap'ta İsmail'i de an. Gerçekten o, sözüne sâdıktı, resûl ve nebî idi.*" (Meryem, 54) İbni Kesîr şunu söyler: "Bazı âlimler Hz. İsmail'e 'sözüne sâdik' denmesini, onun 'beni inşallah sabredenlerden bulacaksın' sözüne bağlarlar. Verdiği sözü tutmuştur."³⁰⁷

- Hz. Musa da Allah'ın davetini İsrailoğullarına ulaştırıp onların eziyet, inat ve edepsizliklerine sabretmekle Rabbi Sübhânehû'ye karşı vefâlî davranmıştır. Peygamberlik görevinden önce de vefâlî kişiliğini görüyoruz. Medyen şeyhi, kendisine seviz veya on yıllık işçilik yapması karşılığında iki kızından biriyle evereceğini söylediğinde, Hz. Musa en uzun müddeti

³⁰⁵ Müslim, Kitâbü'l-fedâil 2312

³⁰⁶ Tefsîru İbni Kesîr, Necm suresi 37

³⁰⁷ Tefsîru İbni Kesîr, Meryem suresi 54

tamamlayarak kızlarından biriyle evlenmiştir. İki süreden birini seçmekte serbest bırakılmışken, o en uzun olanı seçmiştir. Konuyla alakalı Said bin Cübeyr'den şu sözü nakledilir: "Hay-reli Yahudilerden biri bana "Musa hangi süreyi tamamladı?" diye sordu. Ben de "bilmiyorum. Bunu gidip Arapların bilgi kü-püne (İbni Abbas'a) sorayım" dedim. İbni Abbas'a gelip soruyu sorduğumda şu cevabı verdi: "İki seçenekten en uzun ve en iyi olanı tamamladı. Allah'ın peygamberi söz verdiğinde onu mutlaka yerine getirir."³⁰⁸

Görüyoruz ki akıl ve kalem, Allah Azze ve Celle'nin bu seçkin kullarının ahlak ve yaşantılarını, ne kemmiyet ne de keyfiyet bakımından kuşatmaktan acizdir. Fakat buna rağmen söz-konusu ahlakî meziyetlerden bir kısmını, diğerleri hakkında ipucu verir düşüncesiyle arzediyoruz.

Üçüncü Konu:

Davet Düşmanlarının ve Bâtıl Taraftarlarının Eziyetlerine ve Allah Yolundan Alıkoymalarına Göğüs Germek

Peygamberlerin -salât ve selam üzerlerine olsun- davetiyle alakalı Allah Teâlâ'nın kanunu, onların eziyetlere maruz kalmaları ve bozguncuların davet yolunu keserek onları engellemeye ve karalamaya çalışması, her tür eza cefayı kendilerine reva görmesidir. Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: "Andolsun ki senden önceki peygamberler de yalanlanmıştı. Onlar, yalanlanmalarına ve eziyet edilmelerine rağmen sabrettiler, sonunda yardımımız onlara yetti. Allah'ın kelimelerini (kanunlarını) değiştirebilecek hiçbir kimse yoktur. Muhakkak ki peygamberlerin haberlerinden bazısı sana da geldi." (En'am, 34)

Allah Rasûlü (s.a.v.) Hz. Hatice'nin amcasının oğlu Varaka bin Nevfel'e gelerek Hira mağarasında kendisine inen vahyi

³⁰⁸ Buhârî, Şehâdât 2684

haber verdiğinde Varaka şöyle demiştir: "Bu bahsettiğin, Allah'ın Musa'ya indirdiği namustur. Ah keşke o sırada delikanlı olaydım! Keşke kavmin seni yurdundan sürdürdüğünde hayatta olsaydım!" Bu sözler üzerine Allah Rasûlü "onlar beni süreceker mi?" diye sormuş, o ise "evet, senin getirdiğini getiren bütün şahsiyetlere düşmanlık beslenmiştir. O gün yaşasaydım, sana destek olurdum" cevabını vermiştir.³⁰⁹ Bununla birlikte genel olarak peygamberlerin maruz kaldığı eziyet ve Allah yolundan engellenme girişimlerini şu alt başlıklara ayırabiliriz:

1. Alaya alınma ve bazen sihir yapmakla, bazen delilik ve aklı kıtlıkla, bazen de yalan ve sapkınlıkla itham edilme

Birçok örneğe sahip olan bu başlıkla alakalı bazı ayetler şunlardır:

- Hz. Nuh hakkında: "Kavminden ileri gelenler dediler ki: Biz seni gerçekten apaçık bir sapıklık içinde görüyoruz!" (A'raf, 60) "Bu, yalnızca kendisinde delilik bulunan bir kimsedir. Öyle ise, bir süreye kadar ona katlanıp bekleyin bakalım." (Mü'minun, 25)

- Hz. Hud'un kavmine dair Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: "Kavminden ileri gelen kâfirler dediler ki: Biz seni ke-sinlikle bir beyinsizlik içinde görüyoruz ve gerçekten seni yalancılardan sanıyoruz." (A'raf, 66)

- Hz. Salih'in kavmi hakkında ayeti kerime: "Dediler ki: Sen, olsa olsa iyice büyülenmiş birisin!" (Şuara, 153)

- Aynı sözü Hz. Şuayb'ın kavmi, peygamberlerine söylemişlerdir: "Onlar şöyle dediler: Sen, olsa olsa iyice büyülenmiş birisin!" (Şuara, 185)

- Başka bir yerde Allah Teâlâ, Firavun'un halkından haber verir: "Katımızdan onlara hak (mucize) gelince: Bu elbette apaçık bir sihirdir dediler." (Yunus, 76)

³⁰⁹ Buhârî, Kitâbü bed'il-vahy 3

– Yine Allah Teâlâ, müşrik Arapların Allah Rasûlü’ne (s.a.v.) karşı tavrını şöyle haber verir: *“Hayır, dediler, (bunlar) saçma sapan rüyalarıdır; bilakis onu kendisi uydurmuştur; belki de o, şairdir. (Eğer öyle değilse) bize hemen, öncekilere gönderilenin benzeri bir âyet getirsin.”* (Enbiya, 5)

– Diğer ayette bunun müşriklerin peygamberlerine karşı ortak tavrı olduğunu görüyoruz: *“İşte böylece, onlardan öncekilere herhangi bir peygamber geldiğinde hemen: O, bir büyücüdür veya delidir, dediler. Bunu (nesilden nesile) birbirlerine vasiyet mi ettiler? Doğrusu onlar azgın bir topluluktur.”* (Zariyat, 52-53)³¹⁰

2. Katletme, hapis ve yurttan sürgün

– Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: *“Dediler ki: Ey Nuh! (Bu davadan) vazgeçmezsen, iyi bil ki, taşlanmışlardan olacaksın!”* (Şuara, 116)

– Yine Hz. İbrahim’in kavminin tavrına dair şöyle buyurur: *“(Bir kısmı:) Eğer iş yapacaksanız, yakın onu da tanrılarınıza yardım edin! dediler.”* (Enbiya, 68)

– Diğer bir ayette Allah Teâlâ, Hz. Şuayb’ın kavminin peygamberlerini nasıl tehdit ettiğini anlatır: *“Kavminden ileri gelen kibirliler dediler ki: Ey Şuayb! Seni ve seninle beraber inananları memleketimizden kesinlikle çıkaracağız veya dinimize döneceksiniz (Şuayb): İstemesek de mi? dedi.”* (A’raf, 88)

– Hz. Lut ve ailesine de kavmi sürgün emri vermiştir: *“Kavminin cevabı sadece: Lût ailesini memleketinizden çıkarın; çünkü onlar (bizim yaptıklarımızdan) uzak kalmak isteyen insanlarmış! demelerinden ibaret oldu.”* (Neml, 56)

– Allah Azze ve Celle, Hz. Nuh, Hz. Hud ve Hz. Salih’in kavimlerinin peygamberlerine karşı tepkilerini haber verdikten sonra şu sözlerini aktarır: *“Kâfir olanlar peygamberlerine dediler*

ki: Elbette sizi ya yurdumuzdan çıkaracağız, ya da mutlaka dinimize döneceksiniz! Rableri de onlara: Zalimleri mutlaka helâk edeceğiz! diye vahyetti.” (İbrahim, 13)

– Ayetler Firavun’un Hz. Musa’yı tehdidini haber vermektedir: *“Firavun: Bırakın beni, dedi. Musa’yı öldüreyim; (kurtarabilirse) Rabbine yalvarsın! Çünkü ben onun, dininizi değiştireceğinden yahut yeryüzünde fesat çıkaracağından korkuyorum.”* (Mü’min, 26)

– Bunlar dışında Peygamber Efendimizin (s.a.v.) maruz kaldığı hapis, sürgün veya katledilme tehditleri de konumuzun örnekleri arasındadır: *“Hatırla ki, kâfirler seni tutup bağlamaları veya öldürmeleri yahut seni (yurdundan) çıkarmaları için sana tuzak kuruyorlardı. Onlar (sana) tuzak kurarlarken Allah da (onlara) tuzak kuruyordu. Çünkü Allah tuzak Kurânların en iyisidir.”* (Enfal, 30)

– Taşlanarak öldürülme tehdidine Hz. Nuh şöyle cevap vermiştir: *“Nuh: Rabbim! dedi, kavmim beni yalancılıkla suçladı. Artık benimle onların arasında sen hükmünü ver. Beni ve beraberimdeki müminleri kurtar.”* (Şuara, 117-118)

– Hz. Şuayb’ın yurdundan çıkarılma tehdidine karşı cevabı şuydu: *“Biz sadece Allah’a dayanırız. Rabbimiz! Bizimle kavmimiz arasında adaletle hükmet! Sen hükmedenlerin en hayırlısısın.”* (A’raf, 89)

– Yine Hz. Lut’un sürgün tehdidine karşı cevabı şöyle olmuştur: *“Lût: Doğrusu, dedi, ben sizin bu işinizden tiksiniyorum! Rabbim! Beni ve ailemi, onların yapageldiklerinden (vebalinden) kurtar.”* (Şuara, 168-169)³¹¹

Dayanacağı mesnetten yoksunlaşan ve elinde herhangi bir delili kalmayan bâtil taraftarı, bazı kere maddî güce sığınarak Allah’ın peygamberlerinden kimisini öldürür, kimisine işkence

³¹⁰ Vegafât Terbiyeviyye 3/163

³¹¹ Vegafât Terbiyeviyye, 3/177-178

eder. Onun öldürme ve işkenceye bu şekilde sığınması, aslında başarısızlığının adı ve düşmanlarına yardımın işaretidir. Öyle ya, nice işkence görmüş veya öldürülmüş insan vardır ki Allah ona yardım, davetine de zafer ve güç nasip etmiştir. Buna karşın nice despot veya dik kafalı vardır ki Allah ona zilleti ve hüsrânı takdir etmiştir. Sonuçta birincisi ölüyken diri, kabirdeyken galip; ikincisi de diriyken ölü, despotluğu ve kibri içinde mağluptur. İşte bu manevî yardımdır. Onunla hak bâtıla, huc-cet taklide, hakikat süpheye, ruhun gücü maddenin gücüne galip gelir. Bazen manevî yardımla birlikte maddî yardım da bulunur. Mesela Allah Teâlâ'nın Hz. İbrahim'i bütün planlara rağmen ateşten kurtarması, Hz. Muhammed'i (s.a.v.) Kureyş'in öldürme teşebbüsünden kurtarması; bütün bunlarda manevî yardım yanında maddî yardım sağlanmıştır.³¹²

3. Aç bırakma siyaseti ve iktisadî ambargo

Mekke müşriklerinin Ebu Talib mahallesinde, Allah Rasûlü (s.a.v.) ve kendisiyle birlikte iman edenlerle alışveriş benzeri ilişkileri kesmeleri anlamındaki iktisadî ambargoları konumuza açık örnektir. O kadar ki müslümanların yaşadıkları zorluk şiddetli açlık noktasına varmıştır. Aynı şekilde Medine'de münafıkların Allah Rasûlü'nün çevresindekilerin geçim yollarını kesmeye dönük çağrılarını, böylelikle geçim derdine düşen müslümanların Allah Rasûlü'nün (s.a.v.) etrafından dağılacağı düşüncesi önemli bir misaldir. Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: *“Onlar: Allah'ın elçisinin yanında bulunanlar için hiçbir şey harcamayın ki dağılıp gitsinler, diyenlerdir. Oysa göklerin ve yerin hazineleri Allah'ındır. Fakat münafıklar bunu anlamazlar.”* (Münafikûn, 7)

Münafıkların sarfettiği bu söz, sahibinin kötü karakterini ve bayağı tabiatını ortaya çıkarmaktadır. Onlar alçak hisleri

³¹² Da'vetü'r-Rusûl, Muhammed el-Adevî, s.241

gereği, karın doyurmanın hayatın tek sorunu olduğunu zannederler. Zaten kendileri bunun için müminlerle savaş içindedir. Kadim çağlardan günümüze kadar ilahî davetle savaş içinde olanlar, aynı bakış açısına sahiptir. Onlar az önceki ayetin sonunda beyan edilen basit bir hakikati unutmaktadırlar: *“Oysa göklerin ve yerin hazineleri Allah'ındır. Fakat münafıklar bunu anlamazlar.”*³¹³

4. Ümmet arasında tefrika çıkararak onları hiziplere ve gruplara ayırmak

– Bu durum, Mısır Firavun'unu anlatan şu ayeti kerimede ortaya çıkmaktadır: *“Firavun, (Mısır) toprağında gerçekten azmış, halkını çeşitli zümrelere bölmüştü. Onlardan bir zümreyi güçsüz buluyor, bunların oğullarını boğazlıyor, kızlarını ise sağ bırakıyordu. Çünkü o bozgunculardandı.”* (Kasas, 4)

– Aynı şekilde Allah Rasûlü (s.a.v.) zamanında Yahudiler, Müslümanlığı seçen Evs ve Hazrec kabileleri arasında eski milletçilik duygularını uyandırmaya çalışmış, fakat başarısızlığa uğramışlardır. Allah Celle Celâlühû Peygamber Efendimizin aracılığıyla ensarı korumuştur.³¹⁴

5. Peygamberlerin yeryüzünde fitne fesatçılıkla suçlanması

– Sözkonusu gerçek, Firavun'un şu zalimâne sözünden anlaşılmalıdır: *“Firavun: Bırakın beni, dedi. Musa'yı öldüreyim; (Kurtarabilirse) Rabbine yalvarsın! Çünkü ben onun, dininizi değiştireceğinden yahut yeryüzünde fesat çıkaracağından korkuyorum.”* (Mü'min, 26)

– Başka bir ayette Firavun halkının ileri gelenlerinden bahsedilir: *“Firavun'un kavminden ileri gelenler dediler ki: Musa'yı*

³¹³ Fî Zilâli-l-Kur'ân, 6/3579

³¹⁴ Vegafât Terbiyeviyye 3/171

ve kavmini, seni ve tanrılarını bırakıp yeryüzünde bozgunculuk çıkarsınlar diye mi bırakacaksın.” (A’raf, 127)³¹⁵

6. Peygamberlerin iktidar ve dünyalık peşinde koşmakla ve çağrıda buldukları şeyde samimi olmamakla suçlanması

– Allah Teâlâ Hz. Nuh’un kavminin şöyle dediğini haber verir: “*Bunun üzerine, kavminin inkârcı ileri gelenleri şöyle dediler: Bu, sadece sizin gibi bir beşerdir. Size üs-tün ve hâkim olmak istiyor.*” (Mü’minun, 24)

– Firavun ve yandaşları, Hz. Musa ve Hz. Harun hakkında şöyle demişlerdir: “*Onlar dediler ki: Babalarımızı üzerinde bulduğumuz (dinden) bizi döndüresiniz ve yeryüzünde ululuk sizin ikinizin olsun diye mi bize geldiniz? Hâlbuki biz size inanacak değiliz.*” (Yunus, 78)

– Asâ mucizesini gören Firavun, Hz. Musa’ya şöyle der: “*De-di ki: Bizi, yaptığın büyü ile yurdumuzdan çıkarasın diye mi geldin, ey Musa?*” (Tâhâ, 57)

Dikkat edilirse, Firavun yandaşlarının “yeryüzünde ululuk sizin ikinizin olsun diye mi bize geldiniz?” sözü, büyüklük bilincini ve kral ihtişamını tahrik etmek, Hz. Musa ve arkadaşına karşı düşmanlık oluşturmak içindir. Oysa Hz. Musa’nın yapmaya çalıştığı şey, Firavun’un debdebesine ve krallığına son vermektir. Bu durum, liderlerin yakın çevresinden ve kötü odaklardan görmeye alışık olduğumuz alçakça bir hiledir. Onlar bir adamdan hoşlanmadıklarında hemen bu hileye başvurur, onu bu tür suçla itham ederler. Çünkü bilirler ki liderler, kendi iktidar ve sultalarına dokunan bir şeyden rahatsız oldukları kadar başka hiçbir şeyden rahatsız olmazlar. Dolayısıyla onlara böylesi bir söz telkin edildiğinde, artık herhangi bir münakaşaya veya hile kanalından delil istemeye ihtiyaç duymazlar. Bu

³¹⁵ Vegafât Terbiyeviyye 3/167

durum, bir şahıstan diğerine, bir çağdan diğerine değişiklik göstermeyen despotluk doğasıdır.

Firavun’un yakın çevresi Hz. Musa ve kardeşi Hz. Harun’un iktidarı arzulamadıklarını, aksine yeryüzünde sulhu sükuneti ve İsrailoğullarının Firavun’un baskısından kurtulmasını istediklerini biliyorlardı. Ne var ki kötülüğün yoldaşları, Firavun’u ve onun yolundan giden zalim despotları çılgına çevirecek işte bu alçak propagandaya başvurdu: Hz. Musa ve Hz. Harun’un peygamberliği değil, iktidarı amaçladıkları propagandası.³¹⁶

Sözkonusu eziyet ve Allah yolundan alıkoyma şekilleri, hak ile bâtil arasındaki çatışmada Allah Sübhânehû’nün umumî kanunlarını ve iman edenleri belâlarla arındırma hikmetini bize anlatmaktadır.

Dördüncü Konu: Davette Tedricilik ve Fayda-Zarar Dengesini Gözetmek

Allah Rasûlü’ne (s.a.v.) Rabbi Tebâreke ve Teâlâ’dan gelen ilk vahiy, yaratan Rabbinin adıyla okumasıydı. Nebiliğinin bu ilk aşamasında kendi kendine okuması emredilmiş, henüz başkasına tebliğ yükümlülüğü getirilmemişti. Daha sonra “*Ey örtüsüne bürünen! Kalk ve uyar!*” (Müddessir, 1-2) şeklindeki vahiy kendisine indi. Böylelikle Peygamberimizin (s.a.v.) nebiliği oku diye başlayan ayetlerle, rasüllüğü ise kalkıp uyarmasını emreden ayetlerle oldu. Bunların ardından Allah Teâlâ kendisine sırasıyla yakın akrabalarını, kavmini, Mekke-Medine’ye komşu olanları ve ardından bütün Arapları, son olarak bütün insanları uyarmasını emretti.

Dolayısıyla Peygamberimiz (s.a.v.) peygamberliğinden sonra on küsur yıl, savaşmadan ve cizye almadan davet yoluyla uyarısını yaptı. Eziyet gören müminlere affı, sabrı ve baskılara

³¹⁶ Da’vetü’r-Rusûl, Muhammed el-Adevî, s.221. Ufak değişikliklerle.

aldırış etmemeyi emrediyordu. Bu sürecin ardından hicret etmesine ve savaşmasına izin verildi. Hemen sonrasında kendisiyle savaşanla savaşması, savaşmayanla barış içinde olması emredildi. Daha sonra din bütünüyle Allah'ın oluncaya kadar müşriklerle savaşması emri geldi. Böylelikle cihad emrinden sonra kâfirlerin Peygamberimize ve beraberindeki Müslümanlara karşı üç gruba ayrıldıklarını görüyoruz: Sulh ehli, harp ehli ve zimmet ehli.

Bu gruplardan sulh anlaşması olanlara karşı anlaşma sürelerinin tamamlanması, ahitlerine sadık kaldıkları müddetçe kendileriyle savaşılmaması, ihanetlerinden endişe edildiğinde anlaşmanın feshedilmesi emredildi. Bu durumda sadece anlaşmasını bozanla savaşılacaktı. Berâe suresi indiğinde bu kısımların hükümlerini açıklamıştır. Bu surede Allah Rasûlü'ne (s.a.v.) cizye vermelerine veya İslam'a girmelerine değin ehli kitapla savaşması emri verildi. Aynı şekilde kâfir ve münafıklarla savaşması ve onlara karşı sert durması emredildi. Kâfirlerle cihad kılıç ve mızrakla, münafıklarla ise delil ve dil üzerinden yürütülür.

Aynı surede anlaşma bakımından kâfirlerin üç gruba ayrıldığı beyan buyuruldu. İlki, kendileriyle savaşın emredildiği grup. Bunlar, anlaşmalarına sadakat göstermeyenlerdir. Peygamberimiz (s.a.v.) bunlarla savaşmış ve kendilerine galip gelmiştir. Diğer grup, anlaşmalarına sadakat gösteren ve Müslümanlara saldırmayanlardır. Peygamberimize (s.a.v.) bunlara karşı anlaşma süresini tamamlaması emredilmiştir. Son grup da Müslümanlarla herhangi bir anlaşması olmayan, ama onlarla harp de etmeyen veya genel manada anlaşması olanlardır. Bunlara karşı da dört ay mühlet verilmesi emredilmiştir. Bu süre sonunda kendileriyle savaşılacaktır.

Sözkonusu dört ay "(Ey müşrikler!) Yeryüzünde dört ay daha dolaşın." (Tevbe, 2) ayetinde zikredilmektedir. İki sonraki

ayette bahsedilen haram aylardan maksat da bunlardır: "*Kendilerine tanınan (ve onlara saldırmamanın anlaşma gereği Haram Aylar'daki gibi) haram (olduğu) dört ay(lık süre) dolunca, artık o müşrikleri bulduğunuz yerde öldürün.*" (Tevbe, 5) Buradaki aylar, ilk verdiğimiz ayette Allah Teâlâ'nın "dört ay daha dolaşın" dediği aylardır ki başlangıcı, bu ayetin insanlara duyurulduğu zilhiccenin onuncu günüdür. Bu gün aynı zamanda duyurunun yapıldığı en büyük hac günüdür. Ayların bitimi ise rabiulahirin onuncu günüdür. Yoksa ayette bahsedilen haram aylar, şu ayetteki haram aylar değildir: "*Gökleri ve yeri yarattığı günde Allah'ın yazısına göre Allah katında ayların sayısı on iki olup, bunlardan dördü haram aylardır.*" (Tevbe, 36)

Bunun sebebi, ayette bahsedilen aylardan birinin tek, diğer üçünün peşpeşe gelmesidir: Recep, zilkade, zilhicce ve muharrem. Müşrikler peşpeşe gelmedikleri için bu aylarda gezip dolaşmamışlardır. Kendilerine tanınan süre, dört aydır. Süre dolduğunda müşriklerle savaşması Peygamberimize (s.a.v.) emredilmiştir. O da bunun üzerine anlaşmasını bozanı öldürmüş, anlaşması bulunmayana veya genel manada anlaşması olana dört ay mühlet tanımıştır. Aynı şekilde Peygamberimize (s.a.v.) anlaşması olanlara karşı anlaşma süresini tamamlaması emredilmiştir. Sonuç olarak bunların hepsi iman etmiş, süre boyunca küfürde kalmamışlardır. Zimmîlere de cizye uygulanmıştır.

Böylelikle Berâe/Tevbe suresinin ilk ayetleriyle kâfirler üç grupta değerlendirilmiştir: Müslümanlarla savaş halinde olanlar, anlaşmalılar ve zimmîler. Kısa sürede barış anlaşması sağlananların Müslümanların safına geçmesiyle geriye iki grup kalmıştır: Savaş halinde olanlar ve zimmîler. Savaş halinde olanlar da Peygamber Efendimizden (s.a.v.) korkmaktadırlar. Tüm bunlardan sonra İslam'a ve Müslümanlara karşı yeryüzünde üç tip insan bulunmaktadır: İman ehli Müslümanlar, güven içinde yaşayan anlaşmalılar ve korkak harpçiler.

Peygamber Efendimizin (s.a.v.) münafıklara karşı tavrına gelince, onların dışarıya karşı davranışlarını esas almış ve iç dünyalarını Allah Teâlâ'ya havale etmiştir. Kendileriyle ilimle ve delille mücadele etmiştir. Vahiy, Efendimize (s.a.v.) onlardan yüz çevirmesini, onlara karşı sert durmasını ve etkileyici bir dille kalplerine davet mesajını ulaştırmasını emretmiştir. Öldüklerinde namazlarını kılması ve kabirlerine gitmesi yasaklanmış, onlar için ne kadar Allah'tan af dilese de bunun mümkün olmadığı bildirilmiştir. İşte tüm bu anlatılanlar, Peygamber Efendimizin (s.a.v.) kâfir ve münafık düşmanlarına karşı hareket tarzıdır.³¹⁷

Yukarıdaki bilgiler, Peygamberimizin (s.a.v.) ilahî görevi alışından yeryüzünde güç kazanıncaya kadarki davet ve cihad çizgisini yansıtmaktadır. Onun hicret ve savaş izni verilmeden önceki dönemi, bütün peygamberler arasında ortak noktadır. Hepsi Hicret öncesi Mekke'deki müstezafılıkta, sabırda ve fiilî mukavemette bulunmama noktasında Peygamber Efendimizle (s.a.v.) aynı metoda sahiptir. Hicretten sonra ise Allah Teâlâ, cihad ve mucizelerle Efendimize (s.a.v.) yardım etmiştir. Diğer peygamberler için cihad ve düşmanları öldürme sözkonusu olmamıştır. Allah'ın yardımı onlara, kuruluş ve sıkıntı sürecini başarıyla geçmelerinden sonra gelmiştir. Allah'ın bir mucizesi ve ayeti olan bu yardımla peygamberler desteklenirken, düşmanlar helaka uğramıştır. Hz. Nuh'un tufanla, Hz. Hud'un rüzgârla, Hz. Salih'in yıldırımla, Hz. Şuayb'ın Gölge Günü azabıyla desteklenmesi bu kabildendir.³¹⁸

Müstezafılık dönemlerindeki davetlerin birbirleriyle en önemli benzerliği ve Peygamberlerin bu süreçte kavimlerine karşı en belirgin tavrı, eziyetlere aldırış etmeden sabretmek, fiilî mukavemetten kaçınmak, bâtil taraftarları ve davet

³¹⁷ Zâdü'l-Meâd, 3/159-161

³¹⁸ Vegafât Terbiyeviyye 3/185

düşmanlarının bütün eziyet, engelleme ve korkutma yollarına karşı Allah Teâlâ'dan yardım dilemektir. Bununla birlikte davette sabır, barışseverlik ve fiilî mukavemetten kaçınma tavrı, hiçbir zaman açıkça tevhide, insanların dinî bilinçlenmelerine, kavramlarını düzeltmelerine ve düşmanların hilesine karşı uyanık olmalarına dair davetin terkedilmesi demek değildir. Aynı şekilde emri bilmarufun yapılmaması, kötülükten, kötülüğün sonuçlarından korunmaları ve bâtilin asılsızlığını görmeleri için insanlara nasihatın boşverilmesi değildir.

Aksine sözkonusu tavrın amacı, bâtila ve taraftarlarına karşı anlatılan sebeplerden ötürü fiilî güçle karşılık vermektir kaçınmaktır. Bununla birlikte şer'î kurallar ve eldeki imkânlar çerçevesinde davet, tebliğ, terbiye, emri bilmaruf gibi hususlara ciddi yetle sarılmaktır. Diğer taraftan insanlara dinî davet ve tebliğin ulaşmasıyla birlikte davetçilerin başlarına gelecek eziyet ve sıkıntılara tahammül güçlerini de hesaba katmak gerekir. Sözkonusu tahammül gücü ancak bu süreçte gelişecektir. Böylelikle bâtiladan ve taraftarlarından gelen tehlikeler karşısında tahammülü yüksek kişiler, sarsılmadan ve zayıflamadan durabilirler. Bâtilin tahrik ve korkutmaları ya da teşvik ve pazarlıkları önünde ancak böylesi iradeler bozulmadan kalabilir.³¹⁹

Beşinci Konu:

Peygamberlerin Davetinde Rabbanî Kanunlara Riayet

Mevzuyla alakalı ayeti kerimeler şunlardır: *"Sizden önce nice (milletler hakkında) ilâhî kanunlar gelip geçmiştir. Onun için, yeryüzünde gezin dolaşın da (Allah'ın âyetlerini) yalan sayanların âkıbeti ne olmuş, görün!"* (Al-i İmran, 137) *"Onlar öncekilerin kanunundan (onlara uygulanan) başkasını mı bekliyorlar?"*

³¹⁹ Vegafât Terbiyeviyye 3/196

Allah'ın kanununda asla bir değişme bulamazsın, Allah'ın kanununda kesinlikle bir sapma da bulamazsın." (Fatır, 43)

Tarih, benzer hadiseler ve yakın durumlar üzerinden incelik, adalet ve istikamet zirvesi olan bu kanunları keşfetmemize yardımcı olmaktadır. Rabbanî kanunları anlamamızın bizim için büyük faydaları vardır. Her ne kadar bunların oluşmasını engelleyemesek ve kendilerinden kurtulmasak da idrak ve bilgimiz, hadiselerin kaynağına cahil kalan kişilerin tam aksine bize durduğumuz yere sağlam basmamızı sağlayacaktır. Burada bilen insan basiretli ve sakindir. Cahil kalanın ise hayret, korku ve huzursuzluktan başka seçeneği yoktur.³²⁰ Peygamberlerin daveti boyunca sabit olan kanunlardan bazıları şöyledir:

1. Yalanlayanların sonunun kötü olacağı kanunu

Allah'ın ayetlerini ve peygamberlerini yalanlayanlara, insanlara haksız yere zulmedenlere ve yeryüzünde bozgunculuğa gayret edenlere Allah Teâlâ kötü akıbet vadetmiştir: *"Nuh kavmine gelince, peygamberleri yalancılıkla itham ettiklerinde onları, suda boğduk ve kendilerini insanlar için bir ibret yaptık. Zalimler için acıklı bir azap hazırladık. Âd'ı, Semûd'u, Ress halkını ve bunlar arasında daha birçok nesilleri de (inkârcılıklarından ötürü helâk ettik). Onların her birine (uymaları için) misaller getirdik; (ama öğüt almadıkları için) hepsini kırdık geçirdik."* (Furkan, 37-39)

2. Mutlu son, takva sahiplerinin olacaktır

Allah Teâlâ, Hz. Nuh'un kıssasının ardından şöyle buyurur: *"(Resûlüm!) İşte bunlar sana vahyettiğimiz gayb haberlerindendir. Bundan önce onları ne sen biliyordun ne de kavmin. O halde sabret. Çünkü iyi sonuç (sabredip) takvaya sarılanlarındır."* (Hud, 49)

³²⁰ Menhecü Kitâbeti't-Târih el-İslâmî, D. Muhammed bin Sâmîl es-Selmî, s.60

İyi sonucun takva sahiplerine, helak olup gitmenin ise inatçı yalanlayanlara ait olduğu, ilahî kanunlardan biridir. Allah Teâlâ, Hz. Hud'un kavmiyle alakalı şöyle buyurmaktadır: *"Onu ve onunla beraber olanları rahmetimizle kurtardık ve âyetlerimizi yalanlayıp da iman etmeyenlerin kökünü kestik."* (A'raf, 72)

Başka bir ayet şöyledir: *"Andolsun ki, biz senden önce kendi kavimlerine nice peygamberler gönderdik de onlara açık deliller getirdiler. (Onları dinlemeyip) günaha dalanların ise cezalarını hakkıyla vermişizdir. Müminlere yardım etmek bize düşer."* (Rum, 47) Bahsedilen bu ilahî kanun geçmişte nasıl yürürlükteyse, Allah'ın yardımını hakeden takva sahiplerinin bulunmasıyla gerekli sebeplerin oluşması durumunda bugün de yarın da aynen uygulanacaktır.³²¹

3. Müminler için sıkıntı bir kanundur

Bu kanun herhangi bir açıklamaya ihtiyaç bırakmayacak açıklıktadır. Kur'an ve sünnetteki birçok delil, peygamberlerin ve onların peşlerinden gidenlerin hayatında yaşanmış tecrübeler bu gerçeğe şahitlik etmektedir.

Şu ayeti kerimeler yeterli olacaktır: *"Elif. Lâm. Mîm. İnsanlar, imtihandan geçirilmeden, sadece İman ettik demeleriyle bırakılacaklarını mı sandılar? Andolsun ki, biz onlardan öncekileri de imtihandan geçirmişizdir. Elbette Allah, doğruları ortaya çıkaracak, yalancıları da mutlaka ortaya koyacaktır."* (Ankebut, 1-3) *"(Ey müminler!) Yoksa siz, sizden önce gelip geçenlerin başına gelenler size de gelmeden cennete gireceğinizi mi sandınız? Yoksulluk ve sıkıntı onlara öylesine dokunmuş ve öyle sarsılmışlardı ki, nihayet Peygamber ve beraberindeki müminler: Allah'ın yardımı ne zaman! dediler. Bilesiniz ki Allah'ın yardımı yakındır."* (Bakara, 214)

³²¹ Vegafât Terbiyeviyye 3/207

Musap bin Sad, babasının şöyle anlattığını nakleder: Bir keresinde “ey Allah’ın Rasülü, en çok hangi insanlar sıkıntı yaşar?” diye sordum. Buyurdular ki: “Peygamberler. Sonra sırasıyla onlara yakın yaşantısı olanlar. İnsan, dinî durumuna göre sıkıntıya maruz kalır. Eğer dininde sağlamsa, sıkıntısı da çetin olur. Eğer dininde zayıfsa, yaşayacağı sıkıntı ona göre olacaktır. Yeryüzünde hatasız yürüyünceye kadar sıkıntılar kulun yakasını bırakmaz.”³²²

Yaşanan bu sıkıntı ve çilenin birçok hikmeti vardır. Terbiye, arındırma ve safların ayrılması noktasındaki faydaları bilinmektedir. Dolayısıyla kul bir taraftan Allah Azze ve Celle’den huzur ve sükûnet isteyecek, diğer taraftan bu süregelen ilahî kanuna uyum sağlamaya çalışacaktır.³²³

4. Değişimin insana bağlanması kanunu

İnsanlığın yükseliş ve düşüşünün, hayra veya şerre tabi oluşunun yine insanların sorumluluğuna bırakılması, Allah Sübhânehû’nün değişmez kanunlarından biridir. İnsanlara özgürlük ve seçim imkânı verilmiş, bununla birlikte Mevlâ Azze ve Celle kendilerine dünya ve ahiretin iyiliği anlamına gelen rabbanî hidayeti getiren peygamberler göndermiştir. Tabii dünya ve ahiretin iyiliği, peygamberlere uyanlar için geçerlidir. Ayet şöyledir: “Artık benden size hidayet geldiğinde, kim benim hidayetime uyarırsa o sapmaz ve bedbaht olmaz.” (Taha, 123)

Hidayet sebepleri olduğu zaman, dağal olarak sonuçlar da bu sebepleri takip edecektir. Ayet bu noktayı şöyle beyan eder: “Bir topluluk kendi içindekileri değiştirmedikçe, Allah onları değiştirmez.” (Ra’d,11) Bu nedenle ister yukarı doğru yükselmede,

³²² Sünen-i Tirmizî 2400. Elbânî sahih kabul eder: 1003

³²³ Vegafât Terbiyeviyye 3/210

ister aşağı doğru alçalmada olsun, değişim kişinin kendisinde başlar. İnsanlığın şerden hayra veya hayırdan şerre doğru dönüşümünde burası temel noktadır. İki durumda da insanlar, kendi hallerinin düzelmesinden yine kendileri sorumludurlar. Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: “Bir topluluk kendi içindekileri değiştirmedikçe, Allah onları değiştirmez.” (Ra’d, 11)

Allah Rasülü (s.a.v.) fertlerin ve toplumun değişmesinde bu kanun gereğince hareket etmiştir. Kim, Allah Sübhânehû tarafından gelecek değişimi, olumlu ya da olumsuz olarak, insanın kendi değişimine bağlayan sözkonusu ayet üzerine düşünürse, bu düzenin insanlığı ciddi yol ayrımına koyduğunu görür. Ayet aynı zamanda ferdî ve toplumsal planda insanlığın Allah’ın muhkem metoduna göre değişim göstermemesinin sorumluluğunu yine insanların boynuna yüklemektedir. Ayetin “onlar kendilerindekileri değiştirmedikçe” kısmı bunu açıkta ortaya koymaktadır. Yine de ilahî ve ictimaî kanunlarla tarihî hadiseleri birbirine bağlayarak aralarındaki münasebet sınırını doğru çizen rabbanî metoda ittiba etmeden bahsettiğimiz kanunu (sünnetül-lah) doğru ve kuşatıcı şekilde anlamak mümkün değildir.

Rabbanî metoda ittiba, bütün kanunların en iyisini kapsamakta ve hayatın türlü sorunlarını insandan uzaklaştırmaktadır. Allah Teâlâ şöyle buyurur: “Dedik ki: Hepiniz cennetten inin! Eğer benden size bir hidayet gelir de her kim hidayetime tabi olursa, onlar için herhangi bir korku yoktur ve onlar üzüntü çekmezler.” (Bakara, 38)³²⁴

5. Ümmetlerin kibir ve azgınlık sebebiyle helak olacağı kanunu

Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: “Görmedin mi, Rabbin ne yaptı Âd kavmine; direkleri (yüksek binaları) olan, ülkelerde benzeri yaratılmamış İrem şehrine, o vadide kayaları yontan

³²⁴ Menhecü Kitâbeti’t-Târîh el-İslâmî, D. Muhammed bin Sâmîl es-Selmî, s.64

Semûd kavmine, kazıklar (çadırlar, ordular) sahibi Firavun'a! Ki onların hepsi ülkelerinde azgınlık ettiler. Oralarda kötülüğü çoğalttılar. Bu yüzden Rabbin onların üstüne azap kamçısı yağdırdı. Çünkü Rabbin (her an) gözetlemededir.” (Fecr, 6-14)

Yaratılmışlardan hiç kimseyi kayırmayan bir rabbanî ve ilahî kanunu anlatan bu ayetler üzerinde biraz düşün. Bu kanun, ümmetlerin lüks, bozgunculuk, zulüm, azgınlık ve kibir nedeniyle yok olup gideceği gerçeğidir. Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: *“Bir ülkeyi helâk etmek istediğimizde, o ülkenin zenginlik sebebiyle şırmış elebaşlarına (iyilikleri) emrederiz; buna rağmen onlar orada kötülük işlerler. Böylece o ülke, helâka müstahak olur; biz de orayı darmadağın ederiz.”* (İsra, 16) Yani, onlara güzel şeyler yapmalarını ve günahlardan kaçınmalarını içeren şeriata uyma emri veririz. Onlar bunun üzerine isyan edip doğru yoldan saparlar ve helak olma sebeplerini oluşturdukları için artık azapla köklerinin kazınması kanunu kendilerine uygulanır. Buna kuşkusuz günahları ve isyanları sebep olmuştur: *“Böylece o ülke, helaka müstahak olur; biz de orayı darmadağın ederiz.”*³²⁵

6. Ümmetlerin zulüm ve adaletsizlik sebebiyle helak olacağı kanunu

Ayeti kerime şöyledir: *“Zalim olan nice beldeyi kırıp geçirdik; arkasından da nice başka topluluklar vücuda getirdik.”* (Enbiya, 11) Buna göre, toplumlardan birinde zulüm ve adaletsiz uygulamalar yaygınlaşırsa, orada helak olma sebepleri oluşmuş demektir. Bunun üzerine Allah'ın helak etme kanunu uygulamaya konur ve böylelikle öldürücü darbe gelir. Çünkü Allah Sübhânehû zulmü kendine haram kılmış, kulları arasında da bunu yasaklamıştır. Hadisi kutsîde şöyle buyrulur: *“Ey*

³²⁵ Menhecü Kitâbeti't-Târih el-İslâmî, D. Muhammed bin Sâmîl es-Selmî, s.65

kullarım! Şüphesiz ben zulmü kendime haram kıldım. Onu sizin aranızda da haram ediyorum. O halde birbirinize zulmetmeyin.”³²⁶

Dengeler bozulup değerler yok olduğunda, güçlüler zayıfları boyunduruklarına aldıklarında, toplum efendiler ve hizmetçiler diye sınıflara bölündüğünde, efendiler Allah'ın emir ve yasaklarıyla oyun oynadıklarında artık o bölgeye, hiç kimseyi kayırmayan ilahî kanun (sünnetullah) müstehaktır. Allah'ın tabii ve toplumsal kanunlarında kesinlikle bir değişim ve dönüşüm bulamazsın. Sahih hadiste rivayet edilir: *“Sizden öncekiler şundan helak edildiler: İçlerinden soylu biri hırsızlık yaptığında ceza vermezler, zayıf biri hırsızlık yaptığında ise had cezası uygulardılar. Allah'a yemin ederim ki Muhammed kızı Fatıma da hırsızlık yapsa eli kesilecektir.”*³²⁷

7. Her toplumun bir eceli olduğu kanunu

Bazen insanlar, azap ve yıkım gerektirici şeylerin bir toplumda tahakkuk ettiğini, buna rağmen o toplumdaki fertlerin helak olmadığını görürler. Bunun nedeni, toplumların ömrünün fertlerin ömründen daha uzun olduğu ve her toplumun doldurması gereken belirli bir süresinin bulunduğudır. Bu konuda ayeti kerimeler şunlardır:

“Her ümmetin bir eceli vardır. Ecelleri gelince ne bir an geri kalırlar ne de bir an ileri gidebilirler.” (A'raf, 34) *“Helâk ettiğimiz hiçbir ülke yoktur ki hakkında (bizce) bilinen bir yazgı olmasın. Hiçbir millet, ecelinin önüne geçemez ve onu geciktiremez.”* (Hicr, 4-5) *“İşte şu ülkeler; zulmettikleri zaman onları helâk ettik. Onları helâk etmek için de belli bir zaman tayin etmiştik.”* (Kehf, 59)

³²⁶ Müslim 4/1996, rakam: 2577

³²⁷ Buhârî 3475; Müslim 1688

8. Zamanın insanların bir lehine bir aleyhine gelişmesi kanunu

Günlerin zorluktan rahata, kuvvetten zayıflığa, izzetten zillete, sağlıktan hastalığa ve zenginlikten fakirliğe bir gün bazılarının lehine, öteki gün diğerlerinin lehine sıra ile geçmesi, Allah Sübhânehû'nün rahmetidir. Bu tedavülün nedeni, insanların imtihandan geçmesi ve sonunda Allah'ın şükredenlerle nimeti inkâr edenleri, sabredenlerle tahammülsüzleri, mücahitlerle yerinde oturanları, infak edenlerle cimrileri birbirlerinden ayırarak ortaya çıkarmasıdır. Allah Teâlâ şöyle buyurur: “*Size bir yara değişorsa, o topluma da benzeri bir yara mutlaka değişmiştir. Bak işte günler! Biz onları insanlar arasında dolandırır dururuz. Allah bu sayede iman edenleri bilecek, sizden tanıklar/şehitler edinecektir. Allah zulme sapanları sevmez.*” (Âl-i İmrân, 140)³²⁸

9. Allah'ın müminlere yardım edeceği kanunu

Allah Sübhânehû'nün hikmeti ve süregelen kanunu gereği, belli şartları taşımaları durumunda Allah'ın yardımı müminlerle beraberdir. Sözkonusu şartlardan bir kısmını görelim:

a- **İlahî metod üzere istikamet göstermek:** Allah Teâlâ şöyle buyurur: “*Şayet doğru yolda gitselerdi, bu hususta kendilerini denememiz için onlara bol su verirdik.*” (Cin, 16)

b- **Allah'a şirk koşmamak, hakikî imana ve kulluğa sahip olmak:** Allah Teâlâ şöyle buyurur: “*Allah, sizlerden iman edip iyi davranışlarda bulunanlara, kendilerinden öncekileri sahip ve hakim kıldığı gibi onları da yeryüzüne sahip ve hakim kılacağını, onlar için beğenip seçtiği dini (İslâm'ı) onların iyiliğine yerleştirip koruyacağını ve (geçirdikleri) korku döneminden sonra, bunun yerine onlara güven sağlayacağını vâdetti. Çünkü onlar bana kulluk ederler; hiçbir şeyi bana eş tutmazlar. Artık*

bundan sonra kim inkâr ederse, işte bunlar asıl büyük günahkârlardır.” (Nur, 55)

c- Allah'ı çokça zikretmek: Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: “*Ey iman edenler! Herhangi bir topluluk ile karşılaştığınız zaman sebat edin ve Allah'ı çok anın ki başarıya erişesiniz.*” (Enfal, 45)

Müminler, bahsedilen ilahî kanunun bu şartlarını taşıdıklarında tıpkı Hz. Davud'un, Hz. Süleyman'ın ve Peygamberimizin (s.a.v.) zamanında olduğu gibi Allah'ın yardımı kendileri için yakındır. İlgili ayeti kerimeler şunlardır:

“*Şüphesiz peygamberlerimize ve iman edenlere, hem dünya hayatında, hem şahitlerin şahitlik edecekleri günde yardım ederez.*” (Mümin, 51) “*Ey iman edenler! Eğer siz Allah'a (Allah'ın dinine) yardım ederseniz O da size yardım eder, ayaklarınızı kaydırmaz.*” (Muhammed, 7) “*Müminlere yardım etmek de bize düşer.*” (Rum, 47)³²⁹

10. Hak ve bâtil arasındaki müdafaa kanunu

Bu kanun, üzerinde önemle durulup unutulmaması gereken en önemli rabbanî kanunlardan biridir. Peygamberlerin kavimlerine yaptıkları davete dikkat eden biri, açık ve net bir şekilde bu kanunu farkedecektir. Peygamber Efendimiz (s.a.v.) bu kanun gereğince hareket etmiş, Medine döneminde müşriklere karşı başlattığı seriyye, elçi gönderme ve gazve hareketlerinde bu durum belirgin bir hal almıştır. Bahsettiğimiz kanunla, dinin güçlenmesi arasında çok sıkı bir alaka söz konusudur. Allah Teâlâ aziz kitabında bu gerçeğe işaret buyurmaktadır:

“*Sonunda Allah'ın izniyle onları yendiler. Davud da Câlût'u öldürdü. Allah ona (Davud'a) hükümdarlık ve hikmet verdi, dilediği ilimlerden ona öğretti. Eğer Allah'ın insanlardan bir kısmını diğerleriyle savması ve defetmesi olmasaydı elbette yeryüzü*

³²⁸ Menhecü Kitâbeti't-Târih el-İslâmî, s.65

³²⁹ Menhecü Kitâbeti't-Târih el-İslâmî, s.69

altüst olurdu. Lâkin Allah bütün insanlığa karşı lütuf ve kerem sahibidir.” (Bakara, 251)

“Onlar, başka değil, sırf Rabbimiz Allah’tır, dedikleri için hak-sız yere yurtlarından çıkarılmış kimselerdir. Eğer Allah, bir kısım insanları (kötülüklerini) diğer bir kısmı ile defedip önlemeseydi, mutlak surette, içlerinde Allah’ın ismi bol bol anılan manastır-lar, kiliseler, havralar ve mescidler yıkılır giderdi. Allah, kendisi-ne (kendi dinine) yardım edenlere muhakkak surette yardım eder. Hiç şüphesiz Allah, güçlüdür, galiptir.” (Hac, 40)

Bakara suresindeki ayeti biraz düşünelim. Bir tarafta Tâlût ve müminler ordusu, diğer tarafta Câlût ve taraftarları özeline hak ile bâtil arasındaki mücadele örneklerinden birinin peşine gelmiştir. Ayetin sonunda Allah Teâlâ’nın *“lâkin Allah bütün insanlığa karşı lütuf ve kerem sa-hibidir”* demesi, kötülüğün bu yolla defedilmesinin bütün insanları kapsayan ilahî bir nimet olduğunu göstermektedir.³³⁰ Hac suresindeki ayet ise, Allah’ın mümin dostlarını müdafaa ettiğini ve düşmanlarla savaşmaları için kendilerine izin verdiğini ilan etmesinden sonra gelmektedir. Ayet temel bir kuralı hatırlatarak bitmektedir: *“Allah, kendisine (kendi dinine) yardım edenlere muhakkak surette yardım eder. Hiç şüphesiz Allah güçlüdür, galiptir.”*

Sahabeler de sözkonusu kanunu iyi anlamış ve bâtilin kökünü kazımanın ancak önderliği, metodu ve bâtili ezmeye yetecek kuvveti olan bir ümmetle mümkün olacağını bilmişlerdir. Onlar kesin inanırlar ki hakkın uyanması için iradelere, devam etmesi için yardımcıları, kendisine yönelecek kalplere ve bünyesine bağlanacak sinirlere ihtiyacı vardır. Allah Rasûlü (s.a.v.) bu kanuna nasıl uyum göstereceklerini onlara öğretmiştir. Bu vesileyle Allah Teâlâ kendi yolunda cihadi emrettiğinde hemen bu emre uymuşlardır. Böylelikle kıyamete dek devam edecek

³³⁰ Mefâtihu’l-Ğayb, Fahrurrâzî 3/514

bir farz olarak cihad sorumluluğu bu ümmete getirilmiştir. Onu artık ne zalimin zulmü, ne âdilın adaleti iptal edemez. Hangi toplum cihadi terkederse, Allah onları zelil eder ve düşmanları başlarına musallat eder. Bununla birlikte Allah Teâlâ cihadi birkaç merhalede meşru kılmıştır. Bunun nedeni gönüllerin alışması, insan tabiatıyla bağdaşması ve tevhid davetinin yapısına uygun düşmesidir.³³¹

İşte bunlar, nebi ve rasüllerin daveti konusunu işlerken anlattığımız kanunların (sünen) bir kısmıdır. Rabbanî kanunları anlamamızın bizim için büyük faydaları vardır. Her ne kadar bunların oluşmasını engelleyemesek ve kendilerinden kurtulamasak da idrak ve bilgimiz, hadiselerin kaynağına cahil kalan kişilerin tam aksine bize durduğumuz yere sağlam basmamızı sağlayacaktır. Bu noktada bilen insan basiretli ve sakindir. Cahil kalanın ise hayret, korku ve huzursuzluktan başka seçeneği yoktur.

Rabbanî kanunların iki kısmı: Harikulâde kanunlar (sünen-i hârîka), normal kanunlar (sünen-i câriye)

Harikulâde kanunlar (sünen-i hârîka): İnsanların alışık olduğu durumların tersine, peygamberlerinden birinin eliyle ve onu destekleme amacına dönük olarak Allah’ın yarattığı mucizelerdir. Asânın Hz. Musa’nın elinde yılan dönüşmesi bunun bir örneğidir: *“Allah: Yere at onu, ey Musa! dedi. Onu hemen yere attı. Bir de ne görsün, hızla sürünen bir yılan!”* (Taha, 19-20) Yine Hz. Musa’nın asâsıyla vurmasıyla birlikte kayadan su fişkırması konunun bir örneğidir: *“Musa (çölde) kavmi için su istemişti de biz ona: Değneğinle taşa vur! demiştik. Derhal (taştan) oniki kaynak fişkırdı.”* (Bakara, 60)

Normal kanunlar (sünen-i câriye): Bunlardan bazısı, Allah’ın gece ve gündüzün, güneş ve ayın birbirlerini takip etmesindeki kanunu gibi tabîî işlerle alakalıdır. Bu kısımdaki doğal

³³¹ es-Sîratü’n Nebeviyye, Sallâbî 1/611-612

hadiseler, Allah'ın takdir ettiği belirli bir düzende hareket ederler. Bazısı da Allah'ın diniyle; emir ve yasaklarıyla, vaat ve azabıyla alakalı kanunlardır. Allah'ın kendi dostlarına yardımı ve düşmanlarını alçatması örneğinde görülen bu kanunlar da sabittir, değişmez.

Diğer bir misal olarak, Allah Teâlâ birbirine benzer konular da bir hüküm verdiği zaman bu hüküm bozulmaz, değişmez ve dönüşmez. O Sübhânehû iki benzer arasında fark gözetmez. Eğer bir değişim varsa bu benzerlik olmadığı içindir. Kurân'ın işaret ettiği üzere, iki farklı şey arasında ayırım gözetmek de Allah'ın kanunlarından biridir (sünnetullah): “Öyle ya, (Allah'a) teslimiyet gösterenleri, (o) günahkârlarla bir tutar mıyız hiç?” (Kalem, 35)³³² Bu açıdan öncekilerin kıssaları bizim için ibrettir. Kıyas yapamasaydık ve ilahî fiil ve kanunun sürekliliği diye bir şey olmasaydı, bu kıssalardan ibret alamazdık. Çünkü ibret ancak bir şeyin hükmü, onun benzerinin de hükmü olursa mümkündür. Kurân'da verilen örnekler bu kabildendir.³³³

Anlatılan şer'î kanunlar ancak tarihe bakılarak, ümmetlerin akıbetleri, medeniyetlerin yükseliş ve düşüşleri ve bunların sebepleri incelenerek anlaşılabilir.³³⁴ Rabbanî kanunlar, hadiselerden daha fazla yer kaplasın ve cüz'î detaylardan sayıca daha çok olsun diye Kurân'ın sayısız yerinde geçmektedir.³³⁵ Diğer taraftan rabbanî kanunları bilmek, şuurlu ve dinî bağlılığı yoğun cemaate, geçmiş cemaatleri helâka sürükleyen hata noktalarından uzak durma yükümlülüğünü getirir. Aynı cemaatin sözkonusu kanunlarla ve kâinât güçleriyle uyum içinde olmasını gerektirir. Bu noktada nebi ve rasüllerin takip ettiği ilahî metottan yardım alınacaktır.

³³² Menhecü Kitâbeti't-Târih el-İslâmî, s.60

³³³ Câmiu'r-Resâil, s.55

³³⁴ Menhecü Kitâbeti't-Târih el-İslâmî, s.60

³³⁵ Tefsîru't-Târih, Imâduddîn Halil, s.109

Altıncı Konu:

Peygamberlerin Davetine Muhatap Olan Sınıflar

Kurân-ı Kerîm, peygamberlerin davetinin ulaştığı sınıfları tafsilatıyla anlatmaktadır. Toplumun hangi kesimini getirirsen getir, Kurân mutlaka peygamber davetinin ona ulaşmasıyla ve onun verdiği cevapla alakalı sana bir örnek sunacaktır. Örnek sınıflardan bir kaçını görelim:

1. Krallar

“Allah kendisine mülk (hükümdarlık ve zenginlik) verdiği için şımararak Rabbi hakkında İbrahim ile tartışmaya gireni (Nemrut'u) görmedin mi! İşte o zaman İbrahim: Rabbim hayat veren ve öldüren, demişti. O da: Hayat veren ve öldüren benim, demişti. İbrahim: Allah güneşi doğudan getirmektedir; haydi sen de onu ba-tıdan getir, dedi. Bunun üzerine kâfir apışıp kaldı. Allah zalim kimseleri hidayete erdirmez.” (Bakara, 258)

“Sonra onların ardından da Firavun ve toplumuna Musa ile Harun'u mucizelerimizle gönderdik, fakat onlar kibirlendiler ve günahkâr bir toplum oldular.” (Yunus, 75)

“(Süleyman) kuşları gözden geçirdi ve şöyle dedi: Hüdühüd'ü niçin göremiyorum? Yoksa kayıplara mı karıştı? Ya bana (mazaretini gösteren) apaçık bir delil getirecek ya da onun canını iyice yakacağım yahut onu boğazlayacağım! Çok geçmeden (Hüdühüd) gelip: Ben, dedi, senin bilmediğin bir şeyi öğrendim. Sebe'den sana çok doğru (ve önemli) bir haber getirdim. Gerçekten, onlara (Sebe'lilere) hükümdarlık eden, kendisine her şey verilmiş ve büyük bir tahtı olan bir kadınla karşılaştım. Onun ve kavminin, Allah'ı bırakıp güneşe secde ettiklerini gördüm. Şeytan, kendilerine yaptıklarını süslü göstermiş de onları doğru yoldan alıkoymuş. Bunun için doğru yolu bulamıyorlar. (Şeytan böyle yapmış ki) göklerde ve yerde gizlenenini açığa çıkaran, gizlediğinizi ve açıkladığınızı bilen Allah'a secde etmesinler. (Hâlbuki) büyük Arş'ın sahibi olan

Allah'tan başka tanrı yoktur. (Süleyman Hühüd'e) dedi ki: Doğru mu söyledin, yoksa yalancılardan mısın, bakacağız. Şu mektubumu götür, onu kendilerine ver, sonra onlardan biraz çekil de, ne sonuca varacaklarına bak. (Süleyman'ın mektubunu alan Sebe' melikesi,) Beyler, ulular! Bana çok önemli bir mektup bırakıldı dedi. Mektup Süleyman'dandır, Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adıyla (başlamakta) dır. Bana başkaldırmayın, teslimiyet gösterip bana gelin, diye (yazmaktadır).” (Neml, 20-31)

2. Lüks içinde yaşayan zenginler

Kurân-ı Kerîm'de Hz. Hud kavmini şöyle öğütlemektedir: *“Temelli kalacağınızı umarak sağlam yapılar mı ediniyorsunuz? Yakaladığınız zaman, zorbalara gibi mi yakalıyorsunuz? Artık Allah'tan korkun ve bana itaat edin. Bildiğiniz şeyleri size veren, size davalar, oğullar, bağlar, pınarlar ihsan eden (Allah'a karşı gelmek)den sakının.”* (Şuara, 128-134)

Başka ayette Hz. Salih kavmine şunları söylemektedir: *“Düşünün ki, (Allah) Âd kavminden sonra yerlerine sizi getirdi ve yeryüzünde sizi yerleştirdi: Onun düzlüklerinde saraylar yapıyorsunuz, dağlarında evler yontuyorsunuz. Artık Allah'ın nimetlerini hatırlayın da yeryüzünde fesatçılar olarak karışıklık çıkarmayın.”* (A'raf, 74)

3. Fakirler ve müstezafklar

Kavmi Hz. Nuh'a şunları söylemektedir: *“Kavminden ileri gelen kâfirler dediler ki: Biz seni sadece bizim gibi bir insan olarak görüyoruz. Bizden, basit görüşle hareket eden alt tabakamızdan başkasının sana uyduğunu görmüyoruz. Ve sizin bize karşı bir üstünlüğünüzü de görmüyoruz. Bilakis sizin yalancılar olduğunuzu düşünüyoruz.”* (Hud 27)

Allah Teâlâ diğer ayetlerde Hz. Musa'nın kavmini anlatmaktadır: *“Firavun, (Mısır) toprağında gerçekten azmış, halkını*

çeşitli zümrelere bölmüştü. Onlardan bir zümreyi güçsüz buluyor, bunların oğullarını boğazlıyor, kızlarını ise sağ bırakıyordu. Çünkü o bozgunculardandı. Biz ise, o yerde güçsüz düşürülenlere lütufta bulunmak, onları önderler yapmak ve onları (mukaddes topraklara) vâris kılmak istiyorduk. Ve o yerde onları hâkim kılmak; Firavun ile Hâmân'a ve ordularına, onlardan (İsrailoğullarından gelecek diye) korktukları şeyi göstermek (istiyorduk).” (Kasas, 4-6)

4. Ticarete kendi çıkarlarına göre ölçüp tartanlar

“Medyen'e de kardeşleri Şuayb'ı (gönderdik). Dedi ki: Ey kavmim! Allah'a kulluk edin! Sizin için ondan başka tanrı yoktur. Ölçüyü ve tartıyı eksik yapmayın. Zira ben sizi hayır (ve bolluk) içinde görüyorum. Ve ben, gerçekten sizin için kuşatıcı bir günün azabından korkuyorum. Ve ey kavmim! Ölçüyü ve tartıyı adaletle yapın; insanlara eşyalarını eksik vermeyin; yeryüzünde bozguncular olarak dolaşmayın.” (Hud, 84-85)

5. Cinsî sapıklar

“Lût'u da (peygamber gönderdik). Kavmine dedi ki: Sizden önceki milletlerden hiçbirinin yapmadığı fuhuşu mu yapıyorsunuz? Çünkü siz, şehveti tatmin için kadınları bırakıp da şehvetle erkeklere yanaşıyorsunuz. Doğrusu siz taşkın bir milletsiniz. Kavminin cevabı: Onları (Lût'u ve taraftarlarını) memleketinizden çıkarın; çünkü onlar fazla temizlenen insanlarmış! demelerinden başka bir şey olmadı.” (A'raf, 80-82)

6. Hapishane mahkûmları

“Ey zindan arkadaşlarım! Çeşitli tanrılar mı daha iyi, yoksa gücüne karşı durulamaz olan bir tek Allah mı? Allah'ı bırakıp da taptıklarınız, sizin ve atalarınızın taktığı birtakım isimlerden başka bir şey değildir. Allah onlar hakkında herhangi bir delil

indirmemiştir. Hüküm sadece Allah'a aittir. O size kendisinden başkasına ibadet etmemenizi emretmiştir. İşte dosdoğru din budur. Fakat insanların çoğu bilmezler.” (Yusuf, 39-40)

7. Aile yakınları

“Gemi, dağlar gibi dalgalar arasında onları götürüyordu. Nuh, gemiden uzakta bulunan oğluna: Yavrucuğum! (Sen de) bizimle beraber bin, kâfirlerle beraber olma! diye seslendi.” (Hud, 42)

“Kitap'ta İbrahim'i an. Zira o, sıdkı bütün bir peygamberdi. Bir zaman o babasına dedi ki: Babacığım! Duymayan, görmeyen ve sana hiçbir fayda sağlamayan bir şeye niçin taparsın? Babacığım! Hakikaten sana gelmeyen bir ilim bana geldi. Öyle ise bana uy ki, seni düz yola çıkarayım. Babacığım! Şeytana kulluk etme! Çünkü şeytan, çok merhametli olan Allah'a âsi oldu. Babacığım! Allah tarafından sana azap dokunup da şeytanın yakını olmandan korkuyorum.” (Meryem, 41-45)³³⁶

Yedinci Konu:

Peygamberlerin Fazilet Dereceleri

Peygamber arasında fazilet farkı şer'î delillerle sabittir. Kurân'dan iki ayeti örnek gösterebiliriz: “O peygamberlerin bir kısmını diğerlerinden üstün kıldık. Allah onlardan bir kısmı ile konuşmuş, bazılarını da derece derece yükseltmiştir.” (Bakara, 253) “Rabbin, göklerde ve yerde olan herşeyi en iyi bilendir. Gerçekten biz, peygamberlerin kimini kiminden üstün kıldık; Davud'a da Zebur'u verdik.” (İsra, 55)

Sünnetten yine iki delil yeterli olacaktır. Ebu Hureyre (r.a.) Allah Rasûlü'nün (s.a.v.) şöyle söylediğini rivayet eder: “Altı şeyle diğer peygamberlere üstün kıldım. Bana az sözle çok manayı ifade etme gücü (cevâmiu'l-kelim) verildi. Düşmanın

kalbine korku salmakla destek gördüm. Ganimetler bana helal edildi. Yeryüzü benim için temiz ve mescit kılındı. Bütün insanlara peygamber olarak gönderildim ve peygamberlik benimle son buldu.”³³⁷ Diğer hadis şudur: “Diğer peygamberlere üstün kıldım.” İki hadis, peygamberler arası derece farkının bulunduğunu göstermektedir. Ayrıca ümmet, peygamberlerden bazısının bazısından üstün olduğu konusunda icma etmiştir.³³⁸

Allah Sübhânehû genel olarak peygamberler arasındaki fazilet farkını Bakara suresinde beyan eder: “O peygamberlerin bir kısmını diğerlerinden üstün kıldık. Allah onlardan bir kısmı ile konuşmuş, bazılarını da derece derece yükseltmiştir.” (Bakara, 253) İsra suresinde de aynı konu işlenir: “Rabbin, göklerde ve yerde olan herşeyi en iyi bilendir. Gerçekten biz, peygamberlerin kimini kiminden üstün kıldık; Davud'a da Zebur'u verdik.” (İsra, 55) İlk ayetin “onlardan bazısıyla Allah konuşmuştur” kısmıyla kastedilen Hz. Musa'dır. Çünkü peygamberler arasında Allah ile konuşması meşhur olan odur. Bir ayette şöyle buyrulur: “(Allah) Ey Musa! dedi, ben risâletlerimle (sana verdiğim görevlerle) ve sözlerimle seni insanların başına seçtim.” (A'raf, 144) Başka bir ayet şöyledir: “Allah Musa ile gerçekten konuştu.” (Nisa, 164) Bundan sonra fazilet bildiren hususları ele alalım:

– Öncelikle fazilet bildirim, Hz. Musa'nın konuşma hadisinde olduğu gibi özel bir menkıbe anlatımıyla olabilir. Kim büyük bir menkıbeyle hususi olarak zikrediliyorsa, zikredilmeyenden daha faziletli demektir.

– Ayrıca açık mucize ve delillerle fazilet bildirilebilir: “Meryem oğlu İsa'ya apaçık mucizeler verdik.” (Bakara, 87) Peygamberimiz Aleyhisselam şunu söylemiştir: “Bana az sözle çok

³³⁷ Sahih-i Müslim, 1/271

³³⁸ Mebâhisü'l-Mufâdalati fil Akide, Muhammed eş-Şazîfi, s.117-118

³³⁶ el-Muhkem fil Akide, s.159-162

manayı ifade etme gücü (cevâmiu'l-kelim) verildi. Düşmanın kalbine korku salmakla destek gördüm.”³³⁹

– Bunun dışında meleklerle desteklenmek de bir fazilet göstergesidir. Allah Sübhânehû, Hz. İsa hakkında şöyle buyurur: “*Onu Ruhul Kudüs ile güçlendirdik.*” (Bakara, 253) Ruhul Kudüs tercih edilen görüşe göre, Cebrail Aleyhisselamdır.³⁴⁰ Allâh Teâlâ, hangi peygamberi daha yoğun şekilde meleklerle desteklediyse, o daha faziletli sayılır. İbni Sa’dî son ayetle alakalı şunu söyler: Allah onu iman ruhuyla destekledi. Böylelikle onun ruhanîyetini diğerlerine seçkin kıldı. Bu şekilde kendisine kuvvet ve destek verdi. Her ne kadar “*kendi ruhundan bir güçle onları destekledi*” (Mücadele, 22) ayeti gereğince, bütün müminler iman durumlarına göre sözkonusu ruhla yardım görmüşse de, Hz. İsa’nın gördüğü yardım müstakil olarak zikredildiği için daha büyüktür. Buna göre, peygamberlerden hangisi, Allah tarafından daha yoğun iman desteği gördüyse, o diğerlerine daha üstün demektir.

– Fazilet, şeriatlarla da ortaya çıkabilir. Peygamberimizin (s.a.v.) “bana ganimetler helal edildi. Yeryüzü bana temiz ve mescid kılındı”³⁴¹ sözü buna delildir. Peygamberimizin (s.a.v.) Yahudilere karşı konumuyla alakalı olarak Allah Sübhânehû şöyle buyurur: “*(İşte o Peygamber onların) ağırlıklarını ve üzerlerindeki zincirleri indirir.*” (A’raf, 157) Hz. İsa da Yahudilere şöyle demiştir: “*Benden önceki Tevrat’ı doğrulamak ve size haram kılınan bazı şeyleri helal kılmak üzere size Rabbinizden bir ayetle geldim.*” (Âl-i İmrân, 50) Dolayısıyla kimin şeriatı daha tam ve kolaysa, o daha faziletlidir.

– Kitapların indirilmesi bir diğer üstünlük işaretidir: “*Davud’a Zebur’u verdik.*” (Nisâ, 163) Böylelikle kitap indirilen

³³⁹ Sahih-i Müslim, 1/271

³⁴⁰ Mebâhisü'l-Mufâdalati fil Akide, Muhammed eş-Şazîfi, s.121

³⁴¹ Sahih-i Müslim 1/271

peygamber, indirilmeyenden daha üstündür. Ardından gönderilen kitabın içindeki şeriat benzeri hususlarla yine fazilet durumu sözkonusudur.

– Derece farkları da bir fazilet işaretidir. Allah Sübhânehû şöyle buyurur: “*Bazılarını da derece derece yükseltmiştir.*” (Bakara, 253) Yani birbirine uzak mertebelerle çeşitli şekillerde yükseltmiştir.³⁴²

– Semada mertebeleri bakımından da peygamberler arasında fazilet farkı sözkonusudur. Miraç hadisi bunun örneğidir.³⁴³

– Yine ümmetinden peygambere tabi olanların çokluğu, başka bir işarettir. Buhârî ve Müslim hadisinde Allah Rasûl Efendimize ümmetlerin arzolunduğu, bir peygamberi yanında kimse olmadan, başka birini bir iki adamla, diğerini on kişiyle, bir diğerini büyük kalabalıkla beraber gördüğü rivayet edilir.³⁴⁴

Bazı ilim adamları burada dünyadaki faziletin kastedildiğini, bunun da üç şekilde gerçekleştiğini söylerler: Birincisi, peygamberin belge ve mucizeleri daha dikkat çekici ve meşhurdur. İkincisi, ümmeti daha iman dolu ve sayıca çoktur. Üçüncüsü, o peygamber kendi şahsında daha faziletli ve ön plandadır. Kendi şahsında daha faziletli olması ise, Allah’ı görmek, Allah’ın yakını olmak, Allah’la konuşmak gibi ilahî lütuflardan biriyle imtiyaz kazanmaya dönüktür.³⁴⁵ Kendilerine nebi gelmemiş kâfirler arasında yaşayan bir rasûl de, Allah’ın kendisini ilim, hidayet, yardım ve azap bakımından desteklemesi yönüyle diğerlerinden daha faziletlidir. Hz. Nuh ve Hz. İbrahim’i buna örnek gösterebiliriz.³⁴⁶

³⁴² Rûhu'l-Meânî, Alûsî 3/2

³⁴³ Sahih-i Müslim, 1/145; Fethu'l-Bârî 13/478

³⁴⁴ Mebâhisü'l-Mufâdalati fil Akide, s.122

³⁴⁵ eş-Şifâ, Kâdî İyâz, 1/227-228

³⁴⁶ el-Fetâvâ, 15/131

Bu anlattıklarımız, peygamberlerin kendi aralarındaki fazilet farkını gösteren ölçülerdir. Salât ve selam hepsinin üzerine olsun!³⁴⁷

1. Ülü'l-azm peygamberler

Peygamberlerin en faziletlieleri, ülü'l-azm olanlardır. Allah Sübhânehû, yaratılmışların en faziletlisi olan Peygamberimize (s.a.v.) şöyle emir buyurur: “*O halde (Resûlum), peygamberlerden azim sahibi (Ülü'l-azm) olanların sabrettiği gibi sen de sabret. Onlar hakkında acele etme, onlar vâdedildikleri azabı gördükleri gün sanki dünyada sadece gündüzün bir saati kadar kaldıklarını sanırlar. Bu, bir tebliğdir. Yoldan çıkmış topluluklardan başkası helâk edilir mi hiç!*” (Ahkaf, 35)

Bu ayette Allah onları azim sahibi olmakla övmüş, diğer peygamberler içinde ayrıca zikretmiş ve bütün yarattıklarına üstün kıldığı Peygamberi Muhammed’e (s.a.v.) onlara uymasını emretmiştir.³⁴⁸ Buradan anlıyoruz ki Allah’ın en veli kulları nebilerdir. Nebiler içinde rasüller, rasüller içinde de ülü'l-azm olanlardır.³⁴⁹ İbni Kesîr şunu söyler: “*Rasüllerin nebilerden, ülü'l-azm olanların da diğer rasüllerden üstün olduğunda ihtilaf yoktur.*”³⁵⁰

Önceki ayetten açıkça anlaşılıyor ki ülü'l-azm peygamberlerin en bariz özelliği, sabırdır. Onların sahip olduğu çeşitli özellikler içerisinde Allah Sübhânehû sadece sabır noktasında Peygamber Efendimizin (s.a.v.) onlara benzemesini istemiştir. Diğer taraftan bütün rasüller sabır, istikrar ve tahammül sahibidirler. Ülü'l-azm peygamberleri Allah Teâlâ bu sıfatla vasıfladığına göre, demek oluyor ki sözkonusu peygamberler,

³⁴⁷ Mebâhisü'l-Mufâdalati fil Akîde, s.123

³⁴⁸ Mebâhisü'l-Mufâdalati fil Akîde, s.130

³⁴⁹ el-Furkân Beyne Evliyâi'r-Rahmân ve Evliyâi'ş Şeytân, s.7

³⁵⁰ Tefsîrî İbni Kesîr 3/47

diğerlerine kıyasla daha fazla sabırlı, sıkıntılara daha çok tahammüllü ve tevhid davetleri sürecinde karşılaştıkları zorluklara karşı daha sağlam duruşa sahiptirler.

Sonuçta bütün rasüllerin insanlığın rehber ve önderleri olduklarını, numune-i timsal konumunda bulduklarını hesaba katarsak, ülü'l-azm peygamberlerde ibret alınacak daha fazla nokta olduğunu görürüz. Bunun nedeni, mücadele süreçlerinin uzun, maruz kaldıkları sıkıntıların çok olmasıdır. Yine kalpleri ürperten sarsıcı darbeler karşısında sağlam durmaları, Allah’ın takdirine, O’nun yardım ve kurtuluşa dair vaadine güvenmeleridir.

Diğer taraftan peygamberleri yalanlayan toplumların uğradığı helâk ve yıkımdan ibret alması gereken en önemli grup davetçilerdir. Onların daha dikkatli şekilde takip etmeleri gereken peygamberler ise ülü'l-azm peygamberler, başlarında da Efendimiz Aleyhisselamdır. Çünkü davetçilerin maruz kaldığı her şeyin benzeri ülü'l-azm peygamberlerin yaşantısında mevcuttur. Aradan geçen uzunca cihad ve yorucu çalışma sürecinden sonra hak destek bulmuş, bâtil gücünü yitirmiş ve yeryüzünde hâkimiyet kazanan hak, geniş kanatları altında insanları huzura kavuşturmuştur. İnsanlar onun refah dolu ortamında, emniyet içinde yaşamışlardır.

Tabii bu mutlu son, mücahitlerin Allah yolunda emniyet ve rahatlarını, mal ve canlarını feda etmelerinden sonra gerçekleşmiştir. Mücahitlerden bazıları Allah yolunda şehit gitmiş, bazıları da sabrı, sebatı ve Allah’a adanmışlığıyla hakka şahit olarak kalmıştır: “*Müminler içinde Allah’a verdikleri sözde duran nice erler var. İşte onlardan kimi, sözünü yerine getirip o yolda canını vermiştir; kimi de (şehitliği) beklemektedir. Onlar hiçbir şekilde (sözlerini) değiştirmemişlerdir.*” (Ahzab, 23)³⁵¹

³⁵¹ Rekâizü'l-Îmân, s.284-285

2. Ülü'l-azm peygamberlerin belirlenmesi

Ülü'l-azm peygamberler beş tanedir: Hz. Muhammed, Hz. Nuh, Hz. İbrahim, Hz. Musa ve Hz. İsa. Sözkonusu beş peygamber şu iki ayette zikredilmiştir:

“Hani biz peygamberlerden söz almıştık; senden, Nuh’tan, İbrahim’den, Musa’dan ve Meryem oğlu İsa’dan da. Biz onlardan pek sağlam bir söz aldık.” (Ahzab, 7) *“Dini ayakta tutun ve onda ayrılığa düşmeyin» diye Nuh’a tavsiye ettiğini, sana vahyettiğimizi, İbrahim’e, Musa’ya ve İsa’ya tavsiye ettiğimizi Allah size de din kıldı. Fakat kendilerini çağırdığın bu (din), Allah’a ortak koşanlara ağır geldi. Allah dilediğini kendisine (peygamber) seçer ve kendisine yöneleni de doğru yola iletir.”* (Şura, 13)

Allah Azze ve Celle’nin diğer peygamberler arasından sadece onları iki ayette anması, üstünlüklerine işaret etmektedir. Üstelik Allah onları zikrederken en büyük değere ve öneme sahip *“kendilerinden ağır söz aldık”* ifadesini kullanmıştır. Burada kastedilen, bütün peygamberlerin gönderilme sebebi olan ve ayrıca hepsiyle yapılan Allah ile kulları arasındaki sözleşmedir: Dinin dosdoğru yaşanması ve dinde tefrika çıkarılmaması sözü. Bütün varlığınla Allah Sübhânehû’ye teslim olma; buna çağrıda bulunma, bu uğurda gayret sarfetme ve dostluğu da düşmanlığı da bu teslimiyet ölçüsüne vurma sözü. İşte sözkonusu beş peygamber, bu sözün hakkını en iyi şekilde verenlerdir. Bu nedenle ayrıca zikredilmişlerdir. Kıyamet günü ümmetler korkudan Hz. Âdem babalarının ardından kendilerine sığınacak, onlarsa birbirlerine havale edecekler, sonunda ümmetlerin yardım isteği Peygamber Efendimizde (s.a.v.) karşılık bulacaktır. Bu konu şefaathadisinde anlatılmaktadır.³⁵²

İbnül Kayyim, mükelleflerin tabakalarını izah sadedinde şunu söyler: Birinci tabaka ki kesinlikle en yüksek mertebedir;

rasüllüktür. Yaratılmışların en seçkinleri ve Allah’a en yakınları rasüllerdir. Onların da en yüksek konumları, şu ayette zikredilen ülü'l-azmlerdir: *“Dini ayakta tutun ve onda ayrılığa düşmeyin» diye Nuh’a tavsiye ettiğini, sana vahyettiğimizi, İbrahim’e, Musa’ya ve İsa’ya tavsiye ettiğimizi Allah size de din kıldı.”* (Şura, 13) İşte bunlar, yaratılmışların en yüksek tabakasıdır. Şefaathadisinde onlar arasında gündeme gelecek, onlarsa sonuncuları ve en faziletli olan Peygamberimize (s.a.v.) bu hakkı teslim edeceklerdir. İkinci tabakadakiler ise, onlardan sonra gelen ve aralarındaki mertebeye farklarına göre diğer rasüllerdir.³⁵³

3. Ülü'l-azm peygamberler arasında fazilet farkı

Allah Azze ve Celle Ahzap ve Şûra suresindeki iki ayette ülü'l-azm peygamberleri zikretmiş ve birinde ilkiyle, diğerinde sonuncularıyla söze başlamıştır. Bunların ardından dönem sıralamasıyla Hz. İbrahim ile başlayarak Hz. Musa’yı ve Hz. İsa’yı zikretmiştir. Allah Sübhânehû, Ahzap suresine, diğerlerine nisbetle konumu ve fazileti dolayısıyla Peygamber Efendimizle (s.a.v.) başlamıştır. Çünkü ayette kuşatıcı şekilde peygamberlerin topluca zikredilmesi sözkonusu olmuş, ardından Allah Sübhânehû en faziletli olan hususiyet tanımıştır. Bu nedenle o faziletli olanın en faziletlisi olduğu için Peygamber Efendimizle (s.a.v.) başlanması uygun düşmüştür.

Ayette aynı zamanda hususi olarak peygamberlerden alınan söz zikredildiği için (şeriatları değil, peygamberlerin kendileri muhatap alındığı için) Peygamberimiz (s.a.v.) sözkonusu faziletliyle öne alınmıştır: *“Hani biz peygamberlerden söz almıştık; senden, Nuh’tan, İbrahim’den, Musa’dan ve Meryem oğlu İsa’dan da. (Evet) biz onlardan pek sağlam bir söz aldık.”* (Ahzab 7)

Şûra suresindeki ayet ise, peygamberlerin getirdikleri

³⁵² Fethu'l-Bârî 8/395; Sahih-i Müslim 1/63

³⁵³ Tariku'l-Hicretein, s.249; Mebâhisü'l-Mufâdalati fil Akide, s.135

şeriatı konu edinmektedir. Bu nedenle Allah Sübhânehû, Hazreti Peygamberimizden (s.a.v.) önce Hz. Nuh'u zikretmiştir. Ayette İslam ve Allah'ın peygamberlere tavsiye ettikleri konu edildiği için Hz. Nuh'la başlanması uygun düşmüştür. Çünkü onun rasüllüğü hepsinden öncedir. Ayet aynı zamanda şu noktayı beyan etmektedir: Risâlet davalarının ilki, Hazreti Muhammed'in (s.a.v.) ümmetine meşru kılınan dini tavsiye etmektedir. Dolayısıyla bu din, hiçbir eğriliğe ve karışıklığa sahip olmayan dosdoğru bir temeldir. Hemen peşine Allah Sübhânehû, Peygamber Efendimizle Hz. Nuh arasında gönderilen en meşhur ve en faziletli şeriat sahiplerini zikretmiştir.³⁵⁴

Sonuç olarak, Peygamber Efendimiz (s.a.v.) ittifakla ülü'l-azm peygamberlerin en faziletlisidir. İbni Kesîr şunu der: "İlk olarak Hz. Muhammed'in en üstün peygamber oluşunda ihtilaf yoktur. Meşhur görüşe göre, sonraki sıralama Hz. İbrahim, onun peşine Hz. Musa, onun peşine Hz. İsa şeklindedir."³⁵⁵ İbni Kesîr, fazilet sıralamasında Hz. Nuh'un en sonuncuları olduğu kanaatinde. Onun "meşhur görüşe göre" kaydı, Peygamberimizden (s.a.v.) sonraki fazilet sıralamasında âlimler arası ihtilaf bulunduğu işaret etmektedir. Başka bir yerde Peygamberimizden (s.a.v.) sonra kesin olarak Hz. İbrahim'in geldiğini belirtmekte ve "Hz. İbrahim, Peygamber Efendimizden (s.a.v.) sonra ülü'l-azm peygamberlerin en üstünüdür" demektedir.³⁵⁶

4. Ülü'l-azm peygamberlerin bazı hususiyetleri

a- **Hz. İbrahim** (a.s.): Onun fazilet ve hususiyetlerinden biri Halîlu'r-Rahman (Allah'ın dostu) oluşudur. Bu konuda, Peygamber Efendimizden başka hiçbir peygamber onunla ortak değildir. Allah Sübhânehû şöyle buyurur: "İşlerinde doğru

³⁵⁴ Tefsîru İbni Kesîr 3/470; Rûhu'l-Meânî 21/154

³⁵⁵ Tefsîru İbni Kesîr 3/470; Mebâhisü'l-Mufâdalati fil Akîde, s.137

³⁵⁶ el-Bidâye ve'n Nihâye 1/170

olarak kendini Allah'a veren ve İbrahim'in, Allah'ı bir tanıyan dine tabi olan kimseden dince daha güzel kim vardır? Allah İbrahim'i dost (halil) edinmiştir." (Nisa, 125)

Ayrıca Allah Teâlâ Hz. İbrahim'i, insanların uyup hidayet yolunu bulacağı bir önder yapmıştır. İlgili ayeti kerimeler şunlardır: "Bir zamanlar Rabbi İbrahim'i bir takım kelimelerle sınımış, onları tam olarak yerine getirince: Ben seni insanlara önder yapacağım, demişti." (Bakara, 124) "İbrahim, gerçekten Hakk'a yönelen, Allah'a itaat eden bir önder idi; Allah'a ortak koşanlardan değildi." (Nahl, 120) "İbrahim'in dininden kendini bilmezlerden başka kim yüz çevirir? Andolsun ki, biz onu dünyada (elçi) seçtik, şüphesiz o ahirette de iyilerdendir." (Bakara, 130)

Allah güvenli bir toplanma yeri olan Kâbe'nin onun eliyle inşa edilmesini takdir buyurmuş; tavaf edenler, ibadete kapananlar ve secde edenler için kutsal evinin temizlenmesini kendisine ve oğluna emretmiştir. Müminlere de Hz. İbrahim'in makamını namazgâh edinmelerini emretmiştir: "Biz, Beyt'i (Kâbe'yi) insanlara toplanma mahalli ve güvenli bir yer kıldık. Siz de İbrahim'in makamından bir namaz yeri edinin (orada namaz kılın). İbrahim ve İsmail'e: Tavaf edenler, ibadete kapananlar, rükû ve secde edenler için Evim'i temiz tutun, diye emretmiştik." (Bakara, 125) "Bir zamanlar İbrahim, İsmail ile beraber Beytullah'ın temellerini yükseltiyor, (şöyle diyorlardı:) Ey Rabbimiz! Bizden bunu kabul buyur; şüphesiz sen işitensin, bilensin." (Bakara, 127)

Allah Teâlâ, peygamberliği ve kutsal kitap sahibi olmayı, Hz. İbrahim'in ardından onun soyuna tahsis etmiştir: "Ona İshak ve Ya'kub'u bağışladık. Peygamberliği ve kitapları, onun soyundan gelenlere verdik. Ona dünyada mükâfatını verdik. Şüphesiz o, ahirette de sâlihler (zümresin) dendir." (Ankebut, 27) Buna göre, Hz. İbrahim'den sonra gelen bütün peygamberler onun soyundandır. Kendisi kıyamet günü ilk giyinecek kişidir. Buhârî ve Müslim, İbni Abbas'ın (r.a.) şöyle dediğini rivayet ederler:

Allah Rasûlü (s.a.v.) bir hutbesinde şöyle dedi: “Ahirette yalınayak, çıplak ve sünnetsiz olarak diriltileceksiniz. *İlk yaratmaya başladığımız gibi, yine onu (eski durumuna) iade edeceğiz.*” (Ayet) Kıyamet günü ilk giydirilecek kişi, İbrahim’dir (a.s.)³⁵⁷

Allah Teâlâ, Hz. İbrahim’de iki büyük payeyi birleşmiştir: “*Kitap’ta İbrahim’i an. Zira o, sıdkı bütün bir peygamberdi.*” (Meryem, 41) Bu ayetle Allah onda sıddık ve nebi olma vasfını toplamıştır. Hz. İbrahim’in faziletleri sayılamayacak kadar çoktur. Bizim bildiklerimiz, onun hakkında cahil kaldığımız birçok şey yanında azıcık bilgidir.³⁵⁸

b- Hz. Nuh (a.s.): Allah yolunda gereği gibi mücadele etmiştir. İnsanların dinden ayrılmaları ve şeytanın kendilerini kandırması üzerine gönderilen ilk rasûldür. Kavmi arasında dokuz yüz elli yıl kalarak bütün gücünü gece gündüz, gizli aşikâr insanları Rablerine davete harcamıştır. Bu uğurda kavminin eziyetlerine sabretmiş, ne arsızlıklar ne taşkınlıklar onu Rabbine davetten alıkoymamıştır. Allah Sübhânehû şöyle buyurmaktadır: “*Andolsun ki biz Nuh’u kendi kavmine gönderdik de o bin yıldan elli yıl eksik bir süre onların arasında kaldı. Sonunda onlar zulümlerini sürdürürken tufan kendilerini yakalayiverdi. Fakat biz onu ve gemidekileri kurtardık ve bunu âlemlere bir ibret yaptık.*” (Ankebut, 14-15)

Hz. Nuh ile alakalı diğer ayetler şöyledir: “*(Sonra Nuh:) Rabbim! dedi, doğrusu ben kavmimi gece gündüz (imana) davet ettim; fakat benim davetim, ancak kaçmalarını arttırdı. Gerçekten de, (imana gelmeleri ve böylece) günahlarını bağışlaman için onları ne zaman davet ettiysem, parmaklarını kulaklarına tıkadılar, (beni görmemek için) elbiselerine büründüler, ayak dirediler, kibirlendikçe kibirlendiler. Sonra, ben*

³⁵⁷ Müslim 4/2194; Fethu’l-Bârî 11/377

³⁵⁸ Mebâhisü’l-Mufâdalati fil Akîde, s.143

kendilerine haykırarak davette bulundum. Sonra, onlarla hem açıktan açığa hem de gizli gizli konuştum. Dedim ki: Rabbinizden mağfiret dileyin; çünkü O çok bağışlayıcıdır.” (Nuh, 5-10) “*Dediler ki: Ey Nuh! Bizimle mücadele ettin ve bize karşı mücadelede çok ileri gittin. Eğer doğrulardan isen, kendisiyle bizi tehdit ettiğini (azabı) bize getir! (Nuh) dedi ki: «Onu size ancak dilerse Allah getirir. Ve siz (Allah’ı) âciz bırakacak değilsiniz.*” (Hud, 32-33)

c- Hz. Musa (a.s.): Hz. Musa, diğer peygamberler arasında Allah’ın konuştuğu insan (Kelîmullah) olma vasfıyla temayüz etmiştir. Allah Sübhânehû şöyle buyurmaktadır: “*Allah Musa ile gerçekten konuştu.*” (Nisa, 164) “*Musa tayin ettiğimiz vakitte (Tûr’a) gelip de Rabbi onunla konuşunca Rabbim! Bana (kendini) göster; seni göreyim! dedi. (Rabbi): Sen beni asla göremezsin. Fakat şu dağa bak, eğer o yerinde durabilirse sen de beni göreceksin! buyurdu. Rabbi o dağa tecelli edince onu paramparça etti, Musa da baygın düştü. Aylınca dedi ki: Seni noksan sıfatlardan tenzih ederim, sana tevbe ettim. Ben inananların ilkiyim. (Allah) Ey Musa! dedi, ben risâletlerimle (sana verdiğim görevlerle) ve sözlerimle seni insanların başına seçtim. Sana verdiğimi al ve şükredenlerden ol.*” (A’raf, 143-144)

Allah’ın Hz. Musa ile konuşması, Kurân’ın birkaç yerinde geçmektedir. Şu ayetten maksat budur: “*O peygamberlerin bir kısmını diğerlerinden üstün kıldık. Allah onlardan bir kısmı ile konuşmuştur.*” (Bakara, 253) Allah Azze ve Celle Hz. Musa’ya dokuz tane açık mucize bahşetmiştir.³⁵⁹ Firavun ve kavmine karşı Hz. Musa’nın eli bunlarla daha da güçlenmiş, Allah kendisine bunlar üzerinden destek vermiştir. Allah Sübhânehû şöyle buyurur: “*Şüphesiz Musa’ya dokuz açık mucize verdik.*” (İsra, 101) “*Elini koynuna sok da kusursuz bembeyaz çıksın. Dokuz mucize*

³⁵⁹ Bunlar, asâ, el, kuraklık, denizin yarılması, tufan, çekirge, haşere, kurbağa ve kan mucizeleridir.

ile Firavun ve kavmine (git). Çünkü onlar artık yoldan çıkmış bir kavim olmuşlardır.” (Neml, 12)

d- **Hz. İsa** (a.s.): Yaratılmışlar arasında babasız dünyaya gelişiyle hususiyet kazanmıştır. Cebrail (a.s.) annesi Meryem’in elbisesine doğru üflemiş, o da Hz. İsa’ya gebe kalmıştır. Aynı zamanda Hz. İsa henüz beşikteyken konuşmuş, Allah kendisine fazilet katan açık mucizeler vermiştir: “O peygamberlerin bir kısmını diğerlerinden üstün kıldık. Allah onlardan bir kısmı ile konuşmuş, bazılarını da derece derece yükseltmiştir. Meryem oğlu İsa’ya açık mucizeler verdik ve onu Rûhu’l-Kudüs ile güçlendirdik.” (Bakara, 253)

Ayet-i kerime, Hz. İsa’nın henüz beşikteyken konuştuğunu haber vermekte, bu sözlerinden sahip olduğu faziletler anlaşılmaktadır: “Çocuk şöyle dedi: Ben, Allah’ın kuluyum. O, bana Kitab’ı verdi ve beni peygamber yaptı. Nerede olursam olayım, O beni mübarek kıldı; yaşadığım sürece bana namazı ve zekâtı emretti. Beni anneme saygılı kıldı; beni bedbaht bir zorba yapmadı. Doğduğum gün, öleceğim gün ve diri olarak kabirden kaldırılacağım gün esenlik banadır.” (Meryem, 30-33)

Hz. İsa’nın doğumu hakkında Allah Sübhânehû şöyle buyurmaktadır: “(Resûlüm!) Kitap’ta Meryem’i de an. Hani o, ailesinden ayrılarak doğu tarafında bir yere çekilmişti. Meryem, onlarla kendi arasına bir perde çekmişti. Derken, ona ruhumuzu gönderdik. O kendisine tastamam bir insan şeklinde göründü. Meryem dedi ki: Senden, çok esirgeyici olan Allah’a sığınırım! Eğer Allah’tan sakınan bir kimse isen (bana dokunma). Melek: Ben, yalnızca, sana tertemiz bir erkek çocuk bağışlamam için Rabbinin bir elçisiyim, dedi. Meryem: Bana bir insan eli değmediği, ifsetsiz de olmadığım halde benim nasıl çocuğum olabilir? dedi. Melek: Öyledir, dedi; (zira) Rabbin buyurdu ki: Bu bana kolaydır. Çünkü biz, onu insanlara bir delil ve kendimizden bir rahmet kılacağız. Bu, hüküm ve karara bağlanmış (ezelde olup bitmiş) bir

iş idi. Meryem ona hamile kaldı. Bunun üzerine onunla (karnındaki çocukla) uzak bir yere çekildi.” (Meryem, 16-22)

Başka ayetler, Hz. İsa’ya verilen mucizevî özellikleri şöyle anlatır: “Allah o zaman şöyle diyecek: Ey Meryem oğlu İsa! Sana ve annene (verdiğim) nimetimi hatırla! Hani seni mukaddes ruh (Cebrail) ile desteklemiştim; (bu sayede) sen beşikte iken de yetişkin çağında da insanlarla konuşuyordun. Sana kitabı (okuyup yazmayı), hikmeti, Tevrat ve İncil’i öğretmiştim. Benim iznimle çamurdan, kuş şeklinde bir şey yapıyordun da ona üflüyordun, hemen benim iznimle o bir kuş oluyordu. Yine benim iznimle anadan doğma körü ve alacalıyı iyileştiriyordun. Ölülerini benim iznimle (hayata) çıkarıyordun. Hani İsrailoğullarını (seni öldürmekten) engellemiştim; kendilerine apaçık deliller (mucizeler) getirdiğin zaman içlerinden inkâr edenler, Bu, apaçık bir sihir-den başka bir şey değildir demişlerdi.” (Maide, 110)

Allah Teâlâ, Hz. İsa’yı kendi katına yükselttiği için o ikinci kat semada diri haldedir. İsrâ hadisleri bu konuyu anlatır. Onun öldürüldüğü iddiasını ileri süren Yahudileri Allah Teâlâ şöyle yalanlamaktadır: “Ve Allah elçisi Meryem oğlu İsa’yı öldürdük demeleri yüzünden (onları lânetledik). Hâlbuki onu ne öldürdüler, ne de astılar; fakat (öldürdükleri) onlara İsa gibi gösterildi. Onun hakkında ihtilâfa düşenler bundan dolayı tam bir kararsızlık içindedirler; bu hususta zanna uymak dışında hiçbir (sağlam) bilgileri yoktur ve kesin olarak onu öldürmediler. Bilâkis Allah onu (İsa’yı) kendi nezdine kaldırmıştır. Allah izzet ve hikmet sahibidir.” (Nisa, 157-158) Bu durum da Hz. İsa’ya has özellikler içindedir. Çünkü diğer peygamberler içinde bir tek o hala diridir.³⁶⁰

Kurân ve sünnetten delillerle sabit olan Hz. İsa’nın kıyame-te yakın gökten incek olması da onun hususiyetlerinden biridir. Allah Sübhânehû şöyle buyurur: “Ehl-i kitaptan her biri,

³⁶⁰ Mebâhisü’l-Mufâdalati fil Akide, s.146-147

ölümünden önce ona muhakkak iman edecektir. Kıyamet gününde de o, onlara şahit olacaktır.” (Nisa, 159)

Hz. İsa'nın gökten ineceğine dair Peygamber Efendimizden (s.a.v.) tevatüre ulaşan haberler bulunmaktadır.³⁶¹ Bir hadisin de Efendimiz (s.a.v.) şunu söyler: “Canım elinde olana yemin ederim ki Meryemoğlu'nun adil bir hakem olarak inmesi yakındır.”³⁶² Başka bir hadis şöyledir: “Aranızdan bir imam olarak Meryemoğlu indiğinde nasıl olacaksınız?!”³⁶³

5. Peygamber Efendimizin (s.a.v.) bütün yaratılmışlardan üstün olması

Muhammed Aleyhissalam tüm peygamberlerin, hatta bütün yaratılmışların en üstünüdür. Bu konuda sayılamayacak kadar çok ayet, hadis ve selef-i salihînin önder imamlarından rivayet bulunmaktadır. Allah Teâlâ şöyle buyurur: “*O peygamberlerin bir kısmını diğerlerinden üstün kıldık. Allah onlardan bir kısmı ile konuşmuş, bazılarını da derece derece yükseltmiştir.*” (Bakara, 253) Ayetin “bazılarını da derece derece yükseltmiştir” kısmında kastedilen Hazreti Muhammed'dir (s.a.v.) İbni Abbas (r.a.), Şa'bî, Mücahid ve diğerleri bunu söylemektedir.³⁶⁴

Diğer ayet şöyledir: “*Rabbin, göklerde ve yerde olan herşeyi en iyi bilendir. Gerçekten biz, peygamberlerin kimini kiminden üstün kıldık; Davud'a da Zebur'u verdik.*” (İsra, 55) Tefsir alimleri, ayetin Yahudilerle çıkan tartışma üzerine geldiğini ve mananın şöyle olduğunu kaydederler: “Siz peygamberlerin birbirlerinden üstün olabileceğini inkar etmezken Allah Rasûlü Muhammed'in faziletini nasıl inkar ediyorsunuz?!”³⁶⁵ Âlimler yine

³⁶¹ Tefsîru İbni Kesîr 1/578

³⁶² Buhârî (Fethu'l-Bârî ile birlikte) 4/414; Müslim 1/135

³⁶³ Buhârî (Fethu'l-Bârî ile birlikte) 4/414; Müslim 1/135

³⁶⁴ Tefsîru't-Taberî 3/2; Tefsîru'l-Kurtubî 3/264

³⁶⁵ Tefsîru'l-Beğavî 3/120; Tefsîru's-Sa'dî 4/143

Allah Teâlâ'nın “*sen de onların hidayet yoluna uy*” (Enam 90) ayetini delil alırlar. Peygamber Efendimiz (s.a.v.) peygamberlerin en üstünüdür. Çünkü diğerlerinde dağınık halde bulunan fazilet özellikleri onda toplanmıştır.³⁶⁶

Peygamber Efendimiz (s.a.v.) şöyle buyurur: “Benden önce hiçbir peygambere verilmeyen beş şey bana verildi. Bir aylık mesafeden düşmanın benden korkmasıyla desteklendim. Yeryüzü benim için mecit ve temiz kılındı. Ümmetimden biri namaz vaktine nerede denk gelirse, orada namazını kılsın. Ganimetler bana helal kılındı. Daha önceki peygamberler belli bir topluluğa gönderilirdi. Ben ise bütün insanlığa gönderildim. Bana şefaathakki verildi.”³⁶⁷ Ayrıca şefaathadisleri, Peygamber Efendimizin (s.a.v.) diğer peygamberlere üstünlüğünü açıkça ortaya koymaktadır. Efendimiz (s.a.v.) şefaathakki günü bütün yaratılmışların, hatta Hz. İbrahim'in bile kendisinden yardım talep edeceğini söylemiştir.³⁶⁸ Konuyla alakalı diğer hadisler şöyledir:

– “Kıyamet günü cennetin kapısına gelir, açılmasını isterim. Görevli melek: Sen kimsin? diye sorar. Ben de Muhammed cevabını veririm. O şöyle der: Senden önce hiç kimseye açmama emri aldım, buyur.”³⁶⁹

– “Peygamberler içinde en çok tabisi bulunan peygamber benim.”³⁷⁰

– “Ben, kıyamet günü Âdemoğlunun efendisiyim. Kabirden ilk çıkan, şefaathakki eden ve şefaathi kabul edilen ilk kişi benim.”³⁷¹

– “En çok tabiye sahip peygamber benim.”³⁷²

³⁶⁶ Tefsîru'l-Hâzin 2/157

³⁶⁷ Sahîh-i Müslim 1/370; Fethu'l-Bârî 1/533

³⁶⁸ Sahîh-i Müslim 1/562

³⁶⁹ Sahîh-i Müslim 1/188

³⁷⁰ Sahîh-i Müslim 1/188

³⁷¹ Sahîh-i Müslim 4/1782

³⁷² Sahîh-i Müslim 1/188

- “Hiçbir peygamber benim kadar tasdik edilmedi. Öyle peygamberler vardır ki ümmetinden sadece bir kişi onu tasdik etmiştir.”³⁷³

- “Ben Âdemoğlunun efendisiyim. Bunda övgü yok.”³⁷⁴

Peygamberimizin (s.a.v.) “bunda övgü yok” demesi, “bu vasıflarla gösteriş yapmıyorum. Sadece Rabbime şükür ifadesi olarak ve O’nun bana ihsan ettiklerini ümmetime bildirmek için söylüyorum” demektir. Efendimiz (s.a.v.) şu ayette yasaklanan kibir kabilinden övgüyü (fahır) reddetmiştir: “Allah, kendini beğenmiş övünüp duran kimseleri asla sevmez.” (Lokman, 18) Yoksa sevinç ve memnuniyet duyma anlamındaki övünme halini reddetmemiştir Peygamber Efendimiz (s.a.v.) Allah Teâlâ’nın da “Allah şımarıkları sevmez.” (Kasas, 76) sözünden muradı, tam ters özelliştir. Yani arsız ve kibirlileri sevmez.

Bu ayetten Allah’ın nimetiyle memnuniyet hissedenler kastedilmemektedir.³⁷⁵ Delilimiz şu ayettir: “De ki: Ancak Allah’ın lütfu ve rahmetiyle, işte bunlarla sevininler. Bu, onların (dünya malı olarak) topladıklarından daha hayırlıdır.” (Yunus, 58) Burada Allah Sübhânehû kendi lütfundan memnuniyet duyulmasını emir buyurmuştur.³⁷⁶ Kurân ve sünnetten bu deliller dışında, ümmet Hazreti Peygamberimizin yaratılmışların en üstünü olduğu noktasında icma halindedir.³⁷⁷

6. Peygamberler arasında üstünlük iddiasını yasaklamanın yorumu

Açık ve sahih şer’î deliller gereği, peygamberler arasında üstünlük farkının bulunduğu, bunun sonucunda rasüllerin nebilerden, ülü’l-azm olanların diğer rasüllerden ve Hazreti

³⁷³ Sahîh-i Müslim 1/188

³⁷⁴ Sahîhu’l-Câmi’de Elbânî sahih kabul eder.

³⁷⁵ Sıfatü’s-Safve, İbnül Cevzî 1/183

³⁷⁶ Mebâhisü’l-Mufâdalati fil Akîde, s.153

³⁷⁷ Mebâhisü’l-Mufâdalati fil Akîde, s.153

Muhammed’in (s.a.v.) bütün peygamberlerden üstün olduğuna inanmak gerekir. Bununla birlikte Peygamber Efendimizin (s.a.v.) peygamberler arası üstünlük iddiasını ve özellikle kendisinin bazı peygamberlere üstün tutulmasını yasakladığı sabittir.³⁷⁸ Bir hadisinde “peygamberleri birbirlerinden üstün görmeyin”³⁷⁹ buyurmuştur.

Ebu Said el-Hudrî’den (r.a.) gelen bir rivayet şöyledir: Allah Rasûlü bir keresinde otururken Yahudinin teki geldi ve “ey Ebu Kasım! Adamlarından biri yüzüme vurdu” dedi. Allah Rasûlü bunun üzerine adama “ona vurdun mu?” diye sordu. Şikâyet edilen adam şöyle cevap verdi: “Yahudiyi çarşıda ‘Musa’yı bütün insanlara seçkin kılan andolsun ki’ diye yemin ederken duydum. Ben de ‘seni pislik! Muhammed’e de üstün kılan öyle mi?’ dedim ve sinirlenerek yüzüne vurdum.” Bunun üzerine Peygamber Efendimiz (s.a.v.) “peygamberlerden birini diğerinden hayırlı görmeyin” buyurdu.³⁸⁰ Son kısım bir rivayette “Allah’ın peygamberleri arasında üstünlük gözetmeyin”³⁸¹ şeklindedir.

Kıssayı Ebu Hureyre (r.a.) benzer şekilde rivayet etmiş, ancak son kısmı “beni Musa’dan üstün görmeyin” şeklinde nakletmiştir.³⁸² İkinci hadiste Peygamber Efendimiz (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: “Yunus bin Meta’dan üstünüm demek, benim için uygun olmaz.”³⁸³ Sonuç olarak, her iki hadiste de Allah Rasûlü (s.a.v.) peygamberler arasında üstünlük farkı gözetmeyi ve özellikle kendisinin Hz. Musa ve Hz. Yunus’a üstün tutulmasını yasaklamıştır. Her ne kadar Hz. Yunus’la ilgili hadisin amacı, doğrudan Peygamber Efendimiz (s.a.v.) olsa da onun Hz.

³⁷⁸ Mebâhisü’l-Mufâdalati fil Akîde, s.158

³⁷⁹ Buhârî (Fethu’l-Bârî ile birlikte) 6/450; Müslim 4/1844

³⁸⁰ Buhârî (Fethu’l-Bârî ile birlikte) 5/70; Müslim 4/1844

³⁸¹ Buhârî (Fethu’l-Bârî ile birlikte) 6/450; Müslim 4/1844

³⁸² Müslim, 4/1844

³⁸³ Müslim, 4/1846

Musa ve Hz. Yunus'tan, diğer peygamberlerden, hatta bütün yaratılmışlardan üstün olduğu kesindir. Kitap, sünnet ve icmadan deliller bunu göstermektedir.

Gerçek böyle olmakla birlikte, üstün tutmaya ilişkin yasaklamayı âlimler birkaç şekilde yorumlamışlardır. Birinci yoruma göre, yasak Peygamber Efendimizin Âdemoğullarının efendisi ve peygamberlerin en faziletlisi olduğunu bilmesinden öncedir. Hazreti Peygamberimiz gerçeği öğrendiğinde bunu haber vermiştir. Buna göre üstün tutmanın yasaklanması hükmü, Kurân'la nesh edilmiştir.³⁸⁴ Diğer yoruma göre, yasaklama tevazu, nefsi terbiye ve kibri kırma kabilindedir. Bir başka yorum, yasaklanan üstünlükten maksadın husûmet ve tartışmaya götüreceği üstünlük olduğu şeklindedir. Ebu Said ve Ebu Hureyre'nin (r.anhüma) hadislerinde Yahudi ile ensardan birinin Hazreti Peygambere (s.a.v.) taşınan davası, böylesi bir durumdur. Bu yorum, hadisin söyleniş nedenine uygun düşmektedir.³⁸⁵ Son yoruma göre, yasaktan amaç, başkası kendisine üstün tutulan peygamberde eksiklik bulunduğu yanlışını veya saygınlığının kaybolması ihtimalini önlemektir.³⁸⁶

Beşinci Bölüm

VAHİY, PEYGAMBERLİĞİN VE MUCİZENİN İSPATI

³⁸⁴ eş-Şifâ 1/226; Tefsîru'l-Kurtubî 3/262

³⁸⁵ Mebâhisü'l-Mufâdalati fil Akîde, s.153

³⁸⁶ A.g.e, s.164

Vahiy, Peygamberliğin ve Mucizenin İspatı

Birinci Konu: Vahiy

1. Lügat ve İstılahta vahyin tarifi

a- *Lügatta vahiy*: Vahiy, “bir kişiye hızlı ve gizli şekilde maksadını bildirmek” anlamındaki “evhâ ileyhi” fiilinden gelme masdar ismidir. Kelimenin lügattaki anlamı böylelikle başkalarına gizli kalacak biçimde muhatap olunan kişiye seri ve gizli olarak bildirimde bulunmak demektir. Sözkonusu bildirim sebep ve araçları değişkenlik gösterebilir. Buradan vahyin başkasıyla iletişim sağlamaya yarayan bütün ilham, telkin, işaret, yazı, emir, mesaj ve gizli sözlere kullanıldığını görüyoruz.³⁸⁷

b- *Dinî kullanımda vahiy*: Allah Teâlâ'nın, seçtiği kullar aracılığıyla haberdar olmaları gereken hidayet ve bilgi çeşitlerini insanlara tam bir belleyiş ve kavrayışla birlikte, alışık olunmayan şekilde bildirmesidir.³⁸⁸

2. Vahyin çeşitleri

Vahyin farklı çeşitleri ve yolları mevcuttur. Allah Teâlâ şöyle buyurur: “Allah bir insanla ancak vahiy yoluyla veya perde arkasından konuşur yahut bir elçi gönderip izniyle ona dilediğini

³⁸⁷ es-Sihâh, el-Cevherî 6/252; Tehzîbü'l-Lüğa, el-Ezherî 5/297

³⁸⁸ Menâhilü'l-İrfân, ez-Zürkânî 1/63

vahyeder. O yücedir, hakîmdir.” (Şura, 51) Vahyin çeşitlerini söyle sıralayabiliriz:

a. Sadık rüya

Hazreti Peygamberimiz (s.a.v.) vahiy almaya sadık ve salih rüya ile başlamıştır. Hz. Aişe (r.anha) şunları söyler: “Allah Rasûlü’nün (s.a.v.) vahyi ilk alışı, uykusunda salih rüya şeklinde olmuştur. Rüyasında ne görse, gündüzün aydınlığı gibi ortaya çıkardı.”³⁸⁹ Hz. Aişe’nin sabahın aydınlığına benzetmesi, Allah Rasûlü’nün (s.a.v.) rüyasının tıpkı sabah ışığı gibi şüphe götürmez şekilde açık ve netliğe sahip olmasındandır.³⁹⁰ Allah Rasûlü’ne vahyin salih rüyalarla başlaması, onu peygamberliğe alıştırmak içindir.³⁹¹

Peygamberlerin rüyası vahyin bir çeşididir. Allah Teâlâ şöyle buyurur: “*Babasıyla beraber yürüyüp gezecek çağa erişince: Yavrucuğum! Rüyada seni boğazladığımı görüyorum; bir düşün, ne dersin? dedi. O da cevaben: Babacığım! Emrolduğun şeyi yap. İnşallah beni sabredenlerden bulursun, dedi.*” (Saffat, 102) Bir başka ayet: “*Bir zamanlar Yusuf, babasına (Ya’kub’a) demişti ki: Babacığım! Ben (rüyamda) on bir yıldızla güneşi ve ayı gördüm; onları bana secde ederlerken gördüm.*” (Yusuf, 4)

Yine Allah Sübhânehû, Peygamber Efendimiz hakkında şöyle buyurur: “*Andolsun ki Allah, elçisinin rüyasını doğru çıkardı. Allah dilerse siz güven içinde başlarınızı tıraş etmiş ve kısaltmış olarak, korkmadan Mescid-i Haram’a gireceksiniz. Allah sizin bilmediğinizi bilir. İşte bundan önce size yakın bir fetih verdi.*” (Fetih 27)³⁹²

³⁸⁹ Müslim 1/139 rakam:252

³⁹⁰ Fethu’l-Bârî 1/31

³⁹¹ Usûlü’l-İ’tikâd fî Sureti Yûnus, Kazle binti Muhammed el-Kahtânî, s.234

³⁹² A.g.e, s.235

b. Meleğin görünmeden Hz. Peygamberin kalbine vahyi indirmesi

İbni Mesud (r.a.) şöyle anlatır: Allah Rasûlü (s.a.v.) bir gün buyurdu ki; “Cibril kalbime şu gerçeği indirdi: Sizden biri rızkını tamamlamadan kesinlikle dünyadan ayrılmayacak. O halde Allah’tan korkun ve rızkınızı güzelce arayın. Kim rızkını beklemek zorunda kalırsa, sakın onu Allah’a isyan yolunda elde etmeye çalışmasın. Çünkü Allah’a isyan ederek O’nun lütfuna ulaşılmaz.”³⁹³ Bir rivayette hadisin sonu “çünkü Allah katındaki nimete ancak O’na itaat ederek ulaşılır”³⁹⁴ şeklindedir.

c. Vahyin Hz. Peygamberimize zil (çingirak) sesi gibi gelişi

Peygamber Efendimize (s.a.v.) en ağır gelen bu vahiy çeşidini Buhârî, Müminlerin Annesi Hz. Aişe’den (r.anha) rivayet eder: Haris bin Hişam (r.a.) bir keresinde Allah Rasûlü’ne (s.a.v.) “ey Allah’ın Rasûlü! Vahiy sana nasıl geliyor?” diye sorduğunda Efendimiz şöyle cevap verir: “Bazen zil sesi şeklinde gelir ki bana en ağır geleni budur. O hal benden gider gitmez meleğin bana söylediğini kavramış olurum. Kimi zaman da melek bana bir adam şekline bürünerek gelir. Benimle konuşur ve ben söylediğini iyice bellerim.” Hz. Aişe şöyle devam ediyor: “Çok soğuk bir günde Allah Rasûlü’ne vahiy indiğini gördüm. Bu hal kendisinden geçtiğinde alnından ter damlamaktaydı.”³⁹⁵

Vahyin bu çeşidi, en ağır vahiy türüdür. Sahih hadislerin anlattığına göre, Allah Rasûlü (s.a.v.) bu sırada büyük meşakkete girerdi. Sahih-i Müslim’de Ubâde bin Sâmit’ten (r.a.) şu rivayet yer alır: “Allah Rasûlü’ne (s.a.v.) vahiy indiği zaman, kendisi ve yanındaki sahabeler başlarını öne eğerdiler. Vahiy hali geçtiğinde Allah Rasûlü başını kaldırırdı.”³⁹⁶ Zeyd bin Sabit (r.a.)

³⁹³ El-Müstedrek, Hâkim 2/4

³⁹⁴ Sünen-i İbni Mâce 2/725 rakam:2144

³⁹⁵ Buhârî, Kitâbü’l-vahy, rakam: 2

³⁹⁶ Müslim, rakam: 2335 (4/1817)

şöyle der: “Allah Rasûlü’ne vahiy indiği zaman bu hal kendisine ağır gelir ve soğuk gün bile olsa, alınından inci gibi ter boşanırdı.”³⁹⁷

Yine Zeyd bin Sabit’in (r.a.) şöyle dediği rivayet edilir: “Allah Rasûlü bir gün bana şu ayeti yazdırıyordu: “*Müminlerden oturanlarla malları ve canlarıyla Allah yolunda cihad edenler bir olmaz.*” (Nisa, 95) Tam bu sırada İbni Ümmü Mektum geldi ve “ey Allah’ın Rasûlü! Eğer cihad edebilecek gücüm olsaydı, kesinlikle ederdim” dedi. Kendisi âmâ idi. Bunun üzerine Peygamberimize Allah tarafından vahiy geldi. Otururken baldırı benim baldırım üzerindeydi. Baldırı o kadar ağırdı ki benim baldırımı ezeceğinden korkuyordum. Ardından bu hali geçti. Allah Teâlâ ayete şu kaydı getirmişti: “Özür sahibi olanlar dışında...”³⁹⁸ (“Müminlerden özür sahibi olanlar dışında oturanlar, malları ve canlarıyla Allah yolunda cihad edenler bir olmaz.”)

d. Hz. Peygambere meleğin insan suretinde gelişi

Vahyin en kolay çeşidi bu haldir. Çünkü Allah Rasûlü (s.a.v.) bu durumda meleği görür, onunla muhatap olur ve dediklerini bellerdi. Bazı kere sahabe de onunla birlikte gelen meleği görürlerdi. Cibril’in (a.s.) Allah Rasûlü’ne (s.a.v.) Dihyetü’l Kelbî kılığında gelmesi bunun örneğidir.

Bir keresinde bedevî suretinde mescide gelmiş, Peygamber Efendimizin (s.a.v.) yanına oturup dizini dizlerine dayamış ve ellerini onun baldırlarına koyarak sorular sormuş, Peygamberimiz de cevap vermiştir. Aldığı cevaplara “doğru söyledin” şeklinde mukabelede bulununca, sahabeler soru sorup diğer taraftan onay vermesine şaşırılmışlardır. Şahıs oradan ayrılınca Peygamberimiz (s.a.v.) sahabelere onu geri getirmelerini emreder. Aramalarına rağmen onu bulamazlar. Bunun üzerine

³⁹⁷ Sahîhu’l-Câmi’, Elbânî 2/870, rakam:3792

³⁹⁸ Buhârî, Kitâbü’t-tefsîr, rakam:4316 (4/1677)

Peygamber Efendimiz (s.a.v.) “o Cibril idi. İnsanlara dinlerini öğretmek için geldi” buyurur.³⁹⁹

Cibril’in (a.s.) Peygamber Efendimize (s.a.v.) inmesini şu ayetler anlatmaktadır: “*(Resûlüm!) Onu Rûhu’l-emîn (Cebraîl) uyarıcılardan olasin diye, apaçık Arap diliyle, senin kalbine indirmiştir.*” (Şuara 193-195)

Melek vasıtasıyla gelen vahiy ayrıca şu ayetler beyan eder: “*Allah bir insanla ancak vahiy yoluyla veya perde arkasından konuşur yahut bir elçi gönderip izniyle ona dilediğini vahyeder. O yücedir, hakîmdir.*” (Şura, 51) Ayette bahsedilen elçi genelde Cibril’dir (a.s.) Diğer meleklerin vahiy getirmesi azdır.⁴⁰⁰

e. Meleğin yaratıldığı asıl surette gelişi

Vahiy meleğinin Allah Teâlâ’nın dilediği şeyleri Allah Rasûlü’ne (s.a.v.) bu şekilde vahyetmesi, iki kez gerçekleşmiştir. Necm suresinde bu husus şöyle anlatılır: “*Sonra (Muhammed’e) yaklaştı, derken daha da yaklaştı. O kadar ki (birleştirilmiş) iki yay arası kadar, hatta daha da yakın oldu. Bunun üzerine Allah, kuluna vahyini bildirdi. (Gözleriyle) gördüğünü kalbi yalanlamadı. Onun gördükleri hakkında şimdi kendisi ile tartışacak mısınız? Andolsun onu, Sidretü’l-Müntehâ’nın yanında önceden bir defa daha görmüştü.*” (Necm, 8-14)

Allah Rasûlü (s.a.v.) Cibril’i (a.s.) iki kere görmüştür. “Onu bir defa daha görmüştü” ayetiyle alakalı bir hadisinde Efendimiz (s.a.v.) şöyle buyurur: “O Cibril’dir. Bu iki yer dışında yaratıldığı şekil üzere onu daha önce hiç görmedim. Onu gökyüzünden alçalmış halde ve yer ile gök arasını kaplayacak büyüklükte gördüm.”⁴⁰¹

Peygamberimizin (s.a.v.) Cibril’i (a.s.) ilk kez

³⁹⁹ Müslim, Kitâbü’l-îmân 1/30

⁴⁰⁰ er-Rusûlü ve’r Risâlât, Eşgar, s.63

⁴⁰¹ Müslim, Kitâbü’l-îmân, 177 (1/159)

peygamberlikle görevlendirilişinin hemen sonrasında, vahyin kesildiği dönemde görmüştür. Buhârî, Cabir bin Abdullah'dan (r.a.) vahyin kesilmesiyle alakalı Peygamber Efendimizin şu sözünü nakleder: "Bir keresinde yürürken gökyüzünden bir ses duydum ve yukarı baktım. Bir de ne göreyim! Hira'dayken bana gelen melek yerle gök arasındaki bir kürsüde oturmaktaydı. Korku içinde hemen eve döndüm ve 'beni örtün, beni örtün' dedim. Bunun üzerine Allah Teâlâ şu ayetleri indirdi: *"Ey bürünüp sarınan (Resûlüm)! Kalk ve (insanları) uyar. Sadece Rabbini büyük tanı. Elbiseni tertemiz tut. Kötü şeyleri terket."* (Müddesir, 1-5) Bu hadiseden sonra vahiy peşpeşe gelmeye başladı.⁴⁰²

İkinci görüşü ise, İsrâ ve Mirâç gecesi gökyüzünde olmuştur. İmam Ahmed, İbni Mesud'tan (r.a.) "onu bir defa daha görmüştü" ayetiyle alakalı Hazreti Peygamberimizin (s.a.v.) şu sözünü senediyle birlikte rivayet eder: "Sidretülmünteha'da Cibril'i gördüm. Altıyüz kanadı vardı. Tüylerinden inci ve yakuttan süsler saçılıyordu."⁴⁰³

f. Allah Teâlâ'nın peygamberiyle arada melek olmaksızın perde gerisinden konuşması

Rabbimizin kuluyla perde gerisinden konuşmasına Hz. Musa örneğini verebiliriz. Allah Sübhânehû Kurân-ı Kerim'inde onunla konuşmasını şu ayetlerle anlatır:

– "Allah Musa ile gerçekten konuştu." (Nisa, 164)

– "Musa tayin ettiğimiz vakitte (Tûr'a) gelip de Rabbi onunla konuşunca Rabbim! Bana (kendini) göster; seni göreyim! dedi." (A'raf, 143)

– "Oraya gelince, o mübarek yerdeki vâdinin sağ kıyısından,

⁴⁰² Buhârî 1/605 rakam:4; Müslim, 116

⁴⁰³ Müsned-i Ahmed 1/421; Tefsîru İbni Kesîr. İsnadının sahih olduğunu söyler.

(oradaki) ağaç tarafından kendisine şöyle seslenildi: *Ey Musa! Bil ki ben, bütün âlemlerin Rabbi olan Allah'ım. Ve Asânı at! (denildi). Musa (attığı) asâyı yılan gibi deprenir görünce, dönüp arkasına bakmadan kaçtı. Ey Musa! Beri gel, korkma. Çünkü sen emniyette olanlardansın (buyuruldu)."* (Kasas, 30-31)⁴⁰⁴

Allah Teâlâ, Peygamber Efendimizle de (s.a.v.) Mirâç gecesi beş vakit namazı farz kılarken konuşmuştur.⁴⁰⁵ Aynı şekilde Hz. Âdem'le konuşmasını şu ayetlerde anlatmaktadır: *"Biz: Ey Âdem! Sen ve eşin (Havva) beraberce cennete yerleşin; orada kolaylıkla istediğiniz zaman her yerde cennet nimetlerinden yeyin; sadece şu ağaca yaklaşmayın. Eğer bu ağaçtan yerseniz her ikiniz de kendine kötülük eden zalimlerden olursunuz, dedik."* (Bakara, 35)⁴⁰⁶ Bütün bu mertebeler, Peygamber Efendimiz (s.a.v.) için de sabittir. Onun hususiyetlerinden biri budur.⁴⁰⁷

g. İlham ve irşad vahyi

Vahyin ilham ve irşad türü peygamberlere mahsus olmayıp geneldir. Şu ayette buna işaret edilir: *"Rabbim bal arısına: Dağlardan, ağaçlardan ve insanların yaptıkları çardaklardan kendine evler (kovanlar) edin. Sonra meyvelerin her birinden ye ve Rabbimin sana kolaylaştırdığı yaylın yollarına gir, diye vahyetti."* (Nahl, 68)

Ayrıca şu ayette bahsedilen de vahyin bu çeşididir: *"Musa'nın anasına: Onu emzir, kendisine zarar geleceğinden endişelendiğinde onu denize (Nil nehrine) bırakiver, hiç korkup kaygılanma, çünkü biz onu sana geri vereceğiz ve onu peygamberlerden biri yapacağız, diye vahyettik."* (Kasas, 7)

⁴⁰⁴ el-Akîdetü'l-İslâmiyye, Dr. Ahmed Celî, s.221

⁴⁰⁵ Buhârî, rakam:349

⁴⁰⁶ Usûlü'l-İ'tikâd fî Sûreti Yûnus, s.247

⁴⁰⁷ A.g.e, s.248

Son ayette Hz. Musa'nın annesine gelen vahiy, ilham etme ve yönlendirme anlamındadır. Çünkü geride açıkladığımız üzere, peygamberliğin şartlarından biri erkekliktir. Yine ilham anlamına gelen vahyin geçtiği ayetlerden biri şudur: "*Hani havârilere, Bana ve peygamberime iman edin diye ilham etmiştim.*" (Maide, 111) İlham, Allah'ın dilediği kulun kalbine doğurduğu şey demektir. O kişi bunu daha sonra insanlara duyurmakta ve söyledikleri yaşanan gerçeğe uymaktadır. Bu kâhniklikten, müneccimlikten, kum farcılığından ve herhangi bir şeytanî telkinden tamamen farklıdır.⁴⁰⁸

İlhamla vahiy arasındaki fark, vahyin hatadan korunmuş, ilhamın ise hataya ihtimalli olmasıdır.⁴⁰⁹ Hz. Ömer'in dile getirdiği kimi gerçekler, ilham kabilindedir. Ebu Hureyre'nin (r.a.) Hazreti Peygamberimizden (s.a.v.) naklettiği şu hadis bu hususu anlatmaktadır: "Sizden önceki ümmetlerde hakikat kendisine bildirilen (muhtes) insanlar bulunurdu. Benim ümmetimin içinde de böyle biri varsa, o Ömer'dir."⁴¹⁰ Sözü aslında geçen hadis (muhtes), ilhamın özel bir türüdür.⁴¹¹

Bu kullanımlar dışında vahiy ima ve işaret anlamına da gelmektedir. Kurân, Hz. Zekeriyya'nın kavmine işaretine vahiy ifadesini kullanmıştır: "*Bunun üzerine Zekeriyya, mâbetten kavminin karşısına çıkarak onlara: «Sabah akşam tesbihte bulunun» diye vahyetti (işaret verdi).*" (Meryem, 11)⁴¹² Kurân-ı Kerim'de vahiy kelimesi genelde, Allah'ın seçtiği kullarına, bilmelerini istediği hidayet ve ilim çeşitlerini gizli ve insanlar için alışık olmayan şekilde bildirmesi anlamında kullanılır.⁴¹³

⁴⁰⁸ Medâricü's-Sâlikîn 1/39,44-45

⁴⁰⁹ Usûlü'l-İ'tikâd fî Sûreti Yûnus, s.251

⁴¹⁰ Buhârî, rakam:3486

⁴¹¹ Medâricü's-Sâlikîn 1/454

⁴¹² er-Rusûlü ve'r Risâlât, Eşgar, s.61

⁴¹³ A.g.e, s.61

İkinci Konu: Genel Olarak Peygamberliğin İspatı

Peygamberlerin peygamberliğini gösteren birçok delil ve ayet bulunmaktadır. Bir kısmı şunlardır:

1- Peygamberler yolca insanların en düzgünleri, dilce en doğrularındırlar. En vakarlı şahsiyetler, mal ve şöhrete en uzak duranlar, lüks ve rahatı en sevmeyenler onlardır.⁴¹⁴ Çektikleri onca çile ve sıkıntı sadece direnişlerini artırmış, zorluklar onların kararlı duruşlarını asla gevşetmemiş, hile ve tuzaklar azimlerini kırmamıştır.⁴¹⁵ Yaşadıkları acılara rağmen ne düşmanı yargılarken zulme kaçmışlar, ne de dost için doğrulardan başka şahitlik yapmışlardır.

Hz. Nuh dokuz yüz elli yıl kavmini sadece Allah'a davet etmiş, kendilerinden ne dünyevî çıkar beklemiş, ne kısa vadeli menfaatleri hedeflemiştir. Davetinde kişisel arzu ve şehvet sözkonusu değildir. Diğer taraftan peygamberlerin sonuncusu ve bütün insanların efendisi Peygamberimize (s.a.v.) çağrıda bulunduğu şeyleri terketmesine karşılık dünyanın saltanatı, iktidar ve malı teklif edilmiş, o ise bunu reddetmiştir. Diğer peygamberlerin benzer durumlarını anlatmak, konunun uzamasına neden olacaktır. Allah'ın salât ve selamı hepsinin üzerine olsun!

2- Tabiatımızda kendilerini sevme ve kendileri adına af dileme eğilimi olan akraba ve yakınlar karşı peygamberler, atalarının inanç sistemlerini terkederek muhalif tutum benimsemişlerdir. Oysa insan mizacı atalarının yolundan gitmeye meyillidir. Normalde düşmanlara karşı kendilerini himaye etmesi gereken aşiret fertlerini karşılarına almışlar, onlardan gelen ölüm tehditleriyle dünyadaki en büyük korkuyu yaşamışlardır.⁴¹⁶

⁴¹⁴ el-Burhânü'l Kâti' fî İsbâti's-Sâni' ve Cemüi Mâ Câet Bihiş Şerâi', İbnül Vezîr, s.8; Eş-Şifâ 1/172

⁴¹⁵ Mesâilü Usûli'd-dîn el-Mebhûseti fî İlmi Usûlilfikh 2/562

⁴¹⁶ A.g.e, 2/562

Hız. Nuh, Tufan'dan kurtulanlardan olmasını ümit etmesine rağmen can pâresi evladını boğulanlar arasına terketmiştir. Oğluna kurtulmasının yolunun Allah'ı inkârı bırakması olduğunu söylemiş ve onun için yaptığı duadan ötürü şu ayette Allah'tan affını istemiştir: *“Nuh dedi ki: Ey Rabbim! Ben senden hakkında bilgim olmayan şeyi istemekten sana sığınırım. Eğer beni bağışlamaz ve esirgemezsen, ben ziyana uğrayanlardan olurum!”* (Hud, 47)

Aynı şekilde Hız. İbrahim, küfürde ısrar ettiğini gördüğünde babasıyla ilişkisini kesmiştir. Bu konuda Allah Teâlâ şöyle buyurur: *“İbrahim'in babası için af dilemesi, sadece ona verdiği sözden dolayı idi. Ne var ki, onun Allah'ın düşmanı olduğu kendisine belli olunca, ondan uzaklaştı. Şüphesiz ki İbrahim çok yumuşak huylu ve pek sabırlı idi.”* (Tevbe, 114)⁴¹⁷

3- Onların şerefli amacı olan ilahî yardım ve helak olmaktan kurtuluş gerçekleşmiştir. Allah Teâlâ şunları buyurur: *“(En güzel) âkıbet, takvâ sahiplerininindir.”* (Kasas, 83) *“Müminlere yardım etmek de bize düşer.”* (Rum, 47) Rum Kayseri, Hazreti Peygamber Efendimizin son peygamber olduğuna bu hususla delil getirmiştir. Ebu Süfyan -o zaman müşrikti- savaşın bazen onun lehine, bazen aleyhine geliştiğini söylediğinde Hırakl, “işte peygamberler böyledir. İlk başta sıkıntı yaşarlar. Netice onların lehine olur” der.⁴¹⁸ Sonunda Allah peygamberlere karşı çıkıp düşman olanları helak eder.

Bu meyanda Allah Teâlâ, Hız. Nuh'un kavmini boğmuştur. Boğulmaları hiçbir insan ve cinin defedemeyeceği ilahî bir işarettir. Cumartesi ashabının maymuna çevrilerek helak edilmeleri de ilahî bir işarettir. Allah Teâlâ bunlar dışında olanca güç ve saldırganlıklarına rağmen Âd ve Semud kavmini de helak

etmiştir. Akli ve kalbi tatmin edecek biçimde bu azapların ilahî olduğunu bilmemizin iki yolu vardır:⁴¹⁹

Birincisi, Semud harabelerinde olduğu gibi Allah'ın bize gözle görülür işaretler bırakmasıdır. Ayet şöyledir: *“Âd ve Semûd'u da (helâk ettik). Sizin için, (onların başına nelerin geldiği) oturdukları yerlerden apaçık anlaşılmaktadır.”* (Ankebut 38) İkinci yol, işitmeye dayalı mütevatir haberdır. Zira birtakım peygamberlerin geldiği, onların ve peşlerinden gidenlerin düşmana karşı zafer kazandıkları, yalanlayanların ise ya boğulmaya, ya yerin dibine geçmeye, ya köklerini kazıyıcı bir rüzgâra maruz kalması mütevatir bir bilgi, zarurî bir ilimdir. Allah Teâlâ, yalanlayanları helak edip inananları kurtardığını zikrettikten sonra şöyle buyurur: *“Şüphesiz bunlarda (Allah'ın kudretine) işaret vardır; ama çoğu iman etmezler.”* (Şuara, 8)⁴²⁰

Gerçekten de Allah'ın peygamberlere yardım etmesi, insanların gönlünde ciddi bir etkiye sahiptir. Araplar İslam'ın desteklendiğini gördüklerinde iman etmiş ve bölük bölük Allah'ın dinine girmişlerdir: *“Allah'ın yardımı ve zaferi gelip de insanların bölük bölük Allah'ın dinine girmekte olduklarını gördüğün vakit Rabbine hamederek O'nu tesbih et ve O'ndan mağfiret dile. Çünkü O, tevbeleri çok kabul edendir.”* (Nasr, 1-2)

Diğer taraftan Allah'a iftira atarak O'nun elçisi olduğunu iddia eden bir yalancıya yardım etmesi ve meleklerle onu himaye etmesi Allah için kesinlikle düşünülemez. Ayetler bunu gündeme getirmiş ve o kişiler için kurtuluşun olmayacağını beyan etmiştir: *“Kuşkusuz Allah'a karşı yalan uyduranlar kurtuluşa eremezler.”* (Nahl, 116) Yine şöyle buyurulmuştur: *“Eğer (Peygamber) bize atfen bazı sözler uydurmuş olsaydı, Elbette onu*

⁴¹⁷ Mesâilü Usûliddîn el-Mebhûseti fî İlmi Usûlilfikh 2/563

⁴¹⁸ Buhârî, Fethu'l-Bârî ile birlikte 6/128, rakam: 9241

⁴¹⁹ Mecmûu'l-Fetâvâ 4/213-214

⁴²⁰ Mesâilü Usûliddîn el-Mebhûseti fî İlmi Usûlilfikh 2/564

kıskıvrak yakalardık. Sonra onun can damarını koparırdık (onu yaşatmazdık)." (Hâkka, 44-46)⁴²¹

4- Peygamberlerin dünyadaki zühd yaşantıları, nefsanî arzuyu terketmeleri, ahiret gününün dehşetinden endişelenmeleri ve ebedî azap korkusundan yüreklerinin parçalanması bir diğer peygamberlik delilidir. Sergiledikleri bu tavırlarda en ufak mizah, alay ve sunilik barındırmadan ciddi oldukları bilinen bir husustur. Öyle ya, suniliğin ve zorlama tavırların tezahürleri gizlenemez ve bunlar sahiplerini kısa zamanda ele verirler.⁴²² Ayrıca insanlar, özellikle peygamberlik iddiasında doğruyu söyleyenle yalancıyı ayırt ederler. Çünkü bu iddiayı ancak ya en doğru sözlüler, ya da en yalancılar ortaya atar.

Peygamberlik, en üstün ilim ve amelleri içinde barındırmaktadır. Bunların özü yalancının aksine, amelde doğruluktan, adalet ve istikametten ibarettir. Yalan ve isyan gibi iddiasını çürütecek davranışlar eninde sonunda yalancıda görünecektir.⁴²³ Bilahare sözlerinde yalan ve çelişki, hareketlerinde kayma ve sapma ortaya çıkacaktır. Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: *"Şeytanların kime ineceğini size haber vereyim mi? Onlar, günaha, iftiraya düşkün olan herkesin üstüne inerler. Bunlar, (şeytanlara) kulak verirler ve onların çoğu yalancıdırlar. Şairler(e gelince), onlara da sapıklar uyarlar. Onların her vâdide başboş dolaştıklarını ve gerçekte yapmadıkları şeyleri söylediklerini görmedin mi?"* (Şuara, 221-226)

Bunlara mukabil peygamberler dünyanın geçici malına ve sahte süsüne karşı insanların en tok gözlüsüdürler. İnsanlardan ne ücret ne mal talebinde bulunmazlar. Yaptıkları iyiliklerden herhangi bir karşılık ve teşekkür ummazlar. Şuara

⁴²¹ er-Rusülü ve'r Risâlât, s.204-205

⁴²² el-Burhânü'l Kâti', İbnül Vezîr, s.12; eş-Şifâ 1/179; Mesâilü Usûliddîn 2/565

⁴²³ el-Cevâbü's Sahih 5/357-411; Şerhu'l-Akîdeti't-Tahâviyye, s.160

suvesinde Hz. Nuh, Hz. Hud, Hz. Salih, Hz. Lut ve Hz. Şuayb'ın parça parça kıssaları anlatılır. Hepsini kavimlerine şöyle demişlerdir: "Anlattıklarımıza karşılık sizden bir ücret ve mükafaat istemiyorum. Ben mükafaatımı Âlemlerin Rabbinden bekliyorum." Peygamberlerin sonuncusuna da Allah Teâlâ aynı şeyi söylemesini emir buyurmuştur: *"De ki: Buna karşılık, sizden, Rabbiniz doğru bir yol tutmayı dileyen kimseler (olmanız) dışında herhangi bir ücret istemiyorum."* (Furkan, 57)⁴²⁴

5- Kimi peygamberler dünyevî güce ulaşmış ve insanların sevdikleri şeylere sahip olmuşlardır. Buna rağmen ne yaşantılarında ne karakterlerinde bir değişiklik olmamıştır. Hz. Süleyman'a kendisinden sonra kimseye nasip olmayan bir saltanat verilmiştir. Kuşlar onun hizmetinde toplanmış, rüzgâr onun dediği yere esmiş, insanların kralları ve cinlerin ifritleri onun önünde diz çökmüştür. Sert ve yumuşak esen rüzgârın sırtına yerleşen kilim onu istediği bölgeye taşımış, kuşlar kendisine gölgelik yapmıştır. Yeryüzü onun emrine girmiş, söylediklerine bütün yaratılmışlar itaat etmiştir.⁴²⁵ Bütün bunlara rağmen Hz. Süleyman son derece mütevazî ve Allah'ın emirlerine bağlıdır.

Diğer taraftan düşmanlarına galip gelmesinden önce de sonra da peygamberlerin sonuncusu olan Efendimizin (s.a.v.) istikameti bozulmamış, her daim ahlakı mükemmel olmuştur. Vefat ettiğinde geriye miras bırakacak ne dirhemi ne dinarı yoktur. Zırhı ailesi için satın aldığı otuz sa' arpa karşılığında bir Yahudinin yanında rehindir.⁴²⁶ İşte bunlar, peygamberlik iddiasının doğrulayan delillerden biridir.

6- Peygamberlerin Allah'ın vaatlerine yakînen inanmaları, zahirde cana kıyma ve kendini tehlikeye atma gibi görünse de Allah'ın emirlerine büsbütün teslim olmaları diğer bir

⁴²⁴ er-Rusülü ve'r Risâlât, s.201

⁴²⁵ el-Burhânü'l Kâti', İbnül Vezîr, s.13

⁴²⁶ Buhârî, Fethu'l-Bârî ile birlikte 6/116, rakam2916

peygamberlik göstergesidir. Kalabalık ve güçlü kavmine karşı tek başına duran Hz. Nuh şunları söylemektedir: *“Ey kavmim! Eğer benim (aranızda) durmam ve Allah’ın âyetlerini hatırlatmam size ağır geldi ise, ben yalnız Allah’a dayanıp güvenirim. Siz de ortaklarınızla beraber toplanıp yapacağınızı kararlaştırın. Sonra işiniz başınıza dert olmasın. Bundan sonra (vereceğiniz) hükmü, bana uygulayın ve bana mühlet de vermeyin.”* (Yunus, 71)

Başka ayetlerde Hz. Hud şunları söyler: *“Ben Allah’ı şahit tutuyorum; siz de şahit olun ki ben sizin ortak koştuğunuzdan uzağım. O’ndan başka (taptıklarınızın hepsinden uzağım). Hadi hepiniz bana tuzak kurun; sonra da bana mühlet vermeyin! Ben, benim de Rabbim, sizin de Rabbiniz olan Allah’a dayandım. Çünkü yürüyen hiçbir varlık yoktur ki, O, onun perçeminden tutmuş olmasın. Şüphesiz Rabbim dosdoğru yoldadır. Eğer yüz çevirerseniz şüphesiz ki benimle size gönderileni size bildirdim. Rabbim (dilerse) sizden başka bir kavmi yerinize getirir de O’na hiçbir zarar veremezsiniz. Çünkü benim Rabbim her şeyi gözetendir.”* (Hud, 54-57)

7- Peygamberlerden harikulade haller ve göz alıcı mucizeler meydana gelmiştir. Bunları yaparlarken fizik ve matematik bilimlerinden, felsefecilerden, münecimlerden, kâhinlerden, cin ve şeytanın dostlarından yardım almamışlardır. Gayb konularından haber vermişler ve harikulade hallerde, sözkonusu ilimlerin uzmanlarının asla ulaşamayacağı bir seviyeye gelmişlerdir.⁴²⁷ Bu maddeyle alakalı tafsilat Allah’ın izniyle mucizeler bahsinde verilecektir. O zaman yaptıkları şeylerin, yerde ve gökte hiçbir şeyin aciz bırakamayacağı varlıktan, yani Allah katından olduğu iyice anlaşılacaktır.

8- Onların kendi aralarında ayrılığa düşmemeleri, verdikleri haberlerin hepsinin doğru olması, getirdikleri amellerin ve şer’î detayların arasında hiçbir çelişki bulunmaması bunların

⁴²⁷ el-Burhânü'l Kâti', İbnül Vezîr, s.14

Alîm ve Hakîm olan Allah katından olduğuna ayrı delildir. Necâşi’yi görmüyor musun? Habeşistan’a hicret eden sahabelerden Peygamber Efendimizin (s.a.v.) haber verdikleriyle alakalı bilgi aldığı ve isteği üzerine kendisine Kurân okuduklarına şöyle demiştir: *“Bu anlattıklarınızla Musa’nın (a.s.) getirdikleri, kesinlikle aynı kandilden çıkmıştır.”*⁴²⁸

Varaka bin Nevfel’in dedikleri de benzerdir. Hz. Hatice kendisine *“ey amca! Kardeşinin oğlunun diyeceklerini dinle”* dediğinde ve bunun üzerine Peygamber Efendimiz gördüklerini kendisine anlattığında şöyle demiştir: *“Bu, Allah’ın Musa’ya indirdiği namustur.”*⁴²⁹ Aynı şekilde Hirakl, Ebu Süfyan’a *“o size neyi emrediyor?”* diye sorduğunda Ebu Süfyan; *“Tek olan Allah’a ibadet etmemizi, hiçbir şeyi ortak koşmamamızı emrediyor. Babalarımızın taptıklarını bize yasaklıyor. Namazı, doğruluğu, iffeti, ahde vefayı ve emaneti teslim etmeyi emrediyor”* şeklinde cevap vermiştir. Bunun üzerine Hirakl, *“İşte bu peygamberin özelliğidir”* demiştir.⁴³⁰

9- Peygamberin çağdaşlarından hiç kimse, ömürleri boyunca onların çağrıda buldukları şeylerde bir tek yalanlarına şahit olmamıştır. Hirakl, bunu da bir delil saymıştır. Ebu Süfyan’a *“siz peygamberlik iddiasından önce onu yalancılıkla itham ediyor muydunuz?”* diye sorduğunda Ebu Süfyan, *“hayır”* cevabını verince Hirakl şöyle demiştir: *“İnsanlara karşı yalan söylemediğine göre, anladım ki o Allah’a karşı da yalan iddiada bulunmayacaktır.”*⁴³¹

10- Bir başka delil nesepleri, yaşantıları ve ahlaklarıdır. Peygamberler bütün bu noktalarda insanların en iyisidirler. Hirakl, Hazreti Peygamberimizin (s.a.v.) nesebini sorduğunda

⁴²⁸ Buhârî, rakam:3; Müslim, rakam:160

⁴²⁹ Buhârî, rakam: 2941

⁴³⁰ Buhârî, rakam: 2941

⁴³¹ Buhârî, rakam: 2941

Ebu Süfyan “o aramızda soylu biridir” cevabı vermiş, bunun üzerine Hirakl “peygamberler işte böyle kendi toplumlarının asil soylarından gönderilir” demiştir.⁴³² Vahiy ilk indiği sırada Hz. Hatice de Allah Rasûlü’ne (s.a.v.) şunu söyler: “Asla! Allah seni kesinlikle yardımsız bırakmaz. Sen akrabalığı gözetir, doğruyu söyler, güçsüzlerin yükünü yüklenir, misafiri ağırlar ve Hak’tan gelen musibetlere karşı insanlara yardım edersin.”⁴³³

Hz. Salih’in kavmi kendisine şöyle demiştir: “*Dediler ki: Ey Sâlih! Sen bundan önce içimizde ümit beslenen birisiydin.*” (Hud, 62) Bununla birlikte peygamberler son derece güvenilir kişilerdir; kimseyi aldatmazlar. Hirakl’in Ebu Süfyan’a Efendimizle (s.a.v.) alakalı sorduğu sorular arasında “hiç aldatır mı?” sorusu da vardır. “Hayır” cevabını alınca “peygamberler de aynı şekilde aldatmazlar” demiştir.⁴³⁴

11- Son peygamber Muhammed’in (s.a.v.) gönderileceğinin eski kitaplarda müjdenmesi de delil olarak zikredilmelidir. Tevrat ve İncil’de Peygamber Efendimizin (s.a.v.) özellikleri, ümmetinin durumu, sırtındaki iki kürek kemiği arasındaki peygamberlik mührü, yaşayacağı hicret, iktidar, düşmana gali-biyet ve bütün dinlere üstünlük sağlayacağı gerçeği Allah tarafından haber verilmiş, ehl-i kitaptan birçok insan bunları kabul etmiştir. Açıktır ki bunları ancak bütün kontrolleri zâtında tutan ve gaybî konuları en iyi bilen Allah Teâlâ haber verebilir.⁴³⁵ İlgili iki ayette şöyle buyurulmaktadır:

“*Hatırla ki, Meryem oğlu İsa: Ey İsrailoğulları! Ben size Allah’ın elçisiyim, benden önce gelen Tevrat’ı doğrulayıcı ve benden sonra gelecek Ahmed adında bir peygamberi de müjdeleyici olarak geldim, demişti. Fakat o, kendilerine açık deliller getirince: Bu apaçık*

⁴³² Buhârî, rakam: 2941

⁴³³ Mesâilü Usûliddîn el-Mebhûseti fî Usûlilfikh, 2/570

⁴³⁴ Buhârî, rakam: 2941

⁴³⁵ Mesâilü Usûliddîn, 2/571

bir büyüdür, dediler.” (Saf, 6) “*Benî İsrail bilginlerinin onu bilmesi, onlar için bir delil değil midir?*” (Şuara, 197)

Bu ayetler Hazreti Peygamberimizin (s.a.v.) ve getirdiği şeylerin doğruluğunu gösteren açık işaretlerin İsrailoğullarının bilgisi dâhilinde olduğunu ve bunların ellerinde bulunan kitaplarda yazılı halde tescillendiğini beyan etmektedir. Konuyla alakalı bir diğer ayette Allah Teâlâ “o, şüphesiz daha öncekilerin kitaplarında da vardır” (Şuara, 196) buyurmaktadır.⁴³⁶

Benzer ayet-i kerimlerden biri de şudur: “*Bir zamanlar İbrahim, İsmail ile beraber Beytullah’ın temellerini yükseltiyor, (şöyle diyorlardı:) Ey Rabbimiz! Bizden bunu kabul buyur; şüphesiz sen işitensin, bilensin. Ey Rabbimiz! Bizi sana boyun eğenlerden kıl, neslimizden de sana itaat eden bir ümmet çıkar, bize ibadet usullerimizi göster, tevbemizi kabul et; zira tevbeleri çokça kabul eden, çok merhametli olan ancak sensin. Ey Rabbimiz! Onlara, içlerinden senin âyetlerini kendilerine okuyacak, onlara kitap ve hikmeti öğretecek, onları temizleyecek bir peygamber gönder. Çünkü üstün gelen, her şeyi yerli yerince yapan yalnız sensin.*” (Bakara, 127-129)

Allah Teâlâ, dostu Hz. İbrahim ile oğlu Hz. İsmail’in dualarını kabul buyurmuş, Peygamber Efendimizin (s.a.v.) gönderilmesi bu icabetin bir ifadesi olmuştur.⁴³⁷

Yine Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: “*Kimi dilersem onu azabıma uğrattırım; rahmetim ise her şeyi kuşatır. Onu, sakınanlara, zekâtı verenlere ve âyetlerimize inananlara yazacağım. Yanlarındaki Tevrat ve İncil’de yazılı buldukları o elçiye, o ümmî Peygamber’e uyanlar (var ya), işte o Peygamber onlara iyiliği emreder, onları kötülükten meneder, onlara temiz şeyleri helâl, pis şeyleri haram kılar. Ağırlıklarını ve üzerlerindeki zincirleri indirir. O Peygamber’e inanıp ona saygı gösteren, ona yardım*

⁴³⁶ er-Rusûlü ve’r Risâlât, s.162

⁴³⁷ A.g.e, s.163

eden ve onunla birlikte gönderilen nûr'a (Kur'an'a) uyanlar var ya, işte kurtuluşa erenler onlardır." (A'raf, 156-157)

Bir başka ayette Allah Teâlâ, Tevrat ve İncil'de Peygamber Efendimiz ve ashâbı hakkında iki misal verdiğini bildirmektedir: "Muhammed Allah'ın elçisidir. Beraberinde bulunanlar da kâfirlere karşı çetin, kendi aralarında merhametlidirler. Onları rûkûya varırken, secde ederken görürsün. Allah'tan lütuf ve rıza isterler. Onların nişanları yüzlerindeki secde izidir. Bu, onların Tevrat'taki vasıflarıdır. İncil'deki vasıfları da şöyledir: Onlar filizini yarıp çıkarmış, gittikçe onu kuvvetlendirerek kalınlaşmış, gövdesi üzerine dikilmiş bir ekine benzerler ki bu, ekicilerin de hoşuna gider. Allah böylece onları çoğaltıp kuvvetlendirmekle kâfirleri öfkelenendirir. Allah onlardan inanıp iyi işler yapanlara mağfiret ve büyük mükâfat vâdetmiştir." (Fetih, 29)

Üçüncü Konu: Mucizeler

Ne Kurân-ı Kerim'de ne Sünnet-i Mutahhara'da mucize kavramı geçmez. Bu kavramın ortaya çıkışı daha sonraları, hicrî ikinci asrın sonları ile üçüncü asrın başlarında, ilimlerin tedvin edildiği dönemde akaid ilmiyle birlikte olmuştur. Bu nedenle Kurân-ı Kerim, kavimlerin peygamberlerle tartışma çıkarmak adına onlardan delil istemeleriyle alakalı olarak "ayet" kelimesini kullanır. Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: "Kendilerine bir ayet (mucize) gelirse ona mutlaka inanacaklarına dair kuvvetli bir şekilde Allah'a and içtiler. De ki: ayetler (mucizeler) ancak Allah katındandır. Ama onlar geldiğinde de inanmayacaklarının farkında mısınız?" (En'am, 109)

Kurân-ı Kerim bazı kere de "beyyine" kelimesiyle aynı manayı ifade eder: "Size Rabbinizden beyyine (açık bir delil) gelmiştir. O da, size bir ayet (mucize) olarak Allah'ın şu devesidir." (A'raf, 73) Beyyine, aklen veya hissene açık delalettir. Kurân,

bunlar dışında "burhan" kelimesini de kullanır: "İşte bu ikisi Firavun ve onun adamlarına karşı Rabbin tarafından iki burhan (kesin delil)dir. Çünkü onlar, yoldan çıkan bir kavim olmuşlardır (diye seslenildi)." (Kasas, 32) Burhan, açık hüccettir ve delillerin en güçlüsüdür. Zorunlu şekilde tasdik edilmesi gerekir.⁴³⁸

Mucize yerine kimi zaman "sultan" ifadesi getirilir. Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: "Siz bizi atalarımızın tapmış olduğu şeylerden döndürmek istiyorsunuz. Öyleyse bize sultan (apaçık bir delil) getirin!" (İbrahim, 10) Ayet ve benzeri kelimeler yerine, sultan ifadesini kullanmaları, belkide istediklerinin Kurân ayetleriyle, Yaratıcı Azze ve Celle'nin varlığının ve birliğin açık işaretleri anlamına gelen, bunun dışında yüksek bina manasındaki ayetle karışmasını önlemek içindir. "Biz hiçbir ayeti neshetmeyiz veya unutturmayız ki.." (Bakara, 106) ayeti ilk anlama, "şüphesiz göklerin eve yerin yaratılışında, gece ve gündüzün birbiri ardınca gelip gidişinde akıl sahipleri için ayetler (açık işaretler) vardır" (Âl-i İmrân, 190) ayeti ikinci anlama; "siz her yüksek yere bir ayet (yüksek bina) dikerek eğleniyor musunuz?" (Şuara, 128) ayeti ise üçüncü anlama örnektir. Diğer kelimelerin seçilmemesi de benzer anlam karışıklıklarını gidermek içindir.⁴³⁹

1. Mucizenin tarifi

Karşı konulamaz bir meydan okuma anlamı taşıyan ve Allah'ın peygamberleri eliyle ortaya çıkardığı harikulade (normalin dışında) olaydır.⁴⁴⁰ Mucize, Allah'ın tabiata koyduğu düzenin dışına çıkan durumdur. Bu nedenle sebep sonuç ilişkisine bağlı kalmaz. Herhangi bir insanın şahsî gayretiyle ve kişisel becerisiyle ona ulaşması mümkün değildir. O bütünüyle Allah Azze ve

⁴³⁸ Müfredât, Râğıb İsfahânî, s.45

⁴³⁹ Mebâhis fi İcâzi'l-Kur'an, Dr. Mustafa Müslim, s.14

⁴⁴⁰ Mebâhis fi İcâzi'l-Kur'an, Dr. Mustafa Müslim, s.14; el-İtkân, Suyûtî 4/3

Celle'nin türünü ve zamanını seçerek peygamberlik ikram ettiği şahsın doğruluğunu kanıtlamak üzere bahsettiği bir lütuftur.

Bunun dışında sihir ve bedenî ya da ruhî bazı riyazetçilerin ezoterik becerileri, mucize gibi harikulade ve normal dışı değildir. Çünkü bunların herbirinin herhangi bir insan tarafından çalışılarak elde edilmesi, belli sebepleri ve sonuç getiren araçları kullanarak sözkonusu neticelere ulaşılması mümkündür. Harikulade işler ise, insanın kapasitesi dâhilinde değildir ve belli araçlar kullanılarak bunlara ulaşılmaz.⁴⁴¹

2. Mucizenin şartları

Gerideki tariftten mucizenin şu şartlara sahip olması gerektiğini anlayabiliriz:

a- **Adet dışı ve normal üstü olmalıdır:** Adet dışı olan bu durum ister çakıl taşlarının tesbih etmesi, hurma kütüğünün ağlaması ve Kurân-ı Kerim gibi sözlü kabilden olsun, isterse Peygamberimizin (s.a.v.) parmaklarının arasından suyun fışkırması, az yemeğin çoğalarak büyük bir topluluğa yetmesi gibi fiilî kabilden olsun, isterse de ateşin Hz. İbrahim'i yakmaması, suyun Hz. Musa'yı ve kavmini boğmaması ve onlara doğru akmaması gibi tesir göstermeme kabilinden olsun farketmez.

b- **Harikulade olay, Allah'ın takdiri ve lütfuyla olmalıdır:** Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: *"Andolsun, senden önce de peygamberler gönderdik. Onlardan sana kıssalarını anlattığımız kimseler de var, durumlarını sana bildirmedığımız kimseler de var. Hiçbir peygamber Allah'ın izni olmadan bir âyeti (mucizeyi) kendiliğinden getiremez. Allah'ın emri gelince de hak uygulanır. O zaman bâtılı seçenler hüsrana uğrayacaklardır."* (Mümin, 78) Buradan anlıyoruz ki mucize, Allah Sübhânehû'nün bir ihsanıdır. Kimsenin gücü onun zamanını ve çeşidini

belirlemeye yetmez: *"De ki ayetler (mucizeler) sadece Allah katındandır."* (En'âm, 109)

c- **Karşı konulamaz olmalıdır:** Düşman eğer peygamberin ortaya koyduğunu kendi de yapabiliyorsa, bu durumda peygamberin delili boşa çıkar ve iddiasında haklı olmaz. Tam aksine düşmanın misliyle karşı koymaya gücü yetmelelidir ki peygamberin getirdiği harikulade olay, onun Allah Sübhânehü ve Teâlâ tarafından gönderildiğinin işareti olsun.

d- **Peygamberin iddiasına uygun şekilde gerçekleşmelidir:** Mucizede aranan diğer şart, peygamberin iddiasına ters düşecek şekilde gerçekleşmemesidir. Bunun dışında olayın inatçı muhaliflerin talebine uygun veya ters düşmesi önemli değildir. Çünkü neticede peygamber mucizenin çeşidi ve zamanıyla alakalı Rabbinin kararını tebliğ etmekte, bu kararda şahsî etkisi bulunmamaktadır. Diğer taraftan, eğer mucize peygamberin istediği şekilde gerçekleşmezse, onun doğruluğuna delil teşkil edemez. Aksine bu durumda iddiasıyla ilgili şüpheler oluşmaya başlar. Âlimlerin "alçaklık" diye tabir ettiği bazı kişilerin yaptıkları bu kabildendir. Onlar iyileşmesi için hastaya el sürdüklerinde hasta ölür. Suyu çoğalsın diye tükürdükleri kuyu kurur. Müseyleme el-Kezzab'la alakalı bazı rivayetler bunun örneğidir. O halde bunların yaptıkları mucize değil, alçaklık ve yalancılıklarının delilidir.

e- **Mucizeyle meydan okunmalıdır:** İnkarcıların acziyetini ispat etmek ve aleyhlerine delil oluşturabilmek için mucizede aranan temel şart budur. Çünkü meydan okuma içermeyen mucize ciddi bir delil ve burhan olamayacağı için birisi çıkıp şunu diyebilecektir: "Eğer mucizeyle meydan okunsaydı, insanlar onun benzerini getirebilirlerdi." Meydan okuma peygamberin şöyle demesi gibi açık sözle olur: "Doğruluğumun delili ve getirdiklerimin sahilliği, benim yaptığım bu işi yapmaya hiçbirinizin gücünün yetmeyişidir." Peygamberlerin

⁴⁴¹ Mebâhis fi İ'câzi'l-Kur'ân, Dr. Mustafa Müslim, s.14

ekseri mucizesinde bu durum geçerlidir. Salât ve selam onların üzerine olsun!⁴⁴²

f- Peygamberlik iddia eden kişi, mucizeyi Allah'ın kudretine delil saymalıdır: Peygamber, davasının doğruluğunu kanıtlamak üzere getireceği mucizeyi Allah'a nispet etmeli ve O'nun kudretiyle olduğunu bildirmelidir. Mesela "benim mucizem, Allah'ın bu asâyı yılanı çevirmesidir" veya "ben kalk dediğimde Allah'ın bu ölüye can vermesidir" demelidir.

g- Mucize, peygamberlik iddiasından sonra gerçekleşmelidir: Çünkü mucize, şahit mesabesinde. Şahit ise dava açıldıktan sonra devreye girer. Mucize eğer peygamberlik iddiasından önce gelirse "irhâs" (öncü işaret) kabilinden olur. Bu ise, peygamberlikten önce ona hazırlık sadedinde gerçekleşen hadiselerdir. Peygamberlik öncesi Şam'a giderken bulutun Allah Rasûlü'nü (s.a.v.) gölgelemesi buna örnektir.⁴⁴³

3. Mucize, peygamberliğin karinesidir

Eğer mucize olmasaydı insanlar problem yaşayacak, davasında doğru olanla yalancı olan birbirine karışacak, sürekli sahte peygamberliğe kalkışanlar olacaktır. Peygamberliğin doğrulayıcı bir mucizeyle desteklenmesi, bütün peygamberler için ilahî kanundur. Kurân-ı Kerim, peygamberlerin ve eski ümmetlerin kıssalarında olduğu gibi sözkonusu kanunu açıklamaktadır. Toplumlar kendi peygamberlerinden doğru söylediklerine dair açık delil istediklerinde vahiy tarafından kınanmamışlardır. Onların kınanması aklî melekelerini kullanmadıkları, çevrelerindeki hikmetin eseri ve düzen üzerine düşünmedikleri için veya Rablerinden hidayet üzere olmayan atalarından miras aldıkları cahilî adetlere katı bir inatla

⁴⁴² Mebâhis fi İ'câzi'l-Kur'ân, s.17

⁴⁴³ A.g.e, s.18

sarılmaları sebebiyle belirli bir mucize üzerine ısrar ettikleri için olmuştur.⁴⁴⁴

Bununla birlikte peygamberler ne cüsseleri ne de sözleriyle diğer insanlardan ayrılmazlar. Dolayısıyla yaratıcı Rableriyle yaratılan kullar arasındaki elçiliklerinde dürüst olduklarına dair bir emarenin bulunması gerekir. Vahiy ilk tebliğinde peygambere bazen kendi istemeden ve farkında olmadan mucize delili verilir. Hz. Musa'ya böyle olmuştur. İlgili ayetler şunlardır:

"Oraya geldiğinde şöyle seslenildi: Ateşin bulunduğu yerdeki ve çevresindekiler mübarek kılınmıştır! Âlemlerin Rabbi olan Allah, eksikliklerden münezzehtir! Ey Musa! İyi bil ki, ben, mutlak galip ve hikmet sahibi olan Allah'ım! Asânı at! Musa (asâyı atıp) onu yılan gibi deprenir görünce dönüp arkasına bakmadan kaçtı. (Kendisine dedik ki): Ey Musa! Korkma; çünkü benim huzurumda peygamberler korkmaz. Ancak, kim haksızlık eder, sonra, işlediği kötülük yerine iyilik yaparsa, bilsin ki ben (ona karşı da) çok bağışlayıcıyım, çok merhamet sahibiyim. Elini koynuna sok da kusursuz bembeyaz çıksın. Dokuz mucize ile Firavun ve kavmine (git). Çünkü onlar artık yoldan çıkmış bir kavim olmuşlardır." (Neml, 8-12)

Sözkonusu mucize bazı kere peygambere kavminin yalanlamasından ve açık delil istemesinden sonra verilir. Peygamberlerin genelinde bu durum sözkonusudur: *"Dediler ki: Ey Hûd! Sen bize açık bir mucize getirmedin, biz de senin sözünle tanrılarımızı bırakacak değiliz ve biz sana iman edecek de değiliz."* (Hud, 53) *"Dediler ki: Sen, olsa olsa iyice büyülenmiş birisin! Sen de ancak bizim gibi bir insansın. Eğer doğru söyleyenlerden isen, haydi bize bir mucize getir. Salih: İşte (mucize) bu dışı devedir; onun bir su içme hakkı vardır, belli bir günün içme hakkı da sizindir, dedi."* (Şuara, 153-155)

⁴⁴⁴ Mebâhis fi İ'câzi'l-Kur'ân, s.12

Her iki durumda da mucize, Allah'ın peygamberine bir hibe-sidir. O hem veren, hem mucizenin çeşidini, zamanını ve mekânını seçendir. Peygamberin buradaki konumu, mucizenin kendi eli üzerinden gerçekleşmesidir. Ayrıca mucizenin birebir insanların talep ettiği şekilde olması zorunlu değildir. Zira hari-kulade olayın hedefi olan iman ve peygamberin doğruluğunun tasdiki, herhangi bir mucizenin gerçekleşmesiyle sağlanabilir. Bunun ötesinde belirli bir mucizeye ihtiyaç yoktur.

Bilakis Allah'ın genel kânunu, istedikleri özel mucizeye boyun eğmeyenlerin hızla köklerinin kazınmasına hükmeder: *"Muhammed'e (görebileceğimiz) bir melek indirilseydi ya! dediler. Eğer biz öyle bir melek indirseydik elbette iş bitirilmiş olur, artık kendilerine göz bile açtırılmazdı."* (En'âm, 8)⁴⁴⁵

4. Peygamberlerin mucizelerinde Allah'ın genel kânunu

Önceki peygamberlerin ve hepsinin sonuncusu Efendimizin (s.a.v.) getirdiği mucizelerden anlıyoruz ki mucize, peygamberin gönderildiği çevreye göre, o asırda yaşayanların fikrî seviyelerine ve medenî ilerlemesine uygun biçimde seçilmektedir. Böylelikle mucizenin delil yönü daha güçlü olmaktadır.

a- Arap memleketlerinde yaşayan peygamberler: Bunların mucizeleri, çöl Araplarının ortamına uygun şekildedir. Mesela Hz. Salih'in mucizesi, çöl Araplarının dişi develeri arasında kökü ve doğumu bilinmeyen bir deveydi. Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: *"Dediler ki: Sen, olsa olsa iyice büyülenmiş birisin! Sen de ancak bizim gibi bir insansın. Eğer doğru söyleyenlerden isen, haydi bize bir mucize getir. Salih: İşte (mucize) bu dişi deve; onun bir su içme hakkı vardır, belli bir günün içme hakkı da sizindir, dedi."* (Şuara, 153-155)

b- Sibir Mısır'ın her kesimi arasında yaygındı: Firavun ve ordusu, insanların gözünü sihirle korkutmaktaydı. Dolayısıyla Hz. Musa'nın mucizeleri, kavmi arasında yaygın şeylerden seçildi. Onun başlıca mucizelerinden biri asâydı: *"Bunun üzerine Musa asâsını atıverdi; bir de ne görsünler, asâ apaçık koca bir yılan (oluvermiş)!"* (Şuara, 32) Diğeri ise el mucizesiydi: *"Elini koynuna sok da kusursuz bembeyaz çıksın."* (Neml, 12)

Sözkonusu iki mucize dışarıdan bakıldığında Firavun'un sihirbazları arasında yaygın olanlardan farklı değildi.⁴⁴⁶ Fakat sihri iyi bilenler, sihirle sihir dışı bir güçle, daha doğrusu Allah'ın yaratmasıyla meydana gelen şeyin arasını ayırabilirlerdi. Bu nedenle Hz. Musa'nın mucizesini gören sihirbazlar, ona ilk inananlardan oldular.

c- Hz. Musa'nın asrından sonra Yunan felsefesi yaygınlaştı: Yunan felsefesinin temelini oluşturan bu düşünce sistemi, sebep-sonuç ilişkisini merkeze alıyor, dinamik bir düzen içerisinde illetlerin kendi kaynaklarından türeyip geliştiğini ileri sürüyordu. Bu nedenle sözkonusu asırdaki İsrailoğullarına gönderilen peygamberlerin mucizeleri, sebep-sonuç ilişkisini boşa çıkaran türdendi. Böylelikle kâinatın, mutlak irade sahibi bir gücün kontrolünde olduğu, ancak O'nun dilediğinin gerçekleşeceği, hiçbir şeyin O'ndan habersiz ortaya çıkmayacağı anlaşılmış olacaktı.⁴⁴⁷

Aynı gerçeğe uygun olarak Hz. Süleyman'ın mucizeleri, illetin illeti doğuran kaynaktan gelişmesi gibi yaratılmışların ilk tek türden ürediğini savunan teoriye reddiye kabilindendi. Sonuçta Hz. Süleyman'ın iktidar süreci, sözkonusu teoriyi yıkma üzerine kuruluydu. Onun mucizelerinden bir kısmı şunlardır:

⁴⁴⁶ el-Mu'cizetü'l Kübrâ, Muhammed Ebu Zehra, s.437; Mebâhis fi İ'câzi'l-Kur'ân, s.24

⁴⁴⁷ el-Mu'cizetü'l Kübrâ, Muhammed Ebu Zehra, s.437; Mebâhis fi İ'câzi'l-Kur'ân, s.25

⁴⁴⁵ Mebâhis fi İ'câzi'l-Kur'ân, s.24

Cinlerin ve kuşların kendisine hizmetçi kılınması, ayrıca onun kuşların ve hayvanların dilini bilmesi. Bu konuda ayet-i kerimeler şöyledir:

“Süleyman Davud’a vâris oldu ve dedi ki: Ey insanlar! Bize kuşdili öğretildi ve bize her şeyden (nasip) verildi. Doğrusu bu apaçık bir lütuftur. Süleyman’ın, cinlerden, insanlardan ve kuşlardan müteşekkil orduları toplandı; hepsi birarada (onun tarafından) düzenli olarak sevk ediliyordu. Nihayet Karınca vâdisine geldikleri zaman, bir karınca: Ey karıncalar! Yuvalarınıza girin; Süleyman ve ordusu farkına varmadan sizi ezmesin! dedi. (Süleyman) onun sözünden dolayı gülümsedi ve dedi ki: Ey Rabbim! Beni, gerek bana gerekse ana-babama verdiğin nimete şükretmeye ve hoşnut olacağın iyi işler yapmaya muvaffak kıl. Rahmetinle, beni iyi kulların arasına kat. (Süleyman) kuşları gözden geçirdi ve şöyle dedi: Hühüd’ü niçin göremiyorum? Yoksa kayıplara mı karıştı? Ya bana (mazeretini gösteren) apaçık bir delil getirecek ya da onun canını iyice yakacağım yahut onu boğazlayacağım! Çok geçmeden (Hühüd) gelip: Ben, dedi, senin bilmediğin bir şeyi öğrendim. Sebe’den sana çok doğru (ve önemli) bir haber getirdim.” (Neml, 16-22)

Bunlar dışında rüzgâr da Hz. Süleyman’ın emrine verilmişti: “Sabah gidişi bir aylık mesafe, akşam dönüşü yine bir aylık mesafe olan rüzgârı da Süleyman’a (onun emrine) verdik ve onun için erimiş bakırı kaynağından sel gibi akıttık.” (Sebe, 12)

d- Yunan devrinde tıp ve felsefe altın çağını yaşıyordu: Bunlar da aynı şekilde sebep-sonuç ilişkisinin zorunluluğu düşüncesi üzerine kuruluydu. Dolayısıyla Hz. İsa’nın mucizeleri, bu devirde ünlenen şeylere uygun şekildedir. Öncelikle onun doğumu, bahsedilen teoriyi kökünden sarsıyordu. Zira canlılar dünyasında alışlagelen, bir ana-babadan dünyaya gelmekti. Oysa Hz. İsa babasız dünyaya gelmişti. İşte bu durum, yerleşik

fizikî sebepleri iptal etmekteydi. Allah Teâlâ şunları buyurmaktadır:

“Meryem, onlarla kendi arasına bir perde çekmişti. Derken, biz ona ruhumuzu gönderdik de o, kendisine tastamam bir insan şeklinde göründü. Meryem dedi ki: Senden, çok esirgeyici olan Allah’a sığınırım! Eğer Allah’tan sakınan bir kimse isen (bana dokunma). Melek: Ben, yalnızca, sana tertemiz bir erkek çocuk başışlamam için Rabbinin bir elçisiyim, dedi. Meryem: Bana bir insan eli değmediği, iffetsiz de olmadığı halde benim nasıl çocuğum olabilir? dedi. Melek: Öyledir, dedi; (zira) Rabbin buyurdu ki: Bu bana kolaydır. Çünkü biz, onu insanlara bir delil ve kendimizden bir rahmet kılacağız. Bu, hüküm ve karara bağlanmış (ezelde olup bitmiş) bir iş idi. Meryem ona hamile kaldı. Bunun üzerine onunla (karnındaki çocukla) uzak bir yere çekildi.” (Meryem, 17-22)

İkinci mucize, Hz. İsa’nın henüz beşikte büyük bir bilge gibi konuşmasıdır: “Bunun üzerine Meryem çocuğu gösterdi. Biz, dediler, beşikteki bir sabî ile nasıl konuşuruz? Çocuk şöyle dedi: Ben, Allah’ın kuluyum. O, bana Kitab’ı verdi ve beni peygamber yaptı. Nerede olursam olayım, O beni mübarek kıldı; yaşadığım sürece bana namazı ve zekâtı emretti. Beni anneme saygılı kıldı; beni bedbaht bir zorba yapmadı. Doğduğum gün, öleceğim gün ve diri olarak kabirden kaldırılacağım gün esenlik banadır.” (Meryem 29-33)

Diğer mucize, onun çamurdan kuş sureti yapması, ardından üflemesiyle birlikte -Allah’ın izniyle- bunun kuşa dönüşmesidir: “O, İsrailoğullarına bir elçi olacak (ve onlara şöyle diyecek:) Size Rabbinizden bir mucize getirdim: Size çamurdan bir kuş sureti yapar, ona üflerim ve Allah’ın izni ile o kuş olur. Yine Allah’ın izni ile körü ve alacalıyı iyileştirir, ölüleri diriltirim. Ayrıca evlerinizde ne yeyip ne biriktirdiğinizi size haber veririm. Eğer

inanana kimseler iseniz, bunda sizin için bir ibret vardır.” (Al-i İmran, 49)

e- Son peygamberden önce fesahat, belağat ve söz sanatları zirve noktasına varmıştı: Söz, Arapların iç dünyalarında başka hiçbir şeyin ulaşamayacağı kutsallığa ve değere ulaşmıştı. O kadar ki Muallakât-ı Seba’yı (Kâbe’ye asılan yedi şairin şiirleri) Kâbe’nin duvarına asıyorlardı. Kâbe’nin cahiliye Araplarının en kutsal mekânı olduğunu hesaba katarsak, sözün onlar için ne kadar değerli olduğunu anlarız. Mucizenin toplum içinde meşhur değere göre seçilmesinin ilahî hikmeti şudur: İnsanın itibar ettiği ve medâr-ı iftiharî olan bir şeyle kendisine mucize sunulursa, bu kendisi için daha güçlü bir delil ve daha etkili bir mucize olur. Ayrıca, son peygamberin mucizesinin daha parlak ve delil gücü yüksek olması için Allah onun mucizesini okunan icazlı bir kitap kılmıştır. Hâlbuki o peygamber (s.a.v.) hayatı boyunca eliyle yazı yazmamış ve kimseden öğrenim görmemiş ümmî bir insandır.⁴⁴⁸

5. Peygamber Efendimizin bazı hissî mucizeleri

Hazreti Peygamberimizin (s.a.v.) eliyle tabiata ait (kevnî) ve gözle görülür (hissî) bir takım mucizeler gerçekleşmiştir. O an yanında bulunanlar bunları bizzat müşahede etmiş ve ayrıca sahih rivayetlerle bize aktarılmışlardır. Bu hissî mucizelerin bir kısmını inceleyelim:

a- Ayın yarılması: Allah Teâlâ’nın Hazreti Peygamberimizi desteklediği mucizelerden birisi, Kureyş müşrikleri kendisinden doğruluğuna dair açık delil istediklerinde, ayın ikiye yarıldığını göstermesidir. Yine de bu durumu gördükleri zaman “bu onun gözlerimize yaptığı bir sihirdir” demişlerdir. Ancak bazıların “yolcuların dediklerine bakın. Zira Muhammed herkese

sihir yapmış olamaz” demesi üzerine, o tarihte seyahatte olup da yeni dönenlere sormuşlar, onlar da ayı ikiye ayrılmış halde gördüklerini söylemişlerdir.

Kurân-ı Kerim bu mucizeyi açık şekilde şu ayetlerde anlatmaktadır: “*Kıyamet yaklaştı ve ay yarıldı. Onlar bir mucize görürlerse hemen yüz çevirirler ve: Eskiden beri devam edegelen bir büyüdür, derler.*” (Kamer, 1-2)

Sahih hadisler de hadiseyi bildirmektedir. Buhârî ve Müslim’in Enes bin Malik’in şu sözünü rivayetleri bunlardandır: “Mekkeliler Allah Rasûlü’nden (s.a.v.) bir mucize göstermesini istemişler, o da ayın ikiye yarılmalarını kendilerine göstermiştir.”⁴⁴⁹

b- Sahabe topluluğunun gözü önünde Peygamber Efendimizin parmakları arasından suyun fışkırması: Cabir’in (r.a.) rivayetinde anlattıkları bu kabildendir: “Hudeybiye günü insanlar susamışlardı. Allah Rasûlü önündeki küçük bakır kaptan abdest aldığı anda insanlar o tarafa doğru yöneldiler. Allah Rasûlü “ne yapıyorsunuz?” diye sordu. Onlar “abdest ve içme için kullanabileceğimiz yalnızca bu küçük kaptaki su var” diye cevap verdiler. Bunun üzerine Allah Rasûlü elinin kabın içine soktu ve parmaklarının arasından tıpkı gözeler gibi sular fışkırmaya başladı. Biz de bu sudan abdest aldık ve içtik.” Ravi, Hz. Cabir’e “o gün kaç kişiydiniz?” diye sorduğunda “yüz bin kişi bile olsaydı su bize yeterdi. O gün bin beşyüz kişiydik” cevabını vermiştir.⁴⁵⁰

Kadı İyâz, sözkonusu kıssayla alakalı hadislerin peşine şu notu düşmüştür: “Bu kıssayı güvenilir birçok ravi, birçok sahabeden rivayet etmiştir. Kesintisiz biçimde sahabeye varacak şekilde topluluklardan rivayet edilegelmiştir. Kıssa askerî birlikler ve toplu etkinlik yerleri gibi insanların toplanma mekânlarında nakledildiği halde, kimse bunu aktaran bir raviye

⁴⁴⁹ Buhârî, Kitâbü’l-Menâkıb, rakam: 3637

⁴⁵⁰ Buhârî, Kitâbü’l-Meğâzi, rakam: 4125

⁴⁴⁸ Mebâhis fi İcâzi’l-Kur’ân, s.26-27

itirazda bulunmamıştır. Bu durum, hadisenin katî mucizelerden olduğunu göstermektedir.”⁴⁵¹

c- **İsra ve Miraç mucizesi:** Kurân-ı Kerim bu mucizenin doğruluğunu şu ayetle tasdik etmiştir: “*Bir gece, kendisine âyetlerimizden bir kısmını gösterelim diye (Muhammed) kulunu Mescid-i Harâm’dan, çevresini mübarek kıldığımız Mescid-i Ak-sâ’ya götürülen Allah noksan sıfatlardan münezzehtir; O gerçekten işiten ve görendir.*” (İsra, 1)

Aynı şekilde Kurân, Peygamber Efendimize (s.a.v.) gösterilmek istenen bazı âyetleri (ilahî işaret ve delilleri) beyan etmiştir: “*Andolsun onu, Sidretü’l-Müntehâ’nın yanında önceden bir defa daha görmüştü. Cennetü’l-Me’vâ da onun yanındadır. Sidre’yi kaplayan kaplamıştı. Gözü kaymadı ve sınırı aşmadı. Andolsun o, Rabbinin en büyük âyetlerinden bir kısmını gördü.*” (Necm, 13-18)

Bunlar dışındaki nebevî mucizeleri hadisler detaylandırmaktadır.⁴⁵² Sözkonusu maddî mucizelerden bazıları şunlardır: Az yemeğin birçok kişiyi doyuracak kadar çoğalması, hurma kütüğünün içli içli ağlaması, cansız maddelerin onun çağırması üzerine yanına gelmeleri, hastalıkların iyileşmesi, kopan insan uzuvlarının tekrar yerine yerleşmesi, vs.⁴⁵³

Dördüncü Konu:

Peygamber Efendimizin Büyük Mucizesi; Kurân-ı Kerim

Buraya kadar bahsettiğimiz açık mucizeler ve harikulade hadiseler, olanca çeşitliliklerine ve su götürmez gerçekliklerine rağmen hiçbirisi peygamberliği ispat etme noktasında umumî meydan okumayı Kurân-ı Kerim kadar sağlayamamıştır. Peygamber Efendimizin (s.a.v.) benzerini getirme hususunda

⁴⁵¹ eş-Şifâ bi T’arîfi Hukûki’l-Musdafâ 1/496-497

⁴⁵² Buhârî, Kitâbü bed’il-halk, rakam: 3207

⁴⁵³ Muhammedü’r Rasûlullah, Muhammed es-Sadık Arcûn 2/327-367

insanlara meydan okuduğu ve ilk nüzul tarihinden bugüne bütün insanlara hitap eden büyük mucizesi Kurân-ı Kerim’dir. Peygamber Efendimizin (s.a.v.) şöyle dediği rivayet edilmiştir: “Bütün peygamberlere ümmetlerinin iman ettiği mucizeler verilmiştir. Bana verilen ise, Allah’tan gelen vahiydir. Kıyamet günü peygamberlerin en çok tabisi bulunanı olmayı ümid ediyorum.”⁴⁵⁴

Böylelikle Allah Teâlâ Kurân’ın benzerini getirmeleri için Araplara meydan okumuştur. Konuyla alakalı şöyle buyurmaktadır: “*De ki: Andolsun, bu Kur’an’ın bir benzerini ortaya koymak üzere insü cin bir araya gelseler, birbirlerine destek de olsalar, onun benzerini ortaya getiremezler.*” (İsra, 88) Daha sonra onlara meydan okuma konusunda hafifletmeye giderek Kurân benzeri on sure getirmelerini istemiştir: “*Yoksa Onu (Kur’an’ı) kendisi uydurdu mu diyorlar? De ki: Eğer doğru iseniz Allah’tan başka çağırabildiklerinizi (yardıma) çağırın da siz de onun gibi uydurulmuş on sûre getirin.*” (Hud, 13)

İnkârcı Araplar bundan da aciz kalıp inat ve kibirlerine devam edince, Allah Teâlâ yalnızca bir süre getirmelerini isteyerek meydan okumanın dozunu artırmıştır: “*Yoksa Onu (Muhammed) uydurdu mu diyorlar? De ki: Eğer sizler doğru iseniz Allah’tan başka, gücünüzün yettiklerini çağırın da (hep beraber) onun benzeri bir sûre getirin.*” (Yunus, 38) Yine şöyle buyurmaktadır: “*Eğer kulumuza indirdiklerimizden herhangi bir şüpheye düşüyorsanız, haydi onun benzeri bir sûre getirin, eğer iddianızda doğru iseniz Allah’tan gayri şahitlerinizi (yardımcılarınızı) da çağırın. Bunu yapamazsanız -ki elbette yapamayacaksınız- yakıtı, insan ve taş olan cehennem ateşinden sakının. Çünkü o ateş kâfirler için hazırlanmıştır.*” (Bakara, 23-24)

Sözkonusu meydan okuma bugün bile geçerlidir. Arapların fasihleri ve belîğları, hatta bütün insanlık 14 asır boyunca bu

⁴⁵⁴ Buhârî, Kitâbü fadâilü’l-Kur’an, rakam: 4981

meydana okumaya en ufak cevap verememiş, kıyamete dek de veremeyecektir. Bu meydan okumaya cevap verilebilseydi, vermeye en uygun olanlar, fesâhat ve belağat ehli olan ve insanlara karşı bunlarla iftihar eden Araplar verirdi.

Diğer bir nokta, bütün peygamberlerin mucizelerinin yer-yüzündeki alışılmış düzenin dışına çıkan fizikî ve hissedilir mucizeler olduğudur. Mesela Hz. Nuh'un mucizesi, yalanlayanları boğup inananları kurtaran korkunç tufandır. Hz. Hûd'ün mucizesi, yalanlayanları helak edip inananları kurtaran uğultu ve dondurucu rüzgârdı. Hz. Salih'in mucizesi, kendilerine ilahî işaret olarak gönderilen deveyi kesmeleri sonucu kavmine gelen şiddetli sarsıntıydı. Azap kendi memleketlerinde canlarını almış, Hz. Salih'in beraberindeki müminleri hayatta bırakmıştı. Geride işaret ettiğimiz Hz. Musa'nın ve Hz. İsa'nın mucizeleri de tabîî düzeni altüst eden türdendi.

Peygamber Efendimizin (s.a.v.) mucizesi ise kuşatıcı nitelikte aklî ve manevîdir; yoksa ne hissî ne de tabiatla alakalı değildir. Her ne kadar Peygamberimizin (s.a.v.) İsrâ ve Miraç, ayın ikiye yarılması ve benzerleri gibi hissî ve tabiatla alakalı mucizeleri olsa da meydan okuduğu ve asırlar boyu bütün insanlara hitap eden büyük mucizesi Kurân-ı Kerim'dir.⁴⁵⁵ Kurân-ı Kerim'in mucizeviliği (icazı) belirli tek bir açıdan değil; lafzî, manevî, ruhî, ilmî ve teşriî olmak üzere çeşitli açılardandır.

Şeyh el-Hallâf'ın da belirttiği üzere âlimler, Kurân'ın tek bir noktadan insanları aciz bırakmadığı, aksine birbirleriyle irtibatlı halde lafzî, manevî ve ruhî birçok açıdan insanların Kurân'a karşı koymaya güçlerinin yetmediği konusunda sözbirliği içindedirler. Sözbirliği sağlanan diğer husus, bugüne dek akılların mucizevîliğe (icaza) bir sınır çizememesi, Kurân'ın bütün mucizevî noktalarını idrak edememesidir. İnsan

⁴⁵⁵ Rekâizü'l-İman, s.373

düşünce biçimleri geliştikçe ve yılların sihri kainâtın canlı cansız harikalarını ortaya çıkardıkça Kurân'ın mucizevî açılarından biri daha gün ışığına çıkacak, onun Allah katından indiğine dair yeni bir güçlü delil oluşacaktır.⁴⁵⁶

1. Lügat açısından mucizevilik

Kurân-ı Kerim'in belağatı, lafızlarının açıklığı, üslubunun hoşluğu ve nazminin sağlamlığı Arapları hayrette bırakacak seviyeye varmıştır. Onlar Kurân'ı işittiklerinde bunun ne yazdıkları şiire, ne nesire benzemediğini anlamışlardır. Velid bin Muğîra bu gerçeğe bizzat şahit olmuş ve kendisini Peygamber Efendimizle (s.a.v.) tartışması için gönderen Kureyşlilere dönüştürerek şöyle demiştir: "Ne diyeyim? Vallahi içinizde şiiri, reczi, kasideyi ve cin şiirlerini benim kadar bilen başka bir adam yoktur. Vallahi onun okudukları bunlardan hiçbirine benzemiyor. Vallahi okuduklarında bir tatlılık ve güzellik var. Sulak bir yerde yetişmiş, bol meyveli bir ağaç sanki. O her şeye üstün gelir, hiçbir şey onun üstüne çıkamaz. O kendinin altındaki her şeyi parçalar."⁴⁵⁷

Kurân'ın sözkonusu lügavî mucizevîliği, anlatılan konunun çeşidine uygun olarak üslubun çeşitlenmesinde kendini gösterir. Buna göre şuuruları ve hisleri sarsmak için üslup bazen şiddetlenir. Cehennem ve azap ayetleri böyledir: "*Onu yakalayın da, (ellerini boynuna) bağlayın; sonra alevli ateşe atın onu! Sonra da onu yetmiş arşın uzunluğunda bir zincir içinde oraya sokun!*" (Hakka, 30-32)

Bunun aksine rahmet, şefkat ve dua ayetlerinde üslup yumuşar: "*Kâf. Hâ. Yâ. Ayn. Sâd... (Bu,) Rabbinin, Zekerîyya kuluna rahmetinin anılmasıdır. Hani o, gizli bir sesle Rabbine niyaz etmişti:*

⁴⁵⁶ İlmü usûlilfikh, Abdulvehhâb Hallâf, s.57

⁴⁵⁷ Tefsîru'l-Menâr 1/199; el-Akîdetü'l-İslâmiyye, Ahmed Ali, s.259

Rabbim! dedi, benden (vücudumdan), kemiklerim zayıfladı, saçım başım ağardı. Ve ben, Rabbim, sana (ettiğim) dua sayesinde hiç bedbaht olmadım. Doğrusu ben, arkamdan iş başına geçecek olan yakınlarımdan endişe ediyorum. Karım da kısırdır. Tarafından bana bir veli (oğul) ver. Ki o bana vâris olsun; Ya'kub hanedanına da vâris olsun. Rabbim, onu rızana lââyık kıl!" (Meryem, 1-6)

Bunun dışında Kurân-ı Kerim hadiseleri, öncekilerin kıssalarını ve kıyamet sahnelerini anlatırken kullandığı canlı üslupla temayüz etmektedir. Buralarda insanları etkileyip hislerini sarsacak şekilde harika tasvir gücüne ve hareketli anlatıma kavuşmaktadır.⁴⁵⁸ Dünden bugüne birçok âlim belağat ve üslup açısından Kurân'ın mucizevîliğine (icazına) dair eserler yazmıştır. Eski dönemlerde kimi Araplar Kurân benzeri şeyler yazmaya çalışmışlar, fakat eserleri toplum içinde kendilerini alay konusu yapacak şekilde gülünç ve düşük kalmıştır. Her şey zıddıyla imtiyaz kazanır kuralı gereğince, bu durum Kurân'ın mucizevîliğini pekiştirmiştir.⁴⁵⁹

2. Eski ümmetlerin kıssaları üzerinden geçmiş çağlardan haber verilmesi

Kurân'da Âd, Semûd gibi, Hz. Lut'un, Hz. Nuh'un ve Hz. İbrahim'in kavmi gibi; Hz. Musa'nın kavmiyle yaşadıkları, Firavun ve yandaşları ve Hz. Meryem'in Mesih'i mucizevî doğuruğu gibi nesli tükenen ümmetler ve helak olan halklar anlatılır. Bu haberler, insanların tarihî keşiflerine ve ehl-i kitabın kitaplarındaki sahih ve makul rivayetlere uymaktadır. Bütün bunlar, okuma yazma bilmeyen, etrafında ilim ve kitap çevresi bulunmayan ve hiçbir muallimin meclisine devam etmeyen bir ümmî tarafından nakledilmiştir.

⁴⁵⁸ el-Akîdetü'l İslâmiyye, s.260

⁴⁵⁹ A.g.e, s.160

Durumun böyle oluşu, Hazreti Muhammed'in (s.a.v.) getirdiklerinin Allah Azze ve Celle tarafından bir vahiy olduğunun güçlü delilidir. O Zülcelal şöyle buyurmaktadır: "*Sen bundan önce ne bir yazı okur, ne de elinle onu yazardın. Öyle olsaydı, bâtila uyanlar kuşku duyarlardı.*" (Ankebut, 48) İnkârcılar hayrete düşüp ilahî vahyin verdiği haberlere laf edemediklerinde, yalan ve iftiraya başvurarak bunları Peygamberimize (s.a.v.) bir insanın öğrettiğini iddia etmişlerdir.

Bu amaca dönük olarak Mekke'de Arapçayı güzel konuşmayan ve eski ümmetlerin haber ve kıssalarına dair bilgisi olmayan Rum (Bizanslı) bir genç bulmuşlardır. Bu nedenle Allah Sübhânehû şöyle buyurmaktadır: "*Şüphesiz biz onların: Kur'an'ı ona ancak bir insan öğretiyor dediklerini biliyoruz. Kendisine nisbet ettikleri şahsın dili yabancıdır. Hâlbuki bu (Kur'an) açık bir Arapçadır.*" (Nahl, 103)⁴⁶⁰

3. Gaybî veya geleceğe ait hadiselerin bildirilmesi

Kurân'ın mucizevî açılarından biri, gayba ait olayları veya henüz gerçekleşmemiş durumları anlatmasıdır. Gelecekte gerçekleşecek bu durumların o gün için ne bir işareti ne ipucu veren gelişmeleri bulunmamaktadır. Bunlardan bir kısmını ele alalım:

a- **Kurân'ın Bizanslıların eliyle Farşlıların hezimete uğrayacağını haber vermesi:** Bizans'ın Fars orduları karşısında korkunç yenilgisinden sonra Allah Teâlâ şu ayetleri indirmiştir: "*Elif. Lâh. Mîm... Rumlar, (Arapların bulunduğu bölgeye) en yakın bir yerde yenilgiye uğradılar. Hâlbuki onlar, bu yenilgilerinden sonra birkaç yıl içinde galip geleceklerdir. Eninde sonunda emir Allah'ındır. O gün müminler de Allah'ın yardımıyla seviyeceklerdir. Allah, dilediğine yardım eder. O, mutlak güç sahibidir, çok esirgeyicidir.*" (Rum, 1-4)

⁴⁶⁰ el-Akîdetü'l İslâmiyye, s.261

Durum, gerçekten Kurân'ın haber verdiği gibi olmuş ve Bizans, Fars'ı hezimetle uğratmıştır. Üstelik o dönemde Bizans'ın zayıf bir devlet oluşu, böylesi bir galibiyeti uzak ihtimal kılmaktadır.

b- Allah Büyük Bedir Savaşı'nda müminlere zafer vadedmiştir: *“Hatırlayın ki, Allah size, iki taifeden (kervan veya Kureyş ordusundan) birinin sizin olduğunu vadediyordu; siz kuvvetsiz olanın (kervanın) sizin olmasını istiyordunuz. Oysa Allah, sözleriyle hakkı gerçekleştirmek ve (Kureyş ordusunu yok ederek) kâfirlerin ardını kesmek istiyordu.”* (Enfal, 7) Sonuçta Müslümanların sayıca ve silahça azınlığına karşın şaşkınlık verici bir üstünlük sağlanmıştır.

c- Allah müminlere, Mescid-i Haram'a gireceklerini vadedmiştir: *“Andolsun ki Allah, elçisinin rüyasını doğru çıkardı. Allah dilerse siz güven içinde başlarınızı tıraş etmiş ve kısaltmış olarak, korkmadan Mescid-i Haram'a gireceksiniz. Allah sizin bilmediğinizi bilir. İşte bundan önce size yakın bir fetih verdi.”* (Fetih, 27)

d- Allah'ın vaadi gerçekleşmiş ve Mekke'nin fethinde Müslümanlar Mescid-i Haram'a girmişlerdir: Yine Allah kendilerinden öncekileri yeryüzüne hakim kıldığı gibi müminleri de yeryüzüne hakim kılacağını vadedmiştir: *“Allah, sizlerden iman edip iyi davranışlarda bulunanlara, kendilerinden öncekileri sahip ve hakim kıldığı gibi onları da yeryüzüne sahip ve hakim kılacağını vâdetti.”* (Nur, 55)

Allah'ın bu vaadi de gerçekleşmiş ve müminler henüz Allah Rasûlü (s.a.v.) hayattayken bütün Arap topraklarına hâkimiyet sağlamışlardır. Bütün Arap toprakları Müslümanların idaresine boyun eğmiştir. Bunun ötesinde sahabeler Arap Yarımadası'nın sınırlarını aşarak Fars topraklarının ötesine kadar idarelerini götürmüşler, Bizans'ın üzerine yürüyerek tüm Şam bölgesini ve Mısır'ı Bizans yönetiminden almışlardır.

Son olarak, Allah Sübhânehû Kurân-ı Kerim'i tahriften koruyacağı sözünü vermiştir: *“Kur'an'ı keskinlikle biz indirdik; elbette onu yine biz koruyacağız.”* (Hicr, 9) Bu söz de korunmuş, zamanın değişmesi ve Müslümanların hallerinin dönüşmesine rağmen bugüne kadar Kurân her türlü değişim ve tadilattan muhafaza edilmiştir. Allah'ın izniyle kıyamete kadar böyle devam edecektir.⁴⁶¹

4. Kurân sure ve ayetlerinin birbirleriyle uyumu

Kurâ'nın mucizevî noktalarından bir diğeri, surelerin belli bir intizam içinde olması ve ayetlerin birbirleriyle uyuşmasıdır. Kurân-ı Kerim bir kısmı Mekke'de, bir kısmı Medine'de olmak üzere gece gündüz, seyahat ve ikamet hali gibi farklı ortamlarda parça parça nazil olmuştur. Altı bini aşan ayet yekûnünde ve yüz on dördü bulan sure sayısında ne belağat seviyesi açısından ne de kapsadığı mana bakımından diğerlerinden farklı bir ayet bulamayız. Aynı şekilde hiçbir sure içerdiği hükümler ve bilgiler bakımından diğer bir sureyle zıtlık oluşturmaz.

Elimizdeki Kurân'ın, aklî ürünlerini ve fikrî sonuçlarını gördüğümüz insanların ürünü olmadığını göstergesi, ne kadar telafi etmeye çalışsalar da insanların yaptıkları işlerin mutlaka bir eksik ve kusur, bir tezat ve çelişki barındırmasıdır. Allah Sübhânehû bu hususu şöyle beyan eder: *“Hâla Kur'an üzerinde gereği gibi düşünmeyecekler mi? Eğer o, Allah'tan başkası tarafından gelmiş olsaydı onda birçok tutarsızlık bulurlardı.”* (Nisa, 82)⁴⁶²

5. Hüküm (teşrii) noktasında mucizevilik

Kurân-ı Kerim, indiği çağın kültür ve medeniyetlerinde bilinmeyen insanlığın ferdî ve toplumsal hayatını düzenleyici

⁴⁶¹ el-Akâidetü'l İslâmiyye, s.262

⁴⁶² A.g.e, s.266

hükümler getirmiştir. Onun geliştirdiği ahlakî, insanî ve genel toplumsal değerler daha önceden ne insanların akıllarına gelebilmiş, ne sosyal hayatta karşılık bulabilmiştir. Burada insanın değerliliğine, onun kölelikten kurtulup cinsiyetine, rengine ve dinine bakılmaksızın insanî haklarının tanınmasına, bütün insanlığın bir olduğunun ilanına, aile hayatının düzenlenmesine, toplumsal ve devletlerarası ilişkilerin adalet temeli üzerine kurulmasına dair Kurân'ın getirdiği prensiplere işaret etmekle yetineceğiz.

Bütün bunlar gerek mahallî, gerek umumî olarak Kurân'ın indiği çağda kabul edilen değerler değildir. Hatta bitmiş ya da devam eden hiçbir medeniyet tarihinde böylesi bir anlayışa rastlanmamaktadır.⁴⁶³ Böylelikle anlamış oluyoruz ki Kurânî şariat ve hükümler, kıyamete dek Kurân'ın mucizevîliğini gösteren en güçlü delillerden biridir. Bugüne dek Araplar ve acemler üzerinde güçlü bir kanıt oluşturan bu gerçeği, Kurân'ın dilini bilen de bilmeyen de kabul etmekten geri durmamıştır. Allah Teâlâ'nın beyanıyla toplumların hastalığının şifası budur: *“Ey insanlar! Size Rabbinizden öğüt, gönüllerdekine şifa, müminler için hidayet ve rahmet gelmiştir.”* (Yunus, 57)⁴⁶⁴

6. İlmî ve bilimsel noktada mucizevîlik

Kurân'ın bir ilimler ve bilimler kitabı olmadığı, ilmî teoriler ortaya koymak veya matematiksel ya da astronomik meseleleri işlemek için inmediği bilinen bir husustur. Lakin Kurân-ı Kerim'de ne o dönemin Araplarının ne başka milletlerin haberdar olmadığı, yakın zamana kadar bilimin de keşfedemediği bazı kozmik ve bilimsel gerçeklere dair işaretler bulunmaktadır. Söz konusu gerçekleri ve bilimsel hakikatları ihtiva eden

⁴⁶³ el-Akîdetü'l İslâmiyye, s.266

⁴⁶⁴ A.g.e, s.266

Kurân'ın beşer kaynaklı olmayıp, yarattığı evreni en iyi bilen Allah'ın bir vahyi olduğu buradan anlaşılmaktadır. İlahî kaynaklı olduğu içindir ki evrenle alakalı haber verdiği vahiyler, gerçekle birebir örtüşmektedir. Kurân-ı Kerim'deki ilmî işaretlerin bir kaçına yer verelim:

a- **Göklerin ve yerin başlangıçta tek parça olması:** Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: *“İnkâr edenler, göklerle yer bitişik bir halde iken bizim, onları birbirinden kopardığımızı ve her canlı şeyi sudan yarattığımızı görüp düşünmediler mi? Yine de inanmazlar mı?”* (Enbiya, 30)

Ayet göklerin ve yerin tek parça olduğuna, daha sonra yerin göklerden ayrıldığına işaret ediyor. Bilim, Büyük Patlama Teorisi diye bilinen ve evrenin başlangıcını anlatan bu hakikati geçen asırda keşfetmiştir.

b- **Dağların sabit oluşunun sebebi:** Kurân'ın işaret ettiği bilimsel hakikatlardan biri, yer kabuğunun insanları sarsmasını önlemek için dağların sabit ve sağlam olarak yaratılmasıdır: *“Allah, gökleri görebileceğiniz direkler olmaksızın yarattı. Yeryüzüne de, sizi sarsmasın diye sabit dağlar yerleştirdi ve orada her türlü canlıyı yaydı. Gökten de yağmur indirip orada her türden güzel ve faydalı bitki bitirdik.”* (Lokman, 10)

Bilimin bu asırdaki keşfine göre, dağlar yeryüzünün dengesini korumaktadır. Herhangi bir sebeple bu düzenin bozulması durumunda depremler ve volkanlar meydana gelir. Bu durumda Kurân'ın beyan ettiği üzere, yeryüzünün insanları sarsmasını engelleyen, dağların gücüdür.

c- **Sütün hayvanların karnında, işkembe ile kan arasında oluşması:** Kurân-ı Kerim bu hususa şöyle işaret etmektedir: *“Kuşkusuz sizin için hayvanlarda da büyük bir ibret vardır. Zira size, onların karınlarındaki işkembe ile kan arasından (gelen), içenlerin boğazından kolayca geçen hâlis bir süt içiriyoruz.”* (Nahl, 66)

Bu, bilimin yeniçağa kadar keşfedemediği ilmî bir hakikattir. Bugün bilimsel olarak sabittir ki süt, bağırsaktaki atıkların (dışkı) kanla karışması sonucu bağırsak duvarının orada oluşmaktadır. Daha sonra süt bezeleri, sütün oluşması için gerekli unsurları kandan ve sindirilen gıda özünden sağlamakta ve üzerlerine hem renk hem tat bakımından ikisinden tamamen farklı olan süte dönüştürücü özel bir özsu salgılamaktadır. Söz konusu bilgiler bugün kimya ve sindirim fizyolojisi bilimlerinin konusu olup Hazreti Peygamber Efendimiz döneminde hiçbir şekilde bilinmemektedir. Bunlar ancak modern çağın imkânlarıyla gün ışığına çıkmıştır.⁴⁶⁵

d- İnsan yaratılışının aslı ve ceninin merhaleleri: Kurân bu konuya şu ayetlerle işaret etmektedir: *“Andolsun biz insanı, çamurdan (süzülüp çıkarılmış) bir özden yarattık. Sonra onu sağlam bir karargâhta nutfeye haline getirdik. Sonra nutfeyi alaka (aşılanmış yumurta) yaptık. Peşinden, alakayı, bir parçacık haline soktuk; bu bir parçacık eti kemiklere (iskelete) çevirdik; bu kemikleri etle kapladık. Sonra onu başka bir yaratılışla insan haline getirdik. Yapıp-yaratanların en güzeli olan Allah pek yücedir.”* (Mü’minun, 12-14)

Anatomi ve embriyoloji bilimi, ayetteki merhaleleri yaşadığımız çağa kadar çözememiştir. Konuyla alakalı Moris Bukey şöyle der: “Cenin (embriyom) Kurân’ın anlattığı şekilde rahimde gelişmesi, meseleyle ilgili bugün bildiklerimize tamamen uymaktadır. Modern bilimin Kurân’ın konuyla alakalı anlattıklarına getireceği en ufak bir eleştiri yoktur.”⁴⁶⁶ Diğer bir ifadesinde Bukey şunları söyler: “Kurân’ın insanın üremesiyle

⁴⁶⁵ Delâilü'l-İcâz el-İlmî fi'l Kur'âni ve's Sünneh, Musa el-Hatib, s.137

⁴⁶⁶ el-Kur'ânü'l-Kerîm ve't Tevrât ve'l İncil, Mûris Bûkay, s.232; el-Akâidetü'l İslâmiyye, s.264

alakalı söyledikleri, bilinmesi için yüzlerce yılın geçmesi gereken basit ifadeli hakikatlardır.”⁴⁶⁷

Bilgin Keyt Mûr'a “Allah Rasûlü'nün (s.a.v.) ceninin bu aşamalarını bilmesi mümkün mü?” diye sorulduğunda şu cevabı vermiştir: “İmkânsızdır. O günün dünyası ceninin aşamalı olarak yaratıldığından haberdar değildir. Nerde kaldı bilimin bugüne kadar detay anlamda isim veremediği aşamalara o gün kesin sınırlar çizilebilirsin! Kurân’ın gayet detaylı, basit ve sınırları çizilmiş isimler verdiği bu konuda, bilim aksine anlaşılmaz ve girift şekilde bir takım rakamlar ortaya koymuştur. Açıkça görüyorum ki bu deliller Hazreti Muhammed’e kesin olarak Allah katından gelmiştir ve dolayısıyla o Allah’ın peygamberidir.”⁴⁶⁸

e- Denizlerin birbirlerine karışmasını engelleyen setlerin olması: Allah Teâlâ bu hususa şöyle işaret buyurmuştur: *“İki denizi birbirine kavuşmak üzere salıvermiştir. Aralarında bir engel vardır, birbirine geçip karışmazlar.”* (Rahman, 19-20) Ayetin bahsettiği gerçek, çok sonraları keşfedilerek denizlerin ve nehirlerin sularının birbirlerine karışmadığı, bunun ikisindeki suyun tabiat ve özellik farkından kaynaklandığı bilimsel anlamda tespit edilmiştir.⁴⁶⁹

Bunların dışında Kurân’da evrenle ilgili birçok bilimsel işaret vardır. Bilim bazısını keşfetmiş, bazısını bugüne dek bulamamıştır. Bunlar kesin bir biçimde Kurân’ın herşeyi bilen ve her yaptığında hikmetler bulunan Allah katından geldiğinin, bir insanın bunları kendinden söylemesinin mümkün olmadığını delilidir.⁴⁷⁰ Diğer taraftan Kurân’ın bilimsel mucizevî yönlerinin açığa çıkması, pratikte Batılı deneyimli bil-

⁴⁶⁷ el-Kur'ânü'l-Kerîm ve't Tevrât ve'l İncil, Mûris Bûkay, s.234

⁴⁶⁸ A.g.e., s.234

⁴⁶⁹ el-Akâidetü'l İslâmiyye, s.264

⁴⁷⁰ Rekâizü'l-İmân, s.264

ginlerin İslam'a girmesine sebep olmaktadır. Çünkü bu durum, Kurân'ın icazının ve Allah'ın vahyi olduğunun ispat edilmesine açık bir kanıttır. Peygamberliğin ve Hazreti Muhammed'in (s.a.v.) getirdiklerinin doğru olduğunun ispatı bu temeller üzerine kurulacaktır.

Kurân'ı anlama noktasında bu metodu takip etmek, umulur ki çağdaş maddeci medeniyetin ve onun bilimsel metodunun baskısı nedeniyle güvenleri sarsılan bazı Müslümanların yeniden güven kazanmalarına vesile olur. Böylelikle İslam'ın tahrif edilmiş Hıristiyanlık gibi bilimle savaşmadığına, tersine bilimin İslam medeniyeti açısından ilahî vahyin yönlendirmesiyle geliştiğine ikna olurlar.⁴⁷¹

Beşinci Konu: Keramet, Mucize ve Sihir Arasındaki Fark

1. Keramet ve mucize arasındaki fark

Öncelikle keramet, normalin dışına çıkma noktasında mucizenin altındadır. İkinci olarak, keramet salih kimseler için normal bir durumdur. Mucize ise insanların normal durumlarını aşan bir özelliğe sahiptir. Keramet mucizeye tabidir ve peygamberliğin delillerinden biridir. Zira velinin keramet gösterebilmesi, ancak peygambere tabi olmasıyla mümkün olur. Tabi olmaması durumunda keramet gerçekleşmeyecektir. Keramet ibadet ve dua gibi velinin fiilî gayretiyle elde edilir; mucizede kulun fiilî etkisi söz konusu değildir.⁴⁷²

Bunlar dışında keramet, adet olan durumu aşmasına rağmen peygamberlik iddiası taşımaz ve peygamberliğin hazırlık süreci de değildir. Allah onu peygamberine sıkı sıkı tabi oluşuyla, sahih itikadı ve amel-i salihıyla salih kimselerden olduğu

⁴⁷¹ el-Akâidetü'l İslâmiyye, s.265

⁴⁷² Ârâü İbni Hacer el-Heysemî el-İ'tikâdiyye, s.473

zahir olan bir velinin eliyle gerçekleştirir. Bazı kere de Allah Teâlâ salih kullarından dilediğine adetin ve insanların alıştığı halin dışına çıkmayan hususiyetler lütfeder. İstikamet, Allah'a itaate muvaffak olmak, ilim ve amel yoğunluğu, halkı Hakk'a irşad etmek böylesi hususiyetlerdir.⁴⁷³

Keramet gerçeği üzerine düşündüğümüz zaman, onun peygamberlik iddiası taşımadığını ve ona meydan okumadığını anlarız. Aksine keramette aslolan, gizli saklıdır. Bu ise mucizeye ters bir durumdur. Çünkü mucize, peygamberin peygamberlik iddiasını ve meydan okuma vasfını taşır. Peygamberlikle amaçlanan şeyin sağlanması ve Allah'ın yaratıklarına karşı bir delilinin oluşması için mucizenin açığa çıkarılması gereklidir.⁴⁷⁴

Son olarak keramet, sahibinin diğerlerine üstünlüğünü göstermez. Allah bazen imanını güçlendirmek istediği zayıf imanlıya veya ihtiyacını gidermek istediği muhtaca da keramet bahşeder. Bu durumda keramet verilmeyen kişi daha üstün imanlı, daha değerli velidir. Diğerine verilenin kendisine bahşedilmesine ihtiyacı yoktur. Tabiîn döneminde sahabeden daha fazla harikulade hale rastlanması bu sebeptir.⁴⁷⁵

2. Kerametle sihir arasındaki fark

Keramet ve sihir arasındaki farka gelecek olursak, şu temel ayrımı yapmalıyız: Peygamberlik iddiası taşımayan adet dışı durum, eğer Hakk'ın ve halkın haklarını yerine getiren salih bir kimseden meydana geliyorsa, bu keramettir. Eğer böyle değilse ya sihir ya istidraçtır. Salih insanın salih olmayandan farkı, anlatmaya gerek bırakmayacak derecede açıktır. Çünkü sima simaya, âdâp âdâba benzemez. Salih olmayan kişi, salih olanla

⁴⁷³ Akâidetü't-Tevhîd Mine'l Kitabi ve's Sünneh, s.282,283

⁴⁷⁴ Akâidetü't-Tevhîd Mine'l Kitabi ve's Sünneh, s.283

⁴⁷⁵ er-Rusülü ve'r Risâlât, s.160

ne kadar karıştırılabilir ki?! Hareket ve sözlerindeki pislikten mutlaka kendisini salih kişiden ayıracak şeyler sızar.⁴⁷⁶

Velilerin kerametleriyle bunlara benzeyen şeytanî haller arasında birkaç fark bulunmaktadır. Bunlardan biri, velilerin kerametlerinin iman ve takva sonucu gerçekleşmesi, şeytanî hallerin ise Allah ve Rasûlü'nün yasakladığı şeylerden kaynaklanması ve yine Allah ve Rasûlü'nün yasakladığı şeyler uğruna kullanılmalarıdır.⁴⁷⁷

Altıncı Bölüm

MUHAMMEDÎ PEYGAMBERLİĞİN ÖZELLİKLERİ, HAZRETİ PEYGAMBERİMİZİN ÜMMETİ ÜZERİNDEKİ HAKLARI

⁴⁷⁶ el-Akîdetü'l İslâmiyye, s.266

⁴⁷⁷ Ârâü İbni Hacer el-Heysemî el-İ'tikâdiyye, s.473

Muhammedî Peygamberliğin Özellikleri, Hazreti Peygamberimizin Ümmeti Üzerindeki Hakları

Birinci Konu:

Muhammedî Peygamberliğin Özellikleri

Muhammedî peygamberlik, dinin kemâle kavuştuğu ve insanlık üzerindeki rabbanî nimetin tamamlandığı son risâlettir. Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: “*Bugün size dininizi ikmal ettim, üzerinize nimetimi tamamladım ve sizin için din olarak İslâm’ı beğendim.*” (Maide, 3) Muhammedî peygamberlik, diğer bütün peygamberliklerden birkaç noktada ayrıcalığa sahiptir.⁴⁷⁸

1. O kendinden öncekileri nesheden son peygamberliktir

Hazreti Peygamber Efendimizin (s.a.v.) peygamberliği, semavî peygamberliklerin sonuncusu olarak gelmiş, Efendimiz de nebi ve rasüllerin sonuncusu olmuştur. Kendisinden sonra ne bir peygamber ne de semavî bir şariat gelmeyecektir. Bu inanç, dinî itikadımızın temellerindedir. İnkâr eden İslam dairesinden çıkarak küfre düşer. Kurân ve sahih sünnet bu hususu açıkça beyan etmiş, selefi ve halefiyle bütün Müslümanlar bu konuda icma oluşturmuşlardır.⁴⁷⁹

⁴⁷⁸ Rekâizü'l-Îmân, s.338

⁴⁷⁹ Akîdetü't-Tevhîd Mine'l Kitabi ve's Sünneh, s.258

Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: “*Muhammed, sizin erkeklerinizden hiçbirinin babası değildir. Fakat o, Allah’ın Resûlü ve peygamberlerin sonuncusudur. Allah her şeyi hakkıyla bilendir.*” (Ahzab, 40) Bu ayet, Peygamber Efendimizden (s.a.v.) sonra bir nebi gelmeyeceğine dair açık nastır. Nebi gelmeyeceğine göre, rasül haydi haydi gelmeyecektir. Çünkü rasüllük makamı nebilikten daha özeldir. Her rasül nebidir, ama her nebi rasül değildir.⁴⁸⁰

Hazreti Peygamber Efendimiz (s.a.v.) peygamberlik kapısını kapatarak üzerini damgalamıştır. Kapı kendinden sonra kimseye açılmayacaktır.⁴⁸¹ Böylelikle Allah’ın insanlara peygamber gönderme süreci sona ermiştir. Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: “*Bugün size dininizi ikmal ettim, üzerinize nimetimi tamamladım ve sizin için din olarak İslâm’ı beğendim.*” (Maide, 3) Bu ayet, ümmetin bir daha dinini kemâle erdirecek veya Rabbinin üzerlerindeki nimetini tamamlayacak başka bir peygambere ihtiyacı olmayacağını anlatmaktadır. Çünkü Allah Sübhânehû, Rasûlü Muhammed’in (s.a.v.) eliyle dinini kemale erdirmiş ve hem kendisi hem ümmeti için kıyamete dek Allah’a kulluk edecekleri din olarak İslâm’dan razı olmuştur.⁴⁸²

Hazreti Peygamberimiz de (s.a.v.) peygamberliğinin son peygamberlik, kendisinin son peygamber olduğunu birçok hadisinde ilan etmiştir. Ebu Hureyre’nin (r.a.) rivayetinde Peygamberimiz (s.a.v.) şöyle buyurur: “Ben ve benden önceki peygamberler bir adama benzeriz ki gayet güzel bir ev yapmış, fakat köşede bir tuğla boş bırakmıştır. İnsanlar evin etrafında hayretle dolanırken “şuraya da bir tuğla koysaydın ya!” derler. İşte ben o tuğlayım. Ben peygamberlerin sonuncusuyum.”⁴⁸³

⁴⁸⁰ Tefsîru İbni Kesîr 3/501

⁴⁸¹ Tefsîru’t-Taberî, Ahzâb suresi 40

⁴⁸² Akîdetü Hatmi’n-Nübüvve, Dr. Ahmed el-Ğâmidî; Hukûku’n-Nebî Alâ Ümmetih, Dr. Muhammed et-Temimî, 1/108

⁴⁸³ Buhârî, Kitâbü’l-menâkıb 6/558, rakam:3534

Başka rivayette Ebu Hureyre (r.a.) şöyle anlatır: Allah Rasûlü (s.a.v.) bir gün bir et getirdi ve bir zira’ kadar kaldırıp -bundan hoşlanırdı- ağzıyla etten bir ısırık aldı. Ardından şöyle buyurdu: “Ben kıyamet günü insanların efendisiyim. Neden böyle biliyor musunuz?” Allah Rasûlü devamla kıyamet günü olacakları, insanların hesabın başlaması için peygamberlerden şefaata isteyeceklerini, sonunda kendisine gelip “sen Allah’ın rasûlü ve nebilerin sonuncususun. Geçmiş ve gelecek günahların affolmuştur. Rabbin katında bizim için şefaataçı ol” diyeceklerini anlattı.⁴⁸⁴ Yine Allah Rasûlü Efendimiz (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: “İsrailoğullarını peygamberler idare ederdi. Giden her peygamberin ardından yenisi gelirdi. Lakin benden sonra bir peygamber daha gelmeyecek, sadece çok sayıda halife olacaktır.”⁴⁸⁵

Çeşitli ifadelerle birçok hadis aynı noktaya, Allah Rasûlü Efendimizden (s.a.v.) sonra vahyin kesildiğine ve peygamberliğin son bulduğuna vurgu yapmaktadır. Bunlardan bazıları tevatür derecesine ulaşmıştır. Neticede sözkonusu hadisler toplamı itibariyle kesin tevatür yoluyla mütevatirdirler.⁴⁸⁶ Efendimizin (s.a.v.) peygamberliği, kendinden öncekileri nesheden son peygamberliktir. Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: “*Sana da, daha önceki kitabı doğrulamak ve onu korumak üzere hak olarak Kitab’ı (Kur’an’ı) gönderdik.*” (Maide, 48) Kurân, kendinden önceki ilahî kitapları akide noktasında tasdik eder. Hepsi Allah’tan başka ilah olmadığı, O’nun tek, eşsiz ve benzersiz olduğu konusunda ortaktır. Hepsi “*Allah’a kulluk edin. O’ndan başka ilahımız yoktur*” (A’raf, 59) demektedir.

Kurân da aynı daveti yapmaktadır, fakat Kurân’ın kendinden önceki kitaplara şeriat noktasında nezaret ve idarecilik etmek gibi bir yönü bulunmaktadır. O Allah katından son mesajı

⁴⁸⁴ Sahîhu’l-Buhârî, rakam:4712

⁴⁸⁵ Buhârî, rakam:3455

⁴⁸⁶ Hukûku’n-Nebî Alâ Ümmetih, Dr. Muhammed et-Temimî, 1/109

taşımaktadır. Onun getirdiği şer'î hükümlere itaat vaciptir. Bu nedenle kendisine muhalif olan hususlarda önceki kitapları neshetmektedir. Şu ayet ayrıca bu manada anlaşılır: *“Ey Kitap ehli! Siz, Tevrat’ı, İncil’i ve Rabbinizden size indirileni hakkıyla uygulamadıkça, (doğru) bir şey (yol) üzerinde değilsinizdir de. Rabbinden sana indirilen, onlardan çoğunun küfür ve azgınlığı- nı elbette artıracaktır. Kâfirler topluluğuna üzülme.”* (Maide, 68)

Kitap ehli olanlar, ortağı bulunmayan tek bir Allah’a kulluk etme emri doğrultusunda Tevrat’ı ve İncil’i uygulamakla mü- kelleftirler. Bu durum, Yahudilerin “Üzeyir, Allah’ın oğludur” sözlerine, Hıristiyanların “Mesih, Allah’ın oğludur” iddialarına reddiyedir. Ayette verilen emir, aynı zamanda Hazreti Pey- gamberimizin (s.a.v.) peygamberliğini itiraf etmektedir. Çünkü onlar yanlarındaki Tevrat ve İncil’de onun adının yazılı oldu- ğunu görmektedirler. Ayet itikad ve hüküm açısından Rable- rinden kendilerine indirilen Kurân’a tabi olmaları gerektiğini, aksi halde Allah’ın kabul edeceği sahih bir din üzere bulunma- yacaklarını belirtir.⁴⁸⁷

Kurân-ı Kerim bütün insanlığı Allah Rasûlü’ne (s.a.v.) iman ve itaat etmeye, özellikle kitap ehlini onun getirdiği şeriata ta- bi olmaya davet etmektedir: *“Ey ehl-i kitap! Resûlümüz size Ki- tap’tan gizlemekte olduğunuz birçok şeyi açıklamak üzere geldi; birçok (kusurunuzu) da affediyor. Gerçekten size Allah’tan bir nur, apaçık bir kitap geldi. Rızasını arayanı Allah onunla kurtu- luş yollarına götürür ve onları iradesiyle karanlıklardan aydın- lığa çıkarır, dosdoğru bir yola iletir.”* (Maide, 15-16)

Bu ayetler, geçmiş şeriatların Peygamber Efendimizin (s.a.v.) peygamberliğiyle neshedildiğini; hidayet, kurtuluş, re- fah ve başarının ona itaat edip şeriatına tabi olmaya bağlı oldu- ğunu açıkça beyan etmektedir.⁴⁸⁸ Dolayısıyla Allah Azze ve

Celle, Peygamber Efendimizin (s.a.v.) peygamberliğinde önceki bütün peygamberliklerin güzelliklerini toplamış, diğerlerinde olmayan hususiyetlerle ona ek ikramda bulunmuştur. Bu ne- denle Allah onu bütün peygamberliklere şahit, emin ve hâkim; ayrıca onları neshedici son ilahî elçi kılmıştır.

2. 0 bütün insanlara gönderilmiş peygamberliktir

İslam peygamberliği insanların ve cinlerin, beyazların ve siyahların tümüne gönderilmiştir. Bu husus, İslam’ın en mü- meyyiz vasfıdır. Zira geçmiş peygamberlikler, belirli bir üm- mete ait olup, belirli bir zamanda sona ermişlerdir. Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: *“Allah’ın emirlerini onlara iyice açıklasın diye, her peygamberi kendi kavminin diliyle gönder- dik.”* (İbrahi, 4) *“Her millet için mutlaka bir uyarıcı (peygam- ber) bulunmuştur.”* (Fâtır, 24)

Peygamberlerin sonuncusu Efendimiz (s.a.v.) hakkındaki ayetler şunlardır:

- *“De ki: Ey insanlar! Gerçekten ben sizin hepinize, göklerin ve yerin sahibi olan Allah’ın elçisiyim.”* (A’raf, 158)

- *“Âlemlere uyarıcı olsun diye kulu Muhammed’e Furkan’ı in- diren Allah, yüceler yücesidir.”* (Furkan, 1)

- *“Biz seni bütün insanlara ancak müjdeleyici ve uyarıcı ola- rak gönderdik.”* (Sebe, 28)

Kurân-ı Kerim de kendisini “insanlara bir tebliğ” (İbrahim, 52), “insanlara beyan” (Al-i İmran, 138) ve “insanlar için hida- yet” (Bakara, 185) olmakla vasıflandırmaktadır.

Peygamber Efendimizin (s.a.v.) diğer peygamberlere karşı hususiyeti sahih hadiste şöyle anlatılmaktadır: “Altı şeyle diğer peygamberlere faziletli kıldım. Kısa ve etkili söz yeteneği (cevâmiu’l kelim) bana verildi. Düşmana korku salmakla yar- dım gördüm. Ganimetler bana helal kılındı. Yeryüzü benim için

⁴⁸⁷ Rekâizü’l-İman, s.329

⁴⁸⁸ Akidetü’t-Tevhîd Mine’l Kitabi ve’s Sünehi, s.260

temiz ve mescid kılındı. Bütün insanlara gönderildim ve peygamberlik benimle son buldu.”⁴⁸⁹

Peygamberliğin ilk yıllarında muhatapların, Peygamberimizle (s.a.v.) aynı toplumda yaşayan Araplar olması ve ilk önce onların uyarılması bu gerçeğe ters düşmez. Bu hususta ayetler “*yakın çevreni ikaz et*” (Şuara, 214) ve “*şehirlerin ana-sını (Mekke) ve civarını ikaz etmen için*” (En’âm, 92) buyurmaktadır. Araplar üzerinden tebliğin yapılması ve dillerinin bu noktada aracı olması; (“*Umulur ki düşünüp anlarsınız diye onu Arapça Kurân kıldık*” (Zuhruf, 3) ayrıca bu yönleriyle Kurân’ın kendileri için bir hatırlatma ve şeref vesilesi oluşu; (“*Doğrusu Kur’an, sana ve kavmine bir öğüttür. İleride ondan sorumlu tutulacaksınız.*” (Zuhruf, 44) bütün bunlar Peygamber Efendimizin (s.a.v.) bütün insanlığa gönderilmesi gerçeğine ters düşmemektedir.

Bahsettiğimiz hususlar, Arapların Kurân’ın nüzül dili olan lügatları, üslup ve adetleri Kurân’ı anlamak ve İslam’ı bilmek için kaynak durumundadır. Çünkü kendilerine yöneltilen hitapta her şeyden önce lügat, üslup ve adet yönleri gözetilmiştir.⁴⁹⁰ Daha sonra Araplar peygamberlik mesajını bütün insanlara taşımışlardır. Zira o Allah’ın insanlık için razı olduğu evrensel mesajdır. Her çeşidiyle beşeriyetin tümü İslam mesajına iman, tasdik ve tabi olma ile mükelleftir. Kendisine bu mesaj ulaşan hiç kimse başka bir dini kabul edemez. Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: “*Kim, İslâm’dan başka bir din ararsa, bilsin ki kendisinden (böyle bir din) asla kabul edilmeyecek ve o, ahirette ziyân edenlerden olacaktır.*” (Al-i İmran, 85)⁴⁹¹ “*Allah nezdinde hak din İslâm’dır.*” (Al-i İmran, 19)

⁴⁸⁹ Müslim, rakam: 523

⁴⁹⁰ el-Akîdetü’l İslâmiyye, s.244

⁴⁹¹ Akîdetü’t-Tevhîd Mine’l Kitabi ve’s Sünneh, s.254

3. Fıtrata uygun olması

Muhammedî davanın diğerlerinden ayrıldığı hususlardan bir diğeri, İslam’ın fıtrat dini oluşudur. Terbiye ve eğitimdeki nizamı, esasları ve üslubu sağlıklı ve ahlaklı insana ulaşmanın en doğru yolunu temsil etmektedir. Bunun nedeni, onun her şeyden önce fıtratı insanı oluşturan yerleşik bir hakikat şeklinde kabul etmesi ve kendi yolunda sorunsuzca devam edebilmesi için kendisine gerekli kanunu, koruma ve ihtimamı sağlamasıdır. İnsan fıtratı gereği itikadına, canına, malına veya namusuna saldıran düşmanından nefret eder. Onu püskürtmek, verdiği eziyeti ortadan kaldırmak ve kendi sığınağında ona vurmak ister.

Fıtratı hoşnut edecek şekilde düşmanlığı gidermeyle alakalı Kurân şöyle demektedir: “*Kim size saldırırsa siz de ona misilleme olacak kadar saldırın.*” (Bakara, 194) “*Bir kötülüğün cezası, ona denk bir kötülüktür. Kim bağışlar ve barışı sağlarsa, onun mükâfatı Allah’a aittir. Doğrusu O, zalimleri sevmez.*” (Şura, 40)

Sözkonusu hüküm, kişinin öfke ve kinini içine atmadan hoşnut olmasını sağlamaktadır. Ancak kişi affeder ve gönüllü olarak ceza hakkından vazgeçerse durum değişir. Kurân kötülüğü ortadan kaldırma ve canları koruma yolu olduğu için kısası övmektedir: “*Ey akıl sahipleri! Kısasta sizin için hayat vardır. Umulur ki suç işlemekten sakınırsınız.*” (Bakara, 179)

Diğer taraftan insan, fıtratı gereği mülkiyet edinmek ve şahsî özgürlüğünü kazanmak ister. Bu nedenle İslam, şahsî imkânların gelişmesi için kişiye meşru yollardan mülkiyet hakkını serbest bırakmış,⁴⁹² Komünizmin yaptığı gibi onu büsbütün zaptetmemiştir. Bununla birlikte zulmü ve bozgunu önlemek adına belli prensipler getirmiş, bu kapsamda faizin, karaborsacılığın, gaspın, yağmacılığın, hırsızlığın ve aldatmanın normal mülk edinme ve malı artırma yolları gibi kabul görmesini

⁴⁹² Akîdetü’t-Tevhîd Mine’l Kitabi ve’s Sünneh, s.255

yasaklamıştır. Ardından malın dengesiz artışına sınır getiren ve fakileri zenginlerin malına ortak eden zekâtı farz kılmış, Allah yolunda infak gerekliliği getirmiştir. Servet yığmayı, lüksü ve malla böbürlenmeyi ise haram kılmıştır. İşte tüm bunlar, Batı kapitalizminde ortaya çıkan ahlakî bozulmayı; toplumsal, siyasî ve iktisadî haksızlığı önlemeye dönük kurallardır.

Bunun gibi hayatın bütün safhalarında dinle insan fitratı arasında uyum göze çarpar. Bozulmayı önleyici veya meydana geldiğinde onu ıslah edici yönlendirmelerle birlikte fitrat saflığını olabildiğince korumuş, hayat mümkün olan istikrar kavuşmuştur.⁴⁹³ Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: “(Resûlüm!) Sen yüzünü hanîf olarak dine, Allah insanları hangi fitrat üzere yaratmış ise ona çevir. Allah’ın yaratışında değişme yoktur. İşte dosdoğru din budur; fakat insanların çoğu bilmezler.” (Rum, 30)

Allah’ın yarattığı şekliyle insan fitratında, yine Allah vergisi bir dizi saik bulunmaktadır. Yeme içme, giyim, mesken, cinsellik, mülkiyet ve kendini ispat etme gibi saikler, yeryüzünde hilafet sorumluluğunu yerine getirmede insana yardımcı olurlar. Yeryüzünün imarı için zarurî olmalarına karşın kendilerini kontrol edecek kuralların olmaması durumunda insan tabiatı için tehlike arzederler. O zaman insanın yakasını kurtaramayacağı dikbaşlı ihtiraslara dönüşürler.

Bu noktada ideal düzen, bahsedilen saiklere atıl kalmayacakları makul hareket alanı tanıyarak tümüyle zaptetmekten kaçınmak, aynı zamanda yıkıcı ihtiraslara dönüşmemeleri için gerekli kontrolü sağlamaktır. Sonuç olarak kişi dünyevî güzelliklerden istifade edecek, bir yandan da kendini helak ve ziyana sürükleyecek sınırlar denetim altına alınacaktır. İşte bu denetimi İslam sağlamaktadır. O hayatın imkân ve fırsatlarının gelişmesine izin vermiş, bunları pis saymaktan ve inkârdan kaçınmıştır.

⁴⁹³ Rekâizü'l-İman, s.356

Aynı zamanda beşer gücünün en yüksek değer mertebesine ulaşabilmeleri için sözkonusu saiklerin terbiyesine çalışmaktadır.

Böylelikle insanı hareket ettiren unsurların yılmaz tutkulara dönüşmesi engellenmiş olacak ve Allah’ın ilm-i hikmetiyle çizdiği sınırlarla çevrili istekler halini alacaklardır. Bu sadette Allah Teâlâ şunları buyurmaktadır: “*Bunlar Allah’ın koyduğu sınırlardır. Sakın bu sınırlara yaklaşmayın.*” (Bakara, 187) “*Bu söylenenler Allah’ın koyduğu sınırlardır. Sakın onları aşmayın.*” (Bakara, 229) İslam bu sebeple ruhbanlığı kabul etmemiştir. Çünkü o fitratın saiklerini atıl bırakmış ve büsbütün hâkimiyet altına almıştır.

Günün birinde üç grup Allah Rasûlü’nün (s.a.v.) evlerinden birine gitmiş ve onun ibadet hayatını sormuşlardır. Aldıkları yanıtları küçümsemişler ve içlerinden biri “ben bütün sene hiç aksatmadan oruç tutacağım” demiş, diğeri “geceleri uyumayıp ibadet edeceğim” şeklinde söz vermiş, üçüncüleri “ben de kadınlarla evlenmeyeceğim” sözünü sarfetmiştir. Allah Rasûlü (s.a.v.) dediklerini işittiğinde kendilerine şöyle buyurmuştur: “Vallahi Allah’tan en çok korkanınız ve O’na karşı en takvalı olanınız benim. Buna karşılık ben bazen oruç tutarım, bazen tutmam. Geceleri namaz kılar ve uyurum. Kadınlarla evlenirim. Kim benim sünnetimden yüz çevirirse benden değildir.”⁴⁹⁴

İslam aynı şekilde, çağdaş cahiliye çağı örneğinde yaşandığı gibi, yılmaz ihtirasların esiri olmayı da kabul etmemiştir. Bu durumda fitrat bozulacak, ahlak yozlaşacak ve insan hayvandan daha aşağı bir seviyeye inecektir.⁴⁹⁵

4. Hayatın bütün alanlarında insanın isteklerini kuşatması

Hazreti Peygamberimizin (s.a.v.) ilahî elçiliği, kendisine bağlı kalınıp gerekleri yerine getirildiği takdirde, bütün insanlığın

⁴⁹⁴ Müslim, Kitâbü'n-nikâh, rakam: 1402

⁴⁹⁵ Rekâizü'l-İman, s.355

faídasını garanti edecek ve hepsine hakikî saadeti temin edecek şekilde; din, dünya ve ahiret işlerinde insanın bütün ihtiyaçlarını kapsamaktadır. Bu gerçek doğrultusunda o inanca, ahlaka, ibadetlere, aileye, malî muamelelere, yargıya ve cezalara dair düzenlemeler getirmiştir.⁴⁹⁶ Konuyla alakalı Allah Teâlâ şunları buyurmaktadır:

- “Biz o kitapta hiçbir şeyi eksik bırakmadık.” (En’am, 38)
- “Bugün size dininizi ikmal ettim, üzerinize nimetimi tamamladım ve sizin için din olarak İslâm’ı beğendim.” (Maide, 3)
- “Kitab’ı sana, her şey için bir açıklama, bir hidayet ve rahmet kaynağı ve müslümanlar için bir müjde olarak indirdik.” (Nahl, 89)

Sözün burasında İbnü’l Kayyim’i takdirle anmak gerek. İslam risâletinin kuşatıcılığı (şümül) yeterli derecede açıklayarak şöyle demiştir: “Peygamberimizin risâletinin umumî oluşu, kulların sanatlarda, ilimlerde ve işlerde ihtiyaç duyduklarını kapsamada saklıdır. Peygamberimiz (s.a.v.) insanları kendinden sonra kimseye muhtaç bırakmamıştır. Onların asıl ihtiyaç duyduğu, kendilerine ulaşan peygamberî yönlendirmelerdir. Peygamberimizin (s.a.v.) risâlet davası, hususîleştirilemeyecek iki korunmuş umumîlik vasfı taşımaktadır: Kendilerine gönderildiği insanlara nispetle umumîlik, o insanların dinin asıl ve detayına dair muhtaç oldukları şeylere nispetle umumîlik.

Böylelikle onun peygamberliği kuşatıcı, yeterli ve umumî olmakta, kendinden başkasına ihtiyaç bırakmamaktadır. Peygamber Efendimize (s.a.v.) iman, az önceki iki noktada peygamberliğinin umumîliğini ispat etmekle tamamlanır. Allah Rasûlü (s.a.v.) vefat ettiğinde, havada uçan kuş hakkında bile ümmetine bilgi vermiş haldeydi. İnsanlara helâ, cimâ, uyku, oturup kalkma ve yeme içme konularına kadar her şeyi öğretmişti.

⁴⁹⁶ Akidetü’t-Tevhîd Mine’l Kitabi ve’s Sünneh, s.258

Sonuç olarak, dünya ve ahiretin iyilik ve güzelliğini insanlara getirmiş, kendinden başka kimseye onları muhtaç bırakmamıştır.”⁴⁹⁷

Kuşatıcılık (şümül) İslam mesajını, insanların bildiği diğer tüm din, felsefe ve mezheplerden seçkin kılan hususlardan biridir. Sözkonusu kuşatıcılık şu alanlarda bulunmaktadır:

a- Muhammedî risâlet, önceki peygamberliklerin itikat ve ahlakta sabit öz esaslarını korumuş, belli vakte bağlı ve arizî hükümlerini neshetmiştir.

b- Onun getirdiği şeriat, insan hayatını iktisattan siyasete, ictimaiyâtta felsefeye, psikolojiden ahlaka bütün yönleriyle kapsamaktadır.

c- Bir yandan zaman ve mekanla değişen durumlara dair küllî esaslar ve temel kurallar getirmiş, diğer taraftan zaman ve mekanın değişmesinden etkilenmeyen gerçekliklere dair tafsilî hükümler ve cüzî kaideler koymuştur. İslam şeriatının mümeyyiz vasfı işte bu olgunluk ve kuşatıcılıktır. Kurân ayetleri bu gerçeğe işaret etmektedir.⁴⁹⁸

Kuşatıcılıkla birlikte, Muhammedî mesaja bütün sorunlara cevap verme imkânı kazandıran esneklik özelliği de öne çıkmaktadır. Böylelikle o hareketli işleyen hayatın akışından geri kalmamış, aksine zaman, durum ve şartlar ne kadar değişirse değişsin, insanın bütün realitesini ihtiva etmiştir.⁴⁹⁹ Gerçekten İslam ilmî ilerleme ve medenî kalkınma yolunda duraklama yaşamaz. Bilakis Müslümanları canlı bir ilmî yaşam oluşturmaya sevkeden İslam’ın kendisidir. Bunun en önemli sonuçlarından biri olan ilmî araştırmada tercübe metodunu Endülüs’te, Kuzey Afrika’da, Sicilya ve Müslüman Güney İtalya’da Avrupalılar Müslümanlardan öğrenmiş, çağdaş bilimsel ilerlemelerini

⁴⁹⁷ E’lâmü’l-Müvakkîrîn, 4/375

⁴⁹⁸ el-Akîdetü’l İslâmiyye, s.245

⁴⁹⁹ Akidetü’t-Tevhîd Mine’l Kitabi ve’s Sünneh, s. 258

bunun üzerine kurmuşlardır. Avrupa ortaçağ karanlığını yaşıyorken bütün dünyayı aydınlatıcı nitelikte tarihî bir medeniyet Kurân İslam'dır. Böylelikle ortaçağ Avrupa için karanlık dönem, İslam için altın çağ olmuştur.

Bahsettiğimiz medeniyetin en güzel yönü, bütün alanlarda yeryüzünü insan gücünün son raddesinde imar ve islah etmesidir. Elbette dünya ile ahiret hayatını birbirinden koparmadan bunu başarmıştır. Yaşadığımız cahiliye çağı ise tam tersine dünyevî hırslar uğruna insanları değersiz kavgalara ve ucuz kazançlar yolunda her türlü üstün değeri ayaklar altına almaya itmiştir. Haliyle bundan doğacak olan sonuç fitratın ve ahlakın bozulmasından ve yeryüzünü helaka sürükleyen korkunç kavgadan başka bir şey olmayacaktır.

İslam'ın oluşturduğu medeniyet yolu ise bundan çok farklıdır. O yeryüzünü imar eden en üstün medeniyeti rabbanî metoda göre kurmuştur. İnsanlara dünyanın güzelliklerini haram etmemiş, fakat bunları yaşarlarken insan tabiatlarını korumalarını, hayvan seviyesine inmemelerini sağlamıştır.⁵⁰⁰ Allah Teâlâ şunları buyurmaktadır: *“De ki: Allah'ın kulları için yarattığı süsü ve temiz rızıkları kim haram kıldı? De ki: Onlar, dünya hayatında, özellikle kıyamet gününde müminlerindir. İşte bilen bir topluluk için âyetleri böyle açıklıyoruz.”* (A'raf, 32) *“Muhakkak ki Allah, inanıp iyi işler yapanları, altlarından ırmaklar akan cennetlere koyar; inkâr edenler ise (dünyadan) faydalanırlar, hayvanların yediği gibi yerler. Onların yeri ateştir.”* (Muhammed, 12)

5. Beşerî akla ve düşünceye önem vermesi

Muhammedî risâletin bir başka hususiyeti, insan aklını laıyk olduğu yere koyması ve kendi hizmetinde onu uyarmak için muhatap almasıdır. Bunu gösteren ayetler şunlardır:

⁵⁰⁰ Rekâizü'l-İman, s.346

- *“O halde, yaratan (Allah), yaratmayan (putlar) gibi olur mu? Hâla düşünmüyor musunuz?”* (Nahl, 17)

- *“Allah evlât edinmemiştir; O'nunla beraber hiçbir tanrı da yoktur. Aksi takdirde her tanrı kendi yarattığını sevk ve idare eder ve mutlaka onlardan biri diğerine galebe çalardı. Allah, onların (müşriklerin) yakıştırdıkları şeylerden münezzehtir.”* (Mü'minun, 91)

- *“Hâla Kur'an üzerinde gereği gibi düşünmeyecekler mi? Eğer o, Allah'tan başkası tarafından gelmiş olsaydı onda birçok tutarsızlık bulurlardı.”* (Nisa, 82)

Görüldüğü üzere, insana bütün olarak, vicdan ve fikrine eşit şekilde hitap etmesi, Muhammedî davanın bir ayrıcalığıdır. Buna uygun olarak Kurân, bir taraftan Allah'ın kâinattaki işaretlelerini görüp teslim olması için insan vicdanını etkilemeye çalışır, diğer taraftan düşünsün ve kendisini kesin bilgiye ulaştıracak şekilde olayları fikir süzgecinden geçirsün diye insan aklını uyarmak ister.⁵⁰¹

“ (Resûlüm!) De ki: Hamd olsun Allah'a, selam olsun seçkin kıldığı kullarına. Allah mı daha hayırlı, yoksa O'na koştukları ortaklar mı? (Onlar mı hayırlı) yoksa gökleri ve yeri yaratan, gökten size su indiren mi? O suyla, bir ağacını bile bitirmeye gücünüzün yetmediği güzel güzel bahçeler bitirdik. Allah'tan başka bir tanrı mı var! Doğrusu onlar sapıklıkta devam eden bir guruhur. (Onlar mı hayırlı) yoksa yeryüzünü oturmaya elverişli kılan, aralarından (yer altından ve üstünden) nehirler akıtan, arz için sabit dağlar yaratan, iki deniz arasına engel koyan mı? Allah'tan başka bir tanrı mı var! Doğrusu onların çoğu (hakikatleri) bilmiyorlar. (Onlar mı hayırlı) yoksa darda kalana kendine yalvardığı zaman karşılık veren ve (başındaki) sıkıntıyı gideren, sizi yeryüzünün hâkimleri kılan mı? Allah'tan başka bir tanrı mı var! Ne kadar da kıt

⁵⁰¹ Rekâizü'l-İman, s.347

düşünüyorsunuz! (Onlar mı hayırlı) yoksa karanın ve denizin karanlıkları içinde size yolu bulduran, rahmetinin (yağmurun) önünde rüzgârları müjdeci olarak gönderen mi? Allah'tan başka bir tanrı mı var! Allah, onların koştukları ortaklardan çok yücedir, münezzektir. (Onlar mı hayırlı) yoksa ilk baştan yaratan, sonra yaratmayı tekrar eden ve sizi hem gökten hem yerden rızıklandıran mı? Allah'tan başka bir tanrı mı var! De ki: Eğer doğru söylüyorsanız siz kesin delilinizi getirin!" (Neml, 59-64)

Aklın düşünce ve hakikate ulaşma gücünü dikkate alan ayetleri okumaya devam edelim:

– *"Onlara (müşriklere): Allah'ın indirdiğine uyun, denildiği zaman onlar, Hayır! Biz atalarımızı üzerinde bulduğumuz yola uyarız dediler. Ya ataları bir şey anlamamış, doğruyu da bula mamış idiysele?"* (Bakara, 170)

– *"Hakkında bilgin bulunmayan şeyin ardına düşme. Çünkü kulak, göz ve gönül, bunların hepsi ondan sorumludur."* (İsra, 36)

– *"(Resûlüm! Onlara) de ki: Size bir tek öğüdüm var: Allah için ikişer ikişer yahut teker teker kalkın, sonra düşünün. Sizin arkadaşınızda bir delilik yoktur. O sadece, çetin bir cezadan önce sizi uyanan birisidir."* (Sebe, 46)

Bu ve benzeri ayetlere topluca bakıldığında, hakikate ulaşmak için birtakım düşünce metodlarının sunulduğu görülür. Burada bazısına değinelim:

– İlk olarak, iyice araştırıp delil ve mantığa tabi tutmadan herhangi bir fikre kapılmamalıyız. Allah insana düşünüp anlasın diye kulak, göz ve akıl verdiği göre insan düşünce ve inançlarından sorumludur. Kıyamet günü duyduklarından, gördüklerinden ve aklettiklerinden hesaba çekilecek ve kendisine hakikatini bilmediği şeylerin peşinden neden gittiği sorulacaktır.

– İkinci olarak, bütün işlerde akıl ve mantıkla düşünmek, nefsanî arzu dürtüsüyle konum belirlememektir. Çünkü nefsanî arzu, hakikate karşı insanı kör eder.

– Ayetlerin sunduğu diğer ilke, körü körüne taklitten ve herhangi bir delile dayanmayan yanlış geleneklerden uzak durmaktır. İnsan anlatılan metoda uyup delile dayanmayan geleneklerden ve kör taklitten sakınırsa, kesin delil bulmadan bir şeyi kabule yanaşmazsa, mantıklı hareket edip nefsanî arzudan uzak durursa, o kişi Allah'ın izniyle hakka ve hakikate ulaşacaktır.⁵⁰²

İslam insan aklına, imanın esasını oluşturan sözkonusu büyük hakikatlarda yakinî bilgiye ulaşması için kendine verili alanda işleme çağrısında bulunmuştur. Üstelik Muhammedî davetin ayrıcalıklı vasfı olan fikrî metod, itikad alanıyla sınırlı olmamış, diğer noktaları da kuşatmıştır. Kurân beşerî akıldan göklerin ve yerin sahibi ve herşeye kadir olan yaratıcıyı itiraf etmesi için Allah'ın kâinatındaki işaretlerini düşünmesini istediği zaman, ondan aynı zamanda kâinatın akışını düzenleyen rabbanî kanunları itiraf etmesi için de aynı işaretler üzerinde düşünmesini istemiştir. Böylelikle Allah'ın kendisine hizmetçi kıldığı tabiat özelliklerinden istifade etmesi insan için mümkün olacaktır. Konuyla alakalı Kurân ayetleri şunlardır:

– *"O, göklerde ve yerde ne varsa hepsini, kendi katından (bir lütfu olmak üzere) size boyun eğdirmiştir. Elbette bunda düşünen bir toplum için ibretler vardır."* (Casiye, 13)

– *"Biz, geceyi ve gündüzü birer âyet (delil) olarak yarattık. Nitekim Rabbinizin nimetlerini araştırmanız, ayrıca, yılların sayısını ve hesabı bilmeniz için gecenin karanlığını silip (yerine eşyayı) aydınlatan gündüzün aydınlığını getirdik. İşte biz, her şeyi açık açık anlattık."* (İsra, 12)

– *"Sana, hilâl şeklinde yeni doğan ayları sorarlar. De ki: Onlar, insanlar ve özellikle hac için vakit ölçüleridir."* (Bakara, 189)

Kurân ve sünnettteki buna benzer yönlendirmeler, eşyayı müşahede etme talebiyle yetinmez, bilakis onların nedenlerine

⁵⁰² Rekâizü'l-İman, s.348

bakmamızı ister. İslam ümmetini, ilmi o günkü kaynaklarından telep etmeye sevkeden husus, işte bunlardır.

Avrupa'nın talebelik ettiği gerçek ilmî uyanışın ardından İslam ümmeti kalkınma yolunda ilerlemeye başlamıştır. Bunun en bariz göstergesi, her türlü modern bilimsel ilerlemenin temelini oluşturan müşahede, inceleme ve deney metodudur. Kurân yine beşerî akıldan, imkânı nispetinde şer'î hükümlerin hikmeti üzerine düşünmesini talep eder. Böylelikle o hükümleri doğru anlamış şekilde tatbik edebilecektir. Hüküm bildiren ayetlerin çoğu bu nedenle araştırma ve incelemeye dönük bir taleple sonlanır: *"İşte Allah, düşünüp anlayasınız diye size âyetleri böyle açıklar."* (Nur, 61) Bahsettiğimiz yönlendirme, İslam fikhını oluşturan âmildir. Müslüman aklının ürettiği en göz alıcı sonuç budur ve kıyamete dek hayata ve gelişmelere uyumlu şekilde canlılığını koruyacaktır.

İslam diğer taraftan beşerî aklı, yeryüzündeki insan yaşamını idare eden rabbanî kanunlar üzerine düşünmeye yönlendirmiştir: *"Allah'ın kanununda asla bir değişiklik bulamazsın."* (Fetih, 23) Kurân-ı Kerim'in bu tür toplumsal ilkeleri bildiren ayetleri şunlardır:

- *"Bir toplum kendilerindeki özellikleri değiştirenceye kadar Allah onlarda bulunanı değiştirmez."* (Ra'd, 11)

- *"İnsanların bizzat kendi işledikleri yüzünden karada ve denizde düzen bozuldu ki Allah yaptıklarının bir kısmını onlara tattırsın; belki de (tuttukları kötü yoldan) dönerler."* (Rum, 41)

- *"Bir ülkeyi helâk etmek istediğimizde, o ülkenin zenginlik sebebiyle şırmamış elebaşlarına (iyilikleri) emrederiz; buna rağmen onlar orada kötülük işlerler. Böylece o ülke, helâke müstahak olur; biz de orayı darmadağın ederiz."* (İsra, 16)

- *"O (peygamberlerin gönderildiği) ülkelerin halkı inansalar ve (günahtan) sakınsalardı, elbette onların üstüne gökten ve yerden nice bereket kapıları açardık."* (A'raf, 96)

- *"Kendilerine yapılan uyarıları unuttuklarında, (indirmiş olduğumuz sıkıntı ve musibetleri kaldırıp) üzerlerine her şeyin kapılarını açtık. Nihayet kendilerine verilenler yüzünden şırmadıkları zaman onları ansızın yakaladık, birdenbire onlar bütün ümitlerini yitirdiler."* (En'am, 44)

- *"Bir de öyle bir fitneden sakının ki o, içinizden sadece zulmedenlere erişmekle kalmaz (umuma sirayet ve hepsini perişan eder)." (Enfal, 25)*

Bu tür uyarı ve yönlendirmelerin amacı, insanın hayatın kurlsız geçmeyeceğini ve yaptıklarının sonuçlarından bağımsız olmadığını bilmesidir. Aksine ferdî veya toplumsal olarak insanın yaptığı her işin, dünyada veya ahirette rabbanî kanunlar çerçevesinde belli sonuçları vardır. Bu gerçek hiçbir şekilde değişim ve dönüşüme uğramaz. Hiçbir ferdi ya da toplumu kayırmaz. Bundan dolayı insan yürüyeceği yolu iyi düşünmeli ve yapacağı işlerin öncesinde sonuçlarını hesap etmelidir. İslam'ın beşerî akıldan talep ettiği bir diğer şey, tarihî süreci düşünmesidir. İlgili ayetlerde Allah Azze ve Celle şunları buyurmaktadır:

- *"Sizden önce nice (milletler hakkında) ilâhî kanunlar gelip geçmiştir. Onun için, yeryüzünde gezin dolaşın da (Allah'ın âyetlerini) yalan sayanların âkıbeti ne olmuş, görün!" (Al-i İmran, 137)*

- *"Onlar yeryüzünde dolaşıp, kendilerinden öncekilerin akıbetlerinin nasıl olduğuna bakmadılar mı? Onlar, kendilerinden daha güçlü ve yeryüzündeki eserleri daha üstündü. Böyle iken Allah, günahları sebebiyle onları yakaladı. Onları Allah'ın azabından koruyacak hiç kimse olmadı."* (Mümin, 21)

- *"Yeryüzünde gezip dolaşmadılar mı ki, düşüncek kalpleri, işitecek kulakları olsun? (Dolaştılar, ama ibret almadılar). Çünkü gerçekte gözler değil, göğüslerdeki kalpler (kalp gözleri) kör olur."* (Hac, 46)

Demek oluyor ki bizden istenen, tarihi birbirinden bağlantısız gelişen olaylar bütünü olarak görmek değil, değişmez

rabbanî kanunlara göre devam eden ve yine bu kanunlara uygun Allah'ın takdiriyle olaylar arasında irtibatın bulunduğu ibret tablosu şeklinde değerlendirmektir. Akıl bu gerçeği göz önünde bulundurup tarihten ibret alırsa, öncekilerin düştüğü hatalara düşmekten kendini korumuş olur. Bu kez rabbanî kanunlara ters düşmeden adımlarını güçlendireceği için, dünya hayatında emin şekilde yürüyecek, ahiret yurdunda da kendisini güvene kavuşturacak yola girmiş olacaktır. Bütün bu anlattıklarımızdan İslam'ın beşerî akıldan düşünmesini istediği alanları şu beş alanla özetleyebiliriz:

- Yaratıcı'yı bilip iman ederek O'na teslim olması için Allah'ın kâinattaki açık işaretleri üzerine düşünmek.
 - Kâinatı idare eden kanunları tanımak ve bunları yeryüzünün imar ve ıslahı için kullanmak maksadıyla Allah'ın kâinatta ki açık işaretleri üzerine düşünmek.
 - Şer'î hükümleri hayatın yeni gelişmelerine tatbik edebilmek için bunların hikmet boyutu üzerine düşünmek.
 - Beşerî toplum hayatını değerli kılmak için yeryüzündeki insan yaşamının bağlı olduğu rabbanî kanunlar üzerine düşünmek.
 - Yaşanan hatalardan kaçınıp doğru yolda istikamet kazanmak için tarihî süreç ve ondan istifade etme üzerine düşünmek.
- İşte bu, insan düşüncesinin faydalı ve verimli şekilde işlemesinin mümkün olduğu en geniş alandır.⁵⁰³

6. Faydanın sağlanması ve zararın defedilmesi

Muhammedî risâlet davası, insanlara hayrı kazandırmak, şerri ve zarar çeşitlerini kendilerinden uzak tutmak için gelmiştir. Anlamsız ve ciddiyetsiz bir dava olmayan bu risâlet,

⁵⁰³ Rekâizü'l-İman, s.347-352

insanlara zorluk ve kötülük çıkarmak istememekte, bilakis zararın ortadan kaldırılıp iyiliğin yaygınlaşmasına çalışmaktadır. İnsanlar iyiliğe, rahata, saadete ve istikrara kavuştuklarında şeriatın maksatları tam anlamıyla gerçekleşmiş demektir.

Şatbî bu sadette şöyle der: Şeriatın yüklediği sorumluluklar, hedeflediği şeylerin toplum içinde korunmasına dönüktür. Bu hedef ve maksatlar, üç kısımdan fazla değildir. İlki zarurî, ikincisi hâcî, üçüncüsü tahsînî maksatlardır.

Zarurî kabilinden olan şeriatın maksatları, din ve dünya faydasının sağlanması için kaçınılmaz olan hususlardır. Bunlar gerçekleşmediği takdirde, dünyevî menfaatler istikametten çıkar ve hayatın düzeni bozulur. Ahiret hayatında kurtuluş ve cennet imkânı elden gider ve apaçık zarara düşülmüş olur. Bu tür zarurî hususlar beş tanedir: Dinin korunması, canın korunması, neslin korunması, malın korunması ve aklın korunması. Şeriat bunların herbirini koruma altına almış ve çığnımleri durumunda belli cezalar koymuştur. Cinayette kısas cezası; zinada, iftirada, hırsızlıkta ve içki içmede ise had cezası bunun örneğidir.

Hâcîyât kısmından olan maksatlar ise, genişlik sağlayan ve çoğu kez zorluk ve meşakkate sebep olan darlığı ortadan kaldıran durumlardır. Bu nedenle ibadetlerde, mesela misafir ve yolcunun oruç tutmama izni gibi hafifletici ruhsatlar meşru kılınmıştır. Muamelelerde de aynı nedenle borç (karz) ve sulama hakkı (müsâkât) gibi akitler meşru kılınmıştır.

Tahsînîyat kabilinden olan maksatlara gelince, bunlar uygun güzel adetlerin alınmasını ve temiz akılların kabul etmediği şeylerden kaçınılmasını ifade eder. Üstün ahlakî değerler kısmı bunları kapsamaktadır. Tahâreti, setr-i avreti, giyinmesi, yeme içme âdâbını ve israftan, cimrilikten kaçınmayı bu neviye örnek verebiliriz.⁵⁰⁴

⁵⁰⁴ Rekâizü'l-İman, s.257

Sözün özü, İslam inançları, hükümleri, düzenleri, öğretileri ve manalarıyla birlikte insana üstün ve değerli hayat vermek için gelmiştir. Böylesi hayat maslahat yollarını içinde barındıracak, fesat yollarını kapayacaktır. Buna karşın insanların oluşturduğu düzenler, beşerî hayatı emniyet, saadet ve istikrarın rengine bürüyememeleri bir yana, yeryüzünden zarar ve bozgunu kaldırmada acziyet içindedirler. Acı hakikat şu ki beşerin ortaya koyduğu bu esaslar ve düzenler insanı keder, ızdırıp ve felaket denizinde boğmayı başarmış, onu kötülöklere ve ıstıraplı yaşama mahkûm etmiştir. Bahsettiğimiz bu sıkıntılı hayat, hastalıklardan savaşlara, açlıktan korku ve üzüntüye birçok sonuç doğurmuştur. Bu zarar ve kötölükleri insan yaşama devam edecek, sonunda ağır kayıpların ve felaketlerin ardından doğruya dönecektir.⁵⁰⁵

7. Hořgörölü ve kolay olması, içinde zorluğun bulunmaması

Allah Teâlâ bu dini asla insanlara inat olsun diye göndermemiştir. O Zülcelâl şöyle buyurmaktadır: “Zira Allah insanlara karşı şefkatli ve merhametlidir.” (Bakara 143) Semâhat (müsamahakârlık ve hoşgörü) Muhammedî davetin en önemli özelliklerinden biridir. Allah Rasûlü (s.a.v.) “Allah’a en sevimli din, müsamahalı hanifliktir”⁵⁰⁶ buyurmuştur.

Semâhatla tam olarak kastedilen, kolay ve mutedil değildir. İslam’ın vasıflandığı kolaylığın anlamı budur: “Allah sizin için kolaylık diler, zorluk dilemez.” (Bakara 185) Muhammedî davetin semâhat vasfının tezahürlerinden biri, uç eğilimlere ve kullar için yaratılan temiz şeyleri ve zinetleri haram kılanlara karşı çıkmasıdır. Konuyla alakalı Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır:

“Ey iman edenler! Allah’ın size helâl kıldığı iyi ve temiz şeyleri

(siz kendinize) haram kılmayın ve sınırı aşmayın. Allah sınırı aşanları sevmez. Allah’ın size helâl ve temiz olarak verdiği rızıklardan yiyin ve kendisine iman etmiş olduğunuz Allah’tan korkun.” (Maide, 87-88) Bu ayet, temiz şeylerden yararlanma ve bazı dinlerde veya inatçı kişilerde görülen aşırılığa karşı koymada İslam metodunun hakikatini Müslümanlara açıklamaktadır.⁵⁰⁷

Muhammedî davetin bir diğeri müsamahakârlık ve hoşgörü örneği, Allah Azze ve Celle’ye davet ve münafıklarla mücadele metodunda yatmaktadır: Kurân-ı Kerim’de şöyle buyrulur: “(Resûlüm!) Sen, Rabbinin yoluna hikmet ve güzel öğütü çağır ve onlarla en güzel şekilde mücadele et (tartış)! Rabbin, kendi yolundan sapanları en iyi bilendir ve O, hidayete erenleri de çok iyi bilir.” (Nahl, 125)

Bu ayet üzerinde düşünen kişi, onun güzel yolla mücadele etme emriyle yetinmediğini, aksine en güzel yolu emrettiğini görecektir. Şu halde diyalog ve münakaşa için biri güzel, diğeri ondan daha güzel olmak üzere ortada iki yol varsa, Müslümanın nefret eden kalpleri cezbetmesi ve uzak gönülleri yakınlaştırması için daha güzel olanı seçmesi gereklidir.⁵⁰⁸

Muhammedî davetin sahip olduğu en bariz özelliklerden bir başkası, basit ve kolay oluşudur. O tabiatı itibarıyla meşakkate karşı çıkararak darlık ve zorluğun her türlüşünü reddeder. Kurân-ı Kerim’de ve sünnet-i nebeviyyede insanın takat getiremeyeceği veya taşıması kendisine meşakkat verecek her tür zorluğu reddeden birçok nas bulunmaktadır. Dinde kolaylığın amaçlandığının Kurân’daki delilleri şunlardır:

– “Allah sizin için kolaylık ister, zorluk istemez.” (Bakara, 185)

– “Allah sizden (yükünüzü) hafifletmek ister; çünkü insan zayıf yaratılmıştır.” (Nisa, 28)

⁵⁰⁵ Rekâizü’l-İman, s.257

⁵⁰⁶ Buhârî, Edebü’l-Müfred, rakam: 188

⁵⁰⁷ Semâhatü’l-İslam, Ömer bin Abdulaziz, s.370

⁵⁰⁸ el-İmanü bi’l Kur’âni ve’l Kütübi’s Semâviyye, Sallâbî, s.94

- “Elbette zorluğun yanında bir kolaylık vardır. Gerçekten, zorlukla beraber bir kolaylık daha vardır.” (İnşirah, 5-6)

- “Kim Allah’tan korkarsa, Allah ona işinde bir kolaylık verir.” (Talak, 4)

- “Allah, bir güçlükten sonra bir kolaylık yaratacaktır.” (Talak, 7)

Dinde zorluğun kaldırıldığının delilleri:

Zorluğun kaldırıldığının en güçlü delillerinden biri, Allah Teâlâ’nın şu beyanıdır: “O, din hususunda üzerinize hiçbir zorluk yükledi.” (Hac, 78) Yani, Allah takat getiremeyeceğiniz şeyler sizi yükümlü tutmadı. Size meşakkat verecek bir şeyi üzerinize gerekli kılmadı. Allah her konuda size kolay bir çıkış yolu yarattı.⁵⁰⁹ “Âmâya güçlük yoktur; topala güçlük yoktur; hastaya da güçlük yoktur. (Bunlara yapamayacakları görev yüklenmez; yapamadıklarından dolayı günahkâr olmazlar.)” (Nur, 61)

Bu ayetler, ümmet-i Muhammed’den zorluğun kaldırıldığına ve Allah’ın şer’î hükümlerde meşakkat takdir etmediğine dair açık delildir. Bu ayetlerden bazısı belli hükümlere mahsus ise de, altında yatan illetin umumî olduğunu görüyoruz. Sanki bu hüküm ve farzlarda hafifletme ve zorluğun kaldırılması, bir şeyin aslına döndürülmesiyle gerçekleşiyor ki o da bu ümmetten kendilerine ağır gelecek şeylerin kaldırılmasıdır. Dolayısıyla hususî veya umumî sebeple zorluğa yol açan durumlar asıla ve kaideye dönüş mantığıyla affolunmuştur.⁵¹⁰

Gücü aşan şeylerle mükellef kılınmayacağıının delilleri:

Bu gerçeği anlatan ayet-i kerimeler şunlardır:

⁵⁰⁹ Tefsîru’t-Taberî 17/207

⁵¹⁰ el-Vesadiyyetü fî Dav’il-Kur’ân, Dr. Nasır el-Umr, s.106

- “Allah her şahsı, ancak gücünün yettiği ölçüde mükellef kılar.” (Bakara, 286)

- “Rabbimiz! Unutursak veya hataya düşersek bizi sorumlu tutma. Ey Rabbimiz! Bizden öncekilere yüklediğin gibi bize de ağır bir yük yükleme.” (Bakara, 286)

- “İnanıp da iyi işler yapanlara gelince -ki hiç kimseye gücünün üstünde bir vazife yüklemeyiz- işte onlar, cennet ehlidir. Orada onlar ebedî kalacaklar.” (A’raf, 42)

Bu delillerin içinden İslam’ın aydınlık yüzü, kolay tabiatı, aşırılığı, zorlamayı, inatçılığı reddeden ve kolaylığa övgüde bulunan özü ortaya çıkmaktadır. İslam bu hususta inatçılık ve zorlamadan daralan insan fitratına uygun hareket etmektedir.⁵¹¹

8. Şer’î kaynaklarının zenginliği

Konumuz olan davet aynı zamanda şer’î hüküm getiren kaynaklarının zenginliğiyle de temeyyüz eder. Geçmiş risâletlerin tümünün teşriî yönü, sadece indirilen kitapta yer almaktadır. Belli zaman aralığında belli bir topluluğa değil, kıyamete dek bütün insanlara gönderilen Muhammedî davet ise, sahasının genişliğine ve zamanının uzunluğuna uygun olarak şer’î kaynak noktasında Allah’ın özel imkân lütfuna sahiptir. Buna göre, Kurân’la birlikte onun mücmel bıraktığı hususun tafsilatını veren, bazen hükümlerini beyan eden, bazı kere müstakil hüküm koyan sünnet-i nebevîyi görüyoruz. Mesela Allah Azze ve Celle namazı farz kılmış, fakat namazın detay hükümlerini sünnet beyan etmiştir. Zekâtta da aynı durum geçerli olmuş; hüküm, çeşit ve miktarları sünnet tafsilatlandırmıştır. Dinden dönmeye, içki içene uygulanacak had cezasına, zina eden evliye recm tatbikine, alışveriş meselelerine dair hükümlerde olduğu gibi sünnet bazı durumlarda müstakil esaslar getirmiştir.

⁵¹¹ Akidetü’t-Tevhid Mine’l Kitabi ve’s Sünneh, s.257

Kurân ve sünnetin dışında, nassın bulunmadığı durumda veya nassın Hazreti Peygamber (s.a.v.) döneminde olmayan bir hadiseye uygulanmasında içtihat kapısı açıktır. İşte bu özellik, şeriatın daima gelişim halinde olan insan hayatını kuşatmasını, ondan dar alana hapsolmemesini ve hayatın ebedî olarak şeriatın gölgesinde hareket ederek donmamasını garanti altına almaktadır. Bu durum, geçmiş davetlerde bir imkân olarak karşımıza çıkmaz. Çünkü Allah Teâlâ onları daha sonra neshedilecek şekilde belli döneme ait kılmıştır. Bahsettiğimiz risâletin ise herhangi bir neshediciyi yoktur. Allah ona süreklilik ve yer yüzünde yenilenen hayata eşlik etme gücü lütfetmiştir.⁵¹²

9. Önceki peygamberlerin getirdiklerine imana davet etmesi

Muhammedî risâlet, bağlılarının bütün rasüllere ve onlara indirilenlere iman ettiği yegâne davadır. Öyle ya, Yahudiler Hz. İsa'yı ve Peygamber Efendimizi (s.a.v.) inkâr etmiştir. Hıristiyanlar da Peygamber Efendimizi (s.a.v.) kabul etmemiş, Hz. İsa'ya bir rasül olarak değil, bir ilah ve Allah'ın oğlu olarak iman etmiştir. Müslümanlar ise Hz. Âdem ve Hz. Nuh'tan Peygamber Efendimize (s.a.v.) kadar bütün peygamberlere iman eden tek millettir. Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: “Biz, Allah'a ve bize indirilene; İbrahim, İsmail, İshak, Ya'kub ve esbâta indirilene, Musa ve İsa'ya verilenlerle Rableri tarafından diğer peygamberlere verilene, onlardan hiçbiri arasında fark gözetmeksizin inandık ve biz sadece Allah'a teslim olduk deyin.” (Bakara, 136)

10. Muhammedî risâletin ilahî korumaya alınışı

Geçmiş risâletler, belli bir müddetle sınırlı olduğu için Allah Teâlâ onların korunmasına kefil olmamış, aksine bu işi o ümmetin âlimlerine havale etmiştir. Bu anlamda Tevrat'ın

⁵¹² Rekâizü'l-İman, s.353

korunması için rabbanîleri (zâhidleri) vekil kılmıştır: “Allah'ın Kitab'ını korumaları kendilerinden istendiği için Rablerine teslim olmuş zâhidler ve bilginler de (onunla hükmederlerdi). Hepsi ona (hak olduğuna) şahitlerdi.” (Maide, 44) Fakat ne rabbanîler, ne hahamlar kitaplarını koruyamamışlardır. Bazıları emanete ihanet ederek kitabı değiştirip tahrif etmişlerdir. Son risâlete gelince, onun korunmasını bizzat Allah üstlenmiş, hiçbir insana bu işi havale etmemiştir: “Kur'an'ı kesinlikle biz indirdik; elbette onu yine biz koruyacağız.” (Hicr, 9) Allah Teâlâ kitabını tahrif ve değişimden korumuştur: “Ona önünden de ardından da bâtil gelemes. O, hikmet sahibi, çok övülen Allah'tan indirilmiştir.” (Fussilet, 42)⁵¹³

11. İslam ümmetinin diğer ümmetlere şahitliği

Muhammedî risâlete inananların kıyamet günü geçmiş risâletlerin inananlarına şahitlik yapmaları da bir diğer hususiyettir. Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: “İşte böylece sizin insanlığa şahitler olmanız, Resûl'ün de size şahit olması için sizi mutedil bir millet kıldık.” (Bakara, 143) “O, sizi seçti; din hususunda üzerinize hiçbir zorluk yüklemedi; babanız İbrahim'in dininde (de böyleydi). Peygamberin size şahit olması, sizin de insanlara şahit olmanız için, O, gerek daha önce (gelmiş kitaplarda), gerekse bunda (Kur'an'da) size müslümanlar adını verdi.” (Hac, 78)

Buhârî, Ebu Saîd el-Hudrî'den (r.a.) sahih rivayetle Allah Rasûlünün (s.a.v.) şöyle dediğini nakleder: “Kıyamet günü Nuh getirilir ve kendisine “tebliğ ettin mi?” diye sorulur. O da “evet, ya Rabbi” der. Bu sefer ümmetine “size tebliğ etti mi?” diye sorulur. Onlar da “bize hiçbir uyarıcı gelmedi” derler. Ardından Nuh'a “şahitlerin kim?” denir. O da “Muhammed ve ümmetidir” cevabını verir. Bunun üzerine siz getirilirsiniz ve şahitlik

⁵¹³ el-Akîdetü'l İslâmiyye, s.146

yaparsınız.” Daha sonra Allah Rasûlü (s.a.v.) şu ayeti okumuştur: “*Böylece sizi mutedil (orta yolda) bir ümmet kıldık.*” (Bakara 143)⁵¹⁴

Buradan anlıyoruz ki Allah Teâlâ Muhammed ümmetine adil hâkim konumu vermiştir. Kendisi kulları arasında hükmettiği zaman ümmetlerden risâlet tebliğini reddeden olursa, Muhammed ümmeti o ümmetin peygamberinin tebliğ ettiği için şahitlik yapmak için hazır tutulacaktır. Bu hususiyet, başka hiçbir peygamber için sabit değildir.⁵¹⁵

12. Muhammedî sîret

Bu, şüphe götürmez bir gerçeklikle tarihte yerini almış bir sîret, yani yaşantıdır. Allah'ın İslam'a takdir ettiği durum, İslamî asılların tahrif edilmeden eksiksiz bir şekilde kalmasıdır. Çünkü o kıyamete dek sürecek dindir ve Allah Teâlâ onu koruyup bütün dinlere hâkim kılacağını takdir buyurmuştur: “*Müşrikler istemeseler de dinini bütün dinlere üstün kılmak için Peygamberini hidayet ve hak ile gönderen O'dur.*” (Saf, 9) Allah Sübhânehû Kurân'ı kudretiyle koruyacağını buyurmuştur: “*Kur'an'ı kesinlikle biz indirdik; elbette onu yine biz koruyacağız.*” (Hicr, 9)

Allah Teâlâ aynı şekilde sünnet-i ve sîret-i nebeviyyeyi de korumuştur. Peygamberimizin (s.a.v.) sireti, birçok peygamberinki gibi kaybolmamış, Hz. Musa'dan Hz. İsa'ya kadar İsrailoğulları peygamberlerinin başına gelen tahrif operasyonları onun sireti için mümkün olmamıştır. İsrailoğulları peygamberlerinin yaşam hikâyeleri, Tevrat ve İncil'e karşılık gelen Ahd-i Kadîm ve Ahd-i Cedîd kitaplarında tahrif edilmiştir.

Gerçekten de Ahd-i Kadîm'i okuyan kişi, peygamberlere -düzmece yaşam hikâyelerinde- atfedilen çirkinliklerden nefret eder. Bunlar değil bir peygambere, sıradan insana bile

⁵¹⁴ Buhârî, rakam: 7349; el-Vâsıdatü Beynallâhi ve Halgih, s.183, Dr. el-Murabıt eş-Şenkîti

⁵¹⁵ el-Vâsıdatü Beynallâhi ve Halgih, s.184, Dr. el-Murabıt eş-Şenkîti

yakışmayacak türden adi ithamlardır. Cinayet, hırsızlık, gasp, yağma, aldatma, yalan ve kötü ahlak gibi dünyada ne kadar çirkinlik varsa, peygamberlere iftira olarak atılmış, üstelik bunlar o peygamberlere iman edenler tarafından uydurulmuştur. Yüce Allah ne kadar doğru buyurmuştur: “*De ki: Eğer inaniyorsanız, imanınız size ne kötü şeyler emrediyor!*” (Bakara, 93) “*Elleriyle (bir) Kitap yazıp sonra onu az bir bedel karşılığında satmak için Bu Allah katındandır diyenlere yazıklar olsun! Elleriyle yazdıklarından ötürü vay haline onların! Ve kazandıklarından ötürü vay haline onların!*” (Bakara, 79)

Onlar peygamberlerinin sîretini cehaletlerinden sebep değil, yaşadıkları hayattan dolayı kendilerini temize çıkarmak için tahrif etmişlerdir. Peygamberleri kendilerine nispet edilen fiilleri yapıyorsa, bu durumda onların yaptıkları da doğru değil midir?! İncil'e gelince, Hz. İsa'nın sîretine kattığı yalanlarla diğerinden aşağı kalır bir yanı yoktur. Hz. İsa'ya ilahik atfetmesi ve onun Allah'ın oğlu olduğunu söylemesi bunun göstergesidir: “*Rahmân çocuk edindi dediler. Hakikaten siz, pek çirkin bir şey ortaya attınız. Bundan dolayı, neredeyse gökler çatlayacak, yer yarılacak, dağlar yıkılıp düşecektir! Rahmân'a çocuk isna-dında bulunmaları yüzünden.*” (Meryem, 88-91) İşte bu anlattıklarımız, peygamberlerin yaşam öykülerinin uğradığı unutulma ve tahrif edilme durumudur.

Allah Rasûlü Efendimizin (s.a.v.) sîreti ise Allah Celle Sübhânehû tarafından uygunsuzluktan ve unutulmaktan korunmuştur. Takdir-i ilahî olarak bu iş, rivayetleri ve nasları koruma noktasında gerekli gücü ortaya koyan ümmete emanet edilmiş, bu nedenle tarih boyu bozulmadan devam etmiştir. Buradan anlıyoruz ki Muhammedî sîret, vakıa ve hadiselerine güvenilen, sahibine nispet edilmesinde sorun olmayan bütünüyle gerçek bir yaşam hikâyesidir. Bu sîretin ve tabii Kurân'ın korunmasıyla birlikte, önceki peygamberlerle ilgili doğru

nakiller de korunmuştur. O halde onlarla ilgili anlatılanlar, Kurân ve sünnete uygun olduğu müddetçe güvenilmeyi hake-decektir. Kaldı ki biz zaten Allah Rasûlü Efendimizin (s.a.v.) si-yerinde diğer bütün peygamberlerin yaşamını okuyabiliyoruz. Önceki peygamberlerin hayatlarında dağınık halde bulunan hususların hepsini o şahsî hayatında toplamayı başarmıştır.⁵¹⁶

İkinci Konu:

İslam Âleminin Bugünkü ve Gelecekteki Vaziyeti

1. İslam âleminin bugünkü vaziyeti

İslam tarihinin hiçbir döneminde düşmanların bugünkü ka-dar Müslümanlara hücum ettiği görülmemiştir. Düşmanların galip geldiği her yerde Müslümanlar katledilmekte, işkenceye uğramakta ve malları alınarak vatanlarından kovulmaktadır. İçeriden ve dışarıdan başlarına musallat edilen yöneticiler, ke-lime-i tevhide inanmayan düşmanların hesaplarına uygun ol-rak Müslümanlara Allah'ın indirdiğinden başka şeylerle hük-metmektedirler. İslam toprakları her defasında gayr-i İslamî bir devletin gaspıyla eksilmekte ve birliği bozulmaktadır. Ar-dından ortaya çıkan devletler, yeniden daha ufak devletçilere bölünmektedir. Müslümanların toprakları her anlamda dünya-nın en büyük servetini barındırırken fakirlik, cehalet ve has-talık İslam âleminde kol gezmektedir.

Oysa Allah bu ümmete yeryüzüne hükmetme ve iktidar olma imkânı vadetmiştir: *“Allah, sizlerden iman edip iyi davranışlarda bulunanlara, kendilerinden öncekileri sahip ve hâkim kıldığı gibi onları da yeryüzüne sahip ve hâkim kılacağını, onlar için beğenip seçtiği dini (İslâm'ı) onların iyiliğine yerleştirip koruyacağını ve (geçirdikleri) korku döneminden sonra, bunun yerine onlara gü-ven sağlayacağını vâdetti. Çünkü onlar bana kulluk ederler; hiçbir*

şeyi bana eş tutmazlar. Artık bundan sonra kim inkâr ederse, işte bunlar asıl büyük günahkârlardır.” (Nur, 55)

Allah bu ayette vadettiği hâkimiyet, koruma ve emniyet için birtakım şartlar koymuştur: “Bana ibadet edecekler, hiçbir şe-yi bana ortak koşmayacaklar.” Müslümanlar bu şartın neresin-deler?! Onlar nerde, Rabbin emrine bağlı kalmak ve şeriatıyla hükmetmek nerde?! Rabbimin merhamet ettikleri dışında Müslümanlar Kurân-ı Kerim'den ciddi şekilde yüz çevirmişler-dir. Ne hükmettikleri şeriatı, ne terbiye metodlarını, ne ahlakî, fikrî yönlerini, ne de bilinçlerini ve yol haritalarını Kurân'dan almamaktadırlar. Doğulusu olsun, Batılısı olsun bütün bu ko-nularda tamamen Avrupa'ya yönelmişlerdir. Böylesi bir halde, kitabından yüz çevirdikleri Rablerinden nasıl yardım umabilir-ler?! O'nun şartlarına muhalif oldukları halde yeryüzünde ken-dilerini hâkim kılmasını O'ndan nasıl bekleyebilirler?!

Şüphesiz Allah Hz. İbrahim'i sözkonusu ağır imtihana tabi tutmuş, onun itaatkâr haline karşılık kendisine mükafaat ver-miştir: *“Seni gerçekten insanlara önder kılacağım.”* (Bakara 124) İşte bu, hiç değişmeden ve kimseyi kayırmadan süregelen ilahî kanundur (sünnetullah). Allah insanlara, mümin topluluğun neslinden geliyorlar diye değil, bizzat kendileri mümin iseler yeryüzünde hâkimiyet bahşeder. Sahih iman şartından uzaklaş-tıkları zaman, bu durumda mümin toplumun neslinden olmaları kendilerine bir ayrıcalık tanımaz.⁵¹⁷ Kurân, İsrailoğullarının düştükleri hatalara bizim düşmememiz için onların yaşadıkları-nı eksiksiz olarak anlatmış ve bizi tehlikelere karşı uyarmıştır:

“İsrailoğullarına sor ki kendilerine nice apaçık mucizeler ver-dik. Kim mucizeler kendisine geldikten sonra Allah'ın nimetini (âyetlerini) değiştirirse bilsin ki Allah'ın azabı şiddetlidir.” (Ba-kara, 211) İsrailoğullarının başına ne geldiğini başka bir

⁵¹⁶ Rekâizü'l-İman, s.329-330

⁵¹⁷ Rekâizü'l-İman, s.387

ayetten okuyalım: “Onların ardından da (âyetleri tahrif karşılığında) şu değersiz dünya malını alıp, nasıl olsa başışlanacağız, diyerek Kitab’a vâris olan birtakım kötü kimseler geldi. Onlara, ona benzer bir menfaat daha gelse onu da alırlar. Peki, Kitap’ta Allah hakkında gerçekten başka bir şey söylemeyeceklerine dair onlardan söz alınmamış mıydı ve onlar Kitap’takini okumamışlar mıydı? Âhiret yurdu sakınanlar için daha hayırlıdır. Hâla aklınız ermiyor mu?” (A’raf, 169)

İslam ümmeti bugün, tam da Allah’ın sakındırdığı noktada duruyor. Müslümanlar dünya hayatının geçici menfaatleri sebebiyle kitaplarını terk ediyorlar ve boş bir avuntu ve dilekle “nasıl olsa başışlanacağız” diyorlar. Bu durum, geçmişte İsrailoğullarının içine düştüğü halin aynısıdır. İman ne kuruntu ne görüntü değil, aksine kalbe yerleşen ve davranışların onayladığı şeydir. Allah Teâlâ şöyle buyurur: “Ne sizin kuruntularınız ne de ehl-i kitabın kuruntuları (gerçektir); kim bir kötülük yaparsa onun cezasını görür ve kendisi için Allah’tan başka dost da, yardımcı da bulamaz. Erkek olsun, kadın olsun, her kim de mümin olarak iyi işler yaparsa, işte onlar cennete girerler ve zerre kadar haksızlığa uğratılmazlar.” (Nisa, 123-124)⁵¹⁸

2. İslam ümmetinin geleceği

İslam ümmetinin bulunduğu halden kurtuluşu, Allah’a dönmesi ve Kurânî metoda uyması dışında mümkün değildir. Kuşku yok ki İslam âlemi düzelmek için Doğu’nun veya Batı’nın peşinden gitmiş, netice ise her defasında çöküşten başka bir şey olmamıştır. Yeryüzünde zayıflık, ölüm ve sürgün devam etmekte, Müslümanların birliği her geçen gün biraz daha bozulmaktadır. Bunun nedeni, Allah’ın emrine karşı çıkmayı, kerîm kitaplarından uzak durmayı sürdürmeleridir. Oysa Allah ve

Rasûlü, Allah’ın emirlerine sarılmadan yardım görmeyeceklerini ve durumlarının düzelmeyeceğini kendilerine haber vermiştir: “Ey iman edenler! Eğer siz Allah’a (Allah’ın dinine) yardım ederseniz O da size yardım eder, ayaklarınızı kaydırmaz.” (Muhammed, 7) “Eğer O’ndan yüz çevirirseniz, yerinize sizden başka bir toplum getirir, artık onlar sizin gibi de olmazlar.” (Muhammed, 38)

İslam ümmetinin bu hakikati bilme ve gereğini yapma vakti gelmiştir. İlk önce önlerindeki Allah’ın kitabı ve Rasûlü’nün sünnetinin, edinmeye gayret ettikleri cahilî metotlardan daha hayırlı olduğunu bilmelidirler: “Yoksa onlar (İslâm öncesi) cahiliye idaresini mi arıyorlar? İyi anlayan bir topluma göre, hükümlerini Allah’tan daha güzel kim vardır?” (Maide, 50) Bilmeleri gereken diğer nokta, yüz çevirdikleri semavî şeriatın en mükemmel ve değerli kanun sistemi olduğu gerçeğidir. Cahilî sistemlerin tümünde eksiklik, bozulma ve karışma söz konusudur. İslamî terbiye metodu tek başına ideal insanı inşa etmeye kefil olmaktadır. Onun dışındakilerin hepsi saptırmadır.⁵¹⁹

Başta yapılması gereken, nefislerle mücadeledir. Allah Teâlâ “bir topluluk kendindekileri değiştirmedikçe, Allah onları değiştirmez” (Ra’d, 11) buyurmaktadır. O halde Müslümanlar kendi içlerindeki değiştiğinde, Allah’ın kitabından yüz çevirmeye bir son verdiklerinde, yeniden Kurânî metoda döndüklerinde, Allah iyiliklerini kısa zamanda kendilerine geri verecektir. Bu sonuç, onların Rablerinin emirlerini yerine getirmek için harcadıkları gayrete karşılık ilahî takdirle gerçekleşecektir. Böylelikle yeryüzündeki en zengin topluma dönüşeceklerdir: “O (peygamberlerin gönderildiği) ülkelerin halkı inansalar ve (günahları) sakınsalardı, elbette onların üstüne gökten ve yerden nice bereket kapıları açardık.” (A’raf, 96)

⁵¹⁸ Rekâizü’l-İman, s.389

⁵¹⁹ Rekâizü’l-İman, s.390

Sözkonusu yardım sonucu, Müslümanlar dünyanın en güçlü milleti olacaktır. Zengin kişi gerçekte, maddî gücü ortaya koyandır ki Müslümanlar bu maddî güçten destek alıp helaka sürüklenen dünyada güvenin adresi olacaklardır. Çünkü bugün askerî gücüyle birlikte dünya, bizim bizzat sahip olma ve kontrol etme irademize, daha doğrusu sahip olduğumuz varlıkları kontrol etme irademize saldırmaktadır. Böylelikle bizi köleleştirip gücümüzü kırmaktadır. Dolayısıyla servetimizin ve şahsî irademizin kontrolünü elimize aldığımızda, yeryüzündeki kavgaya son verecek güç haline geleceğiz ya da en azından düşmanların kavgası kendi aralarında yaşanacak ve bugün olduğu gibi bizim üzerimizde gerçekleşmeyecek.⁵²⁰

Üçüncü Konu: Peygamber Efendimizin Hakları

1. Kendisine iman etmek

Bu hak, Peygamberimizi (s.a.v.) tasdik edip ona itaat etme ve şeriatına tabi olma sorumluluğudur.⁵²¹ Bunlar, peygambere iman konusunun temellerini oluşturur. Sözkonusu gereklilikleri izah kabilinden âlimler şunları söylemişlerdir:

a. Peygamber Efendimizi tasdikini iki yönü

Bunlardan biri onun peygamberliğinin ispatı, diğeri Allah'tan tebliğ ettiği şeylerin tasdik edilmesidir. Bu husus, Peygamber Efendimize (s.a.v.) aittir.⁵²² Bahsettiğimiz bu ispat ve tasdikini altında birkaç iman gerekliliği yer alır:

– Peygamber Efendimizin risâletinin bütün insanları ve cinsleri kapsadığına iman.

⁵²⁰ Rekâizü'l-İman, s.391

⁵²¹ İktizâü's-Sırâdü'l Müstakîm, s.92

⁵²² Mecmûu'l-Fetâvâ, 15/91

– Onun son peygamber, risâletinin son risâlet olduğuna iman.

– Onun risâletinin geçmiş şeriatları neshettiğine iman.

– Onun risâlet mesajını en mükemmel şekilde tebliğ ettiğine, emaneti yerine getirdiğine ve kendilerine gecesı gündüz gibi olan bir aydınlık bırakacak kadar ümmetine nasihat ettiğine iman.

– Onun büyüklüğüne ve saygınlığına iman.

– Onun sahip olduğu haklara iman. Bu haklar az ileride inşallah anlatılacaktır.

b. Peygamber Efendimizin getirdiklerini ve bunların hakikaten Allah katından tabi olunması gerekli vahiyler olduğunu tasdik etmek

Bu tasdik, hem Peygamber Efendimize (s.a.v.) hem bütün ümmet fertlerine gereklidir.⁵²³ Bu açıdan geçmiş ve gelecekte haber verdiği hususlara, helal ve haramlara dair Peygamber Efendimizin (s.a.v.) Allah Azze ve Celle'den getirdiklerini tasdik etmek, bütün bunların Allah katından olduğuna iman etmek gerekir. Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: “*Battığı zaman yıldız andolsun ki, arkadaşınız (Muhammed) sapmadı ve bâtıla inanmadı; o, arzusuna göre de konuşmaz. O (bildirdikleri) vahiyden başkası değildir.*” (Necm, 3-4) Peygamber Efendimizin (s.a.v.) getirdiklerine icmalî şekilde iman etmek, herkese gereklidir. Onun getirdiklerini tafsîlî şekilde bilmenin ise farz-ı kifaye olduğunda kuşku yoktur.⁵²⁴

c. Ona itaat etmek ve şeriatına tabi olmak

Allah Rasûlü'ne (s.a.v.) iman etmek, getirdiği vahiyleri tasdik etmeyi kapsadığı gibi aynı şekilde bunlarla amel etme gayretini

⁵²³ A.g.e; Hukûkü'n-Nebî Alâ Ümmetih 1/35

⁵²⁴ Şerhu'l-Akîdeti't-Tahâviyye, s.66

de kapsar. Bu husus, ona iman konusunun ikinci temelidir. Burada kastedilen Allah Rasûlü'ne (s.a.v.) boyun eğmek, bu ise emrettiği şeyleri yerine getirip yasakladıklarından uzak durmaktır. Şu ilahî beyan bunu gerektirir: *"Peygamber size ne verdiyse onu alın, size ne yasakladıysa ondan sakının."* (Haşir, 7)⁵²⁵

2. Peygamberimize itaatin, onun sünnetini takip ve muhafazanın gerekliliği

Kurân-ı Kerim'in farklı ayetlerinde Allah Rasûlü'ne (s.a.v.) itaat ve uyma gerekliliği yer alır. Sözkonusu ayetler, farklı üslup ve kalıplar içermelerine rağmen Allah Rasûlü'nün (s.a.v.) Allah Azze ve Celle katından getirdiği hüküm ve şeriata uyma emri noktasında birdirler.⁵²⁶ Konuları açısından bu ayetleri şöyle bir taksime tabi tutabiliriz:

a. Peygamber Efendimize itaati emreden ayetler

- *"Kim Resûl'e itaat ederse Allah'a itaat etmiş olur."* (Nisa 80)
- *"Allah'a ve Resûlü'ne itaat edin ki rahmete kavuşturulasınız."* (Al-i İmran, 132)
- *"Her kim Allah'a ve Resûlü'ne itaat eder, Allah'a saygı duyar ve O'ndan sakınırsa, işte asıl bunlar mutluluğa erenlerdir."* (Nur, 52)
- *"Kim Allah ve Resûlü'ne itaat ederse büyük bir kurtuluşa ermiş olur."* (Ahzab, 71)
- *"De ki: Allah'a ve Resûlü'ne itaat edin. Eğer yüz çevirirlerse bilsinler ki Allah kâfirleri sevmez."* (Al-i İmran, 32)
- *"Kim Allah'a ve Peygamberine itaat ederse, Allah onu altından ırmaklar akan cennetlere sokar. Kim de geri kalırsa, onu acı bir azaba uğratar."* (Fetih, 17)

⁵²⁵ Hukûkü'n-Nebî Alâ Ümmetih 1/35

⁵²⁶ Hukûkü'n-Nebî Alâ Ümmetih 1/173

b. Allah ve Rasûlü'ne müstakil emir kalıbıyla itaati emreden ayetler

"İtaat edin" fiilinin Allah'la birlikte müstakil olarak Peygamber Efendimiz için kullanılması, Peygamber Efendimizin emrettiği hususlara -bizzat Kurân'da yer almasalar bile- itaat etme gereğine bir işarettir. Buradan anlıyoruz ki Allah Rasûlü'ne (s.a.v.) itaat, Allah Azze ve Celle ile birlikte sözkonusu olduğu gibi, müstakil biçimde de vaciptir. Bu kısım ayetler şunlardır:

- *"Ey iman edenler! Allah'a itaat edin, Peygamber'e itaat edin. İşlerinizi boşa çıkarmayın."* (Muhammed, 33)
- *"Allah'a itaat edin, Resûle de itaat edin ve (kötülüklerden) sakının. Eğer (itaatten) yüz çevirirseniz bilin ki Resûlümüzün vazifesi apaçık duyurmak ve bildirmektir."* (Maide, 92)
- *"De ki: Allah'a itaat edin; Peygamber'e de itaat edin. Eğer yüz çevirirseniz şunu bilin ki, Peygamber'in sorumluluğu kendisine yüklenen (tebliğ görevini yapmak), sizin sorumluluğunuz da size yüklenen (görevleri yerine getirmeniz)dir. Eğer ona itaat ederseniz, doğru yolu bulmuş olursunuz. Peygamber'e düşen, sadece açık-seçik duyurmaktır."* (Nur, 54)
- *"Ey iman edenler! Allah'a ve Peygamber'e itaat edin. Sizden olan ülülemre (idarecilere) de (itaat edin)."* (Nisa, 59)

Allah Teâlâ'nın son ayette kendisine itaat emrinden sonra, ayrıca Peygamber Efendimize itaati emretmesi, söylediklerini Kurân'a arzitmeksizin müstakil şekilde peygamberinin dediklerine itaatin gerekli olduğunu bildirmek içindir. O halde Peygamber Efendimiz (s.a.v.) bir şeyi emrettiğinde, bu ister Kurân'da yer alsın ister almasın, mutlaka onu dinlemek gereklidir. Çünkü Peygamber Efendimize Kurân'la birlikte bir benzeri de verilmiştir.⁵²⁷ Kendisi bu konuda şöyle buyurur: *"Dikkat edin! Bana Kurân'la birlikte bir benzeri verildi."*⁵²⁸

⁵²⁷ A'lâmü'l-Müvakkîn, İbnül Kayyim 1/48

⁵²⁸ Sünen-i Ebu Dâvûd, Kitâbü's-sünne, rakam: 4604

Buna karşın, ayette müstakil şekilde ülülemre itaat emredilmemiş, “itaat edin” fiili hazfedilerek onlara itaat durumu, Allah Rasûlü’ne (s.a.v.) itaatin içerisinde değerlendirilmiştir. Bu şunu gösterir: Ülülemr denen idareciler, Peygamber Efendimize tabi olarak itaati hakederler. Onlardan kim Peygamber Efendimize itaati emrediyorsa, sözünün dinlenmesi gerekli, kim de Peygamber Efendimizin dediklerinden başka şey söylüyorsa, bu sözüne kulak verilip itaat edilmez. Bu hususta Peygamber Efendimizin şöyle buyurduğu sahihtir: “Allah isyan noktasında kimseye itaat edilmez. İtaat meşru konularda gösterilir.”⁵²⁹ Yine şöyle buyurmuştur: “Hoşuna giden ya da gitmeyen hususlarda Müslümana düşen, söz dinleyip itaat etmektir, fakat kendisine günah olan bir iş emredilirse, o zaman itaat etmez.”⁵³⁰

Şimdi geride verdiğimiz başka bir ayeti ele alalım: “*De ki: Allah'a itaat edin; Peygamber'e de itaat edin. Eğer yüz çevirirseniz şunu bilin ki, Peygamber'in sorumluluğu kendisine yüklenen (tebliğ görevini yapmak), sizin sorumluluğunuz da size yüklenen (görevleri yerine getirmeniz)dir. Eğer ona itaat ederseniz, doğru yolu bulmuş olursunuz. Peygamber'e düşen, sadece açık-seçik duyurmaktır.*” (Nur, 54) Burada Allah Teâlâ, hidayetini sadece Rasûlü’ne (s.a.v.) itaatte olduğunu haber veriyor. Zira burada hidayet şarta bağlandığı için, koşulan şart yerine getirilmediğinde hidayet de gerçekleşmeyecektir. Bu, varlığı birtakım şartlara bağlanan, şartlar olmadan kendi varlıklarından bahsedemeyeceğimiz hükümler kabilindedir.⁵³¹ Şarta bağlanan şey, o şart olmadan yok demektir. Aksi halde o şey bir şarta bağlanmazdı.

Bu mesele anlaşıldığına göre, ayetin Peygamber Efendimize (s.a.v.) itaat olmadan hidayetini olmayacağını ifade etmesi

hususunda açık bir nas olduğu şüphesizdir.⁵³² Ayrıca ayetin “*Eğer yüz çevirirseniz şunu bilin ki, Peygamber'in sorumluluğu kendisine yüklenen (tebliğ görevini yapmaktır)*” kısmı Peygamber Efendimizin (s.a.v.) risâlet mesajını tebliğden, ümmetin ise buna teslimiyet göstermekten sorumlu olduğunu anlatmaktadır.⁵³³

c. Peygamber Efendimize uymayı ve onun hükümlerini uygulamayı emreden ayetler

Allah Tebârake ve Teâlâ, aziz kitabının birçok yerinde Rasûlü’ne (s.a.v.) tabi olmayı, onun yolundan yürümeyi emir buyurmuştur.⁵³⁴

– İlk ayet şudur: “*(Resûlüm!) De ki: Eğer Allah'ı seviyorsanız bana uyunuz ki Allah da sizi sevsin ve günahlarınızı bağışlasın. Allah son derece bağışlayıcı ve esirgeyicidir.*” (Al-i İmran, 31)

Bu ayette Allah, Peygamberimize tabi olmayı kendi sevgisine ulaşmanın, rızasını ve bağışlayıcılığını elde etmenin yolu olarak göstermiştir. Gerçekten de Allah'ın sevgisi, rızası ve mükâfatı O'nun Rasûlü’ne uymakla mümkündür. Hayırların tümü Rasûle (s.a.v.) tabi olmada, şerhlerin tümü ona muhalefet edip sünnetinden uzaklaşmadadır. Öyleyse Rasûle (s.a.v.) tabi olmak, Allah'ın sevgisinin kesin delilidir. O gerçekleşirse, sonuçlarından biri olan muhabbet de gerçekleşir: “*Bana tabi olun ki, Allah da sizi sevsin.*” Diğer bir sonuç ise, günahların bağışlanmasıdır. Aynı ayette bu husus zikredilir: “*Ve günahlarınızı bağışlasın.*”

Allah Rasûlü’ne (s.a.v.) tabi olmanın böylesi bir öneme sahip olması, onun hakikatte Allah'a tabi olma anlamına gelmesinden kaynaklanır. Çünkü Peygamber Efendimiz (s.a.v.) bu dini Allah Teâlâ'nın katından getirmiştir. O kullarına tebliğ etsin

⁵²⁹ Müslim 6/15

⁵³⁰ Buhârî, rakam:7144; Fethu'l-Bârî 13/121-122

⁵³¹ Hukûkü'n-Nebî Alâ Ümmetih 1/177

⁵³² A.g.e, 1/177

⁵³³ A.g.e, 1/187

⁵³⁴ Hukûkü'n-Nebî Alâ Ümmetih 1/178

diye Allah'ın peygamberine vahyettiği şeriatı ve dinidir. Allah Rasûlü (s.a.v.) sadece Allah'tan aldıklarını tebliğ etmiş, kendinden bir şey getirmemiştir: *“De ki: Ben, yalnızca sizin gibi bir beşerim. (Şu var ki) bana, İlâh'ınızın, sadece bir İlâh olduğu vahyolunuyor. Artık her kim Rabbine kavuşmayı umuyorsa, iyi iş yap-sın ve Rabbine ibadette hiçbir şeyi ortak koşmasın.”* (Kehf, 110) Yine Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: *“Peygamber, Rabbi ta-rafından kendisine indirilene iman etti.”* (Bakara, 285)

– Allah Rasûlü'ne (s.a.v.) uyup onun izinden gitmeyi emren-den ayetlerden bir diğeri şudur: *“De ki: Ey insanlar! Gerçekten ben sizin hepinize, göklerin ve yerin sahibi olan Allah'ın elçisi-yim. Ondan başka tanrı yoktur, O diriltir ve öldürür. Öyle ise Al-lah'a ve ümmî Peygamber olan Resûlüne -ki o, Allah'a ve onun sözlerine inanır- iman edin ve O'na uyun ki doğru yolu bulası-nız.”* (A'raf, 158)

Ayette Peygamberimize (s.a.v.) tabi olma emrinin iman em-rinin ardından gelmesi, ona tabi olmanın gerekliliğini pekiştir-mek içindir. Yoksa ona tabi olma durumu zaten iman kapsamı içindedir. Ne var ki önemine ve kadrine dikkat çekmek için ta-bi olma konusu ayrıca zikredilmiştir.⁵³⁵

– Konuyla ilgili diğer bir ayet şudur: *“Peygamber size ne ver-diyse onu alın, size ne yasakladıysa ondan da sakının.”* (Haşir, 7) Bu ayet, Allah Rasûlü'ne (s.a.v.) mutlak biçimde tabi olmayı em-retmektedir. O bize ne emrettiyse onu yapmalı, neyi yasakla-dıysa ondan uzak durmalıyız. Şüphesiz o ancak hayrı emreder ve ancak şerden sakındırır.⁵³⁶

Bizim hayatımız ve kurtuluşumuz, bu tabi olma durumuna bağlıdır. Allah Teâlâ bu hususu şöyle beyan eder: *“Ey inanan-lar! Hayat verecek şeylere sizi çağırdığı zaman, Allah ve*

Resûlüne uyun. Ve bilin ki, Allah kişi ile onun kalbi arasına girer ve siz mutlaka onun huzurunda toplanacaksınız.” (Enfal, 24)

Çünkü hakikî güzel hayat, iç ve dış dünyasında Allah'ın ve Rasûlü'nün çağrısına olumlu yanıt verenlerinkidir. Onlar ölse-ler bile diri sayılırlar. Onlardan başkaları bedenlen yaşasa da ölü sayılır. Bu nedenle en mükemmel hayata sahip kişiler, Pey-gamberimizin (s.a.v.) davetine en mükemmel şekilde uyanlar-dır. Çünkü onun davet ettiği her şeyde hayat vardır. Bu şeyler-den bir parça kaçırın, hayatından bir parça kaçırmış demektir. Peygamberimize (s.a.v.) uyduğu nispette insan hayatı yaşıyor demektir.⁵³⁷

Az önceki ayette Allah ve Rasûlü'ne uyun, emrinin ardından uyulmaması durumundan veya bu konuda ağır ve tembel dav-ranmaktan sakındıran ifadeler gelmektedir. Allah Teâlâ şöyle buyurur: *“Bilin ki, Allah kişi ile onun kalbi arasına girer ve siz mutlaka onun huzurunda toplanacaksınız.”* Yani Peygambere uymada tembel ve ağır davranırsanız, Allah'ın sizinle kalbiniz arasına girmeyeceğinden emin olamazsınız. Sonuçta hak ve hakikat ortaya çıktıktan sonra size bir ceza olarak ona uyma-nız mümkün olmaz.⁵³⁸

– Son ayetimiz ise şöyledir: *“Andolsun ki, Resûlullah, sizin için, Allah'a ve ahiret gününe kavuşmayı umanlar ve Allah'ı çok zikre-denler için güzel bir örnektir.”* (Ahzab, 21) Allah Tebârike ve Teâlâ bu ayette sözleri, hareketleri ve Allah'tan getirdiği her hu-susta Peygamber Efendimizi (s.a.v.) örnek ve önder kılmıştır.⁵³⁹

İbni Kesîr şunları söyler: *“Bu ayet, gerek sözleri, gerekse hareketleri ve hallerinde Allah Rasûlü'ne (s.a.v.) uyma konu-u-sunda önemli bir asıldır.”*⁵⁴⁰

⁵³⁷ el-Fevâid, İbnül Kayyim, s.88 (Ufak bir değişiklikle.)

⁵³⁸ Ag.e, s.90

⁵³⁹ Hukûkü'n-Nebî Alâ Ümmetih, 1/181

⁵⁴⁰ Tefsîru İbni Kesîr, 3/474

⁵³⁵ Hukûkü'n-Nebî Alâ Ümmetih, 1/180

⁵³⁶ Hukûkü'n-Nebî Alâ Ümmetih, 1/180

d. Onun hükmüne boyun eğmeyi emreden ayetler

Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: “*Hayır, Rabbine andolsun ki aralarında çıkan anlaşmazlık hususunda seni hakem kılıp sonra da verdiği hükümden içlerinde hiçbir sıkıntı duymaksızın (onu) tam manasıyla kabullenmedikçe iman etmiş olmazlar.*” (Nisa, 65)

Burada Allah Teâlâ kendi yüce zatına yemin ederek, Peygamberimizi (s.a.v.) bütün işlerinde hakem etmeyenlerin iman etmeyeceklerini söylüyor. O neye hükmederse, kalpte ve hayatta boyun eğilmesi gereken hak odur. Bu nedenle Allah “*sonra da verdiği hükümden içlerinde hiçbir sıkıntı duymaksızın (onu) tam manasıyla kabullenmedikçe*” buyuruyor. Yani senin hükmüne başvurduklarında iç dünyalarında sana boyun eğecekler. Nefislerinde hükmettiğin şeye dair bir zorlanma bulmayacaklar. Ona hem iç dünyalarında hem yaşantılarında itaat gösterecek ve tartışmasız, müdafaasız şekilde sana tamamıyla teslim olacaklar.⁵⁴¹

Her Müslüman halini bu ayete arzmelidir.⁵⁴² Kul ne zaman Allah Rasûlü’nün (s.a.v.) hükmünü kabul etme ve ona teslim olma durumunu öğrenmek isterse, hüküm kişisel arzusuna ters düştüğünde veya atalarını taklit ettiği büyük küçük mevzulara aykırı geldiğinde kendi haline ve kalbine bakmalıdır: “*Artık insan, kendi kendinin şahididir. İsterse özürlerini sayıp döksün.*” (Kıyamet, 14-15)

Sübhanellellah! İnsanların çoğunun içinde birçok nassa karşı ne öfke mevcut! Bu nasların hiç gelmemiş olmasını arzuluyorlar. Bu konuda kalplerinde ne kadar hiddet birikmiş! Nasların anlattığı şeylere dair boğazlarını ne kadar düğümleyen husus

var! Bütün bu sırlar, sırların aşikâr olduğu kıyamet günü kendilerini rezil rüsva edecektir.⁵⁴³

– Peygamber Efendimizin (s.a.v.) hükmüne teslim olmayı ve ona boyun eğmeyi emreden başka ayet şudur: “*Aralarında hüküm vermesi için Allah’a ve Resûlüne davet edildiklerinde, müminlerin sözü ancak İştittik ve itaat ettik demeleridir. İşte asıl bunlar kurtuluşa erenlerdir.*” (Nur, 51)

– Yine Rabbimiz Teâlâ şöyle buyurmaktadır: “*Allah ve Resûlü bir işe hüküm verdiği zaman, inanmış bir erkek ve kadına o işi kendi isteklerine göre seçme hakkı yoktur. Her kim Allah ve Resûlüne karşı gelirse, apaçık bir sapıklığa düşmüş olur.*” (Ahzab, 36)

Allah Rasûlü’ne (s.a.v.) itaate, emrini uygulamaya ve getirdiklerine tabi olmaya teşvik eden hadislerle gelince, bunlar pek çoktur. Bir kısmını burada görelim:

– Ebu Hureyre (r.a.) Allah Rasûlü’nün (s.a.v.) şöyle dediğini haber verir: “Yüz çeviren dışında ümmetimden herkes cennete girecektir.” Bunun üzerine sahabeler “ey Allah’ın Rasûlü! Yüz çeviren kimdir?” diye sorunca Efendimiz şöyle cevapladı: “Kim bana itaat ederse cennete girer. Kim bana isyan ederse kuşkusuz yüz çevirmiştir.”⁵⁴⁴

– Allah Rasûlü Efendimiz başka hadisinde şöyle buyurur: “Bana itaat eden Allah’a itaat etmiştir. Bana isyan eden Allah’a isyan etmiştir.”⁵⁴⁵

– Abdullah bin Mesud (r.a.) Allah Rasûlü’nün (s.a.v.) şöyle dediğini haber verir: “Benden önce ümmetlere gönderilen her peygamberin ümmeti içinde havarîler ve onun sünnetini uygulayan, emrini tutan kimseler bulunurdu. Sonra onların ardından bir nesil gelirdi ki yapmadıklarını söylerler ve kendilerine emredilmeyen şeyleri yaparlardı. Kim onlarla eliyle mücadele

⁵⁴³ Hukûkü’n-Nebî Alâ Ümmetih, 1/183

⁵⁴⁴ Buhârî, rakam: 7280; Fethu’l-Bârî 13/249

⁵⁴⁵ Buhârî, rakam: 7137

⁵⁴¹ Tefsîru İbni Kesîr, 1/520

⁵⁴² Hukûkü’n-Nebî Alâ Ümmetih, 1/183

ederse o mümindir. Kim diliyle mücadele ederse o mümindir. Kim kalbiyle mücadele ederse o mümindir. Bunun ötesinde hardal tanesi kadar bile iman bulunmaz.”⁵⁴⁶

– Enes bin Malik (r.a.) anlatıyor: Günün birinde üç grup Allah Rasûlü’nün (s.a.v.) hanımlarının evlerine gitmiş ve onun ibadet hayatını sormuşlardır. Aldıkları yanıtları küçümsemişler ve “biz Peygamberimizin (s.a.v.) yanında kim oluyoruz ki! Allah onun geçmiş ve gelecek günahlarını affetti” demişlerdir. İçlerinden biri “geceleri uyumayıp ibadet edeceğim” demiş, diğeri “ben bütün sene hiç aksatmadan oruç tutacağım” şeklinde söz vermiş, üçüncüleri “ben de kadınlarla evlenmeyeceğim” sözünü sarfetmiştir. Allah Rasûlü (s.a.v.) gelince kendilerine şunu söylemiştir: “Siz şunları şunları söyleyen kişilersiniz. Vallahi Allah’tan en çok korkanınız ve O’na karşı en takvalı olanınız benim. Buna karşılık ben bazen oruç tutarım, bazen tutmam. Geceleri namaz kılar ve uyurum. Kadınlarla evlenirim. Kim benim sünnetimden yüz çevirirse benden değildir.”⁵⁴⁷ Peygamber Efendimiz (s.a.v.) bu hadisinde iki temel hususun altını çizmiştir: Tabi olmak ve bidatı (dinde yanlış şeyler çıkarmayı) terketmek.⁵⁴⁸

Peygamber Efendimiz (s.a.v.) başka hadisinde davetine tabi olma ve sünnetini uygulama noktasında insanların konumlarını açıklıyor. Ebu Musa el-Eşarî’den (r.a.) Peygamber Efendimizin şöyle dediği nakledilir: “Allah’ın benimle beraber gönderdiği hidayet ve ilim şu misale benzer: Üzerine yağmur yağan bir arazinin verimli bir kısmı yağmur suyunu kabul ediyor; ot ve bitki çıkarıyor. Arazinin bir kısmı da emici toprak olduğu için suyu tutuyor. Allah onunla insanlara fayda veriyor. İnsanlar bu suyu içmede, sulamada ve ekimde kullanıyorlar. Yağmur

suyu bunlar dışında bir toprak kısmına da düşer ki orası çoraktır. Suyu tutmaz ve yeşillik de bitirmez. İşte bu üç kısım topraktan bazısı, Allah’ın dininde derin kavrayış sahibi olan ve kendisi üzerinden Allah’ın insanlara fayda sağladığı bilen ve öğreten kişi gibidir. Bazısı da sözkonusu vasıflara hiç başını kaldırmayıp Allah’ın benimle gönderdiği hidayeti kabul etmeyen kişinin halini göstermektedir.”⁵⁴⁹

Bu hadiste Allah Rasûlü (s.a.v.) davetinin ulaşması açısından insanları üç kısma ayırıyor ve getirdiği ilmi yağmura benzetiyor. Çünkü her ikisi de hayat sebebidir. Yağmur bedenî hayatın, ilim ise kalbî hayatın sebebi. Efendimiz kalpleri de vadilere benzetiyor. Aynı benzetme “*O, gökten su indirdi de vadiler kendi hacimlerinde sel olup aktı.*” (Ra’d, 17) ayetinde de yapılmaktadır.

Diğer taraftan yağmur suyunu kabul etmesi yönüyle toprak da üç kısma ayrılıyor: İlki verimli ve işlek toprak. Hem içime hem yeşermeye uygun. Su geldiği zaman besleniyor ve her çiftten göz alıcı bitkiler yeşeriyor. İşte bu duru ve zeki kalbin örneğidir. Zekâsıyla ilmi alıyor ve türlü hikmetle birlikte sunuyor. Duruluğuyla da ayrıca dini kabul ediyor. Böylelikle bu kalp ilme elverişli; ilmin gereğini, derin kavrayış örneklerini ve madenî sırlarını sunan bir hal arz ediyor.

İkinci tür toprak ise sert olduğu için içindekileri tutup korumaya elverişlidir. İçme, hayvan sulama ve ekim konusunda insanlara fayda sunar. Bu da aldığı ilmi işittiği gibi koruyan, üzerine kendinden bir katkı sağlamadan aktaran kalbe benzer. Bu kısım hakkında Peygamber Efendimiz (s.a.v.) şöyle buyurur: “Fıkıh kendinden daha fıkıh sahibi olan kişiye taşıyanlar vardır. Nice fıkıh taşıyıcısı vardır ki fakih değildir.”⁵⁵⁰ İlki kazanç ve ticaret yollarından anlayan zengin tüccara benzer. Malıyla dilediğini kazanmaktadır. İkincisi kar ve kazanç yollarından

⁵⁴⁶ Müslim, Kitâbü’l-îmân, 1/50-51

⁵⁴⁷ Buhârî, rakam: 563

⁵⁴⁸ Hukûkû’n-Nebî Alâ Ümmetih, 1/197

⁵⁴⁹ Buhârî, rakam: 79

⁵⁵⁰ Sünen-i İbni Mace 2/188. Sahih hadis

habersiz, malını herhangi bir tasarrufta bulunmadan korumakla yetinen zengine benzer.

Toprak misalinin üçüncü kısmı düz ve verimsiz arazidir ki ne bitki bitirmekte ne suyu tutmaktadır. Üzerine yağın yağmur hiçbir faydaya dönüşmez. Bu da ilmi, fıkı ve dirayeti kabul etmeyen kalbe benzer. Bitki bitirmeyen ve suyu korumayan çorak arazi seviyesindedir. Bu da malı olmayan, onu güzelce tutmayı ve kazanmayı de bilmeyen fakire benzer.

Başka bir açıdan üç misali şu insan sınıflarına uyarlayabiliriz: İlki âlim, muallim ve şuurlu halde Allah'a davetçi olandır. Bunlar ilmin varisleridir. İkincisi, işittiğini koruyup olduğu gibi aktarandır. Bu kişi sahip olduklarını, bunlarla ticaret yapıp kazanç elde edecek insanlara aktarır. Üçüncüsü ise, iki gruptan olmayıp Allah'ın hidayetini kabul etmeyen, başını bunun için kaldırmayan kişidir. Sonuç olarak bu hadis, nebevî davet kapsamında konum olarak insanları ikiye ayırmaktadır: Saîd (cennetlik) olanlar ve şakî (cehennemlik) olanlar.⁵⁵¹

e. Peygamber Efendimize isyan etmekten sakındıran, ona muhalefet edenin hükmünü bildiren ayetler

Kurân-ı Kerim'in çeşitli yerlerinde Allah Rasûlü Efendimize (s.a.v.) isyan etmekten sakındıran ifadeler bulunur. Üstelik bu sakındırmalar, muhalif olana dair şiddetli azabın olacağını bildiren ifadelerle birlikte gelmiştir. İşte onlardan seçtiklerimiz:

– “*Bu sebeple, onun emrine aykırı davrananlar, başlarına bir belâ gelmesinden veya kendilerine çok acılı bir azap isabet etmesinden sakınsınlar.*” (Nur, 63)

– “*Kim Allah'a ve Peygamberine karşı isyan eder ve sınırlarını aşarsa Allah onu, devamlı kalacağı bir ateşe sokar ve onun için alçaltıcı bir azap vardır.*” (Nisa, 14)

– “*Allah ve Resûlü bir işe hüküm verdiği zaman, inanmış bir erkek ve kadına o işi kendi isteklerine göre seçme hakkı yoktur. Her kim Allah ve Resûlüne karşı gelirse, apaçık bir sapıklığa düşmüş olur.*” (Ahzab, 36)

– “*(Benim yaptığım) ancak Allah katından olanı, O'nun gönderdiklerini tebliğdir. Kim Allah ve Resûlüne karşı gelirse, bilsin ki ona (kendi gibilerle birlikte) içinde ebedî kalacakları cehennem ateşi vardır.*” (Cin, 23)

– “*Kim Allah ve Resûlüne karşı gelirse, bilsin ki Allah, azabı şiddetli olandır.*” (Enfal, 13)

– “*(Hâla) bilmediler mi ki, kim Allah ve Resûlüne karşı koyarsa elbette onun için, içinde ebedî kalacağı cehennem ateşi vardır. İşte bu büyük rüsvaylıktır.*” (Tevbe, 63)

– “*Allah'a ve Peygamberine düşman olanlar, işte onlar en aşağıların arasındadırlar.*” (Mücadele, 20)

Bunların yanında, kişisel arzularına ters düştüğü konularda Allah Rasûlü'nün (s.a.v.) hükmüne boyun eğmeyip razı olmayan ve yüz çevirenler, Kurân'ın açık ifadesiyle münafık hükmünü almışlardır. İlgili ayetler şunlardır:

– “*Sana indirilene ve senden önce indirilenlere inandıklarını ileri sürenleri görmedin mi? Tâğüt'a inanmamaları kendilerine emrolunduğu halde, Tâğüt'un önünde muhakemeleşmek istiyorlar. Hâlbuki şeytan onları büsbütün saptırmak istiyor. Onlara: Allah'ın indirdiğine (Kitab'a) ve Resûl'e gelin (onlara başvuralım), denildiği zaman, münafıkların senden iyice uzaklaştıklarını görürsün.*” (Nisa, 60-61)

– “*Onlar, aralarında hüküm vermesi için Allah'a ve Peygamber'e çağırıldıklarında, bakarsın ki içlerinden bir kısmı yüz çevirip dönerler. Ama eğer (Allah ve Resûlünün hükmettiği) hak kendi lehlerine ise, ona boyun eğip gelirler. Kalplerinde bir hastalık mı var; yoksa şüphe içinde midirler yahut Allah ve Resûlünün kendilerine zulüm ve haksızlık edeceğinden mi korkuyorlar?*”

⁵⁵¹ Hukûkî'n-Nebî Alâ Ümmetih 1/201

Hayır, asıl zalimler kendileridir! Aralarında hüküm vermesi için Allah'a ve Resûlüne davet edildiklerinde, müminlerin sözü ancak İştittik ve itaat ettik demeleridir. İşte asıl bunlar kurtuluşa erenlerdir." (Nur, 48-51)

Münafıkların özelliği, hakkın kendi lehlerine ve hükmün kendi çıkarlarına uygun olması dışında Allah'ın şeriatıyla kendi aralarında hükmetmek istememeleridir. Durum onların aleyhine döndüğünde, Allah'ın kitabından ve Rasûlü'nün sünnetinden ibaret olan ilahî şeriatın yüz çevirmekten başka bir şey yapmadıklarını görürsün. Kalple itikat, dille söz ve uzuvlarla amel şeklinde Allah'ın şeriatına ettikleri imanı kalplerine yerleştiren müminlerin sıfat ve alametleri ise, bütün iş ve hallerinde Allah'ın kitabının ve Rasûlü'nün sünnetinin hükmüne başvurmadır. Hüküm ister lehlerine ister aleyhlerine olsun, tam bir rıza ve teslimiyet içindedirler. Bu nedenle iman ehli kurtuluşa ermekle vasıflanmıştır:⁵⁵² *"İşte gerçek kurtuluşa erenler onlardır."* (A'raf, 157) Buna karşılık münafıklar zulümle vasıflanır: *"Aksine onlar zalimlerin ta kendileridir."* (Nur, 50)

3. Peygamber Efendimize muhabbet etmenin gerekliliği

Allah ve Rasûlü'ne karşı muhabbet beslemek, imanın en büyük gereklerinden ve en temel kurallarından olduğuna; hatta imanî ve dinî her tür amelin aslı olduğuna göre -ki tasdik de her tür imanî sözün aslıdır-, ayrıca sözkonusu muhabbetin kulun imanını tamamlayan gerekli iman konusu olması ve Peygamber Efendimizin (s.a.v.) ümmeti üzerinde gerekli haklardan biri olması yönüyle, Allah bu muhabbeti insanın kendine, ailesine, malına ve bütün insanlara karşı beslediği sevginin üstünde tutmuştur. Aşağıdaki ayetler bunu açıkta beyan etmektedir:

⁵⁵² Hukûkü'n-Nebî Alâ Ümmetih 1/252

a- *"De ki: Eğer babalarınız, oğullarınız, kardeşleriniz, eşleriniz, hısım akrabanız kazandığınız mallar, kesada uğramasından korktuğunuz ticaret, hoşlandığınız meskenler size Allah'tan, Resûlünden ve Allah yolunda cihad etmekten daha sevgili ise, artık Allah emrini getirinceye kadar bekleyin. Allah fâsıklar topluluğunu hidayete erdirmez."* (Tevbe, 24)

Ayet-i kerime, Allah ve Rasûlü'ne muhabbet beslemenin gerekliliğini ve bu muhabbetin her tür muhabbetin önünde olması lazım geldiğini açıkça ifade etmektedir.⁵⁵³ Ayet, Peygamber Efendimizi (s.a.v.) sevmenin farz olduğu ve Efendimizin buna ehil olduğu konusunda yeterli bir teşvik ve tenbihtir. Allah Teâlâ'nın malı, ailesi ve çocuğunu Allah ve Rasûlü'nden daha çok seveni azarlamasından ve şu sözüyle azap tehdidinde bulunmasından bunu anlıyoruz: *"Allah emrini (azabını) getirinceye kadar bekleyin."* Ardından bu kişinin doğru yoldan saptığını, Allah'ın onu hidayete erdirmeyeceğini bildirmiştir.⁵⁵⁴

b- *"Peygamber, müminlere kendi canlarından daha yakın ve evlâdır"* (Ahzab, 6)

Ayet, Allah Rasûlü (s.a.v.) kendisine kendi canından daha sevgili olmayan kimselerin müminlerden olmadığına dair delildir. Bu evlâlık birkaç hususu kapsar ki en önemlisi, Allah Rasûlü'nün bir kula kendinden daha çok sevgili gelmesidir. Çünkü evlâ olmanın aslı sevgidir. Kulun kendi canı da başkasından kendine daha sevimlidir. Buna rağmen Allah Rasûlü'nü kendi canından bile daha çok sevmelidir. Böylelikle iman ismi onun için sözkonusu olur. Aynı zamanda bu evlâlık ve sevgiden şunların gerekliliği de anlaşılır: Boyun eğme, itaat, rıza, teslimiyet ve hükmünden memnun olma, emrine teslim olma, onu diğerlerine tercih etme gibi sevginin tabii sonuçları.⁵⁵⁵

⁵⁵³ Tefsîru'l-Kurtubî 8/95. Ufak değişiklikle birlikte.

⁵⁵⁴ eş-Şifâ, Kadı İyâd 2/563

⁵⁵⁵ Hukûkü'n-Nebî Alâ Ümmetih 1/304

c- “İnsanlardan bazıları Allah’tan başkasını Allah’a denk tanrılar edinir de onları Allah’ı sever gibi severler. İman edenlerin Allah’a olan sevgileri ise (onlarınkinden) çok daha fazladır. (Bakara, 165)

Buradan şöyle delil çıkarıyoruz: Ayet Allah Rasûlü’ne (s.a.v.) muhabbetin gerekliliğini içermektedir. Çünkü Allah’ın muhabbet ettiği karşı muhabbet beslemek de Allah’a karşı muhabbetin içindedir. Allah Sübhânehû ve Teâlâ, Habîb-i Ekrem’ini (s.a.v.) sevmektedir. Bu sebeple bizim de onu sevmemiz gerekir. Malumdur ki iman ehlinin sevgisinin özü, Allah’a sevgi beslemektir. Kim Allah’ı severse, Allah’ın sevdiğini de sever. Allah’ın dışında sevdiği her şey, ilahî muhabbete tabidir. Çünkü varlık âleminde Allah Teâlâ dışında her açıdan kendi zatından dolayı sevmeyi hakeden bir şey yoktur. Allah Rasûlü Efendimiz de (s.a.v.) Allah için sevmekte, itaat edilmekte ve kendisine tabi olunmaktadır.

Aynı şekilde peygamberlerin, salihlerin ve diğer salih amellerin hepsi Allah’ın sevdiği şeyler olmaları sebebiyle muhabbeti hakettirmektedirler. Böylelikle Allah Rasûlü’nü (s.a.v.) sevmenin gerekliliği daha net anlaşılmaktadır. Bununla birlikte Allah Rasûlü’nün (s.a.v.) sevgisi ayette Allah’ın sevgisine bitişik şekilde gelmektedir: “Size Allah’dan ve Rasûlü’nden daha sevimli gelirse...”

Aynı durum şu hadiste de sözkonusudur: “Üç şey kimde bulunursa, o kişi imanın tadını alır: Birincisi, Allah ve Rasûlü’nün o kişiye diğer her şeyden daha sevgili olmasıdır.”⁵⁵⁶ Bahsettiğimiz bu bir aradalık, ilahî muhabbetle nebevî muhabbet arasındaki güçlü ilişkiyi gösterir. Allah Rasûlü’nü (s.a.v.) sevmek, her ne kadar Allah Celle Celalühû’yü sevmenin kapsamına girse de, önemine ve dindeki ehemmiyetine işaret için müstakil şekilde ayrıca zikredilmiştir.⁵⁵⁷

⁵⁵⁶ Buhârî, rakam: 21; Fethu’l-Bârî 1/72

⁵⁵⁷ Hukûkû’n-Nebî Alâ Ümmetih 1/306

d- “(Resûlüm!) De ki: Eğer Allah’ı seviyorsanız bana uyunuz ki Allah da sizi sevsin ve günahlarınızı bağışlasın. Allah son derece bağışlayıcı ve esirgeyicidir.” (Al-i İmran, 31)

Bu ayette dolaylı olarak Allah Rasûlü’nü (s.a.v.) sevmenin gerekliliğine işaret edilmektedir. Çünkü Allah Tebârake ve Teâlâ kendine gösterilen sevginin doğruluk ölçüsünü Peygamber Efendimize (s.a.v.) uymaya bağlamıştır. Bu uyma hali ancak Peygamber Efendimize (s.a.v.) imandan sonra gerçekleşir. Ona iman etmek için de, mutlaka kendisini sevmek gibi şartların oluşması gerekir. Ebu Hureyre (r.a.) Allah Rasûlü’nün (s.a.v.) şöyle dediğini haber vermiştir: “Canım elinde olana yemin ederim ki, ben sizden herhangi birine kendi çocuğundan ve ana babasından daha sevgili olmadıkça, o kimse iman etmiş olmaz.”⁵⁵⁸

e- *Peygamber Efendimizi sevmenin gerekliliğine dair hadis-i şerifler de pek çoktur. Bazılarını ele alalım:*

– Hz. Ömer (r.a.) bir gün Peygamberimize (s.a.v.) şöyle der: “Ey Allah’ın Rasûlü! Sen bana, nefsim hâriç her şeyden daha fazla sevimsin”. Peygamber Efendimiz (s.a.v.) bunun üzerine ona “hayır ey Ömer! Canım elinde olan Allah’a yemin olsun ki sen beni nefsimden de daha fazla sevmedikçe gerçek iman etmiş olamazsın” demiştir. Hz. Ömer de (r.a.) ona “vallâhi şimdi sen bana nefsimden de daha fazla sevimsin” dediğinde, Peygamber Efendimiz (s.a.v.) “şimdi oldu ey Ömer” buyurmuştur.⁵⁵⁹

– Hz. Enes, Peygamber Efendimizin (s.a.v.) şöyle buyurduğunu nakleder: “Ben kendisine ana babasından, çocuğundan ve tüm insanlardan daha sevimli gelmedikçe sizden biri iman etmiş olmaz.”⁵⁶⁰

– Enes bin Malik (r.a.) Peygamber Efendimizin (s.a.v.) şöyle dediğini haber verir: “Üç şey kimde bulunursa, o kişi imanın

⁵⁵⁸ Buhârî, rakam: 14 (1/58)

⁵⁵⁹ Buhârî, rakam: 6632; Fethu’l-Bârî 11/523

⁵⁶⁰ Buhârî, rakam: 15; Fethu’l-Bârî 1/58

tadını alır: Allah ve Rasûlü o kişi için diğer her şeyden daha sevimli olacak. Sevdiğini sadece Allah için sevecek. Allah kendisini küfürden kurtardıktan sonra ona geri dönmekten, tıpkı ateşe atılmaktan korktuğu gibi korkacak.”⁵⁶¹

– Yine Enes bin Malik (r.a.) anlatıyor: Bir adam Allah Rasûlü’ne geldi ve “ya Rasûlellah! Kıyamet ne zaman kopacak?” diye sordu. Allah Rasûlü “ne hazırladın kıyamet için?” dedi. Bu sefer adam “Allah’ın ve Rasûlü’nün sevgisini” cevabını verdi. Hz. Enes diyor ki: “İslam’a girdikten sonra Allah Rasûlü’nün şu sözü kadar başka hiçbir şeye sevinmedik.” Buyurdu ki; “sen sevdiğinle berabersin.” Hz. Enes diyor ki: “Ben de Allah’ı, Rasûlü’nü, Ebubekir’i ve Ömer’i seviyorum. Her ne kadar onların amelini yapamasam da onlarla beraber olmayı umuyorum.”⁵⁶²

Peygamber Efendimize (s.a.v.) sevginin alametleri:

- Ona tabi olmak ve sünnetini uygulamak.
- Onu çokça anmak.
- Onu görmeyi ve onunla karşılaşmayı arzulamak.
- Allah, Allah’ın kitabı, Allah’ın Rasûlü ve bütün Müslümanlar için nasihat etmek.
- Kurân-ı Kerim öğrenmek.
- Onun sevdiklerine muhabbet beslemek
- Allah’ın ve Rasûlü’nün buğzettiklerine buğzetmek.
- Dünyada zühd sahibi olmak.⁵⁶³

4. Peygamber Efendimizi korumanın, ona karşı saygı ve hürmetin (tazîr, tevkîr, tazîm) gerekliliği

Tazîr, Allah Rasûlü’ne (s.a.v.) yardım, destek ve ona eziyet

⁵⁶¹ Buhârî, rakam: 21 (1/72)

⁵⁶² Buhârî, rakam: 6171

⁵⁶³ Hukûkü’n-Nebî Alâ Ümmetih 1/321

veren şeyleri menetmek anlamında genel bir isimdir.⁵⁶⁴ Tevkîr, yücelik ve üstünlük gibi kendisinde sükûnet ve dinginlik taşıyan şeylerin genel ismidir. Bu vasfa sahip kişi kendisini vakar sınırının dışına çıkmaktan koruyacak şekilde onurlu ve saygın davranışlar sergiler.⁵⁶⁵ Tazîm ise, yüceltmek demektir. Âlimler tazîmi bu meselede kullanırlar. Bunun nedeni, dinleyicinin kulağına mana bakımından daha yakın gelmesi, tazîr ve tevkîr lafızlarına göre kastedilen anlamı daha iyi vermesidir.⁵⁶⁶

Kuşkusuz Peygamber Efendimizi (s.a.v.) büyük bilmek ve ona karşı hürmetkâr olmak, imanın bölümlerinden biridir. Bu bölüm sevgi ve muhabbetten farklıdır. Hatta sevginin mertebesinden daha üsttedir. Bunun sebebi, her sevenin sevdiğini yüceltmemesidir. Mesela oğlunu seven bir babanın bu hali, onu oğlunu yüceltmeye değil, ona ikram etmeye itmektedir. Oğul da babasını severken yüceltme ve ikramı bir arada hisseder. Efendi kölelerini sever, fakat onları yüceltmez. Köleler de efendilerini sever ve onları yüceltirler. Böylelikle anlıyoruz ki yüceltmenin rütbesi sevgiden daha üstündür.⁵⁶⁷

Allah Rasûlü Efendimizin (s.a.v.) ümmeti üzerindeki haklarından biri, oğlun babaya, kölenin efendisine karşı hürmet ve yardımından daha fazla kendisine hürmet ve yardım sergilenmesidir. Bu, onun ödenmesi gerekli haklarındanıdır.⁵⁶⁸ Bu durum, aziz kitabımızda emredilmektedir: “*Ta ki (ey müminler!) Allah’a ve Resûlüne iman edesiniz, Resûlüne yardım edesiniz, O’na saygı gösteresiniz ve sabah akşam Allah’ı tesbih edesiniz.*” (Fetih, 9) “*O Peygamber’e inanıp ona saygı gösteren, ona yardım*

⁵⁶⁴ es-Sârimü’l-Meslûl, s.422

⁵⁶⁵ es-Sârimü’l-Meslûl, s.422

⁵⁶⁶ Hukûkü’n-Nebî Alâ Ümmetih 2/422

⁵⁶⁷ Hukûkü’n-Nebî Alâ Ümmetih 2/423

⁵⁶⁸ Hukûkü’n-Nebî Alâ Ümmetih 2/423

eden ve onunla birlikte gönderilen nûr'a (Kur'an'a) uyanlar var ya, işte kurtuluşa erenler onlardır.” (A'raf, 157)

Kurân-ı Kerim'de birçok ayet, Peygamber Efendimizin (s.a.v.) bu hakkının önemine dikkat çekmekte, özellikle tazîm ve hürmet noktasında bizi uyarmaktadır. Bu ayetlerden bir kısmını görelim:

a- *“(Ey müminler!) Peygamber'i, kendi aranızda birbirinizi çağırır gibi çağırmayın.” (Nur, 63)*

Ayette Allah, Peygamberimizin sert ve sesli şekilde çağrılmasını yasaklamış, yumuşak ve mütevazı üslupla çağrılmasını emretmiştir.⁵⁶⁹ Yine Peygamber Efendimize (s.a.v.) saygılı ve onurlandırıcı şekilde davranmaları Müslümanlara emredilmiştir.⁵⁷⁰ Aynı zamanda Allah bu ayette peygamberine yakışan hitap edilme tarzını beyan ederek “Ey Muhammed”, “ey Ahmed” ve “ey Ebul Kasım” gibi hitapları yasaklamış, bunların yerine “ey Allah'ın Rasülü”, “ey Allah'ın Nebisi” ifadelerinin kullanılmasını istemiştir. Ona nasıl normal hitapta bulunabilirler ki?! Allah Sübhânehû ona başka peygambere nasip olmayan bir şekilde hitap ederek ikramda bulunmuş, Kurân'da onu ismiyle asla anmamıştır. Şu ayetlerdekine benzer hitapta bulunmuştur: *“Ey Peygamber! Eşlerine şöyle söyle.” (Ahzab, 28) “Ey Resûl! Rabbinden sana indirileni tebliğ et.” (Maide, 67)*⁵⁷¹

b- *“Ey iman edenler! Allah'ın ve Resûlünün önüne geçmeyin. Allah'tan korkun. Şüphesiz Allah işitendir, bilendir. Ey iman edenler! Seslerinizi Peygamber'in sesinin üstüne yükseltmeyin. Birbirinize bağırdığınız gibi, Peygamber'e yüksek sesle bağırmayın; yoksa siz farkına varmadan amelleriniz boşa gidiverir. Allah'ın elçisinin huzurunda seslerini kısınlar, şüphesiz Allah'ın kalplerini takvâ ile imtihan ettiği kimselerdir. Onlara mağfiret*

ve büyük bir mükâfat vardır. (Resûlüm!) Sana odaların arka tarafından bağırınların çoğu akli ermez kimselerdir. Eğer onlar, sen yanlarına çıkıncaya kadar sabretselerdi, elbette kendileri için daha iyi olurdu. Allah çok bağışlayan, çok esirgeyendir.” (Hucurat, 1-5)

c- *“Medine halkına ve onların çevresinde bulunan bedevî Araplara Allah'ın Resûlünden geri kalmaları ve onun canından önce kendi canlarını düşünmeleri yakışmaz.” (Tevbe, 120)*

d- *“Allah ve Resûlünü incitenlere Allah, dünyada ve ahirette lânet etmiş ve onlar için horlayıcı bir azap hazırlamıştır.” (Ahzab, 57)*

e- *“Sizin Allah'ın Resûlünü üzmeniz ve kendisinden sonra onun hanımlarını nikâhlamanız asla caiz olamaz. Bu Allah katında büyük (bir günah)tır.” (Ahzab, 53)*

f- *“Müminler, ancak Allah'a ve Resûlüne gönülden inanmış kimselerdir. Onlar, o Peygamber ile ortak bir iş üzerindeyken ondan izin istemedikçe bırakıp gitmezler. (Resûlüm!) Şu senden izin isteyenler, hakikaten Allah'a ve Resûlüne iman etmiş kimselerdir. Öyle ise, bazı işleri için senden izin istediklerinde, sen de onlardan dilediğine izin ver; onlar için Allah'tan bağış dile; Allah mağfiret edicidir, merhametlidir. (Ey müminler!) Peygamber'i, kendi aranızda birbirinizi çağırır gibi çağırmayın. İçinizden, birini siper edinerek sıvışıp gidenleri muhakkak ki Allah bilmektedir. Bu sebeple, onun emrine aykırı davrananlar, başlarına bir belâ gelmesinden veya kendilerine çok elemli bir azap isabet etmesinden sakınsınlar.” (Nur, 62-63)*

Bu ayetler, Allah Rasûlü'nün (s.a.v.) haklarını bize açıklamaktadır. O bizim için çok büyük, çok değerli ve çok saygındır. Ayetlerde efendilerin köleler üzerindeki, babaların çocuklar üzerindeki hakları onunla ilgili bize de yüklenmektedir. Zira Allah onunla bizi ahiret azabından kurtarmış; ruhlarımızı, bedenlerimizi, ırzlarımızı, mallarımızı, aile fertlerimizi ve

⁵⁶⁹ Tefsîru't-Taberî 18/177

⁵⁷⁰ Tefsîru't-Taberî 18/177

⁵⁷¹ Hukûkü'n-Nebî Alâ Ümmetih, 2/425

çocuklarımızı bu dünyada onun vasıtasıyla koruma altına almıştır. Onunla bizi hidayete kavuşturmuştur. Kendisine itaat ettiğimizde bu itaatimiz, naîm cennetlerine girme sebebimiz olur ki bu nimetlere başka hangi nimet denk düşer?! Başka hangi ihsan, bu ihsanlarla eşit olabilir?!

O halde bize düşen, Peygamber Efendimizi (s.a.v.) sevmek, onu büyük bilmek ve ona hürmetkâr olmaktır. Böylelikle kurtulanlardan olabiliriz: *“O Peygamber’e inanıp ona saygı gösteren, ona yardım eden ve onunla birlikte gönderilen nûr’a (Kur’an’a) uyanlar var ya, işte kurtuluşa erenler onlardır.”* (A’raf, 157)⁵⁷²

Ayetler aynı zamanda kurtuluşun, ancak Efendimize (s.a.v.) iman etmekle birlikte onu yüceltme halini taşıyanlar için mümkün olacağını açıklıyor. Allah Sübhânehû bu ayette bahsettiği kurtuluşu, sözkonusu yüce Kurân edebini takınanlar için hasr (sınırlama) üslubuyla beyan etmiştir. Başka ayetlerinde Allah Teâlâ Peygamber Efendimizin çok üstün makamındaki konum ve sorumluluğunu, kadın erkek her Müslüman üzerindeki hakkını şöyle beyan etmektedir: *“Şüphesiz biz seni, şahit, müjdeleyici ve uyarıcı olarak gönderdik. Ta ki (ey müminler!) Allah’a ve Resûlüne iman edesiniz, Resûlüne yardım edesiniz, O’na saygı gösteresiniz ve sabah akşam Allah’ı tesbih edesiniz.”* (Fetih, 8-9)

Ayetteki yardım ve saygı durumu, Allah Rasûlü’ne (s.a.v.) dönük olduğu için ona hitap edip konuşma ve beraber oturma edebinde takınılması gereken hürmetkâr tavrı anlatmaktadır.⁵⁷³ Ayetin içindeki tesbih etme ifadesi ise sadece Allah Celle Celâlühû’ye aittir. Yardım ve saygı peygamber Efendimize, iman ise Allah’a ve peygamberlerinedir.⁵⁷⁴ Bu ve benzeri ayetler, Allah Rasûlü’nün (s.a.v.) Rabbi Zülcelâl katındaki şerefli makamını ve

⁵⁷² Hukûkü’n-Nebî Alâ Ümmetih, 2/445

⁵⁷³ Hukûkü’n-Nebî Alâ Ümmetih 2/445

⁵⁷⁴ Hukûkü’n-Nebî Alâ Ümmetih 2/446

yüksek mertebesini beyan etmek üzere inmiştir. Onun peygamberliğine iman edenlere, onunla konuşurken taşımaları gereken saygılı ve onurlandırıcı halin gerekliliğini anlatmaktadır.⁵⁷⁵

Peygamber Efendimizin Allah Teâlâ katındaki kadru kıymetini gösteren delillerden bir başkası, Allah’ın sadece kulu ve rasûlü Muhammed’e (s.a.v.) ihsan ettiği ayrıcalıklardır. Bunlar Allah Azze’nin peygamberi Muhammed’i (s.a.v.) şereflendirdiği ikramlardır. Ona hem dünyada hem ahirette Yüce Yaratıcı Mevla’nın katındaki kıymetini ve mertebesini gösteren özellikler lütfetmiştir: *“Allah sana Kitab’ı ve hikmeti indirmiş ve sana bilmediğini öğretmiştir. Allah’ın lütfu sana gerçekten büyük olmuştur.”* (Nisa, 113)

Bu ayette Allah, peygamberine bolca ihsan ettiği faziletleri ve mertebeleri hatırlatmaktadır. Onu bunlarla diğer peygamberlere seçkin kılmıştır. Allah Sübhânehû peygamberlerden kimini kimine üstün kılmasını şöyle beyan buyurur: *“O peygamberlerin bir kısmını diğerlerinden üstün kıldık. Allah onlardan bir kısmı ile konuşmuş, bazılarını da derece derece yükseltmiştir.”* (Bakara, 253)

Bu sadette Peygamber Efendimiz (s.a.v.) bahsedilen üstünlüğün en büyük payına sahiptir. Rabbimiz Teâlâ onu hem dünyevî hem uhrevî ayrıcalıklarla diğer peygamberlere ve insanlara imtiyazlı kılmıştır. Bunları kısaca şu başlıklar altında zikredebiliriz⁵⁷⁶:

a. Peygamber Efendimiz için bütün nebi ve rasüllerden söz alınması

Hazreti Peygamberimizin (s.a.v.) Rabbi Zülcelâl katındaki kadru kıymetinin büyüklüğünü gösteren delillerden biri, onlar veya içlerinden biri hayatta iken Peygamberimiz gönderilirse,

⁵⁷⁵ Hukûkü’n-Nebî Alâ Ümmetih 2/446

⁵⁷⁶ Hukûkü’n-Nebî Alâ Ümmetih 2/394

ona iman edip tabi olacaklarına ve yardım edeceklerine dair Rabbimizin bütün nebi ve rasüllerden söz almasıdır.⁵⁷⁷ Rabbimiz Teâlâ şöyle buyurur: “*Hani Allah, peygamberlerden: Ben size Kitap ve hikmet verdikten sonra nezdinizdekileri tasdik eden bir peygamber geldiğinde ona mutlaka inanıp yardım edeceksiniz diye söz almış, Kabul ettiniz ve bu ahdimi yüklediniz mi? dediğinde, Kabul ettik cevabını vermişler, bunun üzerine Allah: O halde şahit olun; ben de sizinle birlikte şahitlik edenlerdenim, buyurmuştu.* (Al-i İmran, 81)

b. En çok tabisi bulunan peygamber odur

Ebu Hureyre (r.a.) Peygamber Efendimizin (s.a.v.) şu hadisini nakleder: “Bütün peygamberlere ümmetlerinin iman ettiği mucizeler verilmiştir. Bana verilen ise, Allah’tan gelen vahiydir. Kıyamet günü peygamberlerin en çok tabisi bulunana olmayı ümid ediyorum.”⁵⁷⁸ Yine Hz. Enes kanalıyla Peygamber Efendimizin (s.a.v.) şöyle dediği rivayet edilir: “Kıyamet günü en çok tabisi bulunan peygamber benim.”⁵⁷⁹

c. Onun yaşadığı çağ, kendisinden önceki ve sonraki çağların en hayırlısıdır

Ebu Hureyre (r.a.) Peygamber Efendimizin (s.a.v.) şu hadisini nakleder: “Ben doğup büyüdüğüm şu döneme kadar âdemoğullarının en hayırlı sülalesinden nesilden nesile intikal ederek gönderildim.”⁵⁸⁰ İbni Mesud’un (r.a.) naklettiği başka bir hadisinde Efendimiz (s.a.v.) şöyle buyuruyor: “İnsanların en hayırlı

⁵⁷⁷ A.g.e, 2/395

⁵⁷⁸ Buhârî, rakam: 7274; Fethu’l-Bârî 13/247

⁵⁷⁹ Müslim, Kitâbü’l-îmân 1/130

⁵⁸⁰ Buhârî, rakam: 3557

çağı benim çağım, sonra benden sonrakilerin, daha sonra onlardan sonrakilerin çağıdır.”⁵⁸¹

d. O daha hayatta iken Allah Teâlâ geçmiş ve gelecek günahlarını affettiğini bildirmiştir

Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: “*Biz sana doğrusu apaçık bir fetih ihsan ettik. Böylece Allah, senin geçmiş ve gelecek günahını bağışlar. Sana olan nimetini tamamlar ve seni doğru bir yola iletir. Sana şanlı bir zaferle yardım eder.*” (Fetih, 1-3)

e. Allah onun şânını yüceltmıştır

Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: “*Senin şânını ve ününü yüceltmedik mi?*” (İnşirah, 4) Bunun sonucunda Allah Sübhânehû her zikredildiğinde Peygamber Efendimiz de anılmaktadır. Müslümanlar hutbesi ve teşehhüdü, onun Allah’ın kulu ve rasülü olduğuna şahitlik edilmeden sahih olmaz. Her hutbede ve dinin direği olan kelime-i şهادette onun adının anılması gereklidir. Benzeri yerler çoğaltılabilir.⁵⁸²

f. Allah onun hayatı üzerine yemin etmiştir

Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: “*(Resûlüm!) Hayatına yemin olsun ki onlar, sarhoşlukları içinde bocalıyorlardı.*” (Hicr, 72) Bir varlığın hayatı üzerine edilen yemin, yemin eden için bu hayatın izzet ve şerefini gösterir. Peygamber Efendimizin (s.a.v.) hayatı, içerdığı umumî ve hususî bereket nedeniyle kendisine yemin edilmeye layıktır. Bu durum, onun dışındakiler için sözkonusu olmamıştır.⁵⁸³

⁵⁸¹ Buhârî, rakam: 3557

⁵⁸² Hukûkü’n-Nebî Alâ Ümmetih 2/401

⁵⁸³ Hukûkü’n-Nebî Alâ Ümmetih 2/401

g. Allah'ın ona hitabında ihtiram bulunmaktadır

Kurân'da Allah Teâlâ Peygamber Efendimize (s.a.v.) en güzel isim ve sıfalarıyla hitap etmiş, mesela "ey Rasül" demiştir. Bu hususiyet, başkalarına nasip olmamış, aksine diğer peygamberlere isimleriyle nidâ edilmiştir. Örnekleri şu ayetlerdir:

"(Allah şöyle buyurdu:) *Ey Zekeriyya! Biz sana bir oğul müjdeleriz ki, onun adı Yahya'dır.*" (Meryem, 7) "*Ey Yahya! Kitab'a (Tevrat'a) vargücünle sarıl!*" (Meryem, 12) "*Ey Davud! Biz seni yeryüzünde halife yaptık.*" (Sad, 26) "*Biz: Ey Âdem! Sen ve eşin (Havva) beraberce cennete yerleşin.*" (Bakara 35) "*Denildi ki: Ey Nuh! Sana ve seninle beraber olan ümmetlere bizden selam ve bereketlerle (gemiden) in!*" (Hud, 48) "*(Melekler) dediler ki: Ey Lût! Biz Rabbinin elçileriyiz.*" (Hud, 81)

O halde kim en değerli vasıf ve ahlakıyla anılıyorsa, bu ona fazla saygı ve ihtiram gösterildiğinin işaretidir.⁵⁸⁴

h. Allah, Müslümanlara ona ismiyle değil, "ey Allah'ın rasülü" veya "ey Allah'ın nebisi" diye seslenmelerini emretmiştir

Bununla ilgili Allah Sübhânehû şöyle buyurur: "*(Ey müminler!) Peygamber'i, kendi aranızda birbirinizi çağırır gibi çağırmayın. İçinizden, birini siper edinerek sıvışıp gidenleri muhakkak ki Allah bilmektedir. Bu sebeple, onun emrine aykırı davrananlar, başlarına bir belâ gelmesinden veya kendilerine çok elemli bir azap isabet etmesinden sakınsınlar.*" (Nur, 63)

İbni Abbas (r.a.), Mücahid ve Said bin Cübeyr bu ayetin tefsirine dair şunu söylerler: Sahabeler "ey Muhammed", "ey Ebul Kasım" diyorlardı. Allah, peygamberinin değerini göstermek için böyle denmesini yasakladı ve "ey Allah'ın nebisi", "ey Allah'ın rasülü" diye seslenmelerini emretti.⁵⁸⁵

⁵⁸⁴ Hukûkû'n-Nebî Alâ Ümmetih 2/402

⁵⁸⁵ Tefsîrul İbni Kesîr, 3/306

1- Allah Müslümanların seslerini onun sesinden fazla çıkarmalarını, ona bağtırmalarını yasaklamıştır:

Kendi aralarında yaptıkları bu gibi hareketleri Peygamber Efendimizin (s.a.v.) yanında yaparlarsa amelleri boşa gidecektir. Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: "*Ey iman edenler! Seslerinizi Peygamber'in sesinin üstüne yükseltmeyin. Birbirinize bağırdığınız gibi, Peygamber'e yüksek sesle bağtırmayın; yoksa siz farkına varmadan amelleriniz boşa gidiverir.*" (Hucurat, 2)

Enes bin Malik (r.a.) anlatıyor: "Allah Rasûlü (s.a.v.) bir keresinde Sabit bin Kays'ı⁵⁸⁶ sordu. Adamın biri "ey Allah'ın rasülü, sana onun nerede olduğunu bildireceğim" dedi ve gidip onu evinde başını eğmiş halde otururken buldu. Ona "ne bu halin?" diye sorunca Sabit bin Kays "çok kötü" dedi. Allah Rasûlü'nün (s.a.v.) yanında sesini onun sesinden fazla çıkardığı için amelinin boşa gittiğini ve cehennemliklerden olduğunu düşünüyordu. Adam Allah Rasûlü'nün (s.a.v.) yanına dönüp onun dediklerini bildirdi." Devamla Musa⁵⁸⁷ diyor ki: "Adam diğer bir sefer büyük bir müjdeyle Sabit bin Kays'ın yanına döndü. Allah Rasûlü adama şöyle demişti: Git ve ona de ki: "Sen cehennem ehlinde değil, cennet ehli sensin."⁵⁸⁸

Abdullah bin Zübeyr bin el-Avam diyor ki; "Ömer bin el-Hattab (r.a.) bu ayetten sonra Allah Rasûlü'ne (s.a.v.) sesini ancak onun dediğini tekrar etmesini istemesiyle duyururdu."⁵⁸⁹

j. Allah Müslümanlara onunla gizli bir şey konuşmadan önce sadaka vermelerini emretmiştir

Daha sonra bu uygulama neshedilmiş ve Allah Rasûlü'ne (s.a.v.) itaat yeterli görülmüştür. Allah Teâlâ şöyle buyurur: "*Ey*

⁵⁸⁶ Sabit bin Kays bin Şemmas el-Ensarî el-Hazrecî

⁵⁸⁷ Musa bin Enes bin Sabit. Basra kadısı.

⁵⁸⁸ Buhârî, rakam: 4846; Fethu'l-Bârî 8/590

⁵⁸⁹ Buhârî, rakam: 4845; Fethu'l-Bârî 8/590

iman edenler! Peygamber ile gizli bir şey konuşacağınız zaman bu konuşmanızdan önce bir sadaka veriniz. Bu sizin için daha hayırlı ve daha temizdir. Şayet bir şey bulamazsanız, bilin ki Allah bağışlayandır, esirgeyendir. Gizli bir şey konuşmanızdan önce sadakalar vermekten çekindiniz mi? Bunu yapmadığınıza ve Allah da sizi affettiğine göre artık namazı kılın, zekâtı verin Allah'a ve Resûlüne itaat edin. Allah yaptıklarınızdan haberdardır.” (Mücadele, 12-13)

k. Allah'ın kendisine bahşettiği mucizelerle diğer peygamberlerden imtiyazlıdır

Öncekilerin ve Sonrakilerin Efendisi'nin mucizesi, kıyamet gününe kadar devam edecek Kurân-ı Azîm'dir. Onun manası hiç tükenmeyecek, harikuladeliği bitmeyecek ve faydaları kesilmeyecektir. Her tür değiştirme, dönüştürme ve tahriften Allah'ın korumasıyla muhafaza altındadır. İçinde deva, şifa, öğütler ve hükümler vardır. Geçmiştekilerin haberini ve gelecektekilerin hallerini onda buluruz. O Allah'ın sapa sağlam ipidir. Kim ona iman eder ve tabi olursa doğru yola kavuşur. Kim de onu terkedip başka şeye sapsa, doğru yoldan ayrılır; helaka, hüsrana ve kayba uğrar. Geçmiş peygamberlerin mucizeleri son bulmasına rağmen, o insan hayatı devam ettiği sürece devam edecek kalıcı bir mucizedir.⁵⁹⁰

Ebu Hureyre (r.a.) Allah Rasûlü'nün (s.a.v.) şöyle dediğini haber verir: “Bütün peygamberlere ümmetlerinin iman ettiği mucizeler verilmiştir. Bana verilen ise, Allah'tan gelen vahiydir. Kıyamet günü peygamberlerin en çok tabisi bulunamayacağı ümid ediyorum.”⁵⁹¹

Bunun dışında Peygamber Efendimizin (s.a.v.) diğer peygamberlerin mucizelerinden daha güçlü mucizeleri de

bulunmaktadır. Mesela parmaklarının arasından suyun fışkırması, normalin dışına çıkma (harikuladeliği) bakımından suyun taştan fışkırması mucizesinden daha etkilidir. Çünkü tabii şekilde içinden su fışkıran taş cinsleri bulunmaktadır. Dolayısıyla Peygamberimizin (s.a.v.) parmaklarının arasından suyun fışkırması, Musa Aleyhisselam için taştan su fışkırmasından daha etkilidir.⁵⁹²

İsa Aleyhisselam doğuştan körü iyileştirmiştir, fakat kişinin gözü eskiden görmese de yerindedir. Oysa Allah Rasûlü Efendimiz (s.a.v.) yanağa akan gözü tekrar yuvasına yerleştirip görmesini sağlamıştır. Burada iki açıdan mucize söz konusudur: Birincisi, çıkan gözün tekrar yerine konup kaynaması, diğeri, gözden kaybolan görme duyusunun tekrar geri verilmesi.⁵⁹³

Asım bin Ömer bin Katâde babasından, o da dedesi Katâde'den naklediyor: “Uhud Savaşı'nda gözüne aldığı darbeye Katâde'nin gözbebeği yerinden çıkıp yanağına doğru aktı. Yanındaki onu kesip koparmak istediler. Durumu Allah Rasûlü'ne (s.a.v.) haber verdiklerinde “hayır, yapmayın” dedi. Katâde'yi yanına çağırıp el ayasını gözbebeğine sürdü (ve yerine yerleştirdi). Katâde bundan sonra hangi gözünün yaralandığını bilmiyordu.”⁵⁹⁴

Bu konuda pek çok örnek bulunmaktadır. Delâil ve hasâis kitaplarında bunlara yer verilmiştir.⁵⁹⁵ İmam Şafî şunu söyler: “Allah Teâlâ, Hz. Muhammed'e (s.a.v.) verdiklerini başka hiçbir peygambere vermemiştir.”⁵⁹⁶ Suyutî der ki; “âlimler, peygamberlere verilen mucize veya faziletin ya benzerinin ya da daha büyüğünün Efendimiz Aleyhisselama verildiğini söylemişlerdir.”⁵⁹⁷

⁵⁹² Bidâyetü's-Sül fi Tafdili'r-Rasûl, İzz bin Abdusselam, s.41

⁵⁹³ A.g.e, s.41-42

⁵⁹⁴ Delâilü'n-Nübüvve, Ebu Nuaym, s.418

⁵⁹⁵ El-Hasâisü'l kübrâ, Suyutî; Delâilü'n-Nübüvve, Beyhakî

⁵⁹⁶ Adâbü'ş-Şâfi ve Menâğribüh, Ebu Hatim, s.83

⁵⁹⁷ El-Hasâisü'l Kübrâ 2/304

⁵⁹⁰ Hukûkü'n-Nebî Alâ Ümmetih, 2/590

⁵⁹¹ Buhârî, rakam: 7274; Fethü'l-Bârî 3/247

I. O kıyamet günü âdemoğlunun efendisidir

Ebu Hureyre (r.a.) Allah Rasûlü'nün (s.a.v.) şöyle buyurduğunu haber verir: "Kıyamet günü âdemoğlunun efendisi benim. Kabrinden ilk çıkarılacak, ilk şefaata edecek, kendisine ilk şefaata verilecek kişi benim."⁵⁹⁸ Allah Rasûlü'nün (s.a.v.) kıyamet günü insanlara efendilik ve önderlik etmesi, kıyamet günü nail olacağı şereflerden açık şekilde anlaşılmaktadır. Bu şereflerin başında, mahşerdekilere şefaata edilişi ve peygamberler içinde sadece kendisinin bu işe ehil oluşudur.⁵⁹⁹

Ebu Hureyre (r.a.) anlatıyor: Biz bir yemek davetindeydik. Allah Rasûlü ikram edilen eti birazcık kaldırdı -bu hoşuna girdi- ve bir ısırık aldıktan sonra şöyle buyurdu: "Ben kıyamet günü âdemoğlunun efendisiyim! Bunun neden olduğunu biliyor musunuz? Allah o gün öncekileri ve sonrakileri tek bir düzlükte toplar. Bakan onlara bakar, çağırın onları iştir. Güneş onlara yaklaşır. Öyle ki bazı insanlar "içinde bulunduğumuz şu hali görmüyor musunuz, sizlere şefaata edecek birini görmüyor musunuz?" demeye başlarlar. Birbirlerine "babanız Âdem var!" derler ve ona gelerek "ey Âdem! Sen insanların babasıdır. Allah seni kendi eliyle yarattı, kendi ruhundan sana üfledi, meleklerine senin önünde secde ettirdi, seni cennete yerleştirdi. Rabbin nezdinde bizim için şefaatte bulunmaz mısın? Bizim şu halimizi, başımıza şu geleni görmüyor musun?" derler. Âdem ise şöyle cevap verir: "Bugün Rabbin çok öfkeli. Daha önce bu kadar öfkelenmedi. Bundan sonra da böylesine öfkelenmeyecek. (Esasen şefaata benim yüzüm yok. Çünkü cennette iken Allah) beni o ağaca yaklaşmaktan menetmişti. Ben bu yasağa âsi oldum. Nefsim! Nefsim! Benden başkasına gidin. Nuh'a gidin!" İnsanlar Nuh'a gelerek "ey Nuh! Sen yeryüzü ahalisine

gönderilen rasüllerin ilkisidir. Allah seni çok şükreden bir kul diye isimlendirdi. İçinde bulunduğumuz şu hali görmüyor musun? Başımıza gelenleri görmüyor musun? Rabbin nezdinde bizim için şefaatte bulunmaz mısın?" diyecekler. Nuh da şöyle diyecek: "Bugün Rabbin çok öfkeli. Daha önce hiç bu kadar öfkelenmedi. Bundan sonra da böylesine öfkelenmeyecek. Nefsim! Nefsim! Muhammed'e gidin." İnsanlar bunun üzerine bana gelecekler. Ben arşın altında secdeye kapanacağım. Ardından şöyle denilecek: "Ey Muhammed! Kaldır başını. Şefaata et, şefaatin kabul edilecektir. İşte, sana verilecektir."⁶⁰⁰

Bu hadis, aynı zamanda Allah Rasûlü'nün (s.a.v.) başka bir hususiyet ve faziletini de içermektedir. Bu da onun ilk şefaata eden ve ilk şefaata izni verilen olmasıdır. Allah Sübhânehû söz konusu hakkı ona tahsis etmiştir. Mahşer günü Allah'tan kullanın hesabını başlatmasını isteyecektir ki makâm-ı mahmûh denilen bu şefaata hakkı, Peygamber Efendimize aittir. Mahşer günü bütün peygamberler Allah'tan söz konusu talepten geri duralacak, nihayet şefaata için insanların Hazreti Peygamberimize (s.a.v.) gelmesiyle bu hak kendisine imtiyaz olarak bahşedilecektir.⁶⁰¹ Müslümanlar Allah katındaki en büyük konum ve mertebenin Hazreti Peygamberimize (s.a.v.) ait olduğu konusunda ittifak etmişlerdir. Allah katında hiçbir mahlûk onun kadar değerli, hiçbir şefaata onun şefaati kadar etkili değildir.⁶⁰²

m. Allah kıyamet günü Livâü'l-hamd sancağını onun eline vermiştir

Ubâde bin Sâmî (r.a.) Allah Rasûlü'nün (s.a.v.) şöyle dediğini haber verir: "Kıyamet günü insanların efendisi benim. Bunda herhangi bir gururlanma yok. Kıyamet günü herkes benim sancağımın altında feraha çıkmayı bekleyecek. Livâü'l-hamd

⁶⁰⁰ Buhârî, rakam: 3340; Fethu'l-Bârî, 6/371

⁶⁰¹ Hukûkü'n-Nebî Alâ Ümmetih, 2/408-409

⁶⁰² Mecmûu'l-Fetâvâ, 1/145

⁵⁹⁸ Müslim, Kitâbü'l-fedâil 7/59

⁵⁹⁹ Hukûkü'n-Nebî Alâ Ümmetih 2/407

(Hamd Sancağı) benimle beraber olacak. Ben yürüyünce insanlar da benimle birlikte yürüyecekler. Sonunda cennetin kapısına geleceğim ve açılmasını isteyeceğim. Bana “kim o?” denilecek. Cevaben “Muhammed” diyeceğim. Kapıdaki bu sefer “Muhammed’e merhaba!” diyecek. Rabbimi gördüğümde onu seyreder halde hemen secdeye kapanacağım.”⁶⁰³

Konuyla alakalı diğer hadiste Ebu Said el-Hudrî (r.a.) Allah Rasûlü’nden (s.a.v.) şunu naklediyor: “Kıyamet günü âdemoğlunun efendisi benim. O gün elimde Livâü’l- hamd (Hamd Sancağı) olacak. Bunda gururlanma yok. Bütün peygamberler o gün benim sancağımın altında olacaklar. Kabrinden ilk çıkacak kişi benim. Bunda gururlanma yok.”⁶⁰⁴ İşte bu ve benzeri hususiyetler, Allah Rasûlü Efendimizin (s.a.v.) rutbe ve değerinin büyüklüğünü göstermektedir. Çünkü fazilet demek gerçekte, belli makam ve rütbelerin fazilet sahibine tahsis edilmesi demektir.⁶⁰⁵

n. Sırat’tan ilk geçirecek, cennetin kapısını ilk çalacak ve oraya ilk girecek insan odur

Bu durumlar, Allah Rasûlü Efendimizin (s.a.v.) diğer peygamberlerden imtiyazlı olduğu hususlardır. Ebu Hureyre’nin (r.a.) “insanlar ‘ey Allah’ın Rasûlü! Rabbimizi kıyamet günü görecek miyiz?’ diye sorduklarında...” şeklinde devam eden uzun rivayetinde Allah Rasûlü’nün (s.a.v.) şöyle bir ifadesi yer alır: “Sırat köprüsü cehennemın sırtına kurulur. Peygamberlerden ümmetini oradan ilk geçiren ben olurum.”⁶⁰⁶

Enes (r.a.) Allah Rasûlü’nün (s.a.v.) şu sözünü nakleder: “Kıyamet günü peygamberlerin en çok tabisi bulunamı benim.

Cennetin kapısını ilk çalan benim.”⁶⁰⁷ Yine Hz. Enes şu hadisi aktarır: “Kıyamet günü cennetin kapısına gelir ve açılmasını isterim. Görevli melek “sen kimsin?” diye sorar. “Muhammed” derim. Bu sefer “senden önce kimseye bu kapıyı açmamakla emrolundum” der.⁶⁰⁸

5. Ailesi ve müminlerin anneleri olan hanımları konusunda Peygamber Efendimize hürmet etmek

Kuşkusuz Peygamber Efendimizin (s.a.v.) yakınlarına, çocuklarına ve hanımlarına hürmet edip saygılı olmak, Peygamber Efendimize (s.a.v.) duyulan hürmetin göstergesidir. Selef-i salih öncülerimiz -Allah kendilerinden razı olsun- böyle davranmış ve buna teşvikte bulunmuşlardır.

a. Ehl-i beytin hakkına riayet edilmelidir

Çünkü Allah humus ve fey gelirlerinden kendilerine pay ayırmıştır: Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: “*Eğer Allah’a ve hak ile bâtılın ayrıldığı gün, iki ordunun birbiri ile karşılaştığı gün (Bedir savaşında) kulumuza indirdiğimize inanmışsanız, bilin ki, ganimet olarak aldığınız herhangi bir şeyin beşte biri (humus) Allah’a, Resûlüne, onun akrabalarına, yetimlere, yoksullara ve yolcuya aittir. Allah her şeye hakkıyla kadirdir.*” (Enfal, 41)

Yine Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: “*Allah’ın, (fethedilen) memleketlerin ahalisinden savaşılmaksızın peygamberine kazandırdığı mallar (fey); Allah’a, peygambere, onun yakınlarına, yetimlere, yoksullara ve yolda kalmışlara aittir.*” (Haşır, 7)

Ayrıca Allah Rasûlü’ne (s.a.v.) salât getirilirken ehl-i beyte de getirilmesi emredilmiştir. Kab bin Uca (r.a.) şöyle anlatır: Allah Rasûlü bir keresinde yanımıza çıktığında dedik ki: “Sana

⁶⁰³ el-Müstedrek Ale’s-Sahîhayn, Hâkim, 1/30

⁶⁰⁴ Müsned-i Ahmed 3/2; Sünen-i Tirmizi, rakam: 3615. Hasen sahih

⁶⁰⁵ Gâyetü’s-Sül, s.35; Hukûkü’n-Nebî Alâ Ümmetih, 2/410

⁶⁰⁶ Buhârî, rakam: 806; Fethu’l-Bârî, 2/292-293

⁶⁰⁷ Müslim, Kitâbü’l-îmân, 1/130

⁶⁰⁸ Müslim, 1/130

nasıl selam edeceğimizi biliyoruz. Peki sana nasıl salât getireceğiz?” O şöyle cevap verdi: “Deyin ki; Allâhümme sallî alâ Muhammedin ve alâ âli Muhammed. Kemâ salleyte alâ İbrahim. İnneke hamidün mecîd. Allâhümme bârik alâ Muhammedin ve alâ âli Muhammed. Kemâ bârekte alâ İbrahim. İnneke hamidün mecîd.” (*Ey Allah'ım! İbrahim'e rahmet ettiğin gibi, Muhammed'e ve âline (ailesine) de rahmet eyle. Muhakkak Sen hamîd (övülen) ve mecîdsin (şanı büyük). Ey Allah'ım! İbrahim'e bereketler ihsan ettiğin gibi, (Efendimiz) Muhammed'e ve âline (ailesi) de bereketler ihsan eyle. Muhakkak Sen hamîd (övülen) ve mecîd'sin (şanı büyük).*)⁶⁰⁹

Peygamber Efendimizin (s.a.v.) ailesine salât getirmek, onların Müslümanlar üzerindeki hakkıdır. Bu durum, böylesi bir soydan gelmelerinden ötürü kendilerine Allah'ın bir rahmetidir. Allah Rasûlü (s.a.v.) onları sevdiği için aynı şekilde kendilerini sevmek gerekir. Onlara beslenen muhabbet, Allah Rasûlü'ne (s.a.v.) beslenen muhabbetten kaynaklanır. Onları her zaman korumalı ve Allah Rasûlü'nün (s.a.v.) vasiyetini tutmalıyız. Ğadîr-i Hum günü şöyle buyurmuşlardır: “Ehl-i beytim hakkında size Allah'ı hatırlatıyorum. Ehl-i beytim hakkında size Allah'ı hatırlatıyorum.”

Hz. Zeyd'e “ey Zeyd, Peygamberimizin ehl-i beyti kimlerdir? Hanımları ehl-i beytinden değil mi?” diye sorulduğunda şöyle demiştir: “Hanımları evet, ehl-i beytindedir. Tam olarak onun ehl-i beyti kendisinden sonra sadaka alması haram olanlardır.” Bu sefer “kimdir onlar?” diye sorulduğunda şu cevabı verir: “Ali'nin ailesi, Ukayl'in ailesi, Cafer'in ailesi ve Abbas'ın ailesidir.” Kendisine “bütün bu saydıklarına sadaka haram mı?” diye sorulduğunda, “evet” yanıtını vermiştir.⁶¹⁰

Allah Rasûlü Efendimizin (s.a.v.) ehl-i beytle alakalı vasiyeti,

⁶⁰⁹ Buhârî, Kitâbü't-tefsîr; Fethu'l-Bârî, 8/532

⁶¹⁰ Müslim, Kitâbü fadâilî's-sahâbe, 7/122-123

onlara karşı iyilik, hürmet ve nezaket emri kulak ardı edilmeli. Zira onlar şeref ve itibar bakımından yeryüzünün en temiz soyundan ve saygın hanesinden gelmektedirler. Özellikle Müslim'in gerideki hadisinde geçen dedeleri Abbas'ın, Ali'nin, Ukayl'in ve Cafer'in (Allah hepsinden razı olsun!) aileleri gibi sahih ve aşikâr sünnet-i nebeviyyeye uyuyorlarsa, muhabbet çok daha elzemdır.⁶¹¹

Allah Rasûlü (s.a.v.) şöyle buyurur: “Şüphesiz Allah İsmailoğullarından Kinâne'yi, Kinâne'den Kureys'i, Kureys'ten Haşimoğullarını, Haşimoğullarından da beni seçmiştir.”⁶¹² Ayrıca Hz. Ebubekir'in şöyle dediği rivayet edilir: “Ehl-i beyti hakkında Muhammed'in (s.a.v.) hatrını gözetiniz.”⁶¹³

b. Peygamber Efendimizin mübarek hanımlarına hürmette kusur edilmemelidir

Her daim onların saygınlığına, şereflerine ve Allah'ın kendilerine takdir ettiği konuma riayet etmeliyiz. Allah onları bütün Müslümanların gözündeki en yüksek pâyeye ulaştırmıştır ki bu da anneliktir. Böylelikle onları haramlık ve hürmet noktasında müminlerin anneleri kılmıştır: “*Peygamber müminlere kendi canlarından daha önemli ve yakındır. Hanımları da onların anneleridir.*” (Ahzab, 6)

Allah Teâlâ Peygamber Efendimizin (s.a.v.) hanımlarını müminlerin anneleri olma şerefine erdirmiştir. Annelikleri saygınlıkları, başka erkeklerle evlenmelerinin haram olması ve diğer annelerin tersine daha sıkı tesettür gerekleri yönüyledir.⁶¹⁴ Onlar için nasıl böyle bir mertebe ve fazilet sözkonusu olmasın ki?! Zira onlar iki serbestiyet ayeti indiğinde Allah'ı, Rasûlü'nü

⁶¹¹ Tefsîru İbni Kesîr, 4/113

⁶¹² Müslim, Kitâbü'l-fedâil, Bâbü fadli nesebi'n-Nebiy, 7/58

⁶¹³ Buhârî, Kitâbü's-sahâbe; Fethu'l-Bârî 7/78, rakam: 3713

⁶¹⁴ Tefsîru'l-Kurtubî 14/123

ve ahiret yurdunu seçmişlerdir. Allah hepsinden razı olsun! Ayetler şunlardır:

“Ey Peygamber! Eşlerine şöyle söyle: Eğer dünya dirliğini ve süsünü (refahını) istiyorsanız, gelin size boşanma bedellerinizi vereyim de, sizi güzellikle salıvereyim. Eğer Allah'ı, Peygamberini ve ahiret yurdunu diliyorsanız, bilin ki, Allah, içinizden güzel davrananlar için büyük bir mükâfat hazırlamıştır.” (Ahzab, 28-29)

Sonuçta onların Allah'ı, Rasûlü'nü ve ahiret yurdunu seçmeleriyle birlikte Allah Tebârake ve Teâlâ faziletlerini artırmış ve kendileri için hazırladığı büyük nimetlerle mükâfatlarını vermiştir. Ardından azap, ecir ve çocukları bakımından onları diğer dünya kadınlarından ayırmıştır: *“Ey Peygamber hanımları! Siz, kadınlardan herhangi biri gibi değilsiniz.”* (Ahzab, 32) Yani fazilet ve şeref bakımından onlar gibi değilsiniz. Bunun nedeni, Allah Rasûlüyle (s.a.v.) beraberlik, onun tarafından gördükleri değer ve haklarında Kurân'ın inmesi gibi ilahî ihsanlardır.⁶¹⁵

Ahzab suresi bunun gibi Allah'ı, Rasûlü'nü ve ahiret yurdunu seçmelerindeki güzel davranışlarına ecir olarak peygamber hanımlarına Allah'ın bahşettiği birçok hususu kapsar. O halde bu konularını muhafaza etmek, onların üzerimizdeki haklarıdır. Hadislerde kendileriyle ilgili faziletlerden, Allah Rasûlü'ne (s.a.v.) verdikleri destekten, onun vefatından sonra da dinî meselelerin korunması ve ümmet arasında yaygınlaşması noktasındaki gayretlerinden dolayı onlarla ilgili daime iyi düşünmeli ve kendilerini övgüyle anmalıyız.⁶¹⁶

Müslümanlar Allah Rasûlü'nün (s.a.v.) hanımlarına müminlerin anneleri olarak muamele eder, ahirette de onun eşleri olacaklarına inanırlar. Özellikle evlatlarının çoğunun annesi olan ve ona ilk iman edip ilk destek veren insan olan Hz. Hatice'yi burada anmalıyız. Onun ve Hz. Aişe'nin Allah Rasûlü'nün

(s.a.v.) yanında değerleri yüksektir. Allah Rasûlü “Aişe'nin diğer kadınlara üstünlüğü, tiritin diğer yemeklere üstünlüğü gibidir” buyurmuştur.⁶¹⁷

6. Peygamber Efendimizin sahabelerine hürmette kusur edilmemelidir

Allah Rasûlü Efendimize (s.a.v.) hürmetin ve değer vermenin başka göstergesi, onun sahabelerine saygı duymak, haklarını tanımak, yürüdükleri yolu takip etmek, kendilerine övgüde bulunmak ve onlar için af dilemektir. Ayrıca aralarında çıkan tartışmalarda dilimizi tutmalı, onlara düşmanlık edenleri düşman bilmeliyiz. Hiçbirini kötülükle anmamalı ve hiçbir konuda ayıplamamalıyız. Aksine daima iyiliklerini, faziletlerini ve güzel yaşantılarını zikretmeli, bunun ötesinde susmalıyız.⁶¹⁸

Sahabe-i kirâm, Allah'ın Peygamberimizle arkadaş olma şerefine seçtiği insanlardır. Allah Sübhânehû onları dünyada Peygamber Efendimizi (s.a.v.) görme, şerefli ağzından hadis dinleme, şeriatı, dinî konuları ve Allah'ın peygamberimizle gönderdiği nur ve hidayet tebliğini en güzel şekilde bizzat kendisinden alma ayrıcalığına kavuşturmuştur. Peygamber Efendimizle (s.a.v.) beraberliklerinden, onunla Allah yolunda cihad etmelerinden ve İslam davetinin yayılmasındaki değerli çalışmalarından dolayı kendilerine büyük ecir vardır. Kendilerinden sonra gelenlerin ecirlerinin de aynısı onların hanesine yazılmaktadır. Çünkü Allah Rasûlü ile sonrakilerin arasındaki aracı, sahabelerdir. Kim hidayete davet ederse, ona tabi olanlarla aynı ecir -bunlarda hiçbir eksilme olmaksızın- kendi hanesine de yazılır. Sahabelerin hicrette, cihatta, zaferde, can ve mallarını feda etmelerinde, Allah için baba ve çocuklarını dahi

⁶¹⁵ A.g.e, 14/177. Ufak değişiklikle.

⁶¹⁶ Hukûkû'n-Nebî Alâ Ümmetih 2/483-484

⁶¹⁷ Mecmûu'l-Fetâvâ 3/154; Buhârî, rakam: 3770

⁶¹⁸ eş-Şifâ, Kadı İyâd 2/611-612

öldürmelerinde, dinde birbirlerine nasihat etmelerinde, sahip oldukları iman ve yakîn kuvvetinde sergiledikleri halden kesin olarak doğru düzgün insanlar olduklarını anlıyoruz. Dünyanın sonuna kadar gelecek bütün temiz kalpli ve düzgün duruşlu insanların en değerlileri şüphesiz onlardır.⁶¹⁹

Rableri Azze ve Celle onları en güzel methiyeyle övmüş, Tevrat, İncil ve Kurân'da namlarını yükseltmiş ve kendilerine bağışlanmayı, büyük ecir vadetmiştir. Ayeti kerime şöyledir:

"Muhammed Allah'ın elçisidir. Beraberinde bulunanlar da kâfirlere karşı çetin, kendi aralarında merhametlidirler. Onları rükûya varırken, secde ederken görürsün. Allah'tan lütuf ve rıza isterler. Onların nişanları yüzlerindeki secde izidir. Bu, onların Tevrat'taki vasıflarıdır. İncil'deki vasıfları da şöyledir: Onlar filizini yarıp çıkarmış, gittikçe onu kuvvetlendirerek kalınlaşmış, gövdesi üzerine dikilmiş bir ekine benzerler ki bu, ekicilerin de hoşuna gider. Allah böylece onları çoğaltıp kuvvetlendirmekle kâfirleri öfkelenendir. Allah onlardan inanıp iyi işler yapanlara mağfiret ve büyük mükâfat vâdetmiştir." (Fetih, 29)

Başka bir ayette Allah'ın onlardan, onların Allah'tan razı olduğu haber verilmiştir: *"İyilik yarışında önceliği kazanan Muhacirler ve Ensar ile onlara güzelce uyanlardan Allah razı olmuştur, onlar da Allah'tan razıdırlar. Allah onlara, içinde temelli ve ebedi kalacakları, içlerinden ırmaklar akan cennetler hazırlamıştır; işte büyük kurtuluş budur."* (Tevbe, 100) Yine Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: *"Andolsun ki o ağacın altında sana biat ederlerken Allah, o müminlerden razı olmuştur."* (Fetih, 18)

Allah Teâlâ, Peygamber Efendimize (s.a.v.) onları affedip kendileri için Allah bağışlanma dilemesini emretmiştir: *"Şu halde onları affet; bağışlanmaları için dua et!"* (Al-i İmran, 159) Aynı zamanda kalplerini hoş tutmak ve kendilerinden sonra

⁶¹⁹ Hukûkû'n-Nebî Alâ Ümmetih 2/486

gelen idarecilere hüküm verirken istişare etmeleri gerektiğini göstermek için Peygamberimize sahabelerle istişareyi emretmiştir: *"İş hakkında onlara danış. Kararını verdiğin zaman da artık Allah'a dayanıp güven."* (Al-i İmran, 159)

Allah Teâlâ, sonraki kuşakların müminlerine de onların affi için dua etmelerini ve iman edenlere karşı kalplerinde kin barındırmamalarını tavsiye buyurmuştur: *"Bunların arkasından gelenler şöyle derler: Rabbimiz! Bizi ve bizden önce gelip geçmiş imanlı kardeşlerimizi bağışla; kalplerimizde, iman edenlere karşı hiçbir kin bırakma! Rabbimiz! Şüphesiz ki sen çok şefkatli, çok merhametlisin!"* (Haşir, 10)

Allah Rasûlü hadislerinde sahabeleri övmüş ve onlara kötü konuşulmasını yasaklamıştır: *"Ashabıma sövmeyin! Sizden biri Uhud Dağı kadar altın infak etse, onlardan birinin bir ölçeklik, hatta yarım ölçeklik infakına ulaşamaz."*⁶²⁰ Allah Rasûlü Efendimiz (s.a.v.) onların, ümmetlerin en hayırlısı olan ümmetin en hayırlıları olduğuna şahitlik etmiştir. Bu hususta şöyle buyurmaktadır: *"Çağların en hayırlısı, benim çağımdır."* Sahabelerin hepsi, Allah'ın ihsanıyla son derece düzgün insanlardır. Allah ve Rasûlü kendilerine övgüde bulunmuştur.

İmam Nevevî der ki; *"itimad edilen âlimlerin icmasıyla, fitneye karışsın karışmasın, bütün sahabelerin son derece düzgün (adûl) insanlar olduğu sabittir."*⁶²¹ İbni Hacer de şunu söyler: *"Ehl-i sünnet bütün sahabelerin son derece düzgün insanlar olduğunda ittifak etmiş, ancak bazı şaz bidatçılar bu konuda muhalefet içinde olmuştur."*⁶²²

Ebu Zür'a'nın şöyle dediği nakledilir: *"Bir adamın Allah Rasûlü'nün (s.a.v.) ashabına karşı saygıda kusur ettiğini görürsen, bil ki o zındıktır. Bunun nedeni, Allah Rasûlü'nün ve*

⁶²⁰ Buhârî, rakam: 3673; Fethu'l-Bârî, 7/21

⁶²¹ Tedrîbü'r-Râvî, 2/214

⁶²² el-İsâbe, 1/17

Kurân'ın bize göre hak olması, Kurân'ı ve sünneti bize iletlenlerin de Allah Rasûlü'nün ashâbı olmasıdır. Onlara karşı saygısız davrananlar, şahitlerimizi suçlayarak aslında Kurân'ı ve sünneti ortadan kaldırmak isterler. Bu durumda zındık oldukları şeklinde esas onların suçlanması çok daha uygundur.”⁶²³

7. Peygamber Efendimize salâtu selam getirmek

Allah Rasûlü Efendimizin (s.a.v.) hürmet ve itina ile korunması gerekli haklarından bir önemlisi daha ona salâtu selam getirmektir. Allah Azze ve Celle bize bunu emretmektedir: “*Allah ve melekleri, Peygamber'e çok salevât getirirler. Ey müminler! Siz de ona salevât getirin ve tam bir teslimiyetle selam verin.*” (Ahzab, 56)

Ayeti kerime sözkonusu hakkı açıklamada esas kabul edilir. İlim ehline göre, salâtu selamda Allah Rasûlü'ne (s.a.v.) tazim, hürmet ve başka kimsenin sahip olmadığı üstünlüğün derecesine bir atıf sözkonusudur.⁶²⁴

Ayetin maksadı şudur: Allah Sübhânehû ve Teâlâ kulu ve peygamberinin yüce toplulukta (mele-i âlâ) ve kendi katındaki değerini kullarına haber vermektedir. Bunun için mukarreb meleklerin yanında ona övgüde bulunmuş, melekler de ona salât etmişlerdir. Ardından Allah Teâlâ suflî âlemedkilere ona salâtu selam getirmeyi emretmiştir. Böylelikle ulvî ve suflî âlem olmak üzere bütün âlemlerin övgüsü birleşmiştir.⁶²⁵ Bu ayetle Allah, hayatında ve vefatından sonra peygamberini şerefleştirmiş ve kendi katında ne kadar değerli olduğunu âlemlere göstermiştir.⁶²⁶

Sahih naklî deliller Allah Rasûlü'ne (s.a.v.) birçok zaman ve mekânda sıkça salât getirmenin meşru olduğunu destekler. Bu

⁶²³ Kifâye, Hatip el-Bağdâdî, s.97

⁶²⁴ Hukûkî'n-Nebî Alâ Ümmetih, 2/514

⁶²⁵ Tefsîru İbni Kesîr, 3/514

⁶²⁶ el-Vâsıdatü Beynallâhi ve Halgih, Dr. el-Murabıt eş-Şenkitî, s.213

durum bazı yerde vacip, bazı yerde müekked müstehap olacak kadar önemlidir.⁶²⁷ Sözkonusu yerlerden bazıları şunlardır: Namazlarda ilk ve son teşehhüd, kunut duası sonu, cenaze namazında ikinci tekbir sonrası, cuma, bayram ve yağmur duası gibi namazların hutbeleri, müezzine icabet ettikten sonra, duada, mescide girerken ve çıkarken, safâ ve merve tepesinde, bir topluluk dağılmadan önce ve Efendimizin (s.a.v.) ismi anıldığında.⁶²⁸

Peygamber Efendimize (s.a.v.) salâtu selam getirmenin büyük ecri ve geniş fazileti bulunmaktadır. Salât ve zikir ehlinin eriştiği bu fazileti, gafiller zayi etmektedir.⁶²⁹ Kuşkusuz Allah'ın Peygamberimiz (s.a.v.) için salât getirmemizi istemesi, kulun dünyada ve ahirette ona yapacağı duaların en büyüğü ve faydalısıdır.⁶³⁰ Peygamber Efendimize (s.a.v.) salât getirmenin faziletine dair birçok hadis bulunmaktadır. Aşağıda bunların bir kısmı verilmiştir:

– Abdullah bin Amr bin el-As (r.a.) Allah Rasûlü'nün (s.a.v.) şu sözünü nakleder: “Müezzini duyduğunuzda onun dediklerinin aynısını deyin. Ardından bana salât getirin. Zira kim bana bir salât getirirse, Allah ona on salât getirir. Sonra benim için vesileyi isteyin. O, cennette Allah'ın kullarından sadece birine nasip olacak mertebedir. O kulun ben olmasını ümit ediyorum. Kim Allah'tan benim için vesileyi isterse şefaata hak kazanır.”⁶³¹

– Übey bin Ka'b (r.a.) anlatıyor: Bir keresinde “ey Allah'ın Rasûlü! Ben sana çok salât (dua) ediyorum. Duamın ne kadarını sana ayırmamı istersin?” diye sordum. Bana “dilediğin kadarını” dedi. Bunun üzerine ben “dörtte birini” dedim. O “nasıl istersen. Daha fazla yaparsan senin için daha hayırlı olur” dedi.

⁶²⁷ A.g.e, s.214

⁶²⁸ İbnül Kayyim ve Sahavî bunlara ilave birkaç yer daha açıklar.

⁶²⁹ el-Vâsıdatü Beynallâhi ve Halgih, s.214

⁶³⁰ A.g.e, s.214. Bedâiu'l-Fevâid'den nakille.

⁶³¹ Müslim, Kitâbü's-salâh 4/85

Ben de “o zaman yarısı” dedim. O yine “nasıl istersen. Daha fazla yaparsan senin için daha hayırlı olur” dedi. Bu kez ben “peki üçte ikisi” dedim. O tekrar “nasıl istersen. Daha fazla yaparsan senin için daha hayırlı olur” dedi. Sonunda dedim ki: “Bütün duamı sana ayıracağım.” O cevaben şöyle buyurdu: “O zaman bütün kederin kaybolur ve günahın affolur.”⁶³²

Bunun gibi pek çok hadis üzerinde insan birazcık düşünse, Allah Rasûlü’ne (s.a.v.) salât getirmenin ne kadar faziletli olduğunu ve bu emre uymakla ne büyük faydalar elde edeceğini, dünyada ve ahirette ne kadar bol nimete kavuşacağını anlayacaktır. Çünkü Allah Rasûlü’ne (s.a.v.) salât getirmemiz, öncelikle Allah’ın ilgili emrini tutmaktır. İkinci olarak ona salât getiren Allah’a ve meleklerle uymaktır. Bu salâtların mahiyetleri değişse de durum farketmez. Efendimize bizim salât getirmemiz dua ve istek anlamı taşır. Allah’ın ona salâtı övgü ve şerefleendirir. Meleklerin salâtı ise ilahî rahmetin gelmesine vesile olan incelikli bir niyazdır.⁶³³

Allâme İbnül Kayyim seçkin kitabı Celâü’l-İfham’ın dördüncü babında, salâtın faydalı sonuçlarını ve yoğun bereketlerini saymaktadır. En önemlileri şunlardır:

- Allah’ın emrine itaat.
- Bir salâta karşılık Allah’ın on salâtına nail olmak.
- On derece yükselmek.
- On iyiliğin yazılması.
- On kötülüğün silinmesi.
- Öncesinde salât getirenin duasının kabule daha layık olması. Salât duayı âlemlerin Rabbine yükseltir.
- Peygamberimiz için vesile isteğiyle birlikte getirilen salât şefaata sebebidir.

⁶³² Sünen-i Tirmizî 4/646. Hasen sahih.

⁶³³ eş-Şifâ 2/50; Fethu’l-Bârî, 8/532

- Günahların bağışlanmasına vesiledir.
- O kişinin kederini Allah giderir.
- Kıyamet günü kulun Allah’a yakınlığına sebeptir.
- Allah Rasûlü’ne muhabbetin artarak devam etmesini sağlar.
- Allah Rasûlü’nün o kişiyi sevmesine vesile olur.
- Kulun hidayetine ve kalbinin canlanmasına sebeptir.
- Allah Rasûlü’ne arzedilmeye ve onun yanında kişinin anılmasına vesiledir.
- Allah Rasûlü’nün haklarından birini ödemek, kendisiyle bize ihsan edilen nimetlere şükretmektir.
- Allah’ı zikretme, O’na şükretme ve Peygamber Efendimizi göndermesiyle kula verdiği nimeti tanıma anlamı taşır.⁶³⁴
- İşte bunlar, Allah Rasûlü’ne (s.a.v.) salât getirmenin bazı fayda ve bereketleridir. Bunları anlatan birçok hadis rivayet edilmiştir. Aşağıdakiler bunların bir kısmıdır:
 - “Kim bana bir salât getirirse, Allah ona on salât eder.”⁶³⁵
 - “Kim bana bir salât getirirse, Allah ona on salât getirir ve kendisinden on hatayı siler.”⁶³⁶
 - “Kıyamet günü bana en yakın insanlar, bana en çok salât getirenlerdir.”⁶³⁷ Bunlar dışında konuyla alakalı birçok hadis mevcuttur.

Allah Rasûlü’ne (s.a.v.) salât getirmeye teşvik eden ve bunun faziletini açıklayan hadisler olduğu gibi, salâtı terkedenlerin kınanmasına dair de hadisler bulunmaktadır. Aşağıda bunlara yer verelim:

⁶³⁴ Celâü’l-İfham, s.335-344. Ufak değişiklikle.

⁶³⁵ Müslim, Kitâbü’s-salâh, 2/17

⁶³⁶ Sahîhu İbni Hibbân, Mevâridü’z-Zamân 2390; Amelü’l-Yevmi ve’l-Leyle, Nesâî, rakam: 63, s.166

⁶³⁷ Fethu’l-Bârî 11/167. Senesinde beis yoktur.

– Ebu Hureyre (r.a.) rivayeti: “Yanında adım zikredildiği halde bana salât getirmeyenin burnu yere sürtülsün! Günahları affedilmeden bütün bir ramazanı geçirenin burnu yere sürtülsün! Yanında yaşlanan ana-babasının cennete sokamadığı kişinin burnu yere sürtülsün!”⁶³⁸

– Hüseyin bin Ali bin Ebu Talib (r.a.) rivayeti: “Cimri, ben yanında anıldığım halde, bana salât getirmeyendir.”⁶³⁹

– İbni Abbas (r.a.) rivayeti: “Bana salât getirmeyi unutan kişi, cennetin yolunu şaşırır.”⁶⁴⁰

Allah Teâlâ’dan Allah Rasûlü’ne (s.a.v.) uymakla, ona tabi olmaya itina göstermekle, onun üzerimizdeki haklarını yerine getirmekle rızıklandırmasını diliyoruz. Yine Allah Teâlâ’dan bizi peygamberlerle, sıddıklarla, şehitlerle ve salihlerle birlikte haşretmesini niyaz ediyoruz. Onlar ne güzel dostlardır!

Son duamız şudur: Âlemlerin Rabbi olan Allah’a hamdolsun!

⁶³⁸ Sünen-i Tirmizî 5/551, rakam: 3545; Sahîhu İbni Hıbbân, Mevâridü’z-Zam’ân, rakam: 2387

⁶³⁹ Sünen-i Tirmizî 5/551, rakam: 3546; Sahîhu İbni Hıbbân, Mevâridü’z-Zam’ân, rakam: 2388

⁶⁴⁰ Sünen-i İbni Mace 1/164, rakam: 895. Elbânî hasen sahih olduğunu söyler. Sahîhu İbni Mace 1/150

Son Söz

Buraya kadar anlattıklarımın hepsi, bu kitapta peygamberlere ve risâlet davasına iman konusunda Allah’ın bana nasip ettikleridir. Kitaba “Peygamberlere ve Peygamberliklere/ Risâlet Davasına İman” ismini verdim. İçindeki doğrular, sadece Allah’ın bana lütf-u keremidir. Bundan dolayı hamd ve minnet O’nadır. Kitaptaki hatalar ise, Allah Teâlâ’dan af dileyip ona tövbe ederek söylüyorum ki Allah ve Rasûlü bunlardan berîdir. Yine de hataya düşmemek için büyük gayret sarfetmem yeterli olacaktır. Ecirden mahrum kalmamayı umuyorum.

Allah’a duam, nerede bulurlarsa bu kitapla insanlara fayda nasip etmesi ve bu kitabın hidayete, öğrenmeye, hatırlamaya ve Allah’ın kıyamete dek sürecek daveti için seçtiği Rasûlü Zîşanla ilgili şüphelerin gitmesine sebep olmasıdır.

Allah Teâlâ’dan diğer dileğim, yazdığım herşeye bereket ve hüsn-ü kabul nasip etmesi; her harfi, kelimeyi, cümleyi, sayfayı ve kitabı sadece Zât-ı Kerîm’ine dönük ve Peygamberlerin Efendisi’nin izinde kılmasıdır.

Kıymetli okurlardan bu zayıf kula istikamet ve müvaffakiyet duasını unutmamalarını rica ediyorum. Zira Müslümanın yanında olmayan Müslüman kardeşine duası Allah’ın izniyle makbuldür. Kitabı Allah Teâlâ’nın şu sözünüle bitiriyorum: “- *Rabbimiz! Bizi ve bizden önce gelip geçmiş imanlı kardeşlerimizi bağışla; kalplerimizde, iman edenlere karşı hiçbir kin bırakma! Rabbimiz! Şüphesiz ki sen çok şefkatli, çok merhametlisin!*” (Haşir, 10)

Şair şöyle der:

*“Şeref ve gururumu artırır
Ayağımla neredeyse Süreyya yıldızına basarım
Senin “kullarım!” sözüne girmem
Ve Ahmed’i bana peygamber kılman.”*

*“Sübhâneke allâhümme ve bihamdik. Estağfiruke ve etûbü
ileyk.” (Allahım, sen bütün eksikliklerden berîsin. Hamd sanadır.
Senden af diliyor ve sana yöneliyorum.)*